

ACTA

ECCLESIASTICA

SLOVENIAE

34

France Martin Dolinar

POROČILA LJUBLJANSKIH
ŠKOFOV V RIM O STANJU
V ŠKOFIJI
(RELATIONES AD LIMINA)
II. DEL: 1685–1943

LJUBLJANA 2012

© Vse pravice pridržane

Založila Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani

Za založbo dr. Stanko Gerjolj

Izid znanstvene periodične publikacije je sofinancirala Javna agencija za knjigo RS.

UDK 27-9(497.4)

ISSN 0351-2789

ACTA

ECCLESIASTICA

SLOVENIAE

34

France Martin Dolinar

**POROČILA LJUBLJANSKIH
ŠKOFOV V RIM O STANJU
V ŠKOFIJI
(RELATIONES AD LIMINA)
II. DEL: 1685–1943**

LJUBLJANA 2012

ACTA ECCLESIASTICA SLOVENIAE

Izdaja Inštitut za zgodovino Cerkve
pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani
Poljanska c. 4, p. p. 2007, SI-1001 Ljubljana

Uredil:

doc. dr. Matjaž Ambrožič

Recenzenta:

red. prof. dr. Bogdan Kolar, TEOF UL
red. prof. dr. Darko Friš, FF UM

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

272-772(497.4Ljubljana)"15/19"(093.2)

27-726.2(497.4Ljubljana)"15/19"

27-9(497.4)"15/19"

POROČILA ljubljanskih škofov v Rim o stanju v škofiji :
(Relationes ad Limina) / [zbral] France Martin Dolinar ; [prevodi
Pavlina Bobič]. - Ljubljana : Teološka fakulteta, 2011-. - (Acta
Ecclesiastica Sloveniae, ISSN 0351-2789 ; 33, 34)

Del 2 : 1685-1943. - 2012

ISBN 978-961-6844-14-7 (zv. 2)

1. Dolinar, France M., 1941-
258446336

Na naslovni strani je posnetek bronastega Kristusovega monograma iz Emone
(druga polovica 4. stoletja).

KAZALO

KRATICE IN KRAJŠAVE	13
UVOD	17
Povzetek.....	20
Summary.....	21
RELATIONES AD LIMINA 1685–1943.....	23
Sigismund Krištof grof Herberstein	23
Dokument št. 46	23
Dokument št. 47	23
Dokument št. 48	24
Dokument št. 49	27
Dokument št. 50	28
Dokument št. 51	28
Dokument št. 52	29
Dokument št. 53	32
Dokument št. 54	33
Dokument št. 55	33
Dokument št. 56	33
Dokument št. 57	34
Dokument št. 58	34
Dokument št. 59	36
Dokument št. 60	36
Dokument št. 61	36
Dokument št. 62	37
Dokument št. 63	42
Dokument št. 64	44
Dokument št. 65	44
Dokument št. 66	44
Franc Ferdinand grof Kuenburg	45
Dokument št. 67	45
Dokument št. 68	45
Dokument št. 69	48
Franc Karel grof Kaunitz – Rietberg	49
Dokument št. 70	49
Dokument št. 71	51
Viljem grof Leslie	53
Dokument št. 72	53
Dokument št. 73	53
Dokument št. 74	53
Dokument št. 75	59

Dokument št. 76	59
Dokument št. 77	60
Dokument št. 78	63
Dokument št. 79	64
Dokument št. 80	64
Sigismund Feliks grof Schrattenbach	65
Dokument št. 81	65
Dokument št. 82	69
Dokument št. 83	70
Dokument št. 84	71
Dokument št. 85	71
Dokument št. 86	74
Dokument št. 87	74
Dokument št. 88	74
Dokument št. 89	74
Dokument št. 90	77
Dokument št. 91	78
Ernest Amadej Tomaž grof Attems	79
Dokument št. 92	79
Dokument št. 93	82
Dokument št. 94	83
Dokument št. 95	83
Dokument št. 96	83
Dokument št. 97	84
Leopold Jožef Hanibal grof Petazzi	85
Dokument št. 98	85
Dokument št. 99	89
Dokument št. 100	90
Dokument št. 101	90
Dokument št. 102	90
Dokument št. 103	91
Karel Janez grof Herberstein	92
Dokument št. 104	92
Dokument št. 105	96
Dokument št. 106	97
Dokument št. 107	97
Dokument št. 108	98
Mihael Leopold Jožef Andrej baron Brigido	100
Dokument št. 109	100
Dokument št. 110	102
Dokument št. 111	103
Dokument št. 112	104

Dokument št. 113	104
Dokument št. 114	104
Avguštin Janez Jožef Gruber	105
Dokument št. 115	105
Dokument št. 116	105
Dokument št. 117	105
Dokument št. 118	109
Dokument št. 119	110
Dokument št. 120	111
Dokument št. 121	112
Dokument št. 122	112
Dokument št. 123	112
Anton Alojzij Wolf	113
Dokument št. 124	113
Dokument št. 125	130
Dokument št. 126	131
Dokument št. 127	142
Dokument št. 128	152
Dokument št. 129	159
Dokument št. 130	159
Dokument št. 131	160
Dokument št. 132	169
Dokument št. 133	170
Dokument št. 134	181
Dokument št. 135	181
Jernej Vidmar	182
Dokument št. 136	182
Dokument št. 137	189
Anton Bonaventura Jeglič	190
Dokument št. 138	190
Dokument št. 139	227
Dokument št. 140	246
Dokument št. 141	266
Dokument št. 142	307
Dokument št. 143	312
Dokument št. 144	343
Gregorij Rožman	351
Dokument št. 145	351
Dokument št. 146	375
Dokument št. 147	389
BIBLIOGRAFIJA	413
Arhivski viri	413

Literatura	413
NAVODILA SODELAVCEM AES	415
PUBLIKACIJE INŠTITUTA ZA ZGODOVINO CERKVE.....	419
<i>Acta Ecclesiastica Sloveniae</i>	419
<i>Redovništvo na Slovenskem</i>	422
<i>Rimski simpoziji</i>	422

TABLE OF CONTENTS

REPORTS OF THE BISHOPS OF LJUBLJANA TO ROME ON THE CONDITIONS IN THE DIOCESE (RELATIONES AD LIMINA) PART TWO: 1685–1943

ABBREVIATIONS.....	13
INTRODUCTION	17
Summary.....	21
RELATIONES AD LIMINA 1685–1943.....	23
Sigismund Krištof Count Herberstein	23
Document No. 46	23
Document No. 47	23
Document No. 48	24
Document No. 49	27
Document No. 50	28
Document No. 51	28
Document No. 52	29
Document No. 53	32
Document No. 54	33
Document No. 55	33
Document No. 56	33
Document No. 57	34
Document No. 58	34
Document No. 59	36
Document No. 60	36
Document No. 61	36
Document No. 62	37
Document No. 63	42
Document No. 64	44
Document No. 65	44
Document No. 66	44
Franc Ferdinand Count Kuenburg	45
Document No. 67	45
Document No. 68	45
Document No. 69	48
Franc Karel Count Kaunitz – Rietberg	49
Document No. 70	49
Document No. 71	51
Viljem Count Leslie.....	53
Document No. 72	53

Document No. 73	53
Document No. 74	53
Document No. 75	59
Document No. 76	59
Document No. 77	60
Document No. 78	63
Document No. 79	64
Document No. 80	64
Sigismund Feliks Count Schrattenbach	65
Document No. 81	65
Document No. 82	69
Document No. 83	70
Document No. 84	71
Document No. 85	71
Document No. 86	74
Document No. 87	74
Document No. 88	74
Document No. 89	74
Document No. 90	77
Document No. 91	78
Ernest Amadej Tomaž Count Attems	79
Document No. 92	79
Document No. 93	82
Document No. 94	83
Document No. 95	83
Document No. 96	83
Document No. 97	84
Leopold Jožef Hanibal Count Petazzi	85
Document No. 98	85
Document No. 99	89
Document No. 100	90
Document No. 101	90
Document No. 102	90
Document No. 103	91
Karel Janez Count Herberstein	92
Document No. 104	92
Document No. 105	96
Document No. 106	97
Document No. 107	97
Document No. 108	98
Mihael Leopold Jožef Andrej Baron Brigido	100
Document No. 109	100

Document No. 110	102
Document No. 111	103
Document No. 112	104
Document No. 113	104
Document No. 114	104
Avguštin Janez Jožef Gruber	105
Document No. 115	105
Document No. 116	105
Document No. 117	105
Document No. 118	109
Document No. 119	110
Document No. 120	111
Document No. 121	112
Document No. 122	112
Document No. 123	112
Anton Alojzij Wolf	113
Document No. 124	113
Document No. 125	130
Document No. 126	131
Document No. 127	142
Document No. 128	152
Document No. 129	159
Document No. 130	159
Document No. 131	160
Document No. 132	169
Document No. 133	170
Document No. 134	181
Document No. 135	181
Jernej Vidmar	182
Document No. 136	182
Document No. 137	189
Anton Bonaventura Jeglič	190
Document No. 138	190
Document No. 139	227
Document No. 140	246
Document No. 141	266
Document No. 142	307
Document No. 143	312
Document No. 144	343
Gregorij Rožman	351
Document No. 145	351
Document No. 146	375

Document No. 147	389
BIBLIOGRAPHY	413
Archival Sources.....	413
Secondary Works	413
INSTRUCTIONS FOR THE COLLABORATORS OF <i>AES</i>	415
PUBLICATIONS OF THE INSTITUT FOR THE HISTORY OF THE CHURCH	419
<i>Acta Ecclesiastica Sloveniae</i>	419
<i>Redovništvo na Slovenskem [Monastic Orders in the Slovenian Lands]</i>	422
<i>Rimski simpoziji [Roman Symposia]</i>	423

KRATICE IN KRAJŠAVE

<i>AAS</i>	<i>Acta Apostolicae Sedis</i>
<i>AES</i>	<i>Acta Ecclesiastica Sloveniae</i>
ASV	Archivio Segreto Vaticano
art.	articulus
B.M.V.	Beata Maria Virgo, Beatae Mariae Virginis
<i>BV</i>	<i>Bogoslovni vestnik</i>
B.V.M.	Beata Virgo Maria, Beatae Virginis Mariae
c.	capitulum [poglavje]
can., cann.	canon, canones, canonicus, canonici
cap.	capitulum [poglavje, kapitelj]
Capuc.	Capuccinorum
C.M.	Congregatio Missionis [Misijonska kongregacija lazaristov]
conf.	confrontare
Convent.	Conventualium
c. r.	caesareo-regia
Din	jugoslovanski dinar
Doc.	docent
dr.	doktor
e. g., e.gr	exempli gratia
etc	et cetera
fasc.	fascikel
fl., flor.	florenus [forint, goldinar]
fol.	folium
gl.	glej
ha	hektar
i. e.	id est
J.	Jesu
KAL	Kapiteljski arhiv Ljubljana
km	kilometer, kilometri
L. B.	Liber Baronus
Lit	Lira italiana, Lirae Italianae
m	meter
mons.	monsignor
monsig.	monsignor
msgr.	monsignor
n.	numerus, numero
NB	Nota bene
No., n.o	numerus, numero
Nr., nr.	Nummer, numerus

NŠAL	Nadškofijski arhiv Ljubljana
num.	numerus, numero
O.Cath	Ordo Carthusiorum [kartuzijani]
O.C.D.	Ordo Sororum Carmelitarum Discalceatarum [bosonoge karmeličanke]
O.Cist.	Ordo Cisterciensis [cistercijani]
O.F.M., O.F.M.	Ordo Fratrum Minorum S. Francisci Seraphici [frančiškani]
O.F.M.Cap.	Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum [kapucini]
Ord.	Ordo, Ordinis
OSU	Ordo Sanctae Ursulae [uršulinke]
p., P.	pater
pag.	pagina
pg.	pagina
P.N.F.	Partito Nazionale Fascista
Prof., prof.	profesor
prot.	protokol
r	recto [prednja stran folia]
r. d.	reverendus dominus
s.	sanctus, sacrus
s. d.	sine datum
sept.	september
sess.	sessio
SHS	Srbov, Hrvatov in Slovencev
[sic!]	sic erat scriptum
S.J., S.I.	Societas Jesu [jezuiti]
sl.	sledeči
Soc. Sal.	Societas Salesiana [salezijanci]
sq	sequentes
S.R.E.	Sancta(e) Romana(e) Ecclesia(e)
ss., SS.	Sancti, -ae, Sanctissimus, -ae, -i
Ss	sacrosanctus, sanctissimus
str.	stran
ŠAL	Škofijski arhiv Ljubljana
šk.	škatla
theol.	theologia(e)
U.S.A.	United States of America
v	verso [hrbna stran folia]
Vinc.	Vincencii
ZCP	<i>Zakonik cerkvenega prava</i>
zv.	zvezek
§	člen
[...]	izpuščeno besedilo

France Martin Dolinar

red. prof., dr. cerkvene zgodovine

Ježa 25, SI – 1231 Ljubljana

e-pošta: france.dolinar@rkc.si

POROČILA LJUBLJANSKIH ŠKOFOV V RIM O STANJU V ŠKOFIJI (RELATIONES AD LIMINA) II. DEL: 1685–1943

IZVLEČEK

V pričujoči izdaji so objavljena poročila ljubljanskih škofov v Rim o stanju v njihovi škofiji od leta 1685 do 1943. Relacije so bile pisane po navodilih Koncilske kongregacije, ki je tudi preverjala njihovo vsebino. Z reformo rimske kurije je to pristojnost prevzela Konsistorialna kongregacija, ki je leta 1918 izdala podrobno navodilo, kako naj bodo relacije sestavljene. Ljubljanski škofiji je v obravnavanem obdobju vladalo 17 škofov, ki so v Rim poslali 35 poročil. Kljub njihovi shematični obliki in predpisanem vprašalniku so ta poročila izjemno zanimiva. Nudijo nam namreč dokaj verno podobo o duhovnem in materialnem stanju v škofiji, predvsem pa odkrivajo zmožnost presoje vsakokratnega škofa poročevalca o dejanskem stanju v škofiji še zlasti v luči podatkov in ocen, ki so nam na voljo v ostalih virih iz tega časa.

KLJUČNE BESEDE: *Ljubljanska škofija, ljubljanski škofje, jožefinske reforme, prva in druga svetovna vojna, verski tisk.*

France Martin Dolinar

Professor, Doctor of Church History

Ježa 25, SI – 1231 Ljubljana

e-pošta: france.dolinar@rkc.si

**REPORTS OF THE BISHOPS OF LJUBLJANA TO
ROME ON THE CONDITIONS IN THE DIOCESE
(RELATIONES AD LIMINA)
PART TWO: 1685–1943**

ABSTRACT

The current issue publishes reports of the Bishops of Ljubljana to Rome on the conditions in the Ljubljana diocese from 1685 to 1943. The relations were written in accordance with the instructions from the Council Congregation which also examined their contents. Following the reform of the Roman Curia, the competence for this was transmitted to Consistorial Congregation which issued a detailed instruction in 1918 on how these relations ought to be constructed. In the given period the Ljubljana Diocese was ruled by 17 bishops who sent 35 reports to Rome. Despite their schematic form and prescribed questionnaire, these reports are immensely interesting. They offer a rather faithful insight into spiritual and material conditions in the diocese, and, above all, unveil the judging ability of each individual bishop reporting on the actual state in the diocese. This is all the more significant in the light of facts and assessments available in other sources pertaining to that time.

KEY WORDS: *Ljubljana Diocese, Bishops of Ljubljana, Josephine reforms, the First and Second World Wars, religious press.*

UVOD

Časovno obdobje, ki ga obravnavajo objavljene relacije, je bilo za ljubljansko škofijo kar nekajkrat usodno prelomno. Zaznamujejo ga med drugim zaokrožitev škofijske meje okrog sedeža škofije na Kranjskem (Ljubljana), vernikom prijaznejša razmejitev župnijskih meja ter ukinitve številnih samostanov v času jožefinskih reform v drugi polovici 18. stoletja; povzdignitev ljubljanske škofije v nadškofijo in sedež metropolije za jugozahodni del Habsburške monarhije leta 1788 in njena degradacija v navadno škofijo leta 1807; francoska okupacija in kratkotrajna prilagoditev škofijskih meja mejam Ilirskih provinc ter z njo združena nasilna politična priključitev dekanij zahodnega dela Koroške iz krške in treh tirolskih dekanij iz salzburške in brixenske škofije ljubljanski škofiji brez soglasja Rima v letih 1809–1814; vključitev ljubljanske škofije v Ilirsko (goriško) metropolijo leta 1830; italijanska okupacija dekanij Postojna, Vipava, Idrija in Trnovo – Ilirska Bistrica ter župnije Bela Peč po prvi svetovni vojni in njihova priključitev italijanskim škofijam; prepolovitev ljubljanske škofije med nemškega in italijanskega okupatorja med drugo svetovno vojno, ki je škofijo oropala njenih posesti in škofu onemogočila stik z verniki na nemškem okupacijskem ozemlju.

V obravnavanem obdobju je ljubljanski škofiji vladalo 17 škofov, ki so v Rim poslali 35 poročil (*Relationes ad Limina*) o stanju v ljubljanski škofiji. Čeprav je do leta 1921 veljal predpis Koncilske kongregacije, da so škofje dolžni v treh letih vizitirati svojo škofijo in nato četrto leto osebno prinesiti pisno poročilo o stanju v škofiji v Rim, ga predložiti pristojni kongregaciji (do leta 1918 koncilski, nato pa Konsistorialni kongregaciji), obiskati grobova apostolov Petra in Pavla v istoimen-skih bazikah ter vladajočega papeža (*Visitatio ac Relatio Liminum Apostolorum*), tega določila vsi ljubljanski škofje niso dosledno upoštevali. Razlogi, ki jih nava-jajo v svojih prošnjah za odlog od navedene dolžnosti, so različni: zaradi menjave na škofijskem sedežu sredi »quadriennia« oziroma po letu 1918 »quinquennia« se novi škof npr. ni mogel v tako kratkem času seznaniti z dejanskim stanjem v škofiji in v predpisanem roku poslati poročilo v Rim oziroma opraviti predpisano *Visitatio Liminum*. Zaradi slabega zdravstvenega stanja ali ostarelosti nekateri škofje kar ne-kajkrat niso mogli vizitirati škofije v predvidenem roku, zlasti še, ker so bile mnoge župnije v »pretežno gorati« škofiji težko dostopne. Škofje med razlogi, zakaj ne morejo v Rim, navajajo tudi preveliko oddaljenost Ljubljane od Rima, vojne, v katere se je zapletla Habsburška monarhija v obravnavanem času, epidemije raznih bolezni in podobno.

Druga težava v komunikaciji škofov habsburške monarhije z Rimom je bila od druge polovice 18. stoletja dalje prepoved direktnega komuniciranja škofov z Ri-mom, ki pa je škofje v svojih opravičilih izostanka iz razumljivih razlogov ne na-

vajajo. Tudi za oddajo poročila o stanju v škofiji v Rim so morali škofje pridobiti predhodno cesarjevo pisno dovoljenje.

Čeprav je potrebno razloge za neredno pošiljanje relacij v Rim in predvsem zakaj določen škof ni mogel ali morda ni želel osebno »*ad Limina*« v Rim preveriti za vsakega škofa posebej, je preglednica poslanih poročil v Rim po svoje vseeno dovolj zgovorna: po **eno** poročilo o stanju v škofiji (*Relatio ad Limina*) so v Rim poslali škofje Ferdinand Franc grof Kuenburg leta 1708 (glede na dolžino vladanja ljubljanski škofiji bi moral poslati dve), Franc Karel grof Kaunitz leta 1716, Karel Janez grof Herberstein leta 1788 (poslati bi moral tri), Mihael baron Brigido leta 1795 (poslati bi moral tri), Avguštin Gruber leta 1821 in Jernej Vidmar leta 1864 (poslati bi moral tri); po **dve** relaciji so poslali škofje Jakob Viljem grof Leslie leta 1723 in 1727, Ernest Amadej grof Attems leta 1744 in 1752 (poslati bi moral tri), Leopold Jožef grof Petazzi leta 1764 in 1769;¹ po **tri** relacije sta poslala škofa Sigismund Felix grof Schrattenbach leta 1731, 1736 in 1740 ter Gregorij Rožman leta 1933, 1938 in 1943; **štiri** relacije je poslal škof Sigmund Krištof grof Herberstein leta 1685, 1690, 1694 in 1740; **šest** relacij je poslal v Rim škof Anton Alojzij Wolf in sicer leta 1829, 1833, 1839, 1847, 1854 in 1858 (poslati bi jih moral sedem); škof Anton Bonaventura Jeglič pa je poslal v Rim **sedem** relacij in sicer 1902, 1906, 1910, 1913, 1919, 1923 in 1928. Vsekakor pa preseneča, da niso poslali v Rim **nobene** relacije (ali jih vsaj trenutno ni bilo najti) škofje Anton Kavčič (1807–1814), ki bi moral poslati vsaj eno, Janez Zlatoust Pogačar (1875–1884), ki bi moral poslati v Rim dve relaciji in Jakob Missia (1884–1898), ki bi moral poslati v Rim vsaj tri relacije. Kavčiča bi lahko opravičila francoska zasedba škofije in nasilno obnašanje francoskih oblasti do njega, škofa Pogačar in Missija pa podobnega opravičila nimata.

Zaradi obsežnosti besedil številnih relacij objavljamo večinoma le besedilo relacije in pooblastila osebi, ki je odnesla poročilo v Rimu, če je bil škof kakor koli zadržan, da ni mogel ali želel osebno »*ad Limina*« v Rim. Včasih zelo zanimivo dopisovanje med Rimom in škofom, zlasti pripombe kongregacije na posamezne relacije, bi v našem primeru preveč obremenilo celotno besedilo in ga zato na tem mestu izpuščamo.

Originali relacij so shranjeni v Vatikanskem tajnem arhivu, *Congregatione del concilio* oziroma za novejša obdobja *Congregatione Concistoriale*, *Relationes Dioecesium*, *Labacensis*.² Ker so vse relacije za ljubljansko škofijo shranjene na enem mestu, Vatikanskega tajnega arhiva (ASV) pri posameznih dokumentih posebej ne navajamo. Osnutki oziroma kopije relacij so shranjene v Nadškofijskem arhivu Ljubljana (NŠAL) in sicer v fondu Škofijski arhiv, seriji Škofijski protokoli in Škofje.

¹ Slednja pravzaprav ni relacija, ampak bolj opravičilo, da zaradi bolezni ne more osebno v Rim, glede poročila o stanju v škofiji pa pravi, da ne more navesti nič novega, česar ne bi povedal že v prvi relaciji.

² ASV, *Congr. Concilio, Relat. Dioec.*, Labacum (Labacensis), Indice 1140; ASV, *Congr. Concistoriale, Relat. Dioec.*, Indice 1169.

Zaradi lažje dostopnosti gradiva je objava relacij v naši izdaji relacij prirejena po kopijah, ki jih hrani NŠAL, kar je tudi vsakokrat posebej navedeno.³

Uporaba ločil, velike začetnice ter pisanja imen in priimkov oseb in krajev ter določenih besed je v pisnih predlogah (prva relacija, ki je ohranjena v tipkopisu, je šele iz leta 1928) zelo neenotna in nedosledna tudi znotraj ene same relacije (npr. *Marianna* in *Mariana*; *proh dolor* in *pro dolor*; *e. g.* in *e. gr.*, *s. congregatione* in *s. Congregatione* oziroma *S. Congregatione*), zato smo skušali zapis relacij poenotiti na obliko, ki se v pisnih virih največkrat pojavlja. Izjema je zadnja Rožmanova relacija iz leta 1943, ki je pisana po uveljavljenih pravopisnih pravilih rimske kurije in smo jo zato objavili v obliki, kot je bila odposlana v Rim (kopija tipkopisa).

Po zunanji obliki in vsebini so si relacije zelo podobne. V prvem obdobju so vsebino relacij določala navodila, ki sta jih v imenu Koncilske kongregacije izdelala tajnik kongregacije Prospero Fagnani⁴ oziroma Bartholomeo Gavanto.⁵ Leta 1725 je kongregacija izdala posebno inštrukcijo z natančnimi navodili, kako naj bodo v prihodnje sestavljene relacije škofov.⁶ Škofje so večinoma uporabljali predlogo svojega predhodnika in jo dopolnili z novejšimi podatki. Besedilo je pisano tekoče po ustaljenem vzorcu, vendar brez vmesnih podnaslovov in vprašanj. Ta se prvič pojavijo v relacijah škofa Wolfa, ko je vsako poglavje⁷ podrobno razčlenjeno s konkretnimi vprašanji, na katere je moral škof odgovoriti.

Novo pomembno vsebinsko spremembo relacij je povzročila reforma Rimske kurije, s katero je papež Pij X. nadzor nad vsebino poročil škofov o stanju v njihovih škofijah prenesel na Konsistorialno kongregacijo. Novo obliko in vsebino relacij je predpisal dekret *A remotissimo* z dne 31. decembra 1909. S sprejetjem novega *Zakonika cerkvenega (kanonskega) prava* leta 1917⁸ je Konsistorialna kongregacija naslednje leto izdala novo navodilo ter obsežen in zelo podroben vprašalnik,⁹ ki so se ga bili škofje dolžni držati od leta 1921 dalje. Na podlagi tega vprašalnika so postale relacije bistveno daljše in podrobnejše, pri škofu Jegliču pa deloma celo zelo osebne.

Predpisani jezik relacij je latinščina. Vsebinske poudarke poročila po letu 1918 določajo naslovi posameznih poglavij: 1. Splošno o materialnem stanju oseb in kra-

³ Primerjaj uvod v I. del relacij v: *AES* 33 (2011), str. 13–24.

⁴ Gl. P. Fagnani, *Il librum Decretalium*, Romae 1661.

⁵ Gl. B. Gavanto, *Praxis exactissima dioecese synodi*, Venetiis 1634.

⁶ *Instructio S. Congregationis Concilii pro episcopis*, Romae 1725.

⁷ Poglavja v relacijah od Wolfa dalje: 1. De statu ecclesiae materiali; 2. De ipso episcopo; 3. De clero saeculari; 4. De clero regulari; 5. De monialibus; 6. De seminario dioecese; 7. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis; 8. De populo.

⁸ *Zakonik cerkvenega prava (ZCP)* je bil razglašen na binkošno nedeljo leta 1917 (27. maj) in je stopil v veljavo na binkošno nedeljo naslednjega leta (19. maj 1918). Z dovoljenjem Svetega sedeža je celoten ZCP v slovenščino prevedel Alojzij Odar. V tisku je izšel v Ljubljani leta 1944.

⁹ *Sacra Congregatio Consistorialis, De relationibus Dioecesanis. Formula a primo anno quinquennii III, hoc est ab anno 1921 servanda in relationibus ipsis conficienda*, Romae 1918.

jev; 2. O upravi materialnih dobrin, inventarjih in arhivih; 3. O veri in bogoslužju; 4. O stvarih, ki zadevajo škofa; 5. O škofijski kuriji; 6. O semenišču; 7. O kleru na splošno; 8. O kapitljih; 9. O dekanih in župnikih; 10. O redovnikih; 11. O vernikih; 12. Sintetično poročilo ordinarija o stanju v škofiji. Vprašanja znotraj poglavij se vedno nanašajo na določila *Zakonika cerkvenega prava*. Na vsa vprašanja je bil škof dolžan odgovoriti samo prvič. V naslednjih relacijah pa je bil dolžan navesti samo spremembe in novosti. Tako so pri naslednjih Jegličevih relacijah določena poglavja ali določena vprašanja, pri katerih ni imel kaj dodati podatkom iz prve relacije, preprosto izpuščena, pri novostih pa je vedno zelo natančen in konkreten.

Predpisano shematično obliko relacij so, z izjemo škofa Avgušтина Gruberja, spoštovali vsi škofje. Kljub ponavljanju predvsem zgodovinskih podatkov in nekaterih netočnosti, na katere je posebej opozorjeno v opombah (npr. letnica ustanovitve škofije in podelitev knežjega naslova), v relacijah vendarle naletimo tudi na drobne podatke, ki jih je sicer v literaturi težko zaslediti, ali pa so zaradi nepoznavanja celote napačno interpretirani. Tako npr. iz relacij izvemo, da si je za drugo instance v postopkih pred cerkvenim sodiščem že škof Viljem Leslie (1718–1728) izbral estergonskega metropolita in ne šele Karel Janez Herberstein, kot večkrat beremo v literaturi, ker pač ni želel priznati goriškega nadškofa za svojega metropolita. Podreditev goriškemu metropolitu je najbolj odločno zavrnil škof Leopold Jožef Petazzi (1760–1772), ki je bil pred imenovanjem za ljubljanskega škofa kot tržaški škof goriški sufragani. V goriško metropolijo je ljubljansko škofijo vključil šele škof Anton Alojzij Wolf leta 1830. Očitno pa se ljubljanski škofje v družini italijanskih in hrvaških škofov goriške metropolije niso znašli najbolje, tako da je škof Anton Bonaventura Jeglič že v svoji prvi relaciji leta 1902 izrazil željo, da bi Sveti sedež ljubljansko škofijo izločil iz goriške metropolije in jo ponovno neposredno podredili Svetemu sedežu. To prošnjo je v naslednjih relacijah še nekajkrat ponovil.

Zlasti Jegličeve in Rožmanove relacije nam omogočajo zelo podrobno podobo materialnega in duhovnega stanja škofije ter predvsem vpogled v duhovni profil škofa poročevalca in njegovo presojo dejanskega stanja v škofiji. Prava vrednost vsebinskih podatkov, ki nam jih nudijo poročila škofov v Rim, pride v polnosti do izraza sicer šele v luči ostalih sočasnih virov, ki so nam o življenju in delu škofov ter razmerah, ki so vladale v škofiji in v deželi na splošno, v posameznih obdobjih na voljo od druge polovice 17. do prve polovice 20. stoletja. Na podlagi teh virov se da zaključiti, da so v poročilih zapisani podatki točni, čeprav v določenih segmentih zaradi narave poročil in prepisanega vprašalnika do neke mere tudi nepopolni.

Povzetek

Čas, ki ga obravnavajo poročila ljubljanskih škofov v Rim o stanju v njihovi škofiji, je bil kar nekajkrat usodno prelomen za ljubljansko škofijo. Jožefinske reforme so

jo strnile okrog škofijskega središča v Ljubljani na Kranjskem, njeno teritorialno, duhovno in materialno podobo pa so poleg terezijansko-jožefinskih reform zaznamovale in spreminjale zlasti francoska okupacija na prelomu iz 18. v 19. stoletje, vključitev ljubljanske škofije v Ilirsko (goriško) metropolijo in obe svetovni vojni v 20. stoletju.

Ljubljanski škofiji je v obravnavanem obdobju vladalo 17 škofov, ki so v Rim poslali 35 poročil o stanju v svoji škofiji. Štiriletna obveznost pošiljanja poročil se je leta 1921 spremenila v petletno. Iz različnih razlogov se ljubljanski škofje strogo niso držali tega ritma. Do škofa Antona Bonaventure Jegliča so tudi bolj poredko zahajali »ad Limina« v Rim in so tej dolžnosti največkrat zadostili preko svojih zakonitih zastopnikov (prokuratorjev), ki so v njihovem imenu odnesli pisno poročilo pristojni kongregaciji v Rim, obiskali grobova apostolov Petra in Pavla v istoimenskih bazilikah ter se poklonili papežu.

Po zunanji obliki in vsebini so si relacije zelo podobne, od škofa Wolfa dalje (1824–1859) pa sestavljene na podlagi podrobnega vprašalnika, ki vsebino poročil shematizira in jih napravi preglednejšo. Čeprav se zaradi tega nekateri odgovori na določena vprašanja v poročilih ponavljajo, pa razvejanost in podrobnost vprašanj, zlasti po navodilih Konsistorialne kongregacije iz leta 1918, omogoča zelo podrobno sliko materialnega in duhovnega stanja škofije, obenem pa nam odkrivajo sposobnost vsakokratnega škofa poročevalca presojanja dejanskega stanja v škofiji. Ta presoja je še posebej zanimiva v luči ostalih podatkov, ki so nam na voljo za obravnavano obdobje. V poročilih so zlasti dragocene drobne pripombe in podatki o ljudeh, dogodkih ali stvareh, ki jih sicer v literaturi težko zasledimo.

Vsa poročila so pisana v jeziku cerkvene latinščine. Pričujočo izdajo smo pripravili na podlagi osnutkov oziroma kopij, ki jih hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani ob upoštevanju originalov seveda, ki jih hrani Archivio Segreto Vaticano v Rimu. Zadnje relacije ljubljanskih škofov namreč v Rimu še niso dosegljive, večini uporabnikov pa je arhivsko gradivo v Ljubljani dostopnejše kot tisto v Rimu.

Summary

The period, which the bishops of Ljubljana covered in their reports on the condition in their diocese to Rome, brought about circumstances that had momentous consequences for the diocese of Ljubljana. The Josephine reforms reduced it to the diocesan centre in Ljubljana in Carniolia, but its territorial, spiritual and material appearances were likewise marked and transformed especially by the French occupation at the turn of the 18th century, subsequent inclusion of the Ljubljana diocese in the Illyrian (Goriška) Church province, and both world wars.

In the given period the Ljubljana diocese was ruled by 17 bishops, who dispatched to Rome 35 reports on the condition in their diocese. In 1921 the four-year

obligation of sending reports was changed into five years. For various reasons the Ljubljana bishops did not adhere to this time rhythm. Up until the reign of Bishop Anton Bonaventura Jeglič they rarely travelled to Rome “ad limina” and often transposed the obligation to their legal representatives (procurators) who on behalf of the bishops took the written report to the competent congregation in Rome, visited the graves of the apostles Peter and Paul in the two basilicas, and paid their due respects to the Pope.

The appearance and contents of the relations are very similar to one another and from Bishop Wolf onwards (1824–1859) they were formed on the basis of a detailed questionnaire, the function of which was to schematise and clarify the reports. Although some answers to certain questions appear repetitive, the instructions of the Consistorial Congregation of 1918 enabled multifarious and detailed inquiries which give a very plastic picture of the material and spiritual state of the diocese. Furthermore, they reveal the judging abilities of individual bishops when reporting on the actual condition in their diocese. This is particularly interesting in the light of other facts that are available to us for the period in question. The reports contain very valuable brief comments and information about people, events and matters that are otherwise hardly traceable in literature.

All reports are written in Church Latin. The current publication was prepared on the basis of drafts or copies that are held in the Archdiocesan Archive in Ljubljana. We also took into consideration the originals that are kept in the Archivio Segreto Vaticano in Rome. The last relations of the bishops of Ljubljana are still not attainable in Rome, but to most users the archival material in Ljubljana is more readily accessible than that in Rome.

RELATIONES AD LIMINA 1685–1943

Sigismund Krištof grof Herberstein

1644, Gradec–1716, Perugia

1683–1701 trinajsti ljubljanski knezoškof

Dokument št. 46

1685, julij 5.

Sigismund Krištof Herberstein

Relatio ad Limina 5. julij 1685

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 8, zv. 13, str. 288–296.

[288] *Obvestilo kongregaciji, da škof ne more priti osebno v Rim. Ker tudi ne more poslati nobenega izmed kanonikov kot svojega zastopnika, prosi za podaljšanje obveznosti vizitacije ad limina za 6 mesecev – 30. september 1684. Na zadnji strani: »9. septembris 1685 fuit data attestatio visitationis.«*

Dokument št. 47

1685, julij 5.

Sigismund Krištof Herberstein

Prošnja, da bi zaradi trenutnih težkih razmer in neposredne turške nevarnosti smel opraviti vizitacijo po prokuratorju.

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 8, zv. 13, str. 288–296.

[288] Litterae Visitationem Liminum concernenter a Sua Celsitudine Reverendissima Principe ac Domino Domino ordinario etc. Ad Eminentissimos ac Reverendissimos Dominos Cardinales expeditae.

[289] Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Coledissimi.

Urgente ad finem quinquennio iuxta Sixtianam constitutionem meae obligationis partes de visitandis sacris Liminibus per memetipsum adimplere et ad Sanctissimi Domini nostri Papae pedes humillime prosterni debuisssem, rerum ob praesentium temporum calamitates et periculosam belli turcici vicinitatem aliasque id generis causas hoc facere impeditus altissime memoratae Sanctitati Suae supplicavi pro gratia, idem per dioecesanum meum in Curia Romana degentem exequendi, quam etiam clementissime illa est impertita. Quocirca relationem de concreditae mihi Labacensis ecclesiae statu, deque pastoralis meo munere rationem hisce Eminentissimis Vestris

submittens, me iisdem quam devotissimae commendo.

Labaci 5. iulii 1685

Eminentiarum Vestrarum

Sigismundus Christophorus

Dokument št. 48

1685, julij 5.

Sigismund Krištof Herberstein

Relatio de concredita Celsitudinis Suae Reverendissimae Labacensis ecclesiae statu

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 8, zv. 13, str. 288–296.

[289] Eminentissimi ac Reverendissimi Domini

Post adeptam Labacensis ecclesiae possessionem non destiti episcopalia munera quantum per Dei gratiam licuit implere; imprimis autem visitatione instituta anno praeterito et mei episcopatus primo omnes ecclesias parochiales per Styriam et partim per Carinthiam, hoc currenti vero per Carnioliam et residuas per Carinthiam dispersas. Cleri quoque ac curatorum mihi subiectorum mores ac sufficientiam non absque gravi incommodo et itineris diuturni molestia ipsemet personaliter perlustravi, ut non solum in iis corrigenda emendarem, sed etiam eorundem status notitiam plenius assequerem Eminentissimis Vestris in mea imminente visitatione primi quinquennii sacrorum Apostolicarum Liminum exponendam, quod in praesentiarum ita breviter, qua decet, obsequentis animi devota significatione faciam, ut nihil tamen eorum, quae commemorari opus esse arbitrer, praetermittam.

Huius ergo dioeceseos Labacensis, quae nulli Metropolitano sed immediatae Sedi Apostolicae subiacet, cathedralis ecclesia praeter quatuor [sic!] ¹⁰ canonicos habet etiam duas dignitates: praepositum, qui proximum ab episcopo locum tenet, et decanum, qui chorum dirigit, ac peractionum divinarum curam gerit. Sunt quoque duo vicarii canonico parcho in cura animarum subservientes, levitae duo, sacrista et duo capellani, omnes sacerdotes cathedrali servientes. Dignitatibus et canonicis, qui per seipsos obligationi suae punctualiter satisfaciunt, aequales assignatae sunt praebendae, uni decano ob ecclesiae curam quid exiguum plus caeteris accedit, quemadmodum et praepositurae unita ob ipsiusmet foundationis tempore est parochia in Rottmonsdorf. ¹¹ Reliquis praetactis officialibus pro suo munere et officio plus minusve salarii tribuitur. Hactenus distributiones quotidianae inductae non sunt, sed earum loco ex Conradi huius ecclesiae episcopi et capituli constitutionibus a Sixto Carcano episcopo Germanicensi Apostolico visitatore anno 1621 in visitatione con-

¹⁰ Beseda »quatuor« je v relacijah večinoma zapisana v inačici »quatuor«.

¹¹ Radovljica.

firmatis multas absentiarum pro qualibet hora canonica impositas absentes solvere coguntur, quas et ego confirmavi, praevidendo, quod de inducendis distributionibus quotidianis maximae exorirentur difficultates, et¹² multae illis aequivaleant.

Inter praebendas non reperitur theolocalis et poenitentiariae, nec eas erigendi modus est. Omnes quippe dignitates et canonicatus Augustissimi Imperatoris, qua ducis Carnioliae, qui nolet se obligari ad praesentationem alicuius determinatae personae, patronatus iuris sunt, praeter unum canonicatum, cuius collatio ad episcopum ex fundatione pertinet, et talis canonici proprium officium est, ad pedum inservire, qui ideo canonicatus ad baculum nuncupatur, sed nec suppressione beneficiorum desideratae duae praebendae institui possent. Haec etiam quasi omnia sunt iuris patronatus laici, et illa, quae episcopus confert, sunt pauca et vix sufficerent ad dimidium unius praebendae. Suppletur tamen sufficienter earum defectus per episcopum, qui unum ex canonicis, inter quos semper ad hoc sufficienter reperiuntur, vicepoenitentiarius constituit et per patres Societatis, qui in civitate Labacensi theologiam moralem tradunt, ita ut nemo ad ordines suscipiendos admittatur, qui ad minimum per biennium eidem operam non [291] fovaverit. Seminarium quoque alumnorum institui non potuit, alit tamen episcopus aliquot alumnos in sua Oberburgensi residentia novos sacerdotes, quos ad curam animarum exercendam ibidem instrui facit, et opportunitate existente alicuius ecclesiae ministerio addicit, aliosque in locum dimissorium substituit. Aliquibus scholaribus etiam Viennae in Austria stipendium solvit, quo sua studia proseguere valeant, assumendis suo tempore ad sacros ordines et ecclesiae servitio mancipandis. Extat praeterea in civitate Labacensi seminarium puerorum sub cura patrum Societatis, ubi cum ad studia proseguenda, et pietatem a teneris annis educantur, plures ex illis ecclesiasticae iam disciplinae assueti in sortem Dei transeunt, iisque successu temporis beneficia ecclesiastica, si se huic oneri ferendo idoneos, et morum probitate, et doctrinae sufficientia probaverint, conferuntur.

In civitate est una parochialis, quae est cathedralis ecclesia. Huius parochus post visitationem praefatam apostolicam per episcopum Germanicensem Sixtum Carcanum factam, semper quidam canonicus ab episcopo nominandus et constituendus, cui constanter cura animarum commissa est, caeterorum nullo in eadem se ingerente, cuius dum cura esset apud capitulum, contrarium eveniebat per vices a canonicis administrata parochiali cura. Extra civitatem in suburbio est altera sancti Petri parochia incorporata episcopatu, et ante erectionem huius episcopatus erat sola istius loci curata ecclesia, modo per duos vicarios regitur. In dioecesi vero sunt parochiales et curatae ecclesiae sexaginta octo, pleraequae lati districtus, ut parochi sine curatis per se solos oneri ferendo impares, quandoque unum quidque [292] etiam duos cooperatores pro administratione sacramentorum teneant. In civitate collegium Societatis Jesu reperitur et monasterium fratrum minorum regularis observantiae sancti Francisci, praeterea comenda Equitum Teutonicorum. In suburbio vero tria virorum mona-

¹² V besedilu v Škofijskem protokolu podvojeno.

steria, nempe fratrum eremitarum conventualium et discaleatorum sancti Augustini necnon fratrum minorum sancti Francisci capucinatorum [sic!]¹³ et unum monialium ordinis sanctae Clarae. In dioecesi vero virorum alia quatuor, videlicet Fontis Mariae dictum penes Landtstrass cisterciensium, in Valle Iocosa carthusianorum et in oppido Crainburgi atque suburbio Villacensis civitatis in Carinthia superiori fratrum ut supra capucinatorum.

Cathedralis ecclesia sancto Nicolao episcopo et confessori nuncupata, est quidem antiquae structurae et obscura aliquantulum, sed et satis ampla et ad possibilitatem suam decenter ornata, in ea sancti Vitalis reliquiae, qua par est, veneratione habitae asservantur Roma huc translatae. Sacristia ita nunc instituta est, ut nihil omnino desit, quod divino cultui necessarium iudicetur. Nullos quidem habet speciales proventus. Iam vero, quae ego pro pastoralis officii ratione ad cleri disciplinam, communemque omnium salutem assidue divino adiutorio curo, haec sunt potissimum. Primo, ut annuis revolutionibus sacra synodus habeatur, et quidem uno anno in civitate Labacensi, quo Carnioliae et superioris Carinthiae clerus dioecesanus convenit. Altera Oberburgi in episcopali residentia eo comparente clero Styriae et Inferioris Carinthiae dioecesano, in quibus de cultus divini incremento, de morum et ho- [293] nestatis candore clericorum, de ecclesiarum restauratione et conservatione tractatur, editisque desuper decretis in illud incumbitur, ut quae sancita sunt ab omnibus re ipsa praestentur, atque ideo anno praeterito primam meam synodum in civitate, alteram hoc anno in dicta mea residentia Oberburgi in Styria celebravi. Secundo, ut christianae fidei rudimenta parvulis et rudioribus diebus dominicis per totam dioecesim diligenter tradantur. Tertio ne ad praedicationem verbi Divini et excipiendas confessiones ad curam animarum exercendam quisque ante admittatur, quam examinatus et approbatus fuerit. Quarto, ut ab omnibus tam in civitate quam dioecesi shedae seu fides confessionis annuae et communionis paschalis diligenter exigantur et examinentur ad impenitentes detegendos et ad videndum, num haeretici aliqui, et hi, cuius conditionis in memorata civitate et dioecesi commorentur (Solent autem opificium discipuli haeretici ex ulteriori Germania ad eiusdem opificii magistros artis causa quandoque adventare, seque per annum vel dimidium anni hic sine scandalo et periculo soperversionis proximi detinere, ast domicilium figere nulli permissum). Quinto capellanos seu parochorum cooperatores saepius examini subicio, ut eo diligentius lectioni librorum incumbant, et sic hoc exercitationis genere proficiant. Sexto, ut quod antehac quoque salutariter institutum fuit singulis diebus dominicis et de praecepto principalioribus festis in ecclesia cathedrali et in omnibus parochialibus et curatis dioecesis conciones ad populum [294] habeantur. Pro impetrando divino auxilio contra Turcas a duobus iam annis abhinc in civitates ambulatorias preces per octo dies in qualibet ecclesia cura expositione Venerabilis sacramenti tempore matutino institui, ad quas populus devotioni erga Sanctissimum vel maxime

¹³ Beseda »capuccinatorum« je v relacijah večinoma zapisana v inačici »capucinatorum«.

addictus et periculo, quod illi a tam immani hoste imminet, territus numerosus concurrat. Ordine vero uno ecclesiarum completo, denuo alter incipit a cathedrali et sic sine interpolatione pergitur. Iurisdictioni ecclesiasticae vim video inferri a saeculari potestate, et multum sane premitur, vix non oppressa, ac quidem primo clerici omnes indifferenter pro debitis, pro quibus bona illorum hypothecata non sunt, citantur ad forum saeculare. Secundo iidem quo ad personalia, ut sunt actiones iniuriarum et similia, coguntur ibidem respondere. Tertio clerici ab eodem saeculari tribunali arrestantur in arresto sine ulla reflexione ad curam animarum, quae illis incumbit, detinentur, atque etiam poena pecuniaria mulctantur. Quarto clerici in, et ab eodem tribunali obligantur iuramenta deponere. Quinto iisdem iniungitur informationes, et attestations ibidem deponere. Sexto parochis et curatis laicalis potestas non permittit super delictis publicis et scandalosis, ut adulterii, blasphemiae, et similibus, delinquentes citare ad eosdem poena ecclesiastica mulctandos. Quae equidem omnia nunc memorata puncta per modum gravaminis apud sacram Caesaream Maiestatem [295] praeterito anno statim deposui eorundem remedium etiam nun praestolans, cui procurando Eminentissimus quoque Dominus Cardinalis Bonvisius Nuntius Sanctissimi Domini nostri apud Augustissimum Imperatorem Apostolicus pro egregio suo zelo, et apud Aulam Caesaream Auctoritate incumbit ad id non a me duntaxat imploratus, verum etiam ad humillimas meas preces iussu eiusdem Sanctitatis Suae sibi per Eminentissimum Dominum Cardinalem Cybo significati motus.

Atque haec ea sunt, quae mihi de huius meae ecclesiae statu Eminentis Vestris exponi potissimum oportere videbantur. Suppressi, ut si quo in re desiderari meum officium adversum fuerit, benignissimae admonitiones mihi obtingant, neque enim humiliter exequi negligam, quidquid pro utilitate et ornamento meae ecclesiae mihi fuerit iniunctum, me illamque Eminentiarum Vestrarum summae benignitati et patrocinio demississime commendans

Sigismundus Christophorus, episcopus Labacensis

Dokument št. 49

1685, julij 5.

Sigismund Krištof Herberstein

Škofovo pooblastilo procuratorju Antoniju Leporiju, ki bo namesto njega opravil predpisano Visitatio Liminum.

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 8, zv. 13, str. 295–296.

Ego infrascriptus ecclesiae Labacensis episcopus obtenta ad humillimas meas preces a Sanctissimo Patre ac Domino Domino Innocentio divina providentia Papa XI. gratia, ut per dioecesanum aliquem in curia existentem meam Visitationem sacrorum Liminum peragere valeam, omnibus melioribus, via, iure, modo et causa, quibus

melius validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi et ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorem, videlicet admodum reverendum dominum Antonium Lepori absentem, tanquam praesentem in finem nomine [296] meo dioecesanum aliquem Romae commorantem eligendi ac constituendi, qui pro me relationem de statu meae ecclesiae praedicto Sanctissimo Domino nostro vel Eminentissimis ac Reverendissimis Dominis Cardinalibus Sacrae Congregationis Concilii Tridentini patribus praesentet, caeteraque omnia in Visitatione Liminum praestari solita praestet et quaecunque ad hoc necessaria et opportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praetermissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et quae ego ipsemet facerem et facere possem, si praemissae Visitationi sacrorum Liminum personaliter interesssem, etiam si talia fuerint, quae mandatum exigerent magis speciale, quam praesentibus sit expressum.

Promittens insuper me ratum, gratum, validum atque firmum habiturum totum id et quidquid per dictum meum procuratorem dictum, actum, gestum, factum vel procuratum fuerit in praemissis seu aliquo praemissorum. In quorum omnium fidem indubitatam me subscripsi, sigilloque meo has munitas dedi.

Actum Labaci die 5. iulii 1685

Sigismundus Christophorus episcopus Labacensis

Spodaj pripisano z drugo roko pooblastilo Antonia Leporija, da v njegovem imenu opravi visitatio ad limina Joannes Antonius Dolnitscher, clericus Labacensis, in curia Romana existens.

Romae, 20. augusti 1685

Dokument št. 50

1685, avgust 24.

Nestor Rita, archiepiscopus Sebastenis, potrjuje, da je Janez Anton Dolničar 24. avgusta 1685 obiskal baziliki sv. Petra in sv. Pavla.

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 8, zv. 13, str. 296.

Dokument št. 51

1690, februar 17.

Sigismund Krištof Herberstein

Škofova prošnja, da sme Relatio Liminum opraviti po prokuratorju Janezu Rihardu grofu Gallenbergu.

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 9, zv. 16, str. 45.

Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Colendissimi.

Apostolicis mandatis pro debito morem gerens iterum sacrorum Liminum Visitationem, dum hanc permanet aut e gremio capituli mei missum ob temporem iniurias et ecclesiae meae constitutionem exequi nequeo, indulgentia Eminentiarum Vestrarum per clericum meum dioecesanum nunc in urbe morantem nimirum dominum Joannem Richardum comitem a Gallenberg, peragere volui dioeceseos mea statum scripto fideliter conceptum mei loco humiliter traditurum Eminentis Vestris, quibus me ac ecclesiam meam plena devotione commendo.

Eminentiarum Vestrarum

Sigismundus Christophorus

Dokument št. 52

1690, februar 17.

Sigismund Krištof grof Herberstein

Relatio secunda de concredita Celsitudini Suae Reverendissimae Labacensis Ecclesiae status

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 9, zv. 16, str. 45–50.¹⁴

[45] Eminentissimi ac Reverendissimi Domini Domini Colendissimi.

Exordior secundam concrediti mihi pastoralis muneris relationem ab ipsa ecclesia cathedrali mea divo Nicolao dicata, haec satis commode de necessariis ornamentis provisa est, a quatur [sic!] canonicis et duabus dignitatibus, praeposito scilicet et decano, item duobis vicariis totidemque levitis, duobus insuper capellanis et sacristista, omnibus sacerdotibus diligenter iuxta sacrosancti Concilii Tridentini praescriptum officiat (distributiones quotidianae hactenus propter exiguas canonicales praebendas, nec a meis antecessoribus nec a me induci poterant. Verum earum loco a Conrado episcopo Labacensi inductae mulctae absentiarum, et a Sixto Carcano Germanicense episcopo et apostolico visitatore confirmatae, per me vero ante biennium circiter cum mei capituli consilio auctae ab absentibus exiguntur).

Seminarium episcopale nullum quidem inveni, nec huius instituendi modum hucusque reperire valui. Huic tamen quo ad causam finalem a sacrosancto Concilio Tridentino praeintendam aequivalet, quod in [46] residentia episcopali Oberburgensi aliquot alumni novelli sacerdotes semper alantur, et in cura animarum ibidem instruantur pro opportunitate, et ecclesiarum exigentia illarum ministerio successive addicendi. Propterea quod tam a Viennensi, quam Graecensi universitate in studiis aliquot scholares alumnos vigore cuiusdam foundationis episcopi Labacenses teneant, qui deinde his absolutis ad sacros ordines promoventur, atque ecclesiarum servitio mancipantur, aliis semper in eorum locum ad studia succedentibus.

¹⁴ Strani v besedilu so iz Škofijskega protokola, ki ga hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani (NŠAL).

Curam animarum in civitate Labacensi canonicus parochus administrat, cui duo vicarii subserviunt. In dioecesi vero (quam 68 parochiae quasi omnes sati lati districtus) parochi et in iis parochiis, quae mensae episcopi vel capituli unitae sunt, vicarii perpetui, ita Deo adiuvante exercent, ut circa illam nullum defectum notabilem repererim. Nullus quippe ad hanc exercendam approbatur, nisi prius rigoroso examini subiectus certam det suae sufficientiae indicium, atque bonorum morum dignam habeat commendationem. Synodus dioecesana celebratur pro more quotannis alternatim in civitate Labacensi uno anno, quo conveniunt curati et sacerdotes dioecesani ex Carniolia et Superiori Carinthia, altero vero in residentia Oberburgensi in Styria sita, comparente ad hanc clero dioecesano Styriae et Inferioris Carinthiae, et quae in ea incrementum cultus Divini, ecclesiarum decorem aut reparationem, morum correctionem etc. concernunt, statuuntur per decreta synodalia et executioni demandentur interessatis iniungitur.

Schedae confessionis annuae, et pascalis communionis in civitate et dioecesi diligenter exiguntur ad detegendos impenitentes et haereticos, quorum (Deo gratia) nullus in civitate et dioecesi firmum habens domicilium reperitur, nec permittitur matrimonium contrahere, non pius abiurata haeresi. Solent opificum discipuli aliquando huc adventare, [47] seque hic detinere per annum plus minus, artis suae gratia, sed absque scandalo, imo potius quandoque aliqui ex his cooperante Divina misericordia sectam, in qua nati sunt, abnegantes, orthodoxam fidem amplectuntur.

Immunitas ecclesiastica in hoc, quod clerici ad forum saeculare trahentur et circa horum et ecclesiarum temporalitatem ibidem cognoscatur, vim aliquam patitur, ut huic malo remedium aliquod vel temperamentum invenirem, hactenus etsi non correspondente plene optato effectui, praetermisi nihil, et ne clericus clericum ibi convenire aut alio citatus ibidem iuramentum deponere praesumat, sub poena suspensionis prohibui.

Sunt in hac civitate collegium Societatis Jesu et monasteria quinque, nempe fratrum eremitarum sancti Augustini conventualium, et exalceatorum, fratrum minorum s. Francisci strictioris observantiae et capuccinorum, nec non monialium sanctae Clarae. Per reliquam dioecesim alia adhuc sex, videlicet cisterciensium Fontis Beatae Mariae Virginis dictum, carthusianorum Vallis Jocosae appellatum, unum fratrum sancti Pauli primi eremithae, unum fratrum minorum strictioris observantiae, duo capuccinorum. Ex his posterioribus sex prima duo praetendunt se non obligari ad accipiendos tum ordines, tum sacros liquores ab ordinario loci, et licet per me iterato etiam scripto admoniti, ita negligunt moderni illorum superioris parere, ut plane et respondere intermisserint, quapropter altiori in illos obligationi suae satisfacere recusantes, remedio intendum erit.

Haec habui Vestris Eminentissimis circa statum meae ecclesiae referenda, humillime obsecrans, ut si qua in re meum officium desiderari contigerit, me benignissime admonere velint, nihil neglecturum, quid quid pro utilitate meae ecclesiae mihi iniunctum fuerit, unum subnecto, pro quo obtinendo Eminentiarum Vestrarum valdissimum patrocinium et auctoritatem imploro, motus ex causis, ut arbitror, sat

affacibus, quas mox subiungam, est quam hoc specialium sanctorum patronorum Carnioliae, et dioecesis Labacensis cultus, quem habita licentia a Sede Apostolica, et approbatione [48] a Sacra rituum congregatione clerus tam saecularis, quam regularis, et in choro et privatim iisdem persolvere cuperet. Motiva vero sunt haec:

Omnis regio specialiter affici quibusdam sanctis eosque venerari praesertim illos, qui patraim vel in christiana fide erudierunt vel gratiis et favoribus prosecuti sunt vel in ea conversati, passi pro fide vel etiam in se aut successoribus dominati sunt, tamquam naturales domini ac principes, et tales habet complures Carniolia nostra, in qua est dioecesis Labacensis, quibus tamen nullum annuum Divini officii ut in aliis dioecesibus ubique ferme practicatur, pensum retribuit.

Deinde plerosque sanctos, qui infra nominabuntur, iam olim ab antiquo venerati sunt, ac coluit peculiari cultu Carniolia, non solum dum tota adhuc ecclesiae Aquileiensi subesset, verum etiam postquam Labacensis episcopatus erectus et a iurisdictione patriarchae Aquileiensis in sui fundatione exemptus fuit. Sunt autem sancti illi sequentes:

S. Hilarius episcopus cum **s. Tatiano** diacono martyres, qui in primis ecclesiae persecutionibus rexit Acquileiensem ecclesiam. Celebratur in Dioecesi Acquileiensi ritu duplici 16. martii.

S. Nicaeas patriarcha, qui tempore excisae per Attilam Hunorum regem Aquileia sedit. Celebratur ibidem ritu duplici 22. iunii.

S. Paulinus patriarcha Acquileiensis. Celebratur ibidem 6. februarii.

S. Valerianus patriarcha Acquileiensis. Celebratur ibidem ritu duplici 27. novembris.

S. Chromatius patriarcha Acquileiensis. Celebratur ibidem ritu duplici die 2. decembris.

Hucusque recensiti sancti conversioni harum partium incubuerunt, sicque a dioecesi etiam Labacense colendi esse videntur.¹⁵

S. Maximilianus episcopus Labacensis, martyres, natus Celesae, ubi evangelium praedicans et sanguinem suum fundens huius quoque dioeceseos quippe ad illas etiam partes excurrentis saluti consuluit. Reponitur in martyrologio Romano ad diem 12. octobris. Eademque celebratur in Ratisbonensi et Viennensi dioecesi sub duplici.

S. Rupertus episcopus Salisburgensis, cum Slavi in patria [49] nostra omnem christianam fidem extinxissent, discipulos suos misit ad conversionem Slavorum, ut constat ex vita. Celebratur in Salisburgensi, Ratisbonensi et Passaviensi dioecesi sub duplici 27. martii.

S. Virgilius episcopus Salisburgensis, Slavorum apostolus, qui eos personaliter accessit et ad fidem convertit, progressus usque ad confluentes Dravi et Savi, inter quos magna pars Carnioliae nostrae sita est. Celebratur in dioecesi Salisburgensi et Passaviensi sub duplici die 28. novembris.

¹⁵ V Škofijskem protokolu se stavek začne z besedami: »qui omnes conversioni ...«.

S. Chunegundis imperatrix virgo coniunx S. Henrici, quae in hac patria ex suis possessionibus multa largita est ecclesiis et piis locis eodem iure, quo ipse sanctus Henricus, qui iam per universam Germaniam et consequenter hac in dioecesi quoque officio sub ritu duplici ex indulto Sedis Apostolicae honoratur, nobis colenda est. Celebratur in Salisburgensi ritu duplici, in Passaviensi et Viennensi sub semiduplici 3. martii.

S. Rochus confessor et singularis patronus contra pestem per totam provinciam, quam anno 1647 voto a Labacensibus emisso ita conservavit, ut prope Labacum unus pagus contagione correptus, virus omne extinxerit, ne malum latius propagatum sit, ob id aedificata est eius honori ecclesia, et quotannis ad illam solemnis ex civitate processio instituitur, ut cum plerique sacerdotes ea die de ipso dicant missas votivas, conveniens esset, ut dicerent etiam officium. Celebratur in dioecesi Aquileiensi et Viennensi sub ritu duplici die 16. augusti.

S. Leopoldus Marchio Austriae confessor, cuius in principatu successores Austriaci sunt naturales domini et principes nostrae Carnioliae, unde merito etiam a nobis colendus. Celebratur per dioecesim Passaviensem et Viennensem sub ritu duplici die 15. novembris.

SS. Achatius et socii martyres, per annos fere 50. celebratur in dioecesi Labacense sub ritu duplici et etiam in foro sub praecepto propter insignem victoriam a nostris contra Turcam obtentam. Ideo celebratur hucusque in cathedrali [50] votiva missa et solemnis hymnus Ambrosianus decantatur. Celebratur in dioecesi Ratisbonensi 22. iunii ritu semiduplici.

SS. Florianus et socii martyres, passi in Austria, habentur in Carniolia passim pro patronis contra incendia et ob id Labacenses recenter illis erexerunt insignem ecclesiam, ad quam processionaliter quotannis concurrunt magnus populus. Equum esset ut honoraretur etiam officio. In dioecesi Passaviensi et Viennensi celebratur sub duplici die 4. maii.

S. Margarita Virgo et Martyr, similiter in Carniolia a plebe colitur ab antiquo et multas habet ecclesias. Celebratur in Aquileiensi sub ritu semiduplici, in Salisburgensi sub duplici et passim per Germaniam die 20. iulii.

Quapropter confido Eminentias Vestras huic petito pro Dei gloria et sanctorum honore delaturas, meque earumdem singulari benignitati et protectioni demississime comendo.

Sigismundus Christophorus

Labaci 17. febr. 1690

Dokument št. 53

1690, februar 17.

Dodatek: podroben opis spora s cistercijani v Kostanjevici in kartuzijani v Bistri zaradi ordinacij in svetih olj. Navede njihove razloge in njegov odgovor.

Dokument št. 54**1690, marec 25.**

Potrdilo dekana vatikanske bazilike Michaela Angelus Matthaeius, da je Joannes Richardus comes de Gallenberg 25. marca 1690 v Herbersteinovem imenu obiskal Vatikansko baziliko.

Dokument št. 55**1690, marec 25.**

Potrdilo Michaela Pius a Papia, da je Joannes Richardus comes de Gallenberg obiskal baziliko sv. Pavla.

Dokument št. 56**1694, januar 27.****Sigismund Krištof Herberstein**

Obvestilo kongregaciji, da ne more priti osebno v Rim, zato pošilja relacijo po zastopniku, kleriku ljubljanske škofije Ferdinandu Ernestu Pelzhofferju, ki študira v Rimu.

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 10, zv. 18, str. 9–10; NŠAL, KAL, fasc. 57/73.

Eminentissimi ac Reverendissimi Domini, Domini Colendissimi.

Sixtinae constitutioni de visitandis singulis quadrienniis Sacris Apostolorum liminibus, ac meae in ordinatione episcopali contractae obligationi obsecuturus vergente ad finem quadriennio desideraveram quidem per memetipsum summam, quam profiteor, Sanctae Sedi reverentiam ac obedientiam contestari, statumque modernum concredita mihi Labacensis Ecclesiae humillime referre; ast tantae sunt praesentium temporum arduitates, tum ob annuorum reddituum sterilitatem, tum ob onerum innumerorum, quibus Episcopatus meus, eiusdemque subditi durante tamdiu ferocissimo hoc bello Turcico premuntur, ut ad ferendos sumptus tanti itineris suscipiendi, seu per me seu per unum de gremio Capituli mei mittendum, imparem me reddant.

Quocirca de indulgentia Eminentiarum Vestrarum id ipsum per prae-nobilem dominum Ferdinandum Ernestum Pelzhoffer [10] clericum dioecesis meae peracturus hisce Eminentis Vestris moderni ecclesiae meae status relationem annecto, maneo-quae

Eminentiarum Vestrarum humillimus servus

Sigismundus Christophorus episcopus Labacensis

Labaci die 27. januarii 1694

Dokument št. 57**1694, februar 16.**

Obvestilo kongregacije papežu Inocencu XII., da škof ne more priti sam, zato je relacija poslal po prokuratorju kleriku Ferdinandu Ernstu Pelzhofferju, ki biva v Rimu.

Dokument št. 58**1694, februar 16.****Sigismund Krištof Herberstein****Relatio status modernus Ecclesiae Labacensis**

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 10, zv. 18, str. 10–13; NŠAL, KAL, fasc. 57/73.

Eminentissimi ac Reverendissimi Domini, Domini Colendissimi.¹⁶

Pauca in praesenti occurrunt, quae de statu concredita mihi ante decennium cathedralis Ecclesiae Labacensis Divo Nicolao sacra Eminentissimis Vestris referenda erunt, nisi acta agam, et quae in praecedentibus binis relationibus meis exposui, repetam. Quocirca omissa topographica dioecesis meae ac in ea contentorum descriptione, quae in anterioribus relationibus per extensum deducta fuit, ad enarrandam cleri populisque morum disciplinam ac decretorum sacrosancti Concilii Tridentini observantiam progredior, et primum quidem quod attinet, ex visitationibus civitatis ac dioecesis meae, quae annuatim pro parte instituitur ac singulis trienniis iuxta decreta visitoris apostolicae reverendissimi patris fratri Sixti Carcani episcopi Germanicensis, bonae memoriae predecesori meo Thomae episcopo anno 1621 intimata absolvitur, comperio clerum moderationi meae subiectum, tum iis quae in sacris canonibus circa vitam et honestatem in sortem Domini vocatorum ordinantia comperiuntur, tum meis synodalibus constitutionibus ac visitationum decretis obedientem non sine aedificatione Christi fidelium ac mea consolatione.

Praeterea inter laicos nullum haereticum fissum in dioecesi mea domicilium obtinere sed omnes esse Sanctae Matris Romanae Ecclesiae devotissimos filios, ss. Missae sacrificium, et verbi Dei praedicationem festis de praecepto ac dominicis diebus prouti et poenitentiae et sacrae eucharistiae sacramenta frequentare diligenter, ita ut [11] non tantum ad pascha prouti Ecclesiae praecepto obstringuntur, sed et diversis per annum festivitatibus ad luncrandas Ecclesiarum ac confraternitatum indulgentias copiosissimi sacra reficiantur synaxi ac praesertim in mortis articulo caelesti muniti viatico ac sacro infirmorum inungi oleo ardentissime efflagitent. Pro maiori nihilominus cautela schedae confessionis annuae et communionis paschalis in civitate ac dioecesi diligenter exiguntur ad detegendos impenitentes, quibus ingressus ad ecclesiam durante contumacia praecluderetur.

¹⁶ Strani v besedilu so označene iz Škofijskega protokola.

Ad manutenendam vero cleri populivae disciplinam praeter visitationes, de quo supra memini, saluberrimum remedium etiam annue diocesanam synodum celebrare soleo et haec quidem recepto more uno anno in civitate Labacensi, in quo Carnioliae ac superiors Carinthiae clerus diocesanus convenit, altero vero Oberburgi in altera dioecesis meae parte, in quo Styriae ac inferioris Carinthiae clerus comparet, instituitur. In his tractatur de cultus divini augmento, de vita ac moribus clericorum, de abusuum reformatione, ecclesiarum restauratione ac iurium ecclesiasticorum conservatione editis hunc in finem salutaribus decretis, poenalibusque, compulsionibus, quae in synodalibus huiusmodi congressibus publicantur ad hoc, ut *quiquam de communi sacerdotem*¹⁷ ibidem praesentibus cunctis ita statuta tum in suffragio statuuntur, ab omnibus sacrosancte observentur.

Cura animarum in civitate Labacensi per parochum, qui ex gremio capituli assumitur, administatur, cui subserviunt duo vicarii. In suburbio altera est parochia, cuius curata munia per alios duos vicarios pertractantur. In dioecesi vero ecclesiae curatae sunt 68. Pleraeque satis amplae, partim per parochos partim per vicarios perpetuos, qui omnes praemisso praevis rigoroso examine circa doctrinae sufficientiam, morumque, honestatem approbationem obtinent, et pro parochiarum amplitudine unius, duorum *et plurium*¹⁸ sacerdotum cooperatorum subsidio ac opera iuvantur. Hi omnes obligantur ad expositionem verbi Divini singulis festivis de praecepto ac dominicis diebus ad populum faciendam, nec non ad explicanda parvulis doctrinae christianae rudimenta.

Progredior nunc ad enarranda ulterius, quae circa executionem decretorum ss. Concilii Tridentini occurrunt. Primo in cathedrali nec adest praebenda poenitentiarum nec theologalis nec hac erigendi modus, uti in anterioribus exposui, sex etenim duntaxat extant in cathedrali praebendae et omnes, unica excepta, iuris patronatus augustissimi Caesaris, qua ducis Carnioliae, qui obligari non potest ad praesentationem alicuius determinatae et graduatae personae. Harum nihilominus praebendarum defectus abunde suppletur per substitutionem unius ex canonicis in vicem poenitentiarum, qualis semper canonicus parochus esse solet, et per patres Societatis Jesu, qui in civitate Labacensi theologiam moralem tradunt, neque ullus ad sacrum presbyteratus ordinem a me promovetur, qui ad minimum per biennium huic clericis tantopere necessario studio sedulam operam non impenderit.

Distributiones quotidianae hactenus ob praebendam tenuitatem introduci non poterant, sed harum loco mulctae absentiarum pro qualibet hora canonica a Conrado huius ecclesiae antistite bonae memoriae anno 1521 introductae, a Sixto Carcano episcopo Germanicense visitatore apostolico anno 1621 confirmatae fuerunt, et quamvis harum exactio successu temporis prope in desuetudinem devenerit, fuit tamen in mea prima capituli visitatione denuo stabilita et nunc diligenter observatur.

¹⁷ Besedila v kurzivi v škofijskem protokolu ni.

¹⁸ V škofijskem protokolu manjka.

Seminarium clericale aliud non habetur, nisi quod in civitate Viennensi quatuor alumni, ac in Graecensi duo in patrum Societatis Jesu disciplina cum obligatione dioecesi post absoluta studia inserviendi sumptibus episcopatus sustententur. Praeterea in residentia mea Oberburgensi quinque aluntur sacerdotes alumni, qui postquam ad animarum curam sufficienter instructi comperiuntur, ad va[ca]ntes cooperaturas ac subinde parochias promoveantur, aliis in promotorum locum semper surrogatis.

Immunitati ecclesiasticae vim interdum inferri a potestate saeculari in anterioribus meis relationibus fusius recensui, et quamvis pro parte mea, ut malo huic occurrerem, intermiserim nihil, temporum tamen currentium infelicitas, in quibus undique perstreptibus armis leges silere debent, conatibus meis plurimum obfuit. Clericique itaque, pro debitis quibuscumque ad forum saeculare citantur et etiam quo ad diversa personalia prouti sunt actiones iniuriarum, ibidem respondere coguntur. Praeterea ab iisdem exiguntur attestations ac iuramenta coram saeculari iudice deponenda, quod tamen postremum ego mihi subiectis sub poena suspensionis per constitutionem synodalem prohibendo impedire conor. Quibus praesenti relationi moderni status Ecclesiae meae finem impono, et me, mihiq[ue] concreditum S. Romanae Ecclesiae devotissimum clerum ac populum Eminentiarum Vestrarum singulari benignitati ac patrocinio commendans maneo.

Eminentiarum Vestrarum

Sigismundus Christophorus

Dokument št. 59

1694, marec 3.

B. Michael Angelus Matthaeius potrdi, da je Pelzhoffer 3. marca 1694 obiskal baziliko sv. Petra, Benedictus ab Urbe pa, da je istega dne obiskal baziliko sv. Pavla.

Dokument št. 60

1698, november 29.

Sigismund Krištof Herberstein

Opravičilo, ker ne more priti osebno v Rim ad Limina in tudi ne more nikogar poslati kot svojega zastopnika, zato prosi za podaljšanje obveznosti.

Dokument št. 61

1700, februar 6.

Sigismund Krištof Herberstein

Alla S. Congregazione del Concilio per il vescovo Labacense Ultramontes

Il vescovo Labacense ultra montes a parte imperii, spirando al marzo prossimo avvenire la prima proroga di un anno di venir alla visita de Sacri Limini, supplica umil-

mente [...] degnarsi di concedergli la proroga di un altro anno atteso l'impossibilità di poter personalmente venir a Roma per molti suoi affari, e per essergli convenuto di far molte spese coll'occasione delle nozze di sua Maestà cesarea essendo stato uno de prelati assistenti.

Dokument št. 62

1700, februar 28.

Sigismund Krištof Herberstein

Relatio Sacrae Congregationi Labacensem dioecesim concernens submissa ut sequitur

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 11, zv. 21, str. 60–73.¹⁹

[60] Eminentissimi et Reverendissimi Domini Colendissimi.

Relationem concreditae mihi dioeceseos quartam eminentiis vestris pro summa, quam Sanctae Sedi profiteor reverentia exhibiturus descriptionem topographicam eiusdem, quo ad illa duntaxat partes repetam, quae pro percipiendo moderno eius statu ac implorandis remediis opportunis necessariae visae fuerint. Est igitur memoratae dioeceseos meae cathedralis ecclesiae divo Nicolao sacra, nulli metropolitano sed immediate Sedi Apostolicae subiecta, provisa duabus dignitatibus, nempe praeposito et decano, quatuor duntaxat canonicis, duobus vicariis, levitis duobus, sacrista et duobus [61] capellanis, ex his postremo loco nominati capellani defectu congruentiis stipendii obligationem frequentandi chorum (exceptis diebus dominicis ac festis) nullam habent. Vicarii duo in curae ministerio subordinati canonico, civitatis Labacensis parrocho frequenter occurrentibus tempore chori curati muneris functionibus ab eodem avocantur. Ex canonicis non raro unus aut alter infirmitate corporis praependitur, alius post trimestri a sacrosancto concilio Tridentino concessio abest. Duo praeterea his annis benignas favorabilesve dispensationes ab eminentiis vestris obtinuerunt, imo ultra triennium in iisdem praescriptum absentias quamvis non impune producere ausi sunt ita, ut non raro chorus vix tribus aut quatuor personis provvisus fuerit, ego quoque pro decore status pontificalia peragere vix potuerim. Ex quo eminentiae intelligent, quanta ministrorum in hac sat amplae civitatis ac Carnioliae metropolis cathedrali extet penuria, ob quam eorundem disciplina, utpote inter paucos vix perfecte ordinari aut saltem diu conservari valet. In consistoriis desiderantur non raro plures assessores seu consilarii. Festa maiora condigno officiatore, capitulares sessiones congruo numero chorus congruenti psalmodia, et ego pontificalia munia pertractans debita competentium ministrorum assistentia carere debeo, pro quibus indigentis cum remedium hac in temporum arduitate per accessionem novae foundationis plurium praebendarum sperari non valeat, saltem per id non nihil iisdem

¹⁹ Strani so označene po besedilu v Škofijskem protokolu.

succurri poterit, [62] si ab eminentiis vestris attenta praelibata ministrorum penuria prorogationes absentiarum seu novae licentiae imposterum has expetituris ecclesiae meae dignitatibus et canonicis constanter denegatae fuerint, sicuti e contra ego remediis a iure concessis contra illegitime absentes procedere haud intermittam.

Transeo nunc ad ecclesias curatas dioeceseos meae computatis matricibus et filialibus numero septuaginta et unam. His ante quinque annos accessit ad s. Michaellem in Montibus parochiae Hyperlabacensis de novo erecta sub curata ecclesia in hac namque sat ampla parochia ante quinquaginta circiter annos circumstantiis ita exigentibus a meis antecessoribus stabilita fuit cum suo districtu curata capellania ad Beatam Virginem in Loitsch, nunc vero ob multiplicatam plebem ac distantiam loci a matrice alia ad s. Michaellem in Montibus cum suo districtu, tabernaculo pro observanda Sacra Eucharistia, fonte baptismali, armario sacrorum liquorum et aedibus pro habitatione sacerdotis durati congruis sustentationis mediis provisus ab omni saecularis iurisdictionis, advocatae aut dominii subiectione liberis, plene tamen matri suae parochiae Hyperlabacensi subordinata, instituta fuit.

In civitate extat collegium Societatis Jesu, monasteria quinque, nempe fratrum eremitarum s. Augustini conventualium et excalceatorum, fratrum minorum s. Francisci strictioris observantiae et capucinatorum necnon sancti monialium [63] s. Clarae, quod iurisdictionis ordinariae meae subiectum singulis trienniis per me visitatur et nunc sub optima disciplina per abbatissas triennes gubernatur.

Praefatum collegium Societatis Iesu habet in dioecesi, nempe in parochia s. Bartholomaei in Campestribus residentiam nuncupatam Pletria, olim monasterium carthusianorum, in qua usque ad annum nonagesimum secundum expirantis huius saeculi praeter patrem superiorem duo patres et duo laici degere solebunt, ab eo vero tempore rerum circumstantiis ita forte exigentibus a grancia²⁰ illa societatis religiosus ad collegium revocatus Labacense deputatus fuit in eiusdem sanctissimae Trinitatis ecclesia sacerdos saecularis, qui capellani titulo missas pro commoditate et solatio ibidem degentis familiae diebus dominicis et festivis aliisque permultis ferialibus missas celebrant, et de licentia ex approbatione mea in concursibus maioribus praelibatae Pletriensis sanctissimae Trinitatis ecclesiae sermonem ad populum facit, catechizat et confessiones fidelium excipit ac proinde recurrente visitatione praefatae parochiae s. Bartholomaei cum aliis intra eiusdem districtum commorantibus presbyteris saecularibus coram me aut meo vicario generali sese sistere ad personale examen solebat. [64] Imo vero praeterito 1698 prohibitus a moderno patre rectore collegii Societatis Jesu Labacensis ad visitationem non comparuit, nisi districtius sub censurarum comminatione citatus, ob quam comparitionem etiam dicebatur ab eodem patre rectore a capellania amotus. Quare hac de causa interpellatus pater rector errorem, quo putabat granciarum suis collegiis unitarum capellanos a iurisdictione ordinarii exemptos esse per superiore, uti credo, deductus coram vicario meo ge-

²⁰ Italijansko: pristava.

nerali declaravit se, quod admittat capellanos Pletriacenses ordinario subiectos esse, ab eo visitari posse et ultimo amotum non ex eo, quod ad visitationem comparuent, sed aliis ex causis a conditione dimissum fuisse. Ex qua declaratione coram testibus facta et ad protocollum relata perutilem, stabiliterque bonam spero inter dictae Societatis praestantes in vinea Domini operarios et ordinarios Labacenses correspondentiam.

Patres franciscani strictioris observantiae ab aliquot annis indulgentiis Portiunculae insolitas et decreto Innocentii XI. sanctae memoriae de indulgentiis appochriphis repugnantes clausulas adiunxerunt divulgantes has (quae tamen sunt plenariae) toties quoties die secunda augusti a christifidelibus lucrificari posse, cum tamen id constitutione seu privilegio pontificio authenticum reddere non valeant et praelaudatum decretum Inocentii XI. semel duntaxat indulgentias [65] plenarias in diem certum visitantibus ecclesias aut aliud pium opus peragentibus lucrificari definierint. Ideo etiam haec de causa per me nuper exporrectum fuit memoriale sacrae Rituum congregationi, a qua hac in novitate, per quam illud insigniter ab iisdem patres fuisse piis animabus mihi persuadeo, opportunum remedium praestolor atque haec quo ad regulares civitatis huius.

Per reliquam diocesim vero alia sex comperiuntur monasteria virorum nempe cisterciensium ad Fontes Beatae Mariae Virginis in Landtstrass, carthusianorum Vallis Jocosae, fratrum s. Pauli primi eremitae Ulimiae, unum fratrum s. Francisci strictioris observantiae in Nazaret et duo patrum capucinatorum nempe Crainburgense et Villacense. Primum cisterciense indubitanter in dioecesi mea situatum iurisdictioni meae in iis, in quibus etiam exempti per sacros canones episcopis subiiciuntur, se subtrahere attentavit, qua de causa insituto ad nuntiaturam Viennensem recursu iam anno 1694 ius meum in praedictum monasterium coram eadem deductum fuit me instante, quatenus per dominum nuntium apostolicum moderno abbati in praemissis debita observantia demanderetur, fuitque iniunctum abbati, ut intra dies 20 respondeat. [66] Interim vero habita, nescio per quem, recursus huius notitia eidem nuntiaturae praesentari fecit dominus patriarcha Aquileiensis informationem seu scripturam quandam citra tamen animum ut scriptura illa incipit, contestandae liti set consentiendi in iurisdictionem nuntiaturae apostolicae Viennensis imo animo ab ea declinandi, quae mihi ab eadem nuntiatura communicata fuit et fundatis, uti credo argumentis refutata. – Quare comisit saepe dicta nuntiatura archidiacono Goritiensi, ut inter partes amicabilem compositionem tractaret, in quem finem etiam archidiaconus anno 1695 Labacum venerat sine fructu tamen ex eo, quod abbas tergiversaretur seque declararet, sibi proinde esse uni aut alteri ordinario subiici, tacite autem, ut ex circumstantiis colligi poterat, mente voluerit se et monasterium suum prius praelato extra quam intra provinciam esistenti subdere, re ipsa vero nulli subesse. Quare intercurrente interea mutatione nuntiorum anno 1696 renovata per fuit instantia coram moderno domino nuntio, a quo tamen post saepius repetitus tum per litteras, libellos, quam per procuratorem sollicitationes nullum hucusque decretum obtinere potui, nec spem eiusdem habendi, ut proinde pro obligatione muneris mei ac iuramenti [67] in

ingressu ad episcopatum sanctae Sedi Apostolicae praestiti pro defendendis iuribus ecclesiae mihi concredita clementissimum supremi eiusdem ecclesiae advocati ac fundatoris augustissimi Romani imperatoris patrocinium implorare cogar ad effectum, ut sacra Caesarea Maiestas pro innata sua pietate causam eidem nuntiaturae commendare dignaretur, prouti et eundem finem datam causam eminentiis vestris, eorundem sublimi patrocinio hisce impense commendo.

Aliud monasterium carthusianorum Vallis Jocosae pro sacris ordinibus et liquoribus post monitionem ante decem circiter annos moderno patri priori factam ad me recurrit, intimationes etiam iubilaeorum et exequiarum etc. acceptat, sequenti e contra gravaminis ultimo hoc anno occasionem praebuit. Mense maii evoluti quidam monachus nominatus p. Michael Fabian a monasterio Vallis Jocosae, in quo ante 18 circiter annos professionem fecerat, expulsus, habitu religionis privatus, ac vestibus clericalibus indutus Labacum remissus fuit aeger, ubi post aliquot hebdomadarum moram recuperatis [68] non nihil viribus coram officio meo comparuit et testimonium eiectionis suae mihi exhibuit, petitque a me assistentiam, ut alimenta saltem a monasterio, ex quo se praetendebat iniuste expulsus percipere mediante mea cooperatione valeret. Quare per me iuxta decretum Urbani VIII. sanctae memoriae de apostatis et eiectis anno 1624 editum et confirmatum prope quo ad omnia puncta per aliud a regnante Summo Pontifice Innocentio XII. latum prima martii 1693, in quo praescribitur, ut eiecti ordinarii iurisdictioni subsint, et hac de causa pater generalis illico expulsionis sententiam ordinario notificare teneatur, exacta fuit a moderno patre priore praelibata eiectionis sententia, ast eiusdem loco obtentum fuit decretum per patrem generalem carthusianorum datum ad quemdam libellum gravamina contra p. Michaellem Fabian a monasterio Vallis Jocosae patre priore, reliquisque monachis patri generali exposita continentem datum carthusiae die 29. januarii 1699, eratque id conceptum sequentibus formalibus verbis. *Apprime et propria experientia edoctus de obstinata malitia et incorrigibilitate domini Michaelis Fabian consensum meum do, ut servatis in omnibus* [69] *quae per decretum supramemoratum sanctissimi domini nostri Innocentii papae servanda sunt, expellatur ab ordine. Frater Innocentius prior Carthusiae.*²¹ Cum igitur ego reposuissem imo hoc decretum non esse sententiam eiectionis sed decretum tribuens consensum, ut servatis omnibus, quae per decretum novissimum sanctissimi domini nostri latum prima martii 1693 circa eiiciendos servanda sunt, expellatur petiissemque mihi monstrari processum iuxta stylum et constitutiones religionis compilatum et sententiam eiectionis a patre provinciali seu visitatore de consilio assensus ex patrum ex gravioribus religiosis a generali pro cognitione causarum eiectionis approbatorum latam. Secundo admissa etiam hypothesi iustae observatisque observandi factae, eiectionis debere dictum p. Michelem Fabian eiectum et a via salutis deviantem iuxta capitulum ultimum X. de regularibus per ambas supramemoratas pontificias constitutiones

²¹ Besedilo v kurzivi je v originalu podčrtano.

confirmatum, sollicite a superioribus requiri, utpote qui memores paternae charitatis (ut decretum Urbanianum habet) nihil intentatum vel inquirere debent, ut lucrentur animas fratrum suorum fere in profundum malorum delapsorum.²² [70] Ac denique tertio. Si receptionem ob praevisum gravius malum regularis ordo non patitur, teneri saltem superiores regulares iuxta praelaudatum canonem Gregorii IX. providere, ut eiectionis apud sua monasteria in locis competentibus vel in aliis religiosis domibus eiusdem ordinis ad agendam ibi poenitentiam vitae necessaria ministrent. Respondit pater prior ad legitimum decretum citatum sui patris generalis esse formalissimam sententiam eiectionis solemniorem, quam alias quamcunque, qua a patre provinciali seu visitatore de assensu et consilio sex patrum ex gravioribus religiosis in congregatione provinciali electorum et a patre generali ad agnoscendas causas eiectionis approbatorum latam. Ad secundum et tertium vero ea intelligi debere, aut de iniuste eiectionis aut de iis, qui iam per testimonium ordinarii aut aliam superiorum regularium sententiam destinati sunt, ut ad religionem recipiantur, extra has sublimitationes praefatum canonem non esse amplius in usu, quod inane responsum cum nulla solida auctoritate firmare potuerit, monstrata per me fuit eiectionis via, qua enormiter gravatus ab eminentiis vestris restitutionis salutare remedium quaerere poterit, quibus etiam, si iussus fuero informationem genuinam quo ad ea, quae mihi circa hanc eiectionem constant, daturus sum interea vero recensitis his gravaminibus ad sequens quaesito pro mea²³ [71] directione ab eminentiis vestris benignissimam decisionem et instructionem reverenter expeto. Quomodo videlicet religiosis indulgentias apocryphas contra decreta pontificia et meam inhibitionem christifidelibus publicantibus aut religiosis in iis, in quibus etiam exempti ordinario subiiciuntur, mihi resistentibus aut denique non servatis canonum pontificiarum constitutionum regulis fratres suo ab ordine reiicientibus, occurrere valeam intermissis censurarum remediis? Quae in his partibus Germanicae non sine maxima invidia infructuose tamen plerumque adhiberi solent.

Pro conservanda cleri populi disciplina hoc sexennio non minus quam prioribus decem annis villicationis meae pastoralis, visitationem ad mentem sacrosancti Tridentini concilii sine intermissione continuatae fuerunt, ita ut iuxta decreta visitatoris apostolici reverendissimi patris fratris Sixti Carcani episcopi Germanicensis anno 1621 stabilita singulis triennis totius dioeceseos visitatio absoluta et anni synodales congressus celebrati fuerint, in quibus sacris canonibus ac praesertim praelaudati Tridentini concilii saluberrimis statutis conformia decreta pro exigentia publicata fuere, quorum exacta observantia mediante frequentium visitationum vigilantia in dies magis stabilitur.

[72] Violentias, quas interdum immunitatis ecclesiasticae his in partibus inferri priores meae ac antecessorum meorum relationes testatae sunt, suntque ex iis nota-

²² Stran se konča z besedico Ac, ki se ponovi na naslednji strani.

²³ Zadnji besedi se ponovita na naslednji strani.

biliores, quod clerici pro debitis non tantum realibus seu hypotheca affectis, sed pure personalibus et quandoque etiam in actionibus iniuriarum ad respondendum in foro saeculari compellant. Ab eodem saeculari tribunali arrestantur et aliquando detineantur in arresto sine ullo respectu ad curam animarum, quae per detentos negligitur. Non nunquam vero etiam poena precuniaria mulcentur. In eodem tribunali debeant iuramenta deponere et eorundem defunctorum bona a potestate laica obsigillantur, conscribantur et inter haeredes distribuantur. De facto non cessant imo novae posterioribus annis accesserunt inter quae numerari debet impositio centesimi nummi indifferenter super bonis cum ecclesiasticis tum clericorum exacta solutaque ante obtentum, quem sacri canones praescribunt, apostolicum consensum ad evitanda graviora mala et damna, quae ex oppositione seu reccursu pro necessario consensu imminebant. Contigit etiam in viciniore episcopatu iura asyli per effractionem monasterii patrum capucinatorum et violationem sepulchrorum deprehendendi rei gratia, qui in iisdem repositus false supponebatur, eversa fuisse [73] neglecto loci ordinario, qui etiam a simili potestate laica praetendente episcopis partium Austriacarum facultate non esse utenti censuris ad coretractionem latarum in certum dioeceseos suae locum et personas censurarum, et quidem formula et verbis sibi a dicta potestate laica dictatis compulsus fuit, de quibus ab ipso vim passo distinctius Sanctam Sedem et eminentas vestras informatas fuisse suppono, et id hoc in loco ex sequenti duntaxat causa commoratione dignum censui, quod non meliora recurrente in dioecesi mea simili casu mihi imminere subtimeam praevideamque sine sanctissimi domini nostri efficaci interpositione episcopos suffecturos nunquam malo huic avertendo, quamvis, ut fieri deberet, quamcunque sui vexam et detrimentum pro tuendis memoratis iuribus praelecturi sint, quam proinde, dum hisce humillime imploro, me mihiquo concreditum sanctae Romanae ecclesiae devotissimum clerum ac populum eminentiarum vestrarum constanti patrocini commendans maneo.

Sigismundus Christophorus

Dokument št. 63

1700, februar 28.

Sigismund Krištof Herberstein

Škof zaradi starosti ne more osebno v Rim. Tudi ne more poslati nikogar od svojih petih kanonikov zaradi prevelikih stroškov. Prosi, da sme dolžno Visitatio Liminum opraviti po prokuratorju Antonu Leporiju.

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 11, zv. 21, str. 74–75.²⁴

²⁴ Za stranjo 61 je v Škofijskem protokolu prišlo do napake pri označevanju strani, ki so bile popravljene do strani 74, nato pa se nadaljuje štetje strani od 65 strani dalje. Zaradi večje preglednosti smo za objavljena dokumenta nadaljevali štetje popravljenih strani, torej 75 (v protokolu ponovno stran 65) in 76 (v protokolu ponovno str. 66 in nato tako do konca knjige).

[74] Eminentissimi et reverendissimi domini domini colendissimi.

Ut constitutioni sanctae memoriae Sixti V. debitum morem gererem et sacratissima Apostolorum Limina personaliter aut saltem per personam de gremio capituli mei cum fideli relatione concreditae mihi villicationis et moderni status ecclesiae meae occasione currentis anni iubilaei inviserem binas sub spe meliorum temporum post stabilitam pacem Turcicam ad duos annos ab eminentiis vestris obtinui prorationes. Cum vero onera, quibus episcopatus meus eiusdemque subditi exhausto debitisque gravato per postremum diuturnum ac dispendiorum bellum Turcicum aerario caesario praemuntur, non solum hactenus non sint diminuta, sed potius in dies adaucta sentiantur. Ideo de indulgentia eminentiarum vestrarum idipsum obligationis meae per agentem ac pro hoc actu visitationis supra memoratae specialiter constitutum procuratorem meum dominum abbatem Antonium Lepori persoluturus eidem commisi, ut annexam status moderni ecclesiae meae relationem eminentiis vestris consignet, quibus [75] me meamque ecclesiam plena devotione commendo. Eminentiarum vestrarum

A tergo:

Eminentissimis et reverendissimis dominis colendissimis dominis sacrae Romanae ecclesiae cardinalibus sacrosancti concilii Tridentini interpretibus.

Procuratorii domino abbati Antonio Lepori dati ego infrascriptus ecclesiae Labacensis episcopus obtenta ad humillimas meas preces a sanctissimo patre ac domino domino Innocentio, Divina providentia papa XII. gratia, ut per dioecesim aliquem in curia existentem meam visitationem sacrorum Liminum peragere valeam, omnibus melioribus, via, iure, modo et causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi et ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorem, videlicet admodum reverendum Antonium Lepori absente, tanquam praesentem in finem nomine meo dioecesanum aliquem Romae commorantem eligendi et constituendi, qui pro me relationem de statu meae ecclesiae praedicto sanctissimo domino nostro vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis [76] cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet, caeteraque omnia in visitatione Liminum praestari solita praestet et quaecunque ad hoc necessaria et oportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et quae ego ipsum facerem et facere possem, si praemissae Visitationi sacrorum Liminum personaliter interesssem, etiam si talia fuerint, quae mandatum exigent magis speciale, quam praesentibus sit expressum. Promittens insuper me ratum, gratum, validum, atque firmum habiturum totum id et quid quid per dictum meum procuratorem dictum, actum, gestum, factum vel procuratum fuerit in praemissis seu aliquo praemissorum. In quorum omnium fidem indubitata me subscripsi, sigilloque meo has munitas dedi.

Actum Labaci 26. februarii 1700

Dokument št. 64**1700, april 25.***Potrdilo, da je Anton Lepori obiskal baziliko sv. Pavla.***Dokument št. 65****1700, april 27.***Potrdilo Alexandra Casalius(a), da je Antonius Lepori 27. aprila 1700 v Herbersteinovem imenu obiskal baziliko sv. Petra.***Dokument št. 66****s. d.***Vprašanje (brez podpisa, zadaj pečat), ali je vizitacija, ki jo je opravil Anton Lepori, za 28. ali 29. quadriennio. Škof je namreč 16. februarja 1694 opravil vizitacijo po prokuratorju, leta 1698 pa je zaprosil za podaljšanje obveznosti. Prav tako za leti 1699 in 1700.*

Franc Ferdinand grof Kuenburg

1651, Mossa pri Gorici–1731, Praga

1711–1711 štirinajsti ljubljanski knezoškof

1711–1731 praški knezonadškof

Dokument št. 67

1701, avgust 16.

Franc Ferdinand Kuenburg

Il vescovo Kuenburg nuovo vescovo di Lubiana supplica la licenza di visitare per il corrente quadriennio i sacri limini, prima di portarsi alla Residenza.

Alexander Casalius potrjuje, da je škof Kuenburg 16. augusta 1701 obiskal baziliko sv. Petra. Vicarius Claudius potrjuje, da je škof Kuenburg 16. augusta 1701 obiskal baziliko sv. Pavla.

Dokument št. 68

1708, april 24.

Franc Ferdinand Kuenburg

Sacrae congregationi relatio dioecesis Labacensis

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 12, zv. 24, str. 233–237.²⁵

[233] Eminentissimi et reverendissimi domini domini colendissimi.

Vergente ad finem termino pro visitandis denuo a me sacris Apostolorum Liminibus praefixo, hanc pro summa, quam sanctae Romanae Sedi profiteor, reverentia mediante harum exhibitore cathedralis ecclesiae meae canonico domino Francisco Godefrido libero barone a Pillichgraz ob notoria impedimenta, quae personalem a me praestandam non admittunt, supplere cupio addita praesenti succincta ratione villicationis pastoralis mihi eadem Sancta Sede concredita, ac relatione praesentis status ecclesiae meae nulli metropolitano, sed immediate Sedi Apostolice subiecta, a cuius cathedrali exoriendo.

Significo eminentiis vestris hanc vetustate collabentem ac solo aequatam in ipso aditu ad episcopatum non absque ingenti moerore a me compertam fuisse, eiusdem novam mollem iuxta hodiernam aptiorem formam in modum crucis exiguo quinque annorum spatio non absque speciali [234] superna benedictione, nec sine curis ingentibus feliciter completam, die demum 8. maii anno praeterito iuxta praescriptum pontificalis Romani consecratam fuisse, de qua passim auditur, eam non solum in materiali fabrica sed et officiaturae melioratione, magisque exacta divinorum offi-

²⁵ Strani so označene po besedilu v Škofijskem protokolu.

ciorum pertractatione totam novam et a veteri differentem summa cum populi aedificatione conspici.

Habet vero praefata cathedralis mea ex ipsa foundationis origine quo ad ministro-rum numerum valde misera nonnisi duas dignitates, nempe praepositum ac decanum et sex canonicos, computatis etiam binis neo erectis canonicatibus, nempe Kirchpergeriano et Wulviziano, qui liberalitate benefactorum exsurgente novae ecclesiae fabrica huius obsequiis de novo ante triennium fundati reliquisque accedente clementissimo sacrae Caesaris Maiestatis qua ecclesiae huius patroni et advocati assensu per me aggregati fuerunt. Sunt eidem praeterea duo vicarii canonico parochi in cura animarum subservientes, levitae duo, sacrista et duo capellani. Omnes hi ad ordinem hebdomadarii missarum et frequentationem quotidianam chori obligati, exceptis postremo loco nominatis capellanis, qui hactenus defectu congruentis stipendii non nisi pro dominicis et festis diebus ad frequentationem chori obligabantur. Unus vero eorum pariter ante triennium ex foundatione domini Joannis Baptistae Preschern, huius ecclesiae praepositi pia memoriae ad quotidianam chori frequentationem adstrictus fuit.

Praeter praebendas non reperitur theologalis et poenitentiaria, cum enim omnes praebendae veteris foundationis [235] (exceptis suprarecensitis binis novis, particulari iuri patronatus subiectis) sint de iure patronatus augustissimi Caesaris, qua ducis Carnioliae, praeter unam episcopi collationi in ipsa foundatione reservata, non potest idem patronus obligari ad praesentandam personam gradibus magisterii aut doctoratus insignem et pro munere lectoris aut poenitentiarii idoneam, sed nec suppressione beneficiorum simplicium id instituti posset, haec enim sunt perpauca eaque iuri patronatus laicorum obstricta et ex inde suppressioni huiusmodi non subiecta. Ut vario his alia via prospiciatur, solet episcopus unum de canonicorum gremio magis idoneum pro vice-poenitentiario suo deputare, et quoad institutionem scholarium ad ordines aspirantium, habent hi peropportunitatem occasionem in gymnasio publico patrum Societatis Jesu, qui Labaci humaniora, philosophiam, theologiam moralem et canones tradunt, in studiis proficiendi, neque admittuntur ad sacros ordines nisi ii, quos constat, ad minus per biennium theologiae morali fructuose operam impendisse.

His etiam ulterius prospici poterit erectione novi seminarii episcopalis, cuius constructio in dioecesana synodo Labaci anno 1706 celebrata per me cum clero meo stabilita proxime favente Deo inchoabitur, eoque erecto solidiora pro recta aspirantium ad sacros ordines institutione, aliaque permulta ecclesiae cathedrali, dioecesi ac promovendo cultui Divino utilia, nunc inter pias ideas debenta, executioni dari poterunt.

Quo ad alias dioecesis meae curatas ecclesias sunt hae [236] computatis matricibus et filialibus subordinatis numero septuaginta et una, quibus ante quatuor circiter annos alia per me novo erecta fuit ad s. Antonium in Bresoviz parochiae S. Petri suburbii Labacensis, in qua ecclesia ob distantiam a matrice ac multitudinem adultae plebis, cui tempore brumali aegre provideri poterat, constitutus fuit sacerdos curatus constanter residens, eidemque ab illa plebe exstructae fuerunt aedes, ab omni

saecularis iurisdictionis aut domini subiectione libera et assignati congruae sustentationis proventus, erectum quoque fuit in eadem ecclesia baptisterium, armarium pro observandis sacris liquoribus et tabernaculum pro sanctissimi altaris sacramenti con decenti observatione.

Regularium monasteria comperiuntur in civitate praeter collegium Societatis Jesu quinque, nempe fratrum eremitarum s. Augustini conventualium et excalceatorum, fratrum minorum s. Francisci strictioris observantiae, capucinatorum et sancti-monialium s. Clarae, quibus accedente assensu clementissimo sacrae caesaraei maiestatis, qua terrae principis, meo ac aliorum interesse habentium, ante paucos annos accesserunt virgines religiosae ursulinae coemptis actu pro extructione ecclesiae et collegio seu monasterio domibus, quod iuxta normam a me praescribendam pro bono iuventutis muliebris, meliorique eiusdem educatione proxime executioni dabitur.

Per reliquam dioecesim comperiuntur alia sex virorum monasteria, nempe cisterciensium ad fontes Beatae Mariae Virginis in Landtstrass, carthusianorum Vallis Jocosae, fratrum sancti Pauli [237] primi eremitae Ulimiae, unum fratrum s. Francisci strictioris observantiae in Nazaret et duo patrum capucinatorum nempe Crainburgense et Villacense.

Pro conservanda cleri ac populi disciplina more hac in dioecesi recepto continuati fuerunt synodales congressus alternative uno anno in cathedrali Labacensi et altero in collegiata Oberburgensi, excepto quod ante biennium pro condecoranda celebritate a fundamentis de novo reaedificata cathedralis ecclesiae utriusque partis dioeceseos clerus Labaci in synodo congregatus comparere debuerit.

Visitationes etiam ecclesiarum pro parte peractae fuerunt et pro parte ob impedimenta, quae occasione fabricae cathedralis aliorumque intercurrentium obstaculorum enatae fuerunt, continuabuntur iuxta praescriptum sacrosancti Tridentini concilii, huiusque dispersae dioeceseos exigentiam, circa quam multa violentias immunitati ecclesiasticae illatas, huius reparationem concernentia, nec non discrepantias cum regularibus in praecedenti relatione per dominum antecessorem meum Sanctae Sedi data recensitas ac necdum reparatas adiungere possem, quae ad opportuniorem aliam occasionem differo, me, meumque clerum ac populum constanti eminentiarum vestrarum patrocinio hisce commendans.

Labaci 24. aprilis 1708

Originalen podpis

A tergo:

Eminentissimis et reverendissimis dominis colendissimis dominis sacrae Romanae ecclesiae cardinalibus sacrosancti concilii Tridentini interpretibus.

Procuratorium domini Francisci Godefridi, liberi baroni de Pillichgraz expeditum fuit sequenti tenore.

[238] Ego infrascriptus ecclesiae Labacensis episcopus visitationem sacrorum Liminum per procuratorem de gremio ecclesiae meae specialiter hunc in finem depu-

tatum ob impossibilitatem personalis meae comparitionis peragere cupiens omnibus melioribus, via, iure, modo et causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi et ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorem, videlicet perillustrem ac admodum reverendissimum dominum Franciscum Godefridum, liberum baronem de Pillichgraz, cathedralis ecclesiae meae canonicum in finem, ut nomine meo relationem de praesenti statu ecclesiae meae sanctissimo domino meo vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet, caeteraque omnia in visitatione Liminum praestari solita praestet et quaecunque ad hoc necessaria et opportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et quae ego ipsemet facerem et facere possem, si praemissae visitationi sacrorum Liminum personaliter interesssem, etiamsi talia fuerint, quae mandatum exigent magis speciale, quam praesentibus sit expressum. Promittens insuper me ratum, gratum, validum atque firmum habiturum totum id, et quidquid per dictum meum procuratorem dictum, actum, gestum, factum vel procuratum fuerit in praemissis seu aliquo praemissorum.

In quorum omnium fidem indubitata me subscripsi, sigilloque meo has munitas dedi.

Actum Labaci, die 24. aprilis 1708

Ferdinandus episcopus Labacensis

Dokument št. 69

1708, junij 3.

Franc Ferdinand Kuenburg

Alexander Casalius Coccianus potrjuje, da je Franciscus Godefridus L. B. de Pillichgraz, kanonik ljubljanske stolnice v škofovem imenu 3. junija 1708 obiskal baziliko sv. Petra. Isto potrdi Philippus de Pisletis [?] za baziliko sv. Pavla.

Franc Karel grof Kaunitz – Rietberg

1676, Praga–1717, Dunaj

1711–1717 petnajsti ljubljanski knezoškof

Dokument št. 70

1716, april 1.

Franc Karel Kaunitz

Relatio ad Limina Apostolorum de statu ecclesiae Labacensis

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 14, zv. 27, str. 273–218.

[273] Eminentissimi et reverendissimi domini domini colendissimi.

Termino pro visitandis denuo a me Sacris Apostolorum liminibus praefixo nuper evoluto hanc pro summa, quam sanctae Romanae Sedi profiteor, reverentia mediante harum exhibitore admodum reverendo praenobili ac clarissimo doctore Joanne de Floriani, canonico ad nives et consistoriali Salisburgensi ob notoria mea impedimenta,²⁶ [274] quae personalem a me praestanuam non admittunt, supplere cupio addita succincta ratione villicationis pastoralis mihi ab eadem Sacra Sede concredita ac relatione praesentis status ecclesiae meae, nulli metropolitano sed immediate Sedi Apostolicae subiectae a cathedrali exoriendo.

Significo eminentiis vestris cathedralem ecclesiam meam s. Nicolao pontifici sacram ante decenium noviter a fundamentis in forma perpulchra aedificatam fuisse, suppellectili sacra commode provisam nondum tamen altaribus ternis exceptis ornatam esse, quae tamen, ut spero, piis benefactorum largitionibus eorum potissimum, qui in his altaribus beneficiis simplicibus instructis iure praesentationis pollent, cum tempore erigentur, dictae novae ecclesiae structurae materiali formalis etiam decor confraternitatum s. Dismae agonizantium patroni, ac sacerdotalis s. Philippi Nerii noviter erectarum, ac praeterea plurimarum per annum devotionum et sacrarum peractionum, concionum, cathecesiumque magna populi aedificatione adauctus.

Reperiuntur vero in dicta cathedrali mea ex primaeva fundatione quoad ministerium numerum modice provisa nonnisi due dignitates nempe praepositus et decanus ac sex canonici numeratis etiam binis neo-erectis canonicatibus, nimirum Kürchbergiano et Wollviziano, qui liberalitate benefactorum cum novae ecclesiae fabrica ministerio eiusdem ante decenium erecti et reliquis ex clementissimo sacrae Caesareae reginae Maiestatis [275] qua ecclesiae huius patroni et advocati assensu per dominum antecessorum meum aggregati fuerunt. Spero fore, ut plures similes fundandorum canonicatuum pia intentiones, de quibus nihil constat, brevi expleantur atque sic canonicorum numerus accedente praefato clementissimo Caesareo assensu augeatur. Sunt praeterea in eiusdem cathedralis ecclesiae ministerio duo vi-

²⁶ Strani so označene po besedilu v Škofijskem protokolu.

carii canonico parcho in cura animarum subservientes, levitae duo, sacrista, et duo capellani, omnes hi ad ordinem hebdomadarium missarum, et quotidianam chori frequentationem obligati, exceptis postremo loco nominatis capellanis, qui hactenus defectu congruentis stipendii non nisi dominicis, et festivis diebus ad frequentationem chori obligabantur, accessis his ante decennium ex pia fundatione domini Joannis Baptistae Preschern. Huius ecclesiae praepositi piae memoriae, ad quotidianam chori frequentationem obligatus capellanus, nec non ante triennium duo alii, unus per Georgium Juvantschitsch civem Viennensem, alter per dominum Joannem Antonium Thalnitscher, huius cathedralis decanum piae memoriae, ad eandem chori frequentationem obligatus fundati fuerunt, ac posterior ad tumulandos defunctos pauperes adstrictus.

Praeter praebendas non reperitur theologalis, ac poenitentiariae, cum enim omnes praebendae primaevae fundationis (exceptis supra nominatis binis novis particulari iuri patronatus subiectis) sint de iure patronatus augustissimi Caesaris qua [276] Carnioliae ducis, praeter unam episcopi collationi in ipsa fundatione reservatam, non potest idem patronus obligari ad praesentandam personam gradibus magisterii aut doctoratus insignitam muneribus,ecturae aut poenitentiarii idoneam. Sed nec suppressione beneficiorum simplicium id institui posset. Haec enim pauca sunt et iuri patronatus laicorum obstricta, ac proinde huiusmodi suppressioni non subiecta. Ut autem his alia via prospiciatur, solet episcopus unum de canonicorum gremio magis idoneum pro vice poenitentiario suo deputare. Quoad instructionem scholarium vero ad ordines aspirantium habetur opportuna occasio in gymnasio publico patrum Societatis Iesu, qui Labaci humaniora, philosophiam, theologiam moralem et canones tradunt, studiis operam dandi, neque admittuntur ad sacros ordines, nisi illi, quos constat ad minus per biennium theologiae morali fructuose operam impendisse.

His etiam amplius prospicietur erectione novi seminarii episcopalis, cuius aedificatio in dioecesana synodo anno 1706 celebrata per dominum antecessorem meum cum clero meo stabilita fuit, et iam potiori ex parte completa, ex quo cum tempore complura augendo Divino cultui, cathedrali ecclesiae ac dioecesi accomoda bona sperantur proventura.

Quoad alias dioecesos meae curatas ecclesias sunt hae septuaginta duae computatis matricibus, et filialibus subordinatis, quibus proxime accedet et actu instruitur nova Ecclesia curata [277] s. Danielis in Rasbald²⁷ hactenus filialis s. Pancratii in Altenmarkt ob difficillimas vias longamque a parochiali distantiam magnopere necessaria, cui erigende et sacerdoti curato rite stipendiando tum habitatione tum vivendi mediis bonis immobilibus ab omni iurisdictione saeculari exemptis accomode providebitur.

Regularium monasteria reperiuntur in civitate praeter collegium Societatis Iesu quinque, nempe fratrum eremitarum s. Augustini conventualium ed exalceatorum,

²⁷ Razbor.

fratrum minorum s. Francisci strictioris observantiae, capucinatorum et sancti-monialium s. Clarae, quibus ante 14 annos accenserunt virgines religiosae ursulinae nunc in 37 personis consistentes, ac aedificio monasterii ex parte iam extructo amplius promovendo occupatae, iterea autem ecclesiola, reliquisque sat commode instructae. Per reliquam dioecesim comperiuntur alia sex virorum monasteria, nempe cisterciensium ad Fontes Beatae Mariae Virginis in Landstrass, carthusianorum Vallis Jocosae, fratrum s. Pauli primi eremitaе Ulimiae, unum fratrum s. Francisci strictioris observantiae in Nazareth et duo patrum capucinatorum nempe Crainburgense et Villacense.

Pro conservanda cleri ac populi disciplina more hac in dioecesi recepto celebrati fuerunt synodales congressus alternative uno anno in cathedrali Labacensi et altera in collegiata ecclesia Oberburgensi. Visitationes ecclesiarum potiori ex parte peractae sunt, fuissentque [278] omnes actu iam visitatae, nisi me ab accessu ad illas, quae in Carinthia sitae sunt, lues contagiosa impeditisset, proximo tamen, cum malum hoc miserante Domino cessare incipiat, visitandae et secundum sacrosancti concilii Tridentini praescriptum ac dioeceseos huius in tribus provinciis, Styriae, Carinthiae et Carnioliae disperse exigentiam continuandae.

Quibus me, meumque clerum ac populum constanti eminentiarum vestrarum patrocinio hisce commendant maneo.

Eminentiarum Vestrarum

Labaci die prima Aprilis 1716

Franciscus Carolus episcopus Labacensis

Dokument št. 71

1723, april 1.

Franc Karel Kaunitz

Procuratorium

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 14, zv. 27, str. 278–279.

Ego infrascriptus ecclesiae Labacensis episcopus visitationem Sacrorum liminum per procuratorem specialiter in hunc finem deputatum ob impossibilitatem personae meae comparitione peragere cupiens omnibus melioribus via, iure, modo ed causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, celavi et ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorem videlicet admodum reverendum praenobilem ac clarissimum dominum doctorem Joannem de Floriani, canonicum ad nives et consistorialem Salisburgensem in finem ut nomine meo relationem [279] de praesenti statu ecclesiae meae sanctissimo domino nostro vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet, caeteraque omnia in visitatio-

ne liminum praestari solita praestet et quaecunque ad hoc necessaria et opportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et quae ego impsemet facerem et facere possem, si praemissae visitationi sacrorum liminum personaliter interesssem, etiamsi talia fuerint, quae mandatum exigent magis speciale, quam praesentibus sit expressum. Promittens insuper per ratum, gratum, validum atque firmum habiturum totum id et quidquid per meum procuratorem dictum, actum, gestum, factum vel procuratum fuerit in praemissis seu aliquo praemissorum. In quorum omnium fidem indubitata me subscripsi sigilloque meo has munitas dedi.

Actum Labaci, die prima aprilis 1716
Franciscus Carolus episcopus Labacensis

8. 2. 1716 data fuit prorogatio ad sex menses cum absolutione.

Viljem grof Leslie

1650, Škotska–1727, Ljubljana

1711–1716 naslovni ebderianski in pomožni tržaški škof

1716–1718 škof v mestu Vác

1718–1727 šestnajsti ljubljanski knezoškof

Dokument št. 72

1721, februar 8.

Viljem Leslie

Obvestilo kongregacije papežu Klemenu XI., da niso bile opravljene Visitationes ad Limina per 32 et 33 quadriennio. Škof Kaunitz je sicer 8. februarja 1716 dobil odlog dolžnosti obiska, vendar do danes svoje obveznosti ni izpolnil.²⁸ Ker se novi škof še ni mogel seznaniti s stanjem v škofiji, je tudi Leslie dobil odlok dolžnosti Visitationis Liminum.

Dokument št. 73

1721, marec 1.

Viljem Leslie

Obvestilo kongregacije papežu Inocencu XIII., da ljubljanski škof Leslie prosi za odlog dolžnosti vizitacije ad Limina, ki se je iztekla 8. februarja 1721, ker še ni končal vizitacije svoje škofije.

Dokument št. 74

1723, marec 2.

Viljem Leslie

Relatio de statu dioecesis sacrae Congregationi sacrosancti concilii Tridentini datae

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 16, zv. 31, str. 415–422.

[415]²⁹ Eminentissimi ac reverendissimi domini domini colendissimi.

Termino sub die 14. martii anni superiori 1722 mihi pro visitandis sacris Apostolorum liminibus benigne ad unum annum prorogato propemodum decurrente obligationem hanc meam pro summa, quam sanctae Romanae Sedi profiteor reverentia et obedientia mediante praesentium exhibitore admodum reverendo ac perillustri do-

²⁸ Škof Kaunitz je nepričakovano umrl 25. septembra 1717. Na njegovo mesto je cesar imenoval 5. januarja 1718 in papež potrdil 6. aprila istega leta Viljema grofa Leslija.

²⁹ Strani so označene po besedilu v Škofijskem protokolu.

mino Innocentio Petrucci presbytero nostro Romae agente ob notoria impedimenta, quibus ab hoc debito personaliter praestando legitime detineor, supplere et exequi desidero ac de pastoralis villicatione mea mihi ab eadem Sacra Sede concredita rationem ac relationem praesentis status cathedralis ecclesiae meae Labacensis humillime annecto a situ dioecesis meae demonstrando exordiens.

Significo eminentiis vestris dioecesim meam Labacensem in tribus provinciis Styria, Carinthia et Carniolia disperse sitam esse, ita ut pro hac visitanda distincta, longinqua et admodum ardua itinera requirantur, provinciae autem haec omnes subiectae sunt dominio augustissimi Romanorum imperatoris praesentatoris episcopatus mei, cuius piissimi praedecesores eiusdem et capituli fundatores et dotatores fuere. Primus episcopus hunc occupavit Sigismundus a Lamberg [416] anno 1464 tunc primitus erectum.³⁰ Nullum haec ecclesia mea habet corpus sanctum, habet tamen insignes reliquias sanctorum matrum Vitalis et variae a praecedessoribus meis episcopis ab urbe obtentis, quae diebus iisdem festivis publicae venerationi exponuntur.

Cathedralis haec Labacensis nulli archiepiscopo sed immediate Sedi Apostolicae est subiecta, sancto Nicolao pontificis sacra et anno 1706, postquam haec intra sexennium funditus nova in perpulchra forma magnis impensis summam sexaginta millium florenorum multum excedentibus, et potissimum benefactorum largitionibus collatis aedificata, ac rara pictura vituosi artificis Iulii Qualii de Como ad Lacum a praedecessore meo Ferdinando episcopo tunc Labacensi, nunc autem archiepiscopo Pragensi, consecrata fuit. Decem habet altaria bene exceptis tribus proxime erigendis, exornata et sacra suppellectili bene provisa. Ecclesiae cathedrali contiguum est palatium episcopale habitationi accommodum in statu bono consistens, mihi quoque congruis subsistentiae mediis est provisum. Pensionis gravamen nullum ferro exceptis iis, quae de possessionibus episcopalibus territorialibus, et subditis his incorporatis, in quos episcopus per officiales a se constitutos iurisdictionem exercet, officiis numariis provinciarum annuatim penduntur.

Pro administranda iustitia habeo deputatum vicarium generalem, dioecesanum, theologiae doctorem, et cathedralis ecclesiae meae canonicum. Ad consistoria vocantur canonici, patres Societatis Jesu et patres franciscani viri litterati, et theologiae ac canonum lectores.

Praefata ecclesia mea ex primitiva fundatione duas dignitates, nempe praepositum, decanum et quatuor canonicos habet, quibus ante 18 annos aggregati fuere duo canonici Wolwizianus et Kürchpergianus pie, et liberaliter a Domino Andrea Clemenziz nunc canonico Labacensi, et illustri domino Laurentio Wolwiz ac perillustri domino Francisco Adamo a Kürchperg fundati, his postremo hoc triennio alii duo novi canonici accesserunt, unus a perillustri domino Petro Antonio Codelli de Fahrenfeld Carnioliae patricio, alter a familia Lambergiana clementissimo [417] assen-

³⁰ Po do sedaj znanih podatkih je bil Lamberg imenovan in posvečen za ljubljanskega škofa leta 1463.

su sacrae Caesareae maiestatis tanquam patroni et advocati in limine erecti episcopatus sibi reservato fundati congruentibus vivendi mediis provisi. Canonici tenentur ad horas omnes et a meridie ad vespervas et completorium in choro cantu dicendas. Reperiuntur etiam in ecclesia cathedrali duo vicarii canonico parochi in cura animarum adiuncti, duo levitae, sacrista et duo capellani capituli ad quotidianam chori frequentationem obligati, exceptis postremis duobus festivis de praecepto duntaxat et dominicis diebus ob exiguas duas praebendas ad eandem obstrictis. His novus capellanus per dominum Joannem Baptistam Preschern, cathedralis huius praepositum pie defunctum ante 18 annos, et ante decenium alii duo per dominum Joannem Antonium Thalnitscher eiusdem cathedralis decanum pie memoriae et Georgium Juvantschitsch civem Viennensem fundati et ad quotidianam chori frequentationem obligati accessere, quorum uni pariter incumbit cura et obligatio defunctos pauperes gratis tumulandi. Ante quadriennium pariter denuo praetactis capellanis duo novi capellani aggregati fuerunt per reverendos presbyteros, et dum viverent, parochos dioeceseos meae Georgium Engelman, et Matthiam Gruss pie defunctos fundati, ac ad unam missam per quemlibet istorum hebdomadatim dicendam et chorum diebus festivis de praecepto, et dominicis frequentandum obligati.

Praeter praebendas supradictas non reperitur theologalis et poenitentiariae, cum enim omnes praebendae canonicales primitivae foundationis, exceptis supra nominatis quatuor novis, particulari suo iuri patronatus reservatis, sint de iure patronatus augustissimi imperatoris qua ducis Carnioliae praeter unam episcopi collationi in ipsa foundatione deputatam, non possunt iidem patroni obligari ad praesentandam personam gradibus magisterii et doctoratus insignem muneri lectoris aut poenitentiarii adaptandam neque huic defectui provideri potest beneficiorum simplicium suppressione, haec enim perpauca in cathedrali ecclesia sunt et pariter iuri patronatus laicorum obstricta, proinde talem suppressionem non admittentia, solet autem episcopus, ut his defectibus alia via prospiciatur, unum de canonicorum gremio magis idoneum pro vice poenitentiario suo destinare; quoad instructionem scholarium autem ad ordines aspirantium provisum est opportune [418] in ipsa Labacensi civitate gymnasio publico patrum Societatis Jesu, in quo humaniora, philosophia, et theologia moralis, nec non sacri canones traduntur, iisdemque scholares praeclare excolluntur, neque solent hi ad sacros ordines, nisi stricto examine approbati promoveri, et non nisi per biennium fructuosam operam praedictis studiis theologiae moralis, et canonum impenderint. In ordinibus conferendis servantur constitutiones Innocentii XI. et Innocentii XII. regulatores facti.

Deservit his, et amplius in futurum excolendis deserviet seminarium episcopale anno 1706 per dominum praedecessorem meum cum capitulo et clero suo in synodali generali congressu ordinatum, et iam potiori ex parte exstructum, in quo actu comperiuntur duodecim alumni anno 1714 a perillustri domino Jacobo a Schellenburg Carnioliae patricio fundati, et redditibus sufficientibus provisi, ad idem assumuntur alii convictores sub cura duorum praefectorum ecclesiasticorum constituti publicas praenominatas scholas frequentantes.

Dioecesis mea Ecclesias curatas parochiales et vicariales septuaginta tres, filiales autem iisdem subordinatas 426, ac animas communicantes 114.578 non communicantes vero 30.873 circiter continet.

Ecclesiis curatis ante triennium annumerata est filialis hactenus ecclesia s. Urbani in Godoviz in vicariam elevata pastore proprio provisa. Cum enim locus his a matrice sua parochiali ecclesia Verchnicensi multum distans, brumali tempore ob ingruentes nives inaccessibilis sit et aliquando sacerdos sacramenta administraturus eo penetrare non possit, consideratis his animorum periculis commotus est vir probus huius ecclesiae parochianus ut capitale 2000 florenorum pro sacerdotis constanter ibidem residentis subsistentia testamento suo legaverit, huic etiam residua vicina penes habitationem noviter exstructam laica iurisdictione liberam in granis aliisque necessitatibus annuatim tantum contribuit, ut curatus his commode subsistere valeat, erectumque iam est in eadem ecclesia baptisterium, tabernaculum pro sanctissimo sacramento et armarium pro sacris liquoribus condecenter asservandis.

In civitate Labacensi una est duntaxat parochia, alia tamen extra civitatem in suburbiis s. Petri, [419] ambae a me conferuntur, et perpetuis rectoribus providentur. Paroci, et vicarii huius dioecesis meae sunt viri morigerati, zelosi, et docti, et plerique gradibus philosophiae et theologiae insigniti. Reliquus clerus pariter probus, et exemplaris in plerisque parochiis et vicariatibus tres, duo aut unus capellani constituti sunt, qui parochos in animarum salutem cooperantur et moribundis diligenter assistunt.

Populus in dioecesi mea devotus est, inclinatus, et diligens in publicis et privatis devotionibus, bene instructus rudimentis fidei, et zelosus in percipiendis sacramentis. Verbum Dei singulis diebus dominicis et festivis de praecepto per totam dioecesim seminatur et doctrina christiana in iisdem parvulis traditur. Labaci in civitate dictis diebus tum matutino tum pomeridiano tempore plures conciones aliae germanico aliae slavonico idiomate, in quadragesima vero quotidie plures sacri sermones fiunt per ordinarios tum religiosos tum saeculares sacerdotes et concionatores.

Regularium monasteria comperiuntur in civitate Labacensi praeter collegium Societatis Jesu sex, nempe fratrum eremitarum s. Augustini conventualium et aliud eiusdem sancti excalceatorum, fratrum minorum s. Francisci strictionis observantiae, et capucinatorum, omnia in personis primum 42, secundum 20, tertium in 18, quartum in 60 et quintum in 40 personis passim consistentia. Sanctimonialium duo sunt Labaci monasteria, unum s. Clarae in 29 personis et aliud s. Ursulae in 50 personis consistens in communitate viventibus, posteriores ante 21 annos Goritia colonias Labacum duxerunt fundatore perillustri domino Jacobo a Schellenburg, habent hac monasterium ex una parte iam exstructum, nunc autem aedificium ecclesiae promovetur intra biennium auxiliante Domino consummandum, interea autem habent ecclesiolam, scholas publicas pro instructione puellarum, et reliqua necessaria suae subsistentiae bene accomodata, utrumque hoc sanctimonialium monasterium habet clausuram materialem, et singulis trieniis per me visitatur et nova abbatisa,

et superiorissa eligitur. Puellae ad religionem aspirantes praemittunt probam unius, alteriusve anni, quae etiam ante investituram et emittendam professionem districte examinantur.

[420] Per reliquam meam dioecesim comperiuntur alia sex virorum monasteria, nempe cisterciensium ad fontes B.M.V. in Landtstrass in 25, carthusianorum Vallis Jocosae in 18, fatrum S. Pauli primi eremitae Ulimiae in 20, unum fratrum minorum S. Francisci strictionis observantiae in Nazareth in 26 et duo fratrum capucinatorum nempe Crainburgense in 20 et Villacense in 18 personis consistentia.

Confraternitates in dioecesi mea plurimae comperiuntur: Labaci in ecclesia cathedrali Sanctissimi sacramenti, Salvatoris mundi, ss. Trinitatis et sacerdotalis s. Crucis et s. Philippi Nerii. Apud patrum Societatis Jesu Immaculatae conceptionis B.M.V. pro officialibus et civibus; Assumptionis B.M.V. pro studiosis altiorum classium; Natae angelorum Reginae pro studiosis inferiorum classium; et Agoniae Jesu Christi. Apud patres augustinianos conventuales sanctissimi Rosarii et s. Monicae, apud patres augustinianos excalceatos s. Josephi; apud patres franciscanos sanctissimi Scapularii et s. Francisci. Apud sanctimoniales s. Clarae sanctissimi Cordis Jesu. Per dioecesim vix aliqua curata ecclesia comperitur, in qua non haberetur confraternitas aliqua vel sanctissimi Corporis Christi vel sanctissimi Rosarii vel sanctissimi Scapularis vel sub alio titulo beatissimae Virginis Mariae aut sancti.

Hospitalia in civitate Labacensi comperiuntur duo, unum caesareae, aliud magistratus civici foundationis, in primo 16 in alio 23 personae aluntur. Serviunt etiam haec pro diversorio peregrinorum. Gubernatur a praefectis iisdem suffectis ad reddendas rationes super acceptis et expositis obligatis, visitantur statis temporibus per me et videtur pauperibus quoad utrumque hominem competenter provisum.

Pro conservanda cleri et populi disciplina more in hac dioecesi mea semper observato celebrati fuere synodales congressus alternis annis, uno nimirum in cathedrali Labacensi convocato ad hunc residente in Carniolia et superiore Carinthia clero, altero in collegiata Oberburgensi ecclesia in Styria, confluyente ad hunc clero in Styria et inferiori Carinthia residente.

Visitationes ecclesiarum in persona mea peractae sunt partium etiam longinque dissitarum, quae a triginta annis per [421] episcopos antecessores meos obstantibus variis impedimentis non in persona, sed una alterave vice per vicarium generalem visitatae fuerunt, per me autem anno abhinc sesquialtero per ardua, periculosa, et longinqua itinera auxiliante Domino multo animarum fructu et solatio lustratae ibidemque consecrationes altarium, campanarum aliaeque peractiones episcopales peractae sunt in his parochiis etiam omnibus sacramentum confirmationis administravi magno populi confluxu, quod in aliis visitationibus pari norma observare et Labaci per annum saepius dictum sacramentum administrare, reliquasque episcopales functiones peragere soleo. Visitationes dioeceseos meae de anno in annum continuatur ita, ut menti sancrosancti concilii Tridentini satisfiat, quantum pro dioeceseos huius in tribus provinciis Styria, Carinthia, Carniolia dissitae et longinque de loco in locum dispersae exigentia in hocce possibile est operari.

Eleemosynae pro conservanda Terra sancta in dioecesi mea statis temporibus colliguntur, et patribus ordinis S. Francisci custodibus sanctuariorum huius consignantur conformiter ad mandatum clementissimum Urbani VIII sanctae memoriae et sanctissimi domini nostri nunc feliciter regnantis sub die 21. novembris anni 1721 editum.

In hac dioecesi mea fructus et animarum solatia per multas devotiones noviter introductas accrescunt, Labaci quatuor novennae a paucis annis, nimirum in cathedrali ecclesia novenna expectationis partus B.M.V. In ecclesia patrum Societatis Jesu novenae s. Ignatii et s. Xaverii, in ecclesia patrum franciscanorum novenna immaculae Conceptionis B.M.V. introductae sunt, quas devotiones copius populus conscientiarum expiatione et s. communione frequentat. In cathedrali eadem delatio sanctissimi viatici ad infirmos penes priorem ornatum ministri cum campanula praecedentis, duorum iuvenum vexila portantium, et hymnum Pange lingua decantantium, ac duorum ministrorum laternas deferentium nova fundatione perillustris domini Petri Antonii Codelli adornata est quatuor facibus per [422] totidem, et baldachino per duos ministros deportandis. Hoc anno in festo purificationis B.M.V. initium datum est processioni ex cathedrali ad statuam Divae Virginis ante ecclesiam patrum Societatis Jesu antehac per proceres provinciae Carnioliae erectameductae, ad quam imposterum singulis festis B.M.V. litaniae de eadem accensis circa statuam viginti et quatuor facibus cerae albae in solemnibus musica decantabuntur, singulis autem per annum sabbatis eadem litaniae orabuntur hac devotione in perpetuum continuanda sumptibus per dictos proceres procurandis. Pia eleemosynarum opera non modica hic fiunt, ante paucos annos quidam comes a Lamberg sexdecim millia florenorum legavit et investivit, ex cuius summae proveniente censu pauperibus infirmis decumbentibus de necessariis providentur. Summam mox dictam quatuor millibus florenorum adauxit dominus comes Franciscus a Lamberg ad eundem effectum. Intra dioecesim meam in ecclesia filiali S. Barbarae parochiae Oberburgensis in Strasa dicta erecta per loci curatum ara s. Francisci Xaverii Indiarum apostoli, et in ea authentica particula sudarii sanguine sancti, dum brachium eiusdem a corpore separatum fuit Romam deferendum, tincti exposita mirae, et copiosissimae gratiae ope sancti impetrantur, confluent ad hanc ecclesiam per annum ex conterminis provinciis et locis longinquis multa millia hominum ibidemque peccatores etiam inveterati conscientias suas expiant tanto concursu, ut subinde eorundem confessionibus excipiendis decem confessarii vix sufficiant, unde ad hanc ecclesiam sex confessarii constanter residere et in aestate dum copiosior populus confluit, plures advocari debent.

Quibus me mihique concreditum sanctae Romanae ecclesiae devotissimum clerum ac populum eminentiarum vestrarum constanti patrocinio submitte commendans maneo.

Labaci die 2. martii 1723

Gulielmus episcopus Labacensis.

Dokument št. 75**1723, marec 2.****Viljem Leslie****Procuratorium**

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 16, zv. 31, str. 422–423.

Eminentissimis ac reverendissimis dominis colendissimis dominis sacrae Romanae ecclesiae cardinalibus sacrosancti concilii Tridentini interpretibus, Romae.

[423] Ego infrascriptus ecclesiae Labacensis episcopus visitationem sacrorum liminum per procuratorem specialiter in hunc finem deputatum ob impossibilitatem personalis meae comparitionis peragere cupiens omnibus melioribus via, jure, modo et causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi et ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorem videlicet admodum reverendum et perillustrem dominum Innocentium Petrucci, presbyterum meum Romae agentem in finem, ut nomine meo relationem de praesenti statu ecclesiae meae sanctissimo domino nostro vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet caeteraque omnia in visitatione Liminum praestari solita praestet et quaecunque ad haec necessaria et opportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et quae ego ipsemet facerem et facere possem, si praemissae visitationi sacrorum Liminum presonaliter interesssem, etiamsi talia fuerint, quae mandatum exigenter magis speciale, quam praesentibus sit expressum promittens insuper me ratum, gratum, validum et firmum habiturum totum id et quidquid per meum procuratorem dictum, actum, gestum, factum vel procuratum fuerit in praemissis seu aliquo praemissorum. In quorum fidem indubitata me subscripsi sigilloque meo has munitas dedi.

Labaci die 2. martii 1723

Gulielmus episcopus Labacensis

Dokument št. 76**1723, april 27.****Viljem Leslie**

Potrdilo, da je prokurator Inocenc Petrucci 25. aprila 1723 v imenu ljubljanskega škofa Viljema Leslia obiskal baziliko sv. Petra. Potrdilo, da je Petrucci 27. aprila 1723 obiskal baziliko sv. Pavla.

Dokument št. 77**1727, februar 26.³¹****Viljem Leslie****Relatio status animarum totius dioeceseos Labacensis**

NSAL 11, Škofijski protokoli, šk. 16, zv. 33, str. 28–33.

[28] Eminentissimi ac reverendissimi domini domini colendissimi.

Elabente redditae rationis quadriennio de villicatione concreditae mihi dioeceseos pro summa mea, quam Sanctae Sedi profiteor, reverentia eminentiis vestris praesentem relationem de eadem exhibiturus ea duntaxat attingam, quae pro demonstrando moderno eius statu necessario videntur, postrema enim mea de die 2. da martii 1723 reddita relatione per extensum deduxi, quae ad topographiam dioeceseos meae ac in ea contentorum descriptionem possunt desiderari, in praesentiam igitur, ne relata repetam, ea exponam, quae ad enarrandam cleri, populi que morum, disciplinam ac decretorum sacrosancti concilii Tridentini observantiam servato feliciter regnantis sanctissimi Domini nostri novissima constitutione praescripto ordine referenda occurrunt, et primo:

Significo eminentiis vestris episcopatum meum Labacensem circa annum 1464 institutum ab augustissimo Romanorum imperatore Friderico tertio Austriaco fundatum³² [29] et ab eiusdem augustissimis successoribus Austriacis ampliatam et dotatam in tribus provinciis Styriae, Carinthiae et Carnioliae multum dissitis, augustissimo caesari subiectis consistere, constareque penes metropolim Labacensem aliis quinque civitatibus filialibus, oppidis duodecim, et pagis circiter 1278. Episcopatus Labacensis hactenus immediate subiectus fuit Sedi Apostolicae, edita autem a sanctissimo Domino nostro de eligendo archiepiscopo constitutione novissima illustrissimum et reverendissimum dominum archiepiscopum Strigoniensem datis ad eundem litteris in meum archiepiscopum elegii. Ecclesia mea divo Nicolao sacra episcopalis ante 21 annos magnifice a fundamētis exstructa habet duas dignitates praepositum et decanum et praeter hos octo canonicos cum duobus vicariis, duobus levitis, sacrista et alii duobus officialibus ad quotidianum chorum et in eo ad horas primam, tertiam, sextam, nonam, vespas et completorium, nec non maioribus solemnitatibus matutinum decantandas obligatos.

Officium poenitentiarii agit canonicus parochus civitatis Labacensis, praebenda theologalis autem suppletur per publicas scholas patrum Societatis Jesu, in quibus humaniora studia, philosophia, theologia moralis, et sacri Canones traduntur. Episco-

³¹ V Škofijskem protokolu je relacija datirana 26. februarja 1727. Kmalu nato je škof nevarno zbolel in 4. aprila umrl. Pripravljen relacija ad Limina je nato generalni vikar Janez Jakob Schilling 2. aprila vseeno poslal v Rim in jo po predvidenem prokuratorju Inocencu Petrucciju izročil pristojni kongregaciji. Strani v relaciji so označene po besedilu v Škofijskem protokolu.

³² Preseneča ponavljanje napake ustanovne letnice. Cesar Friderik III. je ljubljansko škofijo ustanovil z zlato bulo, datirano 6. decembra 1461.

patus et dioecesis Labacensis nullam habet ecclesiam collegiatam, habet autem curatas parochiales ecclesias effective 73, quibus proxime una accedet in loco Schönprundicto, a pie defuncto Gregorio Tättinger curato vicario ad s. Petrum suburbii Labacensis fundata, filiales ecclesias praedictis parochialibus incorporatas habet 426.

Cathedralis ecclesia provisa est omnibus supellectilibus sacris ad non exiguum decorem, reliquae ecclesiae sufficienter ornatae, mediis in fabricam conservandam ex fundatione investitis capitalibus nec non piis eleemosynis provisae.

Regularium monasteria comperiuntur Labaci septem, collegium Societatis Jesu, fratrum eremitarum s. Augustini [30] aliud excalceatorum, fratrum minorum s. Francisci strictioris observantiae et capucinatorum. Sanctimonialium s. Clarae et s. Ursulae meae iurisdictionis et nulli praelato regulari subiectae. Intra dioecesim comperiuntur sex virorum monasteria, nimirum cisterciense ad divam Virginem in Landtstrass, carthusianorum Vallis Jocosae, fratrum s. Pauli primi eremitaе Ulimie, fratrum minorum s. Francisci in Nazaret et duo capucinatorum Crainburgi et Villaci.

Seminarium episcopale nullius beneficii unione exstructum reperitur unum pro scholaribus studentibus erectum, et per dominum Jacobum a Schellenburg capitali viginti quatuor millium florenorum fundatum, in quo aluntur duodecim alumni sub disciplina duorum sacerdotum saecularium fructibus 1420 fl. ex capitali annue cadentibus, reperiuntur etiam alii quatuor alumni stipendiati ecclesiae cathedrali deservientes.

Hospitalia in civitate Labacensi comperiuntur duo fundata, redditus horum incerti sunt, quippe potiores ut in fructibus terrae consistentes sufficientes tamen 40 personis in ambobus alendis ista etiam solitis temporibus visitantur. Mons pietatis in dioecesi mea nullus comperitur.

Residentiam ad cathedralem meam integrae servavi nec e dioecesi movi, quippe in aetate septuagesimum annum ex cedente constitutus et statu passim valetudinario afflictus, propter quam causam ad itinera impotens dioeceseos vistrationem coactus fui solitis temporibus per meum vicarium generalem peragere, functiones vero reliquas episcopales ordinationis et confirmationis per meipsum administravi. Synodi solitis temporibus celebrantur promulgatis in iis decretis, quae ut curatis et clero continuae memoriae obversentur, typis dari curavi exemplari cuilibet uno consignato, quorum unum si iussus fuero, pro opportuna occasione eminentiis vestris submittam. Verbum Dei per meipsum quippe linguae Carniolicae in his partibus propriae ignarus non praedicavi, per alios autem singulis dominicis et festivis diebus imo et aliis ferialibus pro occasione concursus populi ad ecclesias frequentissime cum multo fructu praedicari curavi.

Si quae mulctae quae rarissimae sunt, incidunt ac ecclesiarum usibus integrae applicantur, taxa autem cancellariae olim observata, quae admodum exigua est, etiamnum observatur.

[31] Canonici diligenter resident et nec permissio sibi ad absentiam trimestri omnes utuntur. Singulis diebus duo sacra pro fundatoribus decantantur et iisdem integre applicantur. Habent canonici suas constitutiones, quas rite observant. Capitulum

distinctum ab episcopali archivum habet scripturis in eodem rite collocatis. Parochi ad strictam residentiam obligantur, quam etiam omnino observant, neque ab ecclesiis suis ad paucos etiam dies abesse permittuntur nisi speciali ab officio episcopali licentia in scriptis obtenta. Habent illi libros baptizatorum, mortuorum, matrimonio iunctorum. Parochi potiores a coadiutoribus uno aut duobus coadiuvantur in cura animarum, aliqui enim ad tria, quatuor et quinque millia animarum providenda habent. Conciones frequentissimae fiunt, singulis etiam dominicis et passim etiam festivis diebus catecheses a prandiis celebrantur parochis et curatis in id districte et sub poenis obligatis. Parochi dominicis et festivis diebus gregi pro sacra applicare tenentur. Antequam ordinandi admittantur ad minores et sacros ordines, praemittere tenentur in domo aliqua religiosa spiritualia exercitia saltem per triduum, in ordinibus conferendis servatur constitutio Innocentii XI et XII *Speculatores*.³³ Clerus decentibus ad statum vestibus utitur, et servantur a sacrosancto concilio Tridentino disposita. Conferentiae theologiae moralis fiunt in scholis ad id deputatis, et diebus designatis. Clerum auxiliante Domino habeo morigeratum neque facile in hoc aliquod scandalum animadvertitur, habet enim normam vitae et morum suorum publicis decretis praescriptam.

Regulares curam animarum quoad conciones, confessiones et s. communionem administrandam exercent, meaque iurisdictioni in hisce subiecti sunt, et non nisi a me approbati exponuntur. Nullus degit extra monasterium, nullus etiam a superioribus eiectus reperitur in dioecesi mea, nullus etiam extra monasterium scandalose delinquens observatus fuit. Granciae a religiosis non inhabitantur, intra dioecesim meam et non nisi una in dioecesi mea reperitur, nimirum patrum Societatis Jesu collegio Labacensi propria Pleterjach nuncupata a saecularibus administrata, mihi vero quoad curam animarum subiecta, nullum quoque offendiculum a religiosis habui, quippe religiosa vita et exemplari viventibus.

[32] Moniales mihi subiectae constitutiones suas accurate observant, clausura strictae observantur, nullusque abusus in his advertitur, sunt enim animae magnae probitatis, praeter ordinarios confessarios saeculares viros probos et doctos rite approbatos iisdem per annum quinque vicibus confessarii extraordinarii permittuntur. Earundem redditus fideliter administrantur et dotes exsolvuntur, quae in usus monasterii ecclesiarum ampliores ornatum et pauperum eleemosynas expendentur. Monasterium monialium regularibus subiectum nullum reperitur in dioecesi mea. Circa alumnos seminarii iam superius retuli, student hi variis classibus, et quidem praeclearo profectu, circa horum gubernium inspectionem habet meus vicarius generalis, reperiuntur etiam in dicto seminario aliqui convictores victum suum rite exsolventes.

Confraternitates habet dioecesis mea plurimas, quas fusius adduxi in postrema mea reddita relatione, in his multae ad modum sunt sanctissimi Rosarii, cum autem sanctissimus Dominus noster novissime singulares ad rosaria indulgentias concessit

³³ Podčrtano v originalu.

rit, ast duntaxat a religiosis ordinis s. Dominici benedicta, optandum foret, ut Sanctitas Sua ad has indulgentias obtinendas extenderet facultatem benedicendi rosaria ad parochos et curatos earundem confraternitatum praesides attento, quod in tota mea etsi ampla dioecesi nullum religiosum ordinis s. Dominici monasterium comperiat, huius gratiae impetrationem millenis animabus profuturam eminentiis vestris instanter commendo.

Anniversaria pro episcopis omnibus singulis annis semel fiunt et distincte fundata pro episcopis Josepho Rabbatta, Sigismundo Herberstein, et Francisco Kauniz. Tabella anniversariorum et fundatorum missarum, quae punctualiter peraguntur et libris in id destinatis de die ad diem inscribuntur in sacristiis appensae servantur, pia etiam opera a testatoribus legata fideliter executioni mandantur, reduntur etiam rationes super acceptis et expensis a praefectis et administratoribus, quod ipsum fit quoad hospitalia solito visitata in quibus pauperibus quoad utrumque hominem bene est provisum.

Populus meus est morigeratus, et multo meo solatio devotus et miserante Domino in pietatis operibus accrescens [33] totus est s. matri ecclesiae Romanae addictus, nullusque in dioecesi mea reperitur haereticus domicilium obtinens.

Quibus praesentem relationem moderni status ecclesiae meae finio et me mihique concreditum sanctae Romanae ecclesiae devotissimum clerum et populum eminentiarum vestrarum benignitati et gratioso patrocinio humiliter et instanter commendo, maneoque emminentiarum vestrarum humillimus et devotissimus

Gulielmus episcopus Labacensis

Labaci 26. februarii 1727

V relaciji, ki je bila 2. aprila 1727 je poslana pristojni kongregaciji v Rim, je namesto škofovega podpisu pripisano: »Pro domino episcopo nunc ob periculosam et gravem infirmitatem se propria manu subscribere impotentem subscribo ego Joannes Jacobus Schilling eiusdem vicarius generalis.«

Dokument št. 78

1727, februar 26.

Viljem Leslie

*Prošnja, da sme opraviti vizitacijo po prokuratorju Inocencu Petrucciju.*³⁴

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 16, zv. 33, str. 33–34.

³⁴ V arhivu pristojne kongregacije v Rimu je namesto prošnje, ki jo navaja Škofijski protokol, pismo škofovega generalnega vikarja Janeza Jakoba Schillinga, datirano 2. aprila 1727 (torej dva dni pred škofovo smrtjo), da bi smel škof Leslie zaradi starosti in hude bolezni opraviti predpisano vizitacijo Liminum po prokuratorju Inocencu Petrucciju.

[33] Eminentissimis ac reverendissimis dominis colendissimis dominis sacrae Romanae ecclesiae cardinalibus sacrosancti concilii Tridentini interpretibus, Romae.

Ego infrascriptus ecclesiae Labacensis episcopus provecta aetatae et continuo valetudinario statu afflictus visitationem sacrorum Liminum per procuratorem specialiter in hunc finem deputatum ob impossibilem personalis meae comparitionis peragere cupiens omnibus melioribus via, jure, modo et causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi et ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorem videlicet admodum reverendum et perillustrem dominum Innocentium Petrucci, presbyterum meum Romae agentem in finem, ut nomine meo relationem de praesenti statu ecclesiae meae sanctissimo domino nostro vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet caeteraque omnia in visitatione Liminum praestari solita praestet et quaecunque ad haec necessaria et opportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et quae ego ipsemet facerem et facere possem, si praemissae visitationi sacrorum Liminum presonaliter interesssem, etiamsi talia fuerint, quae mandatum exigent magis speciale, quam praesentibus [34] sit expressum promittens insuper me ratum, gratum, validum et firmum habiturum totum id et quidquid per meum procuratorem dictum, actum, gestum, factum vel procuratum fuerit in praemissis seu aliquo praemissorum, in quorum fidem indubitatum me subscripsi sigilloque meo has munitas dedi. Labaci 26. februarii 1727.

Dokument št. 79

1727, s. d.

Obvestilo papežu Benediktu XIII., da škof ne more priti osebno v Rim. V njegovem imenu bo predpisano vizitacija Liminum za 26. quadriennio opravil prokurator Innocenc Petrucci.

Dokument št. 80

1727, maj 3.

Potrnilo kanonika Bernardina Bottinusa, da je Petrucci 3. maja 1727 obiskal baziliko sv. Petra. Potrdilo vikarja cerkve sv. Pavla, Avguščina Maddriusa, da je Petrucci 9. maja 1727 v škofovem imenu obiskal baziliko sv. Pavla.

Sigismund Feliks grof Schrattenbach

1679, Nova Cerkev–1742, Gornji Grad

1727/1728–1742 sedemnajsti ljubljanski knezoškof

1740–1742 administrator krške škofije »in spiritualibus«

Dokument št. 81

1731, april 17.

Sigismund Feliks Schrattenbach

Relatio Status animarum totius dioeceseos Labacensis

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 17, zv. 34, str.112–117.

[112] Eminentissimi ac reverendissimi domini domini colendissimi.

Decurrit quadriennium ab ultima reddita relatione de statu episcopatus mihi concrediti, cui auxiliante Domino tribus iam annis praesum proinde de hoc non solum triennio vilicationis meae, sed etiam primo a tempore redditae relationis per dominum antecessorem meum Gulielmum de Leslie transacto anno, consequenter integro quadriennio de statu moderno dioeceseos meae, cleri, populi aliisque his annexis informo, ac pro summa mea, quam Sanctae Sedi profiteor, reverentia me ad hoc debitum personaliter praestandum ob longinquam distantiam et necessariam continuam ecclesiae meae praesentiam legitime impedito mediante praesentium exhibitore illustrissimo domino Nicolao Planc icoronato ministro coledissimi domini Germani mei eminentissimi cardinalis de Schrattenbach humillime exhibeo et cum hac prima sit mea relatio eandem non nihil fusius deduco et primo:

Significo eminentiis vestris episcopatum Labacensem erectum et fundatum esse circa annum 1464 ab augustissimo Romanorum imperatore Friderico tertio Austriaco,³⁵ multisque privilegiis et exemptionibus a laica potestate ornatum. Dioecesis mea consistit in tribus provinciis, Styria, Carinthia et Carniolia, cui multum immixta est patriarchalis dioecesis Aquileensis, cum qua Salisburgensi et Zagrabien-si conterminat. Continet praeter metropolim Labacensem quinque alias filiales civitates, Crainburgum, Rattmonstorffium, Slavograecium, Pleiburgum et suburbium civitatis Villacensis, oppida 12, pagos 1278. Cathedralis ecclesia ante 25 annos a fundamentis noviter et magnifice extructa est mediis a piis benefactoribus et potissimum clero saeculari contributis, in eadem sunt praeter praepositum, decanumque, 9 canonici, quatuor iuris patronatus augustissimi imperatoris, quinque a piis fundatoribus [113] nimirum domini a Kürchberg, dominis Andrea Clementschitz et Wolwiz,

³⁵ Tudi škof Schrattenbach je po škofu Lesliju povzel napačno letnico ustanovitve škofije (1464), čeprav sta tako cesarska bula iz leta 1461 (ta sicer kot insert v potrdilni listini iz leta 1496, ker je originalna zlata bula zgorela v požaru) in papeška iz leta 1462 shranjeni v Škofijem arhivu, v več prepisih pa tudi v Kapiteljskem arhivu.

domini Codelli familia comitum a Lamberg et domini Andrea a Flahenfeldt novissime fundati, qui postremus se ipsum in primum canonicum institui fecit. Hi domini fundatores et dotatores reservarunt sibi ius praesentationis episcopo Labacensi facienda, cui collatio unius ex quatuor imperatoriis canonicis etiam ab augustissimis fundatoribus concessa et donata est, praeter hos canonicos sunt duo vicarii curam, animarum cum parochia canonico gerentes, duo levitae, sacrista et duo capellani capituli ad quotidianam chori frequentationem, ultimis duobus tamen tantum diebus dominicis et festivis de praecepto ab exiguis suas praebendas obstricti.

His accesserunt novi tres capellani pariter ad quotidianam chori frequentationem, nimirum Preschernianus, Thalbergicus, cui incumbit cura pauperes gratis sepeliendi et Juvantschitschianus. His tribus ante 12 annos aggregati sunt duo alii ad chorum diebus duntaxat dominicis et festivis de praecepto frequentandum obligati per presbyteros Gregorium Englmon et Mathiam Gruss fundati.

Praebenda poenitentiaria fungitur canonicus parochus, theologali autem prospectum est gymnasio publico patrum Societatis Jesu, in quo humaniora, philosophia, theologia moralis, et sacri canones traduntur. Ecclesia collegiata nulla alias reperitur formata, est tamen in residentia mea episcopali in Styria Oberburgum nuncupata ecclesia, in qua quinque sacerdotes sub cura sexti commissarii sumptibus episcopi aluntur, et rite providentur, qui chorum frequentant, et horas canonicas singulis diebus decantant, missas fundatas peragunt, et curam animarum iam rite exculi gerunt.

In dioecesi mea numerantur ecclesiae parochiales 73, filiales autem his subordinate 426, in his continentur nunc animae communicantes circiter 115.126, non communicantes autem circiter 31.286. Orationaria privata octo decenter ornata. Ecclesia cathedralis sacra suppellectili perpulchra est provisiva aliaque quoque bene ornatae et provisae, illa ex investitis capitalibus, aliae tam capitalibus, quam subditis terrenis ac etiam eleemosynis redditus pro ornatu, fabrica et conservatione sua percipiunt.

Monasteria in civitate Labacensi reperiuntur: collegium Societatis Jesu, fratrum eremitarum s. Augustini conventualium, et aliud eiusdem sancti discalceatorum, [114] fratrum minorum s. Francisci reformatorum et capucinatorum, primum in personis 42, secundum in 20, tertium in 18, quartum in 58 et quintum in personis 40 passim consistentia. Sanctimonialium duo sunt monasteria, s. Clarae in 30 et aliud s. Ursulae in 50 circiter personis subsistentia mihi episcopo plene subiecta.

Seminaria sunt duo, unum episcopale ad cathedralem ecclesiam, alterum Societatis Jesu. In primo sunt 12 alumni Schellenburgici sub gubernio duorum sacerdotum praefectorum, ac aliqui convictores, hi, et alii quatuor stipendiati illi certis festis solemnioribus, hi autem singulis diebus dominicis et festivis ecclesiae deserviunt.

Per reliquam meam dioecesim comperiuntur alia 6 monasteria, nimirum cisterciensium ad fontes B.M.V. in Landstrass in 25, carthusianorum Vallis Jocosae in 18, fratrum s. Pauli primi eremitarum Ulimiae in 20, unum fratrum minorum reformatorum in Nazareth in 26 et duo capucinatorum Crainburgi in 20 et Villacense in 18 personis circiter consistentia.

Hospitalia sunt duo in civitate Labacensi, unum caesareo altero magistratus civici, in primo 16 in secundo 23 personae aluntur. Accessit novissime tertium pauperum, qui mendicare solebant, nunc autem non permittuntur. Providentur ex eleemosynis a fideli populo contributis, consistunt in personis circiter 70 potissimum in orphanis et laborare impotentibus.

Confraternitates per dioecesim et Labaci sunt plurimae. In hac metropoli et in ecclesia cathedrali sanctissimi Sacramenti, Salvatoris mundi, sanctissimae Trinitatis, sacerdotalis sancti Crucis et s. Philippi Nerii, ac novissime s. Joannis Nepomuceni erecta. Apud patres Societatis Jesu Agoniae Jesu Christi pro populo universo, Immaculatae conceptionis pro officialibus et civibus, Assumptionis pro studiosis altiorum classium, Natae Reginae Angelorum pro studiosis inferiorum classium. Apud patres augustinianos eremitas sanctissimi Rosarii et s. Monicae. Apud patres discalceatos s. Josephi, apud patres franciscanos Scapularis et s. Francisci, apud moniales s. Clarae Cordis Jesu et novissime apud sanctimoniales s. Ursulae eiusdem sanctae erecta. In diocesi vix ecclesia curata reperitur, in qua non habetur aliqua confraternitas, potissimum autem Corporis Christi, Rosarii, Scapularis, B.M.V. aut alterius sancti. Sunt redditibus suis et eleemosynis ad sui ornatum et conservationem satis provisae.

Mons pietatis nullus reperitur in dioecesi mea.

Resideo constanter secundum concilii Tridentini praescriptum, abfui tamen per 6 menses [115] cum licentia Sedis Apostolicae in residentia canonicatus mei in ecclesia metropolitana Salisburgi, vicario meo generali interea dioecesi constanter invigilante.

Visitavi per partes dioecesim meam in tribus provinciis et locis multum distantibus, consecravi ecclesias et altaria et multa millia hominum confirmavi, administravi per me sacras ordinationes. Synodos per hoc triennium tres alternis annis, uno nimirum in cathedrali ex clero Carnioliae et superioris Carinthiae, altero in residentia mea Oberburgensi ex clero Styriae et inferioris Carinthiae, ac tertio itidem in cathedrali mea convocato celebravi. Episcopatus meus usque ad ultimum concilium Romanum nulli archiepiscopo subiectus fuit, pro tali autem meus dominus antecessor dominum archiepiscopum Strigoniensem requisivit. Verbum Dei per me ipsum non praedicavi, quippe linguae his partibus ignarus, constituti autem sunt viri tum clerici saeculares tum regulares doctrina et zelo insignes hoc munus Labaci tanquam in metropoli singulis dominicis et festivis diebus in diversis ecclesiis et per totam dioecesim per curatos praestatur.

Non raro infestatur iurisdictio mea episcopalis a potestate laica potissimum autem circa sigillaturas et inventuras super bonis a personis ecclesiasticis meis relictis, quibus non raro se violenter intrudere tentant, cui autem pro viribus resisto. Mulctae admodum rarae applicantur piis usibus et ecclesiis, taxae autem plane exiguae cancellariae meae sunt. In cathedrali mea erexi altare et institui in eadem confraternitatem s. Joannis Nepomuceni magno populi solatio et concursu, obtentis a Sede Apostolica indulgentiis et privilegio altaris privilegiati, percipiuntur per intercessionem huius sancti a Deo copiosae et magnae gratiae. Celebratur etiam intra annum in honorem huius sancti solemnis novenna multo populo devote confluente.

Canonici cum praeposito et decano singulis diebus horas canonicas et a meridie vesperas cum completorio decantant, ad quas ut supra memini, officiales tenentur. Isti pariter maioribus festis matutinum dicere obligantur. Duo quotidie sacra, primum dominicis de sanctissima Trinitate, aliis autem feriis de B.M.V. hora 6 et hora 10 secundum decantatur et applicantur integre fundatoribus, pro quibus etiam per annum quinque anniversaria cum officio defunctorum celebrantur. Fiunt etiam distincta anniversaria pro episcopis huius ecclesiae, canonicis, singulariter pro episcopis Herberstein, Kauniz et Leslie ab iisdem fundata. Canonici habent suas constitutiones, quas observant. Parochi ad strictam residentiam obligantur. Habent libros status animarum, baptizatorum, matrimonio [116] iunctorum et mortuorum, inscribuntur inscribenda ad praescriptum Ritualis Romani, plerisque cooperatoribus, alii uno, alii duobus, imo nonnulli tribus provisi sunt ad populo integre satisfaciendum, quo ad sacramenta administranda, a quibus singulis dominicis et festivis diebus explanantur mysteria fidei et scitu necessaria necessitate medii et praecepti. Fiunt etiam his itidem diebus catecheseos ad normam a sanctissimo Benedicto XIII. sanctae memoriae institutam typis dat opera me in lingua latina et vulgari libello hanc continente, quem quilibet curatus et catechizans distinctum habere tenetur fructu uberrimo. Parochi omnes diebus dominicis et festivis et quavis communi necessitate eveniente obligati sunt ad missas plebi suae applicandas. Antequam ad singulos ordines suscipiendos admittantur ordinandi, tenentur triduum in domo religiosa in sacris exercitiis, octiduum autem presbyterandi. Clerus vestitur vestibus nigri coloris forma condecanti et vivit morigerate citra notabile scandalum huic enim bene attenditur, cum habeat praescriptam decretis impressis vivendi normam.

Regulares exercent curam animarum quo ad confessionem, communionem et conciones, suntque in his meae iurisdictioni subiecti et non admittuntur ad haec officia, nisi praevis a me approbati. Nullus degit extra monasterium, nullus enim etiam depraeensus extra monasterium deliquisse. Grancia una duntaxat in dioecesi mea reperitur intra terminos parochiae s. Bartholomaei dioeceseos meae sita, Pletriach vocata et Collegio Societatis Jesu propria, quam tamen nullus religiosus sed presbyter saecularis inhabitat a me etiam quo ad curam animarum approbatus. Nullum a religiosis mihi aut officio episcopali illatum est offendiculum, sunt enim viri docti, probae et exemplaris vitae.

Monialium duo monasteria ut supra inani, meae iurisdictioni sunt subiecta, servant constitutiones a me sibi praescriptas et strictam clausuram, singulis trienniis per me visitantur ac nova abbatissa et superiorissa eligitur, nullus abusus in iisdem advertitur, habent confessarios et capellanos ordinarios presbyteros saeculares, quinque per annum premittitur illis confesarius extraordinarius a me approbatus etiam religiosus. Educuntur in his monasteriis puellae convictorices aspirantesque ad religionem praemittunt probam unius vel alterius anni, quae etiam ante investituram et emittendam professionem solito examinantur. Redditus horum monasteriorum consistunt in puris capitalibus fructificantibus, percipiuntur integre annui census, sicut et dotes, quae in usum monasterii expenduntur.

[117] Seminarium episcopale, ut supra dixi, gubernatur a duobus sacerdotibus sub directione mei vicarii generalis, alumni diligenter student, visitatur aliquando, habent suas regulas, aluntur ex capitalium investorum annuo censu, qui rite percipitur.

Confraternitatum proventus rite administratur et rationes annuatim redduntur. Sacra a fundatoribus ordinata punctualiter peraguntur, quorum onera in tabella notata in sacristiis appensa servantur. Redduntur singulis annis rationes de perceptis et expensis.

Hospitalia administrantes pariter rationes reddunt, quae revidentur ac iustae repectae ratificantur, pauperibus in his commorantibus provisum est de necessariis quo ad salutem animae et corporis.

Populus dioeceseos meae integrae vitae et multae devotionis est, universus sanctae Romanae ecclesiae subiectus, neque aliquis haereticus aut Judaeus in dioecesi mea toleratur.

Pro coronide supplico eminentiis vestris humillime, ut cum sanctissimus Benedictus XIII sanctae memoriae singulares indulgentias concesserit rosariis, ast solum a patribus ordinis s. Dominici benedictis, benedictionis huius facultatem ad praesides confraternitatum sanctissimi Rosarii sanctissimus Dominus noster extendere clementissime dignaretur, quod in tota mea, etsi ampla dioecesi nullum monasterium religiosum s. Dominici comperiatur, econtra in eadem complures confraternitates numerantur de sanctissimo Rosario, erit haec gratia singulari confratrum solatio et animarum utilitati.

Quibus praesentem relationem praesentis status ecclesiae et dioeceseos meae finio et me, mihiq[ue] concreditum sanctae Romanae ecclesiae devotissimum clerum et populum eminentiarum vestrarum benignitati et gratioso patrocinio humiliter comendans maneo.

Eminentiarum vestrarum humillimus et devotissimus

Sigismundus Felix episcopus Labacensis

Labaci, die 17. aprilis 1731

A tergo:

Eminentissimis ac reverendissimis dominis colendissimis dominis sacrae Romanae ecclesiae cardinalibus, sacrosancti concilii Tridentini interpretibus, Romae.

Dokument št. 82

1731, junij 17.

Sigismund Feliks Schrattenbach

Prošnja, da bi smel vizitacijo Liminum opraviti po prokuratorju Frančišku baronu Gablhoffnu.

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 17, zv. 34, str. 118.

[118] Cum sanctissimus Dominus noster praememoratum in relatione dominum Nicolaum Planc Incoronati non admiserit in procuratorem, datum fuit decretum *Inveniat personamabilem Ecclesiasticam*, super quo submissum fuit aliud procuratorium in persona admodum reverendi domini Francisci liberi baroni a Gablhoffen, sacerdotis et collegii Romani ad s. Apolinarem alumni, nunc Romae degentis ut sequitur.

Procuratorium

Ego infra scriptus ecclesiae Labacensis episcopus ob longinquam distantiam et necessariam continuam ecclesiae meae praesentiam legitime impeditus visitationem sacrorum Liminum per procuratorem specialiter in hunc finem deputatum peragere cupiens omnibus melioribus, via, jure, modo et causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi, ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorum, videlicet admodum reverendum et perillustrem dominum liberum baronem a Gablhoffen, presbyterum et collegii Romani ad s. Apolinarem alumnum in finem, ut nomine meo relationem de praesenti statu ecclesiae meae sanctissimo Domino nostro vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet, caeteraque omnia in visitatione Liminum praestari solita praestet et quaecunque ad hoc necessaria et opportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et qua ego ipsemet facerem et facere possem, si praemissae visitationi sacrorum Liminum personaliter interesssem, etiamsi talia fuerint, quae mandatum exigent magis speciale, quam praesentibus sit expressum promittens insuper me ratum, gratum, validum et firmum habiturum totum id et quidquid per meum procuratorem dictum, actum, gestum, factum vel procuratum fuerit in praemissis seu aliquo praemissorum. In quorum fidei indubitata me subscripsi sigilloque meo has munitas dedi in residentia mea Oberburgi die 17. junii 1731.

Felix Sigismundus episcopus Labacensis

Dokument št. 83

1731, junij 11.

Obvestilo kongregacije papežu Klemenu XII., da bo škof Schrattenbach opravil predpisano visitatio Liminum po prokuratorju Frančišku Gablhoffnu.

»Ex audientia die 11. junii 1731 sanctissimus annuit.«

»7. julii 1731 fuit data attestatio pro 37. quadriennio.«

Dokument št. 84**1731, julij 6.**

Bernardinus Bottinus potrdi, da je Frančišek de Gabelhoven [sic!] 6. julija 1731 v škofovem imenu obiskal cerkev sv. Petra. Potrdilo, da je Frančišek de Gabelhoven [sic!] 6. julija 1731 obiskal baziliko sv. Pavla.

Dokument št. 85**1736, marec 4.****Sigismund Feliks Schrattenbach****Relatio status animarum totius Dioecesis Labacensis**

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 18, zv. 35, str. 11–15.

[11] Eminentissimi ac reverendissimi domini domini colendissimi.

Exordior pro humillima mea obligatione secundum concrediti mihi pastoralis muneris, evoluto iam quadriennio relationem ab ipsa cathedrali mea divo episcopo Nicolao dicata, circa cuius materialem statum me ad primam meam relationem, ne relata repetam, humillime refero et significo meam ecclesiam sacris necessariis ornamentis bene provisam et novo raro praeclaro artificio confecto organo adornatam esse. Officiatura a me, praeposito, decano, et novem canonicis, sex ab augustissimo imperatore Friderico III. iure patronatus sibi reservato, et quinque a privatis patronis, prout in prima mea relatione innui, distinctis praebendis fundatis peragitur, his proxime tres adhuc a piis fundatoribus fundandi canonici accedent ita, ut cathedralis mea praeter praepositum et decanum in numerum 12 canonicorum accrescet. Chori officiatuam ampliorem etiam peragunt duo vicarii, totidemque levitae, sacrista, et duo capituli capellani, nec non alii tres ab aliquot annis a piis fundatoribus fundati, et duo diebus festivis duntaxat et Dominicis ad chori frequentationem obligati.

Cura animarum in metropoli Labacensi administratur a canonico parrocho, qui etiam officio poenitentiariae fungitur. Huic subserviunt duo vicarii, nec non alii tres in cura animarum approbati pro necessitate succurrentes.

Praebenda theologalis suppletur per scholas publicas patrum Societatis Jesu, in quibus humaniora studia, philosophia, theologia moralis, et sacri canones traduntur.

Dioecesis mea in tribus provinciis, Styria, Carinthia et Carniolia sat late diffusa habet 73 parochiales et vicariales parochias, quibus duae piorum fundatorum impensis [12] novissime fundatae in locis Ouschesche et Lipoglau nuncupatis ob nimiam a principali sua parochiali ecclesia distantiam et pluvio tempore aquarum exundantiam curatis magnopere periculosam adiunctae sunt. Ad has parochias, vicariatus et capellanas nullus admittitur, nisi praevis riguroso examine approbatus.

Catecheses fiunt singulis diebus dominicis, et pro opportunitate etiam festivis tum in cathedrali mea, tum omnibus aliis parochiis et vicariatibus dioecesis meae libellis catacheticas doctrinas continentibus impressis et curatis consignatis.

Synodus celebrata est per me singulis annis, nimirum alternis in civitate Labacensi uno, quo conveniunt parochi et vicarii curati in Carniolia et superiori Carinthia existentes, altero vero anno in residentia mea Oberburgensi in Styria sita, ad quam parochi et curati vicarii ex Styria et inferiori Carinthia comparere debent, ubi omnia, quae ad maiorem Dei gloriam, animarum salutem, et ecclesiarum nitorem, cleri moderationem et morum correctionem pertractantur, decretus exinde statutis typo datis et cuilibet pro iugi memoria observandis consignatis.

In dioecesi mea constanter resideo, prout etiam canonici, reservato trimestri, nec non omnes parochi et curati ad strictam residentiam obligantur, ita ut sine licentia in scriptis obtenta uno alterove die a plebe sua abesse non possint.

Visitavi per partes dioecesim meam consensu etiam altissimis montibus et alpi- bus et in his constitutas ecclesias et altaria consecravi eo numero ut paucae in dioe- cesi mea ecclesiae reperiantur non consecratae, ex huius functionis occasione multa millia hominum sacramento confirmationis insignivi, quam administrationem etiam annis singulis in metropoli Labacensi solemni concursu peregi.

Ordinationes statutis a iure temporibus celebravi, in quibus [13] observavi consti- tutionem Innocentii XI. et XII.

Monasteria regularium comperiuntur septem, Labaci collegium Societatis Jesu, fratrum eremitarum s. Augustini et aliud excalceatorum, fratrum reformatorum s. Francisci et aliud capucinatorum, s. Clarae et s. Ursulae meae iurisdictioni et nulli praelato regulari subiecta. Virgines assumi supplicantes non investiuntur, nisi multo tempore in monasterio probatae et praeviae tum ad investituram, tum ad professio- nem examinatae. Intra dioecesim comperiuntur sex virorum monasteria, nimirum cisterciense ad divam Virginem in Landtstrass, carthusianorum in Valle Iocosa, fra- trum s. Pauli primi eremitaе Ulimiae, fratrum s. Francisci reformatorum in Nazareth et duo capucinatorum Cranburgi et Villaci. Devotiones in dictis monasteriis magna incrementa sumunt institutis novennarum devotionibus, quarum duae in cathedrali mea, nimirum novenna expectationis partus B.M.V. et alia s. Joannis Nepomuceni magno populi accursu, et pietate peraguntur.

Hospitalia Labaci duo comperiuntur, unum civicum et alterum caesareum, in qui- bus 40 circiter personae aluntur, tertium ante paucos annos est erectum ad eos men- dicos providendos, qui alias ostiatim et publice mendicare consueverunt, nunc autem prohibiti sunt.

Confraternitates in dioecesi mea complures sunt et vix aliqua parochia reperitur, in qua confraternitas imo in amplioribus plures confraternitates non comperirentur, inter quas magna devotione accrescit confraternitas s. Joannis Nepomuceni in cathe- drali mea erecta.

Labaci etiam sunt seminaria duo, unum Societatis Jesu, alterum episcopale, in quo 12 alumni Schellenburgicae foundationis studentes sub gubernio duorum sacer- dotum aluntur, ad idem seminarium assumuntur etiam studentes convictores, et hos inter alumnus Thalbergicae, et alter Cavalerianae foundationis. Huic seminario annu- merari etiam potest residentia episcopali [14] Oberburgensis, in qua semper aluntur

sumptibus episcopatus quinque novelli sacerdotes sub cura et instructione sacerdotis viri curati, et emeriti, qui in cura animarum sufficienter instructi ad officia curata adhibentur.

Haeretici in civitate Labacensi et dioecesi mea non reperiuntur, nullus etiam ad matrimonium contrahendum admittitur, nisi haeresi praeve abiurata opifices alias seu potius socii liberi status Labacum adventare solent laboris sui causa aliquo tempore citra tamen scandalum commorantes, imo similes saepius Divina gratia illuminati ad fidem catholicam convertuntur.

Quolibet regio speciali devotione fertur in sanctorum venerationem, a quibus singulares gratias obtinuit et obtinet. In metropoli Labacensi ante 120 annos circiter grassante in eodem peste, divo Rocho confessori voto se obstrinxit pervetusta confraternitas Redemptoris mundi in cathedrali mea erecta, annis singulis die parasceves processionem poenitentialem de passione Domini per civitatem Labacensem producendi confluente ad hoc copiosissimo etiam ex vicinis oppibus et pagis populo, pari voto aliam etiam processionem instituit ad vicinam memoratae civitatis ecclesiam s. Rochi media hora distantem, annue die 16. augusti e cathedrali mea multo populi concursu educi solitam et singulare continuum donum gratiae civitas Labacensis a miserante Domino percipit eo, quod a tempore emissi voti antedicti pestis in metropoli Labacensi grassata non fuerit, esto effective lue pestifera affecti per transennam Labaci commorati fuerint. Supplico proinde eminentiis vestris humiliter pro validissimo patrocinio in gratiam et consolationem meam et populi mihi concrediti, ut officium de s. Rocho confessore sub ritu duplicis maioris recitandum vel prout eminentiis vestris visum fuerit, benigne concederetur.

Et ut antedicta devotio sub cura et patrocinio memoratae [15] confraternitatis Redemptoris mundi in cathedrali mea promoveatur et ex pervetusto privilegio triduanas 40 horarum preces exposito Sanctissimo sacramento annue sacra cantata et litanias celebrari procuret et expleto triduo hanc devotionem solemni populo per civitatis forum cum Sanctissimo deducta processione concludat, pariter humillime supplico pro gratia concessionis officii sanctissimi Redemptoris dominica tertia post pentecostem recitandi sub ritu duplicis maioris ad solatium sacerdotium et cleri tum saecularis tum regularis in choro et privatim id persolvere cupientium.

Haec habeo eminentiis vestris circa statum ecclesiae meae referenda humillime obsecrans, ut si in aliqua re meum officium desiderari contigerit, me benignissimae admonere velint fideliter operaturum, quidquid pro utilitate meae ecclesiae et populi aedificatione mihi iniunctum fuerit. Quibus praesentem relationem finio, et me mihi concreditum sacrae Romanae ecclesiae devotissimum clerum et populum eminentiarum vestrarum benignitati et gratioso patrocinio humillime commendo, maneoque

eminentiarum vestrarum humillimus et paratissimus

Sigismundus Felix episcopus Labacensis

Labaci die 4. martii 1736

Dokument št. 86**1736, marec 4.****Sigismund Feliks Schrattenbach****Procuratorium**

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 18, zv. 35, str. 15–16.

Ker zaradi oddaljenosti in nujnosti njegove navzočnosti v škofiji sam ne more v Rim, škof prosi, da bi smel predpisano »visitatio Liminum« v njegovem imenu opraviti prokurator »Rudolfus Godefridus Liber Baronus a Pillichgraz, alumnus Romae ad s. Apollinarem dioecesanus meus.«³⁶

Dokument št. 87**1736, april 21.**

Obvestilo kongregacije papežu Klemenu XI., da bo ljubljanski škof »visitatio Liminum« za 38 quadriennio opravil po prokuratorju.

»Ex audientia sanctissimi die 21. aprilis 1736« odobreno.

Dokument št. 88**1736, maj 4.**

Bernardus Bottinus potrdi, da je 4. maja 1736 Ferdinandus baron de Longueval v škofovem imenu obiskal cerkev sv. Petra. Caetanus a Turri potrdi, da je 4. maja 1736 Ferdinandus baron de Longueval v škofovem imenu obiskal cerkev sv. Pavla.

Dokument št. 89**1740, julij 4.****Sigismund Feliks Schrattenbach****Relatio status animarum totius dioeceseos Labacensis**

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 18, zv. 35, str. 427–433.

[427] Eminentissimi ac reverendissimi domini domini colendissimi.

Areddita per me de episcopatu et dioecesi mea Labacensi relatione quadriennio evoluto denuo pro humillima mea obligatione praesentem de concredito mihi pastoralis munere defero exoriando ab ipsa cathedrali mea divo episcopo Nicolao dicata, circa cuius materialem statum me ad prima meam relationem, ne relata in hac et subsequentibus repetam, refero et significo ecclesiam meam anno 1706 funditus novam, peramplam et magnifice aedificatam, novis etiam altariis omnibus [428] perpulchre

³⁶ Ljubno.

exornatam, sacris necessariis ornamentis et utensilibus bene provisam et in omnibus completam esse.

Officiatura in eadem a me, praeposito, decano et decem canonicis, annumerato praeposito et decano, his duobus et quatuor iuris patronatus augustissimi terrae principis et imperatoris Romanorum hactenus quinque secundum ultimam relationem a privatis patronis, ac novissime ante triennium sexto Schiffrerianae foundationis nuncupato canonicatu ad numerum duodecimum distinctis praebendis adaucto peragitur. Chori officiaturam praeter praenominatos praepositum, decanum et decem canonicos ampliore duo vicarii, duo levitae, sacrista et duo capituli capellani, nec non quatuor alii hactenus a piis fundatoribus fundati peragunt.

Cura animarum in metropoli Labacensi administratur a canonico parcho etiam officio poenitentiariae fungente, cui subserviunt duo vicarii nec non duo levitae, sacrista, ac alii tres in cathedrali ecclesia officiales in cura animarum pro necessitatibus exigentia succurrentes.

Praebenda theologalis suppletur per scholas publicas patrum Societatis Jesu, in quibus studia humaniora, philosophia, theologia moralis, et sacri canones traduntur.

Reperitur in metropoli Labacensi ad cathedralem Ecclesiam perampla et publica bibliotheca exquisitis libris ecclesiasticis, canonicis, historicis, moralibus, iuridicis, et medicis libris instructa bibliothecario ad eandem cum habitatione sua constituto singulis diebus [429] ante et pomeridianis horis ad publicum usum aperta.

Dioecesis mea in tribus provinciis, Styria, Carinthia et Carniolia sat late diffusa, in quibus etiam dioecesis patriarchalis Aquileiensis magnam partem continet. Habet nunc 74 parochiales et vicariales parochias, quarta enim nova pii fundatoris, et ipiusmet plebis impensis ad thaumaturgam ecclesiam Divae Virginis Mariae in Lauffen³⁷ nuncupatam ante unum annum ob populi ad hanc confluentiam et accomodam sacramentorum administrationem ac populi devotum solatium adiuncta est, ad has parochias, vicariatus, ac capellanas nullus constituitur, nisi praevio rigoroso examine approbatus.

Cathecheses fiunt singulis diebus dominicis, et pro opportunitate etiam festivis tum in cathedrali mea, tum in ecclesia patrum Societatis Jesu, quod ipsum etiam in aliis parochialibus, vicarialibus et curatis ecclesiis districte observatur, poenis in omittentes et negligentes statutis. Pro his cathechesibus rite formandis et utiliter explanandis, typis datus est liber has doctrinas continens. Puellis in monasterio sanctimonialium s. Ursulae cathechesis etiam per patrem Societatis Jesu explanatur.

Synodus celebrata est per me singulis annis, nimirum alternis in metropoli Labacensi uno, quo conveniunt parochi et vicarii curati in Carniolia et superiori Carinthia existentes, altero vero anno in residentia mea episcopali Oberburgi in Styria sita, ad quam parochi et vicarii curati ex Styria et inferiori Carinthia comparere debent, ubi omnia, quae ad maiorem Dei gloriam, animarum [430] salutem, et ecclesiarum

³⁷ Sv. Frančišek na Stražah (Radmirje).

nitorem, cleri moderationem et morum correctionem pertractantur, decretis desuper statutis typis datis et cuilibet parochorum et vicariorum pro constanti memoria et observantia consignatis.

Non possum hic non annectere singularia mea et populi solatia ex duobus in dioecesi mea ecclesiis singulariter thaumaturgis per plures etiam provincias nec non in imperio Romano famosis, una nimirum sancti Francisci Xaverii³⁸ ad residentiam meam Oberburgensem vicina, altera s. Iudoci confessoris in superiori Carniolia sitis,³⁹ ad quas plurimae admirandae et instantaneae gratiae Deo in his mirabiliter operante continue obtinentur, votis etiam in longinquis locis conceptis et perceptis gratiis, largis muneribus in gratiarum actionem submissis, quemadmodum augustissima moderna imperatrix Romanorum perpulchrum ornatum sacerdotalem et serenissima regina Poloniae, ducissa Saxoniae itidem talem divo Xaverio submisit. Singulariter memorandum est nuper serenissimum regium principem Saxoniae ducem in suo Neapoli reditu ecclesiam hanc personaliter visitasse et per diem integram et noctem ad eundem substitisse et devotione sua exemplarissime peracta ad aram divi Xaverii pretiosam casulam manibus suis obtulisse.

Ad hanc ecclesiam curam animarum et ecclesiae ministeria peragunt sub uno direttore quinque alii curati communi mensa et [431] accomodis domiciliis distinctis provisi, ad hanc ecclesiam per annum multa millia fidelium peregrinantium ex longinquis provinciis etiam primariae nobilitatis confluunt ex omologesi expiati et sacra synaxi refecti, quod ipsum etiam sit ad aliam ecclesiam s. Iudoci confessoris supra nominatam.

In dioecesi mea constanter resideo, prout etiam canonici, reservato trimestri, pariter etiam parochi et curati ad strictam residentiam obligantur, ita ut sine licentia in scriptis obtenta a plebe et oviculis suis abesse non possint.

Visito per partes dioecesim meam, ecclesias et altaria consecro ita, ut in eadem paucae reperiantur non consecratae, ex huius occasione functionis multa millia hominum sacro confirmationis sacramento insignio et hoc sacramentum singulis annis in metropoli Labacensi festis pentecostalibus ac aliis pro occurrentia administro.

Ordinationes statutis temporibus celebravi, observando etiam constitutiones sanctae memoriae Innocentii XI. et XII. summorum pontificum.

Quoad regularium monasteria, hospitalia et confraternitates, cum in his nihil sit immutatum, refero me ad relationem ante quadriennium exhibitam. Seminarium episcopale autem uno alumno Preschernianae foundationis est aductum.

Heretici in metropoli Labacensi nulli reperiuntur, nullus etiam huius sectae ad matrimonium contrahendum admittitur, nisi haeresi abiurata, subinde haeretici opifi-

³⁸ Sv. Jošt na Gori, podružnica župnije Kranj – Šmartin.

³⁹ V originalu, ki ga hrani Vatikanski tajni arhiv – ASV, je na tem mestu dodano: »*Praeter hos alumnos datur alii 6, quorum 4 a me stipendiati in cathedrali Ecclesia Labaci acolythorum officio funguntur, duo vero in universitate Graecensi, convictorum Societatis Jesu collegio adscripti, studia sua prosequuntur.*«

ces, rari tamen [432] Labacum adveniunt, liberi tamen status laborum suorum causa, qui non diu dimorantur alio migrantes, ex his etiam subinde ad catholicam fidem convertuntur. Haeretica pravitas proxime serpit ad dioecesim meam, non tamen ad hanc penetrat, sed industria et vigilantia parochorum et curatorum merorum datis iisdem desuper instructionibus, praeclare ita arcetur, ut miserante Domino dioecesis mea ab hac pravitate libera et intemerata persistat.

Dioecesis mea multas continet ecclesias et aliquas etiam parochias sanctorum Cancio, Canciano, Cancianillae et Protho sacratas. Supplico proinde humillime clero in dioecesi mea tum saeculari tum regulari officii recitationem de dictis sanctis secundo post Christi passionem sancto martyrio affectis, sub ritu duplici maiori pro die 31. maii iisdem sanctis dicata benigne concedi, cum in dioecesi Aquileiensi meae multum commistae idem officium cum propriis lectionibus annue recitetur.

Haec habeo eminentiis vestris circa statum ecclesiae meae referenda humillime obsecrans, ut si in aliqua re officium meum desiderari contigerit, me benigne admonere velint fideliter operaturum et executurum, quidquid pro utilitate meae ecclesiae et populi aedificatione mihi iniunctum fuerit. Quibus praesentem relationem finio, et me mihi que concreditum sacrae [433] Romanae ecclesiae devotissimum clerum et populum eminentiarum vestrarum benignitati et gratioso patrocino humillime commendo.

Eminentiarum vestrarum humillimus et paratissimus

Sigismundus Felix episcopus Labacensis

Labaci die 4. iulii 1740

Dokument št. 90

1740, julij 4.

Sigismund Feliks Schrattenbach

Procuratorium

Ker zaradi oddaljenosti in nujnosti njegove navzočnosti v škofiji sam ne more v Rim, škof prosi, da bi smel predpisano »visitatio Liminum« v njegovem imenu opraviti prokurator »Rudolfus Godefridus liber baronus a Pillichgraz, alumnus Romae ad s. Apollinarem dioecesanus meus.«⁴⁰

⁴⁰ V ASV dodano: »ulterius«.

Dokument št. 91**1740, september 14.**

Kongregacija sporoči papežu Benediktu XIV., da bo ljubljanski škof predpisano vizitacijo Liminum opravil po prokuratorju Rudolfu Godefridu baronu plemenitem Billichgräzu, ljubljanskem kanoniku, ki trenutno študira v kolegiju s. Apolinare v Rimu.

Die 13. sept. 1740 data fuit attestatio pro 39 quadriennio.

Bernardinus Bottinus, referendarius, canonicus altarista *potrdi, da je Rudolf baron plemeniti Billichgrätz 7. septembra 1740 obiskal baziliko sv. Petra.*

Caietanas a Papia, vicarius, 6. septembra 1740 *potrdi isto za baziliko sv. Pavla.*

Ernest Amadej Tomaž grof Attems

1694, Gradec–1757, Dunaj

1735–1742 naslovni trahonetski in pomožni passauski škof

1742–1757 osemnajsti ljubljanski knezoškof

Dokument št. 92

1744, julij 4.

Ernest Amadej Tomaž Attems

Relatio status dioecesis Labacensis

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 19, zv. 36, str. 194–200; NŠAL, ŠAL, Škofje, Attems, šk. 6.

[194] Eminentissimi ac reverendissimi domini domini colendissimi!

Decurrente iam termino visitationis sacrorum Liminum sanctorum apostolorum Petri et Pauli, relationisque per antecessorem meum Sigismundum Felicem a Schratzenbach pia memoriae sub die 4. julii 1740 redditae, pro summa mea in Sacram Sedem obedientia et obligatione, meoque pastorali munere praesentem relationem de statu episcopalis ecclesiae Labacensis, mihi ante sequi alterum annum concreditae humillima reverentia praesento referoque me eandem in primo ad eum accessu non absque ingenti solatio omnibus necessariis rite instructam reperisse.

Quoniam vero materiale eiusdem statum piissimus antecessor meus in ultima et praecedentibus relationibus suis diffusius descripsit, ne praesentibus longior sim, eminentiis vestris brevibus hisce significo. Dioecesim meam per tres provincias Styriam videlicet Carinthiam et Carnioliam extendi, in iisdemque 74 ecclesias curatas ab episcopali sede multum distantes et non nisi arduis itineribus accessibiles reperiri, quorum aliquot in duos et tres vicariatus sunt subdivisae.

Ecclesia mea cathedralis divo Nicolao episcopo sacra, provisa est praeposito, decano et decem canonicis, qui quotidie mane et a prandiis cum vicariis suis, levitis et officialibus officium dici occurrentis statuto tempore in choro decantant.

[195] Episcopatus hic Labacensis et capitulum, praepositus, decanus et quatuor canonici fundati sunt ab augustissimis imperatoribus domus Austriaca, ius praesentandi sibi qua ducibus Carnioliae reservantibus, unius duntaxat canonici electione episcopo donata. Sex alii canonici per pios diversos patronos mediis sufficientibus provisi, successu temporis capitulo sunt aggregati, iure praesentationis sibi et a se denominatis retento, confirmationis vero ipsis episcopis ordinariis reservato.

Cura animarum in civitate Labacensi, provinciae Carnioliae metropoli, administratur per canonicum parochum nec non duos vicarios ad hanc semper residentes et vigilantes, quibus in subsidium parati sunt alii ecclesiae beneficiati et capellani curati.

Praebendae theologalis et poenitentiariae distinctae non sunt. Providetur autem iis a canonico parocho per episcopum ad hoc deputato cum suis vicariis et quo ad

instructionem scholarium etiam a gymnasio publico patrum Societatis Jesu, in quo studia humaniora, philosophia, canones et theologia moralis traduntur.

Ordines statutis a iure temporibus, servatis interstitiis et observatis constitutionibus sanctissimorum Innocentii XI. et XII. speculatores facti conferuntur. Accessit ante annum fundatio, per sacerdotem quemdam, excolendo statui clericali multum sollicitum in Collegio Societatis Jesu perpetuis mediis ita erecta, ut nullus ad ordinem sacrum admittatur, nisi sacris exercitiis praeviae peractis, quae pariter quivis ad curam animarum primo destinatus praemittere tenetur.

[196] Exstat seminarium episcopale foundationis Schellenburgicae, in quo alumni duodecim praeter convictores studiis vacant, et in gymnasio publico instruuntur.⁴¹ In eodem seminario reperitur Bibliotheca publica pretiosis omnis generis libris et bibliothecario provisa, qui quotidie statutis horis, ante- et pomeridianis eidem deservit. Exstat et aliud seminarium collegio Societatis Jesu annexum, in multis scholaribus consistens.

Dioecesis mea per tres provincias extensa, ut supra innui, consistit in 74 parochiis et vicariatibus, in quibus parochi et vicarii cum suis cooperatoribus et capellanis concinando, catechizando et reliqua ecclesiastica officia peragendo curam animarum administrant, qui speciali decreto normam catechizandi dictante a me nuper typis dato ad catechetica doctrinam singulis diebus dominicis et festivis, imo data quavis occasione populo explanandam sub gravibus poenis sunt adstricti.

Ex parte Styriae in pervetusta ecclesia collegiata ad residentiam episcopalem Oberburg dictam sita, semper resident quinque sacerdotes alumni, cum sexto horum direttore et superiore, viro spectabili et docto. Hi singulis hebdomadibus, ac saepius subinde per conferentias casuum, curam animarum, et officia ecclesiastica concernentium excoluntur, et occurrentibus conditionibus vacantibus ad curam animarum⁴² promoventur.

[197] Due ecclesiae, una s. Francisci Xaverii, media hora a supra memorata collegiata distans, altera s. Judoci in Superiori Carniolia sita, merito thaumaturgae nuncupandae, dioecesim meam concelebrant, ad quas per decursum anni multa hominum millia et inter hos primae etiam nobilitatis personae ex longinquis provinciis confluunt, magnis ac instantaneis gratiis obtentis. Ad divi Xaverii ecclesiam serenissima regina Hungariae et imperatrix vidua denuo pretiosa dona submiserunt. Ad quamlibet ex modo nominatis ecclesiis resident sex sacerdotes curati ad excipiendas peregrinantium confessiones, aliaque ecclesiastica officia peragenda vix sufficientes. Unde magna mihi spes est, fore ut hae aliquando in ecclesias collegiatas erigantur. Quocirca animum mihi summo eminentiis vestris humillime supplicandi, ut missam et officium sub ritu festi duplicis de s. Judoco confessore dioecesi meae gratiosissime concedere dignetur.

⁴¹ Nadpisano: »collectis«.

⁴² V ASV dodano: »ulterius«.

Post meum ad ecclesiam Labacensem accessum, anno superiore visitationem dioecesanam per provinciam Carnioliae institui et inter reliquos districtus amplam vallem alpibus circumvallatam Bochinam dictam, quam ab annis duobus supra septuaginta nullus ex praedecessoribus meis episcopis sed vicarii duntaxat generales visitarunt, itinere quidem multum arduo, magno tamen et meo et populi solatio accessi et vistiavi, in quo loco et per reliquam in Carniolia et aliqua Carinthiae parte visitationem [198] ultra quatuor et triginta hominum millia sacro chrismate inunxi et ecclesias quatuor decim, altaria vero quinquaginta octo consecravi. Anno praesenti alteram dioeceseos partem in Styria et Carinthia visitandam assumpsi, quam visitationem in quintam iam septimanam continuo, confirmatis intra hoc tempus quindecim personarum millibus, quingentis et septem, altaribus consecratis quinquaginta septem, ecclesiis novem, residuum visitationis ante bimestre difficulter terminaturus.

Haereticus episcopatus meus liber omnino existit, nec tales admittuntur ad domicilia in eodem stabilienda, sed si qui artium periti ad labores Labacum veniant, non multo tempore ibidem commorantur, imo nonnulli ad fidem catholicam subinde convertuntur. Serpit quidem haeresis ex parte archiepiscopatus Salisburgensi dioecesi meae contermini, sed per vigilantia curatorum meorum a dioecesi constanter arcetur et repellitur.

Monasteria in civitate Labacensi et eiusdem suburbiis praeter collegium Societatis Jesu in 35 personis consistens comperiuntur numero sex virorum, quatuor videlicet fratrum augustinianorum conventualium, fratrum augustinianorum exalceatorum, fratrum franciscanorum strictioris observantiae et fratrum capucinatorum. Sanctimonialium item duo, unum ordinis s. Clarae, alterum s. Ursulae, quae secundum novissimam sanctissimi feliciter regnantis pontificis Benedicti XIV. constitutionem [199] ad districtam clausuram obligantur. In horum primo puellae privatim, in secundo etiam publice instruuntur. Primum ex memoratis sex monasteriis numerat personas duas supra viginti, secundum duas de viginti, tertium sexaginta, quartum quadraginta tres, quintum novem et viginti, sextum quinquaginta duas. Praeter haec reperiuntur in dioecesi mea alia sex regularium monasteria, nimirum ordinis cisterciensium in Landstrass, carthusianorum in Freidniz, fratrum s. Pauli eremitarum Ulimiae, fratrum s. Francisci strictioris observantiae in Nazaret et fratrum capucinatorum duo, unum Crainburgi, alterum Villaci.

Confraternitates complures tum Labaci, tum per reliquam dioecesim in anterioribus relationibus per extensum fuerunt numeratae.

Hospitalia, quae in urbibus, ac oppidis per dioecesim passim reperiuntur, Labaci tria exstant, unum foundationis augustissimae domus Austriacae, alterum magistratus civitatis Labacensis, et tertium publicum, paucis abhinc annis ex publicis collationibus⁴³ erectum, quod ultimum Maximilianus comes a Dietrichstein, cathedralis eccle-

⁴³ Nadpisano: »collectis«.

siae Labacensis praepositus, anno elapso defunctus, duodecim millibus florenorum ditavit.

Publica devotiones de die in diem accrescunt, populo probo zelo confluente.

Haec sunt, quae eminentiis vestris pro mea pastoralis obligatione, omni, qua par est, reverentia refero, humillime supplicans, ut si in re aliqua officium [200] amplis desiderari contigerit, id mihi intimare dignentur, qui benigne admonitioni me totum subicio et pro ecclesia mea spirituali augmento et populi aedificatione omnia iniuncta tota sollicitudine me operatum et pro viribus executurum promitto. Atque his praesentem relationem concludo, ac me, mihiq[ue] concreditum Romanae ecclesiae fidelem clerum et populum eminentiarumstrarum benignitati ac sublimi patrocinio humillime commendo.

Eminentiarumstrarum humillimus et devotissimus

Ernestus Amadeus, episcopus Labacensis

Labaci die 4. iulii 1744

Dokument št. 93

1744, julij 4.

Ernest Amadej Tomaž Attems

Procuratorium

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 19, zv. 36, str. 200–201.

[200] Eminentissimis ac reverendissimis dominis colendissimis, dominis sacrae Romanae ecclesiae cardinalibus, sacrosancti concilii Tridentini interpretibus.

Ego infra scriptus ecclesiae Labacensis episcopus ob longinquam distantiam et necessariam ecclesiae meae praesentiam legitime impeditus, visitationem sacrorum Liminum per procuratorem specialiter in hunc finem deputatum peragere cupiens omnibus melioribus, via, iure, modo et causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui, debui, feci, constitui, creavi, ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorum, videlicet illustrissimum ac reverendissimum dominum Josephum Mariam comitem a Thun [201], episcopum Gurcensem, sacrae Rotae auditorem et serenissimae reginae Hungariae et Bohemiae, archiducis Austriae Mariae Theresiae, apud sanctam Sedem Apostolicam ministrum, in finem, ut nomine meo relationem de praesenti statu ecclesiae meae sanctissimo Domino nostro vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet, et quaecunque ad hoc necessaria et opportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et qua ego ipsemet facerem et facere possem, si praemissae visitationi sacrorum Liminum personaliter interesset, etiamsi talia fuerint,

quae mandatum exigent magis speciale, quam praesentibus sit expressum, promittens insuper me ratum, gratum, validum et firmum habiturum totum id et quidquid per meum procuratorem dictum, actum, gestum, factum vel procuratum fuerit in praemissis seu aliquo praemissorum. In quorum fidem indubitam me subscripsi sigilloque meo has munitas dedi.

Labaci die 4 julii 1744

Ernestus Amadeus episcopus Labacensis

Dokument št. 94

1744, september 28.

Obvestilo kongregacije papežu Benediktu XIV., da bo ljubljanski škof opravil vizitacijo po prokuratorju. »Sanctissimus annuit. Die 28. septembris 1744 data fuit attestatio visitationis pro 40 quadriennio.«

Bernardinus Bottinus potrdi, da je 14. septembra 1744 Jožef Marija de Thun v imenu ljubljanskega škofa Ernesta Amadeja obiskal baziliko sv. Petra. Placidus Scammoca potrdi 15. septembra 1744 isto za baziliko sv. Pavla.

Dokument št. 95

1748 [?]

Ernest Amadej Tomaž Attems

Alla Sacra Congregatione del Concilio per il vescovo Labacen. Ultramontes.

Il vescovo Labacen ultra montes a parte imperii, spirando al marzo prossimo avvenire la prima proroga di un anno di venir alla visita de sacri Limini, supplica umilmente [...] degnarsi di concentergli la proroga di un altro anno atteso l'impossibilità di poter personalmente venir a Roma per molti sui affari, e per essergli convenuto di far molte spese coll'occasione delle nozze di sua maesta cesarea essendo stato uno de prelati assistenti.

Dokument št. 96

1752, december 22.

Ernest Amadej Tomaž Attems

Relatio ad Limina

Skoraj enako besedilo kot v prejšnji relaciji. Škof Attems posebej poudari, da je prvič osebno vizitiral celotno škofijo, da se je prepričal o dejanskem stanju v škofiji, sedaj pa škofijo v njegovem imenu vizitira generalni vikar ali njegov pooblaščenec. Sam sicer ne pridiga, ker ne zna slovensko, ima pa dovolj usposobljenih pridigarjev.

»Jurisdictioni, libertati et immunitati Ecclesiasticae crebrae quidem a multis annis et sub pluribus praedecessoribus meis per potestatem saecularem inferebantur violentiae; quae tamen facto propterea ad sacrum caesaream regiamque maiestatem Mariam Theresiam Hungariae, ac Bohemiae regiam per modum gravaminis recursu, die 23. augusti 1749 per amicabilem compositionem potiori ex parte sunt sublatae.«
Omeni, da je zgradil novo cerkev v Gornjem Gradu.

Labaci 22. decembris 1752

Dokument št. 97

1752, december 22.

Ernest Amadej Tomaž Attems

Procuratorium

Ker ne more osebno v Rim, škof Attems prosi, da bi smel predpisano vizitacijo Limitum opraviti po prokuratorju, ljubljanskem stolnem kanoniku Janezu Nepomuku Wolwizu, trenutno v »collegii Germanici ad s. Apollinarem in Urbe alumnum«.

Obvestilo kongregacije papežu Benediktu XIV., da bo škof opravil vizitacijo za preteklo 41. in tekoče 42. četrtletje po prokuratorju. »Die 30. martii 1753 data fuit attestatio pro 41 et 42 quadriennio cum absolutione.«

Potrdilo kanonika Ignacija Realia, da je »Josepho [sic!] de Wolwiz« 29. marca 1753 v škofovem imenu obiskal vatikansko baziliko. Isto potrdi vikar Beda Bauer istega dne za baziliko sv. Pavla.

Leopold Jožef Hanibal grof Petazzi

1703, Dunaj–1772, Ljubljana

1740–1760 tržaški škof

1760–1772 devetnajsti ljubljanski knezoškof

Dokument št. 98

1764, januar 30.

Leopold Jožef Hanibal Petazzi

Relatio status animarum totius dioecesis Labacensis

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 20, zv. 38, str. 367–374.

[367] Eminentissimi ac reverendissimi domini domini collendissimi.

Ab ecclesia Tergestina ad Labacensem, per obitum domini antecessoris mei Ernesti Amadei ab Atthems tribus annis integris, videlicet a 5. decembris 1757 usque ad 15. dicti mensis 1760 vacantem translatus, cum ob longinquam a Sancta Sede distantiam, et necessariam ecclesiae meae praesentiam, a visitatione sacrorum Liminum personaliter obeunda legitime impediar, relationem status ejusdem ecclesiae meae mediante harum exhibitore admodum reverendo patre Antonio Benzoni e Societate Jesu procuratore generali tardius aliquanto quam oporteat, eo quod praeviae capienda erat, genuina totius dioeceseos notitia eminentiis vestris exhibeo, quae cum prima sit, eam non nihil fusius deduco. Et quidem:

Quod ad statum eiusdem materialem attinet, fundata ea fuit a Friderico III. Austriaco Romanorum imperatore anno 1461. Sedente in Petri cathedram Pio II. summo pontifice. Protenditur [368] in tres provincias Styriam, Carinthiam et Carnioliam et conterminat cum dioecesi Salisburgensi, Zagrabiensi et Goritiensi. Estque Sedi Apostolicae immediate subiecta et episcopus, qui illi praesidet, gaudet titulo et praerogativa Sacri Romani imperii principis. Praeter civitatem Labacensem, quae est metropolis ducatus Carnioliae et sedes episcopi, continet episcopatus Labacensis alias quatuor civitates sive oppida maiora, Crainburgum, Rattmonsdorffensem, Slavograecium et Pleyburgum, nec non suburbium Villacense, oppida vero duodecim et pagos mille ducentos septuaginta octo. Animae in tota dioecesi mea, comprehenso clero tam saeculari quam regulari ac monialibus numerantur universim centies quadragies mille centum quadraginta sex.

Ecclesia cathedralis divo Nicolao Myrensi episcopo sacra, annis ab hinc quinquaginta septem a fundamentis fuit noviter restaurata et magnifice exornata, in quo statu etiamnum conservatur. In ea praeter praepositum et decanum decem sunt canonici, nempe quatuor iuris patronatus domus Austriae qua ducum Carnioliae, quorum unus spectat ad provisionem episcopi, sex vero iuris patronatus particularium familiarum. Praeter praepositum et decanum ac dictos decem canonicos sunt duo

vicarii curam animarum cum canonico parcho gerentes, duo levitae, sacrista, caeremoniarius, cathechista templi et sex capellani.

Praebenda poenitentiaria suppletur per canonicum parochum, et theologali prospectum est per gymnasium publicum patrum Societatis Jesu, in quo traduntur humaniora, philosophia, theologia moralis, et sacri canones. Ecclesia collegiata proprietalis ac formata nulla reperitur in dioecesi, est tamen in residentia mea episcopali ex partae Styriae, Oberburgum nuncupata, insignis ecclesia quasi collegiata, in qua quinque sacerdotes cum superiore suo sumptibus episcopi [369] aluntur, qui chorum frequentant, horas canonicas quotidie decantant, missam conventualem peragunt, et curam animarum administrant.

Ecclesiae parochiales et curatae in episcopatu meo reperiuntur septuaginta novem, filiales seu non curatae quadraginta sex et viginti, oratoria publica quinque, privata octo. Ecclesia cathedralis sacra suppellectile decenter est instructa, redditus pro fabrica specialiter assignatos non habet, possidet tamen capitalia in fundis publicis investitia, quae pro illius conservatione, ornatu et fabrica abunde sufficiunt. Aliae quoque per dioecesim ecclesiae, tam parochiales quam filiales pleraeque necessariis requisitis satis bene sunt provisae, percipiunt suos redditus partim ex capitalibus investitis, partim ex terrenis sive fundis, pro annuo canone elocari solitis, pactim ex elemosynis fidelium, qui pro rei exigentia ad fabricam etiam opera sua absque mercede concurrunt.

Monasteria in civitate Labacensi numerantur septem, nimirum virorum quinque: patrum Societatis Jesu, fratrum ordinis s. Augustini conventualium, fratrum ejusdem ordinis discalceatorum, fratrum minorum s. Francisci reformatorum, et fratrum minorum capucinatorum. Mulierum vero duo, ordinis s. Clarae et s. Ursulae. Per reliquam dioecesim comperiuntur alia sex monasteria: cisterciensium ad fontes Marianos prope oppidum Landstrass, carthusianorum in Valle Jocosa, s. Pauli primi eremitaie Olimiae, fratrum minorum S. Francisci reformatorum in Nazareth, et duo fratrum capucinatorum Crainburgi et in suburbio Villazensi. Monasteria praefata mulierum iurisdictioni meae ordinariae immediate sunt subiecta, non item virorum.

Adest pariter in civitate Labacensi seminarium episcopale ex statuta, et collecta per dioecesim taxa, sub praedecessoribus meis una cum bibliotheca publica erectum, in quo nunc sub directione duorum sacerdotum aluntur viginti alumni, omnes [370] a piis benefactoribus, potissimum ecclesiasticis, pia largitate successive fundati. Adornatur praeterea in eodem seminario distinctus locus pro habitatione viginti sacerdotum, quorum alii senes, debiles, ac pauperes, et ad animarum curam non amplius habiles, charitative ibidem sustententur, iisque tam de victu quam amictu, aliisque necessariis provideatur, alii vero adhuc novelli, et ad sacerdotium recenter promoti, tyrocinium suum his ponant, ut in cantu gregoriano, in sacris ritibus, ac caeremoniis ecclesiasticis, et in iis, quae ad exercitium spectant curae animarum, probe eruditi, digni evadant in vinea Domini operarii. Redditus ac proventus ad hoc necessarios pro parte iam contulerunt pii quidam animarum zelatores, reliqui, ubi opus hoc suum sortietur effectum, benedicente Domino successive sperantur obventuri.

Hospitalia in meo episcopatu sunt septem, duntaxat, de quorum statu notitiam non habeo, cum eorum inspectio nunc dependeat a commissionibus aulicis piarum causarum, quarum in singulis provinciis una est constituta. Montes pietatis nulli adsunt in dioecesi mea. Confraternitates vero quam plurimae, ita, ut nulla reperiat ecclesia, cumprimis vero curata, in qua non esset una, saltem sanctissimi Corporis Christi vel beatissimae Mariae Virginis vel sancti alicuius aut sanctae confraternitas.

Residentiae praeceptum a sacris canonibus, concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimplevi. Dioecesim mihi commissam in tres, ut supra memini, provincias diffusam, per partes visitavi, ecclesias et altaria consecravi, confirmationis sacramentum multis hominum millibus administravi, sacras ordinationes per me ipsum explevi, primam dioecesanam synodum, convocato ex omnibus dioeceseos partibus clero, Labaci in ecclesia cathedrali coegi, dum alias eadem synodus quo ad locum alternatur et uno anno in cathedrali interveniente [371] clero ex Carniolia et superiore Carinthia, altero vero anno in residentia mea Oberburgi, praesente clero ex Styria et Carinthia inferiore celebratur. Verbum Dei per me ipsum non praedicavi, quippe linguae harum partium non satis gnarus, non desunt tamen tam in civitate, quam per dioecesim alii viri ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exequendum idonei tum ecclesiastici tum regulares. Poene, et mulctae pecuniarum, si quae exigantur, quod hic rarius contingit, fabricis ecclesiarum mox applicantur, ut proinde opus non sit depositorio. Taxa in mea cancellaria exigua est, et pleraque gratis expediuntur. Circa exercitium episcopalis officii et iurisdictionis ecclesiasticae non est, quod multum obstaculi mihi ponatur, ecclesia tamen et personae ecclesiasticae hactenus non leviter exactionibus extraordinariis fuerunt oneratae.

Praepositus, decanus et canonici caeterique ecclesiae meae cathedrali adscripti, choro iugiter intersunt. Non tenentur⁴⁴ ad alias horas, quam ad primam, tertiam, sextam, nonam, et completorium. Ultra dictas horas quotidie cantantur duae missae conventuales per turnum, quae applicantur pro benefactoribus. Canonici habent suas constitutiones, quas observant.

Parochi in suis parochiis constanter resident. Retinent libros matrimonii, baptizatorum, mortuorum et status animarum, plerique habent suos cooperatores, unum vel duo, quidam etiam tres, qui cum ipsis sacramenta populo administrant, plebes sibi commissas diebus dominicis et festis solemnibus pro eodem capacitate pascunt salutaribus verbis, docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem. Praeterea fidei rudimenta singulis dominicis, et aliis festis diebus, pomeridiano potissimum tempore, pueros caeterosque hoc adiutorio indigentes docent, superaddito semper in fine examine. Missam non omnes [372] curam animarum exercentes singulis dominicis festisque de praecepto pro populo, eorum curae commisso, applicant, sed illi duntaxat, qui subsidium congruae sustentationis ex missarum stipendiis quaerere opus non habent.

⁴⁴ V besedilu, ki ga hrani Vatikanski tajni arhiv, je napisano: »ex fundatione«.

Prima tonsura nemo initiatur, qui sacramentum confirmationis non suscepit, et fidei rudimenta edoctus non fuerit, quique legere et scribere nesciat, et de quo probabilis coniectura non sit, eum non saecularis iudicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum praestet, hoc vitae genus elegerit. Ad minores promovendi testimonium habere debent bonum ab iis, sub quorum cura educantur, et insuper diligens fit inquisitio de eorum natalibus, aetate, moribus, et vita. Sacris ordinibus initiandi ante eorundem receptionem vacare debent in Collegio Societatis Jesu piis meditationibus [vulgo spiritualibus exercitiis] a viro ecclesiastico fundatis, et quidem pro subdiacognatu per quatuor, pro presbyteratu vero per octo dies.

Omnes praedicti vestes nigras iugiter deferunt clericales, et quo ad fori privilegium servantur disposita a sacrosancta synodo Tridentina et a constitutione pia memoriae Benedicti papae XIII. Mores cleri saecularis sunt boni, et exemplares, nec adest scandalum aliquod, quod remedio indigeret potentiori.

Regulares curam animarum in Dioecesi mea ex officio non excercent; licet enim cisterciense ad Fontes Marianos parochias habeant, quia tamen illae extra dioecesim meam sunt positae, iurisdictioni meae in iis, quae ad curam animarum et administrationem sacramentorum pertinent, non subsunt, sed subiacent iurisdictioni archiepiscopi Goritiensis. Quod autem ad confessiones utriusque sexus Christi fidelium excipiendas et ad praedicandum verbum Divinum spectat, regulares omnes in dioecesi mea existentes, iurisdictioni meae sunt subiecti, nec admittuntur ad haec officia, nisi praevia a me approbati.

[373] Regularem extra monasterium degentem aut a suo superiore servatis servandis eiectionem aut extra clausura monasterii degentem, sed qui extra ea ita notorie deliquerit ut populo scandalo fuerit, scio neminem. Conventus et granciae monasteriorum, in quibus religiosi non aluntur in numero a sacris constitutionibus praefixo, in dioecesi mea nullae sunt. Offendiculum cum regularibus in exercitio iurisdictionis delegatae in casibus a iure expressis nullum habeo.

Moniales mihi ut supra subiectae servant suas constitutiones. Clausura in earum monasteriis inviolate custoditur. Abusus, si qui in uno alterove monasterio forte irrepunt, tam graves non sunt, ut concilio aut auxilio sacrae congregationis indigeant. Praeter ordinarium confessarium alius extraordinarius quinquies in anno permittitur. Reditus utriusque monasterii, qui in parata pecunia ex censu de capitalibus ad fructificandum investitis proveniente consistunt, utrobique per quatuor moniales administrantur et una cum dotibus, quae hucusque omnes sunt persolutae, ad usum monasterii erogantur.

In seminario meo, prout iam supra exposui, viginti sunt alumni sub directione duorum sacerdotum et regimine mei vicarii generalis. Vacant omnes studiis in Gymnasio patrum Societatis Jesu, quorum alii humanioribus, alii philosophiae, alii theologiae morali et sacris canonibus bono cum fructu dant operam. Inserviunt ecclesiae cathedrali diebus festis solemnioribus, et adimplent suas constitutiones. Taxa pro seminario statuta, a pluribus iam annis non amplius exigitur ob alia gravia onera terrae principi solvenda.

In sacristiis omnium, et singularum ecclesiarum exposita est tabella onerum missarum, et anniversariorum, quibus in visitatione [374] comperi punctualiter esse satisfactum. Quo ad hospitalia, montem pietatis, et alia loca pia me refero ad ea, quae supra circa finem dixi exponendo statum Ecclesiae meae materiale. Populus denique mihi subiectus pietati, ac devotioni multum est addictus, detestatur omnem haeresim, et vivit sub obedientia sanctae Romanae ecclesiae, vivereque et mori intendit.

Quibus praesentem relationem status ecclesiae meae finio et concreditum mihi sanctae Romanae ecclesiae devotissimum clerum et populum eminentiis vestris humiliter commendans maneo.

Eminentiarum vestrarum humillimus et devotissimus

Leopodus Josephus episcopus Labacensis.

Labaci die 30. mensis januarii 1764

Dokument št. 99

1764, januar 30.

Leopold Jožef Hanibal Petazzi

Instrumentum procurae

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 20, zv. 38, str. 374–375.

[374] Eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis collendissimis sacrae Romanae ecclesiae cardinalibus sacri concilii Tridentini interpretibus.

Ego infra scriptus ecclesiae Labacensis episcopus ob longinquam distantiam et necessariam ecclesiae meae praesentiam [375] legitime impeditus, visitationem sacrarum Liminum per procuratorem specialiter in hunc finem deputatum peragere cupiens omnibus melioribus, via, iure, modo et causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi, ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorum, videlicet admodum reverendum e Societate Jesu patrem Antonium Benzoni procuratorem generalem, in finem, ut nomine meo relationem de praesenti statu ecclesiae meae sanctissimo Domino nostro vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet, caeteraque omnia, in visitatione Liminum praestari solita praestet, et quaecunque ad hoc necessaria et oportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et quae ego ipsemet facerem et facere possem, si praedictae visitationi sacrarum Liminum personaliter interesssem, etiam si talia fuerint, quae mandatum exigerent magis speciale, quam praesentibus sit expressum; promittens insuper meratum, gratum, validum et firmum habiturum totum id, et quidquid per meum pro-

curatorem fuerit dictum, actum, gestum, factum vel procuratum in praemissis seu aliquo praemissorum. In quorum fidem indubiam me subscripsi sigilloque meo has munitas dedi. Labaci die 30. mensis ianuarii 1764.

Leopoldus episcopus Labacensis

Dokument št. 100

1764, januar 30.

Leopold Jožef Hanibal Petazzi

Kongregacija posreduje papežu Klemenu XIII., da bi smel ljubljanski škof Petazzi opraviti »visitatio Liminum pro 43, 44 et 45 quadrienniis« – dovoljeno.

Ignatius Reali, referendarius, potrjuje, da je Franc Ksaver⁴⁵ Benzoni, S.J. v škofovem imenu 23. marca 1764 obiskal baziliko sv. Petra. Jacobus Vidachi, vicarius, potrjuje, da je Franc Ksaver Benzoni, S.J. v škofovem imenu 23. marca 1764 obiskal baziliko sv. Pavla.

Dokument št. 101

[1764] s. d.

Leopold Jožef Hanibal Petazzi

Pripombe kongregacije na Petazzijevo poročilo v Rim.

Nella relazione di monsignor vescovo di Lubiana nulla vi a da riflettere, essendo la prima, che trasmette alla sacra congregazione, fatta secondo la solita informazione; che pero può le essigere encomii e specialmente per quello riguardo la sua stessa persona [...] sarebbe bene trasmettere un esemplare dei decreti del synodo.

Non puo scusarsi per mancata prebenda theologale ed quella poenitenziale con la scuola dei gesuiti e suplenza del canonico. Ci può procurare unendo con qualche beneficio.

Obligo degli parrochi di dire la messa pro populo.

Dokument št. 102

1769, november 19.

Leopold Jožef Hanibal Petazzi

Relatio status ecclesiae Labacensis

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 20, zv. 38, str. 627.⁴⁶

⁴⁵ Prokura je napisana za Antonia Benzonio!

⁴⁶ V tem zvezku gre za napako v štetju strani. Za stranjo 389 se začne ponovno štetje od strani 340!

Eminentissimi ac reverendissimi domini domini colendissimi!

Sixtinae constitutioni de visitandis singulis quadrienniis sacris apostolorum Liminibus obsecuturo mihi in votis quidem esset, vergente ad finem quadriennio quadragesimo sexto per memetipsum aut unum e gremio capituli mei missum, summam quam profiteor Sanctae Sedi reverentiam et obedientiam contestari, statumque hodiernum concreditae mihi Labacensis ecclesiae referre. Ast in annum iam alterum gravi eaque assidua pressus infirmitate sum id personaliter praestare non valeam ac praeterea moderna extraordinaria contributionum onera ad expungenda in ultimo bello Borussico contracta debita a terrae principe indicta, quibus episcopatus et clerus meus subiacere debet, me ad ferendos sumptus tanti itineris etiam per unum de gremio capituli mei mittendum suscipiendi imparem omnino reddunt. Quocirca hoc visitationis munus per alium Romae commorantem explorare debeo, in quem finem praesentium exhibitorum p. Antonium Benzoni Societatis Jesu in Procuratorem meum deputo et constituto, spe firma fretus fore, ut idem a sanctissimo Domino nostro ad id muneris benigne admittatur. Ad statum vero ecclesiae meae Labacensis quod attinet, relationem illius in ultima sacrorum Liminum visitatione eminentiis vestris non nihil fusius descriptum exhibui, ad quam, ne exposita repetam, me in omnibus refero, meque et concreditum mihi s. Romanae ecclesiae devotissimum clerum et populum eminentiis vestris benignitati impensissime commendo.
[Leopoldus Josephus episcopus Labacensis]

Dokument št. 103

1769, november 19.

Leopold Jožef Hanibal Petazzi

Instrumentum procurae

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 20, zv. 38, str. 628.

Ego infrascriptus ecclesiae Labacensis episcopus ob gravem et assiduam infirmitatem legitime impeditus, visitationem sacrorum Liminum per procuratorem specialem in hunc finem deputatum peragere cupiens, omnibus melioribus, via iure, modo et causa, quibus melius et validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi, ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem, negotiorum gestorem, videlicet admodum reverendum e Societate Jesu patrem Antonium Benzoni procuratorem generale, in finem [...]. *Sledi besedilo kot pod št. 103 z dne 30. januarja 1764.*

Karel Janez grof Herberstein

1719, Gradec–1787, Ljubljana

1769–1772 naslovni myndenski in ljubljanski pomožni škof

1772–1787 dvajseti ljubljanski knezoškof

Dokument št. 104

1778, januar 10.

Karel Janez Herberstein

Relatio status ecclesiae Labacensis

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 21, zv. 40, str. 286–294.

[286] Eminentissimi ac reverendissimi domini colendissimi!

[287] Data sub die 19.na novembris anni 1769 ab antecessore meo Leopoldo Josepho e comitibus de Petazzi ultima relatione, interruptum per obitum eiusdem ecclesiae huius Labacensis regimen, die 29.na novembris anni 1772 in coadiutoris munere ante hac constitutus suscepi. Quintus igitur annus decurrit, quo eidem praesum, quin pro mea, quam erga Sanctam Sedem profiteor reverentia, consuetam de statu dioecesis huius relationem immensa, ac in dies sucrescente negotiorum mole distentus praesentare potuerim. Quam cum temporum circumstantiis legitime impeditus praesens ipse in solita sacrorum Liminum visitatione reddere nequeam per praesentium exhibitorem admodum reverendum dominum Aurelianum de Angelis eminentiis vestris fusius non nihil deductam humillime praesento, ac primo quidem:

Quod materiale huius episcopatus statum attinet, paucis haec commemorabo: Episcopatus hic Labacensis a Friderico III. Romanorum imperatore anno 1461 sub Pio II. summo pontifice erectus ac Sanctae Sedi Romanae immediate subiectus per tres provincias Carnioliam scilicet Styriam et Carinthiam extenditur, et cum dioecesi Salisburgensi, Zagrabiensi ac Goriciensi conterminat. Numeratis praeter Labacum metropolim Carnioliae et alias quatuor maiores civitates, Crainburgum scilicet, Rattmansdorf, Slavograecium, Pleyburgum et suburbium civitatis Villacensis, in tota sua extensione oppidis 12 et pagis 1278. Praesidens illi episcopus gaudet praerogativa Sacri Romani imperii principis, et universim 170.270 animas sibi subiectas habet.

Cathedralis ecclesia divo Nicolao episcopo sacra 65 abhinc annis funditus restaurata nova in dies splendoris, ac magnificentiae acquirit incrementa, uti nuper admodum altare maius marmoreum more (ut aiunt) Romano ex redditibus ecclesiae exstrui curavi simplicitate [288] sua non minus, quam formae venustate augustum.

In cathedrali hac praeter praepositum et decanum iuris patronatus domus Austriacae qua ducum Carnioliae decem sunt canonici, nimirum quatuor eiusdem iuris patronatus, quorum unus spectat ad provisionem episcopis, sex vero iuris patronatus particularium familiarum.

Praeter praepositum, et decanum, ac dictos decem canonicos sunt duo vicarii curam animarum cum canonico parochi gerentes, duo levitae, sacrista, caeremoniarum, catechista templi, et sex capellani, insuper concionator stabilis, qui singulis dominicis ingenti populi confluxu lingua vernacula sermonem facit.

Consistorium seu officium spirituale exstat, cuius praeses in absentia episcopi est vicarius generalis cum 7 aliis consiliariis ecclesiasticis (praeter canonicos, qui omnes sunt consistoriales nati) uno notario, de quibus etiam quidam sunt examinatores prosinodales, sunt quoque duo iudices causarum, decanus scilicet et unus canonicus, qui ab episcopo ad beneplacitum nominantur.

Praebenda poenitentiaria suppletur per canonicum parochum, et theologi prospectum est per gymnasium publicum, nunc caesareo regium, antea abolitae Societatis, in quo traduntur humaniora, philosophia, ius naturae, linguae orientales, sacra scriptura, seu potius hermeneutica, theologia dogmatica una cum litteraria eiusdem historia, moralis, pastoralistica, patristica, historia ecclesiastica et ius canonicum.

Ecclesia collegiata proprie talis, ac formata nulla reperitur in dioecesi, est tamen in residentia mea episcopali ex parte Styriae Oberburgum nuncupata, insignis ecclesia quasi collegiata, in qua quinque sacerdotes cum superiore [289] suo sumptibus episcopi aluntur, qui chorum frequentant, horas canonicas quotidie decantant, missam conventualem peragunt, et curam animarum administrant. Huic vicina est alia insignis et thaumaturga ecclesia s. Francisci Xaverii in eodem districtu Oberburgensi existens, quo ingens quotannis fit peregrinantium confluxus, quibus per quatuor ibidem continuo existentes sacerdotes et quinto eorundem directore in spiritualibus abunde est provisum. Ecclesiae parochiales et curatae in episcopatu meo reperiuntur 80, filiales seu non curatae 66, oratoria publica 5, privata vero 12. Ecclesia cathedralis sacra suppellectile decenter est instructa, redditus vero pro fabrica specialiter assignatos non habet, possidet tamen capitalia in fundis publicis investita, quae pro illis conservatione, ornatu et fabrica abunde sufficiuntur.

Aliae quoque per dioecesim ecclesiae, tam parochiales quam filiales pleraeque necessariis requisitis satis bene sunt provisae, percipiunt suos redditus partim ex capitalibus investitis, partim ex terrenis sive fundis, pro annuo canone elocari solitis, partim ex elemosynis fidelium, qui pro rei exigentia ad fabricam etiam opera sua absque mercede concurrunt.

Monasteria in civitate Labacensi numerantur sex, nimirum virorum quatuor: fratrum ordinis s. Augustini conventualium, fratrum ejusdem ordinis discalceatorum, fratrum minorum s. Francisci reformatorum, et fratrum minorum capucinatorum. Mulierum vero duo, ordinis s. Clarae et s. Ursulae. Per reliquam dioecesim comperiuntur alia sex monasteria: cistercientium ad fontes Marianos prope oppidum Landstrass, carthusianorum in Valle Jocosa, s. Pauli primi eremitaе Olimiae, fratrum minorum S. Francisci reformatorum [290] in Nazareth, et duo fratrum capucinatorum Crainburgi et in suburbio Villacensi. Monasteria praefata mulierum iurisdictioni meae ordinariae immediate sunt subiecta, non item virorum.

Adest pariter in civitate Labacensi seminarium episcopale cuius domus ex statuta et collecta per dioecesim taxa, sub praedecessoribus meis una cum bibliotheca publica ab antecessore meo Sigismundo Christophoro comite ab Herberstein fundata, a domino Jacobo a Schellenburg opera ac studio Joannis Antonii Talnitscher a Talberg decani ac vicarii generalis erecta fuit, in quo nunc sub directione duorum sacerdotum aluntur viginti alumni, omnes a piis benefactoribus potissimum ecclesiasticis, pia largitate successive fundati. In eodem seminario locus separatus partim pro clericis, partim sacerdotibus emeritis et ad animarum curam ob fractas vires iam inhabilibus destinatus habitari coepit et nunc recte suum initium sumit, in quo illi iuxta praescriptum concilium Tridentinum tyrocinium suum ponent in sacris ritibus, caeremoniis, cantu gregoriano, caeterisque ad exercitium curae animarum spectantibus erudiendi. Redditus ad hoc necessarii a quibusdam benefactoribus partim iam collati sunt, partim vero successive conferendi sperantur, cum fructus conatibus proximo et sequentibus annis respondere videbitur.

Hospitalia in mea dioecesi sunt quinque duntaxat, de quorum statu notitiam non habeo, cum eorum inspectio nunc dependeat a commissionibus aulicis piarum causarum, quarum in singulis provinciis una est constituta. Montes pietatis nulli sunt in dioecesi mea. Confraternitates vero quam plurimae, ita ut nulla reperitur ecclesia, cumprimis vero curata, in qua non [291] esset una, saltem sanctissimi Corporis Christi vel beatissimae Mariae Virginis vel sancti alicuius aut sanctae confraternitas.

Residentiae praeceptum a sacris canonibus, concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimplevi. Dioecesim mihi commissam in tres, ut supra memini, provincias diffusam, bis integram universim ecclesias sacramentatas 144 visitavi, ac in ambabus visitationibus consecravi ecclesias 21, altaria 197, confirmationis autem sacramentum 66.381 hominibus administravi, sacras ordinationes per me ipsum explevi, primam dioecesanam synodum, convocato ex omnibus dioeceseos partibus clero, Labaci in ecclesia cathedrali coegi. Diocesis quoque in plures commissariatus est divisa, quorum commissarius quolibet anno debet visitare suum districtum et relationem officio spirituali transmittere. Habent quoque aliquam iurisdictionem circa negotia minora. Verbum Dei per ipsum non praedicavi, quippe linguae harum partium non satis gnarus, non desunt tamen tam in civitate, quam per dioecesim alii viri ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exequendum idonei tum ecclesiastici tum regulares. Poene, et mulctae pecuniarum, si quae exigantur, quod hic rarius contingit, fabricis ecclesiarum mox applicantur, ut proinde opus non sit depositorio. Taxa in mea cancellaria exigua est, et pleraque gratis expediuntur. Circa exercitium episcopalis officii et iurisdictionis ecclesiasticae non est, quod multum conqueri possim hisce temporum circumstantiis, ecclesiae tamen et personae ecclesiasticae hactenus non leviter exactionibus extraordinariis fuerunt oneratae.

Praepositus, decanus et canonici caeterique ecclesiae meae cathedrali adscripti choro [292] iugiter intersunt. Non tenentur ad alias horas, quam ad primam, tertiam, sextam, nonam et completorium. Ultra dictas horas quotidie cantantur duae missae

conventuales per turnum, quae applicantur pro benefactoribus. Canonici habent suas constitutiones.

Parochi in suis parochiis constanter resident. Retinent libros matrimonii, baptizatorum, mortuorum et status animarum, plerique habent suos cooperatores, unum vel duos, quidam etiam tres, qui cum ipsis sacramenta populo administrant, plebes sibi commissas diebus dominicis et festis solemnibus pro earundem capacitate pascunt salutaribus verbis docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem. Praeterea fidei rudimenta singulis dominicis, et aliis festis diebus, tam matutino quam pomeridiano tempore populum, pueros, caeterosque hoc adiutorio indigentes docent, superaddito semper in fine examine, uti quoque noviter institutum fuit examen pascale vigore huius decreti. Missam non omnes curam animarum exercentes singulis dominicis festisque de praecepto pro populo, eorum curae commisso, applicant, sed illi duntaxat, qui subsidium congruae sustentationis ex missarum stipendiis quaerere opus non habent.

Prima tonsura nemo initiatur, qui sacramentum confirmationis non suscepit, et fidei rudimenta edoctus non fuerit, quique legere et scribere nesciat, et de quo probabilis coniectura non sit, eum non saecularis iudicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum praestet, hoc vitae genus elegisse. Ad minores promovendi testimonium habere debent bonum ab iis, sub quorum cura educantur, et insuper diligens fit inquisitio de eorum natalibus, aetate, moribus, et vita. Sacris ordinibus initiandi ante eorundem receptionem vacare debent in seminario episcopali piis meditationibus (vulgo [293] spiritualibus exercitiis) a viro ecclesiastico fundatis. Omnes praedicti vestes deferunt statui clericali conformes. Mores cleri saecularis sunt boni, et exemplares, nec adest scandalum aliquod, quod remedio indigeret potentiori.

Regulares curam animarum in Dioecesi mea ex officio non exercent; licet enim cistercienses ad Fontes Marianos parochias habeant, quia tamen illae extra dioecesim meam sunt positae, iurisdictioni meae in iis, quae ad curam animarum et administrationem sacramentorum pertinent, non subsunt, sed subiacent iurisdictioni archiepiscopi Goritiensis. Quod autem ad confessiones utriusque sexus christifidelium excipiendas, non vero ad praedicandum verbum Divinum in illorum ecclesiis spectat, regulares omnes in dioecesi mea existentes, iurisdictioni meae sunt subiecti, nec admittuntur ad hac officia, nisi praevia a me approbati. Regularem extra monasterium degentem aut suo superiore servatis servandis eiectionem aut extra clausura monasterii degentem, sed qui extra ea ita notorie deliquerit ut populo scandalo fuerit, scio neminem. Conventus et granciae monasteriorum, in quibus religiosi non aluntur in numero a sacris constitutionibus praefixo, in dioecesi mea nullae sunt. Offendiculum cum regularibus in exercitio iurisdictionis delegatae in casibus a iure expressis nullum habeo.

Moniales mihi ut supra subiectae servant suas constitutiones. Clausura in earum monasteriis inviolate custoditur. Abusus, si qui in uno alterove monasterio forte irrepunt, tam graves non sunt, ut concilio aut auxilio sacrae congregationis indigeant. Praeter ordinarium confessarium alius extraordinarius quinquies in anno permittitur.

Reditus utriusque monasterii, qui in parata pecunia ex censu de capitalibus [294] ad fructificandum investitis proveniente consistunt, utrobique per quatuor moniales administrantur et una cum dotibus, quae ad minorem hodie taxam reductae hucusque omnes sunt persolutae, ad usum monasterii erogantur rationes desuper quotannis conficiuntur, et revisioni piarum causarum commissioni traduntur.

In seminario meo, prout iam supra exposui, viginti sunt alumni sub cura duorum sacerdotum et directione mei vicarii generalis. Vacant omnes studiis in hac caesareo regia accademia Labacensi, quorum alii humanioribus, alii philosophiae, alii supra memoratis theologicis studiis dant operam bono cum progressu. Inserviunt ecclesiae cathedrali diebus festis solemnioribus, et adimplent suas constitutiones. Taxa pro seminario statuta, a pluribus iam annis non amplius exigitur ob alia gravia onera terrae principi solvenda.

In sacristiis omnium, et singularum ecclesiarum *exposita est tabella onerum missarum*,⁴⁷ et anniversariorum, quibus in visitatione ultima comperi puntualiter esse satisfactum. Quoad hospitalia, montem pietatis, et alia loca pia me refero ad ea, quae supra circa finem dixi exponendo statum ecclesiae meae materialem. Populus denique mihi subiectus pietati, ac devotioni multum est addictus, et licet superstitiones quaedam antike in rudioribus adhunc vigeant, non obstantibus continuis curatorum admonitionibus, detestatur tamen omnem haeresim, et vivit sub obedientia sanctae Romanae ecclesiae, vivereque et mori intendit.

Quibus praesentem relationem status ecclesiae meae finio et concreditum mihi sanctae Romanae ecclesiae devotissimum clerum et populum eminentiis vestris commendans maneo.

Eminetiarum vestrarum humillimus et devotissimus

Carolus episcopus Labacensis.

Labaci die 10.ma januarii 1778.

Dokument št. 105

1778, januar 10.

Karel Janez Herberstein

Instrumentum procurae

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 21, zv. 40, str. 295–296.

[295] Eminentissimis ac reverendissimis dominis colendissimis, dominis sacrae Romanae ecclesiae cardinalibus, sacri concilii Tridentini interpretibus.

⁴⁷ Manjka v besedilu Škofijskega protokola (str. 294).

Ego infra scriptus ecclesiae Labacensis episcopus ob longinquam distantiam et necessariam ecclesiae meae continuam praesentiam legitime impeditus, visitationem sacrorum Liminum per procuratorem specialiter in hunc finem deputatum peragere cupiens omnibus melioribus, via, iure, modo et causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi, ordinavi meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorum, videlicet admodum reverendum nobilem Aurelianum de Angelis in finem, ut nomine meo relationem de praesenti statu ecclesiae meae sanctissimo Domino nostro vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet, caeteraque omnia in visitatione liminum praesentari solita praestet et quaecunque ad hoc necessaria et opportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et qua ego ipsemet facerem et facere possem, si praedictae visitationi sacrorum Liminum personaliter interesset, etiamsi talia fuerint, quae mandatum exigent magis speciale, quam praesentibus sit expressum, promittens insuper me ratum, gratum, validum et firmum habiturum totum id et quidquid per meum procuratorem fuerit dictum, actum, gestum, factum [296] et procuratum in praemissis seu aliquo praemissorum. In quorum fidem indubiam me subscripsi sigilloque meo has munitas dedi.

Labaci die 10.ma ianuarii 1778

Carolus episcopus Labacensis

Dokument št. 106

1778, februar 5.

Karel Janez Herberstein

Obvestilo kongregacije papežu Piju VI., da bo ljubljanski škof opravil vizitacijo Liminum po prokuratorju. »Sanctimus annuit, die 5. februarii 1778 data fuit attestatio pro 48 quadriennio.«

»Gaspar Bertoni, monachus cassinensis« 30. januarja 1778 potrdi, da je Aurelianus de Angelis v škofovem imenu obiskal baziliko sv. Pavla. Isto potrdi Franciscus de Albitiis 12. febraurja 1778 za baziliko sv. Petra.

Dokument št. 107

1778, februar 5.

Potrdilo kongregacije o opravljeni vizitaciji Liminum.

Vpisano v Škofijski protokol 2. marca 1778.

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 21, zv. 40, str. 319–320.

[319] Ad datam sub die 10.ma januarii anno curentis relationem de statu dioeceseos sequens a sacra [320] congregatione cardinalium concilii Tridentini interpretum apulit rescriptum et respective attestatum de peracta visitatione Liminum.

Per illustris et reverendi domini uti frater sacerdos Aurelianus de Angelis procurator ab amplitudine tua constitutus et a sanctissimo Domino nostro benigne admissus ad sacra Limina pro elapso quadagesimo octavo quadriennio visitanda demandato sibi munere perfunctus est. Sacrosantas enim beatorum Petri et Pauli apostolorum basilicas pie ac devote veneratus hodierni status istius Labacensis ecclesiae relationem scripto exhibuit in sacra congregatione concilii, in qua cum primum poterit, proponetur et responsum in tempore debitum dabitur amplitudini tuae, cui nos interim de obito visitationis munere testantes fausta omnia precamur a Domino. Amplitudini tuae

Cardinalis Pallavicinus

Caraca secretarius

Romae 5. februarii 1778

Dokument št. 108

1778, s. d.

Karel Janez Herberstein

Pripombe kongregacije k Herbersteinovi relatio ad Limina z dne 10. januarja 1778.

Vložene v besedilo z mnogimi popravki.

Illud prae caeteris commendatum est, quod primam dioecesanam synodum celebraveris, in qua⁴⁸ *nihil populorum saluti, ac veteri disciplinae constituendae, nihil catholicorum principum [...] a Deo impetrandae accomodatius, qua intermissa magna in moribus continuo ad omnem improbitatem, ac prevandi licentiam facta est commutatio, ut scribit Alexander VII. ad Italiae Episcopos.*⁴⁹

Cum autem scribas, abstinuisse te a predicando, quod non eadem linguae societate cum ovibus suis coniungeris, *cum praedicatio praecipuum sit episcoporum munus*,⁵⁰ te summopere decet earum sermonem patrium addiscere ut ipsae pastoris *vocem*⁵¹ audire possint.

⁴⁸ V besedilu prečrtano: »Optimam instaurandae disciplinae ecclesiasticae ratio continetur. Quod eminentissimi patres tibi gratulantur honorificentissimis verbis, cum eam rerum perfeceris, quam Tridentina synodus episcopis commendat maiorem in modum.«

⁴⁹ Besedilo v kurzivi je dopisano z drugo roko.

⁵⁰ Besedilo v kurzivi je dopisano z drugo roko.

⁵¹ Besedilo v kurzivi je dopisano z drugo roko.

»Ad institutionem praebendarum poenitentiae atque theologalis« *naj se ravna po predpisih Tridentinskega koncila in konstitucije papeža Benedikta XIII.*

Parochi omnes et quot quot curam exercent animarum diebus saltem dominicis et festis celebrare tenentur missam pro populo, si vero sunt, qui inopia laborant poteris eis indulgere, ut tot missas celebrent diebus ferialibus, quot diebus festis omiserunt causa eleemosyne.

Dodatek z drugo roko: kanoniki morajo v koru recitirati vse ure brevirja. Opraviči jih lahko samo tehten razlog (gravis causa).

Mihael Leopold Jožef Andrej baron Brigido

1742, Trst–1816, Trst

1787/1788–1806 prvi ljubljanski knezonadškof in metropolit

1806–1816 spiški škof

Dokument št. 109

1795, oktober 28.

Mihael Brigido

Relatio status ecclesiae Labacensis ad eminentissimos et reverendissimos dominos dominos cardinales [108] sacrosancti concilii Tridentini interpretis

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 24, zv. 56, str. 108–112.

Eminentissimi ac Reverendissimi domini domini colendissimi!

Ab ecclesia Zepusiensi ad Labacensem per obitum dominini antecessoris mei Caroli ab Herberstein septem mensibus, videlicet a 7.ma octobris 1787 usque ad 17.mam mai 1788, vacantem translato, cum ob longinquam a Sancta Sede distantiam et necessariam ecclesiae meae praesentiam a visitatione sacrorum Liminum personaliter obeunda legitime impediar. Relationem status eiusdem ecclesiae meae mediante harum exhibitore reverendissimo patre Erhardo Rakerspurgensi, ex generali ordinis s. Francisci capucinatorum tardius aliquanto, quam oporteat, eo quod praevis capienda erat genuina totius amplae archidioecesis notitia, eminentiis vestris exhibeo, quae cum prima sit, eam nonnihil fusius decludo. Et quidem:

Quod materiale huius archiepiscopatus statum attinet, paucis haec commemorabo. Episcopatus Labacensis a Friderico III. Romanorum imperatore anno 1461 sub Pio II. summo pontifice creatus, ac sub sanctissimo patre Pio VI. summo pontifice anno 1788 in archiepiscopatum elevatus, per provinciam Carnioliae extenditur et cum dioecesi Gurcensi, Lavantina, Zagrabiensi, Segniensi, Tergestina et Goritensi conterminat. Praeter Labacum metropolim Carnioliae continet et alias novem civitates: Radmonsdorf, Crainburgum, Locopolim, Lithopolim, Laas, Weixelburgum, Neostadium, Mötlicam, Gurkfeldum. Praesidens illi archiepiscopus gaudet [109] praerogativa sacri Romani imperii principis et universim 363 170 animas sibi subiectas habet.

Metropolitana ecclesia divo Nicolao episcopo sacra, 82 abhinc annis funditus restaurata, nova in dies spendoris ac magnificentiae aquirat incrementa. In ea praeter praepositum et decanum decem sunt canonici, nempe quatuor iuris patronatus domus Austriacae qua ducum Carnioliae, quorum unus spectat ad provisionem episcopi, sex vero iuris patronatus particularium familiarum. Praeter praepositum et decanum ac dictos decem canonicos sunt quatuor vicarii curam animarum cum canonico parochio gerentes, duae levitae, sacrista, caeremoniarius, catechista templi et sex capellani.

Praebenda poenitentia suppletur per canonicum parochum, et theologali prospectum est per gymnasium publicum, in quo traduntur humaniora, philosophia, historia ecclesiastica, linguae orientales, hermeneutica veteris et novi testamenti, theologia dogmatica, moralis, pastoralis et ius ecclesiasticum. Ecclesia collegiata existit Neostadii, ubi praeter praepositum, qui simul parochum agit, sex existunt canonici, qui horas canonicas quotidie decantant et curam animarum administrant.

Ecclesiae parochiales et curatae in archiepiscopatu meo reperiuntur trecentae et una. Ecclesia metropolitana sacra suppellectili decenter est intructa, redditus pro fabrica specialiter designatos non habet, possidet tamen capitalia in fundis publicis investita, quae pro illius conservatione, ornatu et fabrica abundes sufficiunt. Aliae quoque per dioecesim ecclesiae, tam parochiales quam filiales pleraeque necessariis requisitis satis bene sunt provisae, percipiunt suos redditus partim ex capitalibus investitis, [110] partim ex terrenis sive fundis, pro annuo canone elocari solitis, partim ex elemosinis fidelium, qui pro rei exigentia ad fabricam etiam opera sua absque mercede concurrunt.

Monasteria in civitate Labacensi numerantur quatuor, nimirum virorum tria: fratrum minorum s. Francisci reformatorum,⁵² fratrum minorum capucinatorum et fratrum misericordiae. Mulierum vero unum ordinis s. Ursulae. Per reliquam dioecesim comperiuntur alia quinque: fratrum minorum S. Francisci reformatorum Lithopoli et Neostadii, fratrum minorum capucinatorum Locopoli et Gurkfeldi necnon ordinis s. Ursulae Locopoli.

Adest pariter in Civitate Labacensi seminarium clericorum, in quo nunc sub directione mei in spiritualibus vicarii generalis et unius vice rectoris aluntur octodecim alumni, ex capitalibus investitis, in quo iuxta praescriptum concilii Tridentini tyrocinium suum ponent in sacris ritibus, caeremoniis, cantu gregoriano, caeterisque ad exercitium curae animarum spectantibus erudiendi.

Residentiae praeceptum a sacris canonibus, concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimplevi. Archidioecesim per provinciam ut supra memini Carnioliae difusam visitavi, ecclesias et altaria consecravi, confirmationis sacramentum multis hominum millibus administravi, sacras ordinationes partim per meipsum, partim per suffraganeum meum explevi. Verbum Dei per ipsum saepis praedicavi. Taxa in mea cancellaria valde exigua est, et pleraque gratis expediuntur.

Circa exercitium archiepiscopalis officii et iurisdictionis ecclesiasticae non est, quod multum obstaculi mihi ponatur, [111] ecclesiae tamen et personae ecclesiasticae ob continua bella non leviter ex actionibus extraordinariis fuerunt oneratae.

Praepositus, decanus et canonici caeterique ecclesiae meae metropolitanae adscripti choro iugiter intersunt. Non tenentur ad alias horas, quam ad primam, tertiam, sextam, nonam et completorium. Extra dictas horas quotidie cantantur duae missae

⁵² V Škofijskem protokolu je pomotoma namesto »fratrum minorum s. Francisci reformatorum« navedeno dvakrat »capucinatorum«.

conventuales per turnum, quae applicantur pro benefactoribus. Canonici habent suas constitutiones, quas observant.

Parochi in suis parochiis constanter resident. Retinent libros matrimonii, baptizatorum, mortuorum et status animarum, plerique habent suos cooperatores, unum vel duos, quidam etiam tres, qui cum ipsis sacramenta populo administrant, plebes sibi commissas diebus dominicis et festis pro eadem capacitate pascunt salutaribus verbis docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem. Praeterea fidei rudimenta singulis dominicis, et festis diebus pomeridiano potissimum tempore pueros, caeterosque hoc adiutorio indigentes docent, superadito semper in fine examine.

Prima tonsura nemo initiatur, qui sacramentum confirmationis non susceperit, et fidei rudimenta edoctus fuerit. Ad minores promovendi testimonium habere debent bonum ab iis, sub quorum cura educantur, et insuper diligens sit inquisitio de eorum natalibus, aetate, moribus, et vita. Sacris ordinibus initiandi ante eorum receptionem vacare debent in seminario meo piis meditationibus (vulgo spiritualibus exercitiis) a viro ecclesiastico fundatis. Mores cleri sunt plerumque boni, nec adest scandalum aliquod, quod remedio indigeret potentiori. Id solummodo sumopere opto et quapropter apud summum imperatorem operam meam interponam, ut gymnasium [112] hoc Labacense a quibusdam professoribus, qui a genuina ecclesiae catholica doctrina deflectere videntur, purgetur.

In sacristiis omnium, et singularum ecclesiarum exposita est tabella onerum misarum et anniversariorum, quibus in visitatione comperi puntualiter esse satisfactum. Populus denique mihi subiectus pietati, ac devotioni plerumque multum est addictus, detestatur omnem haeresim, et vivit sub obedientia sanctae Romanae ecclesiae, vive-reque et mori intendit.

Quibus praesentem relationem status ecclesiae meae finio et concreditum mihi sanctae Romanae ecclesiae devotissimum clerum et populum eminentiis vestris humiliter commendans maneo.

Eminentiarum vestrarum humillimus et devotissimus

Michael primus archiepiscopus Labacensis

Labaci die 28. octobris 1795

Dokument št. 110

1795, oktober 28.

Mihael Brigido

Instrumentum procurae

NŠAL 11, Škofijski protokoli, šk. 24, zv. 56, str. 112–113.

Eminentissimis ac reverendissimis dominis colendissimis, sacrae Romanae ecclesiae cardinalibus, sacri concilii Tridentini interpretibus. Romam

Ego infra scriptus ecclesiae Labacensis archiepiscopus ob longinquam distantiam et necessariam ecclesiae meae continuam praesentiam legitime impeditus, visitationem sacrorum Liminum per procuratorem specialiter in hunc finem deputatum peragere cupiens, omnibus melioribus, [113] via, iure, modo et causa, quibus melius, validius et efficacius de iure potui et debui, feci, constitui, creavi, ordinavi, meum verum et legitimum procuratorem, actorem et negotiorum gestorum, videlicet reverendum patrem Erhardum Rakerspurgensem ex generalem ordinis s. Francisci capucinatorum in finem, ut nomine meo relationem de praesenti statu ecclesiae meae sanctissimo Domino nostro vel eminentissimis ac reverendissimis dominis dominis cardinalibus sacrae congregationis concilii Tridentini patribus praesentet, caeteraque omnia in visitatione liminum praesentari solita praestet et quaecunque ad hoc necessaria et opportuna fuerint, compleat et generaliter omnia et singula faciendi, dicendi, gerendi, exercendi et procurandi, quae in praemissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna et quae ego ipsemet facerem et facere possem, si praedictae visitationi sacrorum Liminum personaliter interesssem, etiamsi talia fuerint, quae mandatum exigent magis speciale, quam praesentibus sit expressum, promittens insuper me ratum, gratum, validum et firmum habiturum totum id et quidquid per meum procuratorem fuerit dictum, actum, gestum, factum et procuratum in praemissis seu aliquo praemissorum. In quorum fidem indubium me subscripsi sigilloque meo has munitas dedi.

Michael primus archiepiscopus Labacensis

Labaci die 28. octobris 1795

Dokument št. 111

1795, november 25.

Mihael Brigido

Kongregacija sporoči papežu Piju VI., da bo ljubljanski nadškof opravil vizitacija po prokuratorju. »Sanctissimus annuit ad absolutionem. Die 25. novembris 1795 data fuit attestatio pro 51, 52, et 53 quadriennii cum absolutione.«

Franciscus de Albitiis potrđi, da je »Herardus a Rakarpurgo« 14. novembra 1795 v škofovem imenu obiskal baziliko sv. Petra. Isto potrđi 24. novembra 1795 Hieronimus Dandini za baziliko sv. Pavla.

Dokument št. 112**1796, januar 2.****Minuta odgovora kongregacije nadškofu Brigidu na njegovo relacijo z dne 28. oktobra 1795 v italijanščini.**

Ni sprejemljivo, da bi kanonik, ki je obenem stolni župnik, zadovoljivo nadomestil penitenciarija, [1v] prav tako ni sprejemljivo, da bi univerza nadomestila teološko prebendo.

Omenjena je samo kolegiatna cerkev v Novem mestu, čeprav verjetno obstaja tudi še kje drugje.

Za škofijo z več kot 363.000 dušami je 28 alumnov v semenišču odločno premalo. Naj se potrudi, da jih bo več.

Skupaj z nuncijem naj poskrbi, da bo »l'università fosse purgata da quei professori, qui a genuina Ecclesiae catholice doctrina deflectare videntur.«

Dokument št. 113**1796, februar 25.****Minuta odgovora kongregacije nadškofu Brigidu na njegovo relacijo z dne 28. oktobra 1795 v latinščini.**

Pohvali nadškofovo prizadevnost.

Opomni ga na dolžnost ustanoviti obe prebendi (Poenitentiaria et theologalis).

Naročilo, da mora povečati število semeniščnikov.

Kanoniki so dolžni opraviti v koru vse molitvene ure.

Katoliški nauk je potrebno podati v celoti in neokrnjeno.

Dokument št. 114**1803, maj 10.**

Nadškof Brigido prosi za odlog dolžnosti »visitatio Liminum« za preteklo 52. quadriennio. Papež mu obveznost odloži za eno leto.

Avguštin Janez Jožef Gruber

1763, Dunaj–1835, Salzburg

1815/1816–1823 triindvajseti ljubljanski škof

1823–1835 salzburški nadškof

Dokument št. 115

1817, januar 12.

Avguštin Gruber

Prošnja za podaljšanje dolžnosti »visitatio Liminum«. Dobi odlog za eno leto.

Dokument št. 116

1817, december 3.

Avguštin Gruber

Prošnja za podaljšanje dolžnosti »visitatio Liminum«. Dobi odlog za eno leto.

Dokument št. 117

1821, junij 19.

Avguštin Gruber

Relatio Liminum

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 12, Gruber, Osnutek relacije 1821, str. 1–7.

[1] Beatissime Pater.

Lex, mos ac iusiurandum in sacra congregatione missum a me, qui quartum colati muneris episcopalis annum completis, rationem de meo pastoralis officio ac de rebus omnibus ad ecclesiae meae statum ad cleri et populi disciplinam, animarum denique meis fidei traditae sunt salutem quavis modo pertinentibus Sanctitati vestrae tanquam vivi Petri, episcoporum episcopo exigunt reddendam.

Optarem sanem vehementissime sacra visitare Limina, pedesque Sanctitati vestrae humili filialis cordis affectu osculari, ac paternum iudicium, paternam instructionem, paterna mandata propriis excipere auribus. Quae tamen cum mihi fieri nequeat gratia, quarta possum animi submissione supplico, ut benigne ac paterne percipere dignetur Sanctitas vestra, quae de statu commissae mihi dioeceseos ac de eius administratione mea litteris hisce Sanctitati vestrae humillime referro.

Carniolia, quae vix non tota me comissa est pastoralis cura, nunc surgit in montes, nunc subsidet in valles, ita ut maiorem sui partem regio montosa debent appellari. Si summi pascendis pastoribus nec ad verticem usque apti excipiantur montes, reliqua tota a numeroso populo habitatur regio, adeo ut numerus animarum ecclesiae meae commissarum 376.000 excedat. Tantus cura sit numerus animarum valles, collesque

ac montes inhabitantium, facile ellucet multo cum labore, multa cum censuris fatigatione [2] his in ovis exerceri animarum curam. Frequentes sunt casus, quibus per tres vice horas ad aegrotos est eundum. Hiemis tempore ob nivium copiam vix non integer quandoque consumitur dies unica provisione remotius habitantis aegroti.

Populus omnis, quatuor si demantur familiae sectae protestanti adhaerentes, unaque in iudaici infidelitate versans, Romanam catholicam profitetur fidem, illique maxima cum animi exultatione gratias Deo agens dico, ferventissime est addictus. Quam solertissime frequentat ecclesias, ad usum sacrorum sacramentorum prope rat, seu observat ecclesiastica ieiunia veneratur sacrorum mysteriorum dispensatores. Exultet gaudio omnis sanctissimae fidei cultor, dum videt santissimum viaticum ad aegrotos portari comitante semper numeroso populo, nocturno tempore candelas accensas ferante, fenestras domum luminaribus ornante, reliquis in genua prostratis manentibus, donec sanctissimum sacramentum obtulibus subducetur. Deo auxiliante nec temporibus Gallicae dominationis pietas populi est labefactata, paucis fore exceptis infaustis. Summo studio dum initio muneris mei inquisivissem in matrimonia illis temporibus unita, nec unicum inveni, quod contrarium fuisset sacrosancti concilii Tridentini praeceptis contractum. Sunt quidem, ut et morbos gregis mei summo putefaciam pastori, sunt et sceleribus ebrietatis, luxurice, iniustitiae ac freneris perprimis innodati, quibus convertendis quantum humanis in viribus est, insudamus animarum pastores. Sunt et ex statibus, quos vocant cultiores, qui legibus ecclesiae obedientiam negant, fideique debilitatem aevi nostri seu periculosissimum morbum produunt. Ast zizania haec longe pauciora sunt tritico bono horreis aeterni Patris familias inserendo.

Ad ordinem ecclesiasticae administationis meliori quo fieri potest, modo servandum in dioecesi tota novemdecim constituti sunt vicarii foranei, decani dicti, quorum quivis 10 – 17 invigilat parochis. Parochi seu [3] ecclesiarum rectores omnibus curae animarum iuribus instructi numerantur 248. His in adiutorium deputatur 189 cooperatores. Adeoque 437 sacerdotibus opus est ad curam animarum in hac gregis fidelis, qui Sedem Apostolicam veneratur, parte administrandam uni erga sacerdote 860 animae circiter incumbunt pascende.

Prout in pluribus orbis catholici partibus, ita et in hac dioecesi mihi concredita infaustus temporum spiritus ex familiis nobilibus et cultiorum (ut aiunt) hominum generibus subtrahit iuvenes, militiae ecclesiasticae nomen daturus, ac vix non nonnisi filii rusticorum ad ecclesiasticum statum aspirant. Inde fit, ut aliquis defectus sacerdotum hic quoque sentiatur, cuius pondus quovis anno ingravescere minatur. Sane iam 50 cooperaturae circiter vacant. Gratissimo animi sensu celebrandas est imperatoris nostri augustissimi benignitas, quae nullis parcit sumptibus ecclesiae sanctae servituros ministro alendi causa. Extat in civitate Lubiana ad ecclesiam cathedralem seminarium iuvenum, ad ministerium ecclesiae aspirantium, in quo 50 aluntur alumni, nec alia desunt subsidia in commodum eorum, qui statui ecclesiastico se dicant, sed non est numerus sufficiens candidatorum, quorum 15 solummodo est, ut intra quadriennium sperare mihi liceat, cleri augmentum per 64 sacerdotio inaugurandos, qui

non erunt aequales numero sacerdotibus intra idem tempus spatium morituris. Humili itaque corde Divino ecclesiae capiti supplex fio, ut mittat operarios in messem suam.

Consiliis suis mihi adiuvando adsunt canonici cathedralis capituli numero decem, qui, si completus foret numerus, ad duodecim ascenderent. Ast duorum canonicatum fundus temporum iniuricis ita est diminutus, ut non sufficiat hucusque alendo vel unico canonico.

Subsidium prorsus praestans mihi praebent religiosae familiae ordinis s. Francisci reformatorum, quae tribus in locis dioeceseos (Labaci, Lithopolis⁵³ et Neostaii⁵⁴) praesto sunt. Hucusque adhuc satis numerosas [4] (nam in Labacensi conventus 17, in Neostadiensi 10, in Lithopolitano sunt 6 sacerdotes vel clerici) sed paucos sperandos habentes novitios. Magis a desiderio serviendi, quam a servitio praestito commendandi sunt patres ordinis s. Francisci capucinatorum, qui duo habent in mea dioecesi monasteria, quorum tamen quodvis solummodo tres complectitur sacerdotes, nullusque adest novitius ordinis huius.

Duo quoque monasteria virginum religiosorum congregationis sub invocatione s. Ursulae in meae curae commissae portione catholicae ecclesiae existunt: Labaci unum, 25 virgines complectens, alterum Locopoli⁵⁵ 21 membris constans; quae utraque et egregio zelo in educandis ac instruendis puellis, et aedificatione morum ac ad Deum precibus plurimum operantur boni. His sacratis domibus non desunt ex devoto foemineo sexu aspirantes. Trium ante adventum meum sacra veste donatarum solennia iam excepi hoc quadriennio vota et duodecim novitiis sacram imposui velamen.

Ut vero, quod rei caput est, de spiritu referam Sanctitati vestrae, quo clerus dioecesanus animatus, is quantum longe maximam eius partem concurrunt sacris canonibus et ecclesiae disciplinae est contentissimus. Nimius non sum, dum clerus meum a fidei zelo et morum puritate multarum dioecesium mihi notarum clero praeferendum censeo. Non desunt quidem et aliqui a morum puritate alieni, sed Deo fuit laudes, pauci sunt numero. Neque sunt modus extinctae omnes scintillae errorum, qui alias iansenismi nomine ecclesiam turbaverunt, ast de die in diem plures extinguuntur.

Monachi meorum coenobiorum ad normam, in quam vovorum, vivunt. Disciplina ordinibus his religiosis propria servatur. Nullum occurrit scandalum, quo homines saeculi capere possent offensionem. Moniales ursulinae utroque in monasterii Deo devotam agunt vitam, ac satisfacere student votis et sanctae matris ecclesiae et pietissimi principis, qui illis media vivendi suppeditat gratiosissime, in instruendis ac educandis puellis satis magno numero in scholas monasteriorum confluentibus.

[5] Haec, beatissime Pater, de statu mihi commissi gregis super est, ut et administrationis meae hucusque actae rationem reddam Sanctitati vestrae supremo omnium patri ac pastori.

⁵³ Kamnik.

⁵⁴ Novo mesto.

⁵⁵ Škofja Loka.

A tempore, quo primum in episcopatum meum intuli pedem bis solum breve tempus eius limites excessi. Semel cum deputatur provinciae ad aulam augustissimi accederem; altera vice, cum usus balnei extra dioecesim siti medicorum praecepta id exigebat. Non ultra sex hebdomadarum tempus prima, breviori tempore altera vice aberam a grege mihi comisso.

Cum, quem depinxeram statum ecclesiae meae curae concreditae soluti visitatione canonica intra quadriennium per extensam dioecesim integram confectam compeiri. Non est pars dioeceseos, quam non oculis meis conspexerim. Si minutissimo aut in summis montibus sitae parochiae excipiantur, reliquas omnes ipse lustravi. Ex his quoque, ad quas accessus non potebat, evocavi pastores ac ovium partem ad propinquam parochiam, illarum statum servaturos⁵⁶ necessitates auditurus, illisque, quantum potui, apta remedia paraturus. Quae non omnimodo cum praescriptis sanctae ecclesiae conveniant in deprehendi in sacerdotibus aut populo correctione fraterna paternaque emendae studia. Ubique sanctae confirmationis sacramentum distribui fidelibus ex praescriptis catechismi Romani ad illud recipiendum aptis. Numerus a me hoc quadriennio sanctae chrismate signatorum est 51.179. Mos his servatus, ut nonnisi illi sanctae confirmationis sacramentum recipiant, quibus proprii sacerdotes receptam instructionem in fide docere attestantur. A gratis et vitam longiorem sperandam vix habentibus parvulis tamen minoris aetatis non negavi signaculum sacrum Spiritus Sancti.

Aliquoties per annum verbum Dei ex sacro ambone populo praedicare consuevi ac id cum Domino opitulante in lingua vulgari huius provinciae, quae est slavicae linguae idioma, sufficienter ad eum scopum profecerim, in visitatione mea mox secundo vice suscipienda ubique sum facturus.

Ut Divina officia debita cum ex actitudine celebrentur, mundities et nitor templorum sacrorum paramentorum et vasorum, quantum pro paupertate multarum ecclesiarum fieri potest, servetur, ut sacer cantus ad aedificationem fidelium recto modo fiat, sedulo laboro. Quod postremum cum hinc inde deficere advertissem, alumnos meos in sacra psalmodia rite instruendos curo, magnamque populi aedificationem eo obtinere partim iam experior, partim sperare mihi licet.

[6] In seminario dioecesano aluntur 50 iuvenes ad statum ecclesiasticum aspirantes. Sumptus victus, vestitus aliarumque rerum partim ex foundationibus, ast longe maiorem partem ex munificentia augustissimi ac religiosissimi imperatoris suppeditantur. Agitur de eo, ut numerus alumnorum augentur pro dioeceseos necessitatibus, cui augmento et caesar pientissimus subsidia feret et beneficentia aliquorum piorum incolarum summam 6.500 fl. donavit. Alumni praeter sutida sacrae vocationis ad pietatem informantur et exercentur per sacerdotem pium, qui omni die meditationem cum illis instituit, eorumque precibus assistit. Non promoventur ad sacros ordines absque praevio examine a sacro concilio Tridentino praescripto, et quavis die ante

⁵⁶ V kopiji: »servaturos«.

susceptione alicuius ordinis sacri ipsemet conferentiam spiritualem cum illis habeo. Ad sacri ministerii sacerdotalis consortium quadriennio muneris mei agregari 62 dioecesanos. Sacra iurisdictione in tribunali poenitentiae nullus insignitur, quin prius in examine se aptum probaverit, ac quivis accurate instruitur de sacris decretis contra crimen sollicitantium, complicem sui criminis contra sextum praeceptum absolventium aut alia complices explorantium latis.

Haec dum de administratione mea Sanctitati vestrae profero, motivo solo officii ac obligationis sacrae ducor, dum talia esentio, quae a Sanctitate vestra scio ad probanda peccaveri in administratione mea corte iam nimia lenitate, iam negligentia. Studebo emendare in quo deliqui, Deo cuius gratiam supplex imploro opitulante et praecipiente ac hortante Summo pastore, quem Deus benignissimus [7] ecclesiae suae sanctae hospitem servet et incolumem.

Exosculans pedes Sanctitatis vestrae, mihi ac gregi mihi commisso apostolicam benedictionem benigne impertiendam flagitans filiali subiectione persisto.

Sanctitatis vestrae

Augustinus episcopus Labacensis

Lubianae 19. iunii 1821

Dokument št. 118

1823, januar 31.

Avguštin Gruber

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 12, Gruber.

A. Opravičilo papežu zaradi zapoznele relacije.

Beatissime Pater

Humillime filialis erga pastorem universe gregis Jesu Christi reverentiae affectu quam ad pedes Sanctitatis Vestrae depono rationem de rebus ad ecclesie mihi commissae statum, ac de toto meo pastoralis officio, scripseram ut signavi 18 abhinc mensibus. Casu a me omnino independenti neminique ratio vertendo hucusque ad Sanctitatem Vestram sacros pedes non pervenitis. Pura itaque conscientia retardationis veniam mihi concedendam supplico id unum addens, ob signatae rationis tempore statum dioeceseos huius omnino non deterius abivisse.

Denuo Sanctitatis Vestrae pedes humili corde deosculans spiritu, et benedictionem apostolicam mihi, clero populoque mihi concredito impartiendam flagitans ad extremum vitae halitum persisto.

Sanctiatis Vestrae

Lubiana 31. ianuarii 1823

B. 13. februar 1823: Le compiego la relazione di monsignor vescovo di Lubiana [...] della quale ebbi l'onore di parlare a voce. Attenderò i di Lei ordini prima di rispondere alla lettera colla quale me li ha accompagnati, e colla più distinta stima mi pregio di essere. Di Lei umilissimo mons. Falzacappa arcivescovo d'Atene
Segreteria della Sacra Congregazione del Concilio

La relazione [...] ritardata per giusti motivi.

Mi si riasuma la precedente relazione e la posizione della visita ad limina

Dokument št. 119

1824, marec 16.

Ritratto della Relazione della chiesa di Lubiana riferita da monsig. Franco Marcelli, segretario dell'Immunità nella congregazione dei 16 marzo 1824.⁵⁷

[1] Fu promosso li 24 luglio 1816 al vescovado di Lubiana.

Zakasnitev opravičena. Škof je relacijo podpisal 19. junija 1821.

Škofija ima 326.000 duš.

Opiše posamezne kraje.

[1v] *V škofiji so štiri protestantske in ena hebrejska družina. Ljudstvo je zelo pobožno.*

»Non vi maneano degli immorali, e degli irreligiosi: ma sono pochi. Sara bene eccitando, onde animi sempre più se stesso, quei parroci a travagliare [2r] perché questa zizania si stradicì, ne quasti il buon frumento.«

248 župnij.

189 župnijskih vikariatov, razdeljenih v 19 dekanij (vicarie foranee). Ima malo poklicev. Brez duhovnika je 50 vikariatov.

Pripomba: Spomniti škofa na obveznost, da morajo duhovniki maševati pro populo – pomanjkljivosti namreč pri relaciji iz leta 1778.

»Evvi il seminario 50 alunni, ma non è sufficiente al bisogno [2v] ne egli spera di poter ordinare in un quadriennio più di 64 sacerdoti, che non empiranno sicuramente il vuoto che già esiste, e che nel correre di questi anni andia ad aumentarsi.

Sembra che debbasi insinuare ogni tentativo per rimediare a questa mancanza. Se la diocesi presentasse de' più legati, de' beneficii semplici, o altri mezzi, potrebbero questi, a tenore delle disposizioni tridentine riunirsi ad aumentare l'alunnato nel seminario, ed il numero per conseguenza de' sacerdoti.

Nella passata relazione si espose, che la tassa conciliare pel seminario non era più in uso, per i molti pesi, a cui soggiaceva il clero. Potrebbe, ma con molta riserva, toccarsi [3r] questo oggetto, come una riserva pel seminario.

⁵⁷ Gl. št. 117.

V kapitlju je 10 kanonikov. 2 manjkata zaradi zmanjšanja dohodkov njunih prebend.

Pripomba: nič ne pove, kaj je s prebendama kanonikov penitenciaria in teologa, čeprav so ljubljanskemu škofu že po relaciji leta 1778 ukazali, da ju mora ustanoviti [...]. [3v] kanoniki ne molijo skupaj v koru matutina in hvalnic. Dovoljeno le s posebnim indultom.

Samostani: [4r] škof toži nad majhnim številom novincev.

Pripomba: opomniti na izrednega spovednika, naj pazi na natančno izpolnjevanje klavzure.

Škof pohvali kler, čeprav so bili sem in tja še ostanki janzenizma.

[4v] Pripomba: škof naj pazi, da bodo duhovniki oznanjali čisti nauk. Pazi naj se ljulke bibličnih družb, ki se trenutno zelo širijo.

[5r] Pripomba: nič ne poroča o bolnicah, ne o bratovščinah. [5v] Škofija je lepo urejena, vendar jo bo zapustil, ker bo imenovan za salzburškega nadškofa.

Podpis: Francesco Marcellini

Dokument št. 120

1823, maj 4.

Avguštin Gruber

[1r] Illustrissime ac reverendissime Domine.

Perbenignas tuas litteras 12. februarii signatas mense elapso aprilis primum accepi [...].

Doleo quam vehementissime, me in relatione de statu ecclesiae meae curae commisae aberrasse a stylo convenienti; doleo eo vehementius, quo difficilior mihi est, errorem emendare. Studui equidem, quantum potui, mihi in bibliothecis hic existentibus procurare concilium Romanum sub Benedicto XIII. habitum, ut adamussim exequar, quae sunt praescripta; ast studium meum frustra hucusque impendi, et non nisi tum, cum mihi occasio, quam sollicitus quaero, obtigerit, dicta illa praescripta conspiciendi, officio meo prorsus satisfacere valebo. Ardere me desiderio visitandi sacra Limina, conspiciere reverendissima dominatio tua, dum apud nos morareris; ast desunt mihi huiusque media iter istud suscipiendi. Doces, me [quam ob rem] designare [1v] virum aliquem, qui meo nomine in secretaria sacre congregationi appareat, et praestat, quae in visitando sacrorum Liminibus sunt praescripta; ast, ut iam litteris meis 31. januarii datis dixeram: non novi quemdam in sacro Urbe, quem designem, cum agentem ab aula constitutum illi negotio non iudicem opportunum.

Quare ut tua reverendissima dominatio tua mihi hac in re succurrere velit vel consere vel consilio enixis exoro precibus. Nomines, quam deputem; doceas, quomodo instrumentum deputationis sit exarandum; praestabo, quae sunt necessaria, lubenti, gratoque animo. Si reverendissima dominatio negotium totum, per quemcunque pla-

cuerit, sine mora longiori valeat, ubique novis meis litteris absolvere, gratissimum me habebit et devinctissimum.

Dokument št. 121

1823, junij 11.

Potrdili, da je Sylvius Canciani kot prokurator škofa obiskal baziliki sv. Petra in Pavla.

Dokument št. 122

1823, junij 18.

Avguštin Gruber

Sacra congregazione del concilio.

Ker ne more v Rim, prosi, da bi smel opraviti predpisano »visitatio Liminum« po prokuratorju duhovniku Silviju Canciani »deputato a ciò da maesta maggiore«.

Ex audientia Sanctissimi die 18. junii 1823. Sanctissimus annuit tum pro praeteritis, quam pro currenti 60 quadriennio. Data fuit attestatio tam pro praeteritis, quam pro currenti 60 quadrieni, cum relatione.

Dokument št. 123

1824, december 14.

Odgovor na Gruberjevo relatio z dne 16. marca 1824.

Minuta v latinščini: odgovor kongregacije na Gruberjevo relatio napravljen na podlagi poročila in pripomb z dne 16. marca 1824.

Anton Alojzij Wolf

1782, Idrija–1859, Ljubljana

1824–1859 štiriindvajseti ljubljanski knezoškof

Dokument št. 124

1829, december 20.

Anton Alojzij Wolf

Relatio Antonii Aloysii Wolf episcopi Labacensis de administratione suae dioeceseos pro exeunte sexagesimo primo quadriennio exarata.⁵⁸

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 13/16, Wolf, Relatio 1829, str. 1–10.

[1] Memor juramenti, quod die 3.tia octobris 1824 ante consecrationem meam in episcopum Labacensem praestiteram, et intime dolens, quod limina beatissimorum Apostolorum Petri et Pauli praesens visitare et Vestrae Sanctitati rationem reddere nequeam de toto meo pastoralis officio et de rebus omnibus ad ecclesiae Labacensis, cui praesum, statum, ad cleri et populi disciplinam, ad animarum denique, quae curae meae creditae sunt, salutem quovis modo pertinentibus, propero nun 61.mo quadriennio die 20. decembris huius anni exeunte, respiciens ad relationem praedecessoris mei, et ad rescriptum sacrae congregationis Tridentinae iuris interpretibus detto 14. octobris anno 1824, pastoralement hanc relationem ad normam in synodo Romana anno 1725 praescriptam in scriptis transmittere, et quidem:

§ I. De statu ecclesiae materiali.

1. Institutio episcopatus.

Episcopatum Labacensem in ducatu Carnioliae Fridericus III. Romanorum imperator, archidux Austriae, dux Styrae, Carinthiae et Carnioliae vigore litterarum Graecii die 6. decembris 1461 exaratarum fundavit, et sanctissimus dominus Pius II. hanc fundationem 5. Idus septembris⁵⁹ 1462 confirmans. Ecclesiam s. Nicolai Labaci, quae antea ad dioecesim patriarchalem Aquileiensem pertinerat, cathedralem, Sanctaque Sedi immediatae subiectam definivit. Praeter episcopum praepositus, decanus, 10 canonici et 4 chori vicarii fuerunt fundati; cum vero dos caesarea pro 12. capitularibus non sufficeret; 6. duntaxat praebendae capitulares caesariae fundationis, et quidem praepositura, decanatus et 4. canonicatus fuerunt erecta, et 6. aliae

⁵⁸ Wolfova poročila v Rim (relacije) v literaturi še niso bile obdelane, dragocene podatke o Wolfovih vizitacijah, na podlagi katerih so poročila v Rim nastala, pa nudita prispevka: J. Turk, *Iz Wolfovega vizitacijskega zapisa*, v: *Zbornik zimske pomoči*, Ljubljana 1944, str. 453–463; isti, *Wolfov vizitacijski zapisnik*, v: *BV 24* (1944), str. 140–145.

⁵⁹ 6. september.

maneat paulatim a familiis privatis additae et fundatae sunt; ast redditus duorum ex illis privatis canonicatibus labente tempore adeo diminuti sunt, ut paucis abhinc annis in unum canonicatum uniti existant, donec noviter aucti iterum sufficere possint pro sustentatione duorum canonicorum. Episcopatus, sex praebendae capitulares caesareae foundationis et unus canonicatus privatae foundationis fundis ita dotati existunt, ut mensa episcopalis in praesens circa 6.000, praepositura 700, decanatus et singuli canonicatus circa 350 annuos scutos Romanos, quorum unus duobus florenis Austriacis aequiparatur, reddant; reliqui canonicatus privatae foundationis aequales fere cum caesareis habent redditus, non tamen in fundis, sed in pecunia numerata.

2. Confinia episcopatus.

Tempore erectionis episcopatus Labacensis⁶⁰ plures parochiae partim in ducatu Carnioliae, partim in ducatibus Styriae et Carinthiae sitae ipsi fuerunt adscriptae, antea partim ad dioecesim patriarchalem Aquileiensem, partim ad archidioecesim Salisburgensem spectantes. Ast parochiae in ducatibus Styriae et Carinthiae sitae iam anno 1786 a diocesi Labacensi fuerunt avulsae et reverendissimo archiepiscopo Salisburgensi traditae, ab eodem dioecesibus Gurcensi et Lavantinae incorporandae, adprobante id santissimo domino Pio papa VI. per litteras in forma brevis die 4. aprilis 1787 ad reverendissimum Hieronymum archiepiscopum Salisburgensem datas. Suppresso autem et dismembrato archiepiscopatu Goritensi et erecto per litteras apostolicas eiusdem sanctissimi domini Pii papae VI. sub plumbo expeditas anno 1787 octava idus martii⁶¹ archiepiscopatu Labacensi adiectae eidem fuerunt omnes fere parochiae in ducatu Carnioliae sitae, antea ad dismembratam archidioecesim Goritiensem spectantes, limitesque dioeceseos Labacensis ita fuerunt circumscripti, ut praesenti tempore per totum fere ducatum Carnioliae sese extendat, et confinis sit ad septentrionem diocesi Gurcensi, ad aquilonem diocesi Lavantinae, ad orientem diocesi Zagrabiensi, ad meridiem diocesi Modrussensi seu Segniensi, ad occidentem vero dioecesibus Tergestinae et Goritensi.

3. Privilegia et praerogativae episcopatus.

Ex fundatione originali episcopatus Labacensis pluribus privilegiis fruebatur nunc extinctis. Item sanctissimus dominus Pius papa VI. obsecundando votis augu-

⁶⁰ V kopiji, ki jo hrani NŠAL, je besedilo »in ducatu Carnioliae paucae ast plures in ducatu Styriae existentes ipsi fuerunt assignatae parochiae antea partim ad dioecesim patriarchalem Aquileiensem, partim ad archidioecesim Salisburgensem spectantes; ast circa annum 1786 quamplurimae in Carniolia parochiae diocesis Goritiensis eidem fuerunt incorporatae, parochiae autem sitae in Styria a diocesi Labacensi fuerunt avulsae et diocesi Lavantina adiectae, limitesque episcopatus Labacensis annuente sanctissimo domino Pio papa VI. ita fuerunt circumscripti, ut praesenti tempore per totum fere ducatum Carnioliae sese extendat, et confinis sit dioecesibus Gurcensi, Lavantina, Zagrabiensi, Modrussensi, Tergestina et Goritensi sive Gradiscana« prečrtano in nadomeščeno tako kot sledi zgoraj.

⁶¹ 8. marec.

stissimi Josephi II. imperatoris et regis per litteras apostolicas superius memoratas octavo idus martii, pontificatus [2] sui anno quartodecimo cathedralem ecclesiam Labacesnem cum illius capitulo ad sedis archiepiscopalis dignitatem evexit, atque ipsius metropolitico iuri subiecit episcopales Segniensem et Modrussiensem ac Gradiscanam sive Goritiensem. Sanctissimus vero dominus Pius papa VII. iteratis votis sacrae caesareo regis apostolica maiestatis Francisci I. imperator et regis nunc feliciter regnantis annuere volens per litteras apostolicas sub plumbo expeditas anno 1807 quartodecimo calendas septembris⁶² titulum, denominationem et essentiam archiepiscopales in ecclesia et capitulo Labacensi perpetuo quidem suppressit, ast eandem ecclesiam cum suo capitulo ad pristinum in quo antea erat, sedis episcopalis Apostolicae Sedi immediate subiectae statum redegit, ac perpetuis futuris temporibus redactam declaravit. Nunc ergo episcopatus Labacensis nonnisi privilegio, quo Sanctae Sedi immediatae subiectus existit, et principis titulo gaudet, quem sacra caesareo regis apostolica maiestas Franciscus I. imperator et rex feliciter regnans et mihi et successoribus meis noviter concedere et confirmare clementissime dignatus est.

4. Numerus civitatum, oppidorum aut locorum episcopatu subiectorum.

Urbs primaria dioeceseos est Labacum, circa 14.000 incolarum numerans, in medio dioeceseos sita. Minores urbes cum 1.000–2.000 incolis sunt: Gottschee,⁶³ Gurkfeld,⁶⁴ Idria,⁶⁵ Krainburg,⁶⁶ Landstrass,⁶⁷ Lass,⁶⁸ Locopolis,⁶⁹ Lithopolis,⁷⁰ Möttling,⁷¹ Neostadium,⁷² Radmansdorf,⁷³ Tschernembl⁷⁴ et Weixelburg.⁷⁵ Fora

⁶² 19. avgust.

⁶³ Kočevje.

⁶⁴ Krško.

⁶⁵ Idrija.

⁶⁶ Kranj.

⁶⁷ Kostanjevica.

⁶⁸ Lož.

⁶⁹ Škofja Loka.

⁷⁰ Kamnik.

⁷¹ Metlika.

⁷² Novo mesto.

⁷³ Radovljica.

⁷⁴ Črnomelj.

⁷⁵ Višnja Gora.

sunt: Auersberg,⁷⁶ Hyperlabacum,⁷⁷ Lithaj,⁷⁸ Madipedium,⁷⁹ Neoforum,⁸⁰ Planina, Ratschach,⁸¹ Reifniz,⁸² Seisenberg,⁸³ Watsch,⁸⁴ Weissenfels⁸⁵ et Zirkniz.⁸⁶ Ceteroquin dioecesis maximam partem montuosa consistit pagis partim parvis, partim maioribus et domibus hincinde per montes dispersis et in his omnibus iuxta conscriptionem ultimam multitudo 404.635 animarum existit.

5. Status ecclesiae cathedralis una cum numero canonicorum et aliorum servitio chori addictorum, et an erectae fuerint praebendae poenitentiaria et theologalis?

Ecclesia cathedralis Labacensis novae et elegantis structurae et optime conservata praeter praepositum et decanum nunc novem habet canonicos et sacristam, qui choro inserviunt. quatuor chori vicarii originaliter fundati iam dudum cessarunt, cum dos capituli et ecclesiae absolute non sufficiat ad illos sustentandos. Unus canonicorum simul est parochus unius partis urbis Labacensis, cui simul 5 sacerdotes in subsidium pro cura animarum exercenda adiuncti sunt. His subsidiariis, ex quo episcopus sum, imposui, ut duo chorum etiam frequentet, ad quem rite peragendum canonici cum sacrista secus non sufficerent. – Praebenda poenitentiaria et theologalis in capitulo cathedrali Labacensi nunquam existebant, nec ulla spes effulget, ut erigi possent, duo enim canonicatus, qui ob reddituum tenuitatem diu vacarunt, de consensu patroni et augustissimi uniti, et uni canonico collati sunt, cui officium poenitentiarii et theologi imponi nequit.

6. Status ecclesiarum collegiatarum una cum numero pariter canonicorum et caeterorum, qui choris earum intersunt, et an in collegiatis erecta sit praebenda theologalis?

In dioecesi Labacensi unum tantum et quidem Neostadii seu Rudolphswerthi existebat capitulum collegiale, sed tempore Gallici in Illyria interregni sublatum erat. Gratia tamen sacrae caesareo regis apostolicae maiestatis Francisci I. imperatoris et regis iamiam clementissime concessa est restauratio eiusdem et, ut spero, brevi

⁷⁶ Turjak.

⁷⁷ Vrhnika.

⁷⁸ Litija.

⁷⁹ Mokronog.

⁸⁰ Tržič.

⁸¹ Radeče.

⁸² Ribnica.

⁸³ Žužemberk.

⁸⁴ Vače.

⁸⁵ Bela peč.

⁸⁶ Cerknica.

tempore cum praeposito, tribus canonicis et uno chori vicario reviviscet. Ecclesia iamiam in bono statu existit. Prebenda vero theologiae neque hic unquam existit.

7. Status et numerus ecclesiarum parochialium, nec non aliarum ecclesiarum et oratoriorum in episcopatu Labacensi existentium. An ecclesia cathedralis, collegiata, oratoria nec non parochiales, caeteraeque ecclesiae sint sacris suppellectilibus instructae et quatenus ex eis habeant redditus pro fabrica assignatus?

Dioecesis Labacensis continet parochias 127, vicariatus perpetuos 49, capellanas iuribus parochialibus gaudentes 77, capellanas a parochiis dependentes 8, universim ergo 261 ecclesias sacramentales et loca curata, in quibus vel parochus solus, vel cum uno aut pluribus sacerdotibus subsidiariis pro exercenda cura animarum approbati resident. Haec loca in 17 districtus sunt divisa, et in quolibet districtu unus parochorum qua vicarius foraneus est constitutus, ut praesit animarum curatoribus et sacerdotibus in suo districtu existentibus, eisque invigilet. – Omnes ecclesiae sacramentatae supradictorum 261 [3] locorum sunt in bono statu paucissimis exceptis, quarum reparationi autem adeo instare non desino, ut reparationem nonnullarum iam effecerim, reliquarum vero cum tempore efficere sperem. Ecclesia cathedralis Labacensis, ecclesia collegiata Neostadiensis, nec non reliquae ecclesiae sacramentatae supradictorum 261 locorum sacris suppellectilibus sufficienter sunt instructae, licet iniuria temporum redditus praecipue ecclesiae cathedralis valde diminuerit et paucissimae reliquarum ecclesiarum⁸⁷ suas sufficientes habeant facultates. Populus enim devotus et religiosus, Deo sint laudes, lubenter suppeditat ea, quibus indigent ecclesiae praecipue sacramentatae. Notandum tamen est, plerisque parochiis, vicariatibus et capellaniis ecclesias filiales hinc inde dissitas subesse, in quibus saepius per annum s. missae sacrificium celebratur et non nunquam pro locorum circumstantiis praecipue in sanctorum titularium solemnitatibus functio sollemnis habetur. Hae ecclesiae filiales, quorum numerus ad 1.000 ascendit, plerumque parvae et pauperes quidem sunt, attamen rebus ad divina peragenda necessariis, quas devotio populi lubenter subministrat, non carent. – Praeter oratoria in palatio et seminario episcopali paucissima alia in dioecesi Labacensi dantur, haec autem bene constructa et sacra suppellectili optime provisae esse certum est.

8. Numerus monasteriorum tam virorum quam mulierum. An et quae iurisdictioni episcopali subiecta sunt?

In dioecesi Labacensi existunt: a. tria monasteria franciscanorum et quidem in oppidis Labaco, Lythopoli et Neostadio; b. dua monasteria capucinatorum et quidem in oppidis Locopoli et Gurkfeld; c. dua monasteria religiosarum virginum societatis s. Ursulae in oppidis Labaci et Locopoli. Omnia haec monasteria iurisdictioni episcopi dioecesanis subiecta sunt.

⁸⁷ V kopiji prečrtano najprej »curatarum« ter nadpisano »sacramentatarum«, ki je tudi prečrtano.

9. An adsit in dioecesi seminarium clericorum. Quot clerici in eodem alantur. An fuerit statuta taxa et in qua quantitate. An aliqua beneficia eidem fuerint unita et universim quinam et quot sunt redditus seminarii?

Labaci existit seminarium clericorum, cuius aedes optime constructae ecclesiae cathedrali et palatio episcopali contiguae sunt. Cum anno 1824 episcopatus possessionem caeperem, 50 in seminario sustentabantur clerici. Me autem petente sacra caesareo regis apostolica maiestas Franciscus I. imperator et rex dotationem seminarii ita auxit, ut iam ex triennio 80 clerici in seminario alantur. – Proprii redditus seminarii annuatim vix ad 1.300 scutos Romanos ascendunt, alios annuos 400 contribuit clerus curatus dioeceseos debite taxatus, et quod deest pro sustentatione 80 clericorum, id est scutorum circiter 6.000 suppeditat annuatim clementia augustissimi imperatoris e fundo religionis. – Cum seminario nulla beneficia unita sunt, neque in dioecesi Labacensi beneficia simplicia existunt, quae cum seminario uniri possent.

10. Numerus hospitalium, collegiorum, confraternitatum et aliorum locorum piorum, quae sunt in episcopatu et quinam sint eorum redditus?

Labaci existit hospitale civile pro aegrotis utriusque sexus sub inspectione provinciae regiminis, quod redditus hospitalis independenter ab episcopo dioecesano administrat. Collegia, confraternitates et alia loca pia in episcopatu Labacensi non dantur. Existit tamen Labaci commissio pro alendo et sustentandis pauperibus composita a civibus urbis Labacensis, cui episcopus praeest una cum dictis civibus curam pauperum gerens.

11. An adsint montes pietatis et quot?

Montes pietatis in dioecesi Labacensi non dantur.

§ II. De ipso episcopo.

1. An residentiae praeceptum a sacris canonibus, concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimpleverit? An aliquo et quo tempore abfuerit et an ultra menses conciliares et an cum vel fine Sedis Apostolicae licentia?

Ex 31. octobris 1824, qua episcopatus possessionem cepi, a dioecesi mea non abfui, nisi:

- a) anno 1825 mense aprili, cum trans fines dioeceseos Klagenfurtum abirem ut sacrae caesareo regis apostolicae maiestati Francisco I. in Italiam iter facienti debitam reverentiam praestarem, dies 5;
- b) anno 1827, a 18. augusti usque ad 9. octobris, cum Vindobonam in negotiis et ad reverentiam augustissimo iterum praestandam profectus essem, dies 53;
- c) anno 1828, mense iulio, cum feudum Oberburg extra dioecesim quidem situm, sed ad mensam episcopalem pertinens primo visitarem, dies 8;
- d) anno 1829, ab ultima augusti usque ad 13. octobris, cum in negotiis ut supra in urbem principalem Vindobonam me contulerim, dies 44.

Quare intra quinque annos nonisi dies 110 [4] a mea dioecesi iustis de causis absens praeceptum residentiae exacte adimplevisse credo.

2. An et quoties dioecesis sibi commissae visitationem expleverit?

Anno visitavi	parochias	vicariatus	capellanas
1825	38	15	32
1826	48	24	36
1827	41	10	17

Sitque totius dioecesis, quae continet 127 parochias, 49 vicariatus, 85 capellanas dictis tribus annis primam visitationem canonicam absolvi.

Ad multas in montibus sitas ecclesias sacramentatas tantum pedibus et equo pervenire potui earumque multas inveni nunquam adhuc ab episcopis visitatae erant, aliae autem ante tot annos, ut populi vix amplius meminisset. Unde venit, ut circa 50 ecclesias sacramentatas invenerim nondum consecratas, et permulta altaria portatilia penitus destructa. Quare hucusque ultra 100 distribui altaria portatilia a me consecrata. Ecclesias parochiales novem, altaria 19 in ecclesiis diversis sacramentatis hucusque consecravi, reliquas ecclesias nondum consecratas paulatim consecraturus.⁸⁸ Magna primi tribus visitationis annis defatigatio adeo vires meas exhauserat, ut anno 1828 cum secundam inciperem dioeceseos lustrationem, tantum 34 loca curata, anno autem 1829 validudine restituta iterum 71 visitare potuerim, in futurum visitationem ita instituere volens, ut totam dioecesim intra 5. aut 6. annos absolvam, quam hic loci ob frigidam coeli temperiem tantum quatuor menses in anno, iique nonnisi cum intermissione visitationi impendi possint, quia in festis maioribus Labaci in ecclesia cathedrali solemniter celebrare non praetermitto, et alioquin omnia dioeceseos negotia sine vicario generali ipsemet gerens, a domo diu abesse nequeo.

3. An per se vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit et sacramentum confirmationis administraverit?

Omnes functiones pontificales a die, quo episcopatus possessionem cepi, Deo adiuvante, ipsemet explevi, et quidem 229 iuvenes hucusque ad primam tonsuram et quatuor minores ordines promovi. Sacras vero ordinationes quod attinet; anno 1825 clericos 19; anno 1826 alios 23; anno 1827 alios 13; anno 1828 alios 28; anno denique 1892 alios 32, universim ergo 115 clericos meae dioeceseos finitis in seminario studiis theologicis et non servatis interstitiis ad sacros subdiaconatus, diaconatus et presbyteratus ordines promovi, illosque praevis examinatos et approbatos successi-

⁸⁸ V kopiji, ki jo hrani NŠAL, sledi prečrtan stavek: »*Quem in finem ad Sanctitatem Vestram supplex recurro, ut mihi reliquias ss. martyrum in sepulchris altarium adhuc consecrandorum reponendas quantocyus exmittere non dedignetur.*«

ve in subsidium parochorum pro cura animarum exmissi. De clero autem regulari nonnisi uni diacono ordinis s. Francisci reformatorum s. presbyteratus ordinem contuli.

Sacramentum confirmationis administro singulis annis tempore pentecostes in ecclesia cathedrali Labacensi et in visitatione canonica in omnibus, ad quas pervenio ecclesiis curatis eo modo, ut

anno	Labaci	ruri
1825	675	10.816
1826	774	13.588
1827	1.047	10.280
1828	1.200	3.822
1829	536	5.398
universim 48.136	4.232	43.904

Confirmaverim, qui maximam partem septem annos nati et septenio maiores erant, quia hic loci tales tantum, qui in doctrina religionis aliquantulum iam instructi sunt, confirmari solent, attamen et parvulis minori aetatis, praecipue aegrotis, quique spem vitae longioris non habent, sacramentum hoc non negavi.

4. An et quoties synodum dioecesanam coegit, vel ad synodum provincialem accesserit?

Episcopus exemptae ecclesiae cathedralis Labacensis nec synodum dioecesanam coegit, nec ad synodum provincialem cuiusdam archiepiscopi accessit, cum huiusmodi synodi in ditionibus Austriacis non habeantur.

5. An verbum Dei per se ipsum praedicaverit et an legitimo concurrente impedimento viros idoneos assumpserit ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exequendum?

Possessionem episcopatus capiens semel in ecclesia cathedrali, et anno iubilaei universalis in ecclesia parochiali s. Jacobi Labaci sermones e sacro suggestu ad populum habui, ruri autem finita quavis visitatione canonica, antequam sacramentum confirmationis administrem, tam confirmandos quam patrilos populumque in doctrina christiana erudire et examinare consuevi. Labaci tam in cathedrali, quam in reliquis ecclesiis parochialibus omni die dominico et festo de praecepto mane infra missam post credo fit concio, et serius post missam parochialem iterum concio; a meridie vero hora statuta e sacro suggestu ad populum fit catechesis, quae a parochis vel ab eorum subsidiariis ad munus hoc praecipue [5] aptis habentur, et a populo perdiligenter frequentantur.

6. An habeat depositarium poenarum et mulctarum pecuniarum et an eadem fuerint piis usibus applicata?

Depositarium huiusmodi non existit, nec mulctae huiusmodi exiguntur.

7. Quaenam taxa et an Innocentiana in sua cancellaria observetur?

In cancellaria episcopali Labacensi taxa ad normam anno 1784 a summo terrae principe pro omnibus dioecesibus Austriacis praescriptam exiguntur, et quidem ea moderatione, ut cancellaria, cuius officiale sumptibus episcopi sustentantur, iussu eiusdem omnia fere gratis expediat.

8. An quod habeat, quod sibi obstat circa exercitium episcopalis officii, iurisdictionis ecclesiasticae necnon tuenda libertatis et immunitatis ecclesiarum?

Piissimus et religiosissimus Austriae imperator Franciscus I. episcopos gratia sua adeo prosequitur, ut circa exercitium episcopalis officii etc. nil unquam obstare possit.

9. An aliquod pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo aut pro clero?

Quae a tempore, quo episcopatus Labacensi praesum, pro ecclesia, pro populo aut pro clero fecerim, alii quidem melius iudicabunt, attamen ea, quae unicuique nota esse possunt, commemorare audeo: quod nempe splendori et ordini functionum ecclesiasticarum tam in cathedrali quam in reliquis ecclesiis praecipue sacramentalis nec non moribus sacerdotum servitio dictarum ecclesiarum et curae animarum addictorum, eorumque muneris exercitio pro posse invigilem, quandoque fors nimia lenitate erga delinquentes nunquam vero in his negligentia peccans, quod novas capellanas in locis montuosis Unterwarmberg,⁸⁹ Unterdeutschau,⁹⁰ et Babenfeld⁹¹ adiuvantibus benefactoribus, communitatibus et excelso provinciae regimine exerexim, erectioni aliarum adhuc insistens; quod redditus animarum curatorum, si nimis tenues videntur, pro viribus meliorare studeam; quod parochialem ecclesiam quondam magnificam dominii Oberburg ad mensem episcopalem pertinentis, tot annis neglectam anno elapso propriis sumptibus penitus restaurari curaverim; quod reparationem palatii episcopalis Labacensis a sanctissimo domino Leone papa XII. mihi in episcopum Labacensem electo adeo commendatum penitus iamiam effecerim, reparationem alterius palatii episcopalis in Görttschach⁹² pariter neglecti et villa episcopalis in suburbio s. Petri Labaci iamiam cadentis futuro anno effecturus; quod pariter reparationem ecclesiarum et domorum parochialium, quas in canonica visitatione neglectas inveni, sumptibus eorum, ad quos spectat, partim effecerim, partim effi-

⁸⁹ Topla Reber.

⁹⁰ Nemška Loka.

⁹¹ Babno Polje.

⁹² Goričane.

cere procurem; quod denique curam pauperum pro viribus gerere et hospitalitatem exercere non praetermittam.

§ III. De clero saeculari.

1. An canonici, caeterique choro addicti ecclesiae cathedrali, nec non collegiatarum choro iugiter intersint?

Canonici ecclesiae cathedralis, sacrista et 2 sacerdotes subsidiarii, quorum iam supra mentio est facta, chorum quidem frequentant, quandoque tamen fit, ut quidam canonici munia professorum theologiae vel directoris seminarii aut studiorum publicorum obeuntes choro interesse impediuntur, ast hoc non obstante quotidie ante meridiem horae canonicae et quidem prima, tertia, sexta et nona in ecclesia cathedrali rite cantantur. Capitulum vero collegiatum Neostadiense necdum restitutum est.

2. An ultra matutinum, laudes, caeterasque alias horas canonicas quolibet die celebrent missam conventualem?

Missa conventualis quolibet die a canonicis in ecclesia cathedrali celebratur. Matutinum autem cum laudibus a canonicis in ecclesia cathedrali nunquam persolvebatur; nam vi supradictae caesareae foundationis canonici una cum 4 chori vicariis solummodo obligantur, officium quinque horarum canonicarum, videlicet primam, tertiam, sextam, nonam et completorium in ecclesia cathedrali quotidie decantare et curam gerere, ut matutinum per vicarios et aliquem seu aliquos ex eis. Nec non vesperae per scholares oppidi Labacensis decantentur, ast iam olim, cum capitulum adhuc haberet dictas 4 chori vicarios, matutinum cum laudibus in cathedrali non persolvebatur. A tempore vero, quo vicarii cessarunt, id multo minus fieri potest et cum id absque indulto apostolico cessasse videatur et introduci non possit, rogo humiliter, ut capitulum a matutino et laudibus in cathedrali persolvendis auctoritate apostolica dispensatum habeatur, donec capitulo de aliquibus chori vicariis seu praebendariis iterum provideatur.

[6] 3. An quolibet die missam conventualem applicent pro benefactoribus?

Applicatur quotidie pro serenissimis fundatoribus et benefactoribus.

4. An suas habeant constitutiones et eas punctualiter observent?

Habent, easque pro posse observant, ast anno 1621 confectae his temporibus non undequaque accomodatae inveniuntur.

5. An qui obtinent praebendam poenitentiarum aut theologalem, adimpleant quae adimplenda sunt et quomodo?

Hae praebendae in capitulo Labacensi non existunt.

6. An parochi in suis parochiis resideant?

Parochi, vicarii perpetui et capellani in suis parochiis, vicariatibus et capellaniis resident. Propria enim sponte parochiam, vicariatum vel capellaniam deserere omnibus plane interdictum est. Quodsi tamen quis animarum curatorum ad unum alterumve diem a sua statione recedere aut iter quoddam necessarium suscipere desiderat, data est vicariis foraneis facultas, petentibus id concedendi, dummodo absentes ab alio approbato animarum pastore suppleantur. Si vero ultra hebdomadam aut per diem festum ab rationabiles causas a loco officii sui sese absentare curatus voluerit, ab officio episcopali debet petere permissionem.

7. An librum matrimonii et baptismi aliosque libros, quos ad normam Ritualis Romani retinere debent, retinant?

Libros matrimonii, baptizatorum et mortuorum, catalogum animarum, reliquosque libros, quos parochi alique curato proprium gregem habentes retinere debent, in visitatione canonica ubique accurate examinavi, illosque ad normam praescriptam ordinatos inveni, exceptis paucissimis defectibus, quibus in instanti consulere non praetermisi.

8. An aliqui ipsorum indigeant aliorum, sacerdotum opera ut sacramenta populo administrent?

In dioecesi Labacensi, cuius maxima pars montuosa est, quaeque multitudinem 404.635 animarum supradictis 261 ecclesiis parochialibus et curatis adscriptarum continet, exercitium muneris pastoralis pro animarum curatoribus penes dictas ecclesias sacramentatas residentibus nonnisi valde difficile esse potest, praesertim hiemali tempore ob frequentes et altas nives, ubi curatorem animarum, ut ad infirmum sacramenta administaturus perveniat, saepissime iter duarum, trium aut plurimum etiam horarum facere, sicque eundo et redeundo totum diem consumere oportet. Cum ergo 127 parochi, 49 vicarii perpetui et 85 capellani absque aliorum sacerdotum opera, administrationi sacramentorum, praedicationi verbi Divini, aliisque indigentis spiritualibus fidelium satisfacere absolute non possent, in subsidium eorum addicti sunt alii 200 sacerdotes cooperatores pro cura animarum approbati et 28 beneficiati. Hinc ad curam animarum in dioecesi Labacensi exercendam requiruntur nunc universim 489 sacerdotes curati, quorum nunc ultra 30 quidem desunt, quos vero erga finem anni futuri me expleturum spero, tunc temporis ultra 40 clericos ad sacrum presbyteratus ordinem promoturus.

9. An iidem per se vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festivis solemnibus plebes sibi commissas pro sua earum capacitate pascunt salutaribus verbis, docendo quae scire omnibus necessarium est ad salutem, iuxta monitum Tridentini et praecitati concilii Romani?

Ordo cultus Divini publici in dioecesibus Austriacis praescriptus alio quin exigit, ut quavis ecclesias sacramentata, cui unus saltem praeest animarum curator, omni

die dominico et festo de praecepto missa parochialis cum concione, a meridie vero catechesis ad normam catechismi Romani habetur. Quod si vero parochus unus aut plures addicti sunt sacerdotes cooperatores, alterum quoque sacrum omni die dominico et festo de praecepto cum brevi instructione dogmatico – morali haberi debet. Hunc cultus divini publici ordinem clerus curatus dioecesis Labacensis accurate observat, et cum solatio debeo fateri, parochos, vicarios perpetuos et capellanos, exceptis paucissimis senio confectis, has muneris pastoralis partes per se explere in eisque explendis a suis subsidiariis sacerdotibus adiuvari.

10. An saltem dominicis et aliis festis diebus in suis parochiis fidei rudimenta et obedientiam erga Deum et parentes, pueros caeterosque hoc adiutorio indigentes doceat? Et an, et qui eis operam praestent in hoc opere adimplendo et an fructuose hoc opus adeo necessarium in singulis parochiis perficiant?

Supra memorata catechesis pomeridiana in quavis ecclesia curata omnibus diebus dominicis et festis ad parvulorum praecipue, rudiumque instructionem instituitur et materiae in catechismo contentae ita distribuuntur et pertractantur, ut omnia praecipua fidei dogmata morumque praecepta uno alterove anno absolvantur. Hae catecheses partim a parochis, plerumque autem ab eorum [7] subsidiariis habentur, qui parvulos, antequam ad confessionem et ad primam communionem admittuntur, etiam diebus ferialibus fidei rudimenta docere et ad dignam sacramentorum perceptionem praeparare non negligunt, quare in visitatione canonica parvulos ante administrationem sacramenti confirmationis ex doctrina christiana examinans in plerisque parochiis parvulos bene instructos inveni, licet aliquot etiam repperim animarum curatores, qui hanc instructionem neglexerunt, ast defectui huic remedium ponere non tardavi.

11. An singuli parochi, caeterique curam animarum exercentes singulis dominicis, festisque de praecepto missam applicent pro populo eorum curae commissi?

Visitans omnes ecclesias sacramentatas huius dioecesis, parochorum quidem nullum, ast aliquos inveni capellanos iuribus parochialibus et proprio grege gaudentes, qui confessi sunt, se missam pro populo singulis dominicis, festisque de praecepto non applicare, arbitantes se ad hoc non obligari, quia nomen parochi non habent; ast cum gaudeant iuribus parochialibus in gregem ipsorum curae commissum, illos non solum edocui, se ad applicationem missae pro populo teneri, sed serio etiam invigilabo, ut omnes animarum curatores iuribus parochialibus gaudentes huic obligationi satisfaciant.

12. An et quae praemittantur, antequam quis ad primam tonsuram et minores ordines admittatur, et an sacris ordinibus initiandi, ante cuiuscunque ordinis sacri receptionem, piis meditationibus sive spiritualibus exercitiis vacent per aliquot dies in aliqua domo religiosa?

Antequam quis ad primam tonsuram et minores ordines admittitur, inquiritur, an sacramentum confirmationis iam susceperit, an fidei rudimenta et ea, qua ad exercitium ordinum spectant edoctus fuerit, an linguam Latinam intelligat et bonum de moribus habeat testimonium. Notandum tamen est, quod in his terrae partibus iuvenes nonnisi finitis studiis philosophicis cum ad theologica studia transire intendant, ad primam tonsuram et 4 minores ordines promoveri soleant. Qui vero finitis in seminario studiis theologicis initiandi sunt sacris ordinibus, ante cuiusculunque ordinis sacri receptionem piis meditationibus in seminarii oratorio sub directione canonici, qui seminario praeest et praefecti spiritualis per aliquot dies vacant. Ob penuriam tamen sacerdotum et cum ex lege augustissimi clericis nonnisi finitis studiis theologicis titulo mensae conceditur, ad omnes sacros ordines plerumque interstitiis paucorum tantum dierum promoventur.

13. An omnes praedicti vestes iugiter deferant clericales et an quoad fori privilegium servantur disposita a sacrosancta synodo Tridentina, sess. 23, cap. 6 de reform[atione] et constitutione sanctissimi domini nostri Benedicti papae XIII. in eodem concilio Romano emanata?

Clerici, qui in seminario aluntur, tonsuram et clericalem habitum deferunt, qui vero extra seminarium studiis theologicis vacant, quandoque incedunt in habitu non clericali, licet, si observantur, verbis coerceantur. Canonici, parochi et reliqui sacerdotes plerumque cum tonsura et habitu clericali incedunt, paucis exceptis, quos ruri in visitatione canonica minus accuratos hac in re inveni, quosque ad constitutionem sanctissimi domini nostri Benedicti papae XIII. dato VI. nonis maii⁹³ 1725 respiciens manere non tardavi, strictissimam horum observantiam ipsis inculcans.

14. An habeantur conferentiae theologiae morales seu casuum conscientiae et etiam sacrorum rituum, et quot vicibus habeantur, et qui illis intersint, et quinam profectus ex illis habeatur?

Conferentiae huiusmodi in dioecesi Labacensi non habentur.

15. Quinam sint mores cleri saecularis et an aliquod in eo adsit scandalum, quod remedio indigeat potentiori?

Licet inter tot sacerdotes, quot continet dioecesis Labacensis, hinc inde aliqua variantur scandala, attamen, Deo sint laudes, paucissima sunt et hucusque nunquam tanti erant momenti, ut remedio indigerent potentiori. De propensione aliquorum ad iansenismi errores necdum penitus extincta, et de delictis aliorum plerumque mihi soli notis intime quidem dolens, gaudio tamen non parvo fateri debeo, maiorem partem cleri saecularis talem exhibere fidei zelum, simulque in verbis, vestimentis et

⁹³ 2. maj.

conversationibus eam observare modestiam, ut non solum a populo dioecetano, sed etiam ab exteris honor et existimatio debita eidem lubenter tribuatur.

§ IV. De clero regulari.

1. An regulares curam animarum exercentes, qui episcopali iurisdictioni, visitationi et correctioni subsunt in iis, quae ad curam pertinent et administrationem sacramentorum, munus sibi commissum [8] fideliter adimpleant iuxta ea, quae in praecedenti capite dicta sunt de parochis saecularibus?

Ecclesia conventualis patrum franciscanorum Labaci simul est parochialis. Guardianus pro tempore existens parochi munere fungitur, adiuvantibus eum duobus vel tribus patribus franciscanis qua subsidiariis curam animarum parochianorum unitis viribus fideliter exercentibus. Hi et reliqui sacerdotes franciscani huius conventus curam animarum laudabiliter exercent, quod etiam de reliquis supradictis monasteriis franciscanorum et capucinatorum ea tamen restrictione valet, ut munia parochialia non obeant, et praedicationi verbi Divini non vacent, sed clerum saecularem in excipiendis tantum confessionibus et visitandis infirmis fideliter adiuvent.

2. An aliquis regularis extra monasterium degat; an aliqui adsint in dioecesi a suis superioribus, servatis servandis eiecti, vel aliquis fuerit regularis intra claustra monasterii degens, sed qui extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo fuerit, et quomodo in hisce casibus in sic delinquentes animadvertit?

Extra monasteria huius dioeceseos nullus regularium degit, neminemque eorum novi, qui populo hucusque scandalo fuisset (excepto *wie unter* translocandus).

3. An sua iurisdictione delegata usus sit in explenda visitatione conventuum, et quinam sint religiosorum mores in dictis conventibus degentium?

Conventus supradictos, quos iam visitavi, ordinatos inveni et mores religiosorum nonnisi laudare possum (excepto uno capucino conventus Locopolitani, qui extra conventum ad libitum vagari, tabernas frequentare et missarum stipendia colligere ausus est. Ast correctus a me et suo superiore ad meliorem frugem redire videtur, mox a uso superiore ad alium conventum translocandus).

4. An aliquod habeat cum regularibus offendiculum in exercitio iurisdictionis delegatae in illis casibus, in quibus eadem ipsi tributa est a sacro concilio Tridentino vel a summorum pontificum constitutionibus et signanter a bulla Clementis papae X., quae incipit: *Superna*?

Cum regularibus nullum hucusque in exercitio iurisdictionis habui offendiculum.

§ V. De monialibus.

1. An moniales episcopo subiectae suas servant constitutiones?

Moniales amborum monasteriorum exacte servant suas constitutiones.

2. An clausura in earum monasteriis inviolate custodiatur?

Accurate custoditur.

3. An aliqui abusus in iisdem monasteriis irrepserint, qui consilio aut auxilio S. Congregationis indigeant?

Abusus, qui in eisdem monasteriis irrepserint et abrogandi essent, non invenio.

4. An praeter ordinarium confessarium alius extraordinarius ab ipso bis aut ter in anno fuerit oblatus?

Monialibus amborum monasteriorum praeter confessarium ordinarium saepius per annum alium extraordinarium offerre non praetermitto.

5. An dictorum monasteriorum redditus fideliter administrentur, et monialium dotes fuerint persolutae et quomodo erogatae?

Redditus amborum monasteriorum adeo sunt exigui, ut moniales vivere non possent, nisi ex munificentia religiosissimi nostri imperatoris ex cassa publica dotarentur, quare de fidei administratione reddituum vix dubium oriri potest. Dotes monialium persolvendae in his monasteriis non dantur.

Monasteria monialium praelatis regularibus subiecta in dioecesi Labacensi non existunt.

§ VI. De seminario dioecesano.**1. Quot sint in seminario alumni?**

Secundum leges caesareas in seminarium ii iuvenes tantum adsciscuntur, qui gymnasii cursus, et studia philosophica finiverant, et ad studia theologica, quae quatuor annos durant, accedunt. Tales alumni in seminario dantur 80. Extra seminarium vero, in quo plures nec habitare nec ali possent, multi et quidem nunc temporis 110 iuvenes theologiae studio operam dant, quos si bonum fecerint in litteris progressum, integros praetulerint mores, et vocationis ad statum ecclesiasticum dederint specimina, successive in [9] seminarium adscisci eo modo curabo, ut saltem duobus annis, antequam studia theologica absolvant, et ad sacros ordines promoveantur, in seminario vivant, ex collantur et observentur.

2. An in ecclesiastica disciplina recte instituuntur?

Alumni in seminario in disciplina ecclesiastica recte instituuntur, ast difficilior est observatio illorum, qui extra seminarium studiis theologicis operam navant, nihilominus et ipsi cum seminarii alumni simul conferentiis et exercitiis spiritualibus interesse debent, eorumque vitae pro posse invigilatur.

3. Quibus studiis vacent et quo progressu?

Tum seminarii alumni, tum clerici extra seminarium degentes studia theologica ad normam ab augustissimo praescriptam frequentant in publico caesareo regis lyceo, aedibus seminarii contiguo. Alumni in seminario moribus et progressu plerumque excellunt, quia nonnisi meliores in seminarium recipiuntur. Verum etiam inter eos, qui extra seminarium degunt, multi reperiuntur iuvenes excellentes. Licet omni anno non desint aliqui, quos ob defectum applicationis et vocationis a statu ecclesiastico arcere oportet.

4. An cathedrali et aliis locis ecclesiae diebus festis inserviant?

Alumni omnibus diebus dominicis et festis in ecclesia cathedrali missae parochiali et concioni intersunt et alternative canonico missam cantanti inserviunt. Plures autem inservire debent in festis solemnioribus celebrante episcopo vel dignitario quodam capituli. Item aliis quoque ecclesiis Labaci in festis principalioribus saepissime inserviunt.

5. An cum consilio duorum canonicorum seniorum a se electorum necessaria pro recto regimine statuerit?

Statuta seminarii iam ab antecessoribus meis confecta et alumnis praescripta maximam partem retinui, eaque solum auxi adiecta institutione in ritibus, rubricis et caeremoniis ecclesiasticis, nec non in cantu. Praeest seminario unus canonicorum qua director, alter sacerdos saecularis qua subdirector et oeconomus et tertius sacerdos saecularis qua praefectus spiritualis. Adhibetur et alius canonicus qua magister caeremoniarum et alius sacerdos qui alumnos in cantu informat.

6. An illud aliquando visitet et operam det, ut constitutiones adimpleantur?

Singulis hebdomadis, nisi impediatur, semel me conferre soleo ad seminarium, praesertim ut alumnos erga finem cuiusvis anni sacris ordinibus initiandos audiam, observem et corrigam, dum in seminarii oratorio exercitii causa conciones et catecheses habent. Ut autem de exacta observatione constitutionum certior sum, omni trimestri a seminarii directoribus mihi exhibetur in scripto informatio de moribus, capacitate, applicatione, valetudine, reliquisque qualitatibus alumnorum, nec non de omnibus scitu necessariis, quae durante trimestri in seminario acciderunt.

7. An statuta sit taxa ad tramites concilii Tridentini eademque exigatur, et an aliqui morosi sunt in eius solutione?

Capitulum cathedrale et clerus curatus totius dioecesis iuxta taxam statutam ad sustentandum seminarium quotannis, ut iam supra dictum est, confert circa 400 scutos Romanos; eandem circiter summam et episcopus ad fundum religionis, ex quo seminarium praecipuae sustentatur, annuatim solvit. Morosum in hac solutione neminem novi.

§ VII. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis.

1. An in sacristiis omnium et singularum ecclesiarum exposita sit tabella onerum missarum et anniversariorum ad tramites decretorum sacrae memoriae Urbani VIII., et an eis punctualiter satisfactum sit?

In visitatione canonica in sacristiis plurimarum ecclesiarum tabellam missarum fundatarum et anniversariorum reperi, ubi non exstitit, eam fieri mandavi. Conabar etiam mihi persuadere, nun eiusmodi missae et quomodo persolvantur, simulque mandavi, ut peractio cuiuscunque missae fundatae et anniversarii semper in libro proprio accurate adnotetur.

2. 3. 4.

Confraternitates, scholae, montes pietatis aliaque loca pia in hac dioecesi Labacensi non existunt.

5. An infirmorum hospitalia visitaverit, redditum rationes ab administratoribus exegerit et an [10] infirmis necessaria quoad salutem animae et corporis in eis subministrantur?

De hospitali infirmorum Labaci existente iam superius mentio est facta, quod episcopo diocesano in oeconomicis non subsit; in spiritualibus autem a conventu patrum franciscanorum infirmis omnia ad salutem animarum necessaria subministrantur.

§. VIII. De populo.

1. Quinam sint populi mores et an in pietate proficiat?

Populus in tota dioecesi, paucis tantum familiis exceptis, quarum una Labaci iudaismo, aliae partim Labaci, partim ruri Helveticae et Augustanae confessioni sunt additae, Romano – catholicam fidem profitetur, eique summa erga Sanctam Sedem reverentia adhaeret, ecclesias et sacramenta poenitentiae et eucharistiae sollertissime frequentans, ecclesiastica ieiunia observans, ad conciones et catecheses hilari animo properans, licet ruri a propria domo ad ecclesiam curatam eundo non raro duas aut tres horas consummere debeat. Hunc fidei zelum dioecesim prelustrans fere ubique observavi, simulque vidi, quae et quantum comunitates ad honeste sustentandos animarum curatores et ecclesias conferant, quam indefesse reparandis hinc inde ecclesiis et aedibus parochialibus insudent. Praecipue autem piis populi fervor tempore iubilaei universalis adeo se manifestaverat, ut de vera eius devotione vix dubium oriri possit. – Licet vero fides haec ubique apud plebem in dioecesi Labacensi vigeat, tamen infaustus temporis spiritus moribus etiam populi curae meae crediti nocuit et exemplum nequam nonnullorum cultioris, ut aiunt, conditionis etiam de plebe multos induxit ad negligenda ecclesiae praecepta et alia similia. Praecipue autem luxuria in iuniori plebe increvit. Attamen animarum curatores animo et virtute coercent ma-

lum, et a gratia Divina, quae talibus laboribus certe benedicit, annis futuris optimum eventum licet sperare.

2. An aliquis irrepserit abusus, aut parva quaedam in eodem invaluerit consuetudo, quae consilio indigeat et Sedis Apostolicae adiutorio?

Huiusmodi abusus aut pravae consuetudines in dioecesi Labacensi, Deo sint laudes, non inveniuntur. Biblicae, quarum S. Congregatio meminit in supradicto rescripto, societates exterae cum hac dioecesi nullam, quantum scitur, habent connexionem, legibus quoque augustissimi prohibitam; nec opinio, religiones scilicet omnes plane indifferentes existere, penes populum viget, paucis fors exceptis infaustis hominibus altioris vel cultioris, ut aiunt, conditionis. Attamen, quo difficiliora sunt tempora, eo maiorem vigilantiam, zelum atque animi firmitatem in procuranda animarum salute parochis commendare, eosque tam in his muneris pastoralis partibus, quam in ecclesiae iuribus protendis regere et pro viribus adiuvere non desino. Indignitatis tamen meae memor, quantum me ad munus episcopale sane gravissimum rite obeundum infirmiore esse sentio, tanto impensus omnipotentis et misericordissimi Dei gratiam implorabo, ut quae mihi desunt, suppleat et quae infirma sunt, roboret.

Hanc dum exeunte 61.mo quadriennio de administratione dioecesi meae relationem Sanctitati vestrae qua capiti et columnae ecclesiae catholicae, centroque unitatis porrigo, profundissimae ut decet humilitate ad pedes Sanctitatis vestrae me prosterno enixe supplicans, ut ea, quae ad ministerium pastorale melius administrandum necessaria visa fuerint, mihi communicare, mihiq; et gregi curae meae comisso apostolicam benedictionem impertiri dignetur.

Sanctitati vestrae

Humillimus et obedientissimus filius

Antonius Aloysius Wolf, episcopus Labacensis

Labaci die 20. decembris 1829

Dokument št. 125

1833, december 20.

Anton Alojzij Wolf

Wolfova prošnja prefektu Koncilske kongregacije za podaljšanje privilegijev redukcije ustanovnih maš in podelitve odveze članom framasonskih, karbonarskih in podobnih združenj.

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 13, Wolf.

Eminentissimo ac reverendissimo domino domino Emanueli de Gregorio sanctae Romanae ecclesiae cardinali, episcopo Tusculano, archimandrita Messanenisi, sanctissimi domini papae et Sedis apostolicae poenitentiario maiori, sacrae congregationis concilii praefecto etc., Romae

Eminentissime ac reverendissime domine domine cardinalis collendissime!

Relationem de statu dioeceseos et ecclesiae episcopalis Labacensis exeunte nunc 62. do quadriennio debite exaratam et ad sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum dominum Gregorium papam XVI. directam, eminentiae vestrae reverendissimae qua praefecto S. Congregationis Concilii, a qua erit examinanda, hic annexam ea qua par est, animi reverentia et obsequio transmittere audeo, simul enixe supplicans, quatenus eminentia vestra reverendissima non dedignetur, gratiosissime mihi concedere prorogationem:

- a. facultatis absolvendi tam in actu visitationis, quam extra, vere pauperes meae dioecesis, qui legata pia et missarum perpetuarum onera adimplere praetermiserint et reducendi huiusmodi missarum onera.
- b. Facultatis transferendi, quoties necessitas id exegerit, missarum onera ad alias ecclesias, dies vel altaria et in alia etiam loca intra dioecesim Labacensem existentia.
- c. Facultatum, quibus pro foro conscientiae etiam extra sacramentalem confessionem pro grege mihi commisso et intra fines meae dioecesis tantum, atque de speciali in unoquoque casu exprimenda Sedi apostolicae auctoritate mihi delegata uti valeam adiecta facultate absolvendi a censuris in cursis eos, qui sectae massonicae, carbonariae aliisque similibus nomen dederunt.

Hisce potentissimo eminentiae vestrae reverendissimae favori perimpense me commendans, summa cum veneratione persisto.

Eminentissimae ac reverendissimae dominationis vestrae

Humillimus et obsequentissimus servus Antonius Aloysius Wolf, episcopus Labacensis.

Labaci die 20. decembris 1833

Dokument št. 126

1833, december 20.

Anton Alojzij Wolf

Relatio de statu dioeceseos et ecclesiae episcopalis Labacensis

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 13, Wolf, Relatio 1833, str. 1–8.

Beatissime Pater!

Respiciens ad relationem 20. decembris 1829 exaratam, quam Sanctitati Vestrae de ecclesia Labacensis statu pro 61. quadriennio ea, qua par est, reverentia et obedientia exhibueram, elapso nunc 62. quadriennio novam relationem transmittere non tardo, quin tamen in hac relatione ea repetere audeam, quae iam in anteriori fusius exposita fuerunt, quorumque status elapso quadriennio immutatus non est.

§ 1. De statu ecclesiae materiali.

1. Institutio episcopatus.

Me reffero ad supradictam ultimam relationem.

2. Confinia episcopatus.

Dictis in supramemorata relatione hoc unicum adiungi debet, quod per litteras apostolicas sanctissimi domini nostri domini felicis recordationis Pii papae VIII. exaratas Romae sexto kalendas augusti⁹⁴ anno 1830, quae incipiunt »*In supereminenti apostolicae dignitatis specula*«, sexdecim parochiae et capellaniae denominatae: Slapp,⁹⁵ Budajne,⁹⁶ Ersel,⁹⁷ Gozha,⁹⁸ Losize,⁹⁹ Oberfeld,¹⁰⁰ Planina, Podraga, Podkraj, Schwarzenberg,¹⁰¹ Sturia,¹⁰² S.Veit,¹⁰³ Urabzhe,¹⁰⁴ Ustia,¹⁰⁵ Wippach,¹⁰⁶ Zoll¹⁰⁷ a dioecesi Goritensi, pariterque una supra viginti paroecias [sic!] et capellantias vocitatas: Adelsberg,¹⁰⁸ Koshana,¹⁰⁹ Dorn,¹¹⁰ Harije, Mautersdorf,¹¹¹ Nadajnoselo,¹¹² Nussdorf,¹¹³ Postejne,¹¹⁴ Prewald,¹¹⁵ s. Peter,¹¹⁶ Sagurje,¹¹⁷ Senosezh,¹¹⁸ Slavina, Stu-

⁹⁴ 27. julij.

⁹⁵ Slap.

⁹⁶ Budanje.

⁹⁷ Erzelj (danes podružnica župnije Goče).

⁹⁸ Goče.

⁹⁹ Lozice.

¹⁰⁰ Vrhpolje.

¹⁰¹ Črni vrh nad Idrijo.

¹⁰² Šturje.

¹⁰³ Št. Vid pri Vipavi, danes Podnanos.

¹⁰⁴ Vrabče.

¹⁰⁵ Ustje.

¹⁰⁶ Vipava.

¹⁰⁷ Col.

¹⁰⁸ Postojna.

¹⁰⁹ Košana.

¹¹⁰ Trnje.

¹¹¹ Matenja vas.

¹¹² Nadanje selo, danes župnija Šmihel.

¹¹³ Orehek.

¹¹⁴ Podstenje, danes podružnica Ilirske Bistrice.

¹¹⁵ Razdrto, danes podružnica župnije Ubeljsko.

¹¹⁶ Pivka – Št. Peter.

¹¹⁷ Zagorje (pri Pivki).

¹¹⁸ Senožeče.

deno, Suhorje, Ternova,¹¹⁹ Ubelsko,¹²⁰ Urem,¹²¹ Hrenoviza,¹²² Kneshak,¹²³ Prem cum locis Zhell,¹²⁴ Janesovo berdo¹²⁵ et Preloshe¹²⁶ a dioecesi Tergestina disiunctae, et dioecesi Labacensi perpetuo assignatae et incorporate fuerint.

3. Privilegia et praerogativae episcopatus.

Me referrens ad ultimam relationem observare tamen debeo, quod episcopatus Labacensis per supradictas litteras apostolicas unico privilegio immediatae erga Sanctam Sedem subiectionis, quo ab anno erectionis suae 1462, sine interruptione gaudebat, destitutus et metropolitico iuri archiepiscopi Goritiensis subiectus sit.

4. Numerus civitatum, oppidorum aut locorum episcopatus subiectorum.

Praeter urbes et fora in ultima relatione enarrata dioecesis Labacensis vigore supradictarum litterarum apostolicarum noviter acquisivit a dioecesi Goritiensi forum Vippach et a dioecesi Tergestina fora Adelsberg et Senosezh cum aliis pagis, quare numerus animarum totius dioecesis nunc ad 458.896 ascendit.

5. Status ecclesiae cathedralis una cum numero canonicorum et aliorum servitio chori addictorum, et an erectae fuerint praebendae poenitentiaria et theologalis?

Me refero ad ultimam relationem.

6. Status ecclesiarum collegiatarum, una cum numero pariter canonicorum et caeterorum, qui choris earum intersunt, et an in collegiatis erecta sit praebenda theologalis?

Ultimae relationi nonnisi hoc adiici debbet, quod capitulum collegiale Neostadii anno 1831 restauratum fuerit, habens nunc praepositum, quatuor [2] canonicos et unum vicarium, qui simul servitio chori et curae animarum addicti sunt. Praeter ecclesiam Neostadiensem collegiatam aliae collegiatae in dioecesi Labacensi non existunt.

7. Status et numerus ecclesiarum parochialium, nec non aliarum ecclesiarum et oratoriorum in episcopatu Labacensi existentium. An ecclesia cathedralis, col-

¹¹⁹ Trnovo – Ilirska Bistrica (župnijska cerkev sv. Petra).

¹²⁰ Ubelsko.

¹²¹ Vreme.

¹²² Hrenovice.

¹²³ Knežak.

¹²⁴ Čelje.

¹²⁵ Janežovo brdo.

¹²⁶ Prelože.

legiatae, oratoria necnon parochiales, caeteraque ecclesiae sint sacris suppellectilibus instructae, et quatenus ex eis habeant redditus pro fabrica assignatos?

Cum per supradictas litteras apostolicas diversae paroeciae, quarum aliquae tamen vicariatus vel capellaniae nominantur, huic dioecesi Labacensi noviter adiectae fuerint, dioecesis Labacensis nunc complectitur parochias 137, vicariatus perpetuos 50, alios vicariatus 2, capellanas iuribus parochialibus gaudentes 78, capellanas a parochiis dependentes 31, universim ergo 298 ecclesias sacramentatas et loca curata, in quibus animarum curatores vel soli, vel cum sacerdotibus subsidiariis resident. Cum supradictis paroeciis a dioecesibus Goritensi et Tergestina avulsis etiam 100 ecclesiae filiales non sacramentatae ad dioecesim Labacensem transierunt. Quoad statum harum ecclesiarum idem valet, quod in ultima relatione de reliquis fuit dictum.

8. Numerus monasteriorum tam virorum quam mulierum. An et quae iurisdictioni episcopali subiectae sunt?

Me refero ad ultimam relationem.

9. An adsit in dioecesi seminarium clericorum. Quot clerici in eodem alantur. An fuerit statuta taxa et in qua quantitate. An aliqua beneficia eidem fuerint unita et in universum quinam et quot sunt redditus seminarii?

Me refero ad ultimam relationem.

10. Numerus hospitalium, collegiorum, confraternitatum et alium locorum piorum, quae sunt in episcopatu, et quinam sint eorum redditus?

Me refero ad ultimam relationem.

11. An adsint montes pietatis et quot?

Montes pietatis hucusque in dioecesi Labacensi non existunt, nec vero erigendo monti pietatis Labaci opera datur.

§ II. De ipso episcopo.

1. An residentiae praeceptum a sacris canonibus, concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimpleverit? An aliquo et quo tempore abfuerit et an ultra menses conciliares et an cum vel sine Sedis Apostolicae licentia?

A die od 20.mo decembris 1829, quo ultimam relationem transimisi, a dioecesi mea non abfui, nisi anno 1830 a die 28. januarii usque ad 27. februarii, quo tempore Goritiam me contuleram, ut una cum episcopo Goritensi executioni litterarum apostolicarum sanctissimi domini Leonis papae XII. super nova dioecesim in Dalmatia et in Istria ordinatione anno 1828 pridie Kalendas iulii¹²⁷ editarum, quae incipiunt: *Locum beati Petri* debitam operam demus.

¹²⁷ 30. junij.

[3] Anno autem 1833 visitans paroecias archidioecesi Goritensi adiacentes Goritiam me contuli, ut novo metropolitae reverentiam exhibeam, post tres tamen dies in dioecesim meam reversus sum, sicque etiam hoc elapso quadriennio praeceptum residentiae exactissime adimplevi.

2. An et quoties dioecesis sibi commissae visitationem expleverit?

Anno visitavi	parochias	vicariatus	capellaniae
1830	27	12	25
1831	31	12	11
1832	30	18	21
1833	8	3	26

Sicque secundam canonicam visitationem totius dioecesis una cum paroeciis eadem noviter, ut supra adiectis absolvi. Occasione huius visitationis consecravi ecclesias parochiales 11 et altaria 14.

3. An per se vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit, et sacramentum confirmationis administraverit?

Etiam hoc elapso quadriennio omnes functiones pontificales, Deo adiuvante ipsemet explevi, et quidem ad primam tonsuram et quatuor minores ordines anno 1830 iuvenes 27, anno 1831 alios 36, anno 1832 alios 34, et anno 1833 alios 21, univesim 118 iuvenes dioecesanos promovi.

Sacras vero ordinationes quod attinet:

Anno 1830 clericos dioeceseos meae 49,
 anno 1831 – 36,
 anno 1832 – 34,
 anno 1833 – 19.

Universim 138 ad sacros subdiaconatus, diaconatus et presbyteratus ordines promovi.

Praeterea ex aliis dioecesibus 19 clericis sacros ordines, quatuor iuvenibus primam tonsuram et quatuor minores ordines, et de clero regulari uni diacono ordinis s. Francisci reformatorum s. presbyteratus ordinem contuli.

Sacramentum confirmationis administravi singulis annis tempore pentecostes in ecclesia cathedrali Labacensi et aliis temporibus ruri in omnibus, quas visitavi, ecclesiis curatis ita ut

anno	Labaci	ruri
1830	763	8.041
1831	1.047	5.411
1832	1.296	14.424
1833	1.440	2.651

Universim ergo 35.073 confirmaverim.

4. An et quoties synodum dioecesanam coegerit vel synodum provincialem accesserit?

Episcopus Labacensis nec synodum dioecesanam coegit nec ad synodum provincialem accessit, cum huiusmodi synodi in ditionibus Austriacis non habentur.

5. An verbum Dei per se ipsum praedicaverit et an legitimo concurrente impedimento viros idoneos assumpserit ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exequendum?

Sputu sanguinis in iuventute mea et nunc adhuc debilitate pectoris laborans, de consilio medicorum sermones a sacro suggestu [4] ad populum habere non audeo, nisi id peculiaris quaedam occasio expostulet, attamen in visitationes canonica antequam sacramentum confirmationis administrem, tam confirmandos quam patrilios, populumque in doctrina christiana erudire et examinare non praetermitto. Quod vero populo curae me concredito verbum divinum in omnibus parochiis, vicariatibus et capellaniis abunde praedicetur, iam relatione ultima fusius exponi.

6. An habet depositarium poenarum et mulctarum pecuniarum et an eadem fuerint piis usibus applicatae?

Depositarius huiusmodi non exsistit nec mulctae huiusmodi exiguntur.

7. Quanam taxa et an Innocentiana in sua cancellaria observetur?

In cancellaria episcopali Labacensi taxae ad normam anno 1784 a summo terrae principe pro omnibus dioecesibus Austriacis praescriptam exiguntur, et quidem ea moderatione ut cancellaria, cuius officiales sumptibus episcopi sustentantur, iussu eiusdem omnia fere gratis expediat.

**8. Quod habeat, quod sibi obstet circa exercitium episcopalis officii, iuris dictio-
nis ecclesiasticae, nec non tuendae libertatis et immunitatis ecclesiarum?**

Nihil.

9. An aliquod pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo aut pro clero?

Quae in ultima relatione exposui, etiam elapso quadriennio pro viribus continuare

non praetermisi, specialiter autem commemorare liceat, quod capitulum collegiale Neostadii fuerit restitutum, et due capellaniae pariter suppressae, id est in Duplach¹²⁸ et Teinitz¹²⁹ fuerint restauratae, quod dotationem pro diversis sacerdotibus in subsidium parochorum adiungendis effecerim, quod denique non solum promissam in ultima relatione reparationem palatii episcopalis in Görtschach¹³⁰ et villae episcopalis in suburbio s. Petri Labaci, sed etiam palatii episcopalis Oberburg¹³¹ iamiam finierim, ita quidem, ut reparationes palatiorum et aedium ad mensam episcopalem spectantium, quae adhuc necessaria inveniuntur, proximo quadriennio facile efficiantur, quo facto omnia aedificia ad episcopatum pertinentia in optimo statu erunt, licet mihi in pessimo tradita fuerint.

§ III. De clero saeculari.

[5] 1. An canonici, caeterique choro addicti ecclesiae cathedralis necnon collegiatarum choro iugiter intersint?

De capitulo cathedralis ecclesiae, nec non de capitulo collegiatae ecclesiae Neostadiensis noviter restituto dici potest, quod canonici et vicarii choro quidem intersint. Licet aliquos canonicos ecclesiae cathedralis a choro saepius absentes quandoque monere oporteat.

2. An ultra matutinum, laudes, caeterasque alias horas canonicas quolibet die celebrent missam conventualem?

De capitulo cathedralis ecclesiae valet id, quod iam ultima relatione exposui, de capitulo collegiatae ecclesiae Neostadiensis autem observare debeo, quod primam, tertiam, sextam, nonam, vespas et completorium quotidie in ecclesia collegiata decantet et quolibet die missam conventualem celebret.

3. An quolibet die missam conventualem applicent pro benefactoribus?

Utique.

4. An suas habeant constitutiones et eas punctualiter observent?

Habent, easque pro posse observant, ast constitutiones capitulis cathedralis anno 1621 confectae his temporibus non undequaque accomodatae inveniuntur, quod tamen de constitutionibus capituli collegialis Neostadiensis noviter confectis dici nequit.

¹²⁸ Duplje.

¹²⁹ Tunjice.

¹³⁰ Goričane.

¹³¹ Gornji Grad.

5. An qui obtinent praebendam poenitentiariam aut theologalem, adimpleant, quae adimplenda sunt et quomodo?

Hae praebendae nec in capitulo cathedrali Labacensi nec in capitulo collegiatae ecclesiae Neostadiensi unquam existebant.

6. An parochi in suis parochiis resideant?

Resident et quidem laudabiliter prout iam ultima mea relatione uberius exposui.

7. An librum matrimonii et baptismi aliosque libros, quos ad normam ritualis Romani retinere debent, retineant?

Retinent et ut hoc ordine praescripto fiat, diligenter invigilatur.

8. An aliqui ipsorum indigeant aliorum sacerdotum opera, ut sacramenta populo administrent?

Ne illa, quae hac super re in ultima relatione exposui, repetam, id unicum observo, dioecesim Labacensem nunc tot paroeciis a dioecesibus Goritensi et Tergestina avulsis auctam complecti 137 parochias, 52 vicariatus, 109 capellanas cum numero animarum 458.896, quarum indigentis spiritualibus dicti parochi, vicarii et capellani satisfacere non possent; quare in subsidium illorum adiuncti sunt alii sacerdotes pro cura animarum approbati, et quidem 214 cooperatores, 9 subsidiarii, 8 manemissarii et 37 beneficiati, ita quidem, ut quasi omnes paroeciae, vicariatus et capellaniae sufficienti numero animarum curatorum provisae dignoscantur.

9. An iidem per se vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas, pro sua et earum capacitatem pascunt salutaribus verbis, docendo, quae scire omnibus necessarium est ad salutem, iuxta monitum Tridentini et praecitati concilii Romani?

Parochos eorumque cooperatores hanc in re officiis suis diligentissime vacare, iam ex ultima relatione abundanter elucet.

[6] 10. An saltem dominicis et aliis festis diebus in suis parochiis fidei rudimenta et obedientiam erga Deum et parentes pueros caeterosque hoc adiutorio indigentes doceant, et an et qui eis operam praestent in hoc opere adimplendo, et an fructuose hoc opus adeo necessarium in singulis parochiis perficiant?

Huic opere exacte et fructuose perficiendo omnes fere sacerdotes curae animarum addicti, tam parochi quam eorum subsidiarii, omni conatu insudant et episcopus eisdem quam maxime invigilat.

11. An singuli parochi caeterique curam animarum exercentes singulis dominicis festisque de praecepto missam applicent pro populo eorum curae commisso?

Omnes animarum curatores proprium gregem habentes missam pro populo dictis diebus applicare asserunt et certe non praetermittunt.

12. An et quae praemittantur antequam quis ad primam tonsuram et minores ordines admittatur, et an sacris ordinibus initiandi ante cuiuscunque ordinis sacri receptionem, piis meditationibus, sive spiritualibus exercitiis vacent per aliquot dies in aliqua domo religiosa?

Quae hac super re in ultima relatione exposui, etiam elapso hoc ultimo quadriennio observata fuerunt.

13. An omnes praedicti vestes iugiter deferant clericales et an quoad fori privilegium servantur disposita a sacrosancta synodo Tridentina, sess. 23., cap. 6 *De reformatione* et a constitutione sanctissimi domini nostri Benedicti papae XIII. in eodem concilio Romano emanata?

Serio invigilatur, ut clerus huic praescripto satisfaciat, et si qui in eodem explendo minus accurati inveniuntur, ad observantiam eiusdem stringuntur.

14. An habeantur conferentiae theologiae moralis seu casuum conscientiae et etiam sacrorum rituum et quot vicibus habeantur, et qui illis intersint et quinam profectus ex illis habeatur?

Conferentiae huiusmodi in dioecesi Labacensi non habentur.

15. Quinam sint mores cleri saecularis et an aliquod in eo adsit scandalum, quod remedio indigeat potentiori?

Mores cleri prout iam ex ultima relatione elucet, boni dici possunt, si pauci excipiuntur sacerdotes, vino, avaritiae vel luxuriae addicti, quibus tamen, ne scandala publica oriantur, pro posse invigilatur.

§ IV. De clero regulari.

1. An regulares curam animarum exercentes, qui episcopali iurisdictioni, visitationi et correctioni subsunt in iis, quae ad curam pertinent et administrationem sacramentorum, munus sibi commissum fideliter adimpleant iuxta ea, quae in praecedenti capite dicta sunt de parochis saecularibus?

Tam franciscani quam capucini in hac dioecesi existentes clerum saecularem confessiones fidelium excipiendo et infirmos visitando laudabiliter adiuvant. Conventus autem franciscanorum Labaci, cui administratio parochiae commissa est, etiam omnia munia parochialia fideliter et utiliter exercet.

[7] **2. An aliquis regularis extra monasterium degat? An aliqui adsint in dioecesi a suis superioribus, servatis servandis eiecti, vel aliqui fuerint regularis intra claustra monasterii degens, sed qui extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo fuerit, et quomodo in hisce casibus in sic delinquentes animadverterit?**

De his plane nihil elapso quadriennio in dioecesi Labacensi successit.

3. An sua iurisdictione delegata usus sit in explendo visitatione conventuum et quinam sint religiosorum mores in dictis conventibus degentium?

Conventus visitare non praetermisi. Religiosorum mores laudantur, paucis iunioribus exceptis, qui minus obediētes erga suos superiores dicuntur.

4. An aliquod habeat cum regularibus offendiculum in exercitio iurisdictionis delegatae in illis casibus, in quibus eadem ipsi tributa est a sacro concilio Tridentino vel a summorum pontificum constitutionibus et signanter a bulla Clementis papae X. quae incipit *Superna*?

Offendiculum huiusmodi necdum habui.

§ V. De monialibus.

1. An moniales episcopo subiectae suas servant constitutiones?

Servant exacte.

2. An claustra in earum monasteriis inviolate custodiantur?

Custoditur.

3. An aliqui abusus in iisdem monasteriis irrepserint, qui consilio aut auxilio S. Congregationis indigeant?

Nequaquam.

4. An praeter ordinarium confessarium alius extraordinarius ab ipso bis aut ter in anno fuerit oblatus?

Utique, sed rarissime acceptatur.

5. An dictorum monasteriorum redditus fideliter administrentur et monialium dotes fuerint persolutae et quomodo erogatae?

Paucissimi redditus monasteriorum bene quidem administrantur, moniales tamen vivere non possent, nisi munificentia religiosissimi nostri imperatoris eas adiuvaret. Cum puellae plerumquae pauperes monasteria ingrediantur, dotes monialium valde rarae sunt, et tamen exigui valoris, ut vix mentione dignae habeantur.

Monasteria monialium praelatis regularibus subiecta in dioecesi Labacensi non existunt.

§ VI. De seminario.

1. Quot sint in seminario alumni?

80 prout ultima relatione fusius explicavi.

2. An in ecclesiastica disciplina rite instruantur?

Huic institutioni cura quam maxima adhibetur.

3. Quibusnam studiis vacent et quo progressu?

Frequentant praelectiones theologicas ad normam ab augustissimo praescriptam in publico caesareo regio lyceo, aedibus seminarii contiguo, et tam quoad mores, tam quoad progressum in studiis plerumque expectationi satisfaciunt.

[8] 4. An cathedrali et aliis locis ecclesiae diebus festis inserviunt?

Inserviunt, prout ultima relatione expositum fuit.

5. An cum consilio duorum canonicorum seniorum a se electorum necessaria pro recto regimine statuerit?

Quae iam penultimo quadriennio statuta fuerant, mox elapso ultimo quadriennio sine immutatione servabam, cum pro recto regimine seminarii sufficiant.

6. An illud aliquando visitet et operam det, ut constitutiones adimpleantur?

Singulis hebdomadis, nisi impediar, seminarium semel visitare pergo, et, sicut ultima relatione exposui, operam dare non desino, ut constitutiones exacte adimpleantur.

7. An statuta sit taxa ad tramites concilii Tridentini eademque exigatur, et an aliqui morosi sunt in eius solutione?

Clerus saecularis totius dioecesis annuatim contribuit ad sustentandum seminarium circa 400 scutos Romanos. Eandem circiter summam contribuit etiam episcopus ad fundum religionis, ex quo seminarium praecipue sustentatur. Morosi in hac solutione non dantur.

§ VII. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis.**1. An in sacristiis omnium et singularum ecclesiarum exposita sit tabella onerum missarum et anniversariorum ad tramites decretorum sanctae memoriae Urbani VIII. et an eis punctualiter satisfactum est?**

Tabellae hae in sacristiis quasi omnium ecclesiarum reperiuntur, neque dubitandum est, ut onera haec adimpleantur.

2.3.4. Confraternitates, scholae, montes pietatis, aliaque loca pia in hac dioecesi non existunt.**5. An infirmorum hospitalia visitaverit, reddituum rationes ab administratoribus exegerit et an infirmis necessaria quoad salutem animae et corporis in eis subministrentur?**

Hospitale infirmorum Labaci existens episcopo in oeconomicis non subest, in spiritualibus autem a conventu patrum franciscanorum infirmis omnia ad salutem animarum necessaria subministrantur.

§ VIII. De populo.

1. Quinam sint populi mores et an in pietate proficiant?

Mores populi prout illos ultima relatione descripsi etiam elapso ultimo quadriennio pro temporum circumstantiis bonos populumque religionis et pietatis studiosum inveni, licet vitia quaedam et praecipue luxuria exemplo nonnullorum cultioris, ut aiunt, conditionis etiam ruri invalescant!

2. An aliquis irrepserit abusus aut prava quaedam in eodem invaluerit consuetudo, quae consilio indigeat et Sedis Apostolicae adiutorio?

Nequaquam.

Haec sunt, beatissime pater, quae de ecclesiae Labacensis, cui praesum, statu pro sexagesimo secundo quadriennio sanctitati vestrae filiali subiectione exhibeo, pedes sanctitatis vestrae exosculans simulque enixe supplicans, ut mihi et gregi curae meae comisso apostolicam benedictionem impertiri non dedignetur.

Sanctitatis Vestrae humillimus et obedientissimus filius
Antonius Aloysius Wolf, episcopus Labacensis
Labaci 20. decembris 1833

Dokument št. 127

1839, marec 26.

Anton Alojzij Wolf

Relatio de statu ecclesiae et dioecesis Labacensis¹³²

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 13, Wolf, Relatio 1839, str. 1–6.

[1] Beatissimae pater!

Pro sexagesimo tertio quadriennio die 20. decembris 1837 iamiam elapso relationem de statu ecclesiae Labacensis iam dudum exaravi ast occasione eandem Sanctitati Vestrae modo praescripto exhibendi hucusque carens, veniam humiliter peto, ut tardius, quam desideravi, officio meo satisfaciam illamque habita ratione relationum praecedentium et clementissimi rescripti eminentissimorum patrum Tridentinae sy-

¹³² Škof Wolf je za *visitatio Liminum* 29. maja 1839 pooblastil »*Reverendissimo Signore Signore Luigi canonico Fiaschetti, Rettore dell'Almo Collegio Capranica in Roma*«.

nodi interpretum detto 13. maii 1835 Sanctitati Vestrae nunc primum maxima cum devotione et reverentia praesentem.

§ I. De statu ecclesiae materiali.

Ad statum ecclesiae materiale quod attinet, omnia sic se habent, prout fuerant descripta in anterioribus duabus relationibus a me iamam transmissis, hoc unica additamento, ut e vicariatu Höflein¹³³ et e capellania Grafenbrunn¹³⁴ due parochiae fuerint erectae, quae praeter parochum etiam cooperatore nunc gaudent, ut in pago Koshza¹³⁵ nova capellania, nec non in aliis parochiis, quinque cooperaturae et quinque subsidiariatus fuerint creati de sufficiente dote provisi, ut mons pietatis Labaci iamam sit erectus, non tamen ab episcopali, sed civiliter tantum auctoritate dependes. Observare insuper debeo, quod in hospitali, licet administratio eiusdem oeconomica ab episcopo nequaquam dependeat, aegrotis tamen subsidia spiritualia minime desint, cum quotidie a capellano ad id a me destinato, et ab aliis etiam sacerdotibus subsidiariis, praecipue e conventu patrum franciscanorum quotiescunque status aegrotorum id exigit, visitentur.

§ II. De ipso episcopo.

1. An residentiae praeceptum a sacris canonibus, concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimpleverit, an aliquo et quo tempore abfuerit, et an ultra menses conciliares, et an cum vel sine Sedis Apostolicae licentia?

Infra quadriennium sexagesimum tertium a dioecesi mea non abfui, nisi anno 1835 a die 22. maii usque ad 20. junii, quo tempore post mortem imperatoris Francisci I. qua deputatus huius provinciae una cum aliis Viennam missus fui ad praestandam novo imperatori Ferdinando I. reverentiam; et iterum anno 1837 a die 25. augusti usque ad 11. octobris, quo tempore Viennam ob varia negotia etiam dioecesis attinentia, et ut dicto imperatori noviter reverentiam exhibeam, profectus fui, et denique a die 20. usque ad 27. octobris, quibus septem diebus Goritiae novum meum metropolitam visitans commoravi.

2. An et quoties dioecesis sibi commissae visitationem expleverit?

Expleta anno 1833 secunda totius dioecesis visitatione sequenti anno tertiam visitationem incepti, ita quidem:

¹³³ Preddvor.

¹³⁴ Knežak.

¹³⁵ Konjšica (danes podružnica župnije Šentjurij – Podkum).

Ut anno 1834 parochias 43, vicariatus 22, capellanas 35

1835 " 37 " 14 " 33

1836 " 51 " 10 " 11

1837 " 16 " 11 " 44

perlustraverim, sicque hoc quadriennio non solum tertiam visitationem totius dioecesis expleverim, sed aliquas parochias, vicariatus et capellanas iam quarta vice visitaverim, qua occasione etiam quatuor ecclesias et quinque altaria consecravi.

3. An per se vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit et sacramentum confirmationis administraverit?

Etiam hoc quadriennio omnes functiones pontificales ipsemet explevi et quidem primam tonsuram et quatuor minores ordines

Anno 1834 contuli 22

1835 22

1836 23

1837 19

Universim 86 alumniis dioecesanis.

Ad sacros autem ordinis promovi:

Anno 1834 ad subdiaconatum 22, ad diaconatum 22, ad presbyteratum 25

1835 18 20 20

1836 21 21 21

1837 16 16 16

inter quos ex ordine franciscanorum erant duo diaconi et quinque presbyteri, et unus e clero saeculari dioecesis Tergestino – Justinopolitane pro suscipiendis ordinibus sacris huc rite dimissus.

Item sacramentum confirmationis administravi singulis annis tempore pentecostes in ecclesia [2] cathedrali Labacensi, et aliis temporibus ruri in omnibus, quas visitavi parochiis, vicariatibus seu capellaniis ita quidem, ut

anno	Labaci	ruri
1834	907	10.648
1835	782	10.913
1836	876	8.586
1837	1.264	7.506

Universim ergo 41.482 confirmaverim.

Quibus adiungere liceat, me ab anno 1824, quo episcopatus huius possessionem cepi, usque ad finem anni 1837 Labaci benedixisse 328 novas campanas, quorum solummodo 36 pro aliis dioecesibus, relique omnes pro ecclesiis dioecesi Labacensis fuerant factae et quidem fere omnes sumptibus communitatum.

4. An et quoties synodum dioecesanam coegerit vel ad synodum provincialem accesserit?

Cum iam ex anterioribus relationibus apparet, synodus dioecesana cogi haud quamquam possit, eius loco adhibere non praetermitto, quae episcopis insinuat Benedictus XIV (De synodo, l. 1, c. 2) quaeque eminentissimi patres Tridentinae synodi interpretes vigore rescripti supra memorati mihi commendarunt. Habeo enim in dioecesi mea 20 vicarios foraneos sive decanos rurales, qui districtibus eorum curae commissis invigilant, opportunas instructiones a me recipiunt, et relationes mihi ita exhibent, ut statum dioeceseos meae semper perspectum habeam, quare etiam aliorum convisitatorum ope non indigeo, donec Divinae placuerit providentiae vires meas ita conservare, ut ipsemet muneri meo satisfacere valeam. Praeterea ex canonicis ecclesiae cathedralis unum constitui directorem cancellariae episcopali, qui in rerum perficiendarum copia laudabiliter me adiuvat, quique successu temporis etiam vicarius generalis poterit constitui.

5. An verbum Divinum per se ipsum praedicaverit et an legitimo concurrente impedimento viros idoneos assumpserit ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exequendam?

Debilitatis pectoris et vocis, ut iamiam exposui, me quidem impedit, ut ipsemet praedicare nequeam, licet de reliquo valetudine bona gaudeam et reliquas muneris mei partes plerumque absque omni molestia explere possim. Ast habeo fere sexcentos parochos, vicarios, capellanos, cooperatores et subsidiarios pro cura animarum approbatos, qui in ecclesiis, quarum servitio adscripti sunt, omni die dominico et festivo mane et a meridie verbum Dei praedicare et catechizare non praetermittunt.

6. An habeat depositarium poenarum et mulctarum pecuniarum et an eadem fuerint piis usibus applicatae?

In his me referro ad anteriores meas relationes.

7. Quanam taxa et an Innocentiana in sua cancellaria observetur?

In his me referro ad anteriores meas relationes.

8. An quod habeat, quod sibi obstet circa exercitium episcopalis officii, iurisdictionis ecclesiasticae, nec non tuendae libertatis et immunitatis ecclesiarum?

In his me referro ad anteriores meas relationes.

9. An aliquod pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo aut pro clero?

Nihil eorum, quae ecclesiae, populus et clerus a me pro viribus meis exigere possunt, praetermittens, curam tamen praecipuam habui, ut aliquibus animarum curatoribus de meliori dote provideatur, ut numerus animarum curatorum augeatur, ut ecclesiae cathedrali paramentis simplicibus quidem sufficienter instructae, ast praetiosius omnino destituta de his etiam aliquo saltem modo provideatur, eaque partim

ex contributionibus voluntariis benefactorum, partim propriis meis sumptibus anno 1837 Viennae degens comparavi, ut cultus Divinus publicus saltem in principalioribus festivitatis decentius quam antea haberi possit. Dioecesis Labacensis anno 1824, dum sedis episcopalis possessionem adii, sacerdotes saeculares nonnisi 415 habebat. Cum parochiis anno 1830 a dioecesibus Goritensi et Tergestina avulsis, et dioecesi Labacensi incorporatis nonnisi 33 sacerdotes saeculares ad hanc dioecesim transierunt. Si ergo Sanctitati Vestrae placuerit, hunc numerum 448 sacerdotum saecularem comparare cum numero 639 sacerdotum saecularium, quibus haec dioecesi, exeunte anno 1837 gaudebat, quique fere omnes in cura animarum sunt constituti, facile perspiciet, quod multa peracta fuerint pro ecclesia et populo et pro clero.

§ III. De clero saeculari.

1. An canonici, caeterique choro addicti ecclesiae cathedralis nec non collegiarum choro iugiter intersint?

Haec super re idem valet, quod iam anterioribus relationibus exposui. Observare tamen liceat, capitulum cathedrale praeter praepositum et decanum, novem adhuc aliis constitui canonicis, inter quos tres senio confecti sunt. Reliquorum autem unus archiparochi, alter directoris seminarii episcopalis et studii theologici in caesareo regio lyceo Labacensi, tertius directoris studii philosophici in eodem lyceo, quartus directoris cancellariae episcopalis et caesareo regio gymnasii, quintus inspectoris supremi scholarum totius dioecesis, sextus denique professoris studii biblici novi foederis munus in caesareo regio lyceo simul obit, quare fieri nequit, ne quandoque unus alterve choro interesse impediatur. Hoc tamen raro et nonnisi iusta de causa fieri certum est.

Licet quaedam horum munerum a laicis possent occupari, perutile tamen ob iuventutem in caesareo regio lyceo et gymnasio educandam mihi videtur, ut studiis etiam non theologicis praeficiantur canonici et ab iisdem arceantur laici, quare ipsemet curo, ut munus huiusmodi, si vacare contigerit, canonico idoneo iterum conferatur. Verum quidem est, canonicis his muneribus multum temporis impendere debere, ast fructus, qui ex eorum vigilantia in meliorum iuventutis educationem cadunt, tanti sunt momenti, ut nonnisi dolente animo studiis philosophicis et gymnasio laicum profici viderem.

[3] 2. An ultra matutinum, laudes caeterasque alias horas canonicas quolibet die celebrent missam conventualem?

Dictis hac super re iam in anterioribus duabus relationibus haec adhuc adicienda puto.

Fridericus Romanorum imperator fundator episcopatus et capituli Labacensis in litteris foundationis huius sic se exprimit: »Volentes, ut idem episcopus, praepositus, decanus et canonici una cum vicariis perpetuis futuris temporibus iuxta ordinationes et statuta per eos edenda et statuenda, officium quinque horarum canonicarum, videlicet primam,

tertiam, sextam, nonam et completorium in dicta ecclesia s. Nicolai quotidie decantent et matutinas per praefatos vicarios et aliquem seu aliquos ex eis, prout ipsi super hoc statuent, nec non vespervas per scholares eiusdem oppidi decantari procurent».

Per litteras apostolicas sanctissimi domini Pii papae II. Pientiae anno incarnationis Domini 1462, octavo idus septembris¹³⁶ datas, supradictae litterae patentes imperatoris, per quas diversas ordinationes ad effectum erectionis episcopatus et capituli fecit, fecerunt confirmatae earumque tenor, ac si de verbo ad verbum insertus foret, a sanctissimo habere voluit pro expresso.

Haec fundatio a Sancta Sede apostolica, ut mox dictum est, confirmata non obligat canonicos ad expletionem matutini cum laudibus et vespervarum in ecclesia cathedrali, illosque solummodo obligat, ut matutinum cum laudibus per vicarios et aliquem seu aliquos ex eis, nec non vespervas per scholares oppidi Labacensis decantari procurent, unde venit, ut a tempore erectionis episcopatus et capituli Labacensis matutinum cum laudibus a canonicis in ecclesia cathedrali nunquam persolveretur, ut iam prima mea relatione exposui.

Dos ecclesiae cathedralis, ex cuius redditibus vicarii chori, cantores et reliqui ministri ecclesiae alebantur, prout et reliquarum ecclesiarum et foundationum ditionis Austriacae de lege in aerario publico collocata fuit, indeque ecclesia cathedralis usuras annuas percipiebat, quibus eidem deservientes sustentabat, et omnia ad divinum cultum rite peragendum necessaria procurabat. Ast occupata anno 1809 a Gallis hac provincia, dictae usurae plane cessarunt, et ecclesia cathedralis omnibus omnino redditibus destituta fuit, quare vicarii chori, cantores, musici et alii sacerdotes choro inservientes omni beneficio privati ad alia transierunt servitia. Et licet haec provincia fuerit reoccupata ab Austriae imperatore iam anno 1813, usurarum tamen ab aerario publico percipiendarum vix dimida pars, et haec quidem non in pecunia numerata, sed in charta hucusque solvitur, cuius valor iterum infra dimidium valoris pecuniae numeratae est. Sunt enim debita status Austriaci tam erga privatos, quam erga ecclesias et foundationes etc. in series 488 divisa, quarum annuatim quinque vel sex iam ab anno 1818 sorte ducuntur, et debita in his seriebus forte ductis comprehensa in pristinum valorem ita restituuntur, ut usurae integrae ut prius in pecunia numerata exsolvantur, ast hucusque sors ecclesiae cathedrali minime favebat, quare redditus eiusdem semper adhuc adeo diminuti sunt, ut unicum sacerdotem choro inservientem, qui simul sacristae et organistae munus obit, sustentare possit, ut musicis et cantoribus plane careat, ut nec de suppellectili sacra ecclesia sufficienter provideri posset, nisi populus devotus et religiosus indigentias ecclesiae dolenter observans ea, quae summopere sunt necessaria, suppeditare.

Quod in his rerum circumstantiis vicarii chori nondum reconstitui potuerit, licet cum capitulo iam saepius hac super re deliberaverim, Sanctitas Vestra facile percipiet. Quodsi vero redditus ecclesiae cathedralis favente forte, ut sperare licet,

¹³⁶ 6. september.

successu temporis aucti fuerint, principalis mea et capituli mei cura erit, vicarios chori assumere, et chorum ecclesiae cathedralis ad normam supradictae foundationis a Sancta Sede apostolica confirmatae ordinare, cum mihi meoque capitulo nil magis cordi sit, quam ut accurate adimpleantur, quae Sanctitatis Vestrae, cui filiali devotione et toto animo inhaeremus, a nobis exigit. Ast donec media pro sustentandis chori vicariis omnino desunt, donec canonici aliis etiam muneribus ut supra dictum est, multum ast utiliter occupantur, matutinum cum laudibus in ecclesia cathedrali eominus decantari potest, cum sacerdotes, qui parochi adiutricem operam praestant, cum concionibus et cura animarum adeo occupati sint, ut subsidium quasi nullum hac in re praestare possent.

3. An quolibet die missam conventualem applicent pro benefactoribus?

Utique.

4. An suas habeant constitutiones et eas punctualiter observent?

Dictis iam hac super re in anterioribus relationibus id adhuc addendum puto. Quamprimum dos et redditus ecclesiae cathedralis in pristinum meliorem statum restitui fuerint, curabo, ut a capitulo cathedrali veteres constitutiones reformentur, novaeque meae approbationi proponantur.

[4] 5. An qui obtinent praebendam poenitentiarium aut theologalem adimpleant, que adimplenda sunt, et quomodo?

Has praebendas hic non existere, iam nuper exponi. Lubenter quidem in id incumberem, ut quae prior praebenda vacaverit, eadem in theologalem, quae posterior in poenitentialem erigatur, ast collatio unius tantum canonicatus capituli cathedralis spectat episcopum, et canonicus a me nominatus et institutus alioquin parochum agit, praesentatio vero ad reliquas praebendas canonicales partim imperatori, partim familiis privatis iure patronatus gaudentibus competit. Curabo quidem, ut qua praebenda vacaverit, eadem in theologalem vel poenitentiarium pro qualitate sacerdotis a patrono praesentati erigatur. Ast si praesentatus qualitates pro his muneribus requisitas non haberet, munus theologi vel poenitentiarium eidem confere non possem.

6. An parochi in suis parochiis resideant?

Me referro ad anteriores duas relationes.

7. An librum matrimonii et baptismi aliosque libros, quos ad normam Rituali Romani retinere debent, retineant?

Me referro ad anteriores duas relationes.

8. An aliqui ipsorum indigeant aliorum sacerdotum opera, ut sacramenta populo administrent?

Me referro ad anteriores duas relationes.

9. An iidem per se vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitatem pascunt salutaribus verbis, docendo quae scire omnibus necessarium est ad salutem, iuxta monitum Tridentini et praecitati concilii Romani?

Me referro ad anteriores duas relationes.

10. An saltem dominicis et aliis festis diebus in suis parochiis fidei rudimenta et obedientiam erga Deum et parentes, pueros caeterosque hoc adiutorio indigentes doceant, et an et qui eis operam praestent in hoc opere adimplendo et an fructuose hoc opus adeo necessarium in singulis parochiis perficiunt?

Hac in re a parochis caeterisque animarum curatoribus nihil negligi, iam ex prioribus meis relationibus elucet, ut autem Sanctitas Vestra fusius adhuc perspiciat, monitum quoque incolas quoad instructionem in fidei morumque praeceptis nequaquam negligi mentionem examinis quoque facere non superfluum duxi, quod ante tempus paschale parochi, vicarii, capellani, eorumque subsidiarii pro antiqua huius dioeceseos consuetudine cum parochianis suis omni anno instituere illudque si maior obtigit fidelium numerus, nonnunquam iam tempore adventus inchoare et usque ad tempus paschale prosequi soleant. Ut iustus ordo huius examinis observetur, diebus dominicis pro qualibet per hebdomadam die sibi placita parochi certum examinandum numerum e cathedra denuntiant, ita tamen, ut viri separati a mulieribus et pueri disiuncti a puellis ad examen et instructionem compareant aut, ne res eorum familiaris domi curanda ullo modo damnum patiatur. Tentantur et instruuntur hac occasione diebus ferialibus tam adulti quam parvuli modo placito, hilari, honoris cuique debiti studioso et discreto praeprimis in eis, quae a theologis necessaria necessitate medii et praecepti nuncupantur, quaeque per anni decursum diebus dominicis et festis de praecepto in ecclesiis ab animarum curatoribus explanata fuerunt. Peracto hoc examine scheda approbationem pro confessione et communione paschali testificans cuilibet exhibetur, ab eodem tempore paschali confessario tradenda. Exempta civitate Labacensi populus reliquarum parochiarum totius dioecesis huic perutili consuetudini, qua etiam mutua domestica instructio multum promovetur, ita haeret, ut omnes plane fideles ad hoc examen lubentissime compareant, paucissimis hinc inde in quadam civitate exceptis, quos tamen parochi compellere non negligunt ut posterius ad tale examen se sistant, nisi sint eiusmodi conditionis et characteris, ut sufficienter instructi prudenti iudicio praesumi debeant.

11. An singuli parochi caeterique curam animarum exercentes singulis dominicis festisque de praecepto missam applicent pro populo eorum curae commisso?

Me referro ad anteriores meas relationes.

12. An et quae praemittantur antequam quis ad primam tonsuram et minores ordines admittatur, et an sacris ordinibus initiandi ante cuiusunque ordinis

sacri receptionem, piis meditationibus, sive spiritualibus exercitiis vacent per aliquot dies in aliqua domo religiosa?

Me referro ad anteriores meas relationes.

13. An omnes praedicti vestes iugiter deferant clericales et an quoad fori privilegium servantur disposita a sacrosancta synodo Tridentina, sess. 23., cap. 6 *De reformatione* et a constitutione sanctissimi domini nostri Benedicti papae XIII. in eodem concilio Romano emanta?

Me referro ad anteriores meas relationes.

14. An habeantur conferentiae theologiae moralis seu casuum conscientiae et etiam sacrorum rituum et quot vicibus habeantur, et qui illis intersint et quinam profectus ex illis habeatur?

Me referro ad anteriores meas relationes.

[5] 15. Quinam sint mores cleri saecularis et an aliquod in eo adsit scandalum, quod remedio indigeat potentiori?

Ad mores cleri saecularis quod attinet pro hoc quadriennio idem valet quod pro anterioribus duobus quadriennis Sanctitati Vestrae iam exposui. Scandala, si ita nominari possunt, ultimo quadriennio cum duobus sacerdotibus saecularibus acciderant, quorum unus Jacobus Supan, annorum 54, professor publicus studii biblici veteris foederis in caesareo regio lyceo Labacensi (quondam discipulus Joannis Jahn professoris theologici in universitate Vindobonensi, qui circa archaeologiam biblicam et introductionem in libros sacros veteris foederis varia perperam scripserat) similibus principiis abundans talia in praelectionibus suis, quas alumni seminarii episcopalis frequentare debebant, et semel in concione publica protulit, ut a munere professoris statim suspendi et postea penitus amoveri eo magis debuerit, cum etiam diebus dominicis et festis de praecepto misae celebrationem, imo ecclesiae frequentationem negligere, et auctoritatem ordinarii aperte spernere coeperit. Cum tamen professores lycei ab augustissimo nominentur, et nonnisi eo annuente destitui possint, hominesque huius generis raro fautoribus careant, nonnisi praevia diuturna et odiosa inquisitione a regimine provinciae instituta, licet dictus Jacobus Supan me urgente statim a munere professoris fuerit suspensus, imperator denique eum penitus amovere et alium successorem nominare decrevit, qui Deus sint laudes, munere professoris theologici laudabiliter fungitur.

Alter sacerdos Ignatius Valenchich, 42 aetatis annum agens, diversorum iam parochorum subsidiarius, sorte sua minime contentus, arti medicae, ut aiunt (homöopathicae) totum se dicare coeperat, et licet communi omnium tam peritorum, quam non peritorum iudicio huius artis plane sit ignarus, tamen aegroti plerumque rudioris conditionis adeo ad illum concurebant, et dona, quae inde percepisse videtur, eidem adeo placebant, ut spretis tot monitionibus meis ab exercitio huius artis desistere noluerit, donec tot querelis medicorum ad provinciae regimen, imo ad defunctum

imperatorem delatis inquisitio civilis contra illum ordianta fuerit, quae inclusione 14 diebus durante eum punierat, eique ulterius huius artis exercitium strictissime interdixerat, a quo tamen penitus non abstinuit, licet nunc raro unus alterve aegrotorum ad illum adhuc recurrat. Timendum tamen est, ne privatus lucro, quo antea ex tanto aegrotorum concursu gaudebat, et gravatus, ut dicitur, debitis, vidensque quod neglectis studiis ecclesiasticis vix unquam ad beneficii meliora promovere possit, pro indole sua inquieta in alios ad huc errores incidat, praecipue cum conversationem sacerdotum fugiat et propensior ad profanas quam ad ecclesiasticas occupationes esse videatur.

§ IV. De clero regulari.

Quoad interrogationes huc spectantes non nisi ea, quae iam in ultima relatione exposui, repetere simulque addere possum, me limites, quibus iurisdictio episcopalis in sacras religiosorum virorum familias circumscripta est, nunquam excedere.

§ V. De monialibus.

Dum ad interrogationes huc spectantes ad ea me reffero, quae iam anterioribus duabus relationibus dixi, observare etiam debeo, me praescripta confessarios extraordinarios concernentia, qui religiosae communitati universae vel monialibus singularibus dantur, hucusque exactae observasse. Confessarii ordinarii etiam a meis praedecessoribus omni triennio mutari non solebant, ut autem etiam hac in re decretis sacrae congregationis episcoporum et regularium negotiis praeposita satisfaciam, mense futuro novum confessarium ordinarium pro monasterio Labacensi ad triennium constituam, idem pro monialibus monasterii Locopolitani data occasione, licet de hic duobus monasteriis Sanctitati Vestrae nonnisi laudabilia hucusque referre valeam.

§ VI. De seminario.

Quot sint in seminario alumni?

Anno	1834	in seminario erant	79 alumni
	1835		80
	1836		76
	1837		73

Quoad reliquas de seminario interrogationes idem valet, quod iam in anterioribus duabus relationibus continetur.

§ VII. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis.

Nil nisi ea, quae iam bis exposui, referre possum.

§ VII. De populo.

Nil nisi ea, quae iam bis exposui, referre possum.

Dum haec de administratione meae dioecesis, ea qua decet obedientia profero, pedes Sanctitatis [6] Vestrae exosculans et apostolicam benedictionem pro me et grege curae meae concredito flagitans, filiali subiectione persisto
 Sanctitatis Vestrae humillimus et obedientissimus filius
 Antonius Aloysius Wolf, episcopus Labacensis
 Labaci die 26. martii 1839

Pripis:

Eminentissime ac reverendissime domine domine cardinalis collendissime!

Dum relationem de administratione ecclesiae et dioecesis Labacensis pro sexagesimo tertio quadriennio die 20. decembris 1837 iamiam expirato ad sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum dominum Gregorium papam XVI. transmittito, id eminentiae vestrae reverendissimae qua praefecto S. Congregationis Concilii, a qua erit examinanda, hisce nuntiare audeo, et potentissimo eminentiae vestrae reverendissimae favori me commendans summa cum veneratione persisto.

Eminentissimae ac reverendissimae dominationis vestrae
 humillimus et obsequentissimus servus
 Antonius Aloysius Wolf, episcopus Labacensis
 Labaci die 26. martii 1839

Dokument št. 128

1847, julij 20.

Anton Alojzij Wolf

Relatio de statu dioeceseos et ecclesiae cathedralis Labacensis

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 13, Wolf, Relatio 1847, str. 1–3.

[1] Beatissimae pater!

Tam pro quadriennio sexagesimo quarto iam 20. decembris 1841 elapso, quam pro sexagesimo quinto iam 20. decembris 1845 exspirato relationem de statu ecclesiae Labacensis Sanctitati Vestrae iam dudum exhibere debuissim. Ast varia sunt, quae hucusque in explendo hoc officio me impedierunt, quare veniam humilima petens nunc primum eandem Sanctitati Vestrae humiliter porrigo, respiciens simul ad ea, quae sacra congregatio Tridentini iuris interpres et vindex ad ultimam meam relationem 26. martii 1841 rescribere dignabatur.

§ I. De statu ecclesiae materiali.

Infra haec duo quadriennia erecta sunt in dioecesi Labacensi aliqua beneficia nova, et quidem: parochia in Kaltenfeld,¹³⁷ capellania iuribus parochialibus gaudens in Alpibus supra Assling¹³⁸ capellaniae a parochiis dependentes in Oberskrill¹³⁹ et Safnitz,¹⁴⁰ cooperaturae vel subsidiarius in Prem, Kaltenfeld, Bründel.¹⁴¹ Item noviter aedificatae sunt plures ecclesiae parochiales, quarum unam anno 1838, alteram anno 1840, tres anno 1841 et septem anno 1845 una cum altaribus earundem consecravi. Campanas novas Labaci fusas, benedixi anno 1838 – 39, anno 1839 – 25, anno 1840 – 32, anno 1841 – 40, anno 1842 – 29, anno 1843 – 44, anno 1844 – 36, anno 1845 – 25 in summa ergo 270 campanas, quarum solum modo 55 ad alii dioeceses migrarunt. De reliquo quoad statum ecclesiae materiale res ita se habent, prout illas praecedentibus meis relationibus exposueram.

§ II. De ipso Episcopo.

1. An residentiae praeceptum a sacris canonibus, concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimpleverit, an aliquo et quo tempore abfuerit, et an ultra menses conciliares et an cum vel sine Sedis Apostolicae licentia?

Infra haec duo quadriennia unica tantum vice a dioecesi mea abfui et quidem anno 1842 tempore autumnali per sex hebdomadas, Viennae ob varia dioeceseos negotia.

2. An et quoties dioecesis sibi comissa visitationem expleverit?

anno	parochias	vicariatus	capellanas
1838	32	9	25
1839	18	11	11
1840	16	4	12
1841	14	14	17
1842	43	10	12
1843	13	5	27
1844	32	10	25
1845	33	15	11

¹³⁷ Studeno.

¹³⁸ Sv. Križ nad Jesenicami (Planina pod Golico).

¹³⁹ Zdihovo.

¹⁴⁰ Žabnica.

¹⁴¹ Studenec.

Sicque quarta dioeceseos visitatione anno 1843 peracta, quintam eiusdem perlustrationem anno 1844 incepti, licet loca et personae ecclesiasticae omnimodo mihi sunt notae.

3. An per se vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit, et sacramentum confirmationis administraverit?

Ab anno 1824, quo episcopatus possessionem cepi, omnes functiones pontificales ipsemet peregi, suntque a me promoti:

anno	ad tonsuram et 4 minores ordines	ad subdiaconatum	ad diaconatum	ad presbyteratum
1838	20	17	17	17
1839	21	15	15	15
1840	17	9	9	9
1841	25	21	21	21
1842	20	14	14	15
1843	21	14	14	14
1844	19	14	14	14
1845	23	18	18	18

Inter quos anno 1842 unus ex ordine franciscanorum ad presbyteratum promotus, alter anno 1844 e dioecesi Brixiniensi pro suscipiendis tonsura et quatuor minoribus ordinibus huc dimissus erat, reliqui autem ad clerum saecularem dioeceseos meae pertinebant, praeter quos unus adhuc Viennae in sublimiori educationis instituto ad s. Augustinum pro obtinendo s. theologiae doctoratu degens, a me rite dimissus fuit, ut anno 1839 ad sacros ordines ibi potuerit promoveri.

Item sacramentum confirmationis administravi singulis annis dominica et feria secunda pentecostes in ecclesia cathedrali Labaci, ruri autem occasione visitationis canonicae ita, ut

anno	Labaci	ruri
1838	1.036	4.484
1839	1.120	5.690
1840	1.354	6.312
1841	1.280	5.829
1842	1.448	12.084
1843	1.428	6.802
1844	1.028	7.757
1845	1.057	8.360

Universim 67.069 confirmaverim.

4. An et quoties synodum dioecesanam coegerit vel ad synodum provincialem accesserit?

In his me refero ad anteriores meas relationes, hoc unico additamento, canonicum et directorem cancellariae episcopalis, quem vicarium generalem successu temporis constituisssem, anno 1844 in aetate 47 annorum mortuum esse, meque nullum adhuc invenisse, qui pari modo me adiuveret.

5. An verbum Dei per se ipsum praedicaverit et an legitimo concurrente impedimento viros idoneos assumpserit ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exequendum?

Etiam in his me referro ad anteriores meas relationes, id solum adiiciens, quod tempore quadragesimae tribus saltem in hebdomada diebus sacrae conciones Labaci et quidem alternative in cathedrali et in aliis ecclesiis parochialibus huius civitatis habeantur.

6. An habeat depositarium poenarum et mulctarum pecuniarum et an eadem fuerint piis usibus applicatae?

Etiam in his me referro ad anteriores meas relationes.

7. Quanam taxa et an Innocentiana in sua cancellaria observetur?

Etiam in his me referro ad anteriores meas relationes.

8. An quod habeat, quod sibi obstet circa exercitium episcopalis officii, iurisdictionis ecclesiasticae, nec non tuendae libertatis et immunitatis ecclesiarum?

Etiam in his me referro ad anteriores meas relationes.

9. An aliquod pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo aut pro clero?

Eis, qua in ultima mea relatione hac super re exposui, nunc adiicere debeo, me anno 1845 propriis sumptibus, aedes cum horto pro seminario puerorum optime situs pretio 11.000 scutorum Labaci coemisse, annis vero 1846 et 1847 maioribus adhuc sumptibus capellam ibi extruxisse, supellectilem necessariam comparasse, aede-sque ita dilatasse ut in hoc collegio, cui nomen »Aloysianum« imposui, 80 pueri una cum superioribus commode convivere possent. Cum autem hoc collegium Aloysia-num¹⁴² praeter dotem 10.000 scutorum, quam pariter a me accepit, aliam hucusque non habeat, hoc anno pueri 22 tantum in eo aluntur, et educantur, quorum tamen numerus, si clerus dioecesos a me ad id excitatus subsidia quaedam praestare non deerit, successu temporis facile augeri poterit, prout iam mense octobris huius anni

¹⁴² V kopiji, ki jo hrani NŠAL, je zapisano: »hoc seminarium«.

alios 8. aut 10. pueros ad hoc collegium¹⁴³ recipere intendo respectu subsidiorum, quae clerus contribuere iamiam incipit.

[2] III. De clero saeculari.

1. An canonici, caeterique choro addicti ecclesiae cathedralis nec non collegiarum choro iugiter intersint?

In his plane me referro ad ultimam meam relationem.

2. An ultra matutinum, laudes caeterasque alias horas canonicas quolibet die celebrent missam conventualem?

Hac super re idem valet, quod iam in anterioribus meis relationibus exposui. Quodsi capitulum cathedrale supplicem libellum pro particulari saltem absolutione ab huiusmodi obligatione sacrae congregationi nondum porrexerit, ratio huius dilationis in eo consistit, quia id, quamprimum sine mora facere, simulque ea proponere intendit, quibus habita ratione horum reddituum haec omnia in iustum ordinem redigi queant.

3. An quolibet die missam conventualem applicent pro benefactoribus?

Utique.

4. An suas habeant constitutiones et eas punctualiter observent?

Me referro ad anteriores meas relationes.

5. An qui obtinent praebendam poenitentiarum aut theologalem adimpleant, que adimplenda sunt, et quomodo?

Me referro ad anteriores meas relationes.

6. An parochi in suis parochiis resideant?

Me referro ad anteriores meas relationes.

7. An librum matrimonii et baptismi aliosque libros, quos ad normam Rituali Romani retinere debent, retineant?

Parochi hos libros non solum ad praescriptam normam retinent, sed etiam copias authenticas librorum baptizatorum, mortuorum et matrimonio iunctorum elapso quolibet anno ab ipsis exaratas et subscriptas, nec non a decanis revisas eorumque subscriptione confirmatas huc transmittunt, in archivio episcopali tute asservandas.

¹⁴³ V kopiji, ki jo hrani NŠAL, je zapisano: »seminarium«.

8. An aliqui ipsorum indigeant aliorum sacerdotum opera, ut sacramenta populo administrent?

In his ad anteriores meas relationes me referro.

9. An iidem per se vel per alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascunt salutaribus verbis, docendo quae scire omnibus necessarium est ad salutem, iuxta monitum Tridentini et praecitati concilii Romani?

In his ad anteriores meas relationes me referro.

10. An saltem dominicis et aliis festis diebus in suis parochiis fidei rudimenta et obedientiam erga Deum et parentes, pueros caeterosque hoc adiutorio indigentes doceant, et an et qui eis operam praestent in hoc opere adimplendo et an fructuose hoc opus adeo necessarium in singulis parochiis perficiunt?

In his ad anteriores meas relationes me referro.

11. An singuli parochi caeterique curam animarum exercentes singulis dominicis festisque de praecepto missam applicent pro populo eorum curae commisso?

In his ad anteriores meas relationes me referro.

12. An et quae praemittantur antequam quis ad primam tonsuram et minores ordines admittatur, et an sacris ordinibus initiandi ante cuiuscunque ordinis sacri receptionem, piis meditationibus, sive spiritualibus exercitiis vacent per aliquot dies in aliqua domo religiosa?

In his ad anteriores meas relationes me referro.

13. An omnes praedicti vestes iugiter deferant clericales et an quoad fori privilegium serventur disposita a sacrosancta synodo Tridentina, sess. 23., cap. 6 *De reformatione* et a constitutione sanctissimi domini nostri Benedicti papae XIII. in eodem concilio Romano emanta?

In his ad anteriores meas relationes me referro.

14. An habeantur conferentiae theologiae moralis seu casuum conscientiae et etiam sacrorum rituum et quot vicibus habeantur, et qui illis intersint et quinam profectus ex illis habeatur?

In his ad anteriores meas relationes me referro.

15. Quinam sint mores cleri saecularis et an aliquod in eo adsit scandalum, quod remedio indigeat potentiori?

Cursu horum duorum quadrienniorum quoad mores cleri saecularis plane nihil maioris momenti accidit, neque ullum tale scandalum adest, quod memoratu dignum esset.

§ IV. De clero regulari.

Eadem valent, quae ad interrogationes huc spectantes iam in anterioribus meis relationibus exposui, eisque plane nihil addere possum.

§ V. De monialibus.

Eadem valent, quae ad interrogationes huc spectantes iam in anterioribus meis relationibus exposui, eisque plane nihil addere possum.

§ VI. De seminario.

1. Quod sint in seminario alumni?

Anno in seminario erant	alumni
1838	64
1839	65
1840	72
1841	66
1842	70
1843	68
1844	75
1845	75

Quoad reliquas interrogationes huc spectantes me referro ad anteriores meas relationes.

§ VII. De ecclesiis confraternitatibus et locis piis.

Ad ea me referro, quae iam in anterioribus meis relationibus exposui.

§ VIII. De populo.

Ad ea me referro, quae iam in anterioribus meis relationibus exposui.

Haec itaque sunt, quae de administratione [3] dioecesis Labacensis pro quadrienniis sexagesimo quarto et quinto Sanctitati Vestrae ea qua par est referendi nuntianda habeo, quae plena animi sinceritate et summa erga Sanctam Sedem veneratione exponens, Sanctitati Vestrae simul omnia salutaria faustaque a Domino efflagitans et

apostolicam benedictionem pro me et grege curae meae concredito exponens, filiali subiectione persisto

Sanctitatis Vestrae humillimus et obedientissimus filius

Antonius Aloysius Wolf, episcopus Labacensis

Labaci 20. julii 1847

Dokument št. 129

1847, julij 20.

Anton Alojzij Wolf

Eminentissimo ac reverendissimo domino domino S.R.E. cardinali et sacrae Congregationis concilii praefecto etc. etc., Romae

Na hrbtni strani relacije:

Eminentissime ac reverendissime domine domine cardinalis collendissime!

Relationem de statu dioeceseos et ecclesiae cathedralis Labacensis pro quadrienniiis 64.to et 65.to exaratam et ad sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum dominum Pium papam IX. eminentiae vestrae reverendissimae qua praefecto S. Congregationis Concilii, a qua erit examinanda, hic annexam ea qua par est animi reverentia transmittere audeo et summa cum veneratione persisto.

Eminentissimae ac reverendissimae dominationis vestrae

Humillimus et obsequentissimus servus

Antonius Aloysius Wolf, episcopus Labacensis

Dokument št. 130

1847, julij, s. d.

Anton Alojzij Wolf

Allo stimatissimo signore Luigi Vinciguerra maestro ostiario di Virga Rubea della Santità di Nostro Signore Pio papa IX. in Roma.

Na hrbtni strani relacije:

Stimatissimo signore!

Non potendo io stesso allontanarmi dalla mia vasta diocesi per visitare in persona le chiese dei ss. apostoli Pietro e Paolo e per presentare alla Sacra Congregazione del Concilio la relatione sullo stato della mia Diocesi, o l'onore di trasmetterle inessivamente alla di lei lettera 21 giugno p[rossimo] p[assato] diretta al Signore Conte Welsersheimb console generale Austriaco in Ancona, qui acchiusa la procura, nella quale ho nominato le persone proposte tanto per la visita delle chiese, quanto per la presentazione della mia relazione, pregandola di far eseguire sì l'uno che l'altro di

trasmettermi la ricevuta della consegna fatta della relazione e di accettare l'onorario, che in riborso delle spese ricevera dal sudetto Signor conte Welsersheimb colla achiodo parimente la relazione diretta all'Eminentissimo e Reverendissimo cardinale prefetto della Sacra Congregazione del Concilio, et non sapendo il suo riverito nome, la prego, di volerlo mettere sulla relazione prima di presentarla alla Sacra Congregazione del Concilio.

Colla più perfetta stima passo all'onore di dichiararmi di Vostra Signoria
Umilissimo servitore
Antonio Luigi Wolf
Lubiana li luglio 1847

Dokument št. 131

1854, marec 27.

Anton Alojzij Wolf

Relatio Antonii Aloysii Wolf episcopi Labacensi de administratione suae dioeceseos pro elapsis quadrienniis 66.to et 67.mo

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 13, Wolf, Relatio 1854, str. 1–7.

[1] Ad Sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum dominum Pium divina providentia papam IX.

Iam 20. decembris 1849 quadriennium sexagesimum sextum et 20. decembris 1853 quadriennium sexagesimum septimum elapsa sunt, quin Sanctitati Vestrae relationem de statu ecclesiae et dioecesis Labacensis pro dictis duobus quadrienniis exhibuissem ast calamitates anni 1848 et subsequentis abunde me excusabunt, quod mox dicto tempore relationem pro priori quadriennio intermiserim, et nunc pro ambobus quadriennis simul relationem humiliter exhibeam, et quidem habita ratione venerabilis rescripti sacrae congregationis concilii Romae die 7. martii 1851 dati et 19. novembris 1853 ad me delati.

§ 1. De statu ecclesiae materiali.

Sublatis anno 1848 decimis et solariis terrae annexis, doti episcopatus, capituli cathedralis Labacensis et collegiati Neostadiensis, necnon multarum parochiarum detrimentum hinc inde non parvum adferrebatur, cum recompensatio pro iisdem concessa et in pecunia numeratam praestanda valori priorum reddituum vix responderet, et securitate eorundem careat. Ast, si iniuria et turbulentia temporis, quo haec omnia pro terris Austriacis sancita et executioni mandata sunt, considerantur, maiora adhuc detrimenta potuissent evenire, nisi iustitia et benevolentia religiosissimi et augustissimi Austriae imperatoris legem pro definienda ex aequo hac recompensatione tulisset.

Ineunte anno 1848 nova capellania iuribus parochialibus in Retezhe¹⁴⁴ erecta fuit, tempus subsequens autem aliis huiusmodi conatibus valde infaustum erat, attamen novae amplissimae ecclesiae parochiales in loco Flödnik¹⁴⁵ et Hyperlabaci¹⁴⁶ et minus ample pro capellaniis Gorizhe¹⁴⁷ et s. Leonardi penes Selzach¹⁴⁸ extractae sunt, quarum primam die 24. augusti 1851, alteram die 17. octobris 1852, tertiam die 26. septembris 1852 et quartam 29. junii 1853 una cum altaribus earundem consecravi, sicque ab anno 1824, quo episcopatus possessionem cepi, iam 40 ecclesias parochiales plerumque noviter extractas vel penitus restauratas consecrasse gaudeo. Aedificatio aliarum novarum ecclesiarum parochialium in locis Sauenstein,¹⁴⁹ Mitterdorf¹⁵⁰ et Oblak¹⁵¹ nec non pro capellaniis Suchor¹⁵² et Safniz¹⁵³ nondum est ad finem perducta, quod tamen hoc adhuc anno vel certe anno futuro fiet.

Intra haec duo quadriennia Labaci fusae sunt campanae, et quidem

anno	pro ecclesiis dioecesis Labacensis	pro aliis dioecesibus
1846	36	2
1847	34	16
1848	42	7
1849	38	12
1850	47	21
1851	23	34
1852	17	16
1853	29	20
univesim	266	128

Quas ipsemet benedixi, exceptis 27 campanas ad alias dioceses transportatis, ibidem benedicendis, et aliis 22 ad dioecesim meam pertinentibus, pro quarum benedictione valetudinis causa decanum ecclesiae cathedralis vigore facultatis e Vestra Sanctitate mihi benigne concessa delegare debui. Inter campanas die 12. augusti

¹⁴⁴ Reteče.

¹⁴⁵ Smlednik.

¹⁴⁶ Vrhnika.

¹⁴⁷ Goriče.

¹⁴⁸ Sv. Lenart nad Škofjo Loko.

¹⁴⁹ Boštanj.

¹⁵⁰ Stara Cerkev.

¹⁵¹ Bloke.

¹⁵² Suhor.

¹⁵³ Žabnica.

1853 a me benedictas erant tres parvae pro missione Africae centralis in Gondoco-ro, hic sumptibus benefactorum Labacensium fusae et ad provicarium apostolicum Ignatium Knoblecher ex hac dioecesi oriundum statim transmissae. Ex hoc numero certe non parvo campanarum sumptibus fidelium [2] huius dioecesis comparatarum. Fervorem illorum pro augendo etiam hac ex parte cultu divino Sanctitas Vestra per-spicere non dedignetur.

In seminario puerorum anno 1846 propriis meis sumptibus non exiguis erecto educabantur:

anno	iuvenes, pro quorum alimentatione clerus saecularis	contribuebat florenos
1847	22	7.405
1848	32	3.053
1849	39	2.143
1850	39	1.892
1851	41	1.940
1852	52	1.739
1853	53	2.583

His adminiculis, quae clerus dioecesanus hucusque sponte subministravit et flore-nis 1.000 annuis, quos seminario puerorum ex dote 20.000 florenorum, vel 10.000 scutatorum a me eidem donatae percipit, necnon e legatis quibusdam piis et subsidiis quorundam parentum pro pueris suis non pauperibus supradictus numerus alumno-rum non solum ali et educari potuit, sed dos quoque seminarii prioribus praecipuae annis ita augebatur, ut una cum supradictis a me subministratis 20.000 flor. nunc ad 30.000 flor. ascendat; ast iam anno 1853 mox dicti redditus seminarii ob annonae ca-ritatem non amplius sufficebant, quare praecipue hoc anno, ne numerus alumnorum deminuat, ego iterum adiuvare debebo.

Alia de statu materiali ecclesiae hic adiungere non possum, cum iam in prioribus relationibus eadem exposuissem.

Praebendae theologalis et poenitentiaria, quae in capitulo cathedrali nunquam existebant, iuxta decretum Tridentini concilii hucusque institui non potuerunt, sunt enim quinque canonicatus privatae foundationis, quorum patroni certe non consen-tirent, ut eorum canonicatus theologo et poenitentiario perpetuo destinarentur, quare data occasione tentabo, id quoad duos canonicatus caesareae foundationis et patrona-tus efficere.

§ II. De ipso episcopo.

1. An residentiae praeceptum a sacris canonibus, concilio Tridentino et Constitutione Urbana praescriptum adimpleverit; an aliquo et quo tempore abfuerit; et an ultra menses conciliares et an cum vel sine Sedis Apostolicae licentia?

Anno 1849 una cum aliis episcopis ex omnibus imperii Austriaci provinciis pace fruentibus Viennam invitatus ibi comparui erga finem aprilis et duobus mensibus, id est usque ad finem conventus huius episcoporum, ad quem Sanctitas Vestra litteras apostolicas datto Caietae die 6. iulii 1849 dirigere dignata est, ibidem permansi. Anno 1851 mense decembris ab eminentissimo domino cardinale archiepiscopo Pragensi principe Schwarzenberg Viennam invitatus post tres hebdomadas Labacum redivi. Excepto hoc tempore negotiorum ecclesiasticorum causa Viennae peracto a dioecesi non abfui et residentiae praeceptum strictissime observasse puto.

2. An et quoties dioecesis sibi commissae visitationem expleverat?

Annum quinquagesimum sacerdotii et trigesimum muneris mei episcopalis agens, minutissimas, aut in summis montibus sitas parochias vel capellanas, quas antea alioquin saepius lustravi, iterum visitare non sum ausus, sed omni anno ad loca aliqua principaliora me contuli, ad quae convocavi pastores ac ovium partem circumiacentium parochiarum, illarum statum alioquin mihi perbene notum denuo [3] scrutaturus, necessitates auditurus, illisque quantum potui, apta remedia paraturus, et pro recipiendo sacramento confirmationis concurrentes confirmaturus, sicque visitavi

anno	parochiae principales cum	adiacentibus ecclesiis
1846	10	27
1847	13	31
1848	5	28
1849	16	47
1850	16	44
1851	13	36
1852	12	28
1853	11	25

Et sic peracta anno 1849 quinta visitatione totius dioeceseos, anno 1850 sextam incepi, proxime venturo anno, si vires permiserint, eandem ad finem perducturus.

3. An per se vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit, et sacramentum confirmationis administraverit?

Excepto uno alumno, qui in Instituto sublimioris educationis presbyterorum saecularium ad s. Augustinum Viennae studiis theologicis vacabat et pro suscipiendis ibidem anno 1839 ordinibus sacris a me dimissus fuerat. Omnes alios alumnos, ex

quo dioecesis Labacensis regimen teneo, ad statum ecclesiasticum aspirantes ipsemet ad primam tonsuram, 4 minores et ad sacros ordines promovi, et quidem novissimo tempore:

anno	ad tonsuram et 4 minores ordines	ad subdiaconatum	ad diaconatum	ad presbyteratum
1846	23	18	18	18
1847	22	20	20	21
1848	18	19	19	19
1849	12	19	19	19
1850	25	17	17	15
1851	17	21	21	23
1852	24	6	6	6
1853	24	14	14	12

Qui omnes dioecesani Labacenses sunt et presbyteri saeculares, exceptis quatuor franciscanis, quorum unus anno 1847 s. presbyteratus ordinem, 3 vero anno 1852 primam tonsuram et 4 minores ordines susceperunt.

Dempto anno 1849, quo una cum aliis episcopis Viennam invitatus fueram, singulis annis sacramentum confirmationis in ecclesia cathedrali Labaci dominica et feria secunda pentecostes, mox dicto anno autem dominica sexta post pentecosten administravi, ruri vero quot annis occasione visitationis canonicae ita ut

anno	Labaci	ruri
1846	1.393	10.162
1847	1.323	8.141
1848	2.328	9.724
1849	1.946	15.251
1850	1.083	9.527
1851	1.534	9.398
1852	1.469	8.313
1853	1.426	6.056

Universim 89.074 confirmaverim.

4. An et quoties synodum dioecesanum coegerit, vel ad synodum provincialem accesserit?

Dolendum quam maxime quidem est, synodum nec dioecesanum nec provincialem ex longo tempore in Austria et Germania celebrati, ast multa sunt, quae celebra-

tionem praecipue synodus dioecesis hoc ipso tempore nondum suadere videntur, sperare tamen licet animis rebusque passim tranquillatis impedimenta quoque esse cessatura, quae perficiendo tam salubri operi adhuc dum obstant, consultius autem esset, si hoc opus data occasione cum celebratione concilii provincialis inciperetur.

[4] Vicarium generalem, de quo supramemoratum rescriptum sacrae congregationis iterum agit, nondum habeo, constitui tamen canonicum honorarium, qui curam cancellariae episcopalis gerat et negotia curiae episcopalis me sciente et approbante expediat, adiunctis eidem hunc in finem aliis tribus sacerdotibus idoneis, spemque habeo, negotia haec iusto ordine expediti.

Numeros 5, 6, 7 et 8 huius capituli quod attinet, me referro ad priores meas relationes.

9. An aliquos pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo aut pro clero?

Praeter supramemoratum seminarium puerorum sumptibus meis erectam, etiam duabus novis parochiis in locis Radoviza et Suchor erigendis operam dedi. Obtenta anno 1848 ab augustissimo imperatore concessione pro solvenda parochis ibi constituendis annua portione congruae ex fundo religionis, deerant facultates, quibus ecclesia filialis in locis Radoviza iam existens dilaretur et domus pro parochi habitatione extrueretur, in loco Suchor autem tam ecclesia nova, quam aedes parochiales una cum conatibus parochianorum aedificentur. Cum ob nimiam paupertatem populi his duabus parochiis adiiciendi media pro his aedificiis conficiendis inveniri nequaquam potuissent, ego 10.000 florenorum contribui, quibus anno elapso ecclesia in Radoviza iam sufficienter dilatata et domus canonica pro parcho iam extracta est, aedificatio ecclesiae novae et domus parochialis in Suchor autem hoc anno ad finem perducentur.

Item si mihi contigerit, ut pro alia nova parochia in loco Dragatush¹⁵⁴ erigenda annua portio congrua parcho ibi constituendo assignanda e fundo religionis ab augustissimo imperatore concedatur, iamiam promisi 10.000 florenorum pro ecclesia nova et domui parochiali ibidem extruendis contribuere.

Ne publicum gymnasium penes conventum franciscanorum Neostadii, cuius professores a p. ministro provinciali huius ordinis inter suos regulares hucusque eligebantur, supprimatur, vel ab nimis angusta spatia huius aedificii ad minorem numerum classium restringatur, collectionem per dioecesim feci, ipseque contribui 1.000 flor. pro dilatando et amplificando hoc aedificio.

Neopresbyteri absoluto in seminario clericali studiorum theologicorum curriculo ad curam animarum exponendi plerumque pauperes sint librosque, quibus animarum pastor carere non deberet, sibi comparare nequeant, indeque in cura animarum constituti lectionem et studium theologicum saepe nimis negligant, huic defectui

¹⁵⁴ Dragatuš.

consulere volens, hoc adhuc anno foundationem 8.000 florenorum faciam, ut ex usuris annuis inde prodientibus 400 florenorum libri theologici probatissimorum auctorum ecclesiasticorum coemi et inter neopresbyteros e seminario ad curam animarum missos iusto ordine quot annis distribui possint sique eisdem occasio detur diligenti lectione librorum bonorum ad maiorem scientiam praecipue eorum perveniendi, quae praxim et animarum curam propius afficiunt.

Habentes in dioecesi veteres aliquas parochias liberae collationis et patronatus episcopalis, quorum redditus successu temporis addeo sunt diminuti, ut parochi vix subsistere possint, cum earum quinque hoc adhuc anno quoad dotem ita meliorare decrevi, ut redditus uniuscuiusque annis floreni 150 competitur et pro una harum parochiarum agros valore 1.000 flor. habita occasione iam coemi.

§ III. De clero saeculari.

Ad primam et secundam interrogationem huius capituli et ad supradictum re-scriptum sacrae congregationis praeprimis observare debeo, spem meam, quam de auctione reddituum ecclesiae cathedralis in ultima mea relatione pronuntiavi, plane evanuisse, eventus enim anni 1848 eorumque sequelae non erant huiusmodi, ut [5] lucrum quoddam inde sperari possit, his tamen non obstantibus iteratos monitiones sacrae congregationis prae oculis habens urgere anno elapso non cessavi, ut canonici ecclesiae cathedralis praeter horas canonicas, videlicet primam, tertiam, sextam et nonam, qua ante meridiem quotidie in ecclesia cathedrali semper recitarunt vel decantarunt, etiam vespertas et completorium post meridiem in choro ecclesiae cathedralis recitent, et in festis solemnioribus eorumque vigiliis solemniter decantent, et solatio non parvo mihi est, quod haec omnia nunc accurate et laudabiliter peragantur, chorumque diligenter frequentetur. Ast matutinum et laudes in ecclesia cathedrali persolvere capitulum nequaquam potest, cum parvus sit canonicorum numerus, iidemque pene omnes vel nimia senectute et aegra valetudine graventur vel diversis in religionis bonorum occupationibus distinentur. Quare etiam separato ad sacram congregationem directo libello submisissime supplicat capitulum, ut habito ad huc respectu habitaque ratione exiguum proventuum et foundationis capituli, ex qua canonici Labacenses ad persolvendum matutinum et laudes in choro non obligantur, a publica matutini et laudem in ecclesia recitatione eo magis absolvantur, cum hae horae canonicae etiam ab aliis capitulis Austriacae ditionis, quantum scitur, in ecclesia publice non recitentur. Pro zelo, quo reliquas muneris in partes explet, pro filiali affectu, summoque erga Sanctam Sedem reverentia capitulum meae cathedralis ecclesiae omnino etiam meretur, ut ipsi non solum dispensatio a publica matutini et laudum in ecclesia recitatione, sed etiam absolutio a culpa, si quam ob omissam hucusque hanc recitationem contraxerit, necnon fructuum condonatio benignissime concedatur.

Ad quintam interrogationem huius capituli haec tantum respondere possum.

Praebendae [...] efficere.¹⁵⁵

Quoad vestes clericales, de quibus decimo tertio interrogatio agit, dolendum quidem est, quod anno 1848 in quibusdam dioecesibus clero concessionem hac in re factam sint, quae minus convenientes videntur ideoque plerumque iam revocatae sunt. Si tamen sacerdotes sic vestiti ad dioecesim Labacensem accedunt, ad celebrationem ss. missae sacrificii vel alias functiones ecclesiasticas non admittuntur, nisi vestibus clericalibus utantur, quas clerus dioeceseos Labacensis deferre nunquam intermisit.

Ad interrogationem decimam quartam de conferentiis theologiae moralis seu casuum conscientiae et etiam sacrorum rituum fateri quidem debeo, eosdem in hac dioecesi hucusque non haberi, ast illas tamen ob morales et liturgicas quaestiones disceptandas instituere pro viribus conabor, sicut ab anno 1852 exercitia spiritualia pro clero saeculari Labaci iam habetur et anno 1852 a p. Dominico Sartorii, vicario provinciali ordinis carmelitorum, anno 1853 autem a p. Serapione Wenzel eiusdem ordinis conventuali e dioecesi Secoviensi in aedibus seminarii puerorum ad hoc praecipue aptis Labaci dirigebantur. Ad hac exercitia spiritualia, quibus ipsemet interfui, anno 1852 ex propria dioecesi 151 et ex vicibus dioecesibus 3 sacerdotes, anno autem 1853 ex propria dioecesi 138, et ex vicinis dioecesibus 4 sacerdotes comparuerunt, qui finitis iuxta adiectum ordinem diurnum exercitiis spiritualibus hilari gratoque animo plenique cultu et reverentia erga dictos venerabiles patros carmelitas ad loca sua in hac vasta dioecesi redierunt non sine lucro spirituali inde hausto.

Ad interrogationem decimam quintam de moribus cleri saecularis eis, quae iam in anterioribus relationibus exposui, hoc [6] adiugendum censeo, clerus meae dioeceseos etiam anno 1848 et subsequenti tempore turbulento eam exhibuisset moderationem et modestiam, ut omni scandalo immunis remanserit.

Quoad numeros 3, 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12 huius capituli me referro ad priores meas relationes.

§ IV. De clero regulari.

§ V. De monialibus.

Nil habeo, quod noviter referram, cum omnia ita se habeant, prout in anterioribus meis relationibus descripta inveniuntur.

§ VI. De seminario dioecesano.

¹⁵⁵ V kopiji, ki jo hrani NŠAL, je označeno besedilo, ki zaključuje 1. § na str. 111–112.

1. Quot sint in seminario alumni?

Anno	in seminario clericorum erant alumni
1846	80
1847	80
1848	80
1849	79
1850	61
1851	65
1852	60
1853	73

2. An in ecclesiastica disciplina recte instruuntur?

Utique, et nunc eo facilius, cum praelectiones theologiae non amplius in publico caesareo lyceo, sed in seminario dioecesano a professoribus habeantur, qui ab ordinario omnino dependent et ab ipso designantur. Canonicus a me director seminarii designatus una cum vicerectore simul oeconomus, et alio patre spirituali muneribus suis exacte funguntur.

3. Quibusnam studiis vacent et qua progressu?

Studiis theologicis curriculo quatuor annorum curriculo absolvendis ita vacant, ut anno primo praeter metaphysicam, historiam ecclesiasticam, patrologiam et studium biblicum veteris testamenti, anno secundo ius ecclesiasticum et studium biblicum novi testamenti, tertio anno theologiam dogmaticam et moralem, quarto anno theologiam pastorem, catechetica et methodicam elementarem absolvant, simulque in cantu, liturgia et stylo ecclesiastico instruantur et exercentur. Moribus fere omnes progressu in litteris autem maior pars alumnorum expectationi satisfaciunt multa etiam excellunt et raro unus alterve eorum ob defectum applicationis et vocationis a statu ecclesiastico arcetur, quia iuvenes bonae spei tantum ad seminarium clericorum recipiuntur.

Quoad interrogationes sub numeris 4, 5, 6 et 7 huius capituli comprehensas me referro ad anteriores meas relationes.

§ VII. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis.

Ab anno 1849, quo ecclesia maiori gaudet libertate, aliquae confraternitates, olim suppressae reviviscunt, aliae noviter eriguntur.

§ VIII. De populo.

Pertinentia id valet, quod antecedentibus meis relationibus iamiam exposueram. Tristissimum tamen eventum, quem turbulentia anni 1848 in dioecesim Labacensem invexit, silentio praeterire non possum. Lutherani nempe et calvinistae Labaci et hinc inde in dioecesi degentes, quorum numerus tamen per totam dioecesim vix ad 200 ascendit, ante annum 1848 publicum cultum non habebant, sed aliquoties per annum minister Augustanae vel Helveticae confessionis Tergesto huc venire solebat, in aedibus privatis eisdem praedicaturus, aegrotos visitaturus et mortuos sepulturus. Pronuntiata autem dicto anno lege caesarea, qua a sectis dictarum confessionum liberum et publicum cultus sui exercitium concessa fuit, propria ecclesia Labaci aedificandae operam dare coeperunt, qua extructa proprium etiam pro ambabus confessionibus constituerunt ministrum Helveticae confessioni ad dictum, qui assistentibus aliis etiam ministris harum confessionum huc invitatis die 6. ianuarii 1852 primam functionem in dicta ecclesia solemniter habuit, ad quam multi etiam catholici praecipue altioris conditionis invitati quidem fuerunt, sed non comparuerunt, cum dominica praecedenti e cathedris ecclesiarum parochialium populus hac super re edoctus et rite praemonitus fuerit. Ast quamvis aversio potius quam inclinatio quaedam populi erga hos haereticos observetur, ad avertenda tamen pericula seductionis vigilantia semper maior parochorum requiretur.

Haec sunt, quae de statu ecclesiae et dioecesi Labacensis pro quadrienniis 66.to et 67.mo profundissima, uti decet, humilitate Sanctitati Vestrae nuntianda habui, enixe supplicans, ut speciali benedictione [7] apostolica, qua me Sanctitas Vestra per reverendissimum episcopum Amozinensem et vicarium apostolicum pro statu Michigan in America septentrionali Fridericum Baraga e dioecesi mea oriundum et cras Labaco discessurum valde exhilarare dignata est, me, gregemque curae meae commissum ulterius adhuc benignissime prosequi non dedignetur.

Sanctitatis Vestrae humillimus et obedientissimus filius
Antonius Aloysius Wolf, episcopus Labacensis
Labaci die 27. martii 1854

Dokument št. 132

1854, marec 27.

Anton Alojzij Wolf

Škof Wolf izbere za svojega prokuratorja duhovnika Franca Cottija.

V nadaljevanju relacije:

Il sottoscritto non potendo allontanarsi dalla sua vasta diocesi per visitare in persona le chiese dei ss. Apostoli Pietro e Paolo in Roma elegge e costituisce con questo atto il chierico nazionale il reverendo signore Francesco Cotti in Roma in suo Procuratore

per eseguire la visita ad limina Apostolorum e ritirare dalla Sacra Congregazione del Concilio l'attestato della visita fatta eseguire.

Lubiana li 27 marzo 1854

Dokument št. 133

1858, februar 12.

Anton Alojzij Wolf

Relatio de statu ecclesiae et dioecesis Labacensis

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 13, Wolf, Relatio 1858, str. 1–8.

[1] Beatissime Pater!

Elapsus est die 20. decembris 1857 quadriennium sexagesimum octavum, pro quo Sanctitati Vestrae relationem de statu ecclesiae et dioecesis Labacensis humiliter exhibere teneor, quare huic meae obligationi habita ratione venerabilis rescripti sacrae congregationis concilii Romae die 18. decembris 1854 dati satisfacio, ut sequitur.

§ I. De statu ecclesiae materiali.

Praeter novas amplissimas ecclesias parochiales in Sauenstein¹⁵⁶ et Mitterdorf,¹⁵⁷ de quibus in ultima mea relatione iam mentionem feci, intra hoc quod triennium exstructa est etiam Labaci in suburbio Tirnau¹⁵⁸ nova et perpulchra ecclesia parochialis s. Joannis Baptistae, opera praeprimis benemeriti parochi et subsidiis praecipue parochianorum et aliorum quoque civium et magistratus Labacensis qua patroni huius ecclesiae. Hanc ecclesiam parochialem Labaci die 7. junii 1857, alteram in Mitterdorf die 21. junii 1857 et tertiam in Sauenstein die 5. ta julii 1857 una cum altaribus maioribus magno ubique populi concursu et gaudio consecravi. Restauratio integra ecclesiae parochialis in Oblak¹⁵⁹ nuperrime penitus quidem confecta est, item nova exstructio ecclesiae parochialis in Suchor¹⁶⁰ proxime ad finem perducetur. Praeter omnem expectationem autem contigit, ut vicarius in Grosslashiz¹⁶¹ quem sufficienter laudare hac super re vix possem, in loco veteris ecclesiae vicarialis valde exiguae novam ecclesiam amplissimam numero gregi suo fere plus aequo accomodatam subsidiis et opera solummodo parochianorum suorum et paucorum benefactorum

¹⁵⁶ Boštanj.

¹⁵⁷ Stara Cerkev.

¹⁵⁸ Trnovo (Ljubljana)

¹⁵⁹ Bloke.

¹⁶⁰ Suhor.

¹⁶¹ Velike Lašče.

exterorum anno 1856 et 1857 fundibus extruxerit, quare pro viribus conabor, ut hae tres ecclesiae, quarum prima et tertia iam benedictae sunt, quamprimum conserentur.

*Ab¹⁶² anno 1824, quo hanc dioecesi adivi, crescente semper populatione, augendis quoque stationibus, ubi plures animarum pastores constitui possent et procurandis dotibus ad sustentationem eorum operam dedi, et quidem sequenti cum successu:

1. Capitulum collegiatum Neostadii¹⁶³ tempore Gallici interregni anno 1810 suppressum, anno 1831 restitutum est, habens nunc praepositum simul parochum cum quatuor canonicis curatis et uno vicario.
2. Capellaniae iuribus parochialibus gaudentes, sed unum solum capellanum habentes, scilicet Niederdorf¹⁶⁴ et Obergrass,¹⁶⁵ dein capellaniae a parochiis dependentes, scilicet Grafenbrunn¹⁶⁶ et Kaltenfeld¹⁶⁷ ob nimium animarum numerum evecta sunt ad parochias, quarum singulae praeter parochum subsidiario quoque sacerdote gaudent.
3. In locis Sava, Suchor et Dragatush erectae sunt novae parochiae, quarum prima solum parochum habet, Dragatush autem et Suchor praeter parochum etiam sacerdotem auxiliarem mox habebunt.
4. In Alpibus penes Assling,¹⁶⁸ in Babenfeld,¹⁶⁹ Unterduplach,¹⁷⁰ Gotteniz,¹⁷¹ Radoviza,¹⁷² Retezhe,¹⁷³ Tainiz,¹⁷⁴ Unterdeutschau¹⁷⁵ et Unterwarmberg¹⁷⁶ erectae sunt novae capellaniae iuribus parochialibus gaudentes.

¹⁶² Med zvezdicama [*] označeno besedilo je v kopiji, ki jo hrani NŠAL, dodano ob koncu relacije in z znakom označeno, kam ga je potrebno vstaviti na prvi strani besedila relacije.

¹⁶³ Novo mesto.

¹⁶⁴ Dolenja vas.

¹⁶⁵ Trava.

¹⁶⁶ Knežak.

¹⁶⁷ Studeno.

¹⁶⁸ Planina pod Golico nad Jesenicami (Sv. Križ).

¹⁶⁹ Babno Polje.

¹⁷⁰ (Spodnje) Duplje.

¹⁷¹ Gotenica.

¹⁷² Radovica.

¹⁷³ Reteče.

¹⁷⁴ Tunjice.

¹⁷⁵ Nemška Loka.

¹⁷⁶ Topla Reber.

5. In locis Koshza,¹⁷⁷ Oberskrill,¹⁷⁸ Safniz,¹⁷⁹ Terboje¹⁸⁰ et Vigaun¹⁸¹ quinque novae capellaniae a parochiis dependentes.
6. In viginti parochiis et vicariatibus unico pastore provisus et altero subsidario sacerdote licet ob numerum animarum valde necessario carentibus pro subsidiariis ibidem constituendis dotem partim e fundo religionis partim ex contributionibus parochianorum procuravi ita ut praeter parochum vel vicarium ubique etiam cooperator exsistat et quidem, in locis: Adleshiz,¹⁸² Osliz vetus,¹⁸³ Billichberg,¹⁸⁴ Birkendorf,¹⁸⁵ Bründel,¹⁸⁶ Franzdorf,¹⁸⁷ Grossdorn,¹⁸⁸ Kajer,¹⁸⁹ S. Crucis penes Neumarktl,¹⁹⁰ Laufen,¹⁹¹ S. Lurentii ad Temeniz,¹⁹² Mitterdorf in Gottschee,¹⁹³ Möshnah,¹⁹⁴ Planina,¹⁹⁵ S. Petri penes Weinhof,¹⁹⁶ Prem, Steinbichel,¹⁹⁷ S. Gotthardi,¹⁹⁸ Zarz¹⁹⁹ et Zirkle.²⁰⁰
7. Septem aliis parochiis, quae praeter parochum uno tantum cooperatore gaudebant, sed altero valde indigebant, scilicet in locis: Adelsberg,²⁰¹ Hönigstein,²⁰²

¹⁷⁷ Konjščica.

¹⁷⁸ Zdihovo.

¹⁷⁹ Žabnica.

¹⁸⁰ Trboje.

¹⁸¹ Begunje pri Cerknici.

¹⁸² Adlešiči.

¹⁸³ Stara Oselica.

¹⁸⁴ Polšnik.

¹⁸⁵ Podbrezje.

¹⁸⁶ Studenec.

¹⁸⁷ Borovnica.

¹⁸⁸ Sveti Duh – Veliki Trn.

¹⁸⁹ Kovor.

¹⁹⁰ Križe pri Trziču.

¹⁹¹ Ljubno.

¹⁹² Šentlovrenc ob Temenici.

¹⁹³ Stara Cerkev pri Kočevju.

¹⁹⁴ Mošnje.

¹⁹⁵ Planina pri Rakeku.

¹⁹⁶ Šempeter – Otočec.

¹⁹⁷ Kamna Gorica.

¹⁹⁸ Šentgotard (nad Trojanami).

¹⁹⁹ Sorica.

²⁰⁰ Cerklje na Gorenjskem.

²⁰¹ Postojna.

²⁰² Mirna Peč.

- S. Crucis penes Landstrass,²⁰³ Kronau,²⁰⁴ Obernassenfuss,²⁰⁵ S. Michaelis penes Neostadium²⁰⁶ et Sairach,²⁰⁷ pari modo etiam secundus cooperator et
8. Parochiae S. Bartholomai in Campis,²⁰⁸ quae duobus iam cooperatoribus gaudebat, tertius adiungebatur.

Quae omnia eo magis necessaria erant, cum numerus animarum totius dioecesis iam ad 507.193 ascendat.*

Intra hoc quadriennium Labaci fusae sunt campanae et quidem:

Anno	1854	pro ecclesiis dioecesi Labacensis	31	pro aliis dioecibus	15
	1855		25		16
	1856		42		21
	1857		49		35
Universim			147		87

A me benedictae, exceptis 4 Tergesti benedicendis et aliis 59, pro quarum benedictione aegrotuus praepositum ecclesiae cathedralis, vigore facultatis a Vestra Sanctitatis mihi benigne concessa delegare debueram. Inter campanas die 10. augusti 1857 a me benedictae erant etiam duae pro missione Africae centralis in Chartum, hic sumptibus benefactorum fusae, et ad provicarium apostolicum Ignatium Knobler ex hac dioecesi oriundum statim transmissae. Item omnes supradictae campanae dioeceseos Labacensis fusae sunt sumptibus fidelium huius dioecesis, exceptis sex, quas pro noviter erigendis parochiis in Suchor et Dragatush ego propriis sumptibus fundi curavi.

Dioecesis Labacensis una cum ecclesiis anno 1830 a dioecibus Goritiensis et Tergestina avulsis nunc continet parochias 148, vicariatus 47, capellanas iuribus parochialibus gaudentes 93, capellanas a parochiis dependentes 21, totidem ergo ecclesias curatas, id est 309, filiales autem ecclesias 1018, conventuales 7, capellas 147, inter quas paucissima quoque oratoria privata comprehenduntur.

Quae adhuc de statu materiali dioecesis hic adiungenda essent, in prioribus meis relationibus inveniuntur.

Quoad praebendas theologalem et poenitentiarum in meo capitulo cathedrali instituendas, nunc, vacante uno canonicatu caesariae fundationis et patronatus clementiam augustissimi nostri imperatoris implorabo, ut hic canonicatus qua praebenda theologalis designetur et sacerdoti pro hoc munere idoneo conferatur.

§ II. De ipso episcopo.

²⁰³ Sv. Križ – Podbočje (pri Kostanjevici na Krki).

²⁰⁴ Kranjska Gora.

²⁰⁵ Mokronog.

²⁰⁶ Novo mesto – Šmihel.

²⁰⁷ Žiri.

²⁰⁸ Šentjernej.

1. An residentiae praeceptum a sacris canonibus, concilio Tridentino et constitutione Urbana praescriptum adimpleverit; an aliquo et quo tempore abfuerit; et an ultra menses conciliares et cum vel sine Sedis Apostolica licentia?

Anno 1854 die 19. aprilis una cum aliis deputatis ducatus Carnioliae Viennam me contuli, ut una cum aliis pariter invitatis episcopis nuptiis augustissimi nostri imperatoris Viennae die 24. aprilis celebrandis intersum, sed post duas hebdomadas ad dioecesim meam redi. Anno autem 1856 de mandato Sanctitatis Vestrae per litteras apostolici nuntii detto 6. martii invitatus, ut conventui episcoporum Austriacorum intersim, cui die 6. aprilis Viennae initium fiet, non tardavi Viennam me conferre, ubi a die 2. aprilis usque ad diem 21. iunii permansi, toto reliquo tempore huius quadriennii a dioecesi nunquam discedens.

2. An et quoties dioecesis sibi comissa visitatione expleverit?

Eodem modo, quem in ultima mea relatione fusius exposui, etiam hoc quadriennio varia loca principaliora dioeceseos visitavi, excepto anno 1855, quo recte iisdem mensibus, intra quos in his terrae partibus visitatio canonica haberi potest, morbus (cholera) dictus per totam fere dioecesim adeo grassabatur, ut clero curato innumeris aegrotantibus gravissime occupato pro viribus parcere et visitationem canonicam iam dictum pro futuro anno differre eo magis debuerim, cum magno concursus populi occasione visitationis canonicae vix evitandus propagationi huius morbi fovere comuniter asseratur. Visitavi ergo:

Anno 1854 parochias principales 11 cum 40 adiacentibus ecclesiis

Anno 1856 18 51

Anno 1857 15 47

Sicque anno 1856 sextam visitationem totius dioeceseos explevi et septimam incepti.

3. An per se vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit et sacramentum confirmationis administraverit?

Ab anno 1824, quo episcopatus possessionem cepi, omnes ordinationes sacras ipsemet explevi, et sacramentum confirmationis pro dioecesi mea ipsemet administravi, et quidem quoad elapsum ultimum quadriennium promovi:

anno	ad tonsuram et 4 minorum ordinem	ad subdiaconatum	ad diaconatum	ad presbyteratum
1854	17	25	25	27
1855	24	15	15	14
1856	17	18	19	19
1857	14	19	19	19

Qui omnes dioecesani Labacenses sunt, praeter 7 franciscanos, quorum duo ad primam tonsuram, minores et sacros ordines, duo ad omnes sacros ordines, unus ad

diaconatus et presbyteratus, duo ad subdiaconatus et diaconatus ordinem promoti sunt.

Item reverendissimum dominum Andream Gollmayer, electum archiepiscopum Goritiensem et metropolitam meum, a Sancta Sede apostolica die 23. martii 1855 confirmatum, e dioecesi Labacensi oriundum, 3. tia junii 1855 Labaci in mea cathedrali episcopum consecravi et 4. junii pallio solemniter decoravi.

[3] Sacramentum confirmationis prout elapsis temporibus, sic etiam elapso ultimo quadriennio ipsemet administravi et quidem confirmavi

anno	Labaci	ruri in visitatione canonica
1854	1.443	5.619
1855	1.623	-
1856	1.258	12.353
1857	1.440	12.086

Universim 35.822.

Quoad reliquas interrogationes huius capituli ad relationes meas anteriores me referrens, hoc unicum tamen adiungere mihi liceat.

Defectui vicarii generalis consulere volens erga finem anni 1854 vacante in capitulo meo cathedrali prima dignitate, nempe praepositura, proposui augustissimo nostro imperatori qua patrono pro eodem obtinenda canonicum honorarium Simonem Ladinig sacerdotem eruditum in ecclesiasticis negotiis optime versatum, optimis simul et honestissimis moribus imbutum, quem sacra caesareo regia apostolica maiestas etiam benignissime pro dicta praepositura presentaverat, quemque ego canonice investitum simul directorem cancellariae episcopalis et praesidem iudicii ecclesiastici dioecesanum quoad causas matrimonii constitueram, quique maximo auxilio mihi erat, simul amatus et aestimatus a clero totius dioecesis. Cum autem hunc dignissimum praepositum capituli mei cathedralis, simulque directorem cancellariae episcopalis in aetate 52 annorum constitutum, die 24. aprilis 1857 inexpectata morte perdiderim, et vigore articuli XXII conventionis initae inter Sanctitatem Vestram et augustissimum nostrum imperatorem collatio primae dignitatis in omnibus ecclesiis cathedralibus ad Sanctitatem Vestram spectet, nisi patronatus laicalis privati sit, quo casu secunda dignitas substituatur, non tardavi pro hac dignitate alium proponere sacerdotem dioecesanum Antonium Koss, qui eximiis praeferet dotibus et gaudio maximo percepi 22. ianuarii huius anni litteras archiepiscopi Tarsensis et nuntii apostolici Viennae, qui mihi significavit, Sanctitatem Vestram statuuisse huic sacerdoti dictam dignitatem in capitulo meo benignissime conferre, quare statim litteras testimoniales in favorem eiusdem sacerdotis Sanctitatem Vestram humillime transmissi exspectans gratissimo animo venerabiles pontificias bullas collationis a Dataria apostolica expediendas.

9. An aliquod pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo aut pro clero?

Capellania in loco Radoviza²⁰⁹ noviter erecta, de qua iam in ultima mea relatione mentione feci, cum 960 fidelibus iam ab anno [4] 1854 proprio rectore et animarum curatore gaudet. Item parochiae noviter erectae in ultima mea relatione quoque memoratae, nempe in Suchor cum numero animarum ultra 1600 et Dragatush cum numero animarum 2600 erga festum S. Georgii huius anni proprios parochos una cum cooperatoribus seu subsidiariis habebunt, cum congruam pro eorum sustentatione necessariam e fundo religionis successive ea tamen conditione impetraverim, ut aedificia pro his parochiis necessaria sumptibus meis et opera parochianorum construantur; quare primum ecclesia filialis in Radoviza iam pridem existens dilatata et aedes pro novo capellano ibidem a fundamentis extructa sunt, postea ecclesiae parochiales in Suchor et Dragatush, cum aedibus parochialibus pro habitatione parochorum, eorumque subsidiariorum pariter a fundamentis aedificari debuerant, ob varias miseras parochianorum et alias difficultates vix ad finem nunc penitus perducere.

Quae conficienda omnia haec aedificia hucusque contribui, superat iam summam 28.500 florenorum, non computatis aliis 3.403 florenis, quos pro campanis in Suhor et Dragatush ob paupertatem parochianorum expendere debui, exceptis aliis, quibus hae duo ecclesiae parochiales adhuc indigebunt.

Insuper hoc quadriennio elapso duas foundationes feci, unam 8.000 alteram 5.000 florenorum, ut ex redditibus annuis 400 florenorum primae foundationis libri theologici probatissimorum auctorum ecclesiasticorum coemantur et inter neopresbyteros a seminario ad curam animarum missos, iusto ordine quotannis distribuantur, qui eorum lectione ad uberiores scientiam praecipue eorum perveniant, quae proxim et animarum curam proprius attinent. Haec distributio librorum iam ab anno 1854 me curante fit annuatim. Ex redditibus annuis florenorum 250, alterius foundationis autem ab anno 1856 libri coemuntur pro augenda bibliotheca seminarii episcopalis.

Cum dignitas secunda mei capituli cathedralis, nempe decanus eandem habuerit dotem, sicut reliqui canonici caesareo fundo pro augenda eiusdem dote, foundationem feci florenorum 5.000. Respectu denique habito ad aliquas veteres et recentiores parochias liberae collationis et patronatus episcopalis, quarum redditus successu temporis adeo sunt eminuisti, ut parochi vix subsistere possunt, ab anno 1854 usque ad hunc diem dotem auxi sequentium parochiarum et quidem:

²⁰⁹ Radovica.

Parochia	Assling ²¹⁰ cum florenis	3000 florenis
	Birkendorf ²¹¹	3000
	Höfflein ²¹²	3000
	Horjul	3000
	S. Crucis penes Neumarkt ²¹³	3000
	Laufen ²¹⁴	3000
	Kropp ²¹⁵	3000
	B.M.V. in Campis ²¹⁶	4000
	Mitterdorf Bohin ²¹⁷	3000
	Motnik	3000
	Veldes ²¹⁸	3000
	S. Petri Labaci ²¹⁹	3000
	Zeyer ²²⁰	3000
vicariatus	Brezoviz ²²¹	3000
	Gereuth ²²²	3000
	[5] Godovizh ²²³	2000
	Hotedershiz ²²⁴	2000
	Lipoglav	2000
	Ovsiše ²²⁵	2000
	Beneficii curati in civitate Idria	3000
Parochia	Oberburg extra dioecesim, patronatus tamen episcopatus Labacensis cum florenis	5000
Univesim		62.000 fl.

²¹⁰ Jesenice.²¹¹ Podbrezje.²¹² Preddvor.²¹³ Križe pri Trziču.²¹⁴ Ljubno.²¹⁵ Kropa.²¹⁶ Ljubljana Polje.²¹⁷ Srednja vas v Bohinju.²¹⁸ Bled.²¹⁹ Ljubljana sv. Peter.²²⁰ Sora.²²¹ Brezovica.²²² Rovte.²²³ Godovič.²²⁴ Hotedršica.²²⁵ Ovsiše.

§ III. De clero saeculari.

Ad primam et secundam interrogationem huius capituli in ultima mea relatione fusius respondi et supplicem libellum capituli mei cathedrali ad sacram concilii congregationem directum annectere, illumque commendare ausus sum, ast hac super re responsum, quod separatim expendi solet, nondum accepi, quare nonnisi ea, qua in ultima mea relatione exposui, repetere possum.

In ecclesia collegiata autem Neostadii, ubi praeter praepositum, simul parochum, quatuor tantum canonici, simul coadiutores parochi in cura animarum existunt, praebenda theologalis vix unquam institui poterit.

Quoad praebendas theologalem et poenitentiarum in meo capitulo cathedrali instituendas, nunc, vacante uno canonicatu caesareae foundationis et patronatus clementiam augustissimi nostri imperatoris implorabo, ut hic canonicatus qua praebenda theologalis designetur et sacerdoti pro hoc munere idoneo conferatur.

Ad exercitia sacra, quae anno 1854 et 1856 a reverendo p. Serapione Wenzel carmelita, anno 1857 autem a reverendo p. Joanne Stöger e Societate Iesu hic habebantur, comparuerunt anno 1854 – 135, anno 1856 – 120, anno 1857 160 sacerdotes saeculares, anno autem 1855 ob iam memoratum morbum (cholera) dictum haberi non poterant haec exercitia, licet p. Serapione Wenzel iamiam huc advenerat, quia animarum pastores a gregibus suis se absentare non poterant. Dictus tamen p. Serapioni in monasteriis monialium s. Ursulae Labaci et Locopoli exercitia spiritualia habuit.

Quoad reliquas interrogationes nulla invenio, quae iam antea non exposuissem, idemque valet etiam quoad sequentia capitula.

§ IV. De clero regulari.

§ V. De monialibus.

§ VI. Seminario dioecesano.

1. Quot sint in seminario alumni?

In seminario puerorum educabuntur:

Anno 1854 iuvenes 59, pro quorum alimentacione clerus saecularis
contribuebat 2.481 florenos

Anno 1855 iuvenes 50, 3.099 florenos

Anno 1856 iuvenes 49, 2.568 florenos

Anno 1857 iuvenes 51, 3.629 florenos

Haec tamen subsidia cleri dioecesani una cum florenis 1.000 annuis, quas ex dote 20.000 florenorum a me habita seminarium puerorum percipit, et aliis 826 florenis annuis, quos ex propria dote circa 18.000 florenorum percipit, necnon subsidiis, quae parentes quidam non pauperes licet perpauca pro pueris suis in seminario submini-

strant, non sufficiebant pro alendo et sustentando supradicto alumnorum numero, quare hoc quadriennio praeter ea, quae pro conservanda et augenda suppellectili feci, alios quoque 2.730 florenos pro alendis pueris contribuere debui, ne numerus alumnorum deminuat.

In hoc seminario studiis, etiam in publicis gymnasiis praescriptis [6] transeunt eiusdem alumni ad seminarium clericorum, ubi in quatuor annorum cursus divisi studii theologicis vacant, erat autem numerus horum alumnorum

Anno	1854	in primo cursu	22,	in secundo	21,	in tertio	14,	in quarto	22,	universim	79
	1855		15		21		21		14		71
	1856		22		16		20		18		76
	1857		17		23		17		18		75

Qui tamen pro hac dioecesi totum ducatum Carnioliae complectente, quae annuatim neopresbyteris saltem 20 indiget, ob minus sufficit, cum anno 1854 – 23, anno 1855 – 18, anno 1856 – 26, anno 1857 – 20, universim ergo hoc quadriennio 87 sacerdotes saeculares obierint, multi autem seivio vel sinistra valetudine confecti pro curae animarum inhabiles facti sunt.

Hoc seminarium clericorum exiguis propriis redditibus gaudet, sed pro alendis 80 alumnis a sic dicto fundo religionis benignissime sustentatur.

3. Quibusnam studiis vacent et quo progressu?

Iuxta unanimem episcoporum anno 1856 Viennae congregatorum consensum disciplina theologica in seminariis per quatuor annos et quidem Labaci a sex professoribus praevis examinatis et approbatis inter quos quinque doctorali s. theologiae laurea condecorati sunt sequenti ordine docentur:

In primo anno: dogmatica generalis, sic dicta theologia fundamentalis, archeologia et hermeneutica, introductio in libros veteris et novi testamenti, exegesis veteris testamenti et lingua Hebraica.

In secundo anno: dogmatica specialis et exegesis novi testamenti.

In tertio anno: theologia moralis et historia ecclesiastica.

In quarto anno: theologia pastoralis et ius canonicum, insuper etiam catechetica et methodica elementaris a disciplina catecheticae magistro docetur.

Praeterea in seminario a subregente eiusdem leguntur sancti patres pro omnibus alumnis, iidemque per alios sacerdotes in cantu, lyurgia et stylo ecclesiastico instruntur et exercentur.

Quoad mores et progressum in litteris plures inter alumnos plus minusve excellent, reliqui sufficiunt, et raro unus alterve praecipue ob mores statui ecclesiastico minus conformes a seminario excluditur, qui nonnisi bonae spei iuvenes tam ad seminarium puerorum quam clericorum recipiuntur.

[7] 6. An seminarium aliquando visitet et operam det, ut constitutiones adimplenatur?

Senio laborans ad seminarium clericorum, sicut solebam, hebdomatim, praeser-

tim hyemali tempore accedere non possum, ut conciones et catecheses ab alumnis quarti anni exercitii causa haberi solitas audiam et de reliquis oretenus me informem sed in his et similibus me supplebat praepositus defunctus cancellariae episcopalis director, quoque eiusdem successorii imponere non deero. Ceterum omni trimestri ab iis, qui seminario praesunt, in scriptis mihi exhibetur informatio de moribus, capacitate, applicatione, valetudine, reliquisque qualitatibus alumnorum, necnon de omnibus scitu necessariis, quae eo trimestri in seminario acciderunt. Idem oretenus fit per rectorem seminarii oretenus saepius. Casus urgentes autem sine mora mihi significari debent.

Quoad interrogationes sub numeris 2, 4, 5 et 7 huius capituli nihil adiungi est, quia iam in anterioribus meis relationibus necessaria exposita fuerunt.

§ VII. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis.

Mons pietatis Labaci quidem ante plures annos erectus est, sed propriam directionem habet, caesareo provinciae gubernio subiectam et ab episcopo nullo modo dependent. Item Hospitale infirmorum Labaci existens iam ante quatuor annos a caesareo provinciae gubernio sororibus charitatis congregationis s. Vincenti a Paulo ea tamen lege traditum est, ut quoad administrationem oeconomicam et tractationem infirmorum corporalem a civili hospitalis directione, a medicis et a provinciae gubernio dependeant et solummodo in spiritualibus episcopo subsint, quare respectu ad ea, quae curam animarum tam infirmorum quam congregationis concernunt, observare debeo, quod a tribus fere annis infirmi proprium animarum pastorem a quadam devota vidua fundatum, qui muneris sui partes laudabiliter explet, habeant, sororibus charitatis autem a me proprius confessarius fuerit designatus. Reliqua ad hoc caput pertinentia in anterioribus meis relationibus continentur.

§ VIII. De populo.

Eadem valent, quae in anterioribus meis relationibus exposui.

Hanc pro elapso sexagesimo octavo quadriennio de statu ecclesiae et dioeceseos Labacensis relationem Sanctitati Vestrae profundissima qua decet humilitate hisce exhibens pro me et grege curae meae concredito apostolicam benedictionem enixis precibus efflagitare audeo.

Sanctitatis Vestrae

humillimus et obedientissimus filius

Antonius Aloysius Wolf, episcopus Labacensis

Labaci die 12. februarii 1858

Dokument št. 134**1858, julij 12.****Anton Alojzij Wolf***Anton Alojzij Wolf prefektu Koncilske kongregacije.*

Eminentissimo ac reverendissimo domino Antonio Maria Cagiano de Azevedo S.R.E. cardinali et sacrae congregationis concilii praefecto etc., Romae

V dodatku k relaciji:

Eminentissimae ac reverendissimae domine domine cardinalis collendissime!

Relationem de statu et ecclesiae episcopalis Labacensis quam anno 1824 regendam suscepi, pro 68.vo quadriennio debite exaratam et ad sanctissimum in Christo patrem dominum nostrum Pium papam IX. directam, eminentiae vestrae reverendissimae qua praefecto S. Congregationis Concilii, a qua erit examinanda, hic annexam transmittens summa cum reverentia et veneratione persevero.

Eminentissimae ac reverendissimae dominationis vestrae

humilimus et obsequentissimus servus

Antonius Aloysius Wolf

Labaci die 12. februarii 1858

Dokument št. 135**1858, februar 12.****Anton Alojzij Wolf***Škof Wolf izbere za svojega prokuratorja duhovnika Franca Cottija.**V nadaljevanju relacije:*

[8] Il sottoscritto, non potendo allontanarsi dalla sua vasta diocesi per visitare in persona le chiese dei ss. Apostoli Pietro e Paolo in Roma, elegge e costituisce con questo atto il chierico nazionale Austriaco, il reverendo signor sacerdote Francesco Cotti in Roma in suo procuratore per eseguire la visita ad Limina Apostolorum e ritirare dalla Sacra Congregazione del Concilio l'attestato della visita fatta eseguire. Lubiana li 12 febbraio 1858

Jernej Vidmar

1802, Kranj–1883, Kranj

1859/60–1872 petindvajseti ljubljanski knezoškof

1872–1875 apostolski administrator ljubljanske škofije

Dokument št. 136

1864, oktober 11.

Jernej Vidmar

Relatio de statu ecclesiae et dioecesi Labacensis

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 15, Vidmar, Relatio 1864, str. 1–8.

[1] Beatissimae pater!

Quadriennium sexagesimum nonum, pro quo Sanctitati Vestrae relationem de statu ecclesiae et dioecesis Labacensis exhiberi consueverunt, elapsum, est die 20. decembris 1861, ultimaque huius tenoris relatio facta est ab episcopo Labacensi Antonio Aloisio die 12. februarii 1858, qui die 7. februarii 1895 a Deo ex huius vitae certamine avocatus est. Sedes episcopalis vacavit usque ad diem 1. iulii 1860, quo per Sanctitatis Vestrae gratiam ego, inscrutabili Divinae providentiae consilio ita disponente acerbissimo moerore affectus eam occupavi. Statutis apostolicis convenienter proinde sub initium anni 1862 relationem praescriptam Sanctitati Vestrae exhibuere debuissim, sed curis laboribus aliisque rerum varietatibus impediabar, quo minus huic officio statuto tempore satisfacere valerem. Quamquam dioecesanus Labacensis nativitate tamen fere totam, ex quo sacerdos ordinatus sum, aetatem meam ad aulam imperatorem Viennae transegi, hinc acurationi dioecesis Labacensis notitiam usu diuturniore mihi comparandum esse censi, ut relationem satis fidelem facere possum. Haec circumstantia dilationem meam si non excuset saltem explicet. Adgredios iam relationem praescriptam et quidem

§ I. De statu ecclesiae materiali.

1. Institutio episcopatus Labacensis in praecedentibus relationibus adamussim fuit explanata, nec novi aliquid contigit.

2. Quoad attinit confinia, episcopatus Labacensis inde a circumscriptione per litteras apostolicas sanctissimi domini nostri Pii VIII. anno 1830 exaratas, dioecesium facta, integrum ducatum Carnioliae complectitur cum 515.146 incolarum, inter quos circa 240 ritus Graeci non uniti, perpauci protestantes et duo Israelitae, reliqui omnes catholici saltem nomine.

3. Privilegiis nullis gaudet episcopatus Labacensis, nec adest ulla ratio nova desiderari aut expectari possint.

4. Numerus civitatem, oppidorum et locorum episcopatus Labacensi subiectorum non est ullo modo immutatus prout in praecedentibus relationibus exponebatur.

5. Fere idem valet de statu ecclesiae cathedralis, nisi quod inter praebendarios canonicales et poenitentiaria et theologalis existant recentissimis temporibus constitutae.

6. Ecclesia collegiata una Neostadiensis cum praeposito et quatuor canonicis et uno chori vicario, qui omnes curam animarum exercent, perseverat.

7. Status et numerus ecclesiarum parochialium inde ab anno 1858 non est immutatus, adsunt enim parochiae 193, capellaniae locales nonisi nomine et redditibus a parochiis distinctae 81, vicariatus 3 et perpauca oratoria privata in castellis existentia cum ecclesiis in universum 1330, quarum nonnullae perexiguas, habent redditus pro fabrica assignatos, sed fidelium [2] zelus curam gerit, ut fere omnes ecclesiae, etiam illae in singulis vicis exstructae et filialium nomine designatae decore et speciosa appareant. In his ecclesiis sacerdotes, circa 600 numero, sacra peragere solent, nam etiam in ecclesiis filialibus ob fundatores pios vel ex infracta populi devotione saepius per annum s. missae sacrificium offerri solet.

8. Monasteria in dioecesi Labacensi virorum existunt quinque, tria ordinis s. Francisci Seraphici reformatorum in civitatibus Labacensi, Neostadiensi et Lithopolitana,²²⁶ duo capucinatorum Locopoli et Gurkfeld²²⁷ civitatibus, omnia monasteria iurisdictioni episcopi dioecesanis sunt subiecta, praeter duo monialium monasteria ordinis s. Ursulae et quidem Labaci et Locopli, in quibus moniales institutione et educatione puellarum occupantur religionique catholicae maximam afferunt utilitatem.

9. Seminarium adest in civitate Labacensi clericorum, in quo candidati studii theologici absoluto curriculo gymnasii, ut praevia studia in seminario nominari solent, sustentantur et disciplina clericis conveniente ordinati, in disciplinis theologicis a sacerdotibus doctoratus theologici laurea insignitio instituendi erudiendique simul vero a spirituali direttore in pietatis officiis exercitati sub inspectione directoris e gremii capitularium et subdirectore sacerdote sumptibus publicis partim ex sic dicto alumnatico a dioecesanis sacerdotibus solvendo, partim ex piis foundationibus depromptis vel a regimini politico ex fundo religionis subministratis a mundi consortio segregati aluntur ad statumque sacerdotalem praeparantur numero 76 non excedente nec 70 deficiente, quam per quatuor annos in hoc seminario exercentur atque quotannis quo diocesis indigentis circa 16 ordinati ad animarum curam parochiis in subsidium adiungantur. Anno 1846 ab episcopo Antonio Aloisio propriis sumptibus empti est in civitate Labacensi domus ad seminarium puerorum adaptata, in qua inde a 2.do gymnasii classe usque ad absolutam 8.vam, ex qua iuvenes ad studia theologica se convertunt, pueri iuvenesque inter 50 et 60 quotannis aluntur, instituuntur

²²⁶ Ljubljana, Novo mesto in Kamnik.

²²⁷ Škofja Loka in Krško.

atque ad clericatum praeparantur, sumptuum ad hunc finem necessariorem partem fere sextam suppeditant iuvenem parentes ut vel stipendia a fundatoribus facta, alteram sextam clerus dioecesanus oblationibus spontaneis, reliquo quatuor sextae partes sumuntur ex donatione ipsius fundatoris episcopi Antonii Aloisii, ita ut singulis annis plures quam tria millia scutatorum pro hoc puerorum seminario expendantur.

[3] 10. et 11. Hospitalia et mons pietatis in dioecesi Labacensi ut in praecedentibus relationibus exaratum fuit, independenter ab episcopi administratione ab civilis regiminis inspectione existunt.

§ II. De ipso episcopo.

1. Residentiam a sacris canonibus praescriptas servavi, tantummodo anno 1861 per dies 20 propter comitio imperialis Viennae et ibidem ob eandem causam anno 1862 per dies 4 commoratus sum.

2. Visitationem dioecesis amplae singulis annis, ex quo episcopi munere fungor, per partes institui, ita ut fere omnes ecclesias, in quibus sacramenta fidelibus ministrari solent, adirem, verbum Dei frequenter annuntiarem atque sacra peragerem, simul sacramentum confirmationis administrans et quidem viribus iteratis totius autem dioeceseos visitationem perfectam qualibet biennio absolvere ob amplitudinem illius et infinito negotio in residentia percipere recentissimo tempore perficienda hominis vires etiam praestantissimas excedit, nec etiam propter arctum nexum et frequens commercium inter omnes dioecesanos necessarium est.

3. Ordinationes omnes per me ipsum explevi, nam

anno	ad tonsuram promovi	ad ordines minores	ad tres maiores
1860	39	20	13 et 1 regularem
1861	24	1	10 et 1 regularem
1862	19	23	15
1863	-	-	-
1864	-	-	13 saeculares

Sacramentum confirmationis ipse administravi et quidem tum parvulis expleto septennio tum adultis quibusdam anno 1860 plus quam undecim millibus, anno 1861 plus quam quatuor decem millibus, anno 1862 plus quam tredecim millibus, anno 1863 novem millibus, denique anno 1864 fere septem millibus, huic elapsis his quatuor annis computu soluti facta 54.580 fidelibus confirmationis sacramentum ministravi.

Praeterea campanarum benedictiones perfeci anno 1860 campanarum 18, anno 1861 campanarum 59, anno 1862 campanarum 46, anno 1863 campanarum 52 et anno 1864 campanarum 28, quarum pauca pro dioecesibus vicinis fusa erant et qui-

dem omnes Labaci, reliquo pro dioecesi Labacensi sumptibus fidelium devotione factis.

Parco anno 1860 consecrationem unius ecclesiae parochialis peregi, anno 1861 duarum, anno 1862 duarum, anno 1863 trium et anno 1864 unius altaris maiori in ecclesia parochiali.

[4] 4. Synodus provincialis a metropolitano nulla sunt convocata, proinde illi interesse non potui, hac ex causa autem ansa non est data ad synodum dioecesanam celebrandam, qua cum dioecesis in iis, qua materiam in synodis dioecesanis tractandum constituunt, satis sit ordinata, etiam sine detrimento boni spiritualis hucusque omitti potuit.

5. Verbum Dei tum in civitate residentiae meae tum ruri sat frequenter praedicavi, nec desunt frequentes institutiones in doctrina christiana, cum in omnibus ecclesiis cum sacerdotibus duobus mane primo homilia, deinde concio solemnior, et pomeridiano tempore instructio catechistica habentur ad populum, ubi autem in ecclesia unus tantum sacerdos animarum curam gerit, tempore matutino et pomeridiano sermo sacer habetur ex lege dioecesana, eruditur praeterea iuventus in scholis circa veritates christianas. Ex hac parte Labacensis dioecesis non sit ulli inferior et ecclesiae a fidelibus vix alibi diligentius frequentantur.

6. Depositarium poenarum et mulctarum pecuniarium non exisistit in dioecesi Labacensi.

7. Taxa in cancellaria ex lege civili de anno 1784 pro quibusdam paucis rescriptis exigitur, quae charta emendae sufficiat, nam officiales omnes ex episcopi mensa suo salario percipiunt.

8. In exercitio episcopalis officii et iurisdictionis ecclesiasticae alia re non impenditur episcopus Labacensis, nisi genio aevi nostri catholicae veritati non multum amico, quo numerus arcem, qui Christum non colunt ut Deum, in dies augetur iuvenesque in scholis supra sobrietatem sapere gestarint.

9. Opus aliquod splendidum et commemoratione dignum pro ecclesia perficere a Deo mihi non fuit concessum, hoc tamen testor in omni veritate, quod ei, qui plus facere possit, omni tempore paratus sum laetum cedere.

§ III. De clero saeculari.

1. Canonici ecclesiae cathedralis et unicae collegiate choro intersunt iuxta statuta capitularia nisi unus aut alter legitimi impediatur, tres enim ita infirmi fuerunt, ut vix e domo egrediantur, unus inspectione et negotiis ad scholas pertinentibus saepius a frequentatione chori impeditur, reliqui sex magna religiositate choro intersunt, sed vicarii chori non habentur nec haberi possunt cum desint redditus.

2. Matutinum et laudes ob dispensationem obtentam a Sede Apostolica in choro non [5] solet recitari, nec eo minus cani, sed tantem horae minoris et vesperae recitantur et in festis solemnioribus cantentur. Honori cultus Divini inde nullus nascitur detrimentum, cum in regionibus Germanicis et Slavicis populus fidelis horis cano-

nicis nullam attentionem tribuat, nam praeter missam conventualem, quae quotidie celebratur, ecclesia vacua manet, dum canonici choro intersunt. Praeterea fere omnes canonici multum sunt occupati variis negotiis ad ecclesiae incrementum cedentibus, ut dispensatio a celebrando matutino et laudibus, quae privatim a singulis canonicis persolvantur, argumentis non validibus commendetur.

3. Quotidie s. missam applicant pro serenissimis fundatoribus et benefactoribus.

4. Statusa sero servant canonici.

5. Poenitentiarius et theologalis adimplent quae adimplenda sunt. Cum tamen per alios sacerdotes omnia abunde praestentur, quae secundum canones antiquioris illis imposita fuerunt, parum superest, quod faciant.

6. Parochi in suis parochiis resident nec de iis descendis cogitunt, cum et populi aestimalem, decretis dioecesanis et proprio zelo ad residentiam servandam adiguntur.

7. Libri baptizatorum, matrimonii et defunctorum tum ex lege ecclesiastico quam ex civili summa cura haberi debent et ut sine defectu servantur, magno impenditur sollicitudo.

8. Parochi in parochiis amplioris ambitus adiunctos habent sacerdotes iuniores, cooperatores dictos, a quibus in omnibus ad sacramenta dispensenda et populum in catholica veritate erudiendum adiuvantur, et hinc fit, ut

9. omnibus diebus dominicis et festis ex praecepto in foro celebrandis statutis horis populi verbis salutaribus et sacro missae sacrificio ad desideria caelestia erigatur.

10. Hucusque in dioecesi Labacensi omnes sacerdotes in munere suo ita versati sunt, paucissimis exceptis, ut omnis populus sufficientem habere possit scientiam religiosam et ecclesiae catholicae sincere sit addicturus, universim loquendo.

11. Omnes sacerdotes, qui parochialia habent iura et officia pro populo in singulis dominicis et festis de praecepto missam applicare et docentur et praesumuntur, cum a parte hanc obligationem sibi impositam esse agnoscant.

12. Omnes ad prima tonsuram et minores ordines admittendi in seminario spiritualibus exercitiis praeparantur, ita etiam ordinibus maioribus initiandi alioquin in seminario quotidie mane missae [6] sacrificium in capella, qua clericorum seminarium, aequae ac puerorum ornatum est, coram omnibus alumnis afferri et meditatio pia haberi solet, item vespertina preces cum praemissa priore lectione in capella communiter persolvuntur.

13. Omnes clerici in seminario dioecesano degentes propriis vestibus clericalibus induti esse debent. Sacerdotes in cura animarum constituti vel aliis officiis fungentes vel ob aetatis aut valetudinis infirmitatem quiete fruantes in functionibus sacris vestibus liturgicis praeceptis praescriptis uti iubentur, extra functiones sacras iuxta Tridentina synodo sessio 23, capitulo 6 decreta vestibus quidem civilem sed tamen ita factis ut accedentibus quibusdam clero propriis signis ut tonsura, collari et colore in vestimentum materia a laicis primo statim intuitu distinguantur.

14. Conferentiae theologiae moralis hucusque in dioecesi Labacensi non habebantur, nec propter defectum conditionum necessariarum proxime introducentur,

quia prout experientia et diligens observatio me docuit, sine certis conditionibus eiusmodi conferentiae in vana conventicula et in mercem lusum degenerant sine omni fructu quoad profectum in scientia theologica. Multum tamen cleri animatur omni data occasione ad legendum et meditandum, neque clerus dioecesis Labacensis quoad scientiam theologicam comparisonem cum clero aliarum dioecesium, in quibus eiusmodi conferentiae habentur, cavere cogitur.

15. Mores cleri secularis sunt honesti et scandala cum maiori fidelium offensione rarissimae accedunt, quae autem potissimum ex immoderato vini usu oriuntur. His scandalis exhortationibus, minis suspensione a sacris temporanea occurrere studeo. Si mihi res numaria praesto esset, etiam eiusmodi malis facilius praeccluderetur, sed mensa episcopalis alioquin plus aequo expensis est gravata, populus vero dioecesis una cum clero pauper dici debet nec spes adest, rem hanc in melius fore mutatam.

§ IV. De clero regulari.

1. Regulares in dioecesi Labacensi curam animarum exercentes munus sibi commissum iuxta easdem leges adimplent, quibus clerus saecularis regitur.

2. Omnes regulares in suis monasteriis degunt nec mihi aliquis innotuit, qui populo sit scandalo.

3. In mea visitatione monasteriorum nihil inveni, quod speciali reprehensione dignum contuerim.

4. Nullum proinde cum regularibus habui offendiculum.

[7] § V. De monialibus.

1. Moniales tum in monasterio Labacensi, quam in Locopolitano religose osservant suas constitutiones.

2. In utroque monasterio clausura inviolata custoditur.

3. Neque mihi aliqui abusus in his monasteriis occurrunt, quibus medela sit applicanda, eo nescis qui sacrae congregationis auxilio indigeant.

4. Utrumque monasterium praeter confessarium ordinarium, sacerdotem probum, oblatum habet confessarium extraordinarium aptum, cuius subsidio utuntur moniales.

5. Reditus utriusque monasteria consistunt fere unice in dote, quae a regimine civili ex fundo religionis pro singulis virginibus veste monastico indutis conceditur atque ita tenuis, vel ut summo parsimonio adhibenda sit, non rarissimae sunt moniales, quae suam dotem sufficientem nempe centum scutorum annui redditus suum adferant.

6. Monasteria praelatis subiecta in Labacensi dioecesi non existunt.

§ VI. De seminario.

1. Seminarium ita fuit ordinatum, ut fere 80 alumni in eo habitari et sustentari possint, et recentissimo tempore tot iuvenes absoluto gymnasio recipi desiderant, ut seminarium impletum sit iuvenibus, qui documenta ingenii, diligentiae et morum integritatis dederant ea, ut tuta conscientia ad statum clericalem admitti possint.

2. In seminario a viris ecclesiasticis omni laude dignis, alumni instruuntur in disciplinis theologicis, in liturgia et cantu ecclesiastico

3. et quidem speciatim in studio biblico, in historia et iure ecclesiastico, in dogmatica et theologia morali, deinde in modo, quo haec disciplinae in cura animarum applicandae sunt, ut populus in voto catholico instituntur et ad profectum incitetur.

4. Omnes alumni certo ordine tum in ecclesia cathedrali omni dominica et diebus festis, tum pro indigentia in aliis ecclesiis civitatis Labacensis inserviunt et ita ad decorem cultus Divini conferunt.

5. Statuta seminarii iuxta decreta concilii Tridentini sunt condita. Director seminarii semper unus ut ex canonicis, alter canonicus item de seminario est sollicitus et pro cura animarum ut pro ordinatione examen cum alumnis instituit.

6. Rectum statum seminarii continuo prae oculis habeo, saepius visito et relationes de progressu [8] in studiis et de morum integritate, quo ad alumnos mihi a directoribus seminarii accuratissimae faciendas curo.

7. Dictum est ab omni clero solum eis dictum alumnaticum et quidem ad fundum religionis, in quo expensae pro seminario faciendae supeditantur. Morositas in hac solutionem non potest lacum habere, quia nihil iuvaret.

§ VII. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis.

1. Antiquo est consuetudo qualibet occasione expresse inculcata, ut in sacristiis singularum ecclesiarum tabella onerum missarum et anniversariorum sit exposita, atque ita factam in visitatione canonica invenitur.

2. 3. 4 Quoad attinet confraternitates, scholas et pietatis montem non existunt in dioecesi Labacensi eo modo, ut episcopi iurisdictioni subiaceant.

5. Infirmorum hospitale quoad ad animarum curam a me omni attentione curatur et opportuna occasione etiam visitatur.

§ VIII. De populo.

1. Populus dioecesis Labacensis exceptis paucis super commemoratis ecclesiae catholicae sincere est deditus, cultui religioso diligenter interest, sermones sacros lubenter audit, sacramenta cum fervore percipit, ecclesiis exornandis invigilat et lubenter in hunc finem magnas facit expensas, sacerdotibus probis filiali amore adhaeret et obedientiam exhibet. Haec in genere valebat antiquiori tempore et adhuc dum valeat. Prout vero in Europae regionibus aliis, ita etiam in Carniolia recentissimo tempore permulta cum influxum in detrimentum fidei catholicae et morum innocentiae exserunt et ad interitum trudent prosperitatem publicum, quibus prout omnes

rerum periti norunt. Solummodo Divina providentia et verosimiliter per magnos calamitates medelam applicari poterit. Episcoporum auctoritas in dies minuitur, cum quilibet sibi valis sapiens videatur, qui superiores regimine non indigeat. Fundamenta subvertuntur, quomodo stabit aedificium superstructum?

Haec sunt, quo Sanctitati Vestrae, qua omnium fidelium patri, Christi vicario et unitatis catholicae centro exponenda habeo, nihil magis desiderans, quam ut mihi libertas concedatur, munus episcopale resignandi, ut locum detur pastori, cui Deus maiorem virium dederit mensuram, quibus altissimi honorem et ovium Christi sanguine redemptarum salutem promoveat.

Profundissima qua decet humilitate et veneratione ad Sanctitatis Vestrae pedes provolutus qua pedes deosculans et apostolicam benedictionem mihi impertinendam devotissimae deprecans cum summo pietatis cultu perservero

Sanctitati Vestrae

Bartholomaeus

Labaci die 11. octobris 1864

Dokument št. 137

1864, oktober 12.

Jernej Vidmar

Jernej Vidmar kardinalu prefektu Koncilske kongregacije.

NŠAL, ŠAL, Škofje, šk. 15, Vidmar.

Prošnja, da bi smel opraviti »visitationem sacrorum liminum« po prokuratorju »admodum reverendum dominum Joannem Chrysostomum Pogazhar, decanum capituli mei, s. theologiae doctorem, virum ingenio, eruditione et moribus probis plurimum insignem [...]«.

Knezoškofa Janez Zlatoust Pogačar (1811–1884, ljubljanski knezoškof 1875–1884) in Jakob Missia (1838–1902, ljubljanski knezoškof 1884–1898, goriški knezonadškof 1898–1902) relacij o stanju v ljubljanski škofiji v Rim nista poslala.

Anton Bonaventura Jeglič

1850, Begunje na Gorenjskem–1937, Stična

1897–1898 sarajevski pomožni in naslovni siunienski škof

1898–1930 osemindvajseti ljubljanski knezoškof

1930–1937 naslovni garellenški nadškof

Dokument št. 138

1902, oktober 23.

Anton Bonaventura Jeglič

Relatio de statu Ecclesiae Labacensis

NŠAL, ŠAL, Škofje, Jeglič, šk. 4., Relatio 1902, str. 1–47.

[1] Beatissime Pater!

Quadragesimo 79. iam die 12. december 1901 expleto relationem pastorem de statu ecclesiae Labacensis amplius differre non licet. Propero huic obligationi satisfacere, postquam ope visitationis canonicae dioecesim, clerum et populum, satis accurate cognoverim. Haec relatio prima est, quae a me exaratur, nam in consistorio die 24. martii 1898 celebrato ego, qui die 14. iulii 1897 per breve qua titularis episcopus Siuniensis archiepiscopo Vrhbosnensi qua coadiutor adiunctus fueram, translatus sum ad ecclesiam Labacensem, cuius possessionem per intronizationem die 22. mai 1898 cepi.

Caput I. De statu ecclesiae materiali.

1. Institutio dioecesis Labacensis.

Dioecesis Labacensis originem ducit a Pio papa II., qui litteris editis 5. idus²²⁸ septembris 1462 erectionem ab imperatore Friderico III. scripto de die 6. decembris 1461 propositam solemniter approbavit et confirmavit. Ecclesia s. Nicolai sita in urbe Labaci, quae ad pervetustam parochiam s. Petri complectentem urbem ipsum cum amplissimo territorio extra illam pertinebat, erecta fuit ad dignitatem ecclesiae cathedralis. Plures parochiae sitae in Carniolia superiori, Styria et Carinthia partim a patriarchatu Aquileiensi, partim ab archiepiscopatu Salisburgensi avulsae et novae dioecesi adscriptae fuerunt.

Parochiae sitae in Carniolia et Styria anno 1786 archiepiscopo Salisburgensi traditae et partim dioecesi Gurcensi, partim dioecesi Lavantinae annessae fuerunt; quam innovationem Pius papa VI. litteris brevibus de die 4. aprilis 1787 ratam habuit. Eodem fere tempore extincto patriarchatu Aquileiensi plures parochiae sitae in Carniolia

²²⁸ Gre za Jegličev lapsus. 5. Idus septembris je 9. september, papeška listina pa je datirana VIII. Idus septembris, torej 6. septembra 1462.

dioecesi Labacensi traditae fuerunt, ita ut fines dioecesis cum limitibus provinciae fere coinciderent.

Anno 1830 dioecesis iterum aliter circumscripta fuit et quidem litteris apostolicis Pii papae VIII. de 6. calendas²²⁹ augusti, quibus 16 parochiae respective capelaniae independentes sitae in territorio Vipava et [2] pertinentes ad dioecesim Goritiensem, deinde 21 parochia in Carniolia interiori pertinentes ad dioecesim Tergestinam ab his dioecesibus disiunctae et dioecesi Labacensi in perpetuum assignatae et subiecte fuerunt. Quae circumscriptio dioecesis usque ad praesentem diem perdurat.

2. Confinia dioecesis.

Limites dioecesis cum limitibus provinciae Carnioliae fere coincidunt, ita ut dioecesis Labacensis confinis sit ad septentrionem dioecesi Gurcensi, ad orientem dioecesi Lavantinae et partim Zagrabienzi, ad meridiem partim dioecesi Zagrabienzi, dein dioecesi Segnensi et Tergestinae, ad occidentem vero archidioecesi Goritiensi.

3. Privilegia et praerogativae episcopatus.

Ex fundatione originali dioecesis Labacensis Sedi apostolicae immediate erat subiecta, anno 1787 a Pio papa VI. obsecundante votis imperatoris Iosephi II. erecta fuit ad dignitatem archidioecesis, qua dignitate a Pio papa VII., qui iteratis votis imperatoris Francisci I. satisfacere voluit, anno 1807 iterum privata, immo a Pio papa VIII. anno 1830 archidioecesi Goritensi subiecta fuit, ita ut ab anno 1830 ad ecclesiasticam provinciam Goritiensem pertineat. Quia vero vita et omnes indigentiae dioecesis Labacensis in paucis tantummodo cum illis reliquarum diocesium provinciae Goritiensis conveniunt, valde desiderarem, si antiquum privilegium perdurans ab anno erectionis 1462 usque ad annum 1830 restitueretur.

Inde ab imperatore Friderico III., fundatore huius dioecesis usque ad praesentem diem episcopi Labacensis tituli principis sunt condecorati, exceptis duobus episcopi ab 1807 usque ad annum 1824. Qua episcopi gaudent voto in comitiis provincialibus et qua principes voto in superioribus comitiis (Herrenhaus) imperii.

4. Numerus civitatum, oppidorum et locorum episcopatus subiectorum.

Urbs primaria dioecesis est urbs Labacum (Ljubljana), numerans 36.000 habitantes, in medio dioecesis sita. In Carniolia superiori iacent sequentes urbes minores: Kranj, Radolice [sic!], Škofja Loka, Kamnik; in Carniolia inferiori: Novo mesto, Kostanjevica, Črnomelj, Metlika, Kočevje, Višnja gora, Krško; in Carniolia interiori: Postojna, Idrija et Lož. Ceteroquin dioecesis, ad maximam partem valde montuosa, consistit adhuc aliquibus foris, et quam plurimis pagis parvis vel maioribus, in quibus secundum conscriptionem ultimam ex anno 1900 multitudo 500.000 animarum existit.

²²⁹ 27. julij.

[3] 5. Status cathedralis ecclesiae una cum numero canonicorum et aliorum servitio chori addictorum; et an erectae fuerint praebendae poenitentiaria et theologalis?

Ecclesia cathedralis sat ampla et magnifica aedificabatur ab anno 1701 usque ad annum 1707, quo anno ab episcopo Ferdinando comite de Kuenburg consecrata fuit. Licet terraemotus anno 1895 non multum ipsi nocuerit, tamen in multis partibus reparatione indiget, quam ego cum capitulo usque ad secundum centenarium consecrationis, i. e. usque ad annum 1907 perficere intendimus.

Apud ecclesiam cathedralem inde ab initio existunt 12 canonicatus, inter quos duae dignitates, scilicet praepositura et decanatus cum iure utendi mitra, sex canonicatus sunt foundationis et patronatus caesarei, quinque patronatus laicalis et unus liberae collationis episcopalis. Prima dignitas reservata est nominationi summi pontificis, canonicos patronatus caesari praesentat sua maiestas ad propositionem ordinarii, qui libenter affirmat, usque nunc semper personam ab illo designatam fuisse praesentatum. Ast patroni laici voto episcopi difficiliter annuunt, immo hinc inde illud negligunt, ita ut episcopo nullum aliud quaesto sit effugium, nisi ut personas, quae capitulo dedecori essent, a limine excludat. Ita agere consuevi.

Praebendae poenitentiaria et theologalis non sunt erectae. Praedecessores mei e canonicis idoneos unum poenitentiarium, alium theologum nominabant. Factus episcopus inveni tantum modo canonicum poenitentiarium, non vero theologum; poenitentiarium confirmavi, theologum vero nominare omisi, eo quod nulla sit praebenda theologalis et quia nescio quale munus illi demandare possim, ut intentioni ecclesiae revera satisfaciam.

Cum ecclesia cathedrali coniuncta est parochia. Vi decretorum visitationis apostolici ex anno 1621 parochum nominat episcopus et quidem unum e numero canonicorum, cui ad curam animarum peragendam adiuncti sunt 4 cooperatores, qui etiam chori vicarii nominantur eo quod vi foundationis choro interesse deberent. Saepe una cooperatura vacat et quidem tum ob penuriam [4] sacerdotum, tum ob defectum congrue sustentationis, quam ecclesia cathedralis praestare tenetur.

Ecclesia cathedralis nimirum tenetur sustentare 4 chori vicarios, varios aedituos et ministrantes, organistam nec non praebere omnia ad cultum divinum necessaria. Ast sufficienti dote non est instructa et nisi fideles eleemosynis voluntariis succurrent, obligationibus satisfacere non posset.

6. Status ecclesiarum collegiatarum una cum numero pariter canonicorum et ceterorum, qui choris earum intersunt et an in collegiatis erecta sit praebenda theologalis?

In dioecesi Labacensi non existit nisi una ecclesia collegiata et quidem in urbe Novo mesto (Neostadium), quae ab imperatore Friderico IV. eiusque successore Maximiliano I. anno 1493 erecta usque ab Alexandro papa VI. anno 1496 confirmata fuit, quaque praepositum, decanum cum undecim canonicis numerabat. Ob penuriam proventuum numerus canonicorum saepius reducebatur, immo tempore occu-

pationis Gallicae anno 1810 suppressum fuit totum capitulum. Gallis vero expulsis capitulum praefatum gratia imperatoris Francisci I. annuente Sede apostolica anno 1819 restauratum fuit et quidem ita, ut non constaret nisi e praeposito, 4 canonicis et uno chori vicario; ast ob varias difficultates primus praepositus demum anno 1831 potuit installari. Nunc nullus canonicatus vacat, sunt vero omnes patronatus caesarei, et sua maiestas ex concurrentibus ad vacantem canonicatum illum nominare consuevit, quem episcopus primo loco commendat.

7. Status et numerus ecclesiarum parochialium, nec non aliarum ecclesiarum et oratoriorum in episcopatu existentium, referendo signanter an cathedralis, collegiata et oratoria, nec non parochiales caetereque ecclesiae sint sacris suppellectilibus sufficienter instructae et quaenam ex eis habeant redditus pro fabrica assignatos.

Dioecesis Labacensis continet parochias 292, vicariatum 1 et 3 veteres capellanas a parrocho independentes, insuper 18 exposituras dependentes a parrocho. Dioecesis continet ecclesias curatas 314, conventuales 8, filiales 1002, capellas et sacella 207. Dioecesis est divisa in 21 decanatum, cui divisioni facilioris administrationis causa anno 1901 super addidi divisionem in 5 archidiaconatus, quorum singuli 4 vel 5 decanatus complectuntur et unum ex meis canonicis qua archidiaconum praepositum habent, [5] unde uberem fructum opero, in primis ut decani suum habeant visitatorem, quem revereantur et cui pro administratione tum propriae parochiae tum decanatus respondeant et ut varia decreta et diversae instructiones a me ad fovendam vitam vere ecclesiasticam, dirigendam organisationem ecclesiastico-politicam et sociale editae revera observentur et executioni mandentur.

Ecclesiae fere omnes, exceptis valde paucis suppellectili et quidem valde decenti, rarius pretiosa sufficienter hinc inde abundanter sunt instructae. Confraternitas s. Sacramenti, quae ad preces piarum mulierum ante 43 annos in dioecesi Labacensi erecta fuit, suasque nunc multa millia membrorum numerat, ecclesiis pauperibus hoc sub respectu providebat ita ut nunc vix nulla inveniri possit ecclesia, quae decenti suppellectili careret. Curati, si negligentiores inveniuntur, partim a decanis corripiuntur, partim visitatione canonica appropinquante defectus emendare solent.

Fere omnes ecclesiae curatae, immo etiam quam plurimas etiam filiales fundum pro fabrica, licet pro dolor vix unquam sufficientem possident; in necessitate populus quoad maiorem partem libenter succurrit, nisi ammotus ab uno alterove adversario contra suum parochum excitetur. Relate ad fabricam ecclesiae leges quoque civiles existunt, ad quos parochus provocare et dein in casu necessitatis opem potestatis civilis implorare potest.

8. Numerus monasteriorum tam virorum, quam mulierum, exprimendo, an aliqua ex monasteriis sint subiecta suae iurisdictioni, et an et quae mulierum monasteria sibi subiecta sint vel praelatis regularibus?

Priori tempore in dioecesi Labacensi non dabantur nisi franciscani et quidem in

urbe Ljubljana, ubi parochiam sat amplam administrant, in urbe Novo mesto, ubi prius gymnasium cum schola elementari dirigebant, nunc vero tantum modo scholam elementarem possident et in urbe Kamnik, ubi pro suis fratribus I. et II. annum theologiae sustinent atque in schola elementari catechismum tradunt et dein capucini [sic!] in urbe Škofja Loka et in urbe Krško, ubi in propriis ecclesiis servitio ecclesiastico incumbunt et vicinis parochis libenter succursum afferre solent.

Ultimis vero 30 annis adhuc sequentes regulares conventus suos in dioecesi Labacensi ad magnum eiusdem bonum spirituale erexerunt:

- [6] 1. Fratres misericordiae anno 1893 in proprio nosocomio penes Novo mesto erecto potissimum eleemosynis populi et benefactorem;
2. Societas Jesu in Ljubljana anno 1887, qua concionatores in lingua Germanica et missionarii apud Slovenos;
3. Congregatio missionis s. Vincentii a Paulo in Ljubljana anno 1881, qua missionarii et qua directores spirituales sororum misericordiae;
4. Conventus sacerdotum ordinis Teutonici in Ljubljana anno 1897 cum convictu pro educandis iuvenibus, qui huic ordini nomen dare et tunc ad parochias huic ordini incorporatas mitti possent; ordo enim Teutonicus in Ljubljana ab antiquis temporibus possidet pulchram ecclesiam cum variis aedificiis, quousque parochiae dioecesis Labacensis huic ordini incorporatae existunt, quae vero ob penuriam sacerdotum huius ordinis a clero saeculari administrari debent; ut autem proprii ordinis sacerdotes educantur, in urbe Ljubljana nuper convictus eorum institutus fuit;
5. Cistercienses reformati anno 1898 in pago Zatičina, ubi pulchrum praedium quod ab anno 1230 usque ad annum 1794 ad ipsos pertinebat, ex quo autem temporibus imperatoris Josephi II. expulsi sunt, iterum emerunt et magnis sumptibus ad suos fines adaptaverunt; vi decreti apostolici ex anno 1900 per antiqua parochia illorum conventui incorporata fuit, ita ut nunc etiam curae animarum incumbant;
6. Carthusiani anno 1900 Pletrije parochia St. Bartholomaei, ubi amplum praedium, quod usque ad tempora Josephi II. primum in possessione carthusianorum, postea jezuitarum [sic!] erat, sibi comparaverunt et nunc cellulas, ecclesiam et reliquas aedificia necessaria extruere magno cum fervore instruuntur ut quo citius habitationes praeparent pro confratribus pulsas e Gallia.
7. Congregatio s. Francisci Salesii (don Bosco) anno 1901 in Ljubljana, ubi nunc aedificia in praedio ipsis dono dato amplificant pro illuc recipiendis et dein educandis pueris a parentibus neglectis vel parentibus orbatis.
8. Franciscani quoque anno 1898 novum hospitium in Brezje, parochiae Mošnje, apud sanctuarium Beatae Virgini Mariae dedicatum, sunt adepti, ibique spiritalibus indigentis piorum peregrinantium pro viribus satisfacere conantur.

Sunt igitur in dioecesi Labacensi 13 monasteria virorum, quorum nullum iurisdictioni ordinarii est subiectum nisi ob nimis parvum numerum religiosorum in conventu Congregationis s. Francisci Salesii, in domo sacerdotum ordinis teutonici, in hospitio

franciscanorum in Brezje, in residentia jesuitarum, in utroque monasterio capucinarum et ad tempus tantummodo in abbatia carthusianorum; nam in hisce domibus non habitant 12 religiosi, quot ad exemptionem requiruntur, ast usque ad praesentem diem iurisdictione hac non sum usus, neque unquam illius mentionem feci.

Dantur quoque varia monasteria mulierum, in quibus eminent duo conventus monialium s. Ursulae et quidem:

1. Conventus in urbe Ljubljana inde ab anno 1702 dein
2. conventus in urbe Škofja Loka ab anno 1782; uterque occupatur educatione puellarum in scholis externis et internis. Recentius advenerunt:
3. Carmelitae discalceatae ab anno 1889 in loco Selo penes Ljubljana, quae oratione et poenitentiae operam dant;
4. Sorores charitatis congregationis s. Vincentii a Paulo unitae cum domo matrice Parisiis; istae sorores occupantur a) in nosocomio civili ab anno 1855, b) in valetudinario s. Joseph ab anno 1876, c) in valetudinario »Leoninum« ab anno 1894, d) in nosocomio infantium s. Elisabeth ab anno 1880, e) in moroduchio Studenec penes Ljubljana ab anno 1855, f) in orphanotrophio Lichenthurn cum scola 8 classium pro puellis in Ljubljana ab anno 1898, g) in caesareo regio ergastulo femineo in Begunje ab anno 1875, h) in orphanotrophio in urbe Gottschee ab anno 1895, j) in valetudinario Kanomlja penes Idrija²³⁰ ab anno 1897 et k) in nosocomio in Krško ab an. 1899;
5. Sorores charitatis congregationis s. Vincentii a Paulo e domo matrice Zagabienensi: a) in Kamnik cum schola pro parvulis ab anno 1895, unde excurrunt b) in locum Komenda, ubi ab anno 1899 curam gerunt senum utriusque sexus;
6. Sorores scholarum III. ordinis s. Francisci a) in Ljubljana ab anno 1885 in orphanotrophio societatis s. Vincentii cum schola 4 classium pro pueris et cum schola puellarum oeconomica et b) in Repnje ab anno 1883 cum pensionatu et schola elementaris privata 2 classis pro puellis;
7. Sorores scholarum pauperes de Nôtre Dame a) in Šmihel penes Novo mesto ab anno 1887, cum schola puellarum, pensionatu et schola pro puellis surdmutis et b) in Trnovo ab anno 1888 cum schola elementaris 5 classium pro puellis et pensionatu; [8]
8. Sorores misericordiae a S. Cruce in Ljubljana ab anno 1895 in xendochio mulierum;

Congregatio pauperum sororum III. ordinis s. Francisci de perpetua adoratione ab anno 1900 pro servitio infirmorum atque pauperum, in primis infantium. Sunt ergo in diocesi Labacensi 21 domus religiosarum.

Ordinarius est superior monialium s. Ursulae et carmelitarum; in reliquis congregationes exercet ordinarius iurisdictionem ordinariam exceptis sororibus caritatis, quae ab eiusdem iurisdictione exemptae sunt.

²³⁰ Župnija Spodnja Idrija.

9. An adsit in dioecesi seminarium clericorum, quot clerici in eodem alantur, an fuerit statuta taxa et in qua quantitate [...] et in universum quinam et quot sunt redditus praedicti seminarii?

In dioecesi Labacensi est Seminarium puerorum fundatum ab episcopo Antonio Aloisio Wolf anno 1846; in illo degunt 55 usque ad 60 pueri, qui studiorum causa publicum caesareo-regium gymnasium frequentant; in hoc seminarium gratis non recipiuntur nisi pueri pauperes, reliqui pro posse ad alimentationem aliquam summam conferunt, omnes vero destinatur ad vocationem clericalem. Decursu 56 annorum multi eximii sacerdotes ex hoc seminario prodierunt, ego ipse huius seminarii alumnus per continuos 7 annos fui.

Ast, quia hoc seminarium indigentis nostri temporis non sufficit tum ob parvum numerum alumnorum, qui in illo educari possunt, tum ob varia pericula fidei et morum in gymnasio publico, necessitati compulsus novum seminarium puerorum cum gymnasio catholico et annexo convictu anno 1901 aedificare coepi. Iam praedecessores mei eadem intentione occupabantur, ast opus inchoare non sunt ausi. Ego vero ad illud aggrediendum assertionem nostrorum academicorum in congressu habito Labaci mensae augusti 1898, »se catholicam fidem nullo modo qua regulam et ducem vitae publicae agnoscere velle«, summopere impulsus sum. Vidi etiam, multos pueros tempore studiorum gymnasialium sacerdotalem perdere vocationem et ob paupertatem populi in dies crescentem futurum esse, ut pauci ad studia mitti possunt imminere perinde penuriam sacerdotum. Inde obtineto assensu imperatoris et benedictione Suae Sanctitatis inde ab anno 1898 operi manum admovi. Clerus et populus fidelis libenter obolum [9] suum conferrant, viri cultiores vero, qui fere omnes ecclesiae ad-versantur, contra me infremuerunt et bellum usque ad finem indixerunt asseverantes, actum esse de liberalismo et progressu moderno, si conamen meum felici successu coronabitur. Gubernium quoque provinciale operi minime favet et pro posse obstacula ponit.

Ego vero fretus in providentiam divinam inde ab anno 1898 de auxiliis necessariis providebam et anno 1901 aedificationem instituti in loco St. Viti penes Ljubljana inchoavi, quam anno currente prosequor et anno 1904 ad finem deducam excepta una parte, quae nonnisi post 5 vel 6 annos necessaria erit. Anno 1904 etiam sufficiens numerus sacerdotum studia in universitate absolvet omniaque praestabit, quae a gubernio requiruntur, ut gymnasium aperiri, immo iure publicitatis donari possit. Elegi enim bonos sacerdotes, eosque Vindobonam misi, ubi simul sub directione unius habitant et studiis vacant, excepto uno qui in universitate urbis Gratz in Styria studiis vacat.

Media ad aedificationes sunt: a) voluntariae oblationes sacerdotum, b) collectiones eleemosynarum a populo, c) stipendia missarum in festis suppressis, d) stipendia pro missis fundatis ante 50 annos, loco scilicet 5 missarum persolvitur una, stipendium vero pro 4 missis ceditur instituto, e) pars stipendiorum excedens taxam dioecesanam pro missis, quae mittuntur extra dioecesim, f) proventus mensae episcopalis, in quantum ad usus quotidianos non sunt necessarii. Proventus sub c. d. et e mihi obveniunt in facultatum Romanarum.

Quia vero hoc et sequenti anno sumptus valde magni erunt, a nuntio apostolico obtinui facultatem cum uno e mercatoribus lignorum e silvis mensae episcopalis ineundi contractum pro 15 annis de certa mensura lignorum quotannis illi praestanda deinde contrahere aes alienum (quod ex proventibus huius et aliorum contractuum) facile solvetur, nam secus aedificatio nimis protraheretur.

Usque ad presentem diem Deus oneri manifeste adfuit, pro futuro quoque spero mihi illius opem non defecturam.

b) Adest etiam seminarium clericorum collocatum in aedibus adiacentibus ecclesiae cathedrali, quae autem nunc fini [10] suo et saluti servandae vix respondent. Cuius seminarii proventus proprii attingunt summam 10142.74 coronas; quae desunt, administrantur a gubernio et quidem pro singulis clericis 460 coronas; ast tantummodo pro 88 clericis gubernium solutionum praestare obligatur. Si quotannis 88 clerici in seminario educarentur sufficiens esset numerus sacerdotum, sed praefatus numerus vix unquam attingitur; anno studiorum 1901/02 erant tantummodo 76 clerici, anno currente vero 80.

10. Numerus hospitalium collegiorum, confraternitatum et aliorum locorum piorum, quae sunt in episcopatu et quinam sunt eorum reditus?

Labaci existit nosocomium civile pro provincia Carniolia, quae sumptus praestat et servitium aegrotorum sororibus caritatis s. Vincentii commisit.

Praeterea existit in Ljubljana nosocomium pro infantilibus, duo orfanotrophia, unum pro puellis, alterum pro pueris, xenodochium mulierum, duo valetudinaria, et penes Labacum morodochium, quae instituta omnia erecta oblationibus benefactorum possidentur et administrantur a congregationibus sororum, in primis sororum caritatis.

Existit quoque Labaci institutum pro surdomutis sub omnimodo dependentia et administratione gubernii et aliud institutum pro alendis pauperibus sub omnimodo dependentia et administratione magistratus.

In urbe Ljubljana iam ultra 25 annos sic dicta »societas Vincentiana« curam pauperum gerit, prima erecta fuit penes ecclesiam cathedralem, a qua tres aliae pro singulis parochiis urbis Ljubljana paulatim separabantur; proventus haurit partim oblationibus membrorum, partim ex elemosynis benefactorum.

In dioecesi existit adhuc nosocomium fratrum misericordiae penes Novo mesto fundatum a benefactoribus, item nosocomium civile penes urbem Krško erectum a divite muliere et administratum a sororibus caritatis et societas Vincentiana in foro Tržič.

Tertius ordo s. Francisci late est propagatus; erectus est in tribus ecclesiis franciscanorum, in duabus capucinatorum et in quibusdam ecclesiis parochialibus; tertiariorum vero magnus numerus in aliis quoque parochiis invenitur.

Sodalitas Mariana iuvenum et puellarum quam latissime est diffusa per totam dioecesim et quidem sodalitates iuvenum sunt 79 cum 4500 membris et puellarum 155 cum 21000 membris fere omnes institutas ultimis quatuor annis.

[11] Confraternitas s. Familiae diffunditur per 119 parochias numeratque 17162 familias cum 83068 membris. In nonnullis ecclesiis erecta est confraternitas divini Cordis Jesu, purissimi Cordis beatæ Mariæ Virginis, sacratissimi Rosarii, Matris dolorosæ, Mariæ de Monte Carmelo, St. Joseph. Confraternitas autem Sanctissimi Sacramenti, quæ sedem suam in ecclesia monialium s. Ursulæ in urbe Ljubljana constituit, in omnibus et singulis parochiis multos gaudet sociis, qui præterito anno 18000 e pro conficiendis paramentis obtulerunt. Associatio quoque »Infantiae Jesu« late est divulgata et quotannis circa [...] ²³¹ pro redimendis infantibus paganis colligere solet.

11. An adsint montes pietatis et quot sint una cum aliis consimilibus ad statum ecclesiæ materiale spectantibus?

Montes pietatis in dioecesi Labacensi non dantur; dantur autem varia instituta pecuniaria mere civilia tum in Ljubljana, quam per dioecesim. Sacerdotes vero instituere et dirigere conantur sic dictas »Raiffeisencassen«, quibus parochianis in necessitate succurrere illosque ab usurariis liberare vel præservare intendunt. Ad eundem finem cum a sacerdotibus variæ quoque associationes oeconomicæ instituuntur et foveantur.

Cap. II. De ipso episcopo.

1. An residentiae praeceptum a sacris canonibus praescriptum adimpleverit?

A die inthronizationis, 22. mai 1898, tribus solummodo vicibus ad plures dies ex dioecesi absens fui, et quidem anno 1898 via Lourdes Romam petii pro obtinenda benedictione apostolica ad munus meum rite obeundum; dein anno 1900 iterum Romam veni cum 600 peregrinis meae dioecesis ad lucrandas indulgentias iubilaei, anno vero 1901 ad congressum episcoporum Austriacorum Vidobonnam perexi. Secus bis vel ter quotannis dioecesim solummodo ad unum, duos vel tres dies reliqui et quidem fere semper in negotiis ecclesiasticis.

2. An et quoties dioecesis sibi commissae visitationem expleverit?

Statim primo anno visitationem inchoavi, cumque singulis annis inde a mense maio usque ad mensem septembrem inclusive excepto iulio prosequer. Singulis annis visitationem in 60 usque in 70 parochiis peragere consuevi. Ob amplitudinem dioecesis et ob magnum numerum parochiarum nondum ad omnes parochias veni, circa 20 manebant visitandae anno 1903. Pro futuro parochias ita distribuere intendo, ut quolibet [12] quinquennio canonica visitatio totius dioecesis possit absolvi. Interim vero decanis iniunctum est officium visitandi parochias sui decanatus saltem quavis biennio; modus peragendi hanc visitationem praescriptus est ab episcopo Jo-

²³¹ Vsota v kopiji, ki jo hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani, ni navedena.

anne Chrysostomo Pogačar anno 1874, qui etiam nunc observatur et vi cuius decani praecisam relationem de statu parochiarum sui decanatus ad ordinarium mittere obligantur. Ne vero decani ipsi utpote absque visitatore negligentiores evadant, propterea creavi archidiaconos in que negotium visitandi decanos eorumque parochias iniunxi.

3. An per se vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit et sacramentum confirmationis administraverit?

Usque ad praesentem diem quotannis omnes ordinationes ipse explere potui; ad ordines minores et maiores iam ultra 100 iuvenes promovi.

Item sacramentum confirmationis sequens consuetudinem meorum praedecessorum tempore sacrae visitationis in qualibet ecclesia parochiali administravi, in ecclesia vero cathedrali hoc sacramentum quotannis in die festo pentecostes atque sequente feria II. administro.

4. An et quoties synodum dioecesanam coegerit?

Synodum dioecesanam nondum coegi; intendo autem illam sequenti anno, scilicet 1903 circa festum nativitatis beatae virginis Mariae convocare, de qua intentione clerum iam certiore reddidi illumque provocavi, ut in praeparatione ad synodum me adiuvet, nec non vota sua de rebus in illa pertractandis et stabiliendis mihi pandat.

5. An verbum Dei per se ipsum praedicaverit et an legitimo concurrente impedimento viros idoneos assumpserit ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exsequendum?

Verbum Dei valde frequenter praedicare consuevi: a) occasione canonicae visitationis in omnibus et singulis ecclesiis, b) occasione consecrationis ecclesiarum vel altarium, c) saepe per annum in solemnitatibus congregationis Marianae vel ad finem sacrorum missionum, d) saltem quater vel quinquies per annum in ecclesia cathedrali, in qua de praedicando verbo divino ter singulis dominicis et diebus festivis sat bene provisum est: praedicatio mane et sermo catecheticus post meridiem habetur lingua Slovenica ab uno e vicariis chori, praedicatio in lingua Germanica vero ad missam solemnem a meo praedecessore concredita fuit patribus e Societate Jesu, qui in quadragesima quoque et decurrente mense maio sermones convenientes ad populum habere consueverunt.

6. An habeat despositarium poenarum et mulctarum?

Despositarium huiusmodi non existit nec mulctae pecuniariae unquam exiguntur.

[13] 7. Quanam taxa, et an Innocentiana in sua Cancellaria observetur?

In cancellaria episcopali usque ad recentes dies exigebatur taxa praescripta lege civili de anno 1784; ab anno autem 1897 observatam taxa conformis rescripto S.

Congregationis eminentissimorum S.R.E. cardinalium concilii Tridentini interpretum dato ad preces archiepiscopi Goritiensis quoad taxas curiarum provinciae. Approbatio taxarum de die 26. aprilii 1897 data fuit ad quinquennium; quia vero in dioecesi Labacensi absque murmuratione acceptae sunt et pro expensis cancellariae episcopali sufficiunt, humiliter ulteriorem approbationem desidero et instanter peto.

8. An aliquid habeat, quod sibi obstet circa exercitium episcopalis officii, iurisdictionis ecclesiasticae, nec non tuendae libertatis et immunitatis ecclesiarum?

1. Quoad collationem beneficiorum, quae sunt liberae collationes episcopalis, existit lex civilis, ea cessare esse liberae collationis in casu, si proventus locales ita imminuantur, ut amplius non attingant mediam partem congruae, ita ut ad obtinendam plenam congruam pars maior proventuum solvi debeat e fundo religionis: quo in casu talia beneficia subiiciuntur iuri patronatus fundi religionis, quod ius a gubernio exercetur.

Hic casus mihi occurrit anno 1899. Gubernium ius patronatus super parochiam Jesenice, quod prius liberae collationis fuit, provocans ad legem civilem ideo sibi vindicavit, quod ad plenam congruam ultra medietatem e fundo religionis contribuere debeat. Quia parochia propter hunc conflictum in detrimentum animarum diutius iam vacavit, concursus ad illam promulgavi sciens futurum esse, ut nemo audeat concurrere praeter illum, quem ego ad hanc perdifficilem parochiam fere unice idoneum aestimavi, quique in illa parochia administranda magna merita sibi comparavit. Ita factum est. Vi praescriptorum concordati Austriaci gubernio indicavi, me praefatam parochiam huic benemerito sacerdoti conferre velle. Gubernium vero rescipsit, se illum mihi ad investiendum praesentare. Ne parochia longius adhuc orbata maneret pastore, ego silui et sine ulla correctione huius rescripti parochum investi.

Scire opto, an recte egerim? Quomodo in similibus casibus mihi agendum sit? Nam etiam quoad unum canonicatum, quando illum vacare continget, similis conflictus pertimescitur.

[14] 2. Anno 1899 et 1900 gubernium provinciae congregationes Marianas civili legi de associationibus subiicere voluit. Oretenus et scriptotenus demonstrare conatus sum has congregationes carere notis, quas habere debet associatio, ut legi civili subiiciatur. Ad ministrum quoque appellavi. Nec responsum accepi, nec congregationes Marianaе amplius inquietantur. Timeo autem novos conflictus, si in ministerium vocarentur viri, qui ecclesiae minus faverent.

3. Perturbatis nostris temporibus populus a parte ecclesiae inimica imprimis contra sacerdotes instigatur, quam ob rem haud raro accidit, ut sacerdotes ad tribunalia vocentur, ibique a iudicibus plus aequo puniuntur. Existit vero lex civilis, quae statuit sacerdotem reum criminis statim debere deponi eumque ad nullum officium amplius esse idoneum.

Anno 1900 tempore electionum in comitia sacerdos quidam accusatus et dein reus declaratus fuit laesae maiestatis. Ego in facie loci casum examinavi et inveni

sacerdotem innocentem. Ideo diu restiti gubernio, quod provocans ad legem civilem illius amotionem postulavit, simulque inhabilitatem ad quaeunque officia proclamavit. Interim sacerdos ad superiorem instantiam provocavit. Ast gubernium postulationem suam urgebat, immo nisi sacerdos infra triduum amotus fuerit, vim adhibere minabatur. Quia praedictus sacerdos non fuit parochus, ad maiora scandala praecavenda illi suasi, ut voluntarie discedat in alium locum ibique exitum finalem processus exspectet. Et revera nova investigatione ordinata declaratus fuit non reus.

Anno 1901 parochus quidam ira commotus suam coquam, quam antea e domu dimisit, manu percussit, ast ita infiliciter, ut ruptura auris inde sit secuta. Instigata a medico sacerdotibus infenso coqua rem iudici denuntiavit, qui parochum declaravit reum criminis, damnavitque ad carcerem, ad depulsionem a parochia et ad inhabilitatem ad quodcunque officium. Provocatus a gubernio, ut parochum deponam, respondi me id facere non posse, donec ego qua episcopus illum non invenerim reum talis delicti, ob quale in iure canonico qua poena depositio pronuntiatur. Simul Vindobonam petii, ubi ministro rem exposui suae vero maiestati supplicem libellum de gratia condonationis obtuli. Minister delationem incarcerationis et amotionis ordinavit monuitque exspectandum esse responsum suae maiestatis. Currente anno maiestas responsum dedit, [15] poenam et sequelas quidem condonavit, ast mandavit parochum solummodo ad aliquam parochiam remotiorem iterum investiri posse. Ad maiora mala praecavenda parochum rogavi, ut resignationi ad suam parochiam subscribat. Parochus obedivit, cui statim de alia parochia providi.

Existit adhuc tertium casus iam ab anno 1900, in quo per falsas denuntiationes expositus cum multis incolis variorum criminum accusati sunt. Gubernium statim amotionem expositi postulavit, ego restiti affirmans sententiam nondum esse prolatam. Et revera in iudicio expositus, in omnibus declaratus fuit innocens excepto unico puncto scilicet ab illo unum testem ad falsam testificationem provocatum fuisse. Ego iterum totam rem ipse pervestigavi et intime sum persuasus, expositum talis criminis non esse reum; quam ab rem innocentem punire non volui. Nullum aliud supererat mihi effugium, ac iterum ad suam maiestatem recurrere et ministris rem clare exponere. Sua maiestas nondum respondit; nihilominus a gubernio dilationem poenae obtinui, et quidem usque ad responsum suae maiestatis.

Liceat mihi adhuc unum casum adducere. Quidam capellanus qua catecheta in schola in duobus casibus unum puerum valde immorigerum percussit, ast non immoderate. Utraque vice res delata fuit ad iudicem. Prima vice capellanus damnatus fuit ad mulctam pecuniariam, secunda vero ad similem mulctam insuper addita prohibitione instruendi pueros in quibuslibet scholis nostrae provinciae. Ego capellano mandavi ut utrumque casum secundum conscientiam vere describat et ad me deferat, ut cum gubernio de hac laesione iuris ecclesiastici agere illudque ad annihilationem sententiae adducere possim.

4. Ulterius pars liberalis in foliis, in publicis conventibus, immo in comitiis quoque postulat legem ad coercendam libertatem in praedicatione verbi divini et quidem sub praetextu clerum hac libertate abuti ad fines politicos. Iste praetextus veritate

non nititur, nam clerus in concionibus nihil aliud intendit, quam populum de veritate christiana instruere erroresque liberalismi et socialismi confutare, quod acrius tunc fit, quando varii errores per ephemerides et publicos sermones aperte pronuntiantur. Ob omnimodum libertatem typi et consociationum et sermonis pertinescendum est ne populus contra iura ecclesiae nimis excitetur, variaquae exinde pericula pro eiusdem libertate oriuntur. Scire desidero, num praecedentibus casibus intu ecclesiae sufficienter defenderim et quid in similibus casibus agere obligatus sim?

[16] 9. An aliquod pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo aut pro clero?

1. Anno 1900 procuravi in mea dioecesi congressum catholicum pro fidelibus meae dioecesi et omnium illarum, in quibus Sloveni habitant. Congressus magno cum splendore et fructu celebratus fuit. Eminentissimus cardinalis Missia et episcopus Lavantinus congressui sua praesentia maiorum auctoritatum conciliaverunt. Resolutiones congressus cum instructionibus Suae Sanctitatis omnino concordant.

2. De gymnasio cum seminario puerorum et convictu iam supra retuli. Hoc opus puto quam maxime profuturum pro educatione cleri, pro promovenda scientia catholica et pro educandis laicis catholicis. Dabit Deus, ut illud ad finem exoptatum perducam!

3. Librum: Didon, de vita Jesu ad informandos laicos et librum: Cramer, de bono pastore ad informandum clerum meis sumptibus in lingua Slovenica typis mandare curavi.

4. Ad reformandos mores iuventutis nostrae urgeo sacerdotes, ut congregationes Marianas instituunt experientia edoctus de eorum vi reformativa. Congregationes iuvenum nunc numerantur 79, puellarum vero 115.

5. Cultum S. Cordis ordinavi in tuta dioecesi simulque omni studio promovi communionem et publicam adorationem sanctissimi; singulis primis dominicis cuiuslibet mensis haec adoratio in omnibus fere ecclesiis iam habetur, reliquis, vero dominicis et diebus festivis totius anni in plurimis.

Capitulum III. De clero saeculari.

1. An canonici ceterique choro addicti cathedralis ecclesiae necnon collegiatarum choro iugiter intersint?

Canonici ecclesiae cathedralis legem residentiae servant et choro adesse solent; puto absque graviore causa neminem a choro abesse; immo vix unus vel alter privilegio feriarum trimestrium ita utitur, ut per continuos tres menses a servitio chori exularet. Per decursum anni utique nonnulli saepius per aliquot dies absunt et quidem raro solius recreationis causa, sed ordinariae propter auxilium quod parochis in cura animarum praestant. Ab eadem causam unus vel alter etiam tempore quadragesimae et adventus vel aliquo festo maiori hinc inde in choro non est praesens.

Addere debeo canonicos multum esse occupatos operibus in honorem Dei et utilitatem ecclesiae: unus eorum fungitur munere parochi in ecclesia cathedrali, alter

est meus vicarius generalis, confessarius ordinarius carmelitarum atque praeterea confessiones quoque excipit in cathedrali, dirigitque confraternitatem sanctissimi Sacramenti, sodalitatem sacerdotum adoratorum et sanctissimi Cordis, tertius est inspector instructionis catecheticae in scholis elementaribus, quinque eorum sunt archidiaconi, omnes membra mei consistorii, nonnulli denique operam dant in variis associationibus.

Etiam canonici ecclesiae collegiatae residentiam observant [17] et choro iugiter intersunt, unus eorum iam per plures annos graviter decumbit, nec cubile nuquam relinquere potest, tres vix unquam suam residentiam reliquunt; praepositus quidem saepius per aliquot dies abest, ast puto illos dies simul computatus nunquam efficere tres menses, quibus singuli canonici a servitio chori eximuntur.

Observare debeo, praepositum capituli collegiati simul esse parochum et decanum, reliquos vero canonicos ad curam animarum esse obligatos, eosque libenter excipere confessiones ac per turnum onus praedicandi sustinere.

Ast fundum pro distributionibus neque capitulum cathedrale, neque collegiatum possidet, neque punctatores ad notandas absentias et definiendas mulctas pecuniarias ab illo eligi consueverunt.

Praeter canonicos apud ecclesiam cathedralem etiam 4 chori vicarii inde ab initio cum obligatione chori sunt instituti. Omnes quatuor e proventibus ecclesiae cathedralis sustentantur; ob penuriam vero proventuum ecclesiae saepissime unus vel duo vicariatus vacant. Ast illi vicarii num a tempore immemorabili censent, se ad chorum stricte obligatos non esse, perinde ordinarie choro, non intersunt, sed solummodo missam, cui canonici recitantes horas minores asistunt, legere solent. Quia simul qua cooperatores parochi deputantur, ideo curam animarum excercent, immo alia quoque opera, quae ad curam stricte non pertinent, nostris vero temporibus valde necessaria sunt, e. gr. directio foliorum, cura pro associationibus opificum, pro organisatione iuvenum, pro congregatione Mariana, laudabiliter in se suscipiunt, multumque ecclesiae et populo prosunt.

Capitulum vero collegiatum unum solummodo vicarium sibi adiunctum habet, qui in choro simul et in cura animarum deservit. In quantum scio, ille obligationibus suis adamussim satisfacere conatur, immo propria sponte redactionum parvi folii, quod bis in mense editur, in se suscepit.

2. An ultra matutinum, laudes, ceterosque alias horas canonicas, quolibet die celebrent missam conventualem?

Canonici ecclesiae cathedralis recitant in choro ante meridiem horas minores, post meridiem vespas cum completorio; matutinum cum laudibus recitatur privatim. Diebus autem festivis sequentibus primae classis: in festo sanctissimae conceptionis B.M.V., in die nativitatis Domini, in epiphania, in festo paschatis, resurrectionis, in die dominica pentecostes, in festo Corporis Christi, [18] in festo s. Petri et Pauli in anniversario dedicationis ecclesiae et in festo Omnium sanctorum vesperae

primae et secundae, item horae minores cantantur, matutinum vero cum laudibus a canonicis in choro recitatur.²³²

Talis usus in capitulo cathedrali inde ab initio obtinuit. In rescripto enim fundationis caesareae canonici obligantur ad decantandas horas minores cum completorio; ad cantandum Matutinum cum Laudibus et ad decantandas horas minores cum completorio; ad cantandum matutinum cum laudibus et ad cantandas vespervas obligantur partim vicarii chori praesente uno vel altero canonico, partim scholares urbis. Deficientibus vicariis paulatim consuetudo praesens usu venit, quae medio saeculo XIX. a Sede apostolica ad decennium permissa fuit. Quae permissio singulis decenniis renovatur. Ultimo fuit renovata brevi Sanctae Sedis de die 9. decembris anni 1889.²³³

Capitulum tenetur procurare et revera procurat, ut quotidie duae missae pro benefactoribus applicentur. Exceptis diebus dominicis et festivis isthaec missae a sacerdote substituto leguntur, canonici vero stipendium per turnum solvunt. Legitur autem quotidie prima hora sexta, altera hora decima, neutra cantatur nec ulli canonici assistunt; tantummodo diebus dominicis et festivis utraque missa a canonicis persolvitur, illa hora decima cantatur²³⁴ et quidem praesentibus canonicis.

Ab uno e chori vicariis autem quotidie legitur, numquam vero cantatur, missa hora 9 ¼, qua durante a canonicis horae minores recitantur, respective diebus festivis supra enumeratis cantantur. Haec missa non applicatur pro benefactoribus.

Missa vero de feria tempore quadragesimae vel quatuor temporum vel missa de vigilia numquam legitur excepto die festi s. Marci et litanis minoribus feris rogationum, quibus diebus omnes canonici intersunt tum processioni tum missas solemni de feria.

In capitulo collegiato in choro integrum officium non recitatur nisi ultimo triduo hebdomadae maioris in commemoratione omnium fidelium defunctorum et in festo nativitatis Domini. Reliquis diebus per integrum annum recitantur in choro solummodo ante meridiem horae minores, post meridiem vespereae cum completorio, reliqua pars officii privatim absolvitur. Officium nunquam cantatur excepto matutino tenebrarum in hebdomada maiori.

Etiam capitulum collegiatum duas missas conventuales celebrat: primam mane, cui canonici non intersunt, secundam semper absolutis horis minoribus post nonam, cui omnes canonici intersunt et quae nunquam cantatur. Missam de feria quadragesimae, quatuor temporum et de vigilia nunquam legitur.

²³² Pri naštevanju praznikov so v kopijo vneseni številni popravki s svinčnikom.

²³³ Ob robu pripisano: »S. congregatio concilii 9. december 1899, 5533/43. Sledi prečrtano besedilo: »A capitulo quotidie duae missae, quae dicuntur conventuales celebrantur, exceptis diebus dominicis et festivis, quibus cantatur missa celebrata hora decima, neque canonici istis missis assistunt, exceptis iterum diebus dominicis et festivis, quibus intersunt missae cantatae hora decima; utraque missae legitur respective cantantur ab uno canonicorum.«

²³⁴ S svinčnikom nadpisano: »est solemnis.«

3. An quolibet die missam conventualem applicent pro benefactoribus?

[19] Capitulum cathedrale procurat, ut tum missam quae celebratur mane hora sexta, tum illam hora decima applicetur pro benefactoribus; missam vero, qua durante a canonicis horae minores recitantur, celebrans applicat ad libitum.

Canonici ecclesiae collegiatae pro benefactoribus quotidie applicant primam missam hora sexta, missam vero celebratam post nonam applicat celebrans ad libitum.

Praepositus qua parochus rogat, sitne obligatus missam applicare pro fundatoribus illis diebus, quibus qua parochus applicare tenetur pro populo? Nunc unam missam ipse applicat, pro altera vero alio sacerdote stipendium solvit: ast de tali onere conqueritur.

4. An suas habent constitutiones et eos punctualiter observent?

Canonici ecclesiae cathedralis habent constitutiones editas utque vero ab omnibus canonicis nec non episcopo Conrado Glusič anno 1574 approbatas, quae vero valde defectuosae sunt, licet anno 1621 ab apostolico visitatore Sixto Carcano ordinis praedicatorum paucis additamentis auctae et in quibusdam punctis clarius determinatae, nec non anno 1775 ab episcopo Carolo comite de Herberstein peracta visitatione iterum uberius explanatae fuerint.

Praepositus capituli utitur mitra et baculo pastoralis gratia Pauli papae V.; decanus quoque iure defendi mitram et celebrandi in pontificalibus gaudet.

Etiam canonici ecclesiae collegiatae suas habent constitutiones, et quidem antiquiores ex anno 1775 ex consensu omnium canonicorum et deinde recentiores ex anno 1819 editas ab imperatore Francisco I. audito ordinario Labacensi. Affirmant se praedictas constitutiones punctualiter observare.

Ast de uno postulatu constitutionum non conveniunt. In § XV. numerantur variae expensae capituli. Puncto decimo canonicis inungitur, ut ex suis proventibus quotannis 500 florenos ad onera patronatus separent separatimque administrent, ut tali fundo patronatus creato obligationibus patronatus facilius satisfacere possit. Expresse additur, summam, quae ad onus patronatus expensa non fuerit, in hoc fundo manere atque ad tempora, quando pro ecclesiis patronatus plus contribuere debebunt, reservari debere.

Canonici revera quotannis 400 florenos in fundum patronatus vi constitutionum creatum seponunt et fructuose collocant. Fructum vero annum totius summae, scilicet sic dictum censum vel »interesse« quotannis inter se dividere solent ita ut nudum capitale in fundo maneat. Quando iste usus invaluerit, [20] nimirum an statim ab initio, an vero decursu temporis, demonstrari nequit; certum est, illam saltem ante 30 annos inductum fuisse.

Praesentes canonici usque ad annum currentem bona fide exempla praedecessorum sequebantur. Ante aliquot menses autem canonico, quem graviter decumbere superius iam dixi, dubium de iustitia huius usus ortum est. Ille sic ratiocinatur: summa fundi, quae ex annua contributione 500 fl. coalescit, ad onera patronatus destinatur, ideo de illa nihil ad alius fines converti potest, quam ob rem canonici iniuste fructus

summae inter se dividant; insuper auxius putat, se et omnes confratres teneri ad restitutionem omnium fructuum, quos ad praesentum diem iniuste perceperint. Reliqui vero canonici usum defendunt provocantes a) ad immemorabilem consuetudinem, b) ad silentium gubernii cui rationes de applicatione praefati fundi quotannis reddi debent, c) ad circumstantiam, quod ipsi ex proprio conferre debebunt ad onera patronatus, si quando per aliquod infortunium summam fundi excederant et d) quia ex textu constitutionum contrarium cum certitudine erui non potest.

Quam ob causam utraque pars expectat, quid nunc ad relationem meam S. Congregatio respondebit.

5. An qui obtinent praebendam poenitentiariam aut theologalem adimpleant, quae adimplenda sunt et quomodo?

Praebenda theologalis et poenitentiaria non datur neque in capitulo ecclesiae cathedralis, neque in illo ecclesiae collegiatae, prouti iam superius retuli. Datur autem solummodo in cathedrali canonicus poenitentiarius, qui munere suo libenter fungitur.

Ex relatione de capitulo tum cathedrali, tum collegiatae S. Congregatio facile iudicabit, multa cum praescriptis iuris canonici relatae ad capitula nullo modo concordare. Occasione visitationis, quam anno corrente in utroque capitulo peregi, nihil immutare volui, sed canonicis hac de re mentem meam aperui, me nempe intendere omnes defectus secundum veritatem deferre ad S. Congregationem eiusque decisiones expectare. Rogo autem, ne ista aegre tenat, si hac in re illi vota mea pandant:

- a. rogo, ne canonici capituli cathedralis obligentur neque ad missam conventualem quotidie cantandam, neque ad officium quotidie cantandum; deest scilicet fundus, unde organistae et choristis salarium solveretur, neque proventus canonicorum tales sunt, ut talis fundus creari possit;
- b. rogo, ne isti canonici obligentur ad integrum officium quotidie recitandum in choro, licet ego per hanc obligationem [21] multum desiderem, ast canonici talem obligationem ob perpetuam consuetudinem contrariam valde aegre ferrent, eamque tempore hiemali ob vehementiam frigoris, cui ecclesia cathedralis, imprimis locus chori in presbyterio, valde exposita est vix, aut ne vix quidem sine periculo valetudinis adimplere possint, imprimis viri senio confecti; locus autem, qui possit callefieri, in cathedrali non datur.²³⁵
- c. quando due missae praescribuntur scilicet una de festo, altera de feria, vel insuper forsitan adhuc tertia de vigilia, canonicis dispensatio concedatur praecipue ob perantiquam consuetudinem et ob frigus tempore quadragesimae.

Denique puto fore proficuum, uti congregatio, si de consuetudine descripta quidquam immutare vellet, ante definitivam decisionem capitulum ipsum desuper audire non dedignaretur. Quibus rite compositis capitulum ad exarandas novas, tempo-

²³⁵ V kopiji prečrtani štirje odstavki (c., d., e.), ki so nato v nadaljevanju napisani v skrajšani obliki.

ribus nostris congruentes constitutiones a me inevitabitur.

Quae de capitulo cathedrali proposui, valorem habeant etiam quoad capitulum collegiatum. Non obligentur neque ad quotidianum cantum neque ad integrum officium recitandum. In favorem quoque eorum causae ut supra adduci possunt, immo addi circumstantio, quod numero pauci, aetate semper provectiore et cura animarum occupati sint.

[22] 6. An parochi in suis parochiis resideant?

Legem residentiae omnes parochi adamussim observant et in aedibus parochialibus parati ad officia resident. Ad plures dies e parochia discedere non solent, nisi causa cognita et approbata ab episcopo et omnibus circumstantiis ita dispositis, ne cura animarum detrimentum patiatur. Laudabiliter agnosco, parochos rarissime ad plures dies solius recreationis causa parochias relinquere. Ast mihi videtur, plures nimis frequenter pro uno vel altero die solummodo discedere et quidem neque decano consolto.

7. An librum matrimonii et baptizatorum, aliosque libros, quos ad normam Ritualis Romani retinere debent, retineant?

Omnes libros retinent et fideliter describant, quae describenda mandantur. Desuper dantur ordinationes ecclesiasticae aditae a meis praedecessoribus; praeter hos dantur etiam civiles, quae cum ecclesiasticis fere semper concordant, quia vero non concordant in omnibus casibus, ideo conflictus enasci possunt. Exempli gratia: Annos 1901 matrimonium quoddam ob impotentiam viris a iudice civili declaratum fuit nullum, mihiq[ue] iniunctum in libro matrimoniorum adnotare, quod istud matrimonium a civili potestate declaratum sit nullum. Cui postulationi resistebam ne inscriptione agnoscerem errorem dogmaticum, ac si civili potestati competeret ius iudicandi de valore matrimonii. Licet saepius compulens fuerim, nihilominus inscriptionem retardavi usque ad inquisitionem peractam de casu a meo iudicio matrimoniali. Postquam cognovi, matrimonium revera esse nullum, inscriptionem mandavi et quidem sine aliqua observatione, quia illam potestas civilis non admittit; defensor matrimonii appellavit quidem ad II. instantiam, sed absque graviore conflictu diu exspectare non potui et insuper putavi, periculum erroris esse imminutum phrasi quod matrimonium a civili potestate esset declaratum nullum, ergo nihil affirmatur vel negatur de competentia fori ecclesiastici; periculum vero perfecte cessabit post indicium II. instantiae, quod dein in libris ita adnotare volo, ut in ecclesiae manifeste pronuntietur.

8. An aliqui ipsorum indigeant aliorum sacerdotum opera, ut sacramenta populo administrent?

Praeter 292 parochos, unum vicarium et tres capellanos independentes dantur quoque 18 expositurae et 229 cooperaturae erectae in adiutorium parochorum, ex quibus tamen [23] ob penuriam sacerdotum circa 90 vacant, licet ab intensiorem

curam animarum et ob labores semper magis augmentatos omnibus providendum esset. Succurrunt vero parochis sacerdotes regulares, imprimis franciscani et capucini, qui unus missam celebrandi, verbum divinum praedicandi et confessionem excipiendi libenter in se suscipiunt.

9. An iidem per se vel per alios idoneos [...] diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis?

Huic officio tum parochi, tum eorum cooperatores libenter, ferventer et cum successu incumbunt. Quia errores contra fidem et mores tum scripto tum verbo late disseminantur, coacti sumus veritates christianas non solummodo positive evolvere et demonstrare, sed etiam apologetice, immo et polemice defendere. Quia insuper pars liberalis in qua aperti et noti apostatae ducatum habent, tempere electionum omne conamen adhibuit, ut populus contra ecclesiam incitatus ad illos pertraheretur eligeretque viros, aperte affirmantes, sub vexillo liberalismi certamen contra clericalismum et catholicismum ineundum, annis 1900 et 1901 ad clerum et populum breves instructiones de nisi perlegendas et illustrandas ex ambone, simulque saepius declaravi ephemerides partis liberalis iam iure naturae esse prohibitas, ergo absque peccato teneri et legi non posse. Concionatores et confesarii instructionibus obedienter populum de periculis pro fide et moribens instruebant tum ex ambone, tum in confessionali et quidem uberrimo cum fructu. Pars liberalis in electionibus prostrata nunc non cessat clamare de abusu in opere praedicationis et confessionum, perinde postulare leges talem abusum cohibentes.

Quia vero nostri adversarii ultimus diebus, ac si amentia rapti essent, in foliis et libellis omnimodum apostasiam propugnabant, ut et fundamentalia dogmata nostrae fidei de Trinitate, de incar[na]tione, de sanctissimo Sacramento, de B. V. Maria, de ecclesia, de pontificatu negabant, ideo novam edidi instructionem in qua populum edocui, per bullam »apostolicae sedis« latam esse poenam excommunicationis contra apostatas eorumque adiutores et per decretum Leonis papae XIII. tum iure naturali tum iure ecclesiastico prohibitas pronuntiari ephemerides, quae data opera fidem et mores oppugnant. Solemnitates etiam expiatorias ordinavi atque a gubernio provinciae et centrali repressionem talis libertatis postulavi, simulque procuravi conferentias apologeticas in ecclesia cathedrali tempore adventus proximi.

[24] 10. An saltem diebus dominicis et festis diebus in suis parochiis fidei rudimenta et obedientiam erga Deum et parentes pueros ceterosque hoc adiutorio indigentes edoceant et an, et qui eis operam praestent in hoc opere adimplendo, et an fructuose hoc opus adeo necessarium in singulis parochiis proficiat?

A tempore immemorabili diebus dominicis post meridiem ad populum sermo catecheticus habetur, in quo catechismus eo ordine, quo conscriptus est, populo fidei explanatur. Diebus vero festivis loco huius sermonis aliae pietates populares instituuntur. Catechetico sermone cum litaniiis absoluto, iuventus utriusque sexus in eccle-

siam vel sacristiam convocari solebat eo fine, ut doctrinae catechismi cordi et memoriae altius inprimerentur. In quantum mihi nunc cognitum est, isthaec consuetudo ubique fere cessavit. Nam iuventus in catechismo instituitur tempore, quo scholam frequentat, quam frequentare tenetur usque ad completum annum duodecimum; quo completo tenetur adhuc his in hebdomade apparere in scholis repetitoriis, in quibus cum reliquis materiis et catechismo quoque locus datus est.

Ast in maiori numero parochiarum ad hunc sermorem catecheticum postmeridianum parvus numerus populi apparere solet, iuvenes praecipue et viri pauci accedant, nam quam plurimi praeferant cauponas. Scholae quoque repetitoriae fructum desideratum non afferunt. In scholis autem elementaribus sacerdotes onera diligentes et cum successu explanationi catechismi operam dant, de quo successu obtento ipse persuasus sum, cum in visitatione canonica omnem iuventutem in scholis congregare atque e catechismo examinare ordinavi. Maior pars sacerdotum magnam dexteritatem et nobilitatem in doctrina christiana modo catechetico explananda sibi comparavit. Proh dolor duo inconvenientia existunt: a) scholae aedificantur quam plurimae, sed nulla ratione habita finium parochiae vel distantiae ab ecclesia parochiali, ita ut infantes unius parochiae vi ordinationum civilium frequentare debeant scholam sitam in territorio alterius parochiae, quam ob rem pastor non proprius sed alienus illos instruere tenetur. Inde fit, ut neque pastor proprius oves suas, neque oves pastorem cognoscant, cum etiam ad primam confessionem, ad primam communionem nec non ad sacramentum confirmationis infantes ab alieno pastore praeparentur, immo sacramenta omnia decurrente tota vita in aliena ecclesia a pastore non proprio percipere soleant, unde cura animarum multum difficilior evadit; b) institutioni catecheticae non [25] destinantur nisi duae horae sine inde solummodo una hora in hebdomade, ita ut impossibile sit, ut tota materia catechismi paescripta pro singulis classibus prout decet explanetur et memoriae infantium imprimatur.

Nescio, quomodo his malis et defectibus occurrere possim, cum in nostris temporibus ob gravia pericula, quae imminet, quo profundior doctrinae christianae cognitio absolute necessaria sit. In synodo dioecesana, celebranda sequenti anno, remedia quaeri et inveniri debebunt. Valde gauderem, in congregatio ipsa hac de re instructiones convenientes haustas e thesauro amplissimas experientiae suggerere mihi dignaretur. In conferentiis annualibus, ad quas decanos vocare consuevi, id assequi volui, ut saltem ad primam confessionem, primam communionem et confirmationem infantes a proprio pastore informantur, et in propria ecclesia ad haec sacramenta admittantur, ast ob decanorum obiectiones ad tempus saltem silentium mihi imposui.

11. An singuli parochi ceterisque curam animarum exercentes singulis dominicis festisque de praecepto missam applicent pro populo eorum curae commisso?

Omnes et singulis, qui statutis diebus missam pro populo applicare tenentur, revera pro populo applicant. Vi facultatum, quae S. Congregatio Concilii rescripto de die 18. 5. 1896 praedecessori meo et publicato 1. ianuarii 1898 concessit, omnes prae-

dicti in festis suppressis stipendium pro missa accipere possunt, sed tantummodo sub conditione, ut perceptam elemosynam ad pia opera erogent. Nunc tales elemosynae pro aedificatione seminarii puerorum cum gymnasio catholico expendantur.

Facultate accepta a S. Congregatione de Propaganda de die 29. 3. 1898 hinc inde concedo facultatem binandi servatis servandis; quam concedo, si secus magnus numerus parochianorum in die dominica vel in festo de praecepto sacrum audire non posset.

Ast dantur adhuc alii casus, quando facultas binandi valde proficua foret in parochiis, in quibus unus tantummodo sacerdos munus pastorale obit. Quibus adnumero inprimis tempus, quo populus ad sacramenta confluit, exempli gratia tempore adventus, quadragesimae, mensibus maio et octobre, in festo sanctissimi Cordis Jesu et quibusdam aliis festis vel iis dominicis, quando [26] congregatio Mariana vel socii Tertiï ordinis ad generalem communionem invitantur. Si sacerdos missam celebrat mane, ad illud tempus non potest audire confessiones omnium, licet iam in vigilia vel sabbato confessiones per plures horas exceperit; qui ad missam mane celebratam venire non possunt, ast sacramenta percipere volunt, periculo exponuntur illo die absque auditione s. missae remanere; si vero sacerdos missam celebrat serius hora nona vel decima, iterum magna pars eorum, qui ad sacramenta accedere desiderant, missam expectare et audire non posset. Socius obligationem audiendi missam ita adimplent, ut una pars in ecclesia propria, altera vero in vicina obligationi satisfaciatur. Nostris temporibus iter ad missam audiendam in aliena ecclesia, inprimis si haec in urbe vel foro sita est, valde periculosum est tum pro fide tum pro temperantia et castitate.

Ideo rogo, an in casibus allatis et in similibus facultatem binandi ob solutem animarum, et praecavenda varia pericula concedere mihi liceat.

12. An et quae praemittantur, antequam quis ad primam tonsuram et minores ordines admittatur, et an sacris ordinibus initiandi ante cuicumque ordinis sacri receptionem piis meditationibus, vulgo spiritualibus exercitiis, vacent per aliquot dies in aliqua domo religiosa?

Absolutis studiis gymnasialibus candidati ad statum sacerdotalem statim in seminarium theologicum recipiuntur. Theologi I. anni admittuntur ad tonsuram, theologi vero II. anni ad minores ordines in festo circumcissionis Domini, postquam quinque dies exercitiis spiritualibus vacaverint.

Theologorum III. anni aliqui, illi vero IV. anni omnes, si idonei inventi fuerint, mense julio admittuntur ad sacros ordines et quidem ita ut inter singulos duo dies intersint: ante subdiaconatum vacant omnes spiritualibus exercitiis per triduum, ante diaconatum et presbyteratum per unum diem. Vi facultatum S. Congregationis de die 29. 3. 1898 licet mihi cum promovendis dispensare super interstitiis et temporibus ordinationum.

[27] 13. An omnes praedicti vestes iugiter deferant clericales et an quoad fori privilegium servantur disposita a sacrosancta synodo Tridentina et a constitu-

tione sanctissimi domini nostri Benedicti papa XIII. in eodem concilio Romano emanata?

Omnes sacerdotes iugiter deferunt vestes nigri vel saltem obscuri coloris; quoad vestem vero superiorem a tempore immemorabili in nostris regionibus usu venit, ut loco talaris deferatur habitus brevior, qui tamen genua tegit; omnem conatum deferendi habitum genua non tegentem, prout raro quidem sed tamen hinc inde observari potest, saltem in synodo dioecesisana reprimam.

Invaluit vero abusus, ut sacerdotes constituti in itinere vestem talarem secum non deferant et ideo ad missae celebrationem non in veste talari sed in illa breviori accedant; qui abusus ita est obvius, ut nemo fidelium propterea scandalum patiatur: ast nihilominus hunc quoque abusum tollere intendo.

Tonsura temporibus autecedentibus vix unquam videri potuit, nunc vero iam maior pars sacerdotum illam deferre consuevit et spero brevi temore futurum ut tonsura ab omnibus deferatur.

14. An habeantur conferentiae theologiae moralis, cum casuum conscientiae et etiam sacrorum rituum et quot vicibus habeantur et qui illis intersint et quinam profectus ex illis habeatur?

Saeculo XIX. conferentiae pastorales in dioecesi Labacensi nunquam celebrantur, casus vero eorum restauratus fuit ab episcopo Chrysostomo Pogačar circa annum 1875. Exinde celebrantur quotannis semel, hinc inde in uno vel alio decanatu bis. Statutum est, ut singuli decani clerum sui decanatus ad conferentiam convocent; in conferentiis pertractantur quaestiones praepositae ab ordinario prouti circumstantiae temporis se exigant; sacerdotes, qui nondum sex annos in ecclesia deserviunt, tenentur ad responsa scriptotenus exaranda; convenire autem debent omnes legitime non pediti.

In dioecesi Labacensi meus praedecessor erexit sodalitatem sacratissimi Cordis Jesu, vi cuius vita sacerdotum reformatur. Sodales ad media vitae sacerdotalis strictos obligantur; insuper saepius convenire tenentur ad conferentias, quibus ad fovendam pietatem, ad praecavenda pericula, ad vitam sacerdote dignam excitentur. Persuasus de utilitate huius sodalitatis tum admonitione tum precibus tum vi [28] suavi conabar sacerdotes permovere ut omnes huic sodalitati nomen dare non respuant imo accuratum modum celebrandi conventus praescripsi, scilicet: a) adorationem Sanctissimi, b) tractationem quaestionis asceticae, c) solutionem quaestionis e theologia morali, liturgica vel alia eiusdem parte, d) tractationem e sociologia in quantum fieri potest systematice. Omnes fere sacerdotes sodalitati nunc adscripti sunt, ubique qua praesidem localem decanum, qua praesidem dioecesanum meum vicarium generalem elegerunt et in singulis decanatibus excepti unico singulis fere mensibus in domo cuiusdem parochi per turnum convenire solent. Quaestiones decursu anni pertractatae ad finem anni in folio dioecetano publicantur. Conferentiae multum prosunt ad promovendam vitam sacerdotalem, ad instaurandam et fovendam amicitiam et unitatem in clero et ad magis fructiferam curam animarum. Ex 21 decanatu so-

lummodo unus usque nunc tardus fuit, ast constituto novo decano spero futurum ut et iste ad similem vitam excitetur. Prouti mihi relatum est, omnes sacerdo[te]s valde libenter ad praedictas conferentias apparent.

Insuper consuevi quotannis post Pascha convocare omnes decanos in meum palatium ad conferentiam, in qua questiones ecclesasticae, ecclesiastico-politicae et sociales secundum indigentias temporis statuuntur et solvuntur; decani ita instructi eodem sensu istas vel similes questiones tunc in suis conferentiis pertractare solent, qua agendi ratione in universa dioecesi maior uniformitas obtinetur.

15. Quinam sunt mores cleri saecularis et an aliquod in eo sit scandalum, quod remedio indigeat potentiori?

Maior pars cleri saecularis imbuta est optimis, minor pars bonis moribus, paucissimi vero scandalosi inveniuntur. Dantur sacerdotes, qui ad intemperantiam inclinantur, ast excessus, qui scandalo essent, in dies rariores fiant. Contra castitatem vix unquam auditur sacerdotem peccasse, licet in mea dioecesi dentur sacerdotes saeculares cir[c]a 585. Bis tantum, una vice ob frequentem ebrietatem, altera ob peccatum contra castitatem, sacerdotes in monasterium capucinatorum per aliquot dies relegare debui; sacerdotes vero non tam graviter delinquentes ad exercitia spiritualia obeunda invito.

Quatuor sacerdotes suspensi ab officii et beneficio in mea dioecesi vivunt et quidem duo adscripti dioecesi Lavantinae, duo vero meae Labacensi. Ast scandala graviora non patizantur nisi ab uno, qui ad sodomiam inclinatus et hac inclinatione totus quantus infectus esse videtur. Omnis cura illum adducendi ad meliorum frugem, vel detinendi in aliquo monasterio frustranea fuit.²³⁶

[29] Sacerdotes meae dioecesis quoad plurimum partem consciencie peragunt officia ad curam animarum pertinentia, ultra occupationes, ad quae stricte obligantur, ultronee secundum exigentiam temporis plura alia negotia in se suscipere non abhorrent, operaturque cum optimo successu in vita sociali instituendo et dirigendo varias associationes iuvenum, operariorum, agricolarum et in vita ecclesiastico – politica, quae cum quaestionibus fidei multum occupatur. Immo operam navant in dirigendis

²³⁶ Sledi daljši prečrtan odstavek: »Ante sex annos huius criminis accusatus profugit [29] in Americam, ubi brevi post poenam suspensionis incurrit. Ope collectionis factae a sacerdotibus initio anni 1901 reversus est in meam dioecesim et statim sodomiam attentabat et personas incautas de pecunia defraudabat. Ob scandala illum suspensum pronuntiavi atque delationem vestium clericalium illi prohibui, simulque rem ad iudicem civile detuli. Necessitate compulsus se contulit ad monasterium capucinatorum, ubi revera per septem menses morabatur. Ego illi promisi, me pro alimentis et pro vestibus illius curam habere velle et capucinis omnes expensas solvere, si in monasterio permanere et ita pro salvatione animae et aliorum media adhibere vellet, immo dedi illi iam facultatem celebrandi s. missam solummodo intra muros monasterii, nam degens in monasterio a guardiano laudabatur, quod sat bonam vitam agat, dixi etiam, quod ad curam animarum illum nunquam mittere possum. Acceptis litteris aufugit et nunc circumvagatur quam plurimus per loca limita et montana. Valde tristis sum de hoc perdolendo casu, nam quotidie pertimesco illum nova scandala patroturum.«

ephemeridibus et variis foliis periodicis destinatis promovendae scientiae, educationi christianae, vitae sociali, arti pulchrae et historiae. Ideo a populo revera amantur, immo etiam apud externos optima fama gaudent.

Nullum sacerdotem scio occupatum negotiationibus prohibitis. Ast aliquantulum dubito, an in sequentibus casibus recte egerim:

1. In dioecesi dantur circa 60 Raifeisencassen, quae fere omnes a sacerdotibus erectae sunt et ab ipsis diriguntur nam populus non confidit laicis, confidit autem sacerdotibus, qui perinde ad hoc onus suscipiendum moraliter coguntur. Inde vero praecipuae agricolis magna utilitas provenit, nam non solum pecuniam necessariam facile, cito et absque multis expensis accipiunt, sed liberantur etiam ab usurariis et a dominio hominum, qui liberalismo dediti suos quoque debitores variis occasionibus, praeprimis tempore electionum, liberalismo inservire cogunt;
2. ante duobus annis pars catholica proprium institutum [30] ad adiuvandum fideles contra damni incendia fundavit et quidem sic dictam »associationem pro assecuratione mutua« in qua lucrum omnibus membris, non vero singulis fundatoribus cedit; quo instituto similes associationes Iudaeae et liberales eorumque influxus in nostrum populum saltem imminui intenditur. Quod opus ego ipse re et opere adiuvo simulque clero consilium dedi, ut aedificia ecclesiastica huic associationi adscribat et populum quoque verbo et exemplo huic associationi adducat. Immo duobus canonicis permisi, ut in administratione et inspectione huius associationis operam suam collocent. Qua agendi ratione permoti multi e populo alias associationes paulatim relinquunt, ut praedicatae mutuae nomen dent; simul vero parti catholicae, utpote a qua maius lucrum materiale percipiunt, firmiter adhaerent;
3. idem dicendum de associationibus oeconomicis ad comparandas res ad agriculturam necessarias et ad vendandas fructus agriculturae, in quibus omnibus sacerdotes praecipuam operam praestant qua praesides, vel qua membra activa; hac quoque via populus ab influxu et dominio liberalismi liberatur et parti catholicae adiungitur;
4. ultimo tempore lucta vehemens exorta est inter partem liberalem et catholicam; in comitiis provincialibus pars liberalis iura partis catholicae laesit, immo clerum iniuste offendit, unde a parte catholica obstructio valde vehemens inchoata est, quae nunc quoque continuatur, ita ut comitia interrumpi debuerint; utraque pars qualibet fere dominica conventus populi in diversis partibus provinciae cogit, ut rem suam propugnet et populum pro sua agendi actione lucretur. Licet actionem partis catholicae non possim approbare quoad omnes circumstantias, tamen omnino taceo et clero activam cooperationem tacite permitto, eo quod secus partis liberalis, quae ecclesiae catholicae summo opere intensa est ad victoriam viam sternerem, nunc vero opere et ex successu praesenti firmiter teneo parte, ut partis liberalis robur frangatur atque eiusdem influxus undequaque debilitetur.

Scire desidero, an in his negotiis recte egerim. Perpendendum est quod absque hac actione ex parte cleri magna pars [31] populi ad partes liberales atracta fuisset et alia pars sub iugo eiusdem partis adhuc ingemisceret. Confiteri vero debeo, hac actione ex parte cleri viros liberalismo adhaerentes ad vehementiores impetus contra clerum et ecclesiam excitatos fuisse, immo etiam clero talibus occupationibus varia pericula pro vita vere clericali imminere; ast quaestionibus convenientibus conferentiis pastoralibus propositis clerum ad pericula attentum reddere volui et adducere, ut a periculis cognitis remedia salutaria contra illa quaerere atque adhibere non omitteret.

Capituo IV. De clero regulari.

1. An regulares curam animarum exercentes [...] munus sibi commissum fideliter adimpleant?

Regulares dioecesis Labacensis vario modo partes habent in cura animarum.

1. Inprimis patres ordinis s. Francisci inde ab anno 1795 in decreti imperatoris Iosephi II. administrant parochiam complectentem partem urbis Ljubljana cum aliquot pagis. Anno currente peregi visitationem canonicam in iis rebus, in quibus iurisdictioni episcopali subsunt. Qua visitatione persuasus fui, patres magno cum fervore operari in vinea Domini: tum in ecclesia parochiali, tum in duabus ecclesiis filialibus omnia praescriptis ecclesiasticis respondent; res cancellariae revera exemplariter procurantur; praedicatio verbi divini, catechetica instructio in duabus scholis elementaribus, administratio sacramentorum atque cura infirmorum et reliqua omnia exercentur magna cum diligentia nec non optimo cum successu.

In reliquis tribus locis, ubi patres franciscani degunt, scilicet in urbe Kamnik, Rudolfovo²³⁷ et in pago Brezje curam propriam non habent, sed verbum divinum praedicant, confessionesque excipiunt omnium, qui ad illos accedunt. Insuper patres in urbe Rudolfovo scholam elementarem sustinent, illi in urbe Kamnik in schola elementari catechismum tradunt, in Brezje vero sanctuario beatae Virginis Mariae inserviunt atque opem spiritualem praestant ingenti multitudini, quae per decursum anni illuc confluere solet.

Insuper omnes patres missionibus popularibus operam dant; a me provocati hanc provinciam inde ab anno 1899 excolere coeperunt et iam in 72 parochiis missiones habuerunt. [32] Qua occasione demonstraverunt se esse valde bonos concionatores populos et confessarios a populo desideratos. Ideo patres apud clerum et apud populum optima fama gaudent.

Tertium ordinem quoque s. Francisci nunc melius dirigere et in variis parochiis saecularibus me movente erigere coeperunt.

²³⁷ Novo mesto.

Excepto conventi Labacensi in reliquis conventibus canonicam visitationem usque ad praesens tempus neque in iis explevi, quae ad praedicationem verbi divini et ecclesiae statum pertinent.

2. Monasterio cisterciensium anno 1900 incorporata fuit parochia Zatičina,²³⁸ unde illis ad propriam curam animarum obligantur. In canonica visitatione observari, patres cistercienses esse reformatos atque optimo spiritu ecclesiastico et religioso imbutos, nec non ad officia curae animarum paratissimos. Quia vero excepto uno patre iuniore et imperito lingua nostra Slovenica non calebant, ideo in cura animarum adhuc plura desiderabantur. Ast iste defectus nunc cessabit, quia duo sacerdotes saeculares meae dioecesis imbuti optimis moribus in hunc ordinem ingressi sunt, atque insuper etiam pater prior linguam populi iam sufficienter addidicit. Spero brevi futurum ut optimus prior ad dignitatem abbatis promoveatur et perantiqua abbatia restauretur.

3. Nonnulli regulares: capucini, sacerdotes missionarii s. Vincentii a Paulo et jesuitae in propriis ecclesiis verbum divinum praedicant, confessiones excipiunt, confraternitates dirigunt et ad missiones populares excurrunt, quas ab anno 1898 capucini in 5, missionarii s. Pauli in 73, jesuitae in 57 parochiis habuerunt. Patres ordinis Teutonici educationi suorum candidatorum incumbunt, fratres misericordiae aegrotos curant, carthusiani vero monasterium cum habitaculis pro confratribus aedificare festinant.

Quoad nos omnes nullam visitationem canonicam explevi putans me ab illa peragenda propter optimam famam, qua gaudent, abstinere posse.

4. Silentio vero praeterire non possum quaerelas parochorum de difficultate in cura animarum proveniente exinde, quod ad ecclesias regularium in parvis urbibus, scilicet capucinatorum in urbibus Škofja Loka et Krško et franciscanorum in urbe Kamnik [33] fideles imprimis vicini et iuvenes ex parochiis vicinis diebus dominicis et festivis confluunt et contenti simplici missa absque sermone tunc ad cauponas se conferunt et quod fideles imprimis iuvenes recidivi et occasionarii apud eodem regulares utpote quibus ignoti sunt confiteri et valde facile absolvi solent. Unde sequitur, ut iuventus a relapsu non caveat, occasiones non vitet, verbum Dei non audiat et confessione semel vel bis in anno contenta a passionibus vincatur, in pessimas consuetudines prolabatur et corrupta moneat. Cogitabam iam de medela huic vulneri afferendo, ast a sacerdotibus ipsis rogatus fui, ut rem differre vellem, ut concordia inter illos et regulares vicens tollatur. Ast occasione synodi certo omne conamen ad istas difficultates removendas adhibere debeo.

²³⁸ Stična.

2. An aliquis regularis extra monasterium degat; an aliqui adsint [...] eiectioni, vel aliquis regularis [...] extra claustra monasterii ita notorie deliquerit, ut populo scandalo fuerit; et quomodo in sic delinquentes animadverterit?

In mea dioecesi nunc octo regulares extra claustra monasterii degunt et quidem obtenta legitima dispensatione a competentibus superioribus.

Ex quibus quinque fuerunt franciscani, quorum duo nunc parochiam obtinuerunt, duo qua beneficiati curam animarum exercent, unus vero cooperatoris munere fungitur.

Sextus fuit in monasterio capucinatorum qua guardianus, ast ob infirmitatem dispensationem obtinuit et nunc cura animarum non occupatur, solummodo missam singulis diebus celebrat atque, prout mihi narratur, sua pietate clerum et populum aedificat.

Septimus fuit in monasterio minoritarum, quod ob defectum vitae et disciplinae regularis derelinquere desiderabat, licentiam exeundi obtinuit et nunc qua cooperator magno cum fervore et fructu operatur.

Octavus fuit in congregatione sacerdotum missionariorum a s. Vincentio, deinde transiit ad carthusianos, postremo vero a me in meam dioecesim, in qua natus fuit, admissus munus independentis capellani obtinuit, quo munere vero ecclesiastico fervore non obstantibus extraordinariis difficultatibus et [34] intestationibus a viris liberalismo deditis fungitur. Contra hunc ultimum graves accusationes ab illustrissimo episcopo Lavantino, in cuius dioecesi ille qua sacerdos missionarius degebat, oblatae sunt, ast nihilominus usque ad praesentem diem illum non inquietabam, quia recordatus sum illius scriptae assertionis se post egressum e praedicta congregatione via congregationis Romanae omnia delicta iam composuisse.

Licitus a superioribus in mea dioecesi non invenitur, neque audivi de aliquo scandalo, quod a regulari degenti intro claustra monasterii commissum fuisset extra illa. Quidam quidem franciscanos et capucinos temporibus antecedentibus sed dissolutos et moribus ipsis haud convenientibus fuisse, ast inde a decem, vel quindecim annis in melius mutati sunt.

3. An sua iurisdictione delegata usus sit in explenda visitatione conventuum et granciarum monasteriorum, in quibus religiosi non aluntur in numero a sacris constitutionibus praefixo et quinque sunt religiosorum mores in istis conventibus et granciis degentium?

Tali iurisdictione delegata non sum usus, nam necessitas illa utendi nulla emersit. Omnes enim regulares optima fama gaudent, superiores, in quantum scio, de disciplina servanda anxie curant et contravenientes suis mediis competentibus compescere student.

4. Denique, an aliquod habeat cum regularibus offendiculum in exercitio iurisdictionis delegatae?

Quia nulla emersit necessitas utendi tali iurisdictione, nec offendiculum ullum usui illius opponi potuit.

Capitulum V. De monialibus.**1. An moniales, episcopo subiectae, suos servant constitutiones?**

In dioecesi dantur duo conventus monialium s. Ursulae et unus carmelitarum, qui episcopo subiecti sunt. In singulis iam bis vel ter canonicam visitationem explevi et reperi, in omnibus constitutiones omnino observari atque observationem a superioribus fortiter urgeri.

Idem de religiosis notorum simplicium asserere debeo, prouti in visitatione pe-racta mihi persuasum est.

[35] 2. An clausura in earum monasteriis inviolate custodiatur?

Quoad custodiam clausurae de singulis conventibus separatim referre debeo.

a. Carmelitae in genere clausuram strictissime observant. Ast cum monasterii hortus ex una parte contiguus sit flumini Ljubljana, cuius clives regulationi sub-iicietur, perinde ex illa parte murus extrui non possit, sed s[a]eptum constructum ex firmis assibus consistat, moniales affirmant, clausuram eorum nondum esse per-fectam, atque tacite tolerant, si ianitrix hinc inde in horto apparet et si famulus pro ecclesia et alio servitio pernoctat in domo quae a loco clausurae nondum perfecte exclusa est.

In conventu ipso intra clausuram fundatrix, optima virgo, habitat simul cum soro-ribus recreationi earum assistit, atque pro habitu, licet raro, exire et intrare solet.

Priorissa, de familia Morsey, quae conventum valde prudenter dirigit, quamque omnes sorores quam optimam matrem reverentur, scriptis significavi, quas personas, prout medicum, necessarios operarios vel eiusdem proximos consanguineis intra claustra possit admittere, quin ulteriorem licentiam a me petat.

b. Ursulinae Labacenses clausuram libenter observant. Ast propter scholas exter-nas et internas clausura exceptionibus multis est subiecta. Vi antiquae consuetudinis, quam ego quoque scripti probavi, sequentes usus admittuntur:

1. Discipulae scholae externae, ad quam aditus e via patet, ingrediuntur loca pro scholis destinata, ad quae sorores quoque per portam ex intrinsecis partibus conventus intrant ibique tempore institutionis commorantur;
2. discipulae internae scholae, numero circa 150, separatim quidem a sororibus ast intra claustra habitant; initio anni et sub finem illius parentibus et cognatis accessus ad ista habitacula permittitur; decursu anni isti intra claustra non admittuntur, nisi tempore aegritudinis puellarum;
3. puellae frequentantes scholas internas, vel scholam inscriventes tractandae aevi, vel ad addiscende arti coquendi et similes, possunt intra claustra ingredi, licet extra illa habitent;
4. insuper 16 ancillae ad labores in domo et horto necessariae intra claustra ha-bitant et dormiunt;
5. servi necessarii intra claustra quidem operibus incumbunt, sed extra habitant;

6. quando candidatae ad habitum, novitiae ad vota admittuntur, tunc harum cognati, affines et amici [36] clausuram ingrediuntur, ast solummodo ad parvum tempus;
 7. si a puellis semel vel bis in anno scenici lusus producuntur, tum praeprimis sacerdotes, vel cognati vel benefactores ad illos invitantur, ast non numerosi;
 8. civilis inspector scholae libere ingreditur, quotiescunque numere suo fungi vult et inspectione absoluta in conclave commune sorores ad conferentiam convocat;
 9. duo medici domestici nec non specialista pro medendis oralis ingrediuntur intra claustra, quotiescunque vocantur, soror destinata curae infirmorum semper est praesens; aegrotantes, quae non decenebunt, in conclavi speciali a medico expectantur;
 10. quando confessarius confessionem aegrotarum excipit, stipatus matre superiorissa vel alia sorore, rarissime solus, vadit via recta ad decumbantem; durante confessione ianua cellulae clauditur, soror comitana manet extra cellulam ante ianuum,
 11. confessarius qua catecheta ingreditur clausuram ad catechismum tradendum, tempore libero inter singulos horos intrare solet conclave destinatum communi usui sororum, ibique cum una vel altera e magistris res scholae pertractare;
 12. consanguinei, parentes discipularum et alli, qui cum monialibus colloqui desiderant, admittuntur ad parlatorium, ad cuius clatra monialis ad colloquendum venit, et quidem cum consanguineis fere semper solo absque ulla comite, si non sunt consanguinei, fere semper cum comite.
- c. Idem fere observatur in conventu monialium s. Ursulae urbi Škofja Loka. Ultra casus praefatos adhuc duos memorentur:
1. quotiescunque priores alumnae ad invisendas magistros suas in urbem veniunt, permittuntur ingredi clausuram; quod praecipue die 8. septembris in festo nativitatis beatae Virginis Mariae fit, qua festivitate sodales Marianae, innuptae et nuptae quotannis undequaque ad conventum conflueret, ibi non solum per diem commorari sed etiam pernoctare, diem festum solemniter obire, dedicationem renovare et sacramenta percipere consueverunt;
 2. conventus e duabus partibus consistit; una iacet inferius ad vicum, altera superius in parvo collo, ad quam ab inferiori tectae scalae ascendunt; in qua superiori parte internae alumnae diu noctuque [37] commorantur, quibuscum magistrae quoque necessariae ob educationem convivunt; in hoc parte capella existit, in qua Sanctissimum asservatur et in qua semel in hebdomade sacrum celebratur et varia pia exercitia e. g. mese octobri, mense maio, in honorem s. Cordi Jesu et similia peraguntur; quam ab rem catecheta et aedituus in hunc locum saepe venire tenentur.
- d. Quod autem me attinet, absque causa nunquam clausuram ingressus sum; ast usque ad novissima tempora, eo quod uberius tractatum de clausura monialium

prae manibus non habui, ingressus sum clausuram saepius absque causa a Romanis decretis approbata et quidem:

1. apud Carmelitas quotannis sexies vel septies circiter sermonem instructivum habui, qua occasione missa celebrata clausuram ingressus sum et ientaculo sumpto in oratorio coadunatis sororibus sermonem habui putans talem causam sufficientem;
2. in visitatione monialium s. Ursulae in utroque conventu ingressus sum clausuram, in conclavi communi singulas sorores examinavi ibique examine peracto necessaria monita simul omnibus dedi, electionem quoque superiorissae in conventu Labacensi intra claustra peragere curavi; neque dubitavi hunc agendi modum esse illicitum;
3. secus vero rarissime intra claustra intravi ast fere semper instructionis, admonitionis vel consolationis causa; bis vel ter forsitan solummodo ut inopinato adventu sororibus gaudium afferam;
4. fere semper ingressus sum solus absque comite, nam praesente comite res monialium intrinsecas pertractare non potuissem.

Valde timeo, quod in his casibus leges clausurae transgressus sim et fors aliquam censuram incurrerim, pro cuius absolutione innixe rogo.

De clausura ideo omnia accurate retuli, ut conscientiae consulam et a S. Congregationi edocear, in quibus rebus peccaverim, atque edoctus pro futuro tutius ageri possim.

3. An aliqui abusus in illis monasteriis irrepserint, qui consilio aut auxilio S. Congregationis indigent?

Abusus huiusmodi nullibi reperi, nisi forsitan futurum sit, ut S. Congregatio de iis, quae de clausura retuli et quae de administratione bonorum relaturus sum, reprehensione dignum quid reperiatur.

4. An praeter ordinarium confessorem, alius extraordinarius ab ipso bis aut ter in anno fuerit oblatus?

Singulis quatuor temporibus confessarius extraordinarius omnibus religiosis, tum illis votorum solemnium, tum illis votorum simplicium, offertur. Immo obsecundans decreti »Quemadmodum« de die 17. decembris 1890 alii quoque extraordinarii confessores praesti sunt, ut quaelibet religiosa in necessitate spirituali constituta apud illum confessionem persolvere et consilium petere possit.

Ast saepius contingit, ut una vel altera sororum confessarium ordinarium nunquam adhibere velis, sed semper extraordinarium desideret. Ego quidem petitione resistere soleo, ast importunitate sororum permotus saepe id tolero persuasus, me taliter ad quietam vitam sororis petentis et conventus, ubi moratur, conferre.

5. An dictorum monasteriorum redditus fideliter administrentur et monialium dotes fuerint persolutae et quomodo erogatae?

Ut accuratam responsionem clare et conscientiae meae consulere possim, iterum de quibusdam conventibus separatim referre debeo.

a. Quad moniales carmelitas puto, dotes ab omnibus esse persolutas, fructifere collocatas et redditus adhibitus pro necessitatibus vitae quotidianae.

b. Conventus Labacensis monialium s. Ursulae, quod in praesenti numerat circa 75 sorores sive de choro sive laicas, redditur percipit partim ab alumnis domus, partim a gubernio, quod quotannis 18000 coronarum contribuit, partim a pecunia utiliter collocata. Dos vero requisita a nulla fere postulante solvitur et quidem ob semper maiorem paupertatem populi et si dos non remitteretur, de conventu actum esset. Si vero dos tribuitur, tunc usque ad mortem sororis redditus quotannis erogantur, post mortum autem dos quoque ad necessitates quotidianas inservit.

Teraemotu anni 1895 magnum damnum est illatum; nam pro restaurando conventu et ecclesia magna pars pecuniae sepositae et utiliter collocatae erogari debuit. Nihilominus [39] in praesenti fructifere elocata est summa 130000 coronarum; ast conventus aere alieno per 26400 coronas oneratus est. Ita fuit initio anni currentis.

Nunc vero pars domus, quae internae scholae destinata est, ob crescentem numerum discipularum ampliari et propterea iterum aes alienum contrahi debet. Immo sorores intendunt emere domum sitam penes urbem Kamnik in distantia circa 28 km de Ljubljana, ubi ante expulsionem factam tempore imperatoris Josephi II. moniales de s. Clara degebant, ut ibi sorores infirmas et laboribus defessae meliorem valetudinem quaerant, atque ut pro puellis urbis et pagorum circumiacientium scholae elementares aperiantur. Pretium et expensae pro adaptione solventur partim ex uberrima dote cuiusdam candidatae, partim contracto novo debito.

c. In conventu monialem s. Ursulae in urbe Škofja Loka, ubi 79 sorores partim de choro, partim laicae degunt, novissimo tempore magnae expensae fieri debuerunt pro reparatione chori et domus destinatae sacerdotibus conventui servientibus, item pro necessario aquaeductu. Quapropter debita contrahi debuerunt ita ut nunc iam superent illam summam, quam fructifere collocatam conventus possidet. In ultima visitatione ante decem menses dixi pro futuro omnes novas expensas, exceptis absolute necessariis, esse vitandas; spero futurum ut debita paulatim reddantur atque domus in pristinum statum reducat.

Dos vero constituta pro postulantibus scilicet 1000 coronas fere semper imminui vel omnino remitti debet et quidem ob paupertatem populi, quia secus magistrae omnino deessent. Si vere dos integra vel ex parte solvitur, fere semper statim pro apparatu intrantis et pro aliis quotidianis necessitatibus expendi solet. Proventur similiter ac conventui Labacensi etiam huic contigunt a) ex pensione alumnarum, quarum nunc circa 160 numerantur, b) ex subsidio guberni circa 9000 coronarum et c) e pecunia elocata.

d. Pauperes sorores scholarum sub titulo Nostrae Dominae, quarum matrix Monachii in Bavaria sita est, quaeque educationi puellarum operam dant, pecuniario subsidio matricis magnum institutum aedificaverunt. Ast quae expensae nimis auctae sunt, domum et possessionem suam debito 40000 coronarum onerare debuerunt, ad quod negotium consensum necessario dare debui.

[40] De omnibus, quae de administratione bonorum retuli, sollicitus sum, ne multum peccaverim et quidem a) quia varias aedificationes et restaurationes nimis facile permiserim et priorem sumptum accuratam designationem non postulaverim, unde factum est, ut moniales a viris, qui opera perficienda in se susceperant, defraudatae sint et b) quia sumptus et onera excedunt summam, quam ego vi decreti »Quo expeditius« de die 8. mai 1900 concedere potuissem. Nescio, cur iusto tempore huius decreti quando agebatur de religiosis, non sim recordatus, sed demum ab uno anno sollicitus esse coeperim, quam tamen relate ad bona ecclesiastica beneficiorum et ecclesiarum saecularium contra constitutiones ecclesiasticas numquam impegerim.

Si propterea censuram aliquam incurrerim, scilicet ob casus enumeratos et ob alios similes, quorem accuratam memoriam non habeo, instantes rogo ut absolutio perlunIQUE mihi comedatur.

6–8 Quum quaestiones a sexta usque ad octavam inclusive respiciant moniales subiectas praelatis regularibus, huiusmodi vero in dioecesi Labacensi non reperiuntur, ideo silentio praeteriri possunt.

Capitulum VI. De seminario.

1. Quot sunt in seminario alumni?

In seminario puerorum, in quod recipiuntur pueri cipiendo ab illis, qui ingressi sunt tertiam classem gymnasii ascendendo usque ad illos, qui classem octavam frequentant, anno currente aluntur 59 et quidem quam plurimum sumptibus seminarii ipsius, quidam vero subsidiis benefactorum.

In seminario clericorum studiis theologicis anno currente incumbunt 80 iuvenes, qui nonnisi absolutis studiis gymnasii admittuntur, quique omnes a gubernio e fundo religionis stipendium per 460 coronas sustentationis causa percipiunt.

2. An in ecclesiastica disciplina recte instituuntur?

Alumni seminarii puerorum frequentant quidem publicum gymnasium, multi-sque periculis exponuntur, ast nihilominus educatio religiosa in domu ipsa optimos fructus fert. Orationem matutinam et vespertinam simul peragunt, quotidie sancta missa assistunt, diebus dominicis et festivis concionem audiunt, singulis mensibus saltem semel sacramenta [41] percipiunt, singulis annis per triduum spiritualibus exercitiis operam dant, festa Domini, beatae Virginis Mariae et s. Aloisii solemniter obeunt, insuper diligenti studio atque obedientiae assuescunt.

Theologi vero sacramenta frequentius fere omnes qualibet hebdomada percipiunt, exercitiis per integrum quindennium vacant atque meditationem quotidianam nec non vitam sacerdotalem inducuntur.²³⁹

²³⁹ V besedilu prečrtano: »Insuper in ecclesia cathedrali et in aliis quoque ecclesiis missis solemnibus assistunt et aliis functionibus ecclesiastici cooperantur.«

3. Quibus studiis vacent et quo profectu?

Alumni seminarii puerorum vacant omnibus studiis, prouti a gubernio in ordine studiorum pro gymnasiis postulantur, absolutis vero studiis ad subeundum tentamen maturitatis obligantur, nam absque hoc tentamine haud libenter ad studia theologica admittuntur. Quicunque autem non proficit, e domu dimittitur.

Theologi vero omnibus disciplinis theologicis operam dant. Disciplinis consuetis: scilicet studio biblico, theologiae fundamentali et dogmaticae, historiae ecclesiasticae, iuri canonico, theologiae morali et pastorali additur etiam studium philosophiae secundum mentem Thomae Aquinatis, dein studium artis ecclesiasticae et scientiae socialis. Prouti tentamina semestralia demonstrant, dicendum, profectum apud omnes esse sufficientem, apud multos valde bonum, nam fere omnes omni in studiis intendunt.

Professores, qui theologicas disciplinas docent, scientiam, quam explicant, bene callent, immo duo vel tres nec univesitati dedecori essent, insuper vitae et morum honestate eminent. Salarium suum percipiunt a gubernio e fundo religionis.

4. An cathedrali et aliis loci[s] ecclesiis diebus festis inserviant?

Theologi per turnum tum in ecclesia cathedrali tum in aliis loci ecclesiis inservire solent. Adnotandum, quod in cantu quoque ecclesiastico instruuntur, atque cum canonicis psalmos et hymnos cantant, quando ab istis officium divinum cantatur.

5. An cum consilio duorum canonicorum seniorum, a se electorum, necessaria pro recti regimine statuerit?

[42] In utroque seminario omnia, quae ad disciplinam servandam, ad profectum tum in vita christiana, tum in studiis proficua sunt et necessaria rite constituta inveni. Utrique seminario praesunt viri graves, exemplares et docti, qui praeter alia etiam scientificis elucubrationibus clari sunt et undequaque optima fama gaudent. Si casus difficiliores occurrunt, rem cum directione compono, consilio vero duorum canonicorum seniorum usque nunc usus non sum.

6. An illud aliquando visitet et operam det, ut constitutiones adimpleantur?

Utrumque seminarium visitare soleo initio anni, ut alumnos brevi adhortatione ad observandas constitutiones excitem illisque ad studia animum addam.

Praeter hanc visitationem initio anni scholastici seminarium puerorum per decursum anni vix unquam visitavi, partim ob defectum temporis, partim propter plenam confidentiam erga praepositos et partim propterea, quia director ipse de casibus difficilioribus me certiore reddere solet.

In seminarium vero theologorum solitus sum me conferre occasione tentaminum et occasione, qua theologi ultimi anni in concionando excercentur.

Confiteor autem, quod proficuum foret, si utrumque seminarium, praecipue illud theologorum, saepius visitandi gratia intrarem, nam hac via alumnos multo melius cognoscerem, ac usque nunc contigit.

7. An statuta sit taxa ad tramites Concilii Tridentini?

In dioecesi Labacensi nulla taxa neque pro seminario puerorum, neque pro illo theologorum statuta est.

Capitulum VII. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis.

1. An in sacristiis omnium et singularum ecclesiarum exposita sit tabella onerum missarum [...] et an eis punctualiter satisfactum sit?

In visitatione canonica vidi, praefatas tabellas in sacristiis esse; insuper reperi ubique libros ubi foundationes missarum descriptae, earumque persolutiones adnotatae sunt. Non recorder, me hac in re negligentem quemdam invenisse.

[43] Pro dolor, proventus foundationum fere ubique propter infortunia temporis ita imminuti sunt, ut taxam pro singulis missis praescriptam non attingant, quapropter saepius usus sum facultate apostolica reducendi onera missarum.

Quia pro casu mortis in testamentis novae foundationes missarum constituuntur, saepius vero dos haud sufficiens assignatur, et propterea exinde variae difficultates emergunt, duplicem desidero facultatem et quidem a) etiam in hoc casu reducendi onera missarum, ita ut stipendium taxam dioecesanam attingat, vel b) permittendi ut tot missae currentes peragantur, quot secundum taxam pro talibus oneris stabilitam peragi possunt.

2–5 Responsio ad interrogationes 2. usque ad 5. omitti debet, eo quod in nostra dioecesi tales confraternitates, scholae, montes pietatis et hospitalia, quae ecclesiasticae iurisdictioni subessent, non dantur.

Nam variae confraternitates, quae a parochis diriguntur, nullis gaudent foundationibus, peculium quoque proprium non possident.

Dantur quidem cassae parsimoniales, in quibus pecuniae utiliter collocari vel nude commodari possunt, ast omnes sunt laicales, licet sacerdotes istis praesint, quam ob rem episcopo nullae rationes redduntur.

Rationes episcopo reddere non est assuetum neque ab iis nosocomiis et institutis ad sublevandas varias necessitates corporales, in quibus personis religiosis administratio est concredita, vel quorum istae perfectum dominium habent. Scio vero in omnibus istis saluti tum corporum tum animae bene provisum esse.

Duo tantummodo instituta novissimo tempore erecta reperiuntur, ubi omnis influxus ecclesiae exclusus est; quod valde doleo. Est vero inprimis institutum pro surdomutis erectum pecunia a sacerdotibus hanc in finem destinata, quae vero vi legum civilium, utpote in finem non stricte ecclesiasticum destinata, ecclesiae subtracta atque administrationi gubernii civilis adjudicata fuit. Qua de re saepius coquerebar tum apud gubernium provinciale tum apud gubernium centrale, ast frustra; nunc conabar saltem id obtinere, ut sacerdos qua catecheta admittatur et ut saltem aliquod conclave per loco sacro deputetur.

[44] Deinde ptochotrophium aedificatum a magistratu Labacensi pecuniis destinatis pro alendis pauperibus; hoc institutum nullo sacerdote provisum est, sed a personis omnino saecularibus sustinetur ordo, qui tamen pauperibus ibi morantibus in ecclesiam ad sacram missam audiendam reliquasque pietates obeundas exire permittit.

Capitulum VIII. De populo.

1. Quinam sint populi mores, et an in pietate proficiat?

In dioecesi fere omnes religionem catholicam profitentur. Dantur sollummodo circa 340 personae addictae confessioni Augustanae vel Helveticae, circa 280 schismatici et circa 90 Iudei.

1. Catholici ecclesiae catholicae et Summo pontifici ex corde adhaerent; quod solemnitatibus probatur, quae anno currente in honorem iubilai Leonis papae XIII. celebrantur et quidem tum in singulis parochiis, tum in singulis decanatibus pro sacerdotibus et populo istius districtus. Nam ad istas solemnitates: adorationem Sanctissimi, sacrosanctum missae sacrificium, conciones et processionem populus valde numerosus, etiam viri et iuvenes, unde quaque confluit, prouti a decanis mihi refertur.

2. Fideles, viri quoque et iuvenes, curant, ut singulis dominicis et diebus festivis missae sacrificio adsint et concionem audiant, negligentiae raro occurrunt. Ieiunia etiam ecclesiastica in genera anxie observantur.

3. Frequentia sacramentorum crescit; e mulieribus et virginibus raras inveniuntur, quae saltem quinquies vel sexies ad sacramenta non accederent; viri autem et iuvenes multo difficilius adducuntur, ut saltem quatuor temporibus illa acciperant; ast hoc quoque sub respectu profectus magnus observatur.

In omnibus ecclesiis singulis primis dominicis cuiuslibet mensis, in quam plurimis reliquis quoque dominicis per unam horam Sanctissimum publicae et precibus alternatim recitatis adoratur, quam adorationem fideles, viri quoque et iuvenes adamaverunt.

4. Ad reformationem morum conferunt in primis tertius ordo s. Francisci et Sodalitas Mariana. Reliquis confraternitatibus nomen dant praecipue singulae pia mulieres et virgines, quae ex orationibus et ex perceptione sacramentorum magnum lucrum capiunt, ast multitudo in inveteratis malis consuetu divibus manet. Solummodo de tertio ordine s. Francisci et de Sodalitatibus Marianis e relatione sacerdotum et ex propria experientia mihi compertus est influxus morum revera reformationis et quidem propter intrinsecam et extrinsecam organisationem et coadunationem in unum corpus, qua adunatione membra ab aliis [45] societatibus in primis a societatibus pravis, in quibus boni mores pessumdantur, revera seiunguntur atque facilius ad frequentiore usum sacramentorum inducuntur. Quapropter tertium ordinem et Sodalitates Marianas, omni conatu promovere studeo.

5. Ad separationem bonorum a malis etiam variae associationes sociales multum contulerunt, nam populus propriis oculis lucrum quoque materiale percipit, quod ex

illis obtinetur, quam ob rem sacerdotibus et ecclesiae firmiter adhaeret et tentamina contraria reiicit, nam optime et proprio lucro edoctus scit, a sacerdotibus absque egoismo, sed magnis cum sacrificiis bonorum eorum tum aeternum, tum temporale promoveri.

2. An aliquis irrepserit abusus, aut prava quaedam in eodem inoleverit consuetudo, quae indigeat consilio et Apostolice Sedis adiutorio?

Variae dantur consuetudines, quae conamine omnium sacerdotum implorata quotidie ope divina evelli debebunt.

1. Quibus abusus adnumero consuetudinem inprimis inter iuvenes diebus dominicis et festivis conveniendi in cauponibus, semet inebriandi, per maiorem partem noctis decantando varias, immo impudicas cantilenas circumvagandi per plateas et vicos, unde inter iuvenes rixae, variae pugnae, immo laesiones, nec non haud infrequenter occisiones oriuntur.

2. Valde frequens fornicatio inter iuvenes et puellas in maiori parte dioecesi, quae est sequela ebrietatis. Utrumque vitium ope tertii ordinis et sodalitatum impugnatur, insuper cum sacerdotibus nunc de aliis quoque mediis, quae hisce adiuncta maiorem efficaciam haberent, conféro.

3. Inclinatorio ad frequentes saltationes, ubi quoque castitas saepissime pessumdat excepta una parte dioecesis, ubi saltationes absque omni periculo peccati habentur. Quae inclinatio impugnatur ope tertii ordinis et Sodalitatis Marianae et mea prohibitione patrocinii apud ecclesia filiales, nisi viri primi sponderint se curaturos, ne saltationes instituantur.

4. Cura animarum valde difficilis redditur emigratione fidelium, virorum, iuvenum, immo et puellarum in fodinas Germanicas, et in Americam praecipue septentrionalem, ubi boni mores pessumdantur. In Germaniam singulis annis semel [46] vel bis mitto p. franciscanos, ut per aliquot hebdomades circumeant fodinas, ubi nostri occupantur, eosque colligant, instruant et ad sacramenta provocent. De mediis, quibus a malo arceri ut in bono conservari possunt ii, qui ad tempus vel ad perpetuum emigrant in Americam, ne vel ibi pereant, vel reversi in patriam omnibus scandalo sint, ab aliquo tempore iam cogito et puto futurum ut ope Sodalitatis Marianae connexus emigrantium cum domo et pastore nativitatibus conservetur, forsitan etiam cum episcopis Americae rem conferre atque componere debeo; dubito autem, num gubernium opem ferre vellet et posset.

Capitulum IX. De postulatis.

Postulatis decursu relationis huic inde sparsis duo adhuc addere volo.

1. In duabus parochiis, quae confines sunt territorio Croatico, habitant circa 350 fideles ritus graeco catholici. Episcopus graeco catholicus St. Crucis, cuius iurisdictioni fideles ritus graeco-catholici in territorio Croatiae subditi sunt, etiam hos catholicos dicit sibi subiectos. Parochia vero propria ritus graeco catholici in territorio dio-

ecesi Labacensis nondum existit, neque ecclesia ulla usque ad novissima tempora. Anno vero currente ad urbem Metlika, ubi nonnulli graeco-catholici degunt, parva ecclesia exstructa fuit et verosimiliter brevi consecrabitur.

Sacerdotes graeco-catholici ex parochiis finitimis varios functiones uti sacramentum baptismi, sanctum missae sacrificium, functiones funerales, ritu proprio in nostris ecclesiis obire solent, vel vero nostris parochis accomodant, ut illorum vice fungentes illas functiones pro fidelibus quam catholicis ritu Romano-catholico obire vellent.

In matrimoniis mixtis matrimonio assistit parochus sponsae, quae simul cum prole sequi tenetur ritum patris. Defunctos graeco-catholicos sacerdotes graeco-catholici ad tumulum comitantur, licet in nostro territorio obierint.

Quibus expositis quaero:

- 1) Potuitne praefata ecclesia absque licentia episcopi Labacensis aedificari, poteritne absque eiusdem licentia licite consecrari?
- 2) Possuntne consuetudines de ecclesiasticis functionibus uti sopra tamquam legitimae considerari? Imprimis illae de ritu sponsa et prolis in matrimoniis mixtis?

[47] Suntne iurisdictioni episcopi graeco-catholici subiecti fideles graeco-catholici, qui habitant in territorio dioecesis Labacensis, sed non immediate adhaerenti territorio Croatico, sed distante ab illo? Vel qui loco derelicto inter medias catholicas novum domicilium figunt? Quinam est horum parochus proprius?

Desidero, ut praefatae quaestiones a legitima auctoritate dirimantur et de iurisdictione super fideles graeco-catholicos in territorio dioecesis Labacensis commorantes, imprimis in illos, qui suo loco derelicto sedem medios inter catholicos figunt, auctoritative determinetur, cuinam competat.

2. Difficilis est quaestio de monialibus s. Ursulae sparsis per universum orbem uniendis in unam congregationem divisam in varias provincias. Multi conventus Austriaci huic unioni non favent, illi quoque, qui in favorem unionis votum suum dederunt, nunc illam pertimescunt et quidem a) ob diversitatem temperamentī, b) ob diversitatem culturae, c) ob differentiam quoad instructionem in scholis et educationem in institutis et d) ob timorem ne de proventibus nimis ad necessitates communes conferre cognantur.

Audio autem, plurimos conventus sitos in illa parte Austriae, quae a Vienna dependet, paratos esse inire unionem, si isthaec non complecteretur nisi solos praedictos conventus Austriacos.

Quam unionem ego valde commendarem.

Hanc dum relationem de statu ecclesiae in dioecesi Labacensi Sanctitati Vestrae, qua capiti et columnae ecclesiae catholicae, centroque unitatis, porrigo, profundissima ut decet humilitate ad pedes Sanctitatis Vestrae me prosterno eosque exosculans enixe rogo, ut ea, quae ad ministerium pastorale melius administrandum necessaria visa fuerint, si possibile usque ad festa pentecostalia anni 1903, mihi communicare

dignetur, ut instructionibus a Vestra Sanctitate datis in decretis Synodi dioecesis mense septembri 1903 celebrandae iam uti possim. Rogo insuper benedictionem apostolicam pro me, pro universo clero populoque fidei

Sanctitatis Vestrae
humillimus et obedientissimus filius
+ Antonius Bonaventura Episcopus
Labaci die 23. octobris 1902

Dokument št. 139

1906, januar 21.

Anton Bonaventura Jeglič

Relatio de statu ecclesiae Labacensis II.

NŠAL, ŠAL, Škofje, Jeglič, šk. 4, Relatio 1906, str. 1–26.

[1] Expleto die 20. decembris 1905 novo quadriennio novam quoque relationem de statu ecclesiae Labacensis conficere atque S. Congregationi Concilii examinandum proponere obligatus sum. Qui gravi officio in sequentibus satisfacere conabor.

I. De statu ecclesiae materiali.

Institutionem dioecesis quod attinet, confinia eiusdem, privilegia et numerum civitatum locorumque: omnia in prima mea relatione de die 23. octobris 1902 accurate enarrata reperiuntur.

5. Status cathedralis ecclesiae una cum numero canonicorum et aliorum chori servitio addictorum; et an erectae fuerint praebendae poenitentiaria et theologalis.

Ecclesia cathedralis aedificata ab anno 1701–1707 sat magnifica est pulcherrimisque picturis exornata. Cum decurem annorum ob pulverem et candellarum fumum sorduerit, nunc expensis episcopi, capituli, cleri et populi purgatur atque restauratur; quapropter in iubilaeo secundi centenarii anno 1907 omnino expolita et renovata comparebit.

Ecclesiae cathedrali sunt duodecim canonici adscripti, e quibus praepositus et decanus dignitarii sunt cum iure utendi mitra; praepositus baculo quoque pastoralis utitur. Sex canonicatus sunt foundationis et patronatus caesarei, quinque patronatus privati, unus liberae collationis episcopalis. Praebendae theologalis et poenitentiaria creatae non sunt; canonicus theologus numquam nominatus, deputatus vero semper canonicus poenitentiarius.

Praeter canonicos ecclesiae cathedralis quatuor insuper chori vicarii ab ecclesia ipsa sustentandi illi inserviunt.

6. Status ecclesiae collegiatae.

Ecclesia collegiata non est nisi, cui quatuor canonici cum praeposito, cui usus mitrae et baculi inde ab initio concessus fuit, inserviunt. Huic collegiatae annexa [2] est cura animarum, quam praepositus qua parochus et decanus una cum canonicis nec non uno vicario exercent. Praebenda theolocialis erecta non est.

7. Status et numerus ecclesiarum parochialium nec non aliarum ecclesiarum et oratoriorum in episcopatu existentium.

Ab ultima relatione fundatae sunt duae novae parochiae, quae liberae collationis episcopalis manent. Quapropter nunc parochiae numerantur 294, vicariatus 1, capellaniae veteres a paracho independentes 3, expositurae 17. Diocesis continet ecclesias curatas 316, conventuales 10, filiales 1002, capellas et sacella 207. Sanctissimum asservatur in ecclesia cathedrali nec non in omnibus ecclesiis curatis et conventualibus. Ex licentia apostolica asservatur illud praeterea in nonnullis oratoriis semipublicis ut in domibus religiosis, in seminariis atque in capella episcopi nec non in duobis oratoriis privatis.

In visitatione canonica persuasionem mihi comparavi, omnes ecclesias, filialibus non exceptis, instructas esse suppellectilibus sufficientibus ornatuque decenti, maximum quoque partem parvo saltem reditu pro fabrica gaudere. Ast ad omnia, quae pro sacro celebrando, ornatu procurando et aedificiis restaurandis necessaria sunt, populus fere semper sat libenter concurrat.

8. Numerus monasteriorum tam virorum, quam mulierum.

In dioecesi Labacensi status monasteriorum virorum et mulierum fere idem permanet, ac descriptus fuit in prima mea relatione. Domus pauperum sororum III. ordinis s. Francisci a superiorissa generali quae in Borunia domicilium habet,²⁴⁰ propter nimiam distantiam a matrice et difficultates paratas a fundatrice, anno 1904 sublata fuit.

Moniales vero s. Ursulae novum domum sibi comparaverunt. Praeterea sorores misericordiae a s. Vincentio qua oeconomae in novo seminario minore operam praestant.

Sunt ergo 13 monasteria virorum, quorum nullum iurisdictioni ordinarii subiectum est, nisi per accidens ob insufficientem numerum religiosorum. Mulierum autem religiosarum [3] dantur conventus 21. Ordinarius non est superior nisi domus carmelitarum. Ursulinae unioni adhaeserunt, in quas prouti in reliquis congregationes ordinarius iurisdictionem excercet ordinariam, a qua iurisdictione excipiuntur tantummodo sorores misericordiae s. Vincenti, quae in 10 conventibus suae vocationi vivunt, atque congregationi virorum s. Vincentii ita subiectae sunt, ut ab ordinario in nulla re dependant.

²⁴⁰ V *Catalogus cleri [...]* dioecesis Labacensis so navedene »sorores schol[ares] III. ord[inis] s. Francisci, domus matr[icis] Marburg«. Red je bil leta 1843 ustanovljen v Gradcu (Eggenberg). Šolske sestre so leta 1864 prišle v Maribor in se leta 1869 osamosvojile.

9. An adsit seminarium clericorum, quot clerici in eodem alantur, an fuerit statuta taxa [...] et in universum quinam et quot sunt redditus praedicti seminarii?

Inde ab anno 1846 adest seminarium puerorum, in quo circa 56 pueri, qui gymnasium publicum frequentant, educantur.

Cum hoc seminarium decreto concilii Tridentini non respondeat, cum viderim iuventutem in gymnasiis publicis multa ex parte corrumpi, vel saltem non educari sicut oportet, propositum erigendi seminarii maioris ad mentem concilii, prouti in relatione priori iam exposui, concepi.

Non obstantibus innummeris fere difficultatibus et impugnatione perpetua et vehementissima ex parte liberali, Deo adiuvante amplissimam domum pro pueris, professoribus et gymnasio aedificavi, sacerdotes in universitate Vindobonensi, quam per 4 annos frequentabant, pro munere professorum gymnasialium excoli curavi, simulque alios sacerdotes qua educatores procuravi: quibus paratis ineunte anno scholastico 1905/6 die 21. septembris seminarium cum gymnasio et quidem cum prima tantum classe aperui et inchoavi. Singulis annis nova classis operietur. Ast autem tantae amplitudinis ut ultra 300 pueri una cum professoribus et fumulatio valde commode inibi habitare possint. Fateor autem, partem parvam aedificii utpote nondum necessariam erectam non esse.

Expensae aedificio eiusque investitione attingunt ad summam 1,400.000 coronarum. Permittente nuntio apostolico decreto de die 30. aprilis 1903 n.o 7657 debitum hypothecarium per 400.000 coronarum contraxi eoque mensam episcopalem oneravi, dein concedente S. Congregatione Concilii die 19. februarii 1905 summam 280 000 coronarum de bonis destinatis ad sustentandum seminarium parvum, quod supra memini, [4] expendi, reliquam vero summam e collectis obtinui, quas apud clerum et populum instituebam.

Sustentatio procurabitur a) e pensione alumnorum, pro qua summa 400 coronarum annuatim stabilita fuit, a qua tamen multi ob paupertatem dispensantur ita ut minorem, vel nonnisi exiguam summam solvere teneantur; b) e stipendiis missarum nec non foundationum, quarum obligationes facultative ab apostolica Sede obtenta reducere possum, c) e collectis a clero et populo obtentis nec non d) e variis donis benefactorum.

Hoc seminarium circa 5 kilometer ab urbe Ljubljana distat, iacetque penes pagum St. Viti mediis in campus ad pedem montis B. Mariae ita ut e communi iudicio saluti valde conveniat. Alumni hoc primo anno 96 in instituto aeducantur.

Adest quoque seminarium maius situm in urbe Ljubljana immediate ad ecclesiam cathedralem. Cuius seminarii proventus proprii attingunt summam 10142 coronarum; quae desunt a gubernio porriguntur et quidem pro singulis clericis 460 coronas, quae summa e fundo religionis contributa ad necessitates seminarii vix sufficit. [*Do-dano z drugo roko.*] Numerus clericorum in loco seminario 93.

10. Numerus hospitalium, collegiorum, confraternitatum et aliorum locorum piorum, quae sunt in episcopatu et quinam sunt eorum redditus?

In dioecesi existit magnum nosocomium pro toto ducatu Carnioliae, quad sumptibus provinciae sustentatur et in quo sorores s. Vincentii deserviunt. In provincia existunt praeterea duo nosocomia civilia magis localia cum servitio sororum s. Vincentii.

Fundatum est insuper aliud nosocomium penes urbem Rudolfswert, quod erectum piis oblationibus fratribus misericordiae commissum est. Sorores vero s. Vincentii possident atque administrant Labaci unum nosocomium pro adultis, aliud pro infantibus, deinde duo mordochea, domum pro insanabilibus, et orphanotrophium puellarum. [5] Orphanotrophium vero puerorum, proprietas Conferentiae s. Vincentii, curatur a sororibus III. ordinis s. Francisci. Sororibus misericordiae a S. Cruce commissum et xenodochium mulierum, cuius dominium a pia associationem feminarum habetur.

Praedicta pia instituta erecta vel fundatione vel piis collectionibus sustentantur variis stipendiis iisdem concessis, pensionibus eorum, quorum cura habetur, nec non elemosynis fidelium.

Existunt quoque conferentia s. Vincentii et quidem Labaci quatuor, in foro Tržič una, atque in urbe Rudolfswert una constituta post ultimum meam relationem.²⁴¹

A xenodochio virorum, cuius curam magistratus gerit et a domo pro surdomutis, aedificata et sustentata a *gubernio*²⁴² praecipue e bonis hunc in finem destinatis a sacerdotibus, ingerentia ecclesiae omnino exclusa est.²⁴³

Quod vero varios sodalitates et confraternitates attinet, ego pro universa dioecesi sequentes praeprimis foveo: associationem a S. Familia, III. ordinem S. Francisci, sodalitem Marianam pro pueris et puellis, confraternitatem s. Rosarii, apostolatum orationis et confraternitatem a sanctissimo Sacramento. Quas omnes clerus obsecundans suo episcopo valde promovet, nam experientia edoctus est, statum moralem dioecesis ope curam meliorem in dies evadere. In singulis parochiis aliae quoque confraternitates ad pietatem fovendam canonicae erectae sunt: sanctissimi Cordis Jesu, purissimi Cordis B.M.V., scapularii, Matris dolorosae, s. Joseph et aliae.

11. An adsint montes pietatis et quot sint una cum aliis consimilibus ad statum ecclesiae materiale pertinentibus?

Mons pietatis in dioecesi Labacensi non datur. Necessitatibus populi materialibus succurrunt cassae rurales ad systema Raiffeisen, quarum magnus numerus iam existit atque cum cassa centrali in urbe Ljubljana coniunctus est, deinde multae associationes oeconomicae diversi generis, quae ab associatione centrali constituta in urbe Ljubljana diriguntur. Cum istae cassae rurales et associationes oeconomicae a clero vel a laicis vere catholicis administrantur, populus ob praedictas favores materiales ecclesiae firmiter adhaeret, nec ab ecclesiae adversariis facile seduci potest.

²⁴¹ Pripis z drugo roko ob robu: »Idrije tudi.«

²⁴² »A gubernio« dodano ob robu z drugo roko.

²⁴³ Ob robu pripisano z drugo roko: »Pro domo surdomutorum solummodo catechetam suppeditat.«

[6] II. De episcopo.**1. An residentiae praeceptum a sacris canonibus praescriptum impleverit?**

Residentiae praeceptum strenue adimplere soleo. Dioecesim non relinquo nisi e causis ecclesiasticis, cum Romam vel Viennam petere vel aliquem episcopum finitimum consilii quaerendi causa visitare cogor. Insuper quotannis per tres vel quatuor hebdomades commorari soleo in amplissimo praedio Gornji Grad, quod ad mensam episcopalem pertinet atque in dioecesi Lavantina immediate ad fines dioecesis Labacensis iacet; quae commoratio valde necessaria et proficua est, tum propterea tum administratus bonorum, tum reliqui officiales obligationibus plenius satisfacere nec non officia vitae christianae accuratius adimplere contendunt. In praedio quoque Goričane, quod a Ljubljani 13 km distat, per unam vel alteram hebdomadem recreationis causa degere consuevi.

2. An et quoties dioecesis sibi commissae visitationam expleverit?

Primam visitationem dioecesis Labacensis explevi anno 1903; nunc vero secunda vice illam peragrarare suscepi. Ast universam dioecesim permeare non possum nisi spatio quinque annorum, cum 316 ecclesiae curatae existant, ad quos omnes visitandas accedere teneor. Interim decani parochias sui decanatus quotannis visitant, atque de visitatione peracta relationem ad ordinariatum transmittunt. Decanorum vero visitatio ad archidiaconum, qui e capitulo desumitur, incumbit.

3. An per se vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit et sacramentum confirmationis administraverit?

Usque ad praesentem diem ordines omnes tum minores, tum maiores ipse conferre potui. Sacramentum quoque confirmationis in ecclesia cathedralis quotannis in festo Pentecostes et subsequente feria II., in reliquis vero ecclesiis curatis tempore visitationis administrare consuevi.

4. An et quoties Synodum dioecesanam coegerit?

Synodum dioecesanam anno 1903 peracta prima visitatione canonica in tota dioecesi, coegi eamque ordine per synodis ab ecclesiae [7] praescripto tenui atque absolvi. In synodo, celebrata a vespere diei 31. augusti usque ad mane diei 4. septembris in ecclesia cathedrali praesentibus 373 sacerdotibus, decreta edidi apta ad promovendam curam animarum nec non vitam sacerdotatem, qualem tempora moderna requirunt. Sacerdotes omnes revera a Spiritu Sancto inflammati pleni divini amoris et ardoris domum redierunt. Ut vero decreta executioni mandentur praecepi, ut a professoribus theologiae in seminario pertractentur, ut obiectum sint examinis concursalis ad parochias, atque ut in variis conferentiis sacerdotum perlegantur.²⁴⁴

²⁴⁴ Sklepe sinode je škof Jeglič objavil v knjižnji obliki: *Synodus dioecesana Labacensis quam diebus 31 mensis augusti 1., 2., 3., 4. mensis septembris 1903 habuit Antonius Bonaventura Jeglič episcopus Labacensis*, Labaci 1903; *Appendix synodum dioecesanam Labacensem celebratam anno 1903*, Labaci 1904.

5. An verbum Dei per seipsum praedicavit et an legitimo concurrente impedimento viros idoneos assumerit ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exsequendum?

In visitatione canonica quotidie ad populum sermonem longiorem habere consuevi. Praeterea multae aliae dantur occasiones praedicandi. In ecclesia cathedrali ambonem conscendo in dominica Resurrectionis, in festo Immaculae, in dominica post s. Nicolaum, qui est patronus ecclesiae cathedralis et ad finem anni. De praedicando verbo divino tum in ecclesia cathedrali, tum in aliis bene provisum est.

6. An habeat depositarium poenarum et mulctarum?

Depositum huiusmodi non existit, neque mulctae pecuniarum unquam exiguntur.

7. Quanam taxa et an Innocentiana in sua cancellaria observetur?

Inde ab anno 1897 in cancellaria mea observatur taxa conformis rescripto S. Congregationis Concilii de die 26. aprilis 1897 dato ad preces archiepiscopi Goritensis.

8. An aliquid habeat, quod sibi obstet circa exercitium episcopalis officii, iurisdictionis ecclesiasticae, nec non tuendar libertatis et in immunitatis ecclesiarum?

Circa exercitium iurisdictionis ecclesiasticae, inde ab ultima relatione casus difficiliore et graviores non acciderunt, licet cum praeside, qui ante quatuor menses a ministerio Viennam translatus [8] fuit, in continuis pugnis vixerim. Cum novo praeside vero facile possum communicare resque ecclesiasticas, in quantum vi concordatus civitati quoque aliqua ingerentia concessa est, canonibus ecclesiae conformiter componere.

Enarrare varios casus minoris momenti, in quibus libertatem ecclesiae defendere debui, supersedeo. Timeo autem perturbationes maiores in mea dioecesi, immo in universa Austria a) occasione novi definitivi ordinis pro scholis elementaribus, in quo praeter alia §. 134 rectori scholae elementaris frequens mandatur inspectio institutionis omnium magistrorum, ergo etiam catechetar et b) occasione postulationis de declaranda solubilitate vinculi matrimonialis, quam viri apostatae comitiis imperialibus proponere intendunt.

9. An aliquod pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo, pro clero?

1) Anno 1903 primam synodum celebrevi.

2) Anno 1905 seminarium puerorum cum gymnasio ad normam concilii Tridentini aperui.

3) Ad finem anni 1904 adorationem Sanctissimi perpetuam ordinavi ita, ut singulae ecclesiae curatae et conventuales singulis diebus decurrentibus per annum semel excipiant; ad quam adorationem durantem a hora 6. mane usque ad horam 6. vespere populus numerosus confluit, munia sacramenta sibi administranda petit.

4) Clero instructionem proposui pro instituendis matribus et quidem systematice per omnia capita doctrinae, quae modum explanat, quomodo mater infantes suos inde a conceptione educare teneatur.

III. De clero saeculari.

1. An canonici uterque choro addicti cathedralis ecclesiae nec non collegiatarum choro iugiter intersint?

Canonici ecclesiae cathedralis chori obligationem adimplere solent, omnesque fere semper residentiam observant, vix unus aut alter feriis utitur a iure permissis. Cum vero ab penuriam sacerdotum vel propter maiorem solemnitate in functionum ecclesiasticarum singuli in adiutorium [9] a clero curato vocentur, adiutorium omnes libenter praestant instantque sufficientem absentiae a choro habere causam. Chorus vero numquam interruptus fuit exceptis aliquibus hebdomadibus anni elapsi 1905, quo tempore propter restaurationes ecclesiae cathedralis observatio chori evaserat impossibilis.

Praeter canonicos nemo alias choro adscriptus censetur, neque chori vicarii, qui ab ecclesia cathedrali sustentantur, curamque animarum in hac ecclesia, quacum sat ampla parochia coniuncta est, exercent. Sunt quidem 4 chori vicarii, sed ob penuriam sacerdotum 2 vacant, quapropter duobus unus curae animarum incumbit.

In quantum scio affirmare possum, canonicos quoque ecclesiae collegiatae simul cum suo vicario choro semper interesse excepto uno, qui, prouti mihi videtur imoto saepius et absque sufficienti causa pro uno vel altero die residentiam non observat.

2. An ultra matutinum, laudes, ceterasque alias horas canonicas quolibet die celebrent missam conventualem?

3. An quolibet die missam conventualem applicent pro benefactoribus?

4. An suas habent constitutiones eosque punctualiter observent?

In prima mea relatione de die 23. octobris 1902 retuli, canonicos capituli tum cathedralis tum collegiatis in multis punctis a communibus iuris canonici praescriptionis desuper datis discrepare et quidem vi consuetudinis immemorialis.

S. Congregatio Concilii rescripto de die 18. augusti 1904 n.o 2959/4 mihi mandavit, »ut capitulum utrumque audiam super modo choralis servitii observandi seu moderandi ipsique terminum praefigam ad deducenda iura sua congruum.« Litteris de 31. augusti 1904 n.o 3627 utrumque capitulum publicato mandato S. Congregationis provocavi, ut huic mandato usque ad finem octobris satisfaciant.

Capitulum cathedrale iam die 20. octobris, collegiatum vero die 1. decembris expositionem valde amplam [10] iurium et consuetudinum suarum mihi proposuit, quam deductionem litteris de die 11. decembris 1904 ad S. Congregationem expendivi. S. Congregatio vero rescripto de die 31. ianuarii 1905 n.o 2959/4 utroque

capitulo modum celebrandi officium chori et missam conventualem consuetum ad triennium permisit illudque provocavit ut expleto triennio nova statuta desuper conficiat atque S. Congregationi probanda transmittat. Rescriptum S. Congregationis utroque capitulo litteris de die 4. martii 1905 n.o 893 notum feri.

Mandatum Suae Sanctitatis de musica sacra et cantu choralis communicatum nobis in Motu proprio de die 22. novembris 1903 pro posse iam observatur. Clerici scilicet in cantu choralis traditionalis iam instituuntur a sacerdote, qui hunc in finem brevem cursum apud patres benedictionos de Beuron absolvit. Alium sacerdotem misi Viennam, ut studium de cantu et musica in genere, de cantum vero choralis et musica sacra in specie in conservatorio absolvat, absolutis autem studiis qua regens chori ecclesiae cathedralis exemplo sit omnibus ecclesiis totius dioecesis. Insuper sacerdotes idonei nec non organistae ecclesiarum parochialium decurrente anno 1906 ad cursum cantus choralis traditionalis sub ductu patrum ex ordine s. Benedicti vocabuntur. Addo cantum in nostra dioecesi iam inde a 80 annis reformari, quapropter fere ubique praescriptionibus ecclesiae respondet. Fovetur vero isthaec reformatio ab associatione Caeciliana, quae scholam quoque pro iuvenibus excolendis sustentat atque proprium folium desuper edit.

5. An qui obtinent praebendam poenitentiarum ast theologalem adimpleant, quae adimplenda sint et quomodo?

Praebenda poenitentiarum et theologalis non existit. Adest autem usus, ut unus e canonicis qua poenitentarius ab episcopo deputetur, qui numere suo libenter fungitur.

6. An parochi in suis parochiis resideant?

Ab omnibus parochiis stricte observatur residentia conformiter legibus ecclesiasticis nec non mandatis synodi dioecesanae Labacensis de anno 1903.

[11] 7. An librum matrimonii et baptizatorum, aliosque libros, quos ad normam Ritualis Romani retinere debant, retineant?

In visitatione canonica persuasus sum, praedictos libros valde necessarios teneri ab omnibus parochis, ab omnibusque accurate ad normas dioecesanas conscribi exceptis duobus, quos ab negligentiam valde vituperavi consignationemque omnium casuum in prefatos libros severe mandavi. Cum potestate civili lites desuper ortae non sunt.

8. An aliqui ipsorum indigeant opera aliorum sacerdotum, ut sacramenta populo administrant?

Nullus invenitur parochus, cui ob suspensionem, vel ignorantiam vel imperitiam coadiutor dari deberet. In praesenti cooperatores parochis non adiunguntur nisi propter amplitudinem parochiae, propter supercrescentem numerum parochianorum, nec non propter labores magis magisque accrescentes. In aliquibus parochiis propter

multiplicatos labores novas cooperaturas creari oporteret; ast proventus necessarij perdifficile obtinentur. Populus nimirum magna paupertate laborat, gubernium vero ad novas expensas e fundo religionis concedendas valde tardum est. Cooperatores omnes residentiam observant, prouti in synodo dioecesana pro iis definitum fuit, parochi vix unquam desuper conquirentur.

In duabus praecipue parochiis pars populi propter aversionem immemorabilem proprium pastorem habere postulat. Licet talis expositus vel vicarius a parochio ex parte saltem independens neque ob distantiam loci, neque ab multitudinem populi necessarius sit, nihilominus promisi me ob praefatam aversionem votis eorum facturum satis, quando pro sustentatione sacerdotis sufficienter provisum fuerit.

9. An iidem per se an per alios idoneos [...] diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis?

Omnes tum parochi tum cooperatores singulis diebus dominicis atque festis verbum divinum praedicant. Tempore antemeridiano conciones habentur, tempore [12] pomeridiano vero sermo catecheticus.

Nostri parochi et cooperatores praeterea saepe conciones habent ad congregationes Marianas, ad membra III. ordinis s. Francisci, ad socios S. Familiae. Insuper extra ecclesiam quoque in variis conventibus et associationibus sermones proferre coguntur, ne populus ab adversariis ecclesiae et fidei christianae in errorem seducatur.

10. An saltem diebus dominicis et festis in suis parochiis fidei rudimenta et obedientiam erga Deum et parentes pueros ceterosque hoc adiutorio indigentes edoceant et an et qui eis operam praestent in hoc opere adimplendo, fructuose hoc opus necessariam in singulis parochiis proficiat?

Instructio iuventutis catechetica in nostra dioecesi sat bene ordinata est. Mandata de doctrina christiana in Motu proprio Suae Sanctitatis non videntur omni ex parte ad nos pertinere, cum pueri et puellae in scholis, quas per sex vel etiam octo annos frequentare tenentur, solidam et satis amplam instructionem percipiant et schola iam absoluta in pluribus parochiis ad catechetica instructionem saepius vocari solent. Quae sub hic respectu ad normam mandatorum Summi Pontificis corrigi, perfici nec non melius ordinari debeant, synodus secunda celebranda infra breve tempus uberius determinabit.

In visitatione canonica parochi vel cooperatores omnem iuventutem in schola congregare ibique omnes modo catechetico ex universa materia tradita examinare tenentur. Cum gaudio affirmare possum plurimos catechetas optima uti methodo, atque praeter meram institutionem ad educationem quoque attendere. Decanis mandavi, ut ipsi quoque in visitatione quotannis peragenda desuper invigilent atque ad me referant.

11. An singuli parochi ceterique curam animarum exercentes singulis dominicis festisque de praecepto missam applicent pro populo eorum curae commisso?

Omnes et singuli, qui missam pro populo applicare obligati sunt, diebus praescriptis id revera faciunt, prouti e libellis prestat, in quibus applicationes missarum consignatas habent.

[13] 12. An et quae praemittantur, antequam quis ad primam tonsuram et minores ordines admittantur et an sacris ordinibus initiandi ante cuiuscunque ordinis sacri receptionem piis meditationibus, vulgo spiritualibus exercitiis, vacent per aliquot dies in aliqua domo religiosa?

Absolutis studiis gymnasialibus candidati ad statum clericalem in seminarium theologicum recipiuntur. In festo circumcisionis Domini theologi I. anni ad tonsuram, theologi II. anni ad minores ordines admittuntur et quidem praemissis exercitiis spiritualibus quinque dierum.

Nonnullis theologis III. anni, et omnibus IV. anni, si idonei inventi fuerint, mense iulio ordines maiores conferuntur et quidem ita ut inter singulos duo dies intersint; ante subdiaconatum omnes exercitiis vacant spiritualibus per tres dies, ante diaconatum vero et presbyteratum per unum diem. Vi facultatum quinquennialium dispensare mihi licet cum promovendis super interstitiis et temporibus ordinationum.

Quem usum a praedecessoribus meis inductum puto abrogandum non esse, eo quod circumstantiis nostri seminarii et studiorum theologicorum valde conveniat. Praeterea ego procuravi, ut nomina ordinandorum in omnibus ecclesiis curatis post concionem publicentur populusque moneatur, ut pro illis ferventes fundat preces atque eos, quos indignos esse e probatis causis iudicaverit episcopo denuntiet.

13. An omnes praedicti vestes iugiter deferant clericales et an quoad fori privilegium serventur disposita a sancta synodo Tridentina?

Omnes sacerdotes vestes deferunt nigri coloris, raro coloris subobscuri. In synodo decrevimus, ut sacerdotes in celebrando s. missae sacrificio nec in sacris functionibus obeundis semper veste talari utantur, in pagis vero dissitis vel montanis permisimus uti cinctorio nigro a talus usque denisso. Extra ecclesiasticos functiones vero ob consuetudinem immemorabilem pro talari uti licet veste breviori, quae infra genna, vel saltem usque ad genua defluat. Sacerdotes his decretis conformiter vestem suam componere solent. Collare gestatur ab omnibus semper et [14] ubique, tonsura vero non ita communiter. Privilegium fori diu iam abrogatum est.

14. An habentur conferentiae theologiae moralis seu casuum conscientiae et etiam sacrorum rituum et quod vicibus habeantur et qui illis intersint et quinam profectus ex illis habeatur?

Conferentiae in nostra dioecesi sequenti modo celebrantur:

- a) post pascha omnes decani simul cum archidiaconis atque praepositis monasteriorum in aedibus episcopalibus conveniunt, ubi sub praesidio episcopi qua-

estiones ad curam animarum pertinentes pertractantur hunc in finem, ut in quaestionibus maioris momenti omnes sacerdotes totius dioecesis ad bonum ecclesiae et populi eodem modo procedant;

- b) una vice in anno conferentiae pastorales instituuntur; his conferentiis ab episcopo practica proponitur quaestio e theologia pastorali et casus conscientiae, ad has conferentias revera omnes sacerdotes curati apparere solent, vix duo vel tres inveniuntur, qui absque sufficiente causa non comparent; iuniores ad quaestiones propositas respondere tenentur scriptotenus; e protocollis eruitur an omnibus fere decanatibus disceptationes valde instructivas exortas fuisse; ad finem anni in folio dioecesano iudicium publicatur de conferentiis nec non de responsis exaratis; iudicium de conferentiis anni elapsi valde favorabile fuit;
- c) praeterea quolibet mense vel saltem quolibet secundo mense ad conferentias conveniunt sacerdotes, qui nomen dederunt »Sodalitati a sanctissimo Corde«; sub praeside ad triennium electo atque a praeside dioecesano approbato quaestiones et vita sacerdotali, e cura pastorali, e vita ecclesiastico-politica et sociali, prouti tempora nostra exigunt, discussioni subiiciuntur; cum huic sodalitati omnes fere sacerdotes nomen dederint atque divisi per decanatus ubique excepto unico tantem decanatu decanum praesidem elegerint, cum decano omnes fere sacerdotes ad has quoque conferentias convenire solent; quae conferentiae nunc omnibus valde gratae sunt et acceptae, nam amor mutuus, vita sacerdotalis et unanimitas consensusque omnium hac via valde fovetur et promovetur.

15. Quinam sunt mores cleri saecularis et an aliquod in eo sit scandalum, qod remedio indigeat potentiori?

Deo gratias! Dicere possum clerum dioecesis Labacensis bonis immo magna ex parte optimis manibus esse praeditum. [15] Fere omnes caste et sobrie vivunt, scandala raro occurrunt. Ultimis duobus annis plures horum, qui indigni erant, morte obierunt. Qui una vel altera vice labuntur, libenter poenitentiam impositam persolvunt. De tribus vel quatuor sacerdotibus suspicor, num coelibatum servent, annon? Duobus suspicionem meam iam notam feci.

Maxima pars sacerdotum non solummodo vitae ecclesiasticae promovendae studet, sed vitam quoque socialem et ecclesiastico-politicam omni fervore et constantia promovere conatur. A sacerdotibus fundatae sunt et diriguntur variae societates operariae, quibus incrementum et influxus democratiae socialis cohibetur, ab ipsis moderantur numerosae associationes oeconomicae, cassae parsimoniales, societates iuvenum artificum, societates pro excolenda et promovenda iuventute agricolarum, societas famularum Labaci et congregatio feminarum e statu meliori; sacerdotes insuper varia folia redigunt: politica, pedagogica, unum scientificum, belletristica. Qua laboriositate, quae magnis cum sacrificiis coniuncta est, populum a liberalismo eiisque conatibus optimo cum successu praeservant, unde odium eorum revera inferna-

le insuscitaverunt, quo moti adversarii episcopum et sacerdotes infamibus calumniis oprimumt atque a labore pernecessario detertere conantur, sed frustra.

In rescripto S. Congregationis Concilii de die 1. mai 1904 dicitur prudentius esse, ut, casse rurali a laicis potius quam a sacerdotibus administrentur. Quae affirmatio vera est, ast ob defectum laicorum et propter populum, qui institutis quibus non praesunt vel quibus cum non cooperantur sacerdotes, non confidit, hoc consilium effectui dare nondum potui.

In dioecesi Labacensi politicae fractiones non dantur nisi duae: liberalis, quae ecclesiae et Christo semper adversatur et illa christianae democratiae, quae principiis catholicis innititur, cuique omnes fere sacerdotes adhaeremus, qua propter agitationi quoque pro obtinendo eligendi iure in comitia universali et aequalis nam secus democratiam socialem compescere non possumus.

Ad finem reticere non licet, in mea dioecesi duos sacerdotes vivere, ac si laicizati essent. Unus e dioecesi Lavantina, qui a nostro magistratu archivarii munus obtinuit; cum ad s. missam neque 15 minutas impenderet, poemata obscoena conficeret et [16] folio quodam belletristico sat turpi cooperaretur, celebrationem missae usque ad emendationem illi prohibui. Inobediens permansit et verosimiliter circa fictum naufragium fecit; nam prioribus iam temporibus poemata pantheismum redolentia edebat, ultimis vero diebus prosa et versibus reformatores saeculi XVI. celebrat.

Alter ordinis st. Benedicti barbam habet atque veste utitur omnino laicali; missam numquam legit, num praecepta ecclesiae observet, nemini notum est. Una vice venit ad me probavitque litteris sui abbatis ad S. Paulum in Carinthia sibi licitum esse gestare barbam atque extra monasterium vivere. Fungitur vero munere custodis in museo Labacensi.

Scandala, saltem publica, a neutro horum audiuntur. Est vero tertius sacerdos meae dioecesis, de quo iam in priore relatione retuli, deditus sodomiae, ad quam totus quantus inclinatus esse videtur. Quia vagabundus erat populumque decipiebat a potestate civili condemnatus fuit ad domum incorrigibilium; inde dimissus a me in domo destinata pro sacerdotibus aegrotantibus detinetur, ut scandala nova praepedirentur. Ast ante duos dies inde aufugit.

IV. De clero regulari.

1. An regulares curam animarum exercentes [...] munus sibi commissum fideliter adimpleant?

Curam animarum exercent 1) cistercienses, quibus anno 1900 incorporata fuit parochia Zatična. Cum nunc patres habeant, qui lingua Slovenica colent, curam animarum magno cum fervore et valde bono successu exercent. Serio conantur sequi mandatu et desideria synodi dioecesanæ. Parochos in parochiis adiacentibus libenter adiuvant.

2) franciscani quatur [sic!] conventus possident. Labaci valde amplam parochiam, 13500 animarum, administrant atque in quatuor scholis popularibus catechismum

tradunt. Optima gaudent fama, in cura animarum indefesso labore occupantur; me permittente parochiam propter nimium numerum animarum dividere atque novam ecclesia cum nova residentia erigere intendunt. Anno iam currente benedictio lapidis primarii continget.

In urbe Rudolfswert scholam puerorum elementarem provident, tempore visitationis persuasus fui, eos qua [17] magistros valde esse peritos. Praeterea confessiones excipiunt nec non in cura animarum laudabilem operam libenter praebere solent. Id dicendum de franciscanis in urbe Kamnik, ubi novitiatum habent atque partem studiorum theologicorum; in schola elementari puerorum urbis nec non in schola elementari puellarum in monasterio religiosarum s. Ursulae magna cum dexteritate catechismum tradunt. Hinc inde periculum dissensus cum parcho loci oritur, quod vero prudentia guardiani statim compescitur.

In loco Brezje parochiae Mošnje sanctuario B. V. Mariae sub titulo auxilii christianorum inserviunt. Ecclesia non est proprietas ordinis, sed proprii iuris, quapropter episcopo ratio administrationis quotannis exhiberi debet. Immediate ad ecclesiam residentiam possident, ubi quatuor vel quinque patres cum tot fratribus commorantur, qui esse videntur boni confessarii, populoque undique confluenti libenter servitia praestant.

Capucini quoque in cura animarum desudant, nam duos conventus cum quatuor patribus in quolibet habent. In propriis ecclesiis verbum divinum praedicant confessionesque excipiunt, vocati ad a vicinis parochis ad adiutorium ferendum paratissimi inveniuntur. Cum clero saeculari non concordant, dissensiones variae ortae sunt, quos ope patris provincialis componere conatus sum.

Patres iesuitae et lazaristae optima gaudent fama, in propriis ecclesiis populo affluenti servitia libenter praestant, exercitia spiritualia sacerdotum et religiosarum manuducunt, missionesque crebras in variis agunt parochiis.

Salesiani pueros deperditos ad bonos mores revocant. Patres ordinis Teutonici domi suam iuventutem educant, foris vero in parochiis sibi incorporatis curam animarum exercent; ast ad curam animarum exercendam, prouti tempora nostra exigunt, non omnes aequae idonei reperiuntur. Fratres autem misericordiae aegrotos curant, ob affabilitatem et dexteritatem in curandis aegrotis optima fama gaudent.

2. An aliquis regularis extra monasterium degat [...]?

Nullus, sed omnes in monasteriis in obedientia erga suos superiores vitam vocatione dignam agunt.

[18] 3. An iurisdictione delegata usus sit [...]?

4. Denique an aliquid habeat cum regularibus offendiculum [...]?

Negative in utroque casu.

V. De monialibus.

1. An moniales episcopo subiectae suas servant constitutiones?

Episcopus non est superior nisi una conventu carmelitanarum discalceatarum, in quo, prouti visitatio canonica demonstravit, omnes constitutiones accurate atque ex corde propter Deum observantur.

Moniales s. Ursulae unioni adhaeserunt; in visitatione canonica reperi constitutiones quidem omnes ab ipsis observari, spiritum discordiae ultimis annis disparuisse, ast de unione, ad quam vi magis quam voluntate compulsae sunt, valde dolere.

Congregationes quoque votorum simplicium, in quibus omnibus, excepta una parva domu, visitationem canonicam peregi, vitam agent constitutionibus omnino conformem. Defectus leviores, qui hic inde occurrunt, statim amendantur.

2. An clausura in earum monasteriis inviolate custodiatur?

Affirmative quoad omnes conventus. Ad dubia, quae de clausura monialium s. Ursulae et monialium carmelitanarum in ultima relatione proposui, S. Congregatio decretis de die 15. martii 1905 n.o 10636b et 2. decembris 1904 lucide respondit; quibus responsis conformiter clausuram vedinavi et observare praecepi.

Puto me quoque clausurae legibus satisfacisse, nec umquam absque causa sufficiente intra claustra intrasse, comitem non admitto nisi unum sacerdotem.

3. An aliquis abusus in illis monasteriis irrepserit [...]?

Negative, in quantum pro humana fragilitate scire possum.

[19] 4. An praeter ordinarium confessarium, aliis extra ordinarius ab ipso bis aut ter fuerit oblatus?

Affirmative, immo vi decreti »Quemadmodum« de die 17. decembris 1890 alii quoque confessarii pro singulis conventibus constituti sunt, qui vero in nonnullis conventibus nunquam adhibentur, in reliquis vero solummodo a paucis sororibus.

5. An dictorum monasteriorum redditus fideliter administrantur et monialium dotes fuerint persolutae et quomodo erogatae?

Non est, cur de fidei administratione bonorum dubitem? Dotes ab paupertatem populi saepe ex toto vel saltem ex parte remitti debent. Dos vero 10.000 coronarum, prouti nunc apud moniales s. Ursulae requiritur, solvi numquam poterit et nisi talis dos omnino condonata vel saltem valde mitigata fuerit, monasteria monialium s. Ursulae brevi claudi debebunt.

De erogatione dotis earum sororum, quae talem attulerunt, in visitatione facta ab ultima relatione nullum quaestionem ponebam.

6-8

Quaestiones 6-8 ad meam dioecesim, in qua moniales subiectae praelatis regularibus non dantur, minime pertinent.

VI. De seminario.**1. Quot sunt in seminario alumni?**

In seminario minore aperto ante quatuor menses alumni 92 morantur, quorum maior pars aliquam, ast haud sufficientem pensionem solvit; quopropter sustentatio procurari debebit ex eleemosynis fidelium atque sacerdotum. In seminario vetustiore, quod nunc novo amplioreque exstructo paulatim dimittetur, alumni circa 56 vel sumptibus seminarii, vel subsidiis benefactorum aluntur.

In seminario clericorum studiis theologicis anno currente 93 clerici vacant, quapropter firma spes adest fore ut maximae penuriae cleri brevi occurratur. Expensae pro 88 alumnis e fundo religionis solvuntur, pro reliquis quinque aliunde procurari debebunt.

[20] 2. An in ecclesiastica disciplina recte instituuntur?

Affirmative tum in seminario maiore cum in minore; nam in utroque educatio vere religiosa praeprimis intenditur, quapropter alumnis per pios praefectos et patrem spirituales probata mediae vitae christianae propinantur.

3. Quibus studiis vacent et quo profectu?

Alumni seminarii minoris omnibus illis studiis vacant, quae a gubernio civili pro gymnasiis praescripta sunt; qui ab defectum talenti vel diligentiae notas malas refert, e seminario dimittitur.

Theologi vero omnibus disciplinis theologicis operam dant, quibus disciplinis studium scientiae socialis, quam tempora moderna exigunt, additur. Rectores et professores affirmant progressum in studiis esse bonum, magna ex parte valde bonum, quia clerici indefesso labore proficere contendunt.

Professores theologiae tum vita sacerdotali, tum scientia theologica revera eminent. Quia omnes spiritu vere ecclesiastico imbuti sunt, sic dicta agitatio »pro reforma« radices in nobis figere non potuit.

4. An cathedrali et aliis loci ecclesiis diebus festis inserviant?

Affirmative quoad alumnos seminarii maioris.

5. An cum consilio duorum canonicorum seniorum, a se electorum, necessaria pro recto regimine statuerit?

In utroque priori seminario omnia haec rite statuta inveni. Vitam ordinandam secundum statuta invigilant superiores domus, viri graves et gnavi rerum pertinentium ad educationem.

Pro ordinanda disciplina in novo seminario statuta necessaria disposui consilio capto et opera adhibita rectoris atque praefecti generalis, quorum uterque propria experientia noverat, quae institutis, ut fini respondeant, necessaria sint. Nunc vero deputationem disciplinarem constitui, quae difficilioribus casibus, qui fors evenient, solvendis in subsidium vocabitur.

6. An illud aliquando visitet et operam det ut constitutiones adimpleantur?

[21] Affirmative licet valde raro utpote innumeris laboribus impeditus. Confido vero praepositis, qui constitutiones servandas urgent atque in casibus difficilioribus, qui vix una vel altera vice in anno occurrunt, mecum deliberant, prouti de profectu quoque in studiis quotannis certiore me reddunt.

7. An statuta sit taxa ad tramites concilii Tridentini?

Negative, nam seminaria aliunde sustentantur.

VII. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis.

1. An in sacristiis omnium et singularum ecclesiarum exposita sit tabella onerum missarum [...] et an iis punctualiter satisfactum sit?

Affirmative, in quantum in visitatione canonica videre potui.

2–5

Interrogationes 2–5 pro nostra dioecesi, in qua confraternitates, scholae, montes pietatis et hospitalia constituta sub iurisdictione ecclesiastica non dantur, nullius sunt momenti.

VIII. De populo.

1. Quinam sunt populi mores et an in pietate proficiat?

Lucta publica inter malos et bonos in dies ingravescit. Labor cleri pro bonis contra malos frustraneus non fuit, quod e moribus nostri populi nunc describendis padebit:

1) Populus fidei catholicae excordintima persuasione adhaeret; papam, pontificem et clerum in genere reverentia et amore prosequitur;

2) Populus pia imbuitur reverentia erga sanctissimum altaris Sacramentum atque sacri Cor Jesu, quod praeprimis ex adoratione patet, quam populus sanctissimo Sacramento singulis dominicis, praecipue qualibet prima dominica cuiuslibet mensis exhibet, nec non de festinatione, qua fideles in singulis parochiis eo die ad adorationem accurrunt, quo a mane usque ad vesperam Sanctissimum ad adorandum exponitur, [22] a qua adoratione neque frigore hiemali, neque labore aestivali deterrentur. Ultra 100.000 nomen dederunt associationi a santissimo Sacramenti.

3) Magno amore populus fidelis B. V. Mariae adhaeret, quod e 115 congregationibus Marianis pro iuvenibus, 220 pro puellis patet; festivitates B. V. Mariae, pietas maialis nec non illa mense octobre valde celebrantur, que occasione fideles libenter sacramenta suscipiunt.

4) Communionem paschalem paucissimi omittunt; feminae et puellae ad s. sacramenta quolibet mense vel quolibet secundo aut saltem quolibet tertio mense accedunt; crescit quoque numerus parochiarum, in quibus etiam viri et iuvenes sacramenta quotannis ter vel quater vel nonnulli adhuc pluries suscipiunt.

5) In diebus dominicis et festivis omnes a laboribus vacant, casus paucissimi excipiuntur. Item hisce diebus fere omnes tum viri cum mulieres, virgines quoque et iuvenes missam audiunt et concioni intersunt. Ad pomeridiana opera pietatis maior pars libenter accurrit.

6) Ieiunium ecclesiasticum stricte observari solet, vix aut ne vix quidem inveniri poterit vir, qui in domu sua ieiunium frangere praesumeret.

7) Oratio matutina vel vespertina raro omittitur; immo in omnibus familiis una pars rosarii quotidie recitatur [e]xceptis solummodo illis diebus temporis aestivi, quibus perdifficili labore a summo mane usque ad noctam occupari tenentur.

8) Libros bonos nec non folia et diaria catholica populus noster legere desiderat, quapropter nostra folia valde vulgata in populo inveniuntur.

9) Ad promovendum spiritum fidei et pietatis multum conferunt non solummodo congregationes Marianae, societas a s. Familia, tertius ordo s. Francisci et aliae confraternitates, sed organizatio quoque socialis et oeconomica, qua bonum materiale populi promovetur et quidem a sacerdotibus coniunctis cum laicis vere catholicis. Qua organizatione fit, ut fideles boni a malis plus caveant atque magis magisque separentur.

2. An aliqui irrepserint abusos, aut prava quaedam in eodem inoleverit consuetudo, quae indigeat consilio et apostolicae Sedis adiutorio?

Pravae consuetudines enumerari possunt sequentes:

1) Propter libertatem typi ubi permittuntur folia et diaria prava, quibus fides catholica, hierarchia ecclesiastica, [23] boni mores in dies impugnantur at nec non ludibrio exponuntur, falsa vero principia pantheismi, materialismi, darvinismi propagantur. Ne pestis isthaec nimis divulgetur, saepe repeto et publice enuntiari mando, talia folia lege ecclesiastica et naturali esse prohibita, commendo vero folia nostra catholica, quapropter odio infernali ab adversariis impugnor.

2) Inde fit, ut cultiores: officiales, professores, mercatores, advocati, medici, seducti iam tempore studiorum a professoribus atheis, fidem reiecta vitam christianam negligant, clerum cum episcopo spernant atque aversentur omni que visu falsa principia in populum propagare conentur. Propterea variae associationes constituuntur cum fine, adeundi populum, convocandi conventus ibique vi sermonis illum ab ecclesia, a sacerdote abstrahere atque suis erroribus imbuere. Ast ruri non proficiunt multum eo quod clerus vigilet atque fideles vi organisationis a seductoribus retineat;

multum vero proficiunt in urbibus, praecipuae in urbe Ljubljana, in qua feminas quoque et puellas et quidem multas ad partes suas pertraxerunt.

3) Noster populus nimis deditus est usui crematum, praecipuae in una parte dioecesis; quae pestis a sacerdotibus impugnatur quidem, ast absque magno successu, nam gubernium occasiones, ubi cremata venduntur, non tollit, immo in dies auget, licet a nobis sacerdotibus rogatum fuerit ut in pugna contra hanc pestem nos adiuvet.

4) Saltationes imprimis apud ecclesias filiales diebus patrociniis frequentes erant; quos in nonnullis regionibus fere omnino abrogavimus in aliis autem saltem minuímus.

5) Ultimo curam animarum valde difficilem reddit emigratio virorum, immo iuvenum et puellarum in Americam et quidem partim propter paupertatem ex necessitate, partim propter pecuniam ex avaritia. Cui malo absque legibus potestatis civilis occurrere non possumus.

IX. De postulatis.

Permittuntur mihi plura postulata:

1. Moniales s. Ursulae in duobus conventibus dioecesis Labacensis, quae nonnisi coactae »Unioni« adhaeserunt, nunc instantissime petunt, ut ex Unione ad priorem dimittantur statum. Causae sunt:

[24] a) Novae regulae, quae ad triennium probari debent, neque tam completae sunt, neque tam convenientes, ac illae fuerunt, quae monialibus s. Ursulae episcopi Zwerger et Missiae in manus dederunt.

b) Electio prioris localis non fit a capitulo, sed alio modo inconvenienti.

c) Admissio ad vota, quae a capitulo dependebat, nunc aliter ordinata est.

d) Sorores magistrae choro aliisque obligationibus nimis onerantur: nullum tempus illis relinquitur ad praeparationem necessariam pro institutione, pro corrigendis pensis discipularum, pro studiis necessariis ad procurandum suum progressum. Cum scholae quoad methodum et materiam legibus civilibus subiaceant, cum sorores quoad methodum et profectum ab inspectoribus civilibus invigilentur, scholae monialium, nisi sorores omnibus decretis potestatis civilis satisfecerint et nisi magistrae quoad scientiam aequaliter ac magistri saeculares profecerint, periculum incurrunt ut prohibeantur, cum tamen nostris temporibus valde necessariae sint.

Insuper magistrae officium suum recitare coguntur alta voce simul cum reliquis sororibus, licet iam in schola per quinque vel sex horas absque interruptione clara et alta voce loqui debuerint et iam fatigatae absque periculo sanitatis officium alta voce recitare non possint.

Quapropter sorores magistrae valde debiles sicuti umbra et valde tristes apparent, ita ut timor, ne brevi omnino deficiant, valde fundatas sit. Eadem ex causa, pro dolor, nunc nulla puella admissionem in ordinem postulat, cum omnes videant, sorores variis obligationibus nimis praeter vires esse overatos atque deficere.

- e) Impossibilis erit communis educatio novitiarum atque communis schola praeparatoria pro magistris, cum in una provincia conventus variarum nationum congregati esse videantur scilicet nationis Italicae, Slovenicae, Germanicae, Magiaricae. Insuper legibus civilibus pro magistris praescribitur, ut primo examine bene [25] absoluto post biennium novum et postea adhuc uno anno vel duobus elapsis secundum et tertium examen subeatur, ut sorores qua magistrae nec non scholae earum a gubernio, si conventus vult, qua scholae publicae agnosci et permitti possint. Ast hoc tempore sorores continuo absque interruptione in schola occupari tenentur.
- f) Valde periculosum est mandatum, ut pars tertia proventuum priorissae generali mitti debeat, sorores valde timent, ne propterea a gubernio subsidium usque nunc concessum denegetur.
- g) Omnes perhorrescunt manicas largas vestes quibus in laboribus praepediuntur, nec non oblongam caudam, quae in nostris regionibus ridicula esse videtur.
- h) Restrictio iurisdictionis episcopalis, praecipue restrictio ingerentiae eiusdem in modum educationis atque institutionis ab omnibus deploratur communiterque affirmatur, regimen episcopi qua viri et sacerdotis multum praefendum esse regimini mulieris ignotae, quae cum plurima parte sororum neque loqui potest, quia lingua earum non callet.²⁴⁵

Haec praecipue causae sunt, cur ego simul cum sororibus instantissime rogo, ut nostri conventus ab unione dimittantur, prouti bonum conventum revera postulare videtur.

2. Patres franciscani et capucini conventus habent, quibus cum quidem non est coniuncta parochia administranda, in quibus vero sacramenta administrantur, verbum divinum praedicatur, quapropter populus ad illos confluere solet. Unum talem conventum franciscanorum, quocum schola elementaris coniuncta est, visitavi quoad scholam, ecclesiam et sacristiam et quidem nemine contradicente. [26] Cum vero anno elapso similem conventum visitare decreverim, murmur inter fratres ortus est, ac si episcopo non competeret ius visitandi ecclesiam, sacristiam et omnia, quae ad curam animarum exercendam pertinent. Quo murmure audito visitationi renuntiavi.

Rogo: Competitve episcopo ius visitandi conventus regularium, quibus parochia administranda non est commissa, qui vero in ecclesiis suis sacramenta administrant, verbum divinum praedicant, populumque viam salutis ducunt?

3. Lex civilis ab anno 1874 statuit, beneficium liberae collationis episcopalis cessare esse liberae collationis, si ad congruam supplendam a gubernio e fundo reli-

²⁴⁵ Naslednji odstavek je prečrtan in ob robu pripisano s svinčnikom: »nekoliko omiliti«: »j) Insuper priorissa generalis, quae anno elapso nostros conventus visitavit fere omnibus valde displicuit, nam cum sororibus non agebat qua mater bona, set qua imperatrix severa, neque bono exemplo illis praeelucebat, nam per octo dies vix una vice ad officium venit, iam mane carnes cum vino habere voluit servitiumque tale postulavit, ac si matrona saecularis non autem humilis monialis esset.«

gionis summa ultra mediam partem congruae contribui debeat. Hoc in casu a lege statuitur, beneficium subiici patronatus caesareo ita, ut gubernio ius competat praesentandi ad beneficium vacans.

Quid in tali casu agendum, ne iura ecclesiae pessumdentur?

Conclusio.

Relationem composui, et ad omnes quaestiones ita respondere conatus sum, prouti perspexi res revera esse. Spero, fore ut responsum ad relationem iusto temporeandum mihi non denegetur.

Labaci in festo s. Familiae die 21. januarii 1906

+ Antonius Bonaventura episcopus

Dokument št. 140

1910, januar 23.

Anton Bonaventura Jeglič

Relatio de statu ecclesiae Labacensis tertia

NŠAL, ŠAL, Škofje, Jeglič, šk. 4, Relatio 1910, str. 1–27.

[1] Bis iam retuli de statu ecclesiae Labacensis et quidem prima vice in relatione de die 23. octobris 1902, secunda vero vice in relatione de die 21. ianuarii 1906. Cum vero iam mense decembri 1909 novum quadriennium expletum fuerit, obsecundus mandatis pontificis Sixti V. nec non instructioni pontificis Benedicti XIII. novam relationem exarare atque iudicio S. Congregationis proponere propero.

I. De statu ecclesiae materiali.

De institutione dioecesis, de confinis eiusdem atque privilegiis, de numero civitatum atque locorum sat accuratae retuli in prima mea relatione 1902.

Dioecesis scilicet erecta fuit ab imperatore Friderico III. anno 1461, quam erectionem Pius papa II. sequenti anno solemniter confirmavit.

Limites dioecesi Labacensis haud semper eadem manebant, sed decursu temporis saepius mutabantur. Ultima circumscriptio eiusdem facta est anno 1830. Vi huius circumscriptionis limites dioecesis cum limitibus provinciae Carnioliae fere omnino coincidunt. Dioecesis Labacensis confinis est dioecesibus Goritensi, Tergestinae, Segnensi, Zagradiensi, Lavantinae et Gurcensi. Pertinet vero ad provinciam Goritiensem et quidem ab anno 1830, cum inde ab origine usque ad hunc annum Sanctae Sedi immediatae subiecta fuerat.

Episcopi Labacenses a fundatore Friderico III. titulo principis condecorati fuerunt,²⁴⁶ quo titulo etiam nunc gaudent. Qua episcopi votum habent in comitiis provincialibus, qua princeps vero in comitiis imperialibus. Cum vero sensui democratico nostri aevi privilegia odiosa sint, verosimiliter prope iam est illud tempus [2] quo episcopi Labacenses simul cum episcopis Austriacis hoc privilegio privabuntur. Puto autem fore ut e tali privatione ecclesia catholica nullum patiatur damnum, nam per partem catholicam, quam quilibet episcopus in sua dioecesi fovere tenetur, mediocri adhuc modo iura ecclesiae tueri poterit.

Urbs capitalis provinciae: Ljubljana (Lubiana, Labacum) urbs est, in qua episcopus residentiam possidet. Dioecesis valde montuosa est et quia fidelium pars multo maior per montes dispersa habitat, cura animarum magnos nequirat labores.

5. Status cathedralis ecclesiae una cum numero canonicorum et aliorum chori servitio addictorum, et an erectae fuerint praebendae poenitentiaria et theologiae?

Ecclesia cathedralis ampla est atque magnifica, pictoris artefactis Quaglio, pictore Italiano et a Langus, pictore domestico exornata. Anno 1907 secundum centennarium ab eius aedificatione et constructione solemniter celebravimus. Remotis variis defectibus quasi renovata invenitur; solummodo organum novum adhuc desideratur. Renovationi necessariae praecipue meus vicarius generalis canonicus senior Joannes Flis operam dedit, absque cura huius eximii viri opus restorationi vix aut ne vix quidem ad finem deduci potuisset.

Apud ecclesiam cathedralem duodecim praebendae canonicales fundatae sunt, e quibus sex foundationis sunt caesareae, sex vero foundationis privatae. Dignitates sunt duae: praepositura et decanatus; praepositus ius possidet crucis pectoralis, mitrae et baculi; decanus vero crucis et mitrae. Canonici instanter rogant, ne dignitarii vi decreti de insigniis praelatorum ex anno 1905 privilegiis praefatis privaretur. Praepositura collationis est papalis, duo canonicatus collationis liberae, reliqui patronatus caesarei vel privati.

[3] Cum capitulo connexa est cura animarum, munere parochi fungitur canonicus, quem vi decretorum visitationis apostolicae ex anno 1621 episcopus e numero omnium eligit. Adiuvatur vero a quatuor chori vicariis, qui sustentationem a cathedrali ecclesia percipiunt. Propter paupertatem ecclesiae atque penuriam sacerdotum nunc tantummodo duo vicarii constituti sunt.

In responsione ad secundam relationem die 19. augusti 1906 S. Congregatio »commendat, ut sacerdotia duo canonicalia primum vacua, futura collati[o] cum patronis consilio, theologo et poenitentiario reserves«. Votis huic satisfacere non potui. Vacans enim fuit canonicatus, at quem capitulum praesentat; ast capitulum iuri suo cedere noluit. Similem resistantiam a reliquis quoque patronis timeo. E canonicis

²⁴⁶ Naslov kneza je ljubljanskemu škofu Krištofu Ravbarju in njegovim naslednikom na ljubljanskem škofijskem sedežu dejansko podelil kralj Ferdinand I., in sicer z listino, datirano 26. maja 1533.

qua poenitentiarium nominavi canonicum, quem ad tale munus piae reliquis idoneum existimavi et qui nunc revera munus suum libentissime nec non fructuose obire solet. Canonicum vero theologum non nominavi, nam neque scio quomodo munus impositum exercere posset, cum pro concionibus et pro catechesi tam in ecclesia cathedrali quam in reliquis ecclesiis satis provisum sit.

6. Status ecclesiarum collegiatarum una cum numero pariter canonicorum et ceterorum, qui choris earum intersunt et an in collegiatis erecta sit praebenda theologalis?

In dioecesi non est nisi una ecclesia collegiata et quidem in parva urbe Rudolfovo (Rudolfswert). Capitulum praepositus, qui inde ab initio ius habet crucis pectoralis, infulae et baculi pastoralis atque quatuor canonicos numerat. Ecclesia collegiata simul quoque parochialis est. Curam animarum capitulum gerit. Praepositus munere fungitur parochi, canonici vero curae animarum in genere incumbunt. Habent autem sacerdotem iuniorem qua vicarium, qui parochum adiuvat in cancellaria, omnes canonicos vero in choro et in cura animarum.

Praebenda theologalis non est erecta, neque necessaria videtur, cum praedicando verbo Divino sufficienter provisum sit.

[4] 7. Status ecclesiarum parochialium aliarumque in dioecesi existentium; an omnes sancti suppelletilibus sufficienter sint instructae et quatenus ex eis habent redditus pro fabrica assignatos?

Ab ultima relatione 4 parochiae noviter fundatae sunt; e quibus 3 liberae sunt collationis, una vero patronatus caesarei nomine fundi religionis, eo quod ex hoc fundo pars maiores reddituum suppeditatur. Ita permitti posse ad postulatum in ultima praepositum relative congregatio negotiis extraordinariis praeposita in resolutione de die 6. iulii 1906 declaravit. Quapropter in dioecesi nunc sunt parochiae 297; vicariatus unus, capellaniae veteres a parochia independentes 3, expositurae 16, cooperaturae 235, mememissariatus 6, alia beneficia 30. Dioecesis numerat ecclesias curata 321, filiales 1000, conventuales 11, capellas et sacella 229. Sanctissimum asservatur in ecclesia cathedrali atque in omnibus ecclesiis curatis et conventualibus.

In canonica visitatione expertus sum, ecclesias omnes instructas esse suppelletili sufficienti et decenti, hinc inde artefacta et pretiosa. Fere omnes ecclesiae redditibus pro fabrica gaudent, ast haud sufficientibus ita, ut ad aedificandas novas ecclesias vel ad veteres reparandas populus concurrere debeat. Sub hoc respectu nostrum populum, magnis extollere laudibus possum. Decursu enim undecim annorum, quo ego huic dioecesi praefectus sum, 27 ecclesias novas, 7 veteras reparatas atque 93 altaria consecravi.

8. Numerus monasteriorum tam virorum quam mulierum exprimendo, an aliqua ex monasteriis virorum sint subiecta suae iurisdictioni; et an et quae mulierum monasteria sibi subiecta sint vel praelatis regularium?

Primo enumerantur monasteria virorum:

1. Abbatia ordinis cisterciensis in loco Zatična, cui parochia Zatična vi decreti apostolici anno 1898 incorporata fuit;
2. Monasterium ordinis carthusiensis in Pleterje;
3. Conventus fratrum minorum s. Francisci Seraphici
 - a. Labaci cum theologia 3. et 4. anni; fratribus [5] huius conventus concredita est cura animarum parochiae Annuntiationis B.V.M.
 - b. In Kamnik cum theologis 1. et 2. anni; patres parochos vicinos in exercendo cura animarum adiuvant;
 - c. In Rudolphovo (Novo mesto) cum schola populari 4 classium.
4. Hospitia eorundem fratrum:
 - a. in Vič, ubi nuper erectam parochiam s. Antonii optimo cum successu administrant;
 - b. in Brezje, ubi in ecclesia s. Viti sanctuarium B.V.M. existit, ad quod quotannis populus multus etiam e dissitis regionibus confluere solet;
5. Conventus fratrum minorum s. Francisci Seraphici capucinatorum: in Škofja Loka, in Krško, in utroque loco non solum in propria ecclesia munera sacra obeunt, sed rogati a parochis libentissimae auxilium suum praestare solent.
6. Conventus fratrum misericordiae in Rudolfovo cum magno nosocomio, quod nunc ampliare volunt;
7. Residentia patrum societatis Iesu Labacensis; patres conciones in lingua Germanica apud ecclesiam cathedralem procurant, varias congregationes dirigunt atque missiones populares maneducunt;
8. Domus congregationis missionis s. Vincentii a Paulo, Labaci; sacerdotes huius congregationes qua directores sororum caritatis vitam earum spiritualem dirigunt, atque missionibus popularibus magno cum fructu vacant;
9. conventus filialis sacerdotum ordinis Teutonici, Labaci; patres occupantur educatione suorum candidatorum, quibus indigent ad providendum 5 parochiis incorporatis, sed clero quoque saeculari libentissime auxilium praestant tum in scholis tum in cura animarum.
10. Domus pie societatis salesianae:
 - a. domus Labacensis, in qua circa 90 pueros educare conantur;
 - b. domus in Radna cum novitiatu et clericatu; [6]

Secundo enumerantur domus religiosarum:

1. Domus ordinis s. Ursulae:
 - a. Labaci cum schola elementari et civili puellarum; exteriori 8 classium, interiori 8 classium, cum paedagogico et infantili;
 - b. In Mekinje, domus filialis destinata pro novitiatu provinciae Austro-Hungaricae cum schola puellarum 8 classium;
 - c. In Idria, item domus filialis nuper erecta pro schola oeconomica et infantili;

- d. In Škofja Loka cum scholis puellarum, cum cursu mercantili, cum pedagogo privato;
2. Conventus carmelitarum discalceatarum in Selo penes Ljubljana;
3. Sorores caritatis congregationis s. Vincentii a Paulo, quae congregationi fundatae Parisiis subiectae sunt:
 - a. in nosocomio civili Labacensi,
 - b. in domo valetudinario s. Josephi Labaci,
 - c. in domo Mariana Labaci,
 - d. in valetudinario »Leoninum« Labaci,
 - e. in nosocomio infantium Labaci,
 - f. in orphanotrofio Lichtenthurm Labaci,
 - g. in morodocheo »Studenec« penes Labacum,
 - h. in caesareo regiis carceribus publicis in Begunje,
 - i. in orphanotrofio in Gottschee,
 - k. in valetudinario in Spodnja Idria,
 - l. in nosocomio in Krško,
 - m. in nosocomio in Postojna,
 - n. in nosocomio imperatricis Elisabethae in Rudolfovo.
4. Sorores caritatis congregationis s. Vincentii a Paulo, quae domo Zagradiensi dependent:
 - a. in infanti in Kamnik,
 - b. in nosocomio Petri Pauli Glavar in Komenda,
 - c. in collegio s. Stanislavi in Šent Vid penes Ljubljana,
 - d. in nosocomio Nicolai Gutmansthal in Radeče,
 - e. in orphanotrophio in Kranj cum cura aegrotorum per domus.
5. Sorores III. ordinis s. Francisci:
 - a. in collegio Mariano Labaci cum orphanotrophio, [7]
 - b. in Repnje penes Vodice cum schola elementaris puellarum et schola oeconomica,
 - c. in Vrhnika cum schola oeconomica,
 - d. in Rudolfovo cum infanti et schola superiori puellarum.
6. sorores scholasticae pauperes de Nôtre Dame:
 - a. in Šmihel penes Rudolfovo cum schola elementaris puellarum 5. classium, civili 3 classium et pro puellis e dissitis 1 classis,
 - b. in Trnovo penes Ilirska Bistrica cum schola elementaris 3 classim.
7. Sorores misericordiae a sancta Cruce Labaci in asylo puellarum et cum cura aegrotantium per domus.

E monasteriis virorum nullum ordinario subiectum est. Ursulinae unioni stabilis a pontificibus Leone XIII. et Pio X. adhaerent, priorissa provincialis in conventu Labacensi degit, varios conventus provinciales optimo cum successu visitare solet; unionis pretiosissimus fructus est novitatus provincialis, in quo circa 30 novitiae in vita ascetica exercentur; spes fundata est fore ut istae novitiae in vero et genuino

spiritu eductae varios conventus provinciae renouent. Ursularum multae unioni tantummodo coacte nolluerent, ast sub nova priorissa locali ante aliquot menses ipsis praepostia isthaec resistentia minui videtur. Similiter domus aliarum congregationum a superioribus generalibus dependent. Ordinarius non est superior nisi carmelitanorum discalceatarum.

De religiosis utriusque sexus dicere debeo, eos secundum propria statuta vivere atque magno cum fervore finem singulis congregationibus tendere. Scandala nulla occurrerunt, saltem non publica. Domus variarum congregationum variis temporibus visitare soleo, certe ante electionem novae priorissae. Sorores sincerae esse videntur libenterque monita necessaria excipiunt. Ante admissionem ad habitum, deinde ante professionem votum sive simplicium, sive solemniium tentamina canonica fere semper ego ipse, rarius per alium sacerdotem idoneum peragere soleo.

9. An adsit in dioecesi seminarium clericorum, quot clerici in eodem alantur, an fuerit statuta taxa et in qua quantitate [8] et an aliqua beneficia illi fuerint unita et in universim, quinam et quot sint redditus praedicti seminarii?

In dioecesi Labacensi existit a) seminarium clericorum et quidem in urbe Ljubljana immediate ad ecclesiam cathedrali; proprii proventus attingunt summam 10142 coronarum, omnes theologi sustentantur gratis, nam deficientibus propriis proventibus sustentatio e fundo religionis subministratur, ast cum clausula ne numerus clericorum sit supra 88; si plures in seminarium reciperentur, sustentatio pro istis aliunde quaeri deberet. Hoc anno tantummodo 68 clericos numeramus, cum iam per quatuor annos numerus clericorum nimis parvus sit, cum plures sacerdotes vel mortui sint, vel inhabiles ad curam animarum evaserint, magna penuria cleri curati laboramus. Taxae nullae impositae, nec ulla beneficia seminario unita sunt.

Praeter seminarium clericorum existit in dioecesi b) seminarium puerorum cum convictu et gymnasio. Anno scholari currente in ipso 214 iuvenes instruuntur educanturque; studia a rectore et 9 professoribus diriguntur; educationi vero 5 praefecti operam dant; oeconomiam sacerdos ad id specialiter destinatus curat. Institutum hoc nomine s. Stanislai anno 1901 aedificari coeptum iam anno vero 1905/06 aperiri potuit pro studiis gymnasialibus, anno curren- te iam cum classe quinta inchoatum fuit; anno 1912/13 gymnasium 8 classium completum erit. Sustentatio habetur 1) e solutione alumnorum, 2) e collectis populi, 3) e stipendiis missarum in festis suppressis et fundationum, quae supra 10 annos iam existunt; pro 5 missis fundatis scilicet una persolvitur, stipendia vero per 4 missas seminario ceduntur. Stantibus his proventibus seminarium cum gymnasio facile existere poterit. Quia praescriptionibus legum civilium de professoribus satisfi- t, gymnasium iure publicitatis donatum est.

Praeterea a sacerdotibus et fidelibus laicis tres convictus erecti sunt pro studiosis, qui scholas frequentant publicas et quidem Labaci duo et in urbe Krainburg unus; qui convictus valde utiles sunt, nam studiosi in illis degentes labori assuefiunt et a multis periculis fidei et morum praeservantur.

[9] 10. Numerus hospitalium, collegiarum, confraternitatum aliorumque locorum piorum, quae sunt in episcopatu et quinam sunt eorum reditus?

Huius generis instituto in ultima relatione nominata inveniuntur. Datur enim a) nosocomium provinciale Labaci, deinde b) nosocomium locale in urbe Postojna, c) item in urbe Krško et d) in urbe Rudolfovo nosocomium maius pro feminis super fundatum et aedificatum, quae nosocomia a sororibus caritatis administrantur, sustentantur vero e proventibus foundationum et a solutionibus aegrotorum; ab istis sororibus adhuc duo nosocomia ipsis propria in urbe Ljubljana curantur et quidem e) nosocomium pro adultis, f) nosocomium pro infantibus.

Orphanotrophia dantur quinque: a) orphanotrophium puerorum conferentiae s. Vincentii 180 pueris, qui a sororibus III. ordinis s. Francisci alantur, educantur atque instruuntur; b) orphanotrophium pro puellis foundationis Lichtenthurm, cuius cura comissa est sororibus caritatis s. Vincentii; iisdem sororibus commissum est orphanotrophium c) in urbe Gottschee et d) in Idria inferiori; e) hisce diebus parvum orphanotrophium erectum fuit in urbe Krainburg ope conferentiae s. Vincentii, quae pro educandis orphanis et curandis infirmis per domos sorores caritatis e Zagreb vocavit.

Xenodochium quoque s. Joseph pro feminis aetati progressis fundatum fuit a muliere benefactrice, e qua fundatione 12 feminae sustentantur; curam gerunt sorores s. Crucis dependentes a pia associatione feminarum. A xenodochio vere, cuius curam magistratus gerit, influxus ecclesiae exclusus est.

Sorores caritatis adhuc duo mordochaea et institutum pro insanabilibus provident atque administrant. Mense aprili vero nova domus pro insanabilibus solemniter aperietur; est autem haec pulchra domus foundationis cassae parsimonialis Carniolensis in memoriam iubilai nostri imperatoris; insanabiles e proventibus foundationis alentur; curam eorum sororibus caritatis atque sacerdoti in domo commorante committitur.

In dioecesi curam pauperum conferentiae quoque s. Vincentii gerunt, quatuor Labaci, una in urbe Krainburg. [10] una in urbe Rudolfovo, in urbe Idria et in urbe foro Tržič. In domo pro surdomutis Labaci erecta e pecunia sacerdotum catecheta catechismum tradit.

Varias associationes et confraternitates quod attinet, ego praecipue sequentes foveo: a) confraternitem de sanctissimo Sacramento, quae ante 50 annos fundata multas ecclesias suppellectili instruxit, in populo vero reverentiam erga sanctissimum Sacramentum valde auxit; b) apostolatum orationis cum cultu sanctissimi Cordis Iesu; c) confraternitatem sanctissimi rosarii; d) tertium ordinem s. Francisci; e) associationem a sacra Familia; f) congregationes Marianas pro iuventutibus et pro puellis, quarum iam ultra 400 erectae sunt.

Quae associationes et confraternitates a clero edocto experientia, ope istarum vitam religiosam et moralem valde promoveri, cum magno amore et fervore, ita ut et ultima relatione nova incrementa fecerint. Praeterea in singulis parochiis aliae confraternitates in honorem B.V.M. aliarumque sanctorum erectae diriguntur.

11. An adsint montes pietates et quot sint una cum aliis consimilibus ad statum ecclesiae materiale pertinentibus?

Mons pietatis sensu stricto non datur; dantur vero alia instituta, prouti illa nostris temporibus postulatur, ut bonum materiale populi promovetur. In dioecesi Labacensi passim multae operatur cassae parsimoniales systematis Raiffeisen et aliae societates oeconomicae diversi generis cum directione centrali Labaci. Primus promotor omnium associationum est clerus, cui munus adiutrices laici catholici porrigunt. Absque clero organizatione non fuisset possibilis, nam laici idonei nullibi dabantur, ast hi et adfuissent, populus suspectos censit associationes, ubi clerus partes suas non habet. Verum quidem est, clerum talibus curis plus minus ab operibus curae animarum abstrahi, ast solummodo ope talis organisationis inchoatar, promotae et ductae a clero populus in fide et devotione erga ecclesiam continetur, nec non ab agentibus removetur, qui ecclesiae et Christo et ipsi Deo adversantur et vi similis organisationis populum quoque ad suas partes attrahere conantur. Insuper talis labor clero magnam conciliat auctoritatem, qua populus tempore quoque perturbationum politicarum facilius in via iustitiae conservatur.

[11] II. De episcopo.**1. An residentiae praeceptum sacris canonibus praescriptam adimpleverit?**

Praeceptum residentiae strenue adimplere soleo. Dioecesim nunquam relinquo, nisi e causis ecclesiasticis Romam vel Viennam petere, vel aliud iter suscipere cogor, quam vero absentiam haud nunquam ultra tempus negotiis finiendis necessarium protraho.

2. An et quoties dioecesi sibi commissae visitationem expleverit?

Primam visitationem totius dioecesis omniumque parochiarum explevi anno 1903, secundam 1908, nunc vero tertia vice illam perago. Quinquennium sufficit ad explendam unam visitationem, si quolibet anno 60 parochiae ad visitationem destinantur.

3. An per se vel per alium episcopum sacras ordinationes expleverit et sacramentum confirmationis administraverit?

Usque ad presentem diem ordines omnes quotannis statutis temporibus conferre potui. Sacramentum vero confirmationis semper occasione canonicae visitationis administratur.

4. An et quoties synodum dioecesanam coegerit?

Bis et quidem primam anno 1903, secundam vero post ultimam relationem anno 1908, cui sacerdotes 384 interfuerunt. Synodus multos protulit fructus, similes etiam a secunda exspecto.²⁴⁷

²⁴⁷ Tudi sklepe te sinode je škof Jeglič izdal v tisku: *Synodus dioecesis Labacensis II, quam diebus 24–28 mensis augusti anno 1908 habuit Antonius Bonaventura Jeglič, episcopus Labacensis*, Labaci 1908.

5. An verbum Domini per se ipsum praedicavit et an legitimo concurrente impedimento viros idoneos assumpserit ad huiusmodi officium salubriter exsequendum?

Verbum Domini saepissime praedicare consuevi: a) in ecclesia cathedrali ter vel quatuor per annum, munus concionandi linguae Germanica in ecclesia cathedrali concreditum est patribus Societatis Iesu, lingua Slovenica mane et post meridiem chori vicarii; b) tempore visitationis canonicae in [12] qualibet parochia sermonem habeo; c) insuper fere qualibet hebdomada ad unam vel aliam parochiam curro, et quidem sive diebus festivis et dominicis sive die destinata adorationi a mane usque ad vesperam eo fine, ut confessiones populi excipiam et verbum divinum praedicem.

De praedicando verbo divino in tota dioecesi optimo provisum est. In qualibet parochia habetur concio ante meridiem una, si in ea non est nisi unus sacerdos, duae, si etiam cooperator parochum adiuvat, habetur quoque catechesis tempore postmeridiano cum litanis et benedictione. Et quot conciones habeatur membris tertii ordinis, congregationis Marianae et aliis!

6. An habet depositarium poenarum et mulctarum?

Depositarium huiusmodi non existit neque mulctae pecuniariae unquam exiguntur.

7. Quanam taxa in sua cancellaria observetur?

Inde ab anno 1897 in cancellaria mea observatur taxa conformis scripti S. Congregationis Concilii de die 16. aprilis 1897 dato ad preces archiepiscopi Goritiensis et renovata die 2. decembris 1907.

8. An aliquid habeat, quod sibi obstet circa exercitium episcopalis officii, iurisdictionis ecclesiasticae, nec non tuendae libertatis et immunitatis ecclesiarum?

Exercitio iurisdictionis et officii episcopalis ultimis temporibus neque a gubernio provinciae neque a gubernio imperii obstacula ponuntur. Duo tantummodo casus difficiliores ab ultima relatione occurrerunt. Vacavit enim praebenda canonicalis cum dignitate decani capitularis; praebenda patronatus caesarei est. Duo tantummodo sacerdotes ad hanc praebendam simul et dignitatem concurrerunt, unus parochus, alter canonicus. Ego canonicum pro ecclesia et populo optime meritum promovere volui. Minister vero pro cultu renuit, quia canonicus ante decem annos accusatus, eum in electione deputatorum votum unius viri pecunia emere voluisse, a iudice civili ad [13] mulctam damnatus fuit et quia qua deputatus in convitiis provincialibus contra praesidem provinciae vehementer semet gessit. Cum minister nullo modo aliter disponere nec canonicum imperatori commendare voluerit, licet ego personaliter intervenerim, regressum facere ad Suam Sanctitatem nolui, sed revocata prima propositione pro praebenda parochum concurrentem proposui.

Deinde cooperator quidam accusatus et a iudice civili punitus fuit, quia in schola aliquot pueros nimis severe adhibito baculo punivit. Post recidentiam cooperator a

iudice civili prohibitus fuit, quominus in schola catechismum tradat. Contra hanc sententiam ecclesiae iniuriosam saepius recursum feci ad ministerium, immo preces porrexī ipsi imperatori, sed frustra. Cum praefatus cooperator revera indolis sit cholericae, nunc taceo neque ius episcopi ultra urgere volo.

9. An aliquod pium opus peregerit pro ecclesia, pro populo aut pro clero?

1) Anno 1906 congressum catholicum pro tota gente Slovenica procuravi. Congressui archiepiscopus Goritiensis et episcopus Lavantinus interfuerunt. Resolutiones eiusdem organizationi nostrae magis perficiendae multum profuerunt.

2) Anno 1908 secundam synodum celebravi.

3) Omnibus viribus promovere studeo adorationem perpetuam in dioecesi, quae introducta die 8. decembris 1904 ita instituitur, ut quolibet die per annum in determinata ecclesia dioecesis Sanctissimum ab hora 6. mane usque ad horam 6. vespere adorationi exponatur; quo tempore sacerdotes conciones tenent atque confessiones excipiunt. Quam adorationem populus valde adamavit; dies adorationis quasi festivus habetur; sacramenta quoque fere ubique a magno numero parochianorum percipiuntur.

4) In clero ipso sodalitatem a sanctissimo Corde Iesu promovere studeo. Me instigante omnes fere sacerdotes sodalitati huic nomen dederunt; praeside decano sacerdotes singulis fere mensibus per decanatum conveniunt; in conventu res asceticae, morales, sociales, theologicae pertractantur, amor mutuus fovetur atque unitas inter sacerdotes multum promovetur.

[14] III. De clero saeculari.

1. An canonici ceterique choro addicti ecclesiae cathedralis nec non collegiatae choro iugiter intersint?

Respondeo affirmative. Solummodo singuli a choro saepius absentes sunt, quia ob magnam penuriam sacerdotum a parochis vel aliis sacerdotibus ad confessiones excipiendas vel ad alias functiones peragendas postulatur. Chorus nunquam interruptus fuit excepto tempore renovationis ecclesiae cathedralis, pro tempore recitatio breviarii in choro omnino impossibilis fuit.

Idem a capitulo quoque collegiato affirmare licet; canonici choro interesse, simul etiam curae animarum vacare solent.

2. An ultra matutinum, laudes, ceterasque alias horas canonicas quolibet die celebrent missam conventualem?

Capitulum tum cathedrale tum collegiatum in choro non recitat nisi horas minores, vespas et completorium et quidem vi dispensationis a S. Congregatione saepius obtenta, ultima vice anno 1905 illam obtinuerunt cum obligatione concordī nova statuta, quae iuri ecclesiastico communi magis conformentur. Utrumque capitulum statuta nova concinnavit atque via ordinariatus Romam expedit, unde confirmatio

desiderata exspectatur. Missa conventualis, cui omnes canonici intersunt, quotidie celebratur.

3. An missam conventualem quolibet die applicent pro benefactoribus?

Ex fundatione utrumque capitulum quotidie duas missas pro serenissimis fundatoribus applicat.

4. An suas habent constitutiones eosque punctualiter observent?

Vide responsum supra sub numero 2.

5. An qui obtinent praebendam poenitentiarum aut theologalem, adimpleant, quae adimplenda sint et quomodo?

Supra iam confessus sum, tales praebendas in nostris capitulis non dari, canonici vero poenitentiarum a me nominatum confessiones in ecclesia cathedrali libenter nec non cum fructu excipere.

6. An parochi in suis parochiis resideant?

Leges residentiae ab omnibus observantur.

[14] 7. An librum matrimonii et baptizatorum, aliosque libros, quos ad normam Ritualis Romani retinere debant, retineant?

Respondeo affirmative; immo alii quoque libri, qui propter modernas necessitates in usum venerunt et a synodo dioecesana II. praescripti sunt, ab omnibus parochis tenentur. Quae in decreto »Ne temere« desuper praescribuntur, a parochis omnino observantur. Tantummodo duos parochos propter maiorem eorum negligentiam severius corripere coactus fui. Urgetur quoque, ut computum de administratione bonorum ecclesiasticorum ab omnibus parochis iusto tempore ad ordinariatum mittatur; contra negligentes admonitionibus atque poenis proceditur, quapropter nunc fere omnes suis obligationibus iam satisfecerunt.

8. An aliqui eorum indigeant aliorum sacerdotum opera, ut sacramenta populo administrant?

Respondeo negative excepto unico parochi, qui apoplexia correptus fuit. Parochi incapaces non dantur; ii vero qui propter aegritudinem vel provectam aetatem non amplius idonei sunt, qui curam gerant animarum, pensionem vel quiescentiam petunt, qua obtenta beneficio resignant, ut sacerdos idoneus succedere atque curam animarum, nostra aetate perdifficilem, gerat. Reditus nempe nullibi tale sunt, ut parochus vicarium sustentare possit; insuper tempora nostra, tam inquieta et turbulenta, propter libertatum typi, sermonis, associationis, conventuum pro fide et moribus tam periculosa, omnino requirunt, ut parochiis praesint viri praedicti bona valetudine et forti animo, ut actualement et potentem influxum in totam vitam fidelium exercere valeant.

Propter amplitudinem plurium parochiarum parochis adiunguntur cooperatores, qui dependenter a parocho curam animarum exercent. Pro dolor, quod ob incredibilem penuriam sacerdotum multi parochi tam necessario adiutore privati sint, qui soli vix, aut ne vix quidem, non obstante summa industria, omnes labores curae animarum exemplare possunt.

9. An iidem per se an per alios idoneos diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pascant salutaribus verbis?

[16] Respondeo affirmative et quidem non tantum diebus dominicis et festivis, sed aliis quoque opportunis occasionibus, ita ut populus in doctrina christiana sufficienter informatus reperiat.

10. An saltem diebus dominicis et aliis festis diebus in suis parochiis fidei rudimenta [...] pueros aliosque hoc adiutorio indigentes doceant et an fructuse hoc opus in singulis parochiis proficiat?

De instructione iuventutis et adultarum abundanter provisum est: a) in scholis elementaribus, quos omnes pueri et puellae frequentare tenentur, catechismus traditur, et quidem eo ambitu et ea methodo, prouti in nostra synodo prima praescriptum fuit, instructioni decanus invigilat; b) qualibet dominica tempore postmeridiano populo catechismus modo catechetico explicatur; explicatione finita pueri et puellae ab anno aetatis quartodecimo usque ad decimum sextum permanere debent in ecclesia, ut curator materiam traditam cum iisdem repetere valeat, prouti in synodo II. mandatum fuit; c) ante confessionem pascalem cum iuvenibus et puellis, quae decimum sextum aetatis annum iam compleverunt et cum omnibus adultis pars catechismi repetitur et quidem diviso populo secundum status, ut simul instructio statui et indigentis temporum conveniens dari possit, prouti hoc examen pascale synodus II. ordinavit. Etiam mandata Suae Sanctitatis in motu proprio de doctrina christiana executioni dare conabar, quae in amplioribus parochiis absque utilitate non manebunt.

In canonica visitatione persuasionem haus, nostram iuventutem, immo universum populum in doctrina christiana sufficienter instructum esse.

11. An singuli parochi ceteri curam animarum exercentes singulis dominicis festisque de praecepto missam applicent pro populo eorum curae commisso?

Respondeo affirmative ab omnibus et singulis, qui obligati sunt.

[17] 12. An et quae praemittantur, antequam quis ad primam tonsuram et minores ordines admittatur et an sacris ordinibus initiandi ante cuiuscunque ordinis sacri receptionem piis meditationibus, vulgo spiritualibus exercitiis, vacent per aliquot dies in aliqua domo religiosa?

Absolutis studiis gymnasialibus candidati ad statum clericalem statim in seminarium theologicum recipiuntur. Ante primam tonsuram et ante receptionem ordinum minorum exercitia spiritualia quinque dierum praemituntur. Exercitia per quinque

dies omnes clerici quolibet anno post festum nativitatis Domini peragere solent. Quapropter ante receptionem subdiaconatus exercitia trium, ante receptionem diaconatus et presbyteratus unius diei sufficiunt. Sacri ordines nempe ex antiqua consuetudine vi facultati dispensandi super interstitiis conferuntur ita, ut inter singulos solummodo duo dies interserantur.

13. An omnes praedicti vestes iugiter deferant clericales?

Respondeo affirmative conformiter usui nostrarum regionum nec non praescriptis primae synodi dioecesanae.

14. An habeantur conferentiae theologiae moralis seu casuum conscientiae et etiam sacrorum rituum et quod vicibus habeantur et qui illis intersint et quinam profectus ex illis habeatur?

In dioecesi Labacesi conferentiae duplicis generis quotannis institui solent.

Primo sic dictae conferentiae pastorales semel quolibet anno per singulos decanatus in domo decani, ad quos omnes sacerdotes in cura animarum constituti comparere tenentur; themata discutienda et casus solvendi a me proponuntur; themata scriptotenus exarare ii sacerdotes obligantur, qui nondum sex annos in cura animarum occupati sunt; e laborata simul cum protocollo mittuntur ad ordinariatum; recensio a me facta in folio dioecesano publicatur; conferentiis praesidet decanus easque secundum ordinem in synodo praescriptum dirigit.

Secundo conferentiae sodalitatis sanctissimi Cordis, quae singulis fere mensibus per decanatus instituuntur, [18] in quibus varia themata proposita in ultima conferentia discutiuntur et si necessitas urget, actio quoque socialis, politica et ecclesiastica stabilitur, ut omnes sacerdotes eisdem modo procedere valeant. Protocolla cum enarratione thematum ad ordinariatum mittuntur, a quo singulis annis recensio procuratur et in folio dioecesano publicatur.

Publicatio recensionis conferentiarum utriusque generis multum confert, ut conferentiae quo meliori modo atque ordine praescripto a synodo celebrentur. Ad conferentias sacerdotes libentissime comparere solent, iis unitas et amor mutuus multus promoventur.

Insuper omnes decanos quolibet anno statim post pascha ad conferentiam in meo palatio me praeside habendam convocare soleo. In hac conferentia quaestiones discutiuntur magis urgentes eo fine, ut unitas actionis in universa dioecesi obtineatur.

15. Quinam sunt mores cleri saecularis et an aliquod in eo sit scandalum, quod remedio indigeat potentiori?

Affirmare possum, fere omnes sacerdotes vita et actione vere sacerdotali revera eminere.

Excessus in potu rarissimae occurrunt statimque corriguntur; dicendum clerum Labacensem potationibus haud indulgere atque sub hoc respectu multa meliorem esse ac temporibus praeteritis. Plures sacerdotes ab omni potu alcoholico abstinent

eo fine ut actionem contra intemperantiam in populo maiori cum fructu instituere et promovere valeant. In conferentiis deliberare solent, quomodo alios sacerdotes attrahere atque populum ab excessibus in potu alcoholico revocare possent. Licet conatus valde difficilis sit, nihilominus ob perseverantiam laetos iam protulit fructus. Ideas suas etiam folio redactore sacerdote abstimente propagare conantur.

Coelibatus in genere anxie observatur. Dantur quidem, pro dolor, nonnullae exceptiones, ast haud numerosas. Ab ultima relatione quatuor vel quinque casus valde deplorabiles innotuerunt. Unus sacerdos iunior apostatavit et matrimonium attentavit; nescio ubi nunc moretur. Duos sacerdotes propter luxuriam a beneficio remove debui; spero fore ut emendentur. De quibusdam rumores incontinentiae spargebantur; nam veritate [19] nitantur, nescio; de continentia unius vel alteri severa dubito; suspectos admonitionibus salutaribus immo et minis compescere studeo.

In responso ad ultimam relationem commendatur »ut unoquoque triennio singulos e clero ad sacrum aliquem recessum advoces, ubi piis exercitationibus vacent«. Ita fit, nam etiam prima synodo dioecesis idem praescribitur, decani vero desuper invigilare tenentur.

Sacerdotes fere omnes actionem non solummodo ecclesiasticum, sed etiam sociale et politicam omni meliori modo promovere non cessant parati tempus, pecuniam, immo et salutem sacrificare. Per universam dioecesim variae associationes oeconomicae, associationes opificum et agricolarum a sacerdotibus diriguntur vel saltem opere eorum et consilio promoventur.

Praecipuam curam vero dant erigendis associationibus pro excolendo et informando populo eiusque iuventute. Iuvenes diu resistebant. Puellae quidem congregationibus Marianis nomen dabant, unde in vita morali multum proficiebant, ast iuvenes frigidi manebant. Ante duos vere annos sacerdotes cum bonis laicis associationem gymnasticam propagare coeperunt, et ecce, praeter spem, huic associationi omnes iuvenes, qui nondum omnino corrupti sunt, nomen dant immo erectionem urgunt ita, ut nunc iam circa 70 sectiones quoquo versus per dioecesim constitutae sint. Absque cooperatione sacerdotum isthaec actio perutili fuisset impossibilis. Quam actionem ego quoque auctoritate et verbo promovere soleo.

Sacerdotes nostri associationem typographicam constituerunt illique praesunt. Quae associatio uberimos attulit fructus. Elapso anno propria domus typografica modernis indigentis conformis aedificata fuit. Absque hac associatione libros edere et varia folia impossibile esset. Nunc a sacerdotibus scribuntur atque eduntur folia omnis generis, folia politica pro excultis et pro populo, folium scientificum, belletristicum, plura paedagogica, folium religiosum, sociale et alia. Duos annos folia duo pro iuventute eduntur, unum pro iuventute rurali collecta in sectionibus gymnasticis, aliud pro iuventute occupata in sic dictis scholis mediis. Quae folia et ephemerides omnino necessariae sunt, nam secus adversarii Christi et ecclesiae populum omnino corrumpere, neque victrix actio politica christiano socialis contra liberales, socialistas et atheos possibilis esset.

[20] IV. De clero regulari.

1. An regulares curam animarum exercentes [...] munus sibi commissum fideliter adimpleant?

Respondeo affirmative tum de regularibus ordinis cisterciensis in una parochia tum de illis ordinis s. Francisci duabus parochiis.

Praeterea patres franciscani duo monasteria et unum hospitium, patres vero capucini duo monasteria possident, ubi conciones tenent, confessiones excipiunt, reliquaque officia peragunt. Silentio praeterire non possum querelas cleri saecularis, propter ista monasteria curam pastorem valde esse difficilem, immo hinc inde frustraneam. Multi enim e fidelibus, praeprimis iuvenes et viri in ecclesiis religiosorum suas christianas obligationes adimplere, praeprimis confessiones peragere assuefacti sunt, unde fit, ut oves a proprio pastore non cognoscantur, qui neque scire potest utrum et quomodo sacramenta ab ipsis percipiantur et verbum divinum audiatur.

2. An aliquis regularis extra monasterium degat; an aliqui adsint in dioecesi a suis superioribus servatis servandis eiecti, vel aliquis fuerit regularis intra claustra monasterii degens, sed qui extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo fuerit, et quomodo contra hos animadverterit?

Nullus regularis illicite extra monasterium degit. Legitime vero dimissi pauci franciscani, unus minorita, unus benedictinus nec non unus cisterciensis extra monasterium vivunt. Omnes in cura animarum occupati sunt. Unus e dimissis franciscanis valde suspectus est tum de intemperantia tum de luxuria; a me admonitus luxuriam negavit, intemperantiam vero, in quantum scio, superavit. Unus ex ordine s. Benedicti ad protestantismum defecit atque feminam ducit; cum qua custos musei dimissus fuerit, verosimiliter e dioecesim nostram migrabit. Reliqui vero omnes vitam sacerdotalem ducunt.

3. An iurisdictione delegata usus sit [...]?**4. An aliquod habeat cum regularibus offendiculum [...]?**

Negative in utroque casu.

[21] V. De monialibus.

1. An moniales episcopo subiectae suas servant constitutiones?

Respondeo affirmative, prouti visitatione canonica persuasus fui.

2. An clausura in earum monasteriis inviolate custodiatur?

Respondeo affirmative; nam violationem clausurae nullus ordo, nulla congregatio admitteret. In nonnullis casibus dubiis apud ursulinas, postquam unioni adhaeserunt, facultates necessarias a congregatione regularium et a Sua Sanctitae obtinui.

3. An aliquis abusus in iisdem monasteriis irrepserit, qui consilio aut auxilio sacrae congregationis indigeant?

Tales abusus mihi non innotuerunt, quare persuasus sum, eos nequaquam irrep-
sisse.

**4. An praeter ordinarium confessarium, alius extraordinarius ab ipso bis aut
ter in anno fuerit oblatus?**

Respondeo affirmative et quidem omnibus quatuor temporibus; observatur etiam
decretum »Quemadmodum« ex anno 1890. Ex ursulinis dantur paucas, quae con-
fessarium ordinarium respuebant; ipsis alium ordinarium procuravi, quo facto valde
contentae sunt deposueruntque priorem acerbitatum in convictu cum sororibus et
superioribus. Decretum quoque de frequenti communione ex anno 1905 ipsius pu-
blicatum fuit et puto, illud quotannis publice praelegi.

In responso ad ultimam visitationem mihi commendatur »ut caveas, ne piae soro-
res in monasteriis degentes ullo humano respectu a petendis confessariis extraordi-
nariis detineantur«. Nullus casus mihi innotuit, quod sorores a petendis confessariis
detinerentur.

**5. An dictorum monasteriorum redditus fideliter administrantur et monialium
dotes fuerint persolutae et quomodo erogatae?**

A carmelitanis omnes leges de dotibus et administratione conscientiae observan-
tur. A monialibus s. Ursulae vero post horribilem terrae motum anno 1895 et propter
necessitatem ampliandi scholas convenienter indigentis moderni temporis debita
magna contrahi debuerunt, quia secus scholas amisissent. Puto vero, debita [22] ab-
seque licentia Sanctae Sedis contracta non fuisse. Dotes monialium in syngraphis
publicis depositae servantur. Ast, propter paupertatem populi plures candidatae ab
afferenda dote dispensari debent.

6–8

Quaestiones istae meam dioecesim, in qua nullae dantur moniales subiectae pra-
elatis regularibus, minime attingunt.

VI. De seminario.**1. Quot sunt in seminario alumni?**

In maiori tantummodo 67, in minori 214.

2. An in ecclesiastica disciplina recte instituuntur?

Respondeo affirmative. In seminario maiori clerici nomem dederunt congrega-
tioni Marianae cum sectione de studiis mariologiae et de promovenda quotidiana
communione. Omnes fere clerici, exceptis quibusdam primi anni quotidie sanctam

synaxim percipiunt. A parte spirituali methodum edocentur meditationis atque ad pias quoque lectiones compelluntur.

In seminario quoque minori disciplina ecclesiastica et vita vere religiosa vigent. Discipuli ex omni parte exemplares in congregationem Marianam adunituntur. Decretum de frequenti communione observatur. Praecipitur, ast singuli saltem semel quolibet mense sacramenta percipiant; ast pars maior confiteri solet qualibet hebdomada, ad communionem autem acceder[e] bis, ter vel quater in hebdomada; reliqua pars ad sacramenta accedit saltem qualibet secunda hebdomada; paucissima cum unica perceptione in mense contenti sunt.

3. Quibusnam studiis vacent et quo profectu?

In seminario vacent studiis theologicis; praeter materias consuetas etiam praelectiones de philosophia scholastica, de sociologia, de arte et cantu audiunt. Qum professores omnes spiritu vero ecclesiastico ius leati sint, modernismi nullum datur vestigium; iam ante encyclicam »Pascendi« errores modernistici tum in praelectionibus tum in folio scientifico oppugnabantur, theologia quoque dogmatica fundamento scholasticae tradebatur. Quo spiritu praelectiones et studia post praefatam encyclicam continuantur.

[23] Profectus in studiis est sufficiens, apud plures eximius ita ut propter defectum scientiae nullus clericorum arceri debuerit ab ordinibus. Idem fatendum de seminariis franciscanorum et cisterciensium.

In seminario vero minori omnes discipuli incumbere tenentur studiis, prouti a gubernio pro gymnasiis praescripta sunt. Cum omnes professores sacerdotes sint, nullum adest periculum fidei neque in disciplinis naturalibus.

4. An cathedrali et aliis loci ecclesiis diebus festis inserviant?

Affirmative quoad alumnos seminarii maioris.

5. An consilio duorum canonicorum seniorum, a se electorum, necessaria pro recto regimine statuerit?

Seminarium maius dirigitur a direttore, spirituali, praefecto studiorum et oeconomo. Observantur vero statuta a meis praedecessoribus concinnata et probata. Proventus seminarii ad sustentationem partim a domo, partim a gubernio e fondo religionis suppeditantur. Casus difficiliore ordinario communicantur. Hoc modo recto regimini provisum est; quod regimen vix proficeret, si aliae personae, exempli gratia, duo seniores canonici, semet immiscerunt, nam iudicium omnino iustum de domo ferre non potest nisi vir, qui in domo ipsa occupatus est atque cum clericis vivit.

In seminario minore studia gymnasialia a professoribus diriguntur, quibus studiis academicis absolutis munus a me concreditum fuit. Educatio vero a praefectis manuducitur, qui cum iuvenibus vivunt, ipsos invigilant atque educare ipsos omni meliori modo conantur. Sub praesidio rectoris in conferentiis de progressu et defectibus et de variis casibus occurrentibus deliberare solent. De difficilioribus casibus me cer-

tiorem reddunt. Comissiones pro disciplina et pro rebus materialibus constitui, ast istae superfluae esse videntur; nam de disciplina et de aliis rebus necessariis iudicare non potest, nisi vir qui in domo vivens rebus domesticis, praecipue vita alumnorum semper et unice occupatur.

[24] 6. An illud aliquando visitet et operam det ut constitutiones adimpleantur?

Respondeo affirmative quoad utrumque seminarium saltem saepius per annum.

7. An statuta sit taxa ad tramites concilii Tridentini?

Respondeo negative utpote sustentationi alia via sufficientia provisum est.

VII. De ecclesiis, confraternitatibus et locis piis.

1. An in sacristiis ecclesiarum exposita sit tabella onerum missarum [...] et an iis punctualiter satisfactum sit?

Affirmative; sacristia, in qua praefata tabella deesset, reperiri vix poterit. In nostra dioecesi praescriptus est liber missarum fundatarum, in quo dies persolutionis adnotantur simulque fundatio ipsa cuiusque administratio patet. Unde cognoscere possum tum bona fundationum rite administrari, tum obligationes omnes conscientiose persolvi.

2–5

Interrogationes 2–5 pro nostra dioecesi, in qua confraternitates, scholae, montes pietatis et hospitalia constituta sub iurisdictione ecclesiastica prouti antiquitus usus fuit, non dantur, valorem non habent.

VIII. De populo.

1. Quinam sunt populi mores et an in pietate proficiat?

In dioecesi Labacensi omnis fere populus ecclesiae catholicae adscriptus est. Catholici attingunt numerum 572.000; numerus catholicorum ritus orientalis est circa 360; ritus Graeci non uniti numerantur circa 290, Haelveticae et Augustanae confessioni additi sunt circa 400, Israelitae dantur circa 145. Aatholicorum ergo numerus tam parvus est, ut relate ad numerum catholicorum dispareat. Mores populi sunt:

1) Omnes catholici ecclesiam amant, summo pontifici, ordinario et suis sacerdotibus ex corde addicti sunt, libenterque superioribus ecclesiasticis obedientiam praestant.

[25] 2) Preces matutinae et vespertinae, angelus Domini, preces ante et post mensam ubique peragi solent; rosarii pars tertia fere ubique recitatur quotidie; dies abstinentiae et ieiuniorum anxie observantur, diebus dominicis et festivis vix ullus fidelium missam negligit; ad conciones libentissime properant, easque magna attentione audire solent. In paucis tantum parochiis defectus maiores inveniuntur.

3) Cultus beatæ virginis Mariæ, sanctissimæ eucharistiæ et sanctissimis Cordis Iesu ubique viget, immo in parte multo maiori floret. Imagines B.V.M. nec non s. Cordis Iesu in omnibus fere domibus inveniuntur; frequenter accurrunt parva sacella aedificata ad publicas vias in honorem B.M.V., præcipue Immaculatae et virginis de Lourdeas, nec non in honorem s. Cordis, devotiones mensibus mai et octobris valde frequentantur, item adoratio qualibet prima dominica cuiuslibet mensis et eo die, quo in singulis parochiis sanctissimum adorationi expositum est. Valde frequentes dantur peregrinationes ad varia sanctuaria, imprimis ad sanctuaria B. V. Mariæ.

4) Frequentia sacramentorum nunc augetur. Propter iansenismum, qui ab anno 1800 usque ad annum circiter 1840, immo et usque ad annum 1860 in nostra dioecesi propagabatur, sacramenta raro percipiebantur: semel vel bis in anno. Puellæ et mulieres primæ erant, quæ ad frequentiore usum permoveri potuerunt. Puto non dari parochiam, in qua puellas et mulieres sacramenta saltem quater per annum non perciperent; ast in multo maiori parte parochiarum accedere solent quolibet mense, vel saltem quolibet secundo mense; augetur vero in dies numerus earum, quæ quolibet hebdomade semel vel adhuc plures ad communionem apparent.

Iuvenes et viri lentius proficiunt. Nihilominus paucae inveniri potuerunt parochiæ, in quibus iuvenes et viri ad communionem non accedunt quater per annum; rariores sunt, qui sæpius ad mensam dominicam comparere solent, quod præcipue ab illis observatur, qui tertium ordinem vel congregationem Marianam profitentur.

Uberiores fructus exspecto ab actione, quam hoc anno inauguratus sum. Litteras pastorales promulgavi, in quibus [26] de frequenti communione tracto inhaerens vestigiis decreti Suae Sanctitatis de frequenti communione; circa festum s. Cordis alias edere intendo litteras, etiam in conferentia decanorum, quam post pascha habere consuevi, de frequenti communione sermo erit, scilicet quomodo practice in vita promoveri posset.

5) Coniugati fidelitatem servant; casus adulterii rarissime occurrunt. Iuvenes et puellæ autem in peccata contra sextum decalogi præceptum sæpius prolabantur. Ope congregationis Marianæ et ultimis duabus annis ope associationis gymnasticæ propagatæ inter iuvenes peracta extrinseca et publica, scilicet nocturna colloquia, amores illiciti, saltationes, atque similia multum imminuta sunt. Nunc progressum ferimus ad oppugnanda peccata solitaria masturbationis, quæ pro dolor in utroque sexu sæpe inveniuntur. Ego quidem in synodo secunda eum agendi modum omnibus sacerdotibus commendavi, quem e praxi bonum atque cum fructibus coniunctum cognoveram. Ast difficile est, methodum inveteratam in investigandis atque curandis peccatis hauriræ relinquere, et novam difficiliorem assumere. Spero tamen fore ut sacerdotes in die plures aures mihi praebeant.

6) Blasphemiae in populo non occurrunt exceptis iis viri set iuvenibus, qui cum Italis vel Croatis in fabricis, in via ferrea vel alibi simul labores sustinent, a quibus blasphemias horrendas addiscent, quas postquam in usum venerunt, haud facile deponere possunt. Occurrunt autem in populo varia genera maledictionum, quæ autem raro peccatum grave consistunt.

7) Pro dolor, quod populus dioecesis Labacensis in omnibus fere eiusdem partibus nimio usu alcoholismi indulgeat. Non datur occasio, sive saecularis, sive ecclesiastica absque potu, saepe absque potu immoderato. Confraternitates temperantiae a meo antecessore inducta et a me renovata omnino nihil profuit. Cauponarum numerus in dies augetur, qua occasione proxima multi succumbunt. Clerus excessum reprimere [27] conatur verbo et proprio exemplo. Multum nobis prosunt congregationes Marianae, tertius ordo et associationes gymnasticae iuvenum. Similiter spero fore ut nunc profectu maior obtineri possit.

8) Prior liberalismus fere disparuit, ast loco ipsius aliae partes magis radicales atque catholicae fidei magis adversantes comparuerunt. In urbibus suos numerant asseclas. Foliis, libris et associationibus suas ideas etiam ad populum propagare nituntur. Actione publica, immo et actione occulta saltem dubia circa fidem suscitare contendunt. Atheismum iam aperte praedicant, immo extrinseca signa atheismi publice in veste portant. Ast clerus vigilat, atque iisdem armis propagationem huius pestis impedire conatur. Omni meliori modo publicam opinionem contra tam pestifera conamina suscitare adlaborat. Nisi clerus organisationem iam supra descriptam iusto tempore praeparasset et perfecisset, actum esset saltem de maiori parte populi, imprimis de iuventute. Nunc vero optimi per nostram organisationem a parte atheismi praeservantur, mali tantum modo homines seducuntur. Nostrae organisationes, nostrae associationes firmabuntur ope legum provincialium, quia inde a duobus annis in comitiis provincialibus pars catholica maiora est prae reliquis partibus.

2. An aliqui irrepserint abusus, an prava quaedam in eodem inoleverit consuetudo, quae indigent consilio et apostolicae Sedis adiutorio?

Respondeo negative, quod e superiori delineatione morum populi dignosci potest.

IX. De postulatis.

Postulata nulla proponenda habeo.

Relationem hanc composui ita, prouti perspexi res omnes revera esse. Spero fore ut responsum mihi non denegetur.

Labaci die 23. januarii 1910

+ Antonius Bonaventura episcopus

*NB! Kopiji relacije so na posebnem listu dodana: **Postulata.***

1. In encyclica »Pascendi« de die 8. decembris 1907 episcopis praecipitur, ut quolibet tertio anno diligenti et eiurata enarratione referant ad Sedem Apostolicam de his, quae in hac encyclica decernuntur. Obediens mandatis Sedis Apostolicae constitui a)

censores librorum et foliorum; b) consilium a vigilantia et paratus sum ad relationem requisitam et c) elapso primo Sanctae Sedi fideliter de statu dioecesis retuli.

Cum vero in nostra dioecesi nullum detur vestigium modernismi, nec timendum sit, ut ubique repressus in nostra dioecesi suscitatur, rogo dispensationem ob ista pro me inutili relatione. Puto omnino sufficientem esse relationem generalem de statu ecclesiae, quam quolibet quadriennio exarare nec non Romam ad congregationem mittere obligatus sum.

Salvum autem maneat consilium a vigilantia, licet membra eiusdem ad consulendum non convocentur regulariter, sed solummodo in casibus extraordinariis. Membra vero, qui in numero censorum librorum coapti sunt, munere regulariter funguntur et functuri sunt.

2. Usque ad annum 1830 dioecesis Labacensis Sedi Apostolicae immediatae subiecta fuit, immo ab anno 1788–1807 dignitatae archidioecesis gaudebat. Cum nostra dioecesis cum capitali urbe Lubiana in praesenti centrum sit vitae religiosae, politicae et sociali pro omnibus provinciis, in quibus habitat gens Slovenica, cumquae dioecesis Labacensis in rebus ecclesiasticis vix ullam habeat connexionem cum dioecesibus comprovincialibus, in quibus lingua Croatica et Italica praevalent, rogo, ut privilegium immediatae subiectionis Sedi Apostolicae eidem dioecesi iterum restituatur, quae restitutio populum totius dioecesis arctius adhuc cum Sede Apostolica colligabit.

Dokument št. 141

1913, november 1.

Anton Bonaventura Jeglič

Relatio de statu ecclesiae in dioecesi Labacensi prima iuxta ordinem praescriptum decreto S. Congregationis Consistorialis die 31. mensis 1909.

NŠAL, ŠAL, Škofje, Jeglič, šk. 4, Relatio 1913, str. 1–57.

[1] Proemium.

1. **Ordinarius dioecesis** est Antonius Bonaventura Jeglič, natus in parochia Begunje dioecesis Labacensis die 29. mai 1850, ordinatus in sacerdotem Labaci die 27. iulii 1873, promotus ad doctorem theologiae Viennae ad finem anni 1876, nominatus canonicus Vrhbosnensis (Sarajevo, Bosna) die 25. decembris 1887, consecratus qua episcopus titularis Sinniensis Sarajevi die 12. septembris 1897 in festo nominis Mariae, translatus in dioecesim Labacensem in consistorio celebrato die 24. martii 1898 et inthronizatus die 28. mai 1898.

2. **De conditione religiosa** populi in dioecesi Labacensi dicendum eam esse valde bonam; nam fideles fere omnes catholicam fidem profitentur, dies domini atque festivas nec non praescripta ieiunia maxima e parte observant, sacramenta paucis

exceptis in dies magis frequentant, praecipua inde a decretis Suae Sanctitatis de frequentia sacramentorum, maior pars familiarum societati adhaeret a sacra familia, vix datur parochia absque membris tertii ordinis s. Francisci, cultus vero sanctissimi Cordis Iesu, s. eucharistiae atque beatae Virginis Mariae omnino floret.

Conditio moralis in genere laudari potest, immo debet, nam vitia luxuriae, intemperantiae, irae et maledictionis quotannis minuuntur et quidem ope variarum associationum et congregationum, praecipuae ope congregationis Marianae, quae late per totam dioecesim diffusa est, ope associationis gymnasticae »Orel« (Aquila), cui fere tria millia [2] iuvenum adhaerent, nec non ope intensioris religiosae educationis iuventutis utriusque sextus tempore, quo scholam popularem frequentat.

In genere **progressus sat magnus** tum quoad vitam religiosam et moralem, tum quoad organisationem totius populi per varias associationes cum religione cohaerentes ubique observatur, vix datur parochia, in qua nullus progressus habitus fuit.

Cap. I. Generalia de statu materiali.

3. Status dioecesis materialis sequenti descriptione comprehenditur:

a) Dioecesis Labacensis **originem** ducit a Pio papa II., qui bulla edita die VIII. idus septembris²⁴⁸ 1462, quae etiam nunc in archivio ordinariatus conservatur, creationem ab imperatore Friderico III. de die 6. decembris 1461 peractam solemniter approbavit confirmavitque. Plures parochiae, sitae in Carniolia superiore, Carinthia et Styria, partim a patriarchatu Aquileiensi, partim ab archidiocesi Salisburgensi avulsae et novae dioecesi adscriptae fuerunt.

Parochiae sitae in Carinthia et Styria anno 1786 archiepiscopo Salisburgensi traditae et partim dioecesi Gurcensi, partim dioecesi Lavantinae annexae fuerunt; quam innovationem Pius papa VI. litteris brevibus de die 4. aprilis 1787 ratam habuit. Eodem fere tempore extincto patriarchatu Aquileiensi multae parochiae sitae in Carniolia dioecesi Labacensi adscriptae fuerunt ita ut fines dioecesis cum finibus provinciae fere coinciderent.

Ultima vero determinatio finis dioecesis evenit anno 1830 et quidem litteris apostolicis Pii papae VIII. de die 6. calendas augusti,²⁴⁹ quibus 16 parochiae ab archidioecesi Goritensi nec non 21 parochia a [3] dioecesi Tergestina avulsa atque dioecesi Labacensi in perpetuum subiecta fuit ita, ut ab illo tempore fines dioecesis cum finibus Carnioliae exceptis paucissimis pagis omnino coincident.

Quoad **locum Davče** peto, ut circa 60 familiae, quae quoad curam spirituales finitimae archidioecesi Goritensi subiectae sunt, ad dioecesim Labacensem transferantur. Cause sunt: domus sitae sunt in provincia Carniolia, incolae in omnibus causis politicis a gubernio civili de Carniolia dependent, populus ipse etiam commercii

²⁴⁸ 6. september.

²⁴⁹ 27. julij 1830.

causa talem mutationem desiderat, ego vero paratus sum pro populo huius loci novam parochiam erigere, cui plures quoque familias meae dioecesis, quae a propria parochia longe distant, adiungerem. Incolae ecclesiam sat amplam et pulchram ante aliquot annos iam aedificaverunt, coemeterium quoque procuraverunt, et pecuniam colligunt pro foundatione novae parochiae necessariam. Saepius iam per deputatos ad me missos instantissime rogaverunt, ut tum dismembrationem ab archidioecesi Goritensi, tum erectionem novae pernecessariae parochiae procurare vellem. Quapropter S. Congregationem rogo, ut sententiam archiepiscopi Goritensis desuper exquirere illique mandare dignetur gressus ad novam circumscriptionem dioecesium Goritensis et Labacensis necesarios, ita ut fines utriusque dioecesis cum finibus utriusque provinciae congruerent.

Privilegia dioecesis Labacensis quod attinet dicendum, eam inde ab origine usque ad annum 1830 Sedi Apostolicae immediate fuisse subiectam, hoc vero anno scilicet 1830 a Pio papa VIII. adiectam archidioecesi Goritensi, ita ut exinde [4] ad ecclesiasticam provinciam Goritiensem pertineat. Cum vero qua centrum omnis vitae politicae et socialis immo ex parte saltem vitae quoque ecclesiasticae tam pro Slovenis quam pro Croatis urbs Lubljana [sic!] et provincia Carniolia considerentur atque agnoscatur, instanter, instantius atque instantissimae peto, ut privilegium immediatae subiectionis sub Apostolicam Sedem perdurans ab anno erectionis 1462 usque ad annum 1830 dioecesi Labacensi iterum restituatur.

Alio quoque privilegio dioecesis Labacensis ab anno 1787–1807 fruebatur. A Pio papa VI. obsecundante votis imperatoris Iosephi II. haec dioecesis anno 1787 ad dignitatem archidioecesis erecta fuit, qua vero dignitate illam Pius papa VII., qui repetitis votis imperatoris Francisci I. satisfacere voluit, anno 1807 iterum privavit.

Inde ab imperatore Friderico III., fundatore huius dioecesis, usque ad praesentem diem episcopi Labacenses **titulo principis** condecorati sunt²⁵⁰ exceptis duobus episcopis ab anno 1807–1824. Qua episcopi votum habent in comitiis provincialibus, qua principes vero in superioribus comitiis (Herrenhaus) imperii. Cum vero sensui democratico nostri aevi privilegia odiosa sint, verosimiliter prope iam illud tempus est, quo omnes episcopi hoc politico privilegio privabuntur. Puto autem fore, ut e tali privatione ecclesia catholica nullum patiatur damnum, cum una e parte sessiones comitorum tam turbulentes esse soleant, ut episcopus pro sua dignitate vix, aut ne vix quidem praesens esse possit, ex altera vero parte episcopus in ecclesia, in variis societatibus, per ephemerides et per deputatos catholicos ecclesiam catholicam eiusque iura cum simili saltem, vel etiam meliori successu defendere possit.

b) Dioecesis Labacensis **extenditur** per 10.000 quadr[at] kilometer. Sita est in parte meridionali **imperii Austriaci** non longe a mare Adriatico; complectitur totam provinciam [5] Carnioliam; pro maiori parte valde **montuosa** est, maiores planities non dantur nisi duae; in plurimis parochiis **aër** quoad calorem et quoad frigus tem-

²⁵⁰ Naslov kneza je ljubljanskemu škofu Krištofu Ravbarju in njegovim naslednikom na ljubljanskem škofjskem sedežu dejansko podelil kralj Ferdinand I., in sicer z listino, datirano 26. maja 1533.

peratus est, ubique vero satis saluber ita ut morbi epidemici non inveniantur nisi temporibus epidemiae universalis.

Lingua incolarum dioecesis Labacensis est Slovenica; minima pars, nempe vix pars vicesima, lingua utitur Germanica.

c) **Locus residentiae ordinarii** est urbs Ljubljana (Lubiana, Labacum, Laibach) sita in provincia Carniolia (Kranjsko, Krain) in imperio Austriaco.

d) **Summa incolarum** computatur ad 530.000, qui quaquaversus in pagis et urbibus habitant; praeterea in America circa 50.000 commorantur; urbs principalis est Ljubljana cum 40.000 incolarum; e reliquis quindecim urbibus, quae valde parvae sunt, enumerari merentur: Kranj in Carniolia superiori, Rudolfovo in Carniolia inferiori et Idria atque Postojna in Carniolia interiori.

E quibus incolis **fere omnes catholici** sunt et quidem ritus Latini.

In finibus ad Croatiam catholici quoque **ritus orientalis** numero circa 360 habitant. Propriam parochiam non habent, sed nihilominus curam pastorem eorum exercuit praeprimis parochus ritus orientalis in parochia Draga, quae immediatae ad fines dioecesis Labacensis sita est. Cum parochus de Draga alique sacerdotes orientales actus iurisdictionis ecclesiasticae uti baptismum, matrimonia, sepulturam usurparent indeque variae lites cum meis parochis evenirent, ego in prima mea relatione de die 23. octobris 1902 interrogavi, cuinam episcopo iurdictio in hos incolas competat? An episcopo Labacensi, in cuius territorio habitant, an episcopo Crisiensi, cuius locus residentialis Križevac²⁵¹ in Croatia iacet pertinetque ad archidioecesis Zagrabensem. In responso [6] S. Congregationis de Propaganda fide de die 20. decembris 1902 declaratum fuit, incoles praedictos utpote habitantes in territorio dioecesis Labacensis pertinere ad iurisdictionem episcopi Labacensis, nullumque sacerdotem ritus orientalis aliquem actum cultus divini in hoc territorio peragere posse nisi obtenta licentia episcopi a quo et episcopi ad quem. Quam decisionem tum episcopo Crisiensi, tum meis parochis eiusdem regionis communicavi.

In visitatione habita anno 1911, qua occasione pagos quoque ritus orientalis permeavi, rescivi, decretum S. Congregationis ex anno 1902 ab episcopo Crisiensi parochus de Draga communicatum non fuisse, illumque parochum non obstante hoc decreto, de cuius tenore a meo parochus instructus fuit, exercitum iurisdictionis in catholicos ritus orientalis continuasse, immo et matrimoniis eorum astitisse. Vidi insuper in parochiam Draga vivere catholicos ritus orientalis ad 500, ex iisque circa 360 habitant in territorio Labacensi, parochum vero valde esse pauperem ita ut avulsis ab illo fidelibus, qui in territorio dioecesis Labacensis habitant, cum numerosa familia existere non posset. Quapropter novas litteras ad S. Congregationem expedivi, in quibus expositis omnibus circumstantiis rogavi (a) sanationem matrimoniorum in radice et (b) facultatem, ut ego parochus de Draga iurisdictionem necessariam concedam. In litteris S. Congregationis de die 22. aprilis 1912, n.o 30859 responsum

²⁵¹ Križevci.

accepi affirmativum ad utrumque postulatum. De ista decisione certiore redditi tum episcopum Crisiensem tum parochum de Draga, cui iurisdictionem necessariam contuli simulque mandavi, ut elenchum matrimoniarum, quae ab anno 1902 usque ad annum 1912 coram illo paracho non proprio contracta fuerunt, mihi transmittat, et [7] iuxtam praeceptum S. Congregationis elenchus una cum praefato documento in mea curia asservari possit. Quem tamen elenchum parochus de Draga usque ad diem praesentem nondum misit verosimiliter prohibitus a proprio episcopo, qui hoc in casu instructiones Romanas omnino negligit.

Pueri et puellae ritus orientalis de territorio dioecesis Labacensis scholam frequentant nostram in parochia Suhor, ad quam pertinent. Quoad festa de praecepto puto illos obligationi satisfacere, si ea tantummodo festa celebrant, quae in illa parochia a catholicis ritus latini celebrantur.

De incolis dioecesis Labacensis **ritum Greco non unitum** profitentur circa 290 in finibus ad Croatiam, **confessionem Augustanam** vel Helveticam circa 400 nationis Germanicae, confessionem **Israeliticam** circa 145, qui Labaci et per totam provinciam dispersi sunt.

e) Sacerdotes cura animarum occupati sunt 521, pensione donati et quiescentes 68, numerus alumnorum theologorum 93, eorum in seminario minori 349; regularium vero numerus attingit ad 140.

Penuria sacerdotum est talis, qualis numquam fuerat; sed spes fundata est fore ut post paucos annos penuria finem habeat eo quod ex seminario minori ad s. Stanislauum maior pars iuvenum gymnasio absoluto statum clericalem sibi electura est. Seminarium nempe minus cum gymnasio, in quo nonnisi sacerdotes omnino qualificati qua professores occupati sunt, hoc demum anno omnino perfectum est et post examina maturitatis studiis gymnasialibus completis iuvenes primi, numero 21, studia theologica sibi praelegerunt.

f) In dioecesi est **capitulum** cathedrale Labaci et capitulum collegiatum in urbe Rudolfovo.

[8] g) In dioecesi Labacensi dantur parochiae 300, vicariatus unus, capellaniae veteres independentes 3, expositurae subiectae paracho 15, **numerus parochianorum** in parochia ad s. Petrum Labaci est 19.500, in parochia ad annuntiationem beatae virginis Mariae etiam Labaci 15.100, in nonnullis parochiis maioribus 5000 vel 6000, in plurimis a 1000 ad 4000, in quibusdam infra 1000 ad 200, in una circa 100. Dioecesis dividitur in 5 archidiaconatus et 22 decanatus.

Dioecesis numerat **ecclesias** curatas 322, filiales 1001, conventuales 11, capellas et sacella 230.

Celeberimus in tota dioecesi est locus **Brezje** cum sat amplo sanctuario beatae virginis Mariae sub titulo »Auxilium christianorum«. Ad hoc sanctuarium quotidie, praecipue vero a mense maio usque ad finem mensis septembris magna multitudo fidelium ex omnibus regionibus, ubi Sloveni habitant, confluere solet. In capella huius ecclesiae veneratur imago beatae virginis Mariae, quae quidem neque arte neque aetate praeeminet, ast nihilominus fideles magna cum fiducia coram illa preces ad

matrem Dei fundunt glorianturque de exauditione obtenta. Quae imago anno 1908 facultate obtenta a summo pontifice in praesentia 30.000 fidelium a me solemniter coronata fuit.

In variis partibus dioecesis aliae quoque ecclesiae dantur, quae ob pulchritudinem styli gothici vel styli »renaissance«, vel ob imagines et sculpturas artefactas valde laudantur, vel ad quas populus a tempore immemorabili determinatis in anno festis maiore numero confluere ibique orare atque sacramenta percipere solet, quae tamen locis celeberrimis annumere non possunt.

h) **Instituta religiosa virorum** in dioecesi Labacensi habentur sequentia:

1. Abbatia ordinis cisterciensis in parochia Zatičina cum abbate, 8 sacerdotibus, 4 clericis, 3 novitiis, 13 fratribus laicis, cui abbatiae inde ab 1898 parochia [9] Zatična incorporata est.
2. Ordo carthusianorum in loco Pletrije parochiae ad s. Bartholomaeum cum priore, 33 sacerdotibus et 42 fratribus laicis;
3. Ordo fratrum minorum s. Francisci Seraphici in 5 locis et quidem:
 - a) conventus Labaci in parochia annuntiationis B. V. Mariae cum provinciali, 16 sacerdotibus, 7 clericis, 7 fratribus laicis et 5 fratribus tertiariis, cui conventui inde a centum annis parochia in administratione commissa est;
 - b) conventus in parochia Kamnik cum guardiano, 9 sacerdotibus, 2 clericis, 5 fratribus laicis et 1 fratre tertiariorum. Huic conventui incumbit explanatio catechismi in duabus scholis elementaribus;
 - c) conventus in Rudolfovo cum guardiano, 7 sacerdotibus, 3 fratribus laicis et 3 fratribus tertiariis; patres huius conventus sunt magistri, qui in schola elementari 4 classium pueros magno cum successu instruunt educantque;
 - d) hospitium in Vič penes urbem Ljubljana cum praeside, 3 sacerdotibus et 2 fratribus laicis; huic hospitio annexa est administratio parochiae erectae ante 5 annos per dismembrationem a parochia regulari annuntiationis B. V. Mariae in Ljubljana;
 - e) hospitium in Brezje parochiae Mošnje cum preside, 5 sacerdotibus et 4 fratribus laicis; huic hospitio demandata est cura celeberrimi sanctuarii, cuius supra mentio facta est;
4. Ordo fratrum minorum s. Francisci capucinatorum in 2 locis et quidem:
 - a) conventus in Škofja Loka cum guardiano, 3 sacerdotibus et 4 fratribus laicis;
 - b) conventus in Krško cum guardiano, 3 sacerdotibus et 3 fratribus laicis. [10]
5. Residentia patrum Societatis Iesu Labaci cum superiore, 5 sacerdotibus et 3 fratribus coadiutoribus.
6. Domus congregationis missionis s. Vincentii a Paulo Labaci cum superiore, 10 sacerdotibus et 10 fratribus laicis.
7. Ordo militaris Teutonicus Labaci cum subpriore, 10 sacerdotibus conventualibus, 2 sacerdotibus non conventualibus, 2 novitiis et 1 fratre converso; cui ordini 5 parochiae incorporatae sunt.

8. Pia societas salesiana in duobus locis et quidem:
 - a) Labaci cum direttore, 5 sacerdotibus, 5 clericis assistantibus et 6 fratribus coadiutoribus;
 - b) in Radna cum direttore, 4 sacerdotibus, 3 clericis assistantibus, 15 clericis studiis philosophiae vacantibus, 5 fratribus coadiutoribus et 43 novitiis.
9. Fratres misericordiae in Kandia penes Rudolfovo cum priore, 1 sacerdote et 16 fratribus.
10. Congregatio fratrum christianarum scholarum s. Joannis Baptistae della Salle in Hrušica parochiae Jesenice cum direttore, 5 fratribus et 16 novitiis.

i) **Instituta religiosa mulierum** in dioecesi Labacensi dantur sequentia:

1. Ordo s. Ursulae in 4 locis et quidem:
 - a) Labaci cum priorissa provinciali, priorissa locali, 48 sororibus de choro et 19 sororibus laicis.
 - b) Mekinje conventus filialis e Labacensi et domus novitiarum provinciae Austro-Hungaricae, cum priorissa, 7 sororibus professis de choro, 11 novitiis de choro, 3 sororibus laicis professis et 8 novitiis laicis.
 - c) Idrija domus filialis e Labacensi cum praefecta, 4 sororibus de choro et 2 sororibus laicis.
 - d) Škofja Loka conventus cum priorissa, 52 sororibus de choro et 22 sororibus laicis [11]
2. Carmelitae discalciatae in Selo penes Ljubljana cum priorissa, 11 sororibus de choro, 3 sororibus laicis et 1 novitia.
3. Sorores caritatis congregationis s. Vincentii a Paulo e domo matrici Graecii in Styria in 14 domibus et quidem:
 - a) Labaci in nosocomio civili cum superiorissa et 60 sororibus, in valetudinario ad s. Joseph cum superiorissa et 60 sororibus, in domo Mariana cum superiorissa et 15 sororibus, in valetudinario Leoninum cum superiorissa et 16 sororibus, in nosocomio infantum cum superiorissa et 16 sororibus, in nosocomio infantum cum superiorissa et 6 sororibus, in orphanotrophio Lichtenturm sum superiorissa et 24 sororibus, in morodochio Studenec cum superiorissa et 20 sororibus.
 - b) Begunje in c. r. carceribus publicis pro feminis cum superiorissa et 34 sororibus.
 - c) Gottschee in orphanotrophio cum superiorissa et 18 sororibus.
 - d) Spodnja Idrija in valetudinario cum superiorissa et 6 sororibus.
 - e) Krško in nosocomio sum superiorissa et 5 sororibus.
 - f) Postojna in nosocomio cum superiorisa et 4 sororibus.
 - g) Rudolfovo in nosocomio cum superiorissa et 10 sororibus.
 - h) Udmat penes Ljubljana in asylo imperatoris Francisci Josephi I. cum superiorissa et 5 sororibus.

4. Sorores caritatis congregationis s. Vincetii a Paulo e domo matrii Zagrabienſi in 5 locis et quidem:
 - a) Kamnik in domo infantili cum superiorissa et 8 sororibus.
 - b) Šentvid in Collegio s. Stanislai cum superiorissa et 21 sororibus.
 - c) Kranj in orphanotrophio puellarum cum superiorissa et 6 sororibus. [12]
 - d) Komenda in nosocomio cum superiorissa et 3 sororibus.
 - e) Radeče in parvo nosocomio 2 sorores.
5. Sorores scholarum III. ordinis s. Francisci e domo matrice Maribor in 3 locis et quidem:
 - a) Labaci in orphanotrophio societatis s. Vincentii cum prefecta et 32 sororibus.
 - b) Repnje parochiae Vodice in parvo instituto cum prefecta et 6 sororibus.
 - c) Vrhnika in schola oeconomica cum praefecta et 2 sororibus.
6. Sorores scholarum pauperes de Nôtre Dame in 2 locis et quidem:
 - a) Šmihel penes Rudolfovo in instituto pro educandis puellis cum superiorissa et 24 sororibus.
 - b) Trnovo in simili instituto cum superiorissa, 10 sororibus de choro, 5 sororibus laicis et 2 candidatis.
7. Sorores misericordiae a s. Cruce Labaci in asylo puellarum cum praefecta et 9 sororibus.

Cap. II. De fide et cultu divino.

4. **Cultus divinus** omnino libere absque ullis obstaculis celebrari potest atque celebratur.

5. **Numerus ecclesiarum** tum in oppidis, non excepta urbe capitali Ljubljana, tum ruri indigentis fidelium omnino sufficit, prae numero fidelium quotannis increscente fuerunt quidem plures ecclesiae nimis angustae, ast recenti tempore in multis locis vel novae ecclesiae aedificatae vel vetustatae amplificatae vel parochiae dismembrae fuerunt ita, ut ecclesiae nimis angustae rare occurrant.

6. **Ecclesiae sufficienter instructae** sunt omnibus rebus, quae ad suppellectilem earum pertinent, si fors excipias aliquas ecclesias filiales in Carniolia inferiori, quae nec ob formam aedifici nec ob internum ornatum laudari possunt; cum vero populus, [13] cui cura istarum ecclesiarum filialum incumbit, valde pauper sit, cumque missae sacrificium vix semel vel bis in anno in iisdem celebretur, tolerari potest omissio restorationis, dummo cura pro munditie non negligatur.

Cura pro **munditia** in nostra synodo II. anno 1908 inculcabatur. In visitatione canonica de munditia queque inquirere solitus sum. Affirmare possum, munda esse lintamina et paramenta, munda vasa ad missam aliasque sacras functiones destinata, munda quoque et pulchre ornata tabernacula, mundum ecclesiae pavementum eiusque parietes, ast conqueri debeo de frequentiori negligentia quoad confessiona-

lia, quoad baptisterium, quoad chorum organum et quoad mensas altarium in multis ecclesiis filialibus.

Ornatum in ecclesiis quod attinet, dicendum nihil esse in altaribus, nullam picturam, nullam sculpturam, nullum aliquod ornamentum, quod pro loco sacro non deceret. Desuper invigilat episcopus atque commissio dioecesis pro fovenda arte ecclesiastica.

In multis parochiis in associationibus puellarum sectio tum in finem constituitur, ut puellae curam habeant pro munditia atque ornamenta ecclesiae. Insuper iam inde ab anno 1850 per totam dioecesim valde diffusa est **confraternitas ss. altaris sacramento**, quae paramentis solidis, decentibus, immo arte confectis ecclesias providere solet.

7. **Inventaria** bonorum et supellectilium in nostra dioecesi inde a multis annis praescripta sunt; in synodo dioecesis II. novae instructiones de conficiendo inventario, deque complemento eiusdem editae fuerunt simulque inculcatum, ut usque ad finem anni currentis ubique nova redigantur et quidem in tribus exemplaribus, quorum [14] unum in archivo parochiali, alterum in archivo dioecesis reponentur,²⁵² ut tali modo porta fraudibus praeccludatur.

8. Dantur in quibusdam ecclesiis calices, casulae, picturae, sculpturae, hic inde etiam codices arte vel antiquitate insignes; recensentur in inventariis communibus, de quibus supra.

Proh dolor, propter ignorantiam sacerdotum atque fraudulentiam hominum lucui cupidorum multae res arte vel antiquitati insignes destructae vel divenditae fuerunt, praecipue ultimis decenniis saeculi praeteritis et quidem non obstante prohibitione emanata ab episcopo.

Quae prohibitio in synodo II. iterum inculcata fuit, vehementesque prohibitum, ne »obiecta, quae ad ecclesiam pertinent, licet etiam trita vel vitata videantur, inconsultis peritis, praepriis inconsulta dioecesis commissione vendantur, vel praesus abiiciantur«; porro inculcatum fuit, ut »altaria, imagines, sculpturae, paramenta, calices, si commissio iudicaverit, reficiantur et quidem nonnisi a viro perito, qui characterem obiecti antiquum servare studebit; si vero quacumque e causa refici nequeunt, facultate obtenta ab ordinariatu museo dioecesis donentur«. Museum dioecesis propriis aedes non possidet, ast in museo provinciali locus separatus pro operibus artis ecclesiasticae destinatus est, ubi iam multa obiecta arte vel antiquitate sat insignia custodiuntur. Ita autem est de conservatione rerum artis ecclesiasticae.

9. Ecclesiae per integrum diem excepto tempore meridiano **aperte esse solent**. Solummodo paucae dantur parochiae, ubi ecclesia absoluta missa abolutisque aliis ec-

²⁵² Ob robu pripisano s svinčnikom: »3. pri deželni vladi.«

clesiasticis functionibus clauditur et quidem ideo, quia ecclesia a domo parochiali nimis distat et hanc ob causam profanationes exclusae non sunt. Vigilantia contra profanationes ordinaria sufficit, nam furta et profanationes, si occurrunt, quod rarissimae evenit, occurrere solent tempore nocturno.

[15] 10. Dum sacra peraguntur, ecclesiae ubique omnibus fidelibus cuiuscunque statias patent; feminae in parte evangelii, viri in parte epistolae, iuventus scholaris immediatae ante presbyterium tempore sacrorum locum habent; qualis ordo solummodo in quibusdam urbibus servari non potest; insuper familiae nobiliores sedes saepe in oratoriis sibi procuraverunt.

11. Nunquam evenit, ut ecclesia aliqua ad usus profanos, ad academicos caetus vel ad concentus musicos adhibita fuisset, nisi concertibus musicis adnumerari debeat executio oratorii a P. Hartmann in ecclesia cathedrali, quod una vice tantummodo eventui, vel experimentum novi organi in eadem ecclesia cathedrali coram multitudine invitata, quae toto tempore in silentio permansit, quod anno postea hunc in finem repetitum fuit, ut per taxas ab ingredientibus solvendas summa colligeretur pro necessitatibus chori ipsius.

12. In ecclesiis, ubi Santissimum asservari solet, conditiones a iure requisitae ubique servantur; excepta unica ecclesia cathedrali ss. eucharistia super altare maius asservari sollet, coram quo altari lampas diu noctuque accensa manet.

13. **Tribunalia poenitentiae** in pluribus ecclesiis in patenti loco collocata sunt; dantur autem pro dolor plures adhuc ecclesiae, in quibus propter nimiam spatii angustiam confessionale in sacristia vel post altare maius collocatum est, quae collocatio propter circumstantias tolerari debet; omnia vero confessionalia instructa sunt cratibus, prouti a lege praescribuntur.

14. Paucissimae inveniuntur ecclesiae **cum reliquiis** insignioribus, quae vero ubique valde decenter vel supra mensam vel sub illa repositae sunt; reliquiae vero minus insignes apud omnes fere ecclesias habentur et quidem quam plurimum in capsulis plus minus arte elaboratis, quae in armario sacristiae custodiuntur statutisque temporibus [16] fidelibus ad osculandum porriguntur. Reliquias omnes inveni in capsula munita sigillo episcopali; documento autem authenticitatis quam plurimae carent; plures a sanctis minus notis vel perantiquis provenientes vlade suspectae mihi visae sunt; ast nihil decrevi, ut amoveantur; hinc inde parochi suasi, ut reliquiis suspectis tacite remotis genuinae illis subiiciantur.

Notum mihi non est, an a privatis personis reliquiae insigniores possideantur.

15. In **functionibus liturgicis** omnibus leges liturgicae servantur; consuetudines singulares non dantur; lingua adhibetur Latina excepto interrogationibus in bapti-

smate, administranda ss. eucharistia extra missae sacrificium, iisque orationibus in administrando s. viatico, quibus spes, fides, amor, dolor, resignatio excitatur atque in coemeterio post sepulturam cadaveris, prout in libro Rituali Romae anno 1844 approbato invenitur.

Cantus omnibus regulis sacrae musicae respondet; codex musicus Pii papae X. in synodo II. promulgatus fuit; inde a 35 annis Labaci constituta est schola pro excolendis organoedis, unde per universam dioecesim cantus vere ecclesiasticus propagatus fuit, ita ut dioecesis Labacensis hoc sub obtutu prae omnibus aliis emineat; fere quotannis congressus celebrantur atque cursus habentur ad promovendum cantum ecclesiasticum; commissio specialis, quae organoedis invigilet, constituta est. Rarus vero est cantus popularis, rarior adhuc cantus choralis excepto introitu in missis cantatis.

16. **Error**es graves contra fidem inter fideles dioecesis non grassantur, neque ullus sacerdos infectus invenitur erroribus modernismi. Ante condemnationem modernismi affirmationes quaedam modernismum sapientes hinc inde sed bona fide proferebantur, auctoritas imprimis episcopi limitibus nimis angustis coarctabatur, sed post condemnationem errores disparuerunt. In celeberrimo congressu catholico celebrato Labaci [17] a 24.–27. augusti anni currentis omnes sermones publici prolati a viris laicis omnesque conclusiones in variis sectionibus persuasionem prodebant vere catholicam.

Dantur autem in dioecesi **socialistae**, licet in paucis tantummodo locis, dantur **liberales, liberi pensatores, monistae** inter homines magis cultos, qui funestos suos errores tum libris, tum conventibus, praeprimis vero ephemeridibus quaquaversus spargere, atque odium omnino infernale contra ecclesiam, contra Iesum Christum, contra Deum ipsum excitare omnibus viribus laborant. Proh dolor, quod multae familiae in urbe Ljubljana, quaedam etiam in aliis urbibus, deceptae fuerint atque naufragium circa fidem fecerint. Foliis, libris, variis associationibus, missionibus et pluribus aliis mediis cavetur, ne populus inficiatur. Qui vero hac lue iam infecti sunt, ecclesiam, sacerdotes, viros alios vere catholicos fugiunt, immo odio habent, omnemque instructionem repellunt.

17. **Consilium vigilantiae** nec non officium censorum institutum est ad normam litteris encyclicis Pii papae X. »Pascendi«; utrumque in synodo dioecesana 1908 institutum fuit. Ad consilium vigilantiae pertinent varii doctores theologiae, duo viri religiosi atque omnes decani. Ast, Deo gratias! nihil occurrit, quod membris huius consilii ad deliberationem proponendum esset; quapropter consilium hoc numquam convocavi excepta prima vice, qua constituebatur.

Censores vero suo munere funguntur atque liber nullus imprimitur nisi audito iudicio censoris, cui manuscriptum ante impressionem recensendum traditum fuit. Censoribus adnumerati sunt duo canonici, tres professores theologiae atque tres viri religiosi. Insuper censores quoque folium constituti sunt, qui vero [22] usque ad praesentem diem nullam occasionem persequendi nostra folia vacti sunt.

Cap. III. De iis, quae ad ordinarium pertinent.

18. **Bona mensae episcopalis** sunt: a) praedium Oberburg, 8000 hektar praeprimis silvarum cum magna arce et ecclesia, situm in Styria, usque ad annum 1787 pars dioecesis Labacensis, exinde vero pars dioecesis Lavantinae, hoc praedium oneratum est debita per unam millionem coronarum; debitum 400.000 coronarum contraxi permittente nuntio Viennensi de die 30. aprilis 1903, n.o 7657, et quidem eum in finem, ut seminarium minus ad s. Stanislauum cum gymnasio dioecesano condi possit; debitum vero 600.000 coronarum pervenit e mala et defectuosa administratione ab anno 1900 usque ad annum 1907, quem vero defectum administrator mihi celavit et quem demum inquisitione facta anno 1907 detexi; ut par essem variis debitis solummodis gubernium summam necessariam mihi mutuo dedit; quam ob rem omnes redditus huius praedii ad reparanda debita adhibentur, ita ut episcopus nihil percipiat.

b) praedium Goriče, quod 13 km a Ljubljana distat, cum silvis, pratis, agris, sat magno palatio et aedificiis oeconomisis, redditus huius praedii nulli sunt; omnes enim pro administratione et tributis expenduntur.

c) idem dicendum de praedio Pristava, situm penes Ljubljana, quod duobus aedificiis, horto, pluribus pratis et silvis constat.

d) summa locata in titulis debiti publici, qui »obligationes« dicuntur, unde episcopus 45.000 coronarum quotannis percipit, atque expensas omnes pro cancellaria, pro variis tributis et alias necessarias sat facile praestare potest.

Administrationem praedii Oberburg detectis debitis nec non detecto periculo vastationis silvarum cedere debui partim gubernio, scilicet quoad inspectionem silvarum, partim capitulo, scilicet quoad [19] partem mercatoriam; administrationem praedii Goriče tradidi parochi Joanni Brence,²⁵³ praedii vero Pristava sacerdoti Joanni Jovan,²⁵⁴ valores publici id est obligationes apud me reconduntur.

19. Pro **habitatione episcopi** valde pulchrum et satis amplum palatium in ipsa urbe Ljubljana contiguum ad ecclesiam cathedralem praesto est; de conservatione palatii in statu integro curam sufficientem impendo; luxus a palatio exulat.

20. **Personae**, quibuscum ego habito, sunt: tres sacerdotes et quidem director cancellariae atque duo secretarii, omnes vita exemplari; quatuor famuli et quidem unus pro mea persona, unus pro necessitatibus cancellariae, unus pro domo ipsa ordinanda atque unus pro stabulo; tres feminae et quidem coqua annorum 50 nec non duae ancillae iuniores; famuli et famulae vitam ducunt vere christianam et puram, immo famulae fere quotidie ad sacram synaxim accedere solent.

²⁵³ Janez Brence (1851–1927), župnik v Preski.

²⁵⁴ Janez Jovan (1878–[?]) subsidiarij v župniji Ljubljana – sv. Peter, sekulariziran leta 1930.

21. **Nullis officiis** Sanctae Sedis instructus sum, nec ullis privilegiis vel facultatibus specialibus exceptis iis, quae pro externo ad quinquennium et pro foro interno ad triennium concedi solent.

22. **Residentia** leges observo, ita ut residentia vere dici debeat formalis et laboriosa; e dioecesi non discessi nisi Viennam ad curanda negotia ecclesiastica, Romam pietatis causa, bis in urbem Lourdes et semel in Palaestinam cum peregrinis Slovenis et semel in Palaestinam studiorem causa.

23. In **cathedrali missam peragere soleo pontificalem** omnibus diebus a lege praescriptis excepto festo ss. apostolorum Petri et Pauli propter visitationem canonicam, quae in mensem iunium incidere solet et ordinarie exceptis quoque festis assumptionis B. V. Mariae eiusque immaculatae conceptionis, [20] quibus festis in aliis parochiis dioecesis curam animarum exercere soleo.

24. **Conciones** frequenter habere assuevi et quidem in ecclesia cathedrali bis vel ter quolibet anno, in singulis parochiis in die s. confirmationis et insuper pluries per annum variis aliis occasionibus; **litteras pastorales** edere consuevi quolibet anno saltem semel pro populo et semel pro clero, ast necessitate urgente etiam saepius.

25. **Casus episcopo reservati** sunt quinque et quidem: (1) incendium delibetate attentatum; (2) procuratio abortus effectu secuto; (3) periuratio in foro iudicii; (4) incestus cum consanguineis in primo vel secundo gradu; (5) machinatio vel coniuratio contra suam maiestatem.

Facultas absolvendi conceditur: (1) decanis omnibus; (2) omnibus confessariis ultimis tribus hebdomadibus temporis pro confessione paschali; (3) confesariis sponсорum infra octiduum ante nuptias; (4) confessario parturientium infra ultimum mensem ante partum; (5) confessariis eorum, qui in carcere detinentur vel nosocomiis decumbunt.

26. **Confirmationem** in omnibus et singulis parochiis quolibet quinquennio administro; breviori enim tempore totam dioecesim permeare haud possum; nam, ut quinquennio dioecesim absolvam, quolibet anno circa 65 parochias vel curatias visitare debeo.

In collatione huius sacramenti omnes canonicas regulas desuper latas servo; in synodo I. (anno 1903) mandavi, ne ad hoc sacramentum admittentur pueri et puellae viso septennio completo, neque differantur ultra decimum, vel saltem ultra decimum quartum annum; de **patrinis** quoque inculcavi observanda praescripta canonica; criminosis, qui a munere patrini arceantur, quidam parochi personas adnumerant, quae folia scandalosa et severe prohibita tenent vel propagant, quae exclusio exclusos quidem vehementer excitat, ita ut apostasiam minentur, populo vero fidei summopere placet.

[21] 27. **Ordines omnes** usque ad praesentem diem ego ipse conferre potui; omnes ordinati pro servitio in muneribus ecclesiasticis necessarii fuerunt, nam dioecesis extraordinaria penuria sacerdotum laborat; quapropter tres vel quatuor clericos ad sacerdotium promovi, licet de eorum idoneitate dubitaverim.

28. **Visitationem** omnium parochiarum absolvo quolibet quinquennio; interea parochias sui decanatus decani quolibet vel quolibet secundo anno visitare et de successu visitationis ordinariatum certiore reddere solent.

Visitationem de omnibus perago, quae ad aedificia et bona ecclesiastica, quae ad curam animarum atque ad obligationes sacerdotum pertinent; visitationem vero personalem cleri saepissime omitto, imprimis quoad eos, qui aetate proveci sunt, eo quod nimis sit difficilis et quod minus digni negligentiam propriae sanctificationis vel peccata vix professuri sint.

29. Cum, ut conciliorum et Sanctae Sedis **leges et praescriptiones** in dioecesi notae fiant et observentur, quem ob finem folium dioecesanum inservit nec non visitatio.

30. **Synodum dioecesanam** bis congregavi, scilicet anno 1903 et 1908, tertiam anno sequenti convocabo.

31. Haec quaestio ad metropolitam solummodo pertinet.

32. Cum **civili auctoritate provinciali** in optima concordia vivo, nam praeses provinciae eiusque primus consiliarius catholice sentiunt vivuntque, quapropter episcopo nulla obstacula ponunt, immo pro posse illum adiuvant.

Quoad **iura ecclesiastica** observandum est: secundum leges imperii Austriaci, quae ecclesiam attinent, parochia cessat esse collationis liberae, quando ad congruam beneficiati ultra mediam partem conferre debet fundus religionis. In relatione de statu ecclesiae de die 21. ianuarii 1906, desuper S. Congregationem consului. In rescripto S. Congregationis Negotiis Ecclesiasticis [22] Extraordinariis praepositae de die 6. iulii 1906 communicatum mihi fuit, tali in casu beneficium inter illa, de quorum imperiali ac regia nominatione in articulo 25. concordatus Austro-Hungarici mentio fit et norma datur, adnumerari posse.

Cap. IV. De cura dioecesana.

33. **Vicarium generalem** habeo; non est doctor in s. theologia, sed vir vere sanctus, in administratione ecclesiastica valde peritus, quapropter apud clerum et populum magna gaudet auctoritate.

Praeter vicarium generalem in curia episcopali adhuc quinque sacerdotes adsunt, nempe duo canonici pro revisione rationum, quae a parochis quolibet anno ad curiam

mittuntur, cancellarius atque duo secretarii; insuper scriba laicus et famulus ad servitium dati.

34. Decem **examinatores synodales** in synodo dioecesis anno 1908 electi sunt; uno defuncto nunc novem officio examinatoream funguntur; in eadem synodo iudices quoque octo electi fuerunt.

35. **Tribunal ecclesiasticum** constitutum est constatque officiali qua praeside, septem consiliariis atque secretario.

36. **Curia dioecesis** proprias aedes non habet, sed in palatio episcopali plura cubacula pro curia destinata atque convenienter instructa sunt; adest **archivum** apte dispositum et ordinatum; in proprio tabulario conservantur documenta antiquitate insignia; tabularium autem, in quo pars secreta documentorum custodiatur, non habetur.

37. **Taxa** pro actis curiae rependentis eadem est pro tota provincia Goritensi, approbata a Sancta Sede decreto de die 7. decembris 1912 ad quinquennium; desideratur taxa pro dispensationibus super impedimenta matrimonii 3. et 4. gradus, quae usque ad ultima tempora curae episcopali obvenit, nunc vero Romam expediti debet.

38. **De querelis** vel aliis damnis spiritualibus, quae propter taxas eveniret, nihil umquam audiui; proventus vero taxarum pro indigentibus vel [23] cancellariae vel ordinarii vel alias pias causas expenduntur.

39. Alias proventus curia dioecesis non habet.

Cap. V. De clero in genere.

40. **Mores cleri** generatim quod attinet, dicendum clerum pro maxima parte optimis, vel saltem bonis moribus esse imbutum, eumque caste et sobrie vivere; quae ad cultum scilicet ad varias actus religionis pertinent, clerus in genere nititur, ut officia omnia qua par est sollicitudine et animi puritate adimpleat; doctrina sufficiente omnes instructi sunt, plures praecipue professores s. theologiae scientia eminent; nec conquerendum de studio aeternae salutis, qui ipsorum curae commissi sunt, multi pietate eminent, rarissimi pravis exemplis populum offendunt; erga summum pontificem clerus dioecesis Labacensis vera reverentia imbutus est paratusque illi obedire in omnibus, quaecumque ab illo mandata fuerint; erga episcopum saepius invicem murmurant, sed nihilominus mandata eiusdem, immo et desideria fere omnes implere student; tantummodo paucissimi comminatione suspensionis ad obedientiam compelli debuerunt; coniunctio et caritas inter sacerdotes in genere nunc magis viget ac temporibus praeteritis, licet hic inde rixae et lites inter singulos ortae sint.

41. **Vestis talaris** in nostris regionibus non potest semper adhiberi; praescribitur autem vestis [24] licet brevior, quae tamen nigra vel saltem subobscura sit atque infra genua vel saltem usque ad genua defluat, quod de pileis et femoralibus aequae valet; valde rari sunt sacerdotes, a quibus vestis minus conveniens atque a legibus dioecesanis difformis compararetur.

42. In **missae celebratione** tum praeparatio tum gratiarum actio saepe nimis restringitur, quin restrictio sufficienti causa excusetur; ad visitationem sanctissimi sacramenti saepius provocantur, sed compertum mihi non est, utrum ad visitationem quotidie accedant; ad sacramentum vero poenitentiae multi qualibet hebdomadae, alii in quatuordecim diebus, alii quolibet mense accedunt; paucissimi erunt, qui confessionem ultra mensem differrent; confessio rarior erit praecipue tempore hiemnali, quando iter e parochiis sitis in montibus ad confessarium valde difficile evadit.

43. Ad **exercitia spiritualia** fere omnes saltem quolibet tertio anno conveniunt; pauci exercitia ulterius differunt; ultimis tribus annis exercitia spiritualia in amplissimis aedibus instituti ad s. Stanislaum peraguntur; nisi impedimentum grave intervenit, ego quoque praesens sum, ast monita salutaria nonnisi pater exercitiorum manu ductor dare consuevit.

44. **Conferentiae pastorales**, in quibus quaestiones pertinentes ad dogmaticam, ad disciplinam moralem vel ad pastorem pro indigentibus temporibus pertractantur et casus conscientiae solvitur, non habentur nisi semel in anno; prouti a synodo I. praecipitur, fere omnes sacerdotes in cura animarum occupati convenire solent; ad themata a me proposita scripto respondere tenentur sacerdotes iuniores; themata exarata una hebdomade ante diem conferentiae decano transmittuntur, qui sacerdotem designat, cui thema mittitur hunc in finem, ut semel ad discussionem facilius praeparare valeat; in conferentia ipsa, cui oratio praemittitur et quam adoratio Santissimi concludit, primo praeleguntur decreta ordinarii emanata ab ultima conferentia atque pars constitutionum synodali, postea sequitur discussio praedefinitae materiae; protocollum de conferentia simul cum dissertationibus exaratis mittitur ad ordinarium, qui ad finem [25] anni censuram desuper publicare solet.

Praeter conferentiam pastorem aliae quoque per decursum anni convocantur, scilicet conferentiae sacerdotum qui **sodalitati a ss. Corde Iesu** adscripti sunt; ad has quoque conferentias sacerdotes fere omnes per decanatus convenire solent et quidem sex usque ad decem vicibus quolibet anno; modus est fere idem ac in conferentiis pastoralibus, solummodo themata, de quibus discussio instituitur, a sacerdotibus libere eleguntur; de his quoque conferentiis protocollo ad ordinarium mittuntur, quo themata pertractata in folio dioecetano publicantur.

46. **Pro emeritis sacerdotibus**, qui debiles sunt vel infirmi, domus in qua recipiantur, non habetur; ast nihilominus per pensionem e fundo religionis a gubernio designatam satis illis provisum est.

47. Sacerdotes, qui otiose viverent, licet viribus polleant, in dioecesi Labacensi non dantur.

48. Ultrum adsint de **clero qui rebus politicis et factionibus civilibus immodice et indebite se immisceant**, iudicium proferri vix potest; nam in dioecesi Labacensi tres solummodo fractiones existunt: cristiano socialis, Romano pontifici, episcopo et ecclesiae maxima e parte omnino subiecta, dein liberalis et socialisticae, quae ecclesiam, clerum, immo ipsa dogmata de Christo et Deo vehementer impugnant; cum oppositio ferveat, cumque fractio liberalis et socialis omni modo etiam mendaciis et calumniis, asseclas acquirere, populum perturbare atque ab ecclesia abstrahere conetur, quis miretur, si sacerdotes quoque nulli labori parceant atque aperte suam actionem pro fractione catholica impendant; quis miretur, si hic inde fervente lucta unus vel alter sacerdos ad maiorem vehementiam prolabatur? Monentur vero sacerdotes, ne modum excedant, ne iniuste agant, ne imprudenter se gerant, ne avidi sint aurae popularis caveantque ab offensionibus personarum.

49. **Vita minus honesta** paucorum tantummodo sacerdotum publice innotuit; agitur de peccatis contra temperantiam [26] et coelibatum (in 5 casibus), adhaesio parti liberali et contumacia contra episcopum (1 casus) et sollicitatio (1 casus); alia quoque dantur casus tristes, qui nemini praeter episcopum noti et valde rari sunt, inter quos sollicitatio (in 2 casibus).

Leges de observandis et vitandis in satisfactione **missarum manualium** saepius inculcantur; in visitatio canonica libros intentionum inspicere soleo; ast nihilominus occurrunt casus licet rari, ut post obitum sacerdotis maior numerus missarum imper-solutus detegatur.

Sacerdotes libros prohibitos vel diaria irreligiosa atque impia non legunt absque licentia ordinarii, qui talem licentiam intercedente legitima causa libenter concedit.

50. Lapsos prima vice monire, dein ad exercitia spiritualia mittere atque ad alium locum transferre soleo; hinc inde coactus fui sub poena suspensionis ad meliorem frugem revocare, quam vero poenam raro, ter vel quater, adhibere debui; unum sacerdotem iam inde a tribus annis suspensus est, quin resipiscat; alius suspensus et pensione donatus propter concubinatum cum muliere uxorata contumax permansit, quapropter illi nec non concubinae excommunicationem annuntiavi; sed mulier die 23. octobris in Americam aufugit, sacerdos vero finito scandalo poenas ecclesiasticas luit; cuidam sacerdoti e dioecesi Parenzo-Polensi quascumque sacras functiones immo et s. missam in mea dioecesi prohibui et quidem propter ebrietatem atque sermones lascivos, immo quasi haereticos; sollicitatorum unus ex activo servitio re-

cessit; alter ex ordine capucinatorum translatus est in aliam dioecesim; tertium vero severe monui. Suspensionem ex informata conscientia nemini debuit irrogari. Remotionem a parochia via administrativa in duobus casibus absolvi.

51. Clerus dioecesis Labacensis honeste vivere potest, nam si proventus locales stabilitam congruam non attingunt, defectus a gubernio e fundo religionis solvitur, qui insuper quolibet quinquennio summa 100 coronarum augentur.

Cap. VI. De capitulis.

52. **Capitulum cathedrale** adest; numerat canonicos [27] duodecim, quos inter inde a fundatione duae dignitates recensentur et quidem prima praepositus capituli cum iure utendi cruce pectorali, mitra et baculo, secunda decanus capituli cum iure utendi cruce pectorali et mitra; ut ius istud utrique pro futura quoque concedatur, capitulum precibus de die 19. martii 1910 ad Suam Sanctitatem suppliciter rogavit, quae preces supplices resolutae sunt cum »Dilata« die 26. aprilis 1910.

Canonicus theologus nullus nominatus est; nam praebenda theologalis non existit, neque officio suo explicandi scripturam fungi posset; canonicus vero **poenitentiarius** nominatus est, licet praebenda specialis poenitentiario qua tali nulla assignata est; canonicus poenitentiarius labore indefesso confessiones in ipsa cathedrali ecclesia excipit. Usum, ut episcopus pro suo arbitrio illum e gremio capituli cathedralis canonicum qua poenitentiarium vel theologum nominet, quem pro hoc officio aptissimum iudicaverit, facultate data a summo pontifice Pio papa X. die 22. februarii 1910, episcopus Labacensis iterum approbavit et quidem ad decennium.

53. **Prima dignitas** summo pontifici reservata est, qui ad praesentationem suae maiestatis praepositum nominat; sua autem maiestas sacerdotem illum praesentare solet, quem episcopus proponit.

E reliquis praebendis quinque sunt patronatus caesarei, quinque patronatus privati laicalis, una vero liberae collationis.

54. **Congrua** sicuti pro universo clero ita etiam pro canonicis a comitiis imperialibus deternata est et quidem pro praeposito capituli annuatim 3600 coronarum, pro decano 3200, pro reliquis vero canonicis 2800 coronarum; omnes canonici exceptis duobus proprias aedes possident; canonici patronatus caesarei communem possident massam, scilicet sortem investitam in obligationibus, cuius proventus inter illos dividuntur; praepositurae incorporata est parochia Radmannsdorf,²⁵⁵ sed tantummodo quoad proventus; in quantum proventus e propriis aedibus, qui partim elocantur, atque e massa communi congruam non attingunt, in tantum e fundo religionis compleatur.

²⁵⁵ Radovljica.

Massa communis pro distributionibus quotidianis atque pro missa conventuali non datur; ast pro fabrica ecclesiae cathedralis et pro cultu in eadem fundus datur separatus, quem decanus capituli administrat.

Cum ecclesiae cathedrali coniuncta est **parochia**; vi decretorum visitoris apostolici ex anno 1621 parochum nominat episcopus et quidem unum e numero canonicorum, cui curam animarum exercendam [28] quatuor chori vicarii additi sunt.

55. Iam in diplomate foundationis de die 6. decembris 1461 capitulo iniunctum fuit, ut **statuta convenientia** condantur. Primum exemplar statutorum capitularium anno 1519 conscriptum, ast demum anno 1574 confirmatum fuit. Decursu temporis tum haec statuto capitulo saepius in memoriam revocabantur, tum nova decreta edebantur. Demum evenit, ut quaedam e primis constitutionibus oblivioni darentur et quoad iura et obligationes canonicorum diversae consuetudines exorirentur, quae usque ad nostra tempore observabantur. Urgentibus ordinariis urgenteque S. Congregationis Concilii rescripto dato die 24. februarii 1905 capitulum nova statuta, quibus chorale servitium ad iuris et foundationis normam magis concinue ordinaretur, confecit.

Quas constitutiones Sancte Sedi approbandas vel corrigendas misi easque vigore facultatum a Sanctitatis Sua Pio papa X. die 22. februarii 1910 obtentorum imperitis dispensationibus necessariis die 19. martii 1910 approbavi et quidem pro decennio, ergo usque ad annum 1920. Inde a 1. aprilis 1910 constitutiones approbatas capitulares observant.

56. **De modo choralis servitii**, in quantum a iure communi discrepat, docebunt sequentes dispensationes, quae praefatae approbationi adiectae fuerunt:

- a) Dispensatio a 2. e 3. missa in diebus ferialibus et vigiliis.
- b) Dispensatio ab applicatione missae conventualis utpote quae a fundatione pro serenissimis fundatoribus celebrari debet.
- c) Dispensatio ab obligatione recitandi in choro matutinum cum laudibus exceptis iis festis principalioribus, quae in statutis enumerantur, scilicet in festis immaculae conceptionis B.M.V., epiphaniae Domini, ascensionis Domini, pentecostes, corporis Christi, ss. apostolorum Petri et Pauli, assumptionis B.M.V., omnium sanctorum, dedicationis omnium ecclesiarum. Sacra vero nocte nativitatis Domini, ante festum paschatis, triduo hebdomadae maioris et in die commemorationis omnium fidelium defunctorum matutinum cum laudibus cantu gregoriano persolvitur. [29]
- d) Dispensatio ab obligatione missam conventualem et officium peragere cum cantu exceptis diebus festivis, qui in statutis excipiuntur.
- e) Dispensatio a quibus diis, quae a communi iure discrepant: puto, quod matutini laudamque recitatio pridie sero fiat, ut aliae horae canonicae recitantur tantum, ut missa conventualis ab aliis, quam per capitulares celebratur.

57. **Canonici honorarii** numerantur sex, ergo non ultra mediam partem capitularium.

58. Non tangit dioecesim Labacensem.

59. Canonici praesentes optima fama gaudent in dioecesi excepto uno, qui neuresthenia laborat, proinde officium chorale saepe negligit ibatisque temporibus modum excedit in potu non quidem publice, sed domi.

Canonici inter se sat concordēs sunt consentiuntque etiam cum ordinario paratissimi ad omnia officia et servitia, quae ipsis vi muneris incumbunt vel ab ordinario desiderantur, quod imprimis de canonico Joanne Flis, meo vicario generali, dicendum est.

60. Capitulares omnes de negotiis maioris momenti immo et de negotiis minoris momenti cum ordinario deliberant utpote membra consistorii episcopalis; a capitulo vero qua tali consilium vel consensus rarissime requiritur.

61. **Sede vacante** capitulum ad electionem vicarii capitularis omnino libere procedit, ad administrationem bonorum mensae episcopalis vero etiam gubernium civile per officialem a se deputatum concurrit.

62. In dioecesi Labacensi non datur nisi unicum capitulum collegiatum in urbe Rudolfovo (Rudolfwert, quae etiam Novo mesto, Neostadium nominantur). Hoc capitulum ab imperatore Friderico IV. eiusque successore Maximiliano I. anno 1493 fundatum, ab Alexandro papa VI. anno 1496 confirmatum fuit.

Ab initio praeter praepositum adhuc decanum cum undecim canonicis habebat, tempore occupationis Gallicae anno 1810 suppressum anno 1818 gratia imperatoris Francisci I. [30] annuante Sede Apostolica restauratum fuit: ab hoc tempore non constat nisi praeposito, 4 cononici nec non 1 vicario. Huic capitulo incumbit cura animarum; praepositus est parochus parochiae Rudolfovo, canonicis onus incumbit praedicatorum atque confessoriorum, schola vero atque aegroti aliaque negotia curae animarum pertinent ad officium vicarii.

Canonici massam communem possident, cuius administratio ab uno canonicorum sustinetur; redditus inter canonicos ita dividuntur, ut praeposito portio duplex tribuatur; cum vero redditus congruam non attingant, defectus e fundo religionis solvitur. Congrua vero portio pro praeposito annuatim ad 3200 coronarum, pro ceteris canonicis vero ad 600 coronarum determinata est. Vi constitutionum obligantur, ut e proventibus quotannis 1000 coronas ad onera patronatus separentur separatimque administrent, ut obligationibus patronatus facilius satisfierat. Canonici talem summam revera quotannis reponunt et fructuose collocant; ast fructus huius fundi scilicet censum quolibet anno ex diuturna consuetudo inter se distribuere solent.

Capitulum collegiatum **proprias habet constitutiones** et quidem editas prima vice anno 1775 e consensu omnium canonicorum, deinde vero anno 1819 ab imperatore Francisco I. audito ordinario Labacensi. Vigore harum constitutionum, immo vigore consuetudinis vigentis inde a fundatione a canonicis integrum officium non recitatur

in choro nisi ultimo triduo hebdomadae maioris, in die commemorationis omnium fidelium defunctorum et in sacra nocte nativitatis Domini. Reliquis diebus decurrente anno in choro recitantur solummodo horae minores ante meridiem, verspere cum completorio post meridiem; officium nunquam cantatur excepto matutino tenebrarum in hebdomada maiori. Canonici inde a fundatione incumbit onus duarum missarum conventualium: prima celebratur mane a canonicis per turnum, cui canonici non intersunt, secunda absolutis horis minoribus post nonam, cui omnes assistunt quae vero numquam cantatur. Si feriis quadragesimae, quatuor temporum vel in vigiliis festum duplex occurrit, missa de istis feriis nunquam legitur. Missa prima, quae mane celebratur, applicatur semper pro benefactoribus, secunda vero ad libitum celebrantis.

[31] Canonici capituli collegiati aestimatione bona gaudent et nam de vita eorum honesta nemo dubitat; a praeposito melior observantia residentiae et minor familiaritas cum liberalibus desideratur.

Cap. VII. De parochiis, earumque rectoribus.

63. Parochiae omnes de suo **proprio pastore provisae** sunt exceptis duabus valde parvis; causa est: penuria sacerdotum; ast cooperatores multi plures desiderantur, quapropter in multis parochiis cura animarum ita exerceri non potest tam studiose et intensive, prouti tempora exigunt, exempli gratia ob hanc penuriam laborat frequentia sacramentorum, laborant societates religiosas atque opera socialia, immo sacerdotes propter onera nimis gravia ante tempus viribus deficiunt; quae vero penuria post paucos annos finem habebit, nam experientia, quae nunc habetur, fundatam praebet spem fore, ut e seminario puerorum nuper fundato sufficiens numerus statum clericalem eligat.

64. Quaelibet **provisio paroeciarum** fit per concursum qui eo modo peragitur, quo vigore specialis facultatis a Sede Apostolica episcopis ditionis Austro-Hungaricae concessae (die 4. iunii 1880) in Austria peragi solet. Vi harum facultatum examen concursale datur duplex: alterum quoad scientiam, alterum quoad reliquas dotes necessarias vel opportunas ad parochiam providendam. Primum examen, scilicet de scientia bis in anno instituitur et quidem tempore verno mense maio et tempore autumnali mense octobri. Vigore facultatum de die 17. decembris 1901 pro dioecesi Labacensi materia e disciplinis theologicis in duas partes dividitur; e prima parte fit examen tempore verno, ex altera tempore autumnali. Concurrentes ad examen responsa tum scriptotenus tum oretenus coram examinadoribus synodalibus dare debent. Qui examen felici cum successu superavit, infra sex sequentes annos ad quamlibet parochiam concurrere poterit. Examen vero de reliquis dotilem concurrentis immediate ante nominationem ad parochiam instituitur, quem ob finem tres vel quatuor examinadores synodales religuntur, ut mutuo consiliis collatis iudicium ordinario manifestent. Ordinarius vero adhibita etiam propria scientia de qualitatibus concurrentium ulterius progreditur.

[32] Si parochia patronatui subiacet caesareo vel fundi religionis, competentes gubernio notificantur, ita tamen ut tres prae ceteris idonei ad praesentationem commendentur, primo vero loco ille ponatur, cui episcopus parochiam conferre intendit; gubernium hunc primo loco commendatum episcopo semper praesentat. Patrono privato sive laico sive viro ecclesiastico elenchus competentium ex punctis non idoneis mittitur, ut pro lubitu praesentet illum, qui sibi visus fuerit. Si vero parochia liberae collationis est, ordinarius notum facit gubernio competentem, cui episcopus parochiam conferre vult, ut saltem infra mensem respondeat, num a sua parte aliquid contra illum habeat; gubernium ordinarie gratum habet sacerdotem nominatum ab episcopo; difficultates, si occurrunt, iam ante privatim componuntur.

65. Rectores paroeciarum, qua parochi installati, non sunt amovibiles ad nutum.

66. Quinque parochiae iam inde ab initio **incorporatae** sunt ordini teutonico; una parochia anno 1898 incorporata fuit ordini cisterciensium permittente et annuente Sede Apostolica, Fratribus ordinis s. Francisci commissa est administratio duarum parochiarum, una Labaci inde a fine saeculo XVIII., altera penes urbem ab anno 1905; utpote fundata, erecta et provisa ab ipso ordine, licet per se liberae collationis esse deberet.

67. Paroeciae, in quibus cura animarum habitualis penes capitula aliasque personas existeret, non dantur, nisi parochia, quae ad ecclesiam cathedralis pertinet et parochia Rudolfovo, cuius curam capitulum collegiatum gerit (de quibus supra n. 54 et 62).

68. E parochiis liberae sunt collationis 52, patronatus episcopi Labacensis 3, patronatus caesarei 25, patronatus fundi religionis 125, patronatus praepositurae Labacensis 3, patronatus capituli cathedralis 14, patronatus capituli collegiati 11, patroantus parochorum 12; reliquae parochiae sunt patronatus laicalis.

69. **Fundamenta**, quae occasione variarum functionum ecclesiasticarum a parochis percipi solent, in variis parochiis quidem differunt, sed longo usu tacenteque ordinario probata sunt; ast pro foro externo ordo taxarum de die 5. aprilis 1816 [33] a gubernio Austriaco definitur et approbatas viget. Volui quidem ordinem hunc stolae conditionibus modernis adaptare; ast decani desuper interrogati responderunt, melius esse quietam non movere, ne populus immutatione kalarum, quas nunc libenter solvit, perturbetur atque ad oppositionem incitatur et quidem praeprimis a hominibus addictis liberalismo vel socialismo, quique quamlibet occasionem arripiunt, ut populum contra sacerdotes et contra ecclesiam impellant.

Propter taxas vix unquam querelae audiuntur; provenire vero solent ab hominibus in se perversis vel artificione ad querelas excitatis.

70. **Parochi proventibus** gaudent localibus, scilicet e praediis praebendae vel e fundationibus pecuniariis; defectus ad congruam portionem, quae pro parochis summa 1200 vel 1400 coronarum definitur, solvitur a gubernio e fundo religionis; ut defectus probetur, parochi munus suum ingredientes de redditibus localibus, quibus vero stipendia missarum tum manualium tum fundatarum non accensentur, rationem reddere tenentur. Idem dicendum de cooperatoribus, quorum congrua determinatur summa 600 coronarum. Quolibet quinquennio utrisque redditus summa 100 coronarum augmentur.

Ne **bona praebendae** dissipentur curetur obligatione inventarii, in quo omnia bona eorumque immutationes accuratae describuntur, cavetur protocollo conficiendo in ingressu muneris, cavetur praecepto de alienatione bonorum, cavetur variis visitationibus.

Parochi et cooperatores habent, unde honeste sustententur; nam licet portio congrua maior desideratur, nihilominus sacerdotes suis necessitatibus, si parce vivere volunt, satisfacere possunt.

Ecclesiis parochialibus sat provisum est bonis immobilibus, variis piis fundationibus et [34] eleemosynis fidelium, quae quolibet die dominico et festivo colliguntur. Eodem modo ecclesiis quoque filialibus provisum est. Verum quidem est, istos redditus propter hodiernam paupertatem populi, quae indies crescit, nec non propter maiores expensas ecclesiarum, sumptibus ecclesiarum vix sufficere. Ne vero bona ecclesiarum pessumdentur, cautum est iisdem mediis ac de bonis praebendarum nec non rationibus de redditibus et expensis ecclesiarum, quae quotannis ordinariatus revidendae proponi debent.

71. Parochi omnes canonicam domum habent; in maiori parte parochiarum cooperatores in eadem domo cum parochis habitant, vel habitatione separato communem saltem mensam cum parcho habent. Synodo dioecesana prohibetur, ne separatio a mensa absque permissioni ordinarii inducatur. Communem habitationem insperare in locis, ubi non est, non videtur opportunum et quidem propter expensas, quae ad canonicam domum ampliandam a populo requiri debereat.

72. De **cohabitatione mulierum**, quae ad famulitium necessariae sunt, leges ecclesiae communes in nostra synodo II. iterum inculcatae fuerunt; desuper invigilare tenentur decani. De visitatione canonica episcopo ratio reddi debet a parcho de qualitatibus congruae aliarumque famularum, ast fundatum est dubium, num parochus peccator veritatem sit dicturus. Hinc inde mandavi, ut ancilla suspecta e domo canonica amoveatur.

Multis parochis serviunt personae consanguineae, de quibus nihil ordinavi, licet iuniores fuerint atque licet in domu canonica cum parochis cooperatores quoque vivant. Familiae consanguineorum cum filiis et nepotibus in nostris domibus parochialibus non vivunt excepto uno casu, quem vero propter probitatem parochi toleravi.

73. **Libri parochiales**, qui matriculae dicuntur, in omnibus parochiis tenentur, in quos parochi omnes casus baptismi, matrimonii et mortis accurate iuxta canonicas et civiles praescriptiones notariae debent. In canonica visitatione de his matriculis [35] inquiritur, num legitime conscriptae sint; parochos hac in materia vere negligentes non inveni nisi duos, quos vero comminatione poenarum ecclesiasticarum ad officia compuli.

Novissima lex, qua matrimonii in libris baptismi notari debent, ab omnibus observatur; urgetur etiam, ut de matrimoniis contractis inter coniuges ortis ex aliis parochiis parochi istarum certiores reddantur. Talis certioratio valde desideratur a parochis fungentibus in America, quorum pauci tantum huic legi satisfacere solent.

Libri confirmatorum, status animarum, tabellae et libri missarum fundatarum et manualium fere ubique diligentissimae, prouti nostra synodus II. omnibus inculcavit, conscribuntur; negligentiae e humana fragilitatae hinc inde occurrentes tempore visitationis corriguntur.

74. **De tabulario** synodus II. mandavit, quomodo disponi debeat; in plurimis parochiis, ast non in omnibus, tabularia ita ordinata sunt naviterque custodiuntur; diviso vero in duas partes, in publicam et secretam, nullibi invenitur utpote in nostra dioecesi nunquam praescripta.

75. **Debitum residentiae** servatur, si unus vel alter casus non imputatur.

76. Parochi omnes diebus **festis missam pro populo** applicant, sacrasque functiones, prouti in nostra dioecesi usu venerunt atque a synodo II. praeceptae sunt, parochi omnes celebrant.

A parochis et cooperantibus omnibus diebus dominicis nec non festis **sermo ad populum** habetur; tempore pomeridiano catechismus explicatur pro adultis; pro pueris vero instructio ope catechismi peragitur in scholis, quas ab anno 6. usque ad 12. frequentare tenentur; idem fit in scholis repetitoriis, in scholis pro progressu in variis artibus et opificiis, in scholis quoque oeconomicis; pueri et puellae absoluta schola usque ad annum 16. saltem sex vicibus circa tempus quadragesimae ad examen e catechismo convocantur; iuvenes et [36] puellae aetate maiores quolibet anno semel et quidem ante communionem pascalem convocantur, ut ex uno capite catechismi examinentur, de quo prius per aliquot hebdomades sermones catechetici pronuntiati fuerunt. Ita iuxta mandata synodi II. tempore visitationes omnes fere sacerdotes de fructu operum praefatorum gloriantur. Negligentes quidem inveniuntur, ast non multi.

77. Plurima pars sacerdotum nullam dat causam querelis vere fundatis relate ad excipiendas confessiones, ad distribuendam sacram eucharistiam, ad curam aegrotorum.

78. Affirmandum collationem baptismi celebrationemque copulationis matrimonialis fieri semper in ecclesia et secundum Rituale dioecesanum a Sancta Sede anno

1844 pro nostra dioecesi confirmatum, quod vero a Romano vix discrepat si excipias interrogationes in collatione baptismi atque in celebrando matrimonio, deinde orationes in distribuenda s. eucharistia extra missam, orationes in administratione viatici graviter decumbentibus, ad excitandos pios affectus et orationes in coemeterio post sepulturam, quae lingua vernacula peraguntur.

79. Fideles, qui **sectis secretis** notorie addicti essent, in nostra dioecesi non dantur, nisi his viri, illi haud numerosi accensendi sunt, qui de qua »liberi pensatores« de suo atheismo gloriantur, siquaque atheismi publice gestant; casus, quo extra ecclesiae sinum viventes, sacramenta in extremis deposcerent, nullus occurrit, neque casus, quo defuncti extra sinum ecclesiae christiano sepeliri more a consanguinesi volunt. Suicidis vero sepultura ecclesiastica denegatur, nisi e testimonio medici de non imputabilitate suicidae constant, quo casu sepultura modo simplicissimo permittitur.

80. Qoad aetatem eorum, qui **ad primam communionem** admittuntur, decreta Pii papae X. de 8. augusti 1910 ubique et libentissime servantur et quidem iuxta instructiones ab ordinario desuper publicatas.

81. Laetabundus profiteri debeo, a multo maiori parte parochorum et cooperatorum nihil omitti eorum, quae ad fideles roborandos in fide, provocandos ad frequentiam sacramentorum, etiam ad communionem quotidianam, et ad continendas eos in christiano vitae more et puritate, conducunt, quem in finem non solummodo consueta sui officii munera adimplent, sed ad alia quoque media recurrunt et quidem:

- a) licet physice impossibile sit praecones et confessarios extraordinarios saepe advocare, nihilominus ad nonnullis parochis in singulis casibus religiosi invitantur, persaepe vero [37] parochi et cooperatores vicini tum in confessionibus excipiendis, tum in praedicatione verbi Divini **semet invicem adiuvere** solent.
- b) **missiones** in omnibus parochiis quolibet septennio vel saltem quolibet decennio celebrantur.
- c) **devotiones** ab ecclesia probatae non solummodo a parochis procurantur, sed a populo quoque desiderantur; magis in usu illae sunt, quae a synodo II. praeceptae vel commendatae fuerunt, scilicet: tempore adventus missa »Rorate«, triduum in honorem s. Joseph, devotio Mariana mense maio, devotio novemdialis in honorem S. Spiritus ante pentecosten, triduum in honorem s. Cordis Iesu tempore festi ss. Cordis, solemnitas ipsa S. Cordis, devotio s. rosarii mense octobri respective decembri, cultus s. Cordis qualibet prima domenica cuiuslibet mensis, expositione Sanctissimi per integram horam, adoratio Sanctissimi per integrum diem a hora sexta mane usque ad horam sextam vespereae quotidie per turnum parochiarum, devotio viae crucis tempore quadragesimae et quatuor temporum, qualibet dominica in quadragesima concio de passione Domini, expositio Sanctissimi per totum diem vel saltem semel per aliquot horas triduo ante feriam IV. cinerum.

- d) vix datur parochia, in qua non solum maioris aetatis, sed etiam pueri et puellae non invitentur, ut piis unionibus, sodalitatibus vel consociationibus nomen dent.
- e) Affirmandum est iterum vix dari parochum vel cooperatorem, qui non institueret et foveret varia opera socialia, prouti iam in synodo nostra I. praecipiuntur vel saltem commendantur.

Cap. VIII.

Art. I. De seminario dioecesano.

82. In dioecesi Labacensi **duplex datur seminarium**, scilicet maius et minus.

Fabrica **seminarii maioris** magis vetusta est nimirum ultra ducentos annos; regulis disciplinaribus respondet sufficienter, minus vero regulis hygienicis, nam atria habet angusta, hortum vero nullum. Inde ab uno anno alumnis hortum destinaui prioris seminario minoris, qui solummodo aliquot passus a maiori distat, ut recreationis causa in illum semet conferre valeant; in hoc seminario ad summum 90 alumni [38] habitare possunt; seminarium a quibuslibet servitutibus omnino liberum est.

Seminarium vero minus, situm in parochia s. Viti 6 kilometer ab urbe Ljubljana distans, aedificium omnino novum est; regulis disciplinaribus et hygienicis omni ex parte respondet, alumnos 380 facile continere potest, insuper spatium quoque sufficiens pro professoribus, praefectis, pro famulis et pro scholis super est; possidet atria ampla, hortumque permagnum.

83. Expensae seminario maioris a gubernio e fundo religionis solvuntur et quidem pro quolibet alumno 460 coronarum; aere alicuo non gravatur.

Seminarium vero minus cuius aedificatio pro qua 2 milliones coronarum et ultra expendi, anno 1901 inchoata, anno 1910 omnino perfecta fuit, redditus obtinet sequentes: a) ab 348 alumnis circa 100.000 coronarum, b) de stipendiis missarum in festis suppressis circa 8000 coronarum, c) e fundationibus missarum, quae ante 50 annos iam existebant, circa 11000 coronarum, d) e bonis antiquioris seminario minoris, quod anno 1848 fundatum ad summum 60 alumnos continere potuit, nunc vero ad novum seminarium translatus fuit, circa 5800 coronarum. Cum vero expensae summam 150.000 coronarum attingant, defectus reddituum circa 25000 coronarum e donis cleri et populi compleri debet.

Hoc seminarium aere alieno gravatur et quidem: a) 280 millia coronarum e capitali sorte prioris seminario minoris obtenta facultate a S. Congregatione Concilii die 19. februarii 1905, n.o 5478/1 sub lege tamen sortem redintegrandi annuis ratis iuxta vires expletis operibus constructionis novi seminario; b) iterum 100 millia coronarum ex eadem sorte expendi ad constructionem perficiendam permittente gubernio nec non Sua Sanctitate; c) circa 70 millia coronarum cassae parsimoniali populari

debentur; cassa scilicet ista omnes expensas decurrente anno curat sub conditione, ut proventur omnes in illa collocentur ita ut debitum hoc semper fluctuet.

Nunc completa constructione aedificii (anno 1910) atque completo gymnasio (anno currente) stabilitisque expensis pro quolibet anno, obligatio mihi incumbit, fundum [39] colligere redditusque ita augere, ut expensis omnibus satisfaciam. Deo dante finem hunc in aliquot annis assecuturus sum. Quo fundo constituto summam quoque debitum priori seminario minori rependere potero.

In seminario minori annuatim 400 coronarum qua pensio persolvi deberet, ast maior alumnorum pars propter paupertatem ad pensionem multo minorem obligatur, immo nonnulli omnino gratis aluntur atque educantur.

84. **Rector seminarii maioris** est Iosephus Lesar, natus 13. septembris 1858, s. theologiae doctor, professor studii biblici novi foederis, canonicus honorarius, omnino aptus ad munus rectoris. In regimine adiuvat illum a) Franciscus Ferjančič, qua vicerector et oeconomus, natus 1. decembris 1867; b) Aloisius Stroj qua spiritualis, natus 15. iunii 1868; c) Franciscus Grives qua studiorum praefectus, natus 19. octobris 1878. Omnes muneri suo digne satisfaciunt conanturque serio, ut alumni in scientia et pietate convenienti promoveantur.

Rector seminarii minoris simulque director gymnasii est Joannes Gnidovec, natus 29. septembris 1873, doctor philosophiae promotus in universitate Viennensi, vlade pius, revera prudens, in regimine suavis et fortis. In regimine adiuvatur ab uno oeconomus et septem praefectis. In conferentiis, quas qualibet hebdomada tenent, de disciplina et educatione deliberant, consilia capiunt, resolutiones concludunt, atque executioni dant. Successus docet, rectorem cum praefectis in promovenda educatione atque sustinenda disciplina valde esse habiles.

85. In seminario maiori director spiritualis datur, qui preces meditationesque dirigit, eloquentiamque sacram, liturgicam et ascetism docet, confessiones vero alumnorum numquam excipit; qua confessarii varii viri religiosi qualibet hebdomade statuto die in seminarium ad confessiones excipiendas venire solent.

In seminario minore speciali director spiritualis non datur, rector et praefecti exercitia spiritualia, ut [40] orationes, s. missam, conciones, conferentias asceticas et paedagogicas curant; ad confessiones excipiendas viri religiosi deputati sunt, qui statuto die hebdomadae in instituto comparent; aliis vero diebus duo professores, quibus alumni confidunt, praesto sunt.

86. Pro utroque seminario urgente S. Congregatione ante aliquot annos deputatos a concilio tridentino praescriptos, elegi respective eligere mandavi, ast fateri debeo, excepta una vice illos in consilium numquam fuisse vocatos, eo quod de disciplina nec non de oeconomia per directionem, prouti apud nos constituta est, sat sufficienterque provisum mihi esse videtur. Quia vero talis institutio deputatorum Romae semper urgetur, conabor praescriptis istis saltem tempore sequentis synodi dioeclesanae satisfacere.

87. **Profesores** pro seminario maiori excepto rectore in aedibus privatis habitant. Professores vero, qui in seminario minori munere professorum funguntur, omnes in seminario ipso habitacula ipsis convenientia habent, sunt numero 20. Nullum habeo causam conquerendi de illis, nam omnes scientia et vita sacerdotali condecorati sunt.

88. In seminario maiori anno curren- te alumni dantur 93, quorum 3 extra seminarium in collegio religioso habitare coguntur; in seminario vero minori nunc studiosi 349 degunt educanturque. Externi non dantur neque in seminario minore, in quod novi studiosi non recipiuntur nisi in primam vel secundam classem, de quibus iure teneri potest, non esse corruptos.

Alumni seminarii maioris omnes, neutro excepto ad statum sacerdotalem aspirant. In seminario vero minore prae ceteris praeferuntur pueri, qui putant se ad sacerdotium esse vocatos; admittuntur autem et iam pueri, qui explicite non asserunt, se ad sacerdotium aspirare, dummodo vocationem sacerdotalem neque ipsi, neque parentes excludant. Nam, quis iuvenum in hac aetate de sua vocatione omnino certe esse possit? Extra dioecesim solummodo duo alumni instituuntur, et quidem studiorum causa in Collegio Hungaro-Germanico Romae.

89. Aetate valde differente solummodo alumni seminarii minoris convivere debent; cautum est, ne iuniores cum illis, qui aetate proveciores sunt, nimis familiata communicent, omnes vero prima classe usque ad octavam paulatim progrediuntur disciplinisque instituuntur, quae respectivae classi convenit.

[41] 90. In seminario maiore disciplinae excoluntur prouti ab episcopis Austriacis praescriptae sunt; sacramentum poenitentiae a clericis qualibet hebdomadae, vel saltem infra quatordecim dies percipitur; ad synaxim vero plurimi quotidie, alii pluries vel saltem semel in hebdomade accedere solent; exercitia per quinque integros dies fiunt semel in anno pro omnibus, per tres integros dies pro clericis, qui ad subdiaconatum, per unum vero pro iis, qui ad diaconatum vel ad presbyteratum promovendi sunt.

In seminario minore frequentia sacramentorum in primis post decreta Pii papae X. invaluit; multi ad s. communionem pluries qualibet hebdomada, fere omnes saltem qualibet dominica accedunt; ad pietatem conferentiis, cultu s. Cordis Iesu, congregatione Mariana et exercitiis spiritualibus exitantus, quae quotannis per tres completos dies et quidem seorsim pro iunioribus et seorsim pro aliis instituuntur.

91. **Studia theologiae et philosophiae** absolvuntur quatuor annis; philosophia thomistica per duos annos bis in qualibet hebdomada traditur; lingua adhibetur Latina excepta historia ecclesiastica, quae lingua Germanica et theologia pastoralis, quae lingua Slovenica explicatur; explicatio ope auctorum et examen sibi invicem succedunt; ad finem cuiuslibet semestri examen fit de universa materia, quae pertractata fuit.

Explicationi theologiae dogmaticae tum generalis tum specialis servit synopsis auctore Tanquerey, S.I.,²⁵⁶ philosophiae Donat S.I.,²⁵⁷ Tongiorgi (Ethica),²⁵⁸ studio biblico praelectiones Rudolphi Cornely, S.I.²⁵⁹ et commentarii auctore Klofutar,²⁶⁰ professore Labacensi; studio historiae liber auctore Marx;²⁶¹ studiis theologiae moralis libri auctore Noldin, S.I.,²⁶² explicationi iuris canonici liber auctore Aichner,²⁶³ studio theologiae pastoralis liber auctore Zupančič,²⁶⁴ professor Labacensi. Omnes libri spiritu vero ecclesiastico imbuuntur.

Praeter istas disciplinas traduntur adhuc scientia socialis, ars ecclesiastica, eloquentia sacra atque cantus gregorianus. In sacris caeremoniis et cantu liturgico clerici sufficienter instituuntur.

In seminario minori ea omnia studia perficiuntur, quae a gubernio pro gymnasiis praescripta sunt et quidem eodem ambitu eademque methodo, quapropter gymnasium iure publicitatis donatum est.

92. Alumnis lectio foliorum et diariorum prohibetur prouti in Motu proprio »Sacrorum antistitum« praescribitur.

[42] 93. In seminario maiori cum singulis clericis vix unquam colloquor; bis vel ter in anno omnibus simul congregatis sermonem circumstantiis convenientem habeo; insuper neoordinatis practicos dare consuevi instructiones pro cura animarum; examinibus quoque in uno vel altero semestre quotannis assisto; de pietate et profectu rectores atque catalogi testantur.

Seminarium minoris quotannis saepius visitare mihi proposui; plurimam rem habeo cum rectore et oeconomo; professores vel praefectos vel singulos vel congregatos alloquar; iuvenes visito per divisiones vel etiam omnes simul; de profectu vel de eventibus munus favorabilibus certiore me reddit rector, qui de omnibus saepius mecum deliberat.

²⁵⁶ Adolf Tanquerey, sulpicianski pater (1854–1922), *Brevis Synopsis Theologiae Dogmaticae Fundamental*.

²⁵⁷ Joseph Donat, S.J., profesor v Innsbrucku, *Critica*, Oeniponte 1915; *Ethica specialis; Summa Philosophiae christianae*.

²⁵⁸ Salvator Tongiorni, S.J. (1820–1865), *Institutiones philosophiae*, 3. vol., 1861.

²⁵⁹ Karl Joseph Cornely, S.J. (1830–1908), biblicist.

²⁶⁰ Lenart Klofutar (1819–1901), biblicist.

²⁶¹ Joseph Marx, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*, Trier 1913.

²⁶² Hieronymus Noldin, S.J. (1838–1922), *Summa theologiae moralis*, 3. zvezki, 1902.

²⁶³ Simon Aichner, profesor cerkvenega prava v Innsbrucku, *Ius canonicum, Corpus Iuris canonici*.

²⁶⁴ Anton Zupančič, *Duhovno pastirstvo*, samozaložba, Ljubljana 1885.

94. In **promotione alumnorum ad ordines** nullum speciale scrutinium habetur; qui studia requisita absolverunt atque a rectore seminarii non repulsi sunt, ad ordines promoventur; ante tonsuram et ante quatuor ordines minores exercitia habentur per quinque integros dies; collationi subdiaconatus praemittuntur exercitia per integros tres dies, collationi vero diaconatus et presbyteratus per unum diem; nam iuxta usum perantiquum in nostra dioecesi observatum ordines maiores conferuntur interposito tantum uno die inter unum et alterum (ordinarie 10. 12. 14. iulii); ad sacros ordines omnes titulo fundi religionis promoventur.

95. Ultimo quinquennio in seminario nihil extraordinarii accidit.

96. **Rusticationis domus** nulla datur, neque spem de comparanda tali domu concipere possum et quidem propter defectum pecuniae ad constructionem domus et ad sustentandos alumnos per integros duos menses et amplius.

Tempore feriarum clerici cum sacerdotibus frequentes conveniunt: normae quomodo parochis ordinarium de agendi ratione alumnorum tempore, quo domi morantur, certiores reddant, usque ad tempora novissima nullos datae fuerunt; ante duos annos demum tales dedi, ast effectum optatum consecutus non sum.

[43] 97. Clericos post susceptum ordinem presbyteratus aliquos misi vel Viennam in institutum ad s. Augustinum, alios duos Oenipontum²⁶⁵ in collegium iesuitarum, alios quatuor Romam in institutum Hungaro-Germanicum, duos in institutum dictum »Anima«, unum in institutum biblicum patris Fonck,²⁶⁶ insuper duos misi in academiam pro musica sacra, unum in illam pro arte christiana.

98. Ut pro seminario minore sufficientem numerum professorum acquirerem, inde ab anno 1899 curavi, ut sacerdotes boni praediti dotibus publicas universitates studiorum frequentent ibique tentaminibus superatis publicam approbationem obtineant; undecim approbationem iam obtinerunt, sex vero brevi obtinebunt; cum in aliquo collegio recipi non potuerint, saltem id consecutus sum, ut omnes simul cohabitarent communemque mensam habuerint.

99. A servitio militari clerici in Austria liberi sunt.

100. Reiecti vel dimissi ab aliis seminariis vel institutis religiosis in nostrum seminarium non admittuntur.

²⁶⁵ Innsbruck.

²⁶⁶ Po naročilu papeža Pija X. je profesor za eksegezo Nove zaveze v Innsbrucku Joahann Christoph Leopod Fonck S.J. 7. maja 1909 ustanovil Biblični inštitut v Rimu.

Art. II. De seminario interdioecesano.

101. Tale seminarium pro dioecesi Labacensi non existit.

Cap. IX. De institutis religiosis virorum.

102. **Religiosi** omnes, quos iam supra cap. I. recensui, in suis conventibus habitant, habitu sibi praescripto incedunt alunturque sumptibus proprii conventus; eiecti a suis superioribus nulli in dioecesi Labacensi commorantur; sunt vero nonnulli legitime dimissi, qui in cura animarum exceptis duobus vitam sacerdotalem ducunt obligationibusque suis satisfacere satagunt.

103. Religiosi munera obeunt sui ordini propria, **scholas**, quas p. franciscani et salesiani habent, episcopus invigilare pro lubitu potest; qui **curam animarum** exercent, nempe franciscani et cistercienses, visitationem episcopi canonicam libenter admittunt in omnibus, quae ad curam animarum pertinent.

104. Eleemosynas a populo non quaerunt nisi patres capucini in parochiis, in quibus parochos adiuvat nec non fratres misericordiae in tota provincia; querelae fundatae tantummodo [44] contra unum fratrem misericordiae ad me pervenerunt, qui vero admonitus a superioribus in Americam aufugit.

105. In exercitio iurisdictionis cum regularibus nullum offendiculum habeo.

106. Congregatio dioecesana nulla adest.

Cap. X. De institutis religiosis mulierum.

107. **Mulieres religiosae** omnes pie vivunt, scandala fidelibus nulla data sunt, licet hinc inde rumores de religiosa, quae non obedit, rixas parat vel conventum perturbat, in populo spargantur; causae rumoris sunt paucae religiosae, quarum vocatio dubia sit, vel quae aliquo morbo laborant corporis vel animae.

Monasteria, quae praelatis subiecta essent, in dioecesi Labacensi non dantur. Sorores misericordiae e domo matrici Graecensi respective Parisiensi a iurisdictione ordinarii exemptae a lazaristis diriguntur atque invigilantur.

108. Circa clausuram leges canonicae omnino servantur.

109. In omnibus domibus religiosarum redditus pro indigentis quotidianis expenduntur, sortes capitales vel in cassis parsimonialibus vel in titulis debiti publici investitae sunt; ad quamlibet alienationem licentia petitur ab ordinario vel a Sede apostolica.

Ursulinae et carmelitanae rationem administrationis ordinario quolibet tertio anno ante electionem priorissae reddere solent; ab aliis talem rationem numquam requisivi.

110. **Pro confessione** monialium decreta apostolica ubique accurate servantur.

111. **Ursulinae** scholas habent pro puellis elementares et civiles, duo paedagogia, duo infantilia, ter scholas oeconomicas, immo etiam industriales.

Sorores caritatis schola puellarum occupantur inserviuntque in nosocomiis, orphanotrophio, morodocheo, valetudinario nec non publicis carceribus.

Sorores scholarum III. ordinis s. Francisci praesunt orphanotrophio societatis s. Vincentii pro pueris atque tribus scholis oeconomicis puellarum.

[45] **Sorores scholarum pauperes de Nôtre – Dame** dirigunt duo instituta pro puellis atque scholas quae a puellis frequentantur.

Sorores misericordiae a s. Cruce commissum habent asylum puellarum.

Praefatae sorores omnes tum a populo, tum a civili potestate valde laudantur, magnaeque honore habentur. E visitatione canonica mihi compertum est, eas omnes exceptis quibusdam casibus humanae fragilitatis in obedientia, paupertate, mutua caritate et vera pietate erga Deum cum magna populi aedificatione vivere.

112. **Sorores misericordiae a s. Cruce** ad servitia infirmorum in domibus privatis vocari solent; cautelae adhibentur, prouti a statutis praecipiuntur. Id valet de sic dictis »virginibus«, quae a sororibus caritatis s. Vincentii utpote ab illis dependentes, ad servitia infirmorum mittantur.

Sorores scholasticae s. Francisci rem domesticam in asylo puerorum nec non in instituto adiacente pro discipulis gymnasii publici administrant; scholam quoque elementarem puerorum tenent; rector instituti curat, ne quid inconueniens accadat et revera tale quid nunquam accidit.

Sorores caritatis s. Vincentii e domo matrici Zagrabiensi in seminario minore rem domesticam opitulantibus nonnullis famulabus et famulis curant; cum clausuram habeant, quae omnibus alumnis severe prohibita est et cum rector atque oeconomus seminarii desuper invigilent, periculum peccati omnino remotus est, neque praeteritis octo iam annis ullus casus, qui deplorandus foret, accidit.

Sorores quaestuant hinc inde per dioecesim eleemosynam quaerunt; quod nunc id raro accidit, eo quod animarum pastores propter molestias id aegre ferant, de aliquo accidente inconueniente mihi nihil innotuit.

113. Instituta vere dioecesana non habentur. Est autem quaedam virgo nobilis (con-
tessa), vere pia et devota, quae inde ab octo annis puellas congregat, ut infantes neglectos in privata domo, quam sibi comparavit, nec non infirmos per domos curent. Praeter domum [46] propriam in Šiška penes Ljubljana, cuique nomen »Asylum angelorum« imposuit, iam tres filiales possidet: in una filiali puellae aegrotis per do-

num inserviunt atque infantes neglectos educant; in altera praeter curam aegrotorum infantile dirigunt; in tertia curam gerunt puellarum, quae in fabrica loci occupatae sunt. Tum a populo, tum a civili potestate magni habentur [sic!]. A me qua ordinario nondum sunt confirmatae qua religiosas, sed tantummodo qua privata societas »sororum ab angelo custode« admissae.

Puellae ad praefatam societatem, cui fundatrix praesidet undequaque confluunt, recipiuntur qua candidatae a patre franciscano in tertium ordinem s. Francisci admittuntur formula, quae pro tertiariis valet, fiuntque tertiariae. Fundatrix vota non postulat, sed proprio arbitrio singularum relinquit, num coram confessario vota emitte-tere velint. Plures votum castitatis perpetuum vel temporarium, immo votum quoque paupertatis et obedientia ad tempus commorationis in hoc asylo emiserunt. Expleta tempore candidaturae, quod a 6–12 menses perdurat, novo habitu, qui illi congregationum religiosarum omnino similis est. Cum haec vestis aliis religiosis, quibusdam sacerdotibus et mihi displicuerit, interpellavi fundatricem, cur talem habitum elegerit? Respondit, quia in servitio infirmorum tali habitu a rebus inconvenientibus securius praeservantur, et apud infantes maiori auctoritate gaudent.

Ducunt vitam vere piam et pauperem, obedientia et mutua caritas revera praestatur, etiam ardo praefinitus adamussim servatur imprimis ultimis mensibus, cum quaedam virgo magis adulta et quae per sedecim annos congregationi cuidam religiosae in America adscripta fuerat, munus magistrae candidatarum demandatum exercet.

Sustentantur autem proventus sortis capitalis, quam fundatrix adhuc possidet, e parva pensione soluta pro cura infantum, ex eleemosynis infirmorum, quibus sorores inserviunt atque collectis a populo per sorores quaestuant.

Ego usque nunc magis passive opera harum virginum observabam, nunc demum visitationem peregi, unde compertem habeo, quae supra retuli.

[47] **Cap. XI. De populo generatim.**

114. Populus generatim vitam ducit christianam, **vitia publica**, quae in quibusdam locis invaluerunt, sunt: perpetuae rixe, unde maledictiones, sed rarissimae blasphemae, odia et lites in foro iudiciali oriuntur; excessus in potu vini, vel crematorum; vagationes nocturnae iuvenum, unde colloquia, immo actiones quoque obscenae et alia inconvenientia originem ducunt.

115. Dominicis et diebus festis fideles generatim ab operibus servilibus abstinere et missam audiunt, quod etiam de festis nuper abrogatis valet, quae iuxta instructiones Suae Sanctitatis ea cum solemnitate celebrantur, qua prius celebrata fuerunt. Exceptiones, quae fundatas non essent, raro obveniunt.

116. Eadem conscientiosa observantia etiam circa abstinentiam, ieiunia et praeceptum paschale ubique viget.

117. Cum in dioecesi Labacensi ab initio saeculi undevigesimi per quinquaginta annos iansenismus a sacerdotibus fere omnibus propagatus fuerit, quid miremur, si circa sacramenta usus pessimus invaluerit. Fideles praecipue viri et iuvenes raro, et quidem semel vel ad summum bis in anno, ad sanctam communionem accedere solebant. Qui usus pessimus, licet inde a 30 annis sacerdotes plurimi omne conatum adhibuerint, ut tolleretur, ultimis demum temporibus fere ubique et omnino evulsus fuit. Nunc **de frequentia sacramentorum** dicendum est:

Viri pro maiori parte quater vel quinquies per annum ad s. communionem accedunt; augetur vero numerus eorum, qui saepius immo quolibet mense id faciunt.

De iuvenibus idem fatendum est; saepius vero accedere assuefiunt iuvenes, qui nostris associationibus nomen dant.

Feminae uxortae fere ubique et omnes quolibet mense, plures etiam saepius in mense, quaedam fere quotidie ad synaxim veniunt.

[48] **Puellae**, praepriis illae, quae congregationi Marianae adscriptae sunt, pro maiori parte saltem quolibet mense semel vel bis, multae etiam qualibet hebdomada semel vel pluries ad s. communionem accedere solent.

Infantes utriusque sexus frequentem communionem valde amant et desiderant; primo anno scholastico vel saltem secundo ad sacramenta iam admittuntur; postea vero fere omnes quolibet mense, multi qualibet secunda hebdomada, vel etiam qualibet dominica, immo pluries quoque in hebdomade veniunt.

Obstacula frequentioris usus sunt: itineris ad ecclesiam longitudo vel difficultas, parentes assueti usui temporis iansenistici, immo pluries etiam sacerdotes ipsi negligentes.

118. Parentes omnes solliciti sunt, ut recentes natis **baptismus** statim conferatur; oppositio contra collationem baptismi raro occurrit; tempore mei muneris non obvernerunt nisi tres vel quatuor casus. Non baptizati non dantur, eo quod baptismus etiam lex civilis praecipiat.

119. **Matrimonia civilia** nulla dantur. Concubinitus ruri rarissimi sunt, frequentiores vero in urbibus, in quibus augetur numerus hominum, qui christianam vitam non curant, vel qui liberalismo vel socialismo nomen dederunt.

120. In dioecesi Labacensi, quae fere exclusive nonnisi catholicos complectitur, **matrimonia mixta** raro occurrunt. Occurrunt vero magis in urbibus vel in locis fabricarum, cum in urbes et talia loca homines diversae confessionis confluant. Fideles a tali matrimonio parochi avertere student. Num vero conditiones de educatione proles et aliae servantur, num pars catholica fidelis permanserit, mihi non est notum.

121. Parentes curant filios suos christianis moribus instituere tam diu, quamdiu sub eorum potestate manent; si vero filii derelicta domu paterna alias regiones, Germa-

niam vel Americam, petunt, persaepe omnis contactus eorum cum parentibus dissolvitur, quapropter permulti omnino prolabuntur.

122. Fideles graviter decumbentes **extrema sacramenta** deposcunt. Funera civilia usque adhuc nulla contigerunt. [49]

123. Plurima pars fidelium ad **comitia** eligit viros Deo et ecclesiae devotos; alii fidelium ab agentibus liberalibus, qui mendaciis et calumniis utuntur, decepti vota sua hominibus dant, qui religioni et libertati ecclesiae minime favent.

124. **Sectae secretae**, praesertim massonicae, in Austria prohibitaе sunt. Ast non obstante hac prohibitione certum est, plures viros melioris conditionis talibus sectis nomen dedisse.

Socialismus a dioecesi Labacensi fere omnino exulat; non datur nisi in quatuor vel quinque locis, ubi operarii in fabricis et fodinis occupantur; propagationi eorum organisatio opponitur operariorum christiano socialis, quae catholico folio »Naša luč« continetur et dirigitur. Praxis spiritismi non habetur.

Cap. XII. De iuventutis institutione et educatione.

125. In dioecesi Labacensi dantur scholae elementares, scholae civiles, scholae, quibus scholis elementaribus absolutis iuventus uberius instruitur in materia et dexterritate requisita pro speciali vocatione, scholae industriales, scholae mediae, scilicet gymnasiales, reales et paedagogium.

Omnes scholae **variis consiliis diriguntur**: consilio provinciali, consilio circuli politici et consilio locali. Cum inde a sex annis pars catholica maioritate gaudet in comitiis provincialibus, lex scholaris ita reformata fuit, ut in omnibus fere consiliis viri catholici liberalibus praevaleant; fere ubique sacerdotes primus in his consiliis partes tenent.

Libri adhibiti in scholis, praecipue illi in scholis elementaribus veritati catholicae non repugnant; catechismus ruri a pastoribus animarum, in urbibus vero a catechetis, quorum electio ab ordinario dependet, traditur; oratio ante et post scholam communis ab omnibus peragitur, magistri unius vel alterius negligentia vel oppositio a consilio scholarum non toleratur; susceptio sacramentorum ter per annum omnibus discipulis praecipitur, item [50] assistentia missae et concioni; sunt quidem in scholis elementaribus plures magistri omnino liberales, immo athei, ast a consilio scholarum provinciali severe puniuntur, si innotescit eos in schola contra fidem vel religionem in genere aliquid dixisse vel fecisse; id valet etiam de professoribus mediarum scholarum, qui doctrinas contra veritatem catholicam saltem aperte tradere minime audent; legibus cautum est de inspectione ecclesiastica quoad explicationem doctrinae catholicae et exercitia religiosa.

Scholae elementares rurales non sunt distinctae quoad sexum, ast non auditur mala inde evenisse; scholae vero elementares in maioribus urbibus atque reliquae scholae omnes quoad sexum distinctae sunt.

126. Iam e responso praecedente patet scholas elementares sat bonas esse; catechismus ubique a sacerdotibus traditur; magistri, qui catholice sentiunt vivuntque, in propriam coadunati sunt associationem, proprium folium paedagogicum edunt, pluresque ex illis exercitia spiritualia peragunt.

127. et 128. Dioecesim Labacensem minime attingunt.

129. Scholae mediae per se religioni christianae non sunt hostiles, ast plures professores, utpote liberales vel athei, scilicet publice non audeant, tamen variis aliis modis discipulos perturbare atque ad errores modernos pertrahere conantur et quidem non absque successu; quos inter eminent professores scholae realis in urbe Idria.

Ut discipulli a talibus erroribus nec non a vita immorali praeserventur, **congregatio Mariana** inter illos propagatur, cui discipulorum magna pars immo pars quoad scientiam melior adhaeret; diarium quoque his scholis conveniens editur et quidem a professoribus in seminario dioecesano minori, quod folium ab octingentis discipulis tenetur.

Supra iam de seminario minore cum gymnasio dioecesano retuli; in hoc institutio tum scientia tum educatio optimos consequitur fructus, prouti a tota dioecesi iam agnoscitur. Pars maior sacramenta saepius qualibet hebdomada sucipit, nemo autem susceptionem ultra quatuor decim dies differt.

[51] 130. Opera post – scholaria rarissima sunt, moniales s. Ursulae et associatio s. Vincetii a Paulo sic dicta recreatorias, salesiani vero oratoria sustinunt atque dirigunt.

Cap. XIII. De piis sodalitatibus aliisque consociationibus.

131. **Sodalitates et consociationes** religiosae a prima synodo (anno 1903) valde commendatae, quarum erectionem etiam in canonica visitatione urgeo, sunt:

- a) **Consociatio a sacra familia**, diffusa per totam dioecesim, cuique multo maior pars familiarum adhaeret;
- b) **Confraternitas a ss. Corde Iesu**, valde propagata atque omnibus grata;
- c) **Apostolatus orationis**, quae a me et sacerdotibus in ecclesia et in schola frequenter commendatur, cuiusque gradus primus fere ubique observatur, communio vero expiatoria paulatim progreditur;
- d) **Confraternitas a ss. Sacramento**, quae iam ante 60 annos erecta in omnibus parochiis multos assecclas numerat;
- e) **Confraternitas a ss. rosario**, in multis parochiis inducta, quae vero facile latius propagari posset, nam ss. rosarium in omnibus fere familiis quotidie recitatur;

- f) **Congregatio Mariana** pro puellis fere in omnibus parochiis (ultra 30.000 adhaerentium), pro iuvenibus in [?] parochiis;²⁶⁷ illa pro viris et mulieribus paulatim augetur; pro studiosa iuventute in omnibus scholis gimnasialibus [sic!]; pro viris, qui studia in universitate absolverunt, congregatio academica.
- g) **Hortulus Marianus** inde a nonnullis annis fundatus in scholis elementaribus pro pueris et puellis et quidem cum uberrimo successu qua praeparatio ad congregationem Marianam atque efficax invitatio ad frequentem communionem. [52]
- h) **Consociatio a temperantia**, quae non obstante indefesso labore quorundam sacerdotum valde lente progreditur, licet die 6. aprilis 1908 a Pio papa X. multis indulgentiis ditata fuerit; ante duos vel tres annos huius consociationis nomen mutatum fuerit in nomen »Bellum sacrum« (Sveta vojska), sub quo nomine praecipue in scholis elementaribus eximio cum successu propagatur. Rogo solutionem dubii, num mutato nomine indulgentiae amissae fuerint?
- j) Aliae quoque dantur confraternitates, e. gr. B. V. Mariae a monte Carmelo, s. Iosephi pro animabus in purgatorio, quae vero magis locales sunt, atque a me non foveantur ex officio.
- k) **Consociationem a christiana doctrina** in synodo II. (1908) explicui et valde inculcavi, ast omnes fere parochi affirmant, apud nos illam non esse necessariam, cum infantes omnes in schola scientia religiosa imbuantur.

132. Nulla consociationum propriam habet ecclesiam, nam omnes in ecclesiis parochialibus erectae sunt. Nulla sodalitas virorum erecta invenitur in aliqua ecclesia monialium.

133. Omnes praefatae consociationes canonice erectae sunt, atque a parochis nec non ab episcopo omnino dependent.

134. Tertiarii in maiori parte parochiarum inveniuntur; foveantur a franciscanis, etiam a capucinis, diriguntur vero a propriis parochis, a quibus saepius per annum congregantur, omnibus invigilat pater franciscanus.

135. Notorii sectarii vel apostatae vel infames in religiosis consociationibus non tollerantur, sed inde pelluntur.

Cap. XIV. De piis legatis et eleemosynarum collectionibus.

[53] 136. In dioecesi Labacensi pia legata missarum in omnibus parochiis dantur et quidem multa, pauca vero aliorum religiosorum onerum. Litterae erectionis in curia

²⁶⁷ V kopiji, ki jo hrani NŠAL, število župnij ni navedeno.

dioecesana habentur. Insuper iam antiquitus, praeprimis in synodo II. mandatum fuit, ut ab omnibus parochis omnes fundationes consignetur addito numero missarum atque assignato die persolutionis; quem ob finem speciale formulare editum praescriptumque fuit. In quam plurimis parochiis ita factum est, negligentiores in visitatione suaviter corripuntur excitanturque, ut obligationem impleant.

137. **Administratio fundationum** religiosarum ubique ad parochum pertinet; sors collocatur aut in praediis aut in titulis debiti publici; de administratione, de fructuum perceptione et distributione ratio quot annis redditur; invigilantiam supremam fundationum status civilis sibi vindicat.

138. Visitatio demonstrat, **obligationibus fundationis** fere ubique conscientiose satisfactum fuisse; negligentes corripuntur; redditus missarum, quae in parochiali ecclesia peragi non possunt, ad ordinarium mittuntur, qui persolutionem procurat.

139. Puto, **collectiones a Sancta Sede praescriptas** fieri omnes, scilicet pro fidei propagatione, pro sancta infantia in scholis, pro redemptione captivorum in festo epiphaniae, pro obolo s. Petri tempore adventus, pro Terra sancta feria VI. in parasceve Domini. Collectiones bono gaudent successu; ast propter penuriam annonae, propter magna pretia omnium rerum pro vita quotidiana, propter paupertatem indies maiorem, summae collectae minuuntur.

140. Quater per annum fiunt collectiones pro seminario minore, ut sustentari possit; item fiunt collectiones pro damna ex incendiis, ad tutamen infantium neglectorum et pro similibus necessitatibus; populus licet pauper eleemosynas libenter largitur.

141. Religiosi vel religiosae quaeritantes in dioecesi Labacensi non dantur, exceptis associationis virginum III. ordinis, de quibus supra retuli, quae per totam dioecesim quaeritant, [54] et capucinis, qui solummodo in iis parochiis eleemosynam petunt, quibus opem in cura animarum praebent. Veniunt autem sorores quaeritantes aliunde, quos pellere non possum, sed licet difficultates tamen licentiam necessariam concedere solitus sum. Parochi saepius de molestia conqueruntur, quem sorores quaeritantes illis parant; populus vero raro conqueritur.

Cap. XV. De operibus piis et socialibus.

142. E recensione variarum congregationum, quae supra facta est, patet in dioecesi Labacensi hospitalia, orphanotrophia et similia ins[t]ituta plura fundata esse, eaque ab auctoritatis ecclesiastica omnino dependere.

143. Opera socialia dantur quam plurima et quidem late per totam dioecesim diffusa.

Consociatio Leonina ad fovendum scientiam catholicam, **consociationes pro excolendo populo** in luce veritatis christianae habentur 208; fere omnes in varias sectiones divisae sunt, habetur sectio pro cantu et musica, pro propagatione bonorum librorum et foliorum, contra alcoholismum, pro parsimonia, pro praesentationibus scenicis; anno 1912 sermones instructivi de rebus profanis, politicis, apologeticis habiti sunt numero 926, ad quos sermones clerus et laici concurrerunt; ad conventus celebrandos domus plures constructae sunt, quae multitudinem maiorem capiunt et quidem habentur iam numero 53.

Consociatio iuvenum gymnastica, quae non solummodo exercitia gymnastica, sed prae ceteris cultura iuvenum religiosam et moralem intendit; in dioecesi Labacensi consociationes huius nominis dantur 107 cum 2758 membris; anno 1912 sermones instructivi 696 habiti sunt, omnes a sacerdotibus diriguntur.

Cassae rurales dantur 169; multo maior pars valde bene prosperatur; paucae ob incuriam et negligentiam praesidium collapsae sunt; quibus cassis populus ab usurariis et ab aliis hominibus praepotentibus et irreligiosis liberatus est; populus nemini confidit nisi suo clero.

Consociationes ad hac utiliter vendendum dantur 79, ad comparandas varias machinas pro communi servitio 28, in favorem agricolarum ad fovenda pecora 58, ad dividendos fructus 25 et aliae quaedam.

[55] **Consociatio agricolorum politica**, quae praecipue tempore electionum pro comitiis summi momenti est, quaeque per totam dioecesim diffunditur.

Consociatio academica, quae viris constat, qui in muneribus publicis occupati sunt, quique in studiosos academicos sensu morali influere eorumque iura tueri intendunt.

Associationes operariae pro utroque sexu in omnibus locis erectae sunt, ubi fabricae et fodinae habentur, ut operarii a socialismo praeserventur; sacerdotes nullo parcunt labori, ut operarios in talibus associationibus collectos continent; fructus magnus exinde colligitur, nam socialismus valde coarctetur et plurimus obtinere partes non potest.

Associatio pro discipulis et adiutoribus in variorum generum industriae praepimis Labaci, ubi nunc domus magna ad illos continendos errigitur; quae associatio varios cursus ad perficiendos iuvenes in sua arte procurat.

Associatio Caeciliana ad fovendum cantum ecclesiasticum instruendosque organoedos per dioecesim in schola, quae Labaci ultra 30 annos consistit.

Scholae oeconomicae pro puellis, quae a gubernio provinciali feminis religiosis committuntur.

Associatio sacerdotum typografica, quae amplam domum cum machinis typographicis systematis novissimo propriam habet.

Omnes variae associationes dispersae per dioecesim unitae sunt in associationibus centralibus, quae pro diversis Labaci constitutae habentur. Florent nec prolaborantur praepimis propterea, quia a sacerdotibus foventur atque diriguntur, prout illis duce Leone papa XIII., synodus I. inculcavit.

144. Omnes associationes ordinario et pontifici debitam obedientiam praestant obediuntque directionibus summi pontificis. Associationes quidem operariae infectae aliquantum fuerunt **erroribus München – Gladbach**, nunc vero damnato illo errore a Sua Sanctitatae omnino catholice sentirae sibi proposuerunt.

145. Praefatae associationes fere omnes a sacerdotibus vel a viris diriguntur, qui corde catholici sunt. Experientia docente affirmari potest, omnes illos, qui his associationibus adscripti sunt, in dies evadere meliores, devotos esse erga sacerdotes et ecclesiam, officiaque christiana adimplere; quatuor congressus catholici (anno 1892, 1900, 1906, 1913) quod organisationem populi religiosam, politicam et socialem et quidem spiritu vere ecclesiastico quam plurimum contulerunt.

146. Increduli, impii, religionis adversarii nostras associationes odio persequuntur illasque propterea fugiunt.

Cap. XVI. De editione et lectione librorum et diariorum.

[56] 147. Libri, ephemerides, diaria religioni bonisque moribus noxia dantur quidem, immo et illustrationes obscoene, ast ruri rarissime inveniuntur, tenentur legunturque autem in urbibus a familiis magis excultis atque a iuventute scholari; **detrimentum**, quod causant, valde deplorandum est; lectores enim odio imbuuntur in clerum, in religionem, in ecclesiam immo in ipsum Deum ita ut vix aut ne vix quidem ad meliorem frugem revocari possit.

148. Libri impii, diaria obscoena ingrediuntur quidem in dioecesim aliunde, ast cum in lingua Germanica scripta sint, a populo non intelliguntur manentque tantum in manibus iuventutis scholaris, licet illis severe prohibita sint, et familiarum, quae magis excultae sunt.

149. Civilis auctoritas contra talia pericula fere nihil facere potest, nam leges libertatem typis tuentur. Ruri sunt casus, in quibus civilis auctoritas meas preces de supprimendo aliquo diario vel libro exaudire potuit.

Ego autem et parochi et cooperatores pro viribus insistimus, ut libri perversi atque folia impia a populo arceantur. Meae pastorales litterae, conciones sacerdotum, missiones, denegatio absolutionis, pastoralis agitatio sacerdotum, denegatio officio patrini multum contulerunt, ut populus sciens lectionem talium diariorum esse peccatum, ea perhorrescat et lectorem qua hominem perversum iudicet.

150. **Folia religiosa et honesta**, quae irreligiosi opponuntur sunt:

Slovenec, folium politicum, quod quotidie in 4000, sabbatis in 7000 exemplarium apparet;

Domoljub, folium politicum et sociale pro populo, apparet qualibet hebdomada, habet 28.000 lectorum;

Gorenjec, folium politicum pro populo in parte septentrionali dioecesis, iam lectores ad 1000 numerat;

Dolenjske Novice, folium politicum et oeconomicum pro parte dioecesis meridionali, lectores circa 1000 numerat.

Narodni gospodar, apparet quolibet mense pro instructione agricolarum in agricultura aliisque rebus;

Občinska uprava, apparet quolibet mense cum instructionibus pro administranda communitate;

Čas, folium scientificum, apparet decies per annum, habet lectores circa 1500; in illo moderni errores omnes magna cum scientia refutantur;

[57] **Dom in svet**, folium belletristicum, apparet quolibet mense, habet lectores circa 2500;

Mentor, folium scientificum pro scholis gymnasialibus, apparet quolibet mense, habet 800 adnumeratos inter studiosos, circa 1000 ex aliis vocationibus;

Slovenski učitelj, folium paedagogicum pro catechetis et magistris, apparet quolibet mense, lectorem numerat;²⁶⁸

Vrtec in²⁶⁹ **Angeljček**, duo folia pro iuventute scholae elementaris, apparent quolibet mense habentque adscriptos ultra 2000 lectorem;

Cerkveni glasbenik, folium pro muscia sacra, apparet quolibet mense, habet adscriptos;²⁷⁰

Bogoljub, folium religiosum pro populo, apparet quolibet mense, adscripta numerat 25.000 lectorum;

Zlata doba, folium antialcoholicum, apparet quolibet mense, habetque adscriptos ultra 1000 lectores;

Vzajemnost, apparet quolibet mense, in quo casus practici pro sacerdotibus discutuntur;

Naša moč, pro operariis.

Quae folia omnia, excepto uno vel altro, a sacerdotibus diriguntur, qui nec labori nec expensis parcunt, ut omnia genera culturae promoveant atque populum a lectione foliorum, quae noxia sunt, avertant.

Alii quoque libri tum pro populo, tum pro hominibus magis excultis coluntur, qui narrationes vel historiam vel instructiones morales continent.

Hanc relationem de statu ecclesiae secundum omnimodam veritatem composui. Subsignabitur vero a me et a meo secretario, qui universam dioecesim pluries iam mecum permeavit.

²⁶⁸ Število naročnikov v kopiji, ki jo hrani NŠAL, ni navedeno.

²⁶⁹ Namesto »et«.

²⁷⁰ Število naročnikov v kopiji, ki jo hrani NŠAL, ni navedeno.

Labaci in festo Omnium sanctorum die 1. novembris 1913

+Antonius Bonaventura, episcopus

Josephus Dostal, secretarius

Dokument št. 142

1919, avgust 13.

Anton Bonaventura Jeglič

Relatio de statu ecclesiae Labacensis, quae iam anno 1918 exhibenda fuisset.

NŠAL, ŠAL, Škofje, Jeglič, šk. 4, Relatio 1919, str. 1–8.

[1] In prima relatione secundum ordinem praescriptum decreto de die 31. decembris 1909 ad singula quaesita distincte respondere conatus sum. Responsum ad praefatam relationem mihi datum non fuit. Nunc vero in hac secunda relatione ea solummodo referre obligatus sum, quae nova habentur (can. III § 2).

Proemium.

1. In persona ordinarii mutatio facta non est.

2. Tempore belli praecipue ultimo anno status moralis in nostra dioecesi aliquantum in peius mutatus est. Vita christiana quidem publica fede eadem permansit, ast iuventus ab anno aetatis 14. usque ad annum 18. paulatim inobediens atque sui iuris evadebat, frequentiam sacramentorum e parte negligebat saevosque mores paulatim induebat.

Deploranda imprimis est ea pars iuvenum militum, qui per plures annos militiae servientes odio imbuti sunt contra ecclesiam, contra sacerdotes, contra vitam christianam, atque assuefacti sermonibus valde obscoenis, nec non maledictionibus immo horribilibus blasphemis.

Puellae, licet durante bello a militibus variarum nationum frequenter seducebantur, nihilominus maxima e parte castitatem servabant, inter quas puellae eminent adscriptae Congregationi Marianae. A mulieribus vix una vel altera marito fidem non servavit. Mulieres vero et puellae e classibus, quae urbibus degunt, quoad fidem et mores maximum detrimentum passae sunt.

[2] Ast firmiter persuasus sum fore, ut ope missionum popularium, quae nunc per parochias instituuntur, detrimenta omnia reparentur. Nam, Deo sint gratiae, vix unus vel alius in singulis inventiur parochiis, qui missionem despicit, conciones negligit, nec cum Deo reconciliari vult.

Cap. I. Generalia de statu materiali.

3. In hoc capite paucissimae mutationes obvenerunt et quidem:²⁷¹

b. Extensio dioecesis iure quidem eadem mansit, ast facto imminuta est per occupationem factam ab Italia; in territorio occupato 29 parochiae existunt.

c. Numerus clericorum in seminario maiori valde fuit imminutus propter bellum, cuius servitio mancipati fuerunt fere omnes scholares gymnasiales; in cursu II., III., IV. anno 1918/1919 non fuerunt nisi 20 clerici, in cursu autem I. bello finito 47 alumni studiis vacebant. In seminario minori ad finem anni 1918/19 habuimus alumnos 320.

h. Hospitium franciscanorum in Brezje in conventum immutatum est; in Šiška vero prope Ljubljana nuper novum hospitium fundatum fuit.

Domus congregationis missionis s. Vincentii a Paulo characterem obtinuit domus provincialis pro omnibus domibus sitis in regno Serborum, Croatorum et Slovenorum (Jugoslavia).

i. Ursulinae consentiente priorissa generali 1) domum filialem in urbe Idrija vendiderunt sororibus scholarum III. ordinis s. Francisci et 2) domum novitiarum e loco Mekinje in conventum in urbe Škofja Loka transtulerunt.

Sorores caritatis congregationis s. Vincentii a Paulo pro nova earum provincia Jugoslavica [3] Labaci domum »Marianum« pro novitiatu nec non pro provincialatu destinaverunt.

Cap. III. [De iis, quae ad ordinarium pertinent].

18. Praedium Gornji Grad (Oberburg) oneratum manet debito hypothecario per 400 millia coronarum; debitum vero per 600 millia coronarum extinguere omnino potui. Nunc vero nescio quomodo gubernium Beogradense de bonis ecclesiasticis dispo- nere intendit. Episcopi huius regni nuper Zagrabiae coadunati varias propositiones conformes instructioni a Sancta Sede datis de alienatione bonorum ecclesiasticorum gubernio notificaverunt.

Summam collocatam in titulis debiti publici, scilicet in obligationibus, fere om- nem dare coactus fui pro sustentando bello et collocare in titulis debiti bellici. Gu- bernium Austriacum nimirum affirmabat, istos titulos debiti bellici maiorem prae an- tiquis titulis securitatem praebere. Nunc vero, monarchia Austriaca prolapsa, timeo quominus pecunia in his titulis collocata magna saltem e parte pereat.

Administrationem praedii Gornji Grad ego personaliter gero ope duorum perito- rum, qui valde honesti atque satis experti esse videntur.

25. Casus reservati episcopo nulli dantur.

²⁷¹ Črka a) je v kopiji izpuščena.

30. Anno 1914 tertium synodum dioecesanum congregare volui; sed bello praepeditus materiam iam praeparatam in libro: »Instructio pastoralis dioecesis Labacensis« clero promulgavi.²⁷²

Cap. IV. [De curia dioecesana].

33. Vicarius generalis ante aliquot menses defunctus est. Novum nondum nominavi, ast iam elegi et remotis aliquibus impedimentis nominare quoque intendo.

[4] Cap. V. De clero generatim.

40. Mores, doctrinam et cultum cleri quod attinet, affirmo, quod in ultima relatione affirmavi. Clerus Sanctae Sedi devotus nec non obediens mansit. Propter politica ecclesiasticas commotiones anno 1917–1919 plures e clero episcopum secuti non sunt, inde inter clerum quoque ortae sunt sat graves dissensiones, immo etiam in populo fiducia et obedientia minuebatur erga parochos, qui episcopum sequi noluerunt. Quae discordiae multum quidem, sed nondum ex integro reparaetae sunt.

44. 45. Inde a publicatione »Codicis« adlaboro, ut in praxin deducantur praescripta canonis 130 et 131.

49. Ab ultima relatione aliquot sacerdotes suspecti erant de vita inhonesta, de duobus autem publice innotuit, eos coelibatum non servare.

Missarum stipendia tempore belli numerosa a populo dabantur, sacerdotes coacti acceptare illa debuerunt. Quae, cum illis satisfacere minime valuent, ordinariatus committebant. Apud quem numerus missarum nondum peractarum in infinitum crevit, quia propter bellum stipendia in alias dioecesis vel ad Sanctam Sedem mittere non potuit. Ut conscientiae consulere, ordinariatus ad Sanctam Sedem percurrit, quae rem perbenigne ordinando sanavit.

50. Unum monitis, privatione proventuum et exercitiis spiritualibus ad meliorem frugem revocavi; alterum ad renuntiationem beneficii curati invitavi illique pensionem a gubernio procuravi. Tertium suspectum de inhonesta vita via administrativa de beneficio amovi, qui nuper ad Sanctam Sedem recurrit. Recursum via nuntiaturae Viennensis Romam expedivi.

51. Apud gubernium Beogradense nunc serie tractatur quaestio de augenda congrua cleri, prouti a tempore pessimo exigitur.

²⁷² Ljubljana 1915.

[5] Cap. VII. De parochiis earumque rectoribus.

68. Plures parochiae sunt patronatus caesarei vel titulo privilegii vel titulo fundi religionis. Prolapsa Austria nostro gubernio Labacensi meam persuasionem aperui, nunc omnia privilegia cessasse, ergo parochias praefatas esse liberae collationis. Viri autem apud gubernium affirmaverunt in valore esse omnem priorem statum quoad leges et quoad privilegia illaque novo gubernio obvenisse.

Ad praecavendas dissensiones meam notam revocavi Sanctamque Sedem rogavi, ut meam agendi rationem usque ad regulationem harum quaestionum per conventionem inter nostrum gubernium et Sanctam Sedem initam comprobaret. Responsum non obtinui.

Cap. VIII. De seminario dioecesano.

In seminario maiore propter universitatem, quae a gubernio Labaci erecta fuit, suaeque praelectiones proximo anno scholastico inchoare poterit, nunc tum quoad rectores et professores, tum quoad ordinem studiorum aliquae mutationes necessariae fient, quapropter in proxima demum relatione de statu ecclesiae ad quaestiones de seminario uberius respondere potero.

Observo, quod pro seminario maiori nec non minori coetum deputationum pro disciplina et pro re oeconomica constitui et quod seminario quoque minori specialem directorem spirituales praeposui.

Cap. X. De institutis religiosis mulierum.

108. Clausura in omnibus institutis servatur, prouti in codice praescribitur exceptis monialibus s. Ursulae, pro quibus mandata de clausura contenta can. 600, n. 4 et [6] can. 601, § 1.

Tres conventus monialium s. Ursulae instituta habent pro instituendis nec non educandis puellis omnium conditionem. Praeter puellas, quae in instituto degunt, puellae quoque externae scholas ursularum frequentare solent.

Loca destinata pro monialibus et illa determinata pro instituto et scholis idem constituunt aedificium sub eodem tecto. In parte domus, ubi moniales habitant, viget clausura perfecta; in alia parte viget sic dicta semi-clausura, cuius aditus patere debet monialibus, puellis, parentibus, cognatis, praecipuae visitoribus scholarum civilibus. Estne haec praxis, quae propter scholam, mutari non potest, permissa can. 600, n. 4?

Ob easdem causas moniales extra clausuram exire coguntur saepius, ac canone 601, § 1 provisum est. Exire tenentur ad varia examina subeunda, sine quibus magistrae in scholam non admittuntur; exire tenentur studiorum causa ad inspicienda alia similia instituta eorumque modum et profectum in tractandis disciplinis, exire quoque licitum erat in domum situm rure ad eandam debilem salutem corporis.

Insuper aegrotae a medicis coguntur relinquere clausuram, ire in nosocomium ibique propter medicos curamque corporalem commorari usque ad tempus a medicis praescriptum. Alii quoque casus urgentes, vel saltem ob temporum exigentias necessarii occurrunt, in quibus ordinario facultas concedatur permittendi exitum e clausura papali.

A Pio papa X. generalem obtinui facultatem in istis et similibus casibus providenti secundum prudens iudicium meum, qua facultate etiam Pio papa X. defuncto et codice promulgato usus sum. Rogo, ut hac in re sacra congregatio providere dignetur.

[7] 109. De administratione reddituum haud sufficienter instructus sum, eaque perfectam rationem de administratione reddituum usque ad praesentem diem numquam rigore postulavi. Scio autem, tempore belli omnes domus religiosas magna laborasse penuria praeprimis conventum ursularum in urbe Ljubljana. Alimenta sibi comparare non potuerunt nisi contrahendo magna debita. Cum neque ego sufficienter illis succurrere potuerim, consensum ad contrahenda debita denegare minime potui.

113. Iuris dioecisani sunt religiosae scholares III. ordinis s. Francisci, quarum matrix Marburgi dioecesis Lavantinae sita est. Elapso anno rogaverunt, ut sacra congregatio nova statuta probare iisque agnitionem Sanctae Sedis procurare dignetur. Quos preces quam maxime commendo rogoque, ut responsum favorabile quo citius expediatur.

Institutum vero, de quo in ultima relatione sub numero 113. retuli, ob iniquitatem belli omnino cessavit.

Cap. XI.–XV.

Iniquo bello vita populi quoad omnes relationes valde perturbata fuit. Constituto novo regno Serborum, Croatarum et Slovenorum omnis vita populi variis influxibus turbatur et movetur. Cum constitutionem definitam nondum habemus, sed a conventu constituante expectatur, partes omnes: catholica, liberalis et socialista omnem lapidem movent, ut per populum sibi adhaerentem maioritatem obtineant suisque principiis omnem vitam populi imbuant. Ignoramus adhuc, quaenam pars palmam reportatura sit.

Pars catholica, cui permulti viri iuniores Sloveni et Croatae cordetenus adhaerent, omni vi nititur, ut organizatis agricolis in »Unione agricolarum vel in fractione populari«, operariis in »Unione Jugoslavica sociali«, iuvenibus in associatione gymnastica »Orel«, studiosis in »Unione scholarium Jugoslavica«, magistris in »Unione Slomšek« permagnam et valde potentem [8] congerat partem, quae in nostro regno democratico religionem et ecclesiam cum successu tueri possit.

Cap. XVI. De lectione et editione librorum et diariorum.

147. Quaelibet pars politico socialis, scilicet catholica, liberalis et socialista sua habet diaria tum pro classe cultiori tum pro agricolis et operariis, quae tempore belli ad lucta religiosa abstinebant, nunc vero iterum illam in dies vehementius incipiunt.

148. Libri et diaria aliarum civitatum tempore belli prohibita fuerunt, quae prohibitio in nostro regno adhuc perdurat.

150. Folia honesta et religiosa sunt eadem, quae in ultima relatione sub hoc numero memorata sunt, numerus vero lectorum valde crevit, praecipue tempore belli.

Hanc relationem secundum omnimodum veritatem exarare conatus sum. Subsignabitur a me et a meo cancellario, qui dioecesim pluries mecum permeavit cui perinde status totius dioecesis valde notus est.

Labaci die 13. augusti 1919

+Antonius Bonaventura, episcopus
Josephus Dostal, director cancellariae

Dokument št. 143

1923, oktober 11.

Anton Bonaventura Jeglič

Relatio de statu dioecesis Labacensis iuxta formulam praescriptam a S. Congregatione Consistoriali die 4. novembris 1918.²⁷³

NŠAL, ŠAL, Škofje, Jeglič, šk. 4, Relatio 1923, str. 1–47.

[1] Cap. I. Generalia de statu materiali, personarum et locorum.

1. Infrascriptus Antonius Bonaventura Jeglič fui natus die 29. maii 1850 in loco Begunje dioecesis Labacensis, consecratus fui Sarajevi in archidioecesi Vrhbosnensi die 12. septembris 1897 in festo nominis Mariae qua episcopus titularis Siuniensis; ad dioecesim Labacensem translatus in consistorio die 24. martii 1898, regimen vero istius dioecesis suscepi per inthronisationem die 22. mai 1898.

²⁷³ Sacra Congregatio Consistorialis, *De relationibus dioecesanis. Formula a primo anno quinquennii III., hoc est ab anno 1921 servanda in relationibus ipsis conficiendis*, Romae 1918.

2. Dioecesis Labacensis originem ducit a Pio papa II., qui bulla edita VIII. idus septembris²⁷⁴ 1462 ratam habuit foundationem factam ab imperatore Friderico III. litteris de die 6. decembris 1461.

Privilegia dioecesis quod attinet dicendum, eam ab origine usque ad annum 1830 Sedi Apostolicae immediate fuisse subiectam, hoc vero anno adiunctam archidioecesi Goritiensi. Dioecesis Labacensis a Pio papa VI. annuente votis imperatoris Josephi II. anno 1787 dignitate archidioecesis condecorata fuit; sed hac dignitate Pius papa VII. anno 1807 instante imperatore Francisco I. illam privavit. Titulus civilis »princeps« concessus episcopis Labacensibus a fundatore Friderico I. nunc omnino inanis est.²⁷⁵

[2] Dioecesis Labacensis de iure adhuc ad archidioecesim Goritiensem pertinet. Cum vero archidioecesis Goritiensis nunc ad regnum Italicum, dioecesis vero Labacensis exceptis 4 decanatibus ad regnum Serborum, Croatarum et Slovenorum (SHS) pertinent, communicatio officialis cum archiepiscopo omnino impossibilis evasit.

Necessarium est, ut dioecesis Labacensis ab archidioecesi separetur ita, ut fines dioecesis cum finibus regni SHS coincidant. Excipi vero debent 4 decanatus, qui ad regnum Italicum pertinent, scilicet decanatus Idria, Vipava, Postoj[n]a et Trnovo cum 32 parochiis et duabus independentibus capellaniis. Id valet de parochia Bela peč²⁷⁶ in decanatu Radoljica [sic!], quae etiam ab Italis occupata est. Duae vero parochiae dioecesis Gurbensis sitae in Jezersko et subditae regno SHS propter situationem geographicam dioecesi Labacensis subiici debebunt.

Desidero, ut loco provinciae ecclesiasticae Goritiensis provincia ecclesiastica Slovenorum fundetur constans e dioecesibus Labacensi et Lavantina, atque ut propterea dioecesis Labacensis in archidioecesim elevetur.

3. a) Locus residentiae est urbs Ljubljana (Labacum) sita in Slovenija, quae provincia est regni SHS.
- b) Dioecesis Labacensis extenditur per 10 millia km² sita est in parte occidentali – septentrionali regni SHS ad fines regni Italici et reipublicae Austriacae; dioecesis valde montuosa est, aër temperatus et sat saluber; lingua est Slovenica exceptis 5 % incolarum, qui Germanice loquuntur.
- c) Summa incolarum computatur circa 530 millia, a quo numero detrahi debent 69 millia animarum, utpote habitantes in parte ab Italis occupata, quae pars de iure quidem adhuc ad dioecesim Labacensem, de facto autem ad archidioecesim Goritiensem pertinet.

²⁷⁴ 6. september.

²⁷⁵ Naslov kneza je dejansko podelil šele kralj Ferdinand I. leta 1533 škofu Krištofu Ravbarju in njegovim naslednikom.

²⁷⁶ Prvotno napisano Radeče in nato nadpisano Bela peč.

[3] Urbs principalis est Ljubljana cum 50 millibus incolarum. Dantur praeterea adhuc 15 sat parvae urbes, e quibus nominari merentur: Kranj, Novo mesto et Idria.

Fere omnes incolae fidem catholicam profitentur et quidem ritus latinis exceptis 360 incolis ad fines Croatiae ritus graeco-orientalis. Insuper per dioecesim dispersi inveniuntur circa 600 addicti confessioni Augustanae et Helveticae, circa 200 Graeci non uniti et circa 150 Judaici.

- d) Numerus sacerdotum saecularium est 630; numerus clericorum 50 et numerus iuvenum in seminario minore 348.
- e) Adest capitulum cathedralae cum 12 praebendis, inter quas duae dignitates scilicet praepositura et decanatus; nunc 2 praebendae vacant.

Datur quoque capitulum collegiatum in urbe Novo mesto cum praeposito et 4 praebendis canonicalibus.

- f) Dioecesis divisa est in 5 archidiaconatus et 22 decanatus; parochiae dantur 300, vicariatus 1, veteres capellaniae independentes 2, expositurae subiectae parochio 17, cooperaturae 235. Maximum numerum parochianorum continet parochia ad. S. Petrum Labaci, scilicet circa 19.500, accedit parochia ad Annuntiationem B.V.M. cum 15.000 fidelium, a qua tamen duae novae parochiae separantur; reliquae parochiae numerant fidelium 4, 3, 2 millia; parochia minima in montibus sita complectitur tantummodo circa 100 animae.

In omnibus parochiis viget lingua Slovenica, exceptis 12 parochiis cum lingua Germanica.

Dioecesis numerat ecclesias curatas 325, filiales 1001, conventuales 11, capellas et sacella 230.

Locus celeberrimus est Brezje cum sanctuario B.V. Mariae sub titulo »Auxilium christianorum«, cuius imaginem facultate obtenta a summo pontifice anno 1908 [4] solemniter coronavi. Populus noster magna cum fiducia pro auxilio a B.V. Maria obtinendo illuc confluere, devotionem peragere nec non sacramenta percipere solet.

- g) Religiones virorum habentur sequentes:

1. Abbatia ordinis cisterciensis cum parochia incorporata, habet 8 sacerdotes, 3 clericos, 14 fratres laicos et circa 30 studiosos.
2. Monasterium ordinis carthusiensis cum 21 sacerdotibus, 3 clericis et 24 laicis.
3. Ordo fratrum minorum s. Francisci Seraphici; possidet 4 monasteria, unum hospitium, atque unam residentiam cum 49 sacerdotibus, 27 fratribus laicis, 11 clericis.
4. Ordo fratrum minorum s. Francisci Seraphici capucinatorum cum 2 conventibus, in quibus sacerdotes 11, clerici 3 et fratres laici 7 degunt.
5. Fratres misericordiae cum uno conventu, cui sat magnum nosocomium adiunctum est et altera parva domu pro cura infirmorum. Fratres misericordiae pertinebat ad provinciam Germanicam cum sede in urbe Gratz in Styria. Sed propter circumstantias politicas coacti anno 1920 facultatem propriae

provinciae Jugoslavicae obtinuerunt. Nunc novitias licite admittunt, habentque in persona patri Leopoldi a Lancu delegatum pro Jugoslavia, qui superioribus Romae immediate subiectus est. Hic ordo numerat 2 sacerdotes, 14 fratres laicos et 8 novitios.

6. Collegium Societatis Iesu Labaci cum 11 sacerdotibus, 30 novitiis et 2 laicis. Hoc collegium ad viceprovinciam Jugoslavicam conditam anno 1919 pertinet. P. provincialis residet Zagrabiae.
 7. Congregatio missionis s. Vincentii a Paulo cum 2 domibus, in quibus 20 sacerdotes, 10 clerici et 31 frater laicus habitant. Una harum domum educandis missionariis [5] destinata est. Quae congregatio anno 1919 propter circumstantias politicas separata fuit a domo provinciali Germanica in urbe Gratz in Styria, est vero immediate subiecta domui principali in urbe Paris. Praeest illi vicevisitor constitutus a visitatore generali, cui immediate subiectus est.
 8. Militaris ordo teutonicus cum priore, 12 sacerdotibus, 2 clericis et 1 laico. Cui ordini 5 parochiae incorporatae sunt.
 9. Congregatio religiosa salesiana cum duo domibus nec non uno oratorio festivo. Sacerdotes numerat 10, novitios 30, laicos 7. Pertinebat ad provinciam Polonensem; currente vero anno ab hac provincia separata fuit, eritque brevi propria provincia independens a Polonensi.
- h) Religiones vero mulierum habentur sequentes:
1. Ordo s. Ursulae cum 2 conventibus atque una domo filiali, in quibus educationi operam dant 130 religiosae de choro et 40 sorores laicae. Omnes ad unionem Romanam pertinent. Ab anno currente vota habebunt simplicia cum clausura episcopali.
 2. Carmelitanae discalceatae in uno conventu cum 14 sororibus de choro et 4 sororibus laicis. Subiectae sunt ordinario loci.
 3. Societas puellarum charitati s. Vincentii a Paulo cum 20 domibus et 454 sororibus, quae in valetudinario, in nosocomiis, in orphanotrophio, morocho et carcere mulierum servitia praestant. Ab anno 1919 separatae sunt a domo provinciali Germanica in urbe Gratz, nec non immediate subiectae domi matri Parisiensi. Insuper in territorio occupato ab Italis duas domus cum 12 sororibus possident.
 4. Sorores charitatis s. Vincencii a Paulo cum domo matrice Zagrabiae. Curam gerunt aegrotorum in 2 parvis nosocomiis, educationis puellarum et infantium etiam in 2 domibus, insuper economiam administrant in seminario minore, in quo omnino separatae in stricta clausura morantur. [6]
 5. Sorores scholares III. ordinis s. Francisci cum 6 domibus pertinentibus ad provinciam Maribor, ubi domus matrix sita est. Educatione et institutioni operam dant 64 sorores.
 6. Sorores scholarum pauperes de Nôtre-Dame cum 3 domibus, ubi educationi navant circa 50 sorores. Una harum domuum sita est in territorio occupato ab Italis.

7. Sorores misericordiae a sancta Cruce numero 25, quae in 3 domibus infirmis et feminis aetate provectis curam dant.
8. Sorores scholarum III. ordinis s. Francisci e domo provinciali ad s. Petrum penes Maribor cum 10 sororibus in uno nosocomio. Domum matricem habent in Eggenburg dioecesis Secoviensis.

Cap. II. De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis.

4. In regno SHS ecclesia facultate gaudet possidenti, aquirendi nec non libere administrandi bona propria; solummodo per sic dictam »reformam agrariam« administratio nunc aliquantum coarctatur; ego cum episcopis Jugoslaviae postulavi, ut bona ecclesiastica ab hac reformatione eximantur, quae autem questio adhuc pendet non soluta.

5. Negative, eo quod dioecesis ipsa bona nulla possident.

6. Affirmative; in casu negligentiae ad rationem reddendam ab ordinariatu compelluntur.

7. Praescripta canonum 1523, 1526 et 1527 conscientiose observantur. Libri accepti et expensi, archivum quoque cum documentis, quibus iura ecclesiae et bona eius nituntur, obiectum constituunt visitationis canonicae.

Idem valet de can. 1544 relate ad fundationes. Propter incertum pecuniae valorem fundationes nunc minime acceptantur. Obligationes vero missarum ortae ex fundationibus [7] interim non implentur, et quidem propter defectum dotis, eo quod census pecuniae in titulis publicis collecturae a publica potestate non solvuntur. Implentur vero missarum obligationes provenientes e fundatione constante in bonis immobilibus.

8. Apud nos bona fiduciaria ad pias causas non dantur singulis personis, sed administrationi bonorum, quam ordinarius invigilare solet.

9. Affirmative. Tempore belli, quo communicatio cum Sede Apostolica impossibilis fuit, innixus generali facultate concessa a papa permisi, ut pecunia collocata in titulis publicis collocetur in titulis destinatis pro bello, quia gubernium solemniter promisit fore, ut omnibus aliis titulis prolapsis illi consignati pro bello in valore maneant. Sed, proh dolor, isti quoque valorem omnem amisserunt, quapropter tot fundationes perierunt.

Locationem quod attinet semper secundum leges ecclesiasticas peragitur.

10. Decimae et primitiae in nostra dioecesi omnino ignotae sunt.

11. Qualibet dominica et quolibet festo collectae, quae omnino voluntariae sunt, pro cultu divino et pro ornamento ecclesiae fiunt. Idem valet de collectis pro seminario minore, atque de illis, quae a Sancta Sede praeceptae sunt. Secus collectae stabiles non dantur. Proclamantur vero collectae pro qualibet necessitate emergente, e. gr. nunc pro comparandis novis campanis. Omnes collectae in libro accepti adnotantur.

12. Taxa missarum a 2 coronis ad 10 dinar augeri debuit; immo permissum est sacerdotibus maiorem quoque taxam exigere, quam fideles libenter porigunt; sciunt enim sacerdotes esse pauperes.

Quod a can. 835, 841, 843 et 844 praescribitur, fere ab omnibus sacerdotibus conscientiose observantur, nam occasione visitationis canonicae de istis rebus ratio reddi debet.

13. Praescripta de inventariis, utpote iam a nostra synodo II. anno 1908 ordianta, fere sine exceptione adimplentur. Ne morte rectoris ecclesiae aliquid disperdatur, curare debet decanus, qui statim notitia obtenta de morto rectoris ad parochiam [8] accedere, atque bona ecclesiae in tuto ponere tenetur.

14. Episcopus habet archivum perfecte ordinatum, in quo scripta currentia reponuntur. Documenta vero antiqua nunc inde ab uno anno ordinantur atque in archivo separato et bene clauso custodiuntur. Documenta incipiunt ab anno 1226, pergamina adsunt numero supra 800; catalogus nondum confectus est.

In archivo, quod nunc in usu est, reponuntur copiae librorum parochialium (can. 470, § 3), consignationes ordinum collatorum (can. 1010), atque dispensationes occultas (can. 1047). Matrimonia conscientiae (can. 1107) non dantur.

Archivum secretum episcopus non habet.

15. Archiva cum documentis, scriptis nec non protocollis in omnibus parochiis continentur et quidem fere in omnibus secundum ordinem praescriptum in synodo II. anno 1908. Catalogus vero documentorum non ubique, sed minori tantum parte parochiarum confectus invenitur. Exemplaria catalogorum curiae episcopali mitti non solent.

Cap. III. De fide et cultu divino.

16. In dioecesi, praepremis in urbibus, dantur viri et feminae erga fidem omnino indifferentes, immo fidei adversantes; dantur, qui in libris et foliis ecclesiam impetunt, qui fidem omnem abiecerunt. Numerus harum non est magnus, ast paulatim crescit, ruri quoque hinc inde athei inveniuntur.

Clam serpit lues spiritismi; in una vel altera parochia incipitur, sed brevi evanesceat, in urbe Ljubljana vero saepius rumores de spiritismo exercito audiantur. In concionibus vel etiam in conventibus variarum organizationum hinc inde impugnantur.²⁷⁷

Modernismus a dioecesi omnino exulat.

[9] Consilium a vigilantia uno canonico honorario, duobus catechetis, duobus religiosis et omnibus decanis dioecesis constat. Officio suo numquam functum est, quia in nostris foliis errores aperti non propagantur.

Professio fidei cum iuramento antimodernistico exigitur et praestatur ab omnibus, ad quos iuxta can. 1406 spectat. Professores in facultate theologica occupati initio muneris illud praestiterunt; initio cuiuslibet anni scholastici illud haud exigo, nam omnes professores perfecte cum ecclesia sentiunt, usque ullam erroris suspicionem suscitant.

17. Cultus divinus omnino libere absque ullo impedimento exerceri potest.

18. Quoad coemeteria nullam opponitur difficultas. Solummodo de iure proprietatis, scilicet num ad ecclesia vel communitatis proprietatem pertineant, hinc inde lites exortae sunt. Si acatholicus in loco moritur, in quo coemeterium solummodo catholicum existit, sepultura acatholici in coemeterio medios inter catholicos praepediri non potest, ast tales casus raro occurrunt.

19. Affirmative quoad omnia puncta; singulares consuetudines non dantur, picturae et statuariae a sanctitate loci alienae nullibi reperiuntur; profani conventio vel nundinae in ecclesiis non celebrantur. Solummodo oratorium religiosum et artificiose compositum quater vel quinquies in cathedrali ecclesia et in ecclesia franciscanorum decantatum fuit, quo tempore populus, qui pro admissione pecuniam solvit, omnino tacebat in decentique statu permanebat.

20. Affirmative; numerus ecclesiarum ubique sufficit; hinc inde ecclesiae nimis parvae evaserunt, quapropter ab anno 1900 usque ad annum 1914 circa 30 ecclesiae de novo aedificatae vel saltem notabiliter amplificatae fuerunt. In suburbio Ljubljana, nomine Šiška, ecclesia desideratur, quapropter [10] fratres franciscani de mediis pro aedificatione novae ecclesiae desudant.

21. Affirmative quoad munditiam et sufficientiam suppellectilis, negative quoad squaliditatem. Solummodo baptisteria atque chori cantorum saepius negliguntur, ad quem defectum visitatio canonica rectores attentos reddit. Ast timeo tempus, quo variae ecclesiae reparari, a ruina praeservari, ad nova tecta illis procurari debebunt; nam unde tanta summa pro expensis colligi poterit?

²⁷⁷ S svinčnikom na dnu strani pripisano: *Križ, Ogenj*.

Ecclesiae antiquiores, scilicet saeculi XV. et XVI. stylo gotico, posteriores, praepriis sec. XVIII. stylo baroco aedificatae fuerunt; in multis ecclesiis altaria eminent arte confecta, e. gr. stylo barocco; in pluribus ecclesiis, e. gr. in cathedrali picturae, sculpturae, calices, ostensoria pretiosa servantur. Synodo I. 1903 cautum fuit, ne ista objecta pretiosa alienentur, sed si quotidiano usui amplius servire non possunt, in museum expendantur. Mandatum quoque fuit, ut omnes res pretiosae in inventario communi cum adiectione pretii describantur.

22. Omnino affirmative.

23. Furta in ecclesiis nunc saepius contingunt, quare quidem rectores ecclesiarum illos excepto mane per totum diem clausas tenent, praepriis in locis, in quibus ecclesia parochialis a domo parochialis iusto plus distat. Secus ecclesiae parochiales semper apertae manent.

Sanctissimum in omnibus ecclesiis parochialibus nec non conventualibus in uno tantum loco et quidem in altari maiore in tabernaculo decenter ornato et caute clauso asservatur. Excipitur tantummodo ecclesia cathedralis, in qua Sanctissimum non in altari maiore, sed in alio arte confecti detinetur. Excipitur quoque seminarium maius et seminarium minus, in quibus sorores oeconomae in clausura proprio gaudent sacello, in quo Sanctissimum pro adoratione et communione decenter custoditur.

Propter paupertatem plurium ecclesiarum lumen coram [11] Sanctissimo nutritur oleo sic dicto »petroleum«; in paucis lux adhibetur lux electrica.

Cap. IV. De iis, quae ad ordinarium pertinent.

24. Reditus percipio e praedio mensae episcopalis, quod circa 10 millia ha extensionis habet et quod praepriis silvis, sed pratis quoque et agris constat. Annuales proventus de mercatura et pretio lignorum dependent. Nunc administratorem inveni valde conscientiosum, rei peritum atque agilem.

Detrahis expensis pro salario officialium et operariorum detractis vectigalibus etc. percipio 30 millia dinar quolibet mense, quae autem summa non sufficit plene pro omnibus meis indigentis et obligationibus, quibus coarctor, quapropter hinc inde decursu anni augeri debet.

Mensa episcopalis publicos possidebat titulos, qui vero nunc mellius sunt valoris, multosque praebunt proventus.

Domus episcopalis sita in medio urbis immediate ad ecclesiam cathedralem pulchra est atque satis ampla pro omnibus meis indigentis. Curo, ut semper in optimo conservetur statu. In ista domu meus cancellarius, tres secretarii, tres famuli nec non tres famulae mecum habitant. Habitacula pro famulibus a reliquis omnino separata sunt.

Nec cathedraticum exigo, nec alias exactiones imposui. Tantummodo pro sustentando seminario minore quater in anno collectiones in omnibus ecclesiis parochialibus fiunt.

Mensa episcopalis debito dinarorum 95 millium gravata est. Hoc debitum facultate obtenta a nuntio apostolico in subsidium aedificandi seminarii minoris contrahere coactus fui. Vi amortizationis debitum in 60 [12] annis delibitur, nisi pars propter circumstantias politicas coactus ero totam summam tempore proximo solvere; nam institutum, quod summam debiti mihi praebuit, Viennae domicilium habet. Qua persona nullo oneratus sum debito.

25. Bona mensae episcopalis, quae una vice in magno fuerunt discrimine, nunc omnino in tuto posita sunt, administraturque accurate, prout a legibus tum ecclesiasticis, tum civilibus praescribitur.

In omnibus aedificiis sarta tecta servantur, immo in meliori nunc inveniuntur statu, ac fuerunt tempore, quo tradita mihi fuerunt. Id ipsum de praediis quoque valet.

Nec utensilia nec bona mobilia – exceptis titulis publicis supra nominatis et aliquot sedilibus – ulla in domibus inveni. Ego vero statui, quod omnia utensilia, omnes currus et equos atque, quodcunque mihi comparare debui, successori meo relinquam.

Bona omnia immobilia in libris publicis descripta sunt, copiae apud me conservantur (can. 483).

De sacra supellice tradita mihi fuerunt obiecta pro missa celebrata absolute necessaria. Res istae in inventario quod nunc a me compleri debet, numeratae inveniuntur (can. 1299, 1302).

26. Translato episcopo Missia Goriziam sedes Labacensis non vacabat, eo quod ego in eodem concistorio 24. martii 1897 translatus fui Labacum utque aliquot tantummodo dies post profectum Missiae Goritiam ego Labaci inthronizatus fui.

27. Residentiam observo; Labacum non relinquo nisi propter negotia ecclesiastica peragenda Romae vel Beogradii, propter conferentias episcoporum Zagrabiae, propter varias manifestationes, solemnitates et deliberationes organizationum catholicarum in variis, dissitis quoque regionibus et propter administrationem [13] bonorum mensae episcopalis quae in dioecesi Lavantina immediate ad fines dioecesi Labacensis sita sunt. Vix per unam vel duas hebdomades perfecta quiete quotannis frui possum.

Pontificalia in omnibus fere festis principalioribus peragere soleo. Conciones habeo in ecclesia cathedrali quotannis saltem tres, deinde in qualibet parochia, in quam visitationis et confirmationis causa venio – quotannis circa in 60 parochiis – aliisque pluribus occasionibus.

Litteras pastorales ampliores cum ad populum, tum ad clerum quotannis initio anni edere soleo; decursu quoque anni semel, bis vel pluries, prouti a circumstantiis exigitur, populum atque clerum litteris instruere assuetus sum.

Ecclesiasticas leges, quae ad populum vel ad clerum attingunt, per folium dioecesanum notas facio. De impletionem referunt decani, qui decanatum proprium quotannis visitant et ego ipse occasione visitationis in id inquirere soleo (can. 336).

28. Sacramentum confirmationis administro in cathedrali quolibet anno in festo pentecostes et sequenti feria II., per parochias vero, quarum ultra 300 dantur, illud quolibet quinti anno administravi. Regulae de aetate et de patrinis, quantum fieri potest, semper servatur.

29. In ultimo quinquennio ordinavi sacerdotes 87,²⁷⁸ qui omnes nostrae dioecesi fuerunt necessarii, ast quinque vel sex alumnos non debuissim ordinare, si de eorumdem defectibus instructus fuissim. In nostra dioecesi omnes theologi per integros quatuor annos in seminario maiori commorari tenentur. Unus solummodo excipitur, qui ob peculiare circumstantias Friburgi in Helvetia extra seminarium degens studia theologica peregit; fuit autem sub custodia et tutela directoris seminarii, qui saepius mihi de illo referebat (can. 969, 972 § 1).

Propter sequelas funesti belli numerus clericorum per paucos [14] annos sufficiens non fuit, ita ut penuria sacerdotum sentiretur; nunc vero sufficientem iam habemus numerum.

Hoc quinquennio dioecesi meae quatuor incardinavi sacerdotes profugos e dioecesi Gurcensi, qui absque periculo vitae redire non potuerunt; peregrini vero hanc incardinationem iuxta legem can. 112.

30. Licentiam audiendi confessiones sacramentales concessi omnibus neopresbyteris absque ullo novo examine, quia studiis theologicis absolutis et examinibus superatis certe sufficienter instructi iudicari potuerunt. Sacerdotibus vero, praeprimis religiosi aliunde venientibus facultatem concessi talem, quali in dioecesi propria instructi fuerunt (can. 877). Casus reservati episcopales in nostra dioecesi iam per plures annos abrogati sunt.

31. Facultatem concionandi omnibus neopresbyteris et omnibus aliis sacerdotibus meae dioecesis absque ulteriori examine concessi, nam illos post tanta studia sufficienter esse instructos iudico. Idem iudicavi de missionariis vel aliis sacerdotibus, qui propter missiones vel alias solemnitates in meam dioecesim vocati fuerunt, atque iam in propria dioecesi ius concionandi possidebant.

De argumento concionum, prouti can. 1347 determinatur sacerdotes in folio dioecetano et iam prius in synodo I. 1903 monui, nihilominus hinc inde transgressores vituperare debui.

Fuerunt aliquot scandalosi sacerdotes, quibus vero propter fidelem populum ius concionandi non revocavi, donec de cura animarum eos amoverim.

In nostra dioecesi mos est, ut in omnibus missis festivis diebus dominicis et festis de praecepto concio ad populum pronuntietur (can. 1345).

²⁷⁸ S svinčnikom brez pojasnila nadpisna številka 35, prvotna številka pa ni prečrtana.

32. Matrimonia cum acatholico, impiis quod attinet, [15] fideles meos solummodo de periculis matrimonii cum schismaticis in litteris pastoralibus serio monui. An cum effectu? Nescio. A nuptiis vero cum infidelibus et impiis ineundis parochi in singulis casibus fideles avertere conantur, ast pro dolor, rarissime cum effectu.

33. Visitationem quolibet quinquennio per totam dioecesim absolvi. Usque nunc totam dioecesim nec non singulas parochias iam quinquies permeavi, quapropter quolibet anno circa 65 parochias perlustrare debeo. Comites habeo unum secretarium et decanum; expensas superfluas fugio.

Cum visitatione coniungitur semper administratio confirmationis. Qua occasione fideles a tempore immemorabili voluntarie parvas oblationes offerunt, quas partim pro expensis parochorum adhibeo, partim ad bonos fines expendo. Licetne hunc usum retinere?

Obiectum visitationis sunt ecclesia, sacristia, inventarium, cancellaria cum libris et scriptis parochialibus et archivum. Sacerdotes quoque fere semper singulos breviter examinare eosque de obligationibus boni sacerdotis monere soleo.

Praescripta can. 824–844 de eleemosynis et stipendio missarum in dioecesi nostra satis observantur, in quantum mihi notum est. Occurrit quidem rarus casus, quo post mortem sacerdotis maior numerus missarum invenitur, quae inde a pluribus annis persolutae non fuerunt. Negligentiam refero Romam, unde sanationem eiusque conditiones postulo. Secus vero missae simul cum stipendio et die persolutionis in speciali libro fere ab omnibus accurate notantur. Numerus missarum superfluus ordinariatu mittitur, qui sacerdotibus indigentibus persolvandas expedit.

34. Dioecesanam synodum anno 1903 et 1908 celebravi. Pro synodo tertia omnia praeparavi, ast propter bellum inchoatum anno 1914 convocari illam non potui. Loco synodi edidi librum »Instructio pastoralis dioecesi Labacensis«, ²⁷⁹ in qua mandata et resolutiones [16] destinatas pro synodo tertia clero promulgavi. Nunc vero praeparo necessaria pro synodo celebranda anno sequenti, id est anno 1924.

35. Ultimo quinquennio omnibus conferentiis interfui, quae ab omnibus episcopis vel a parte earum Zagrabiae celebratae fuerunt.

36. Cum civili potestate locali in pace et sat bono consensu vivo, utpote quae in administratione dioecesis nullas mihi difficultates parare solet, immo vota mea magni habet. Actiones difficiliores pro tutandis iuribus ecclesiae relate ad bona ecclesiastica, ad scholas et varias ecclesiasticas coadunationes semper una cum reliquis episcopis instituebam, atque pro posse exitum exoptatum prosequabar. Verum est, quod desiderata non obtinuimus semper, ast mala plura certe praepedivimus.

²⁷⁹ *Instructio Pastoralis Labacensis auctore + Antonio Bonaventura episcopo Labacensi, Labaci 1915.*

Cap. V. De curia dioecesana.

37. Curia dioecesana proprias aedes non habet, sed in locis, qui in aedibus episcopi pro cancellaria destinati sunt, negotia sua pertractare potest et solet.

In curia episcopalis occupantur:

- a. Vicarius generalis, qui nuper praepositus capituli cathedralis a Sua Sanctitate nominatus fuit, cuius vero vires paulatim debilitantur atque propterea de alio nominado cogitare debeo.²⁸⁰
- b. Cancellarius Iosephus Dostal, cubicularius Suae Sanctitatis, qui cum tribus secretariis et uno cursore omnia negotia cancellariae expedire debet.
- c. Officialis dr. Rožman, professor iuris canonici in facultate theologica, qui qua praeses iudicii negotia matrimonialia praeprimis atque alia, quae raro occurrunt, pertractat.

Assessores iudicii sunt: canonici Ignatius Nadrah et Aloisius Stroj, catechetae gymnasiales, dr. Alfonsus Levičnik et dr. Gregorius Pečjak, referens gubernii Victor Steska atque p. Guido [17] Rant O.F.M.

Promotor iustitiae est dr. Joannes Fabian, professor theologiae systematicae in facultate theologica.

Defensores vinculi sunt: dr. Aloisius Nastran, C. miss. et dr. Iosephus Lesar, protonotarius apostolicus.

- d. Examinatores prosynodales cum consensu capituli nominati anno 1920 sunt: Andreas Kalan, vicarius generalis, qua praeses; dein professores theologiae: dr. Franciscus Ušeničnik, dr. Alexius Ušeničnik, dr. Joannes Zore, dr. Franciscus Lukman, dr. Iosephus Ujčić atque dr. Gregorius²⁸¹ Rožman.
- e. Parochi consultores nominati quidem fuerunt, sed tantummodo una vice munere suo functi sunt, quapropter valor nominationis per se cessasse videtur.
- f. Censores librorum et foliorum dantur novem, qui excepta clausura librorum, haud nullum negotium solvendum habent, quod de consilio quoque a vigilantia dicendum est.

38. De vicario generali iam supra retuli, de omnibus reliquis officialibus fateri debeo, omnes sat peritos esse atque assiduos in omnibus difficillimis quoque negotiis pertractandis.

39. Proventus curiae constant taxis, quae partibus solventur, prouti S. Congregatione confirmatae fuerunt. Erigantur vero pro expensis cancellariae et remunerationibus personarum.

²⁸⁰ Andrej Kalan (1858–1933), generalni vikar 1919–1929.

²⁸¹ V besedilu napačno zapisano Georgius (Jurij) namesto Gregorius (Gregorij).

Cap. VI. De seminario.

40. Transeat.

41. De seminario maiore et minore separatim referre debeo:

In seminario maiore curam generalem gerit rector seminarii, disciplinam et oeconomiam curat vicerector, exercitia [18] vero spiritualia nec ascetismum theoreticum practice dirigit director spiritualis. Oeconomiam administrant sorores e congregatione sororum scholarium III. ordinis s. Francisci; sufficiens pars seminarii cum duobus cubiculis et oratorio omnino separata est a reliqua domu, ita ut vera clausura gaudeant.

Aedificium in bono statu conservatur; theologi bini in quolibet cubiculo habitant. Statuta nuper emendata quotannis praeleguntur, comunque observatio a rectore firmiter simul et suaviter urgetur. Rector spiritualis in conferentiis vitam spiritualem docet curatque, ut theologi quotidie missam audiant, meditationem peragant atque reliqua pietatis exercitia adimpleant. Singulis hebdomadibus peccata confitentur et quidem confessariis, qui semel in hebdomade in domo ipsa praesto sunt. Ad s. synaxim fere omnes quotidie accedunt.

Domus et theologi sustentantur a gubernio, quod summam necessariam quotannis porrigere solet, excepto uno anno scilicet 1921/22, quo aliunde sustentationem quaerere debui, immo ad populum pro subsidio recurri. Deputatos pro disciplina et pro administratione bonorum constitui. Illos pro disciplina una solummodo vice consulere debui, scilicet pro emendatione statutorum; illos vero pro administratione nunquam adhibui, cum bona propria seminarium non possideat.

Theologi omnes praelectiones ex omnibus materiis in facultate theologica excipiunt. Studium protrahitur ad quinque annos. Facultas die²⁸² 1922 a Sancta Sede agnita fuit, eiusque ratio studiorum approbata cum permissione conferendi gradus academicos. Professores non admittuntur nisi obtento praevio consensu ordinarii. Numerantur 12 professores atque 5 magistri honorarii pro homiletica, paedagogica, arte christiana, cantu gregoriano et lingua paleoslavica. Omnes professores tum vita sacerdotali, cum scientia [19] theologica eminent. Edunt folium scientificum »Bogoslovski vestnik«, quod ab omnibus theologis, immo et laicis laudibus extollitur. Omnes omnino cum ecclesia sentiunt.

Ego quotannis bis vel ter in seminario comparere soleo, et quidem initio ad praelectionem statutorum et circa festum epiphaniae occasione exercitiorum, qua singuli ad me veniunt, ut cum iis de eorum vocatione conferam. Non vocati et malecontenti propria voluntate a seminario discedunt.

Seminarium minus distat circa 6 km a Ljubljana. Habetque proprium gymnasium privatum cum iure publicitatis, eo quod omnes professores completo curriculo

²⁸² Dan v besedilu ni naveden, je pa puščen prazen prostor za naknaden vpis.

theologico in universitate Viennensi vel Grätzensi studia necessaria professoribus compleverunt. Praeter directorem gymnasii adhuc 15 professores cum plena qualificatione constituti sunt. Gymnasium a gubernio non dependet, obligatur vero ut eadem disciplinae atque in eadem extensione docentur, sicut in gymnasiis publicis, quapropter inspector civilis quolibet anno institutionem visitare solet. Inspectores civiles aperte profitentur nostrum gymnasium omnium optimum esse.

Gymnasium inservit instituto pro educanda iuventute spiritu verae pietatis. In hoc institutum, recte in hoc seminarium minus iuvenes admittuntur complecta schola elementaris. Inservit vero hoc seminarium praecipue ad excitandam et fovendam vocationem ad statum clericalem, quam nullus admissus saltem excludere debet.

Instituto praeest dux pro educatione cum 5 vel 6 praefectis sacerdotibus et sacerdote spirituali. Statuta pro praefectis et pro alumni exarata, emendata a me et a deputatis pro disciplina probata sunt. Tempore belli disciplina satis prolapsa est, nunc vero iterum restituta. Pia exercitia bene ordinata sunt, semel in hebdomade confessarii veniunt; interim vero duo e professoribus parati sunt excipere confessiones eorum, qui petunt. Alumni in inferioribus classibus quotidie vel fere quotidie communionem accipiunt; illi vero in classibus superioribus [20] rarius ad mensam eucharisticam accedunt, scilicet bis vel semel in hebdomade, vel saltem semel qualibet secunda hebdomade. Quotannis per tres integros dies exercitiis spiritualibus operam dant. Ego ad hoc seminarium saepius pergo. Pluries variae difficultates exortae sunt atque perturbatio ordinis tum in collegio professorum, tum inter scholares, quam Deo dante semper compescere potui.

Hoc seminarium cum gymnasio aedificatum fuit per partes ab anno 1902–1910, ita ut iam anno 1905 studia cum educatione inchoari potuerint. Anno 1913 primi theologi ex hoc seminario in maius recepti sunt. Ad aedificationem contulit episcopus, clerus et populus. Nullo vere alieno oneratum est. Expensae pro sustentatione nunc quasi in immensum auctae sunt, cum praeter scholares, famulitiam quoque, professores et praefectis sustentari debeant. Pro sustentatione summa coronarum sex millionum exigitur. Scholares ipsi pensionem solvunt, quae pro maxima parte immittitur, cum praecipue agricolae, unde vocationes clericales quam plurimae, vel fere unice habentur, pensionem necessariam solvere non possint. Quare intentio seminarii, ne in illud nisi vocati ad sacerdotium admittantur, servari perfecte non potest, sed scholares etiam dubiae vocationis recipi et in seminario tolerari debent, quia filii parentum magis divitum notam pensionem solvunt.

Pensio vero minime sufficit ad sustentationem, sed summa circa 1 ½ millionem aliunde quaeri debet. Ideo collectas ordinavi in parochialibus ecclesiis omnibus quatuor temporibus. Ego ipse de meis proventibus contribuere soleo quotannis circa ½ millionem. Ab initio intentionem habui procurandi maiorem summam, cuius proventus sustentandis iuvenibus cum certa vocatione inservire debuissent. Ast bellum cum consequelis intentionem omnino frustravit. [21] Oeconomiam curat sacerdos oekonomus, qui famulatio praesidet ac alimenta necessaria comparat. Praeter famulos, et qui sacerdotibus et mensae inserviunt et praeter famulas, quae in horto et

in cucina adhibentur, sorores misericordiae Zagrabienses artem domesticam gerunt. Sorores, circa 20, in propria clausura a reliquis partibus domus omnino separata commorantur, in quam nullus nec sacerdos nec discipulus unquam ingreditur.

44. Ego semper curavi, ut alumni ingenio et pietate praestantes ulterius perficerentur. Quare semper theologos habeo vel Romae in Collegio Germanico vel Oeniponti²⁸³ in Collegio Cassiano. Anno currente unus theologus in Collegio Germanico, duo vero in Collegio Cassiano studiis vacant.

Cap. VII. De clero generatim.

45. Clerus vivit e fructu praediorum et praecipue e congrua iam prius ab Austria soluta, nunc etiam a gubernio nostri regni agnita. Ast haec congrua minime sufficit, eo quod in eadem mensura solvitur, sicut tempore ante bellum, quo pecunia valorem bonum habuit. Gubernium post iteratam instantiam episcoporum et deputatorum singulis sacerdotibus additamentum ad congruam concessit solvitque, sed vix vel hinc inde ne vix quidem sufficiens pro honesta sacerdotum sustentatione, inprimis in translatione ad alias parochias et ad comparanda vestimenta proventus non sufficiunt. Fors ad populum provocare debebo, sed timeo provocationem futuram inanem, et quidem ob paupertatem maioris partis nostri populi.

Pro senibus et infirmis non sufficienter provisum est. Verum est, quod antecessor meus unam partem nosocomii dicti »Leoninum« pro sacerdotibus infirmis reservavit, [22] ast propter permagnas expensas pro victu, pro medico et pro medicinis, quibus solvendis sacerdotes impares sunt, sacerdotes infirmi fere nunquam illuc veniunt. Sacerdotibus talibus parvam opem offerre solet »associatio sacerdotum pro adjuvandis sacerdotibus«. Insuper anno elapso taxam imposui singulis ecclesiis, quam rectores ordinariatus mittunt, qui inde subsidium sacerdotibus morbo laborantibus procurare possit. Ast successus nondum videtur. Alii varii conatus frustrati fuerunt.

46. Exercitia clerus peragit in seminario minore, in quo tempore feriarum spatium sufficiens praesto est, ita ut fere omnes separati in propriis habitaculis orationi et meditationi vacare possint.

Propria domus, in qua poenitentes recipiuntur, non datur.

47. Sacramentalem confessionem et alia pietatis officia praeprimis tempore visitationis fere semper commendare soleo (can. 121).

Ad spiritualia exercitia sacerdotes quotannis invitantur, quibus ductor exercitiorum procuratur; nomina eorum, qui exercitia peregerunt, in folio dioecesano publicantur (can. 126).

²⁸³ Innsbruck.

Examina annualia novorum sacerdotum continuanda per tres annos instituuntur mense septembre; qua examinatores professores theologiae funguntur, qui de scientia iudicium proferunt et in protocollo deponunt. Materia pro singularis accurate determinatur, atque in folio dioecesano publicatur. In collatione beneficiorum ratio habebitur eorum, qui magis praestiterant.

Conferentiae cleri pastorales, pro quibus materia ab episcopo proponitur, quotannis bis praeceptae sunt; nam in dioecesi fere omnes sacerdotes nomen dederunt »Sodalitati ss. Cordis Iesu« et vi statutorum fere omnibus mensibus conveniunt resque theologicas et quaestiones occurrentes pertractant. In omnibus conferentiis ampla [23] protocolla conficiuntur, quae simul cum solutione quaestionum scriptotenus facta ad ordinariatum mittantur. De protocollo et opere conferentiarum pastoralium episcopus iudicium profert atque via decanatus sacerdotibus communicat. Dicendum, quod omnes vel fere omnes sacerdotes, qui obligati sunt, ad conferentias tam pastorales tam ad illas »Associationis« libenter et cum gaudio advolant atque in disceptationibus cooperantur (can. 131).

Quantum possum, curam habeo, ut sacerdotes regulas de cohabitatione cum mulieribus observent. Si cohabitatio suspecta est vel si peccata contra coelibatum verosimiliter committuntur, ego respectivis sacerdotibus demissionem mulieris praecipio; si post plura monita non obediunt, ast rumores de inhonesta vita perseverant, demissionem sub poena suspensionis, immo sub poena privationis beneficii praecipio. Ast tales casus rarissime obveniunt, fors tres in quinquennio nunc elapso (can. 133).

In nostra dioecesi in plurimis parochiis cooperatores in eadem domo cum parcho habitant. Ego cohabitationem et communem mensam urgeo, quam vix unus vel alter dissolvere conatur (can. 134).

Divinum officium, in quantum iudicare possum, omnes recitant. Dantur vero duo vel tres sacerdotes, quibus propter infirmitatem oculorum obligatio recitandi officii in obligationem recitandi ss. rosarii transmutata fuit. Uni sacerdoti declaratum fuit, illum nulla obligatione teneri, eo quod propter vehementissima scrupula neque rosarium tranquile recitare valeat. Duo vel tres sacerdotes ob nimiam occupationem in sua vocatione petunt absolutionem a recitatione breviarii et transmutationem in recitationem ss. rosarii pro diebus, quibus ob defectum temporis officium recitare non possunt.

Quoad habitum ecclesiasticum generali usus in synodo I. probatus est, ut sacerdos habitum habeant nigri, seu saltem subobscuri coloris pertingentem usque ad genua. In missae sacrificio praecipitur usus talaris; sacerdotibus vero, qui celebrare debent in [24] pagis dissitis et montanis conceditur usus cinctorii nigri usque ad talos putingentis. Plures vero sacerdotes usum inducere conantur habitus brevioris, prouti deferri vident a sacerdotibus aliarum diocesium. Hinc inde colorem quoque vestium nimis album eligunt. In itineribus dantur, qui vestibus omnino laicalibus induuntur. Ego in folio dioecesano hinc inde talera usum reprobo atque ad mandata synodi provoco. Ast monita mea, quae revera raro dantur, non observabatur, nam exempla trahunt. Tonsura non deferitur nisi a clericis seminarii et ab ordinario, prout

ab immemorabili mos inductus fuit. Monita episcoporum nihil prosunt (can. 236, 811).

Fidei iussiones raro et solummodo in casibus urgentioribus et periculum non importantibus permittuntur (can. 137).

48. De dispositionibus can. 139 § 3 et can. 142 ultimam discussionem habui in conferentia decanorum die 29. martii 1921. Omnes decani sequentem sententiam protulerunt: »Cooperatio sacerdotum in institutis indolis temporalis vel nummariae necessaria est, praecipue hoc tempore, quo adversarii ecclesiae illa ad se trahere conantur hunc in finem, ut populus quoque ad se alliciant. Neque laici pro istis negotiis idonei habentur, quare post recessum sacerdotum instituta paulatim proluberentur. Populus quoque confidentiam ammitteret in instituta et in clerum, a quo in necessitate illa relinqueretur. Quae cooperatio multo quidem tempore sacerdotes occupat, ast auctoritatem non minuit nisi apud nonnullas mercatores, qui talibus institutis in genere adversantur. Ast sacerdotes obligari debent, ut normas pro administratione editas observent, neque ipsi personaliter cum damno auctoritatis mercaturam gerant.

His argumentis innixus permisi a) ut sacerdotes cassas parsimoniales provide gerunt, b) ut in associationibus oeconomicis cum deputatis populi cooperuntur et c) ut partes habere possint in omnibus negotiis, in quibus expensae et proventus normis definiuntur, quae publice probatae sunt (can. 189, § 3).

Quoad mercaturam sequens doctrinas canonistarum in eadem conferentia statui: »Negotiatio oeconomica nunquam prohibita [25] est. Mercatura politica per se prohibetur, nisi urgens causa pietatis vel caritatis aliter suadeat. Nunc declaro, in nostra dioecesi talem causam existere, quapropter negotiationem politicam sacerdotibus permissam esse pronuntio. Nam associationes cooperative lucrum appetentes, praecipue illas ad procuranda, quae populo necessaria sunt ad vitam sustentandam; ad utilitatem populi atque ex caritate erga illum administrantur. Associationibus enim huius generis populus e manibus usurariorum liberatus vitam faciliorem invenit. Negotiatio vera lucrativa, id est unice ad propriam lucrum suscepta, omnino prohibetur. Si vero in favorem causae piae urgens necessitas eveniret, talem negotiationem in casu permitterem«.

In »Instructione dioecesana« adhortatus sum sacerdotes, ut ubicunque fieri potest, viros vel iuvenes idoneos et honestos seligant curentque, ut isti in omnibus, quae ad talia instituta administranda necessaria sunt, rite excolantur et postea in praxi sufficienter probantur.

Quibus praemissis ad num. 48 respondeo: Licentiam praestandi operam in arcibus nummulariis, parsimonialibus, cooperativis ruralibus dedi in genere pro omnibus institutis nostrae partis popularis, quae principiis catholicis nititur. Perdurante causa licentia quoque perdurat. Cassae parsimoniales in quibusdam maioribus parochiis proprium iam secretarium sustentat ita, ut sacerdos solummodo consilio et inspectione institutum adiuvare pergat. In locis vero minoribus proventus ad sustentandum

proprium secretarium non sufficiunt, quare sacerdos ex pura caritate instituto operam praestat.

Ne vero sacerdotes leves sint in negotiis susceptis, mandavi decanis, ut occasione canonicae visitationis et occasione rumoris de periculo administrationem inspiciant. Ast hoc mandatum raro observatur et quidem ideo, [26] quia ab associatione centrali fere quotannis revisores ad filiales mittuntur, qui leviores defectus statim corrigunt.

Sacerdotes his negotiis occupati conqueruntur, se orationi atque curae animarum vacare non posse tam intensive, ac ipsi desiderant. Casus aliquantum scandalosus elapso anno evenit, sed per amotionem sacerdotis in aliam dissitam parochiam rumoribus finem imposui. Ast in genere sacerdotes a vita clericali non deflectunt.

49. Clerus absque exceptione Sedi Apostolicae ex corde et intima persuasione adhaeret. Cum ordinario autem inde a perturbationibus ad finem belli, ab anno 1918, pars sat magna in quaestionibus politico – ecclesiasticis non consentiebat; num vero numerus talium sacerdotum valde imminutus est. Audio autem saepius querelas de mea administratione, de quibus puto, non esse sufficienter fundatas.

In dioecesi sacerdotes 12 sunt originis Germanicae, et quidem in parochiis, in quibus populus originis Germanicae commoratur. Exceptis nonnullis singularibus casibus, sacerdotes Sloveni cum istis in pace et amore vivunt.

50. Officia ab ordinario commissa sacerdotes libenter suscipiunt; tantummodo occasione translationis cooperatorum saepius murmurationes contra episcopum audiuntur. Otiosi in dioecesi Labacensi non dantur, neque tales, qui universitatem laicam frequentarent.

51. In dioecesi Labacensi plurimi sacerdotes cum consensu ordinarii in diariis et libellis periodicis scribunt: apud diarium Slovenec redactor principalis est sacerdos, item apud folium politicum Domoljub, quapropter in speciali cura animarum neuter occupatur. Professores facultatis theologicae scientificum periodicum libellum »Bogoslavni vestnik« cum disertationibus theologicis edunt. Redactor libelli scientifici »Čas« usque nunc professor dr. Srebrnič²⁸⁴ fuit. Redactor folii periodici »Mladika« [27] cum articulis belletristicis et instructivis destinatis pro familiis est quidam parochus Labacensis. Folium quoque magis religiosum »Bogoljub«, folium pro cantu gregoriano et in genere cantu ecclesiastico fovendo »Cerkveni glasnik«, folium »Mladost« et »Orliček« iuventuti destinatum, folium »Preporod« pro propaganda abstinencia a potu alcoholico a sacerdotibus redigitur.

Sunt vero lites relate ad folium belletristicum »Dom in svet«, quod magis excultis, intelligentibus destinatum est atque articulos publicat conscriptos tum a laicis,

²⁸⁴ Dr. Josip Srebrnič (1876, Solkan–1966, Krk) je bil v letih 1919–1923 prof. cerkvene zgodovine, zgodovine grškoslovanskih Cerkva in starokrščanske književnosti na ljubljanski Teološki fakulteti. Leta 1923 je bil imenovan za škofa na Krku.

tum a sacerdotibus. Lites exortae sunt circa questionem, nonne hoc folium stylo et conceptioni modernae nimis indulgeat. Curo autem apertos et certos errores non propugnet, cum in belletristica recti fines difficile determinentur, cum illud amotis foliis valde immoralibus etiam ab intelligentibus liberalismum profitentibus legantur, ego taceo, immo magis pro folio, quam contra illud dispositus sum.

52. De clero mihi haud ullus notus est, qui cum scandalo publicationes nobis adversantes legeret. Sunt, qui studiorem causa facultatem petunt legendi libros prohibitos. Rogatus talem facultatem uno sacerdote in quolibet decanatu dedi, ut in conferentiis omnes reliquos de erroribus adversariorem informare posset, qui ita instructi curam animarum maiori cum fructu gerere valeant.

Iudicium, an sacerdotes factionibus municipalibus vel politicis indebite se immisceant, formare non audeo. Nam in omni vita publica sacerdotes primas partes habere debemus, quia secus adversarii partem catholicam facilius vincerent et quia populus non confidit organizationibus, in quibus sacerdotes non cooperarentur. Videntur vero sacerdotes quidam modum excessisse.

Ad statum saecularem unus sacerdos facultate legitima obtenta regressus est. Facultate autem non obtenta sacerdotium 5 sacerdotes reiecerunt, e quibus 2 matrimonium contraxerunt. Sunt autem incorrigibiles, ast populum non perturbant.

[28] 53. Ex poenis recensitis in can. 2298 irrogavi sequentes:

- a. ter prohibui missam praeterquam indeterminata ecclesia propter periculum peccati contra VI. decalogi praeceptum;
- b. Suspendio nam ab omni officio irrogavi semel propter cohabitationem cum muliere valde suspecta, quam vero saepius admonitus relinquere noluit;
- c. unum sacerdotem via administrativa amovi a beneficio sat bono ad aliud verosimiliter deterius propter scandalum, quod non obstante iterata monitione et iteratis minis poenarum ecclesiasticarum frequentem et suspectam visitationem mulieris coniugatae dimittere noluit;
- d. bis vel ter prohibui sacerdotibus commorandi in determinatis parochiis et quidem propter conversationem cum suspectis mulieribus;
- e. in omnibus recensitis casibus, si non plenum, saltem aliquem fructum obtinui.

Cap. VIII. De capitulis.

55. Capitulum cathedrale constat duabus dignitatibus et decem canonicis.

Praebenda theologalis et poenitentiaria in capitulo non datur; conamini tales praebendas creandi resistebant canonici timentes, ne eorum iura limitantur.

Canonicum theologum non nominavi, nam omnino nescio, quomodo muneri suo fungi posset, quia in ecclesia cathedrali de concionibus ante et post meridiem sufficienter provisum est. Nominavi vero canonicum poenitentiarium, qui libentissimo quovis tempore et magno cum fructu confessiones excipere solet.

In capitulo quatuor vicarii praevidentur, qui vero sustentationem sufficientem non percipiunt, nisi in aliis muneribus occupati essent.

[29] 56. Dotatio canonicorum vix sufficit. Exceptis duobus patronatus privati proprias domus habent; bonum commune tempore belli prolapsus est; percipiunt autem a gubernio congruam.

Disciplina distributionum non observatur.

57. Sex praebendae canonicales sunt patronatus privati, sed de patronatu dimittendo cum nullo egi, quia valde dubito, quod illi iuri praesentandi abdicere vellent.

In dioecesi alia quoque beneficia curata patronatus privati dantur. Neque his de patronatu dimittendo vel commutando in preces tractavi, nam, cum patronus ad restauranda aedificia ecclesiastica quintam partem expensarum solvere teneatur, populus parochialis obstacula poneret.

58. Statuta a S. Congregatione probata habent, sed obsecundans mandata S. Congregationis *Concilii de die 25. iulii 1923*²⁸⁵ provocavi canonicos, ut infra sex menses statuta nova conformiter praescriptionibus codicis proponant.

59. Canonici honorarii *ex antiqua consuetudine*²⁸⁶ fuerunt sex, ast nunc *ex istis quatuor* vivunt, *quintum nominavi ad normam can. 406.*²⁸⁷

60. Sede vacante eligitur vicarius capitularis; pro administratione bonorum mensalium eligitur canonicus, cui a gubernio officialis civilis adiungitur. Proventus intercalares in fundum religionis mitti debent.

61. Capitulum adimplet obligationem recitandi horas minores ante missam conventualem, vespas cum completorio autem determinato tempore postmeridiano. Ad recitandum matutinum non obligantur nisi festis maioribus. In functionibus pontificalibus episcopo libenter assistentiam praestant; ad consultationes vocati voluntate comparent. Alia quoque onera, ad quae non obligantur, cum gaudio [30] suscipiunt et sustinent. Unus adiuvat in schola pro educandis organoedis, alter praesidet associationi Kolpingianae et confraternitati de ss. sacramento, alter praeest instituto pro educatione puerorum, alter est concionator et quidem valde desideratus in cathedrali, alter laborat in cancellaria pro revidendis rationibus ecclesiasticis, alter rectoris munere in seminario maiore fungitur, unus est canonicus poenitentiarius et

²⁸⁵ Besedilo v kurzivi je nadpisano s svinčnikom.

²⁸⁶ Besedilo v kurzivi je nadpisano s svinčnikom.

²⁸⁷ Besedilo v kurzivi je nadpisano s svinčnikom nad prečrtanim besedilom: »*Solummodo tres vivunt, quia a longo iam tempore novum non nominavi.*«

unus parochus parochiae cathedralis. Sed mihi videtur, quod unus vel alter absque sufficienti causa hinc inde chorum negligat. De vita eorum sacerdotali nullae ad me perveniunt querelae.

62. In dioecesi et quidem in urbe Novo mesto existit capitulum collegiatum, quod una dignitate et quatuor canonicis constat. Praepositus munere fungitur parochi et decani, reliqui autem canonici curam parochiae gerunt per modum cooperatorum. In adiutorium datur illis vicarius, qui in schola catechismum docet atque cancellariam providet.

Proventus illis e vinea obveniunt, insuper a gubernio quoque congruam valde parvam et insufficientem percipiunt. Habitant quidem in eadem domo, mensam vero communem non habent. Ad hos canonicatus viri aetate maiori promoventur. Qua tales confessiones sat libenter et cum fructu excipiunt, conciones proferunt, sed cum populo nullum fere commercium, et perinde in vitam eius socialem influxum parvum habent. Obligationes de choro et missa conventuali adamussim et libenter implent.

In me cogitatio in dies vivacior apparet, curare, ut hoc capitulum supprimeretur, loco eiusdem parochia cum parcho atque duobus cooperatoribus erigeretur. Nam talis clerus e bonis et congrua facilius decenter vivere, atque maiorem contactum et influxum in populum habere posset.

Cap. IX. De vicariis foraneis et parochis.

[31] 63. Vicarii foranei in nostra dioecesi decani vocantur, qui officium de vigilantia in ecclesiasticos bene adimplere conantur. Nam obsecundantes mandato synodi I. proprium decanatum vel singulis annis vel quolibet secundo anno visitare et de statu decanatus ad ordinarium referre solent. Exceptiones et negligentiae raro occurrunt.

64. Nunc paroeciae omnes excepta una parvissima de suo pastore provisae sunt.

65. Paroeciae amovibiles non dantur.

Capitulum cathedralem coniunctam habet parochiam, ad quam vi statutorum episcopus unum e canonicis parochum constituit, cui in cura animarum duo vicarii opem ferunt. Capitulum quoque collegiatum parochiam administrat. Praepositus vi statutorum munere parochi fungitur in qua a 4 canonicis adiuvatur.

Franciscani duas parochias per suum vicarium administrant. Ordini teutonico 5 parochiae incorporatae sunt, ordini vero cisterciensium una.

In omnibus praedictis casibus praescripta can. 415, 471 et 609 § 1 semper stricte observantur. Id valet de observatione can. 630, 631. Remotio vicarii cuiusdam usque ad praesentem diem non fuit necessaria, nam in casibus difficilioribus religiosi superiores ipsi providere solent.

66. Patronatus caesarei sunt parochiae 25, fundi religionis 125, privati sex praebendae canonicales, 52 parochiae et 4 beneficia. Usque nunc cum nullo patronorum

privatorum de dimittendo patronatu agere conatus sum persuasus, quod iussi suo non abdicabunt et populus non consentiet, eo quod ad reparanda aedificia in eorum patronatibus quintam partem expensarum ferre teneantur.

In praesentatione canones observatur et patroni vota [32] ordinarii fere semper implere student. Praesentatio vel electio popularis in dioecesi Labacensi non datur.

67. In dioecesi Labacensi quaelibet parochia per concursum providetur et quidem hunc in modum: facultate data a S. Congregatione iam inde ab immemorabili tempore episcopi imperii Austriaci sacerdotes suos quotannis ad examen concursale invitant. Si eam in hoc de sufficiente scientia cum bono successu finivit, valorem habuit per sex annos. Parochia vacante sacerdotes, qui ad illam aspirarent, provocantur, ut tempore statuto preces porrigant, quas porrigendi ii sacerdotes ius habent, qui examen de doctrina bono successu subierunt. Ex iis, qui preces porrexerunt, episcopus parochiam libere collationis confert sacerdoti, quem prae ceteris idoneum putat. Si parochia est iuris patronatus privati, episcopus e competentibus designat tres, quos prae ceteris patrono commendat. Si paroecia est patronatus publici, cum Austria prolapsa sit, patronatus quoque cessavit. Cum vero nostrum gubernium illud omnino dimittere non vult, ego e concurrentibus ad talem parochiam unum eligo, atque gubernio communico, me istum ad parochiam patronatus publici promoturum esse, ut pandat, si contra illum aliquid opponat. Addo vero, me hoc usu nullo modo iuri Sedes Apostolicae praeiudicare velle, quae iura illaesa maneant. Quem agendi modum S. Congregatio probavit, prouti e litteris nuntiaturae regni SHS de 4. 4. 1923 nr. 1031 patet.

68. Reditus obveniunt parochiis partim e praediis praebendae, partim ab aerario. Proventus vix sufficiunt, quem ob rem augmentum postulamus. Revera augmentum iam concessum fuit, sed crescente praetio rerum pro vitu necessariorum iterum non sufficit.

In omnibus parochiis domus parochiales cum aedificiis oeconomicis praesto sunt. Reparationes per concursum populi et patronorum fiunt.

69. Confirmare, quod obligationes, ad quas [33] quaestio praesens respicit, parochi nostrae dioecesis generatim accurate implere solent prouti synodi nostrae praeciipiunt. Querelae desuper rarissime oridiuntur. Vigilant enim desuper cum ordinarius tum decanis occasione visitationis canonicae.

70. Quaelibet ecclesia fonte baptismali instructa est. De mandato can. 775 in dioecesi nostra numquam sermo fuit, neque parentes talem exceptionem petunt, sed absque murmuratione infantes ad ecclesiam parochialem per patrilos mittunt. Excipitur enim una vel alia magis delicata familia in urbibus, quae tunc baptismus domi conferendum petit.

71. Fervor parochorum in excitandis fidelibus ad frequentem communionem in uno vel altero decanatu imminutus est. Puellae quidem et feminae quam plurimae ad communionem saltem bis vel ter in mense, pauciores qualibet dominica vel etiam quotidie accedunt. Ast iuvenes et viri generatim bis in anno accedunt, multi quolibet tempore quadragesimali, pauciores quolibet mense, fere nullus saepius.

Sacrum viaticum infirmis iusto tempore defertur; hoc sum respectu negligentiae rarissime occurrunt.

Fideles saepius excitantur, ut missae sacrificio etiam diebus ferialibus adsint. Qualibet prima feria VI. mensis missa coram sanctissimo celebratur et quidem saltem in permultis parochiis. Qualibet prima domenica in mensis Sanctissimum per unam horam postmeridianam publice exponitur, atque a fidelibus per preces choraliter recitatus adoratur, quod qualibet dominica Sanctissimo non exposito coram clauso tabernaculo exercetur. Qualibet die in una parochiarum, quae decursu anni sibi succedent, Sanctissimum per 12 horas exponitur, concio una vel duae pronuntiatur, fideles ad sacramenta percipienda et adorationem invitantur, qui dies a populo ita celebratur sicuti festa I. classis celebrari solent, atque maior pars virorum quoque et iuvenum ad s. synaxim accedit.

[34] Cum in nostris regionibus omnes infantes scholam publicam vel privatam frequentent, in qua a sacerdotibus in doctrina christiana instruuntur, isti sacerdotes prae ceteris de dispositione infantum ad primam communionem verum iudicium sibi formare possunt, quapropter neque parentes, neque confessarii desuper interrogantur. Cautum est autem in nostra synodo II., ut infantes iam primo, vel secundo anno scholastico ad primam communionem admittantur, utpote satis instructi. Annis, quibus scholam frequentant, omnes infantes vel fere omnes ad communionem saltem semel in mense, multi pluries, ad s. communionem accedunt. Quem usum puellae etiam postea retinent, pueri vero exemplo aliorum seducti, negligentiores fiunt.

72. Quoad extremam unctionem respondeo: affirmative.

73. Quae in codice de matrimonio praecipiuntur parochi omnes semper observant.

74. Catechismus quod attinet, in nostris partibus catechismus in schola qualibet hebdomada per 2 horas traditur, quo tempore praeparatio quoque pro prima confessione et communione atque pro confirmatione commode fieri potest, dantur vero multi catechetae, qui hunc in finem infantes saepius ad catechesim convocant.

Diebus dominicis tantummodo adultis convocatis in ecclesiam tempore postmeridiano catechismus per omnes occurrentes quaestiones sistematice explanatur. Cum vero iuvenes et viri venire non solent, cautum est, ut quolibet anno per tres menses infra missarum solemnia conciones habeantur catecheticae. Insuper qua praeparatio ad confessionem tempore paschali tum pueri tum puellae seorsim convocati de doctrinis prouti in catechismo occurrunt, interrogantur.

75. In dioecesi Labacensi qualibet dominica atque quolibet die festo conciones habentur et quidem tum a parcho inter missam pro populo, tum a cooperatore, si parochus talem habet.

[35] In nostra dioecesi tempore quadragesimali tum in ecclesia cathedrali tum in ecclesiis parochialibus conciones habentur tempori congruentes de passione Domini, vel de peccato vel alio serio argumento. In cathedrali ecclesia conciones quadragesimales bis in hebdomade pronuntiantur; ruri vero semel et quidem die dominica inter missam vel tempore postmeridiano.

Conciones quoque haberi solent in triduo praecedente quadragesimam, in diebus destinatis pro adoratione Sanctissimi sacramenti, atque in aliis opportunis occasionibus. Decurrente mense maio Labaci quotidie conciones, ruri autem in omnibus fere parochiis lectiones pie relate ad B. V. Mariam instituuntur.

Missiones populares in omnibus fere parochiis ita ordinantur, ut infra septennium locum habeant. De lucto exitu tum parochi, tum missionarii referre solent.

Vacante parochia statim administrator constituitur et quidem unus tum pro administratione in spiritualibus, cum pro illa in temporalibus, cui a decano bona administranda, prouti in inventario designata sunt, traduntur. Administratione finita administrator rationem reddere tenetur ordinariatus diiudicandum. Novo vero parcho iterum a decano bona cum ecclesiastica tum praebendalia committuntur.

Cap. X. De religiosis.

77. In domibus religiosarum omnium visitatione usque nunc infra tres annos peragere solitus sum. Sed non inveni nisi defectus minoris momenti, quos cum satis bono effectui amovere conatus sum. De administratione bonorum temporalium non ita inquirebam, sicuti in codice praescribitur, solummo[do] generaliter monui, ut in tali administratione caute procedant.

[36] Congregationes vero clericales (can. 512, § 2.2°), quibus congregatio missionis s. Vincentii a Paulo, nec non pia societas salesiana adnumerari debent, nunquam visitavi.

67. Religiosi omnes, sive viri, sive mulieres vitam communem ducunt, atque fama optima gaudent, suisque operibus in cura animarum, in scholis, in nosocomiis ad vitam religiosam in dioecesi promovendam multum conferunt.

Ad opem facendam in cathechetica populi insitutione religiosi, numquam requisiti fuerunt. Funguntur vero plures franciscani munere catechetae in variis scholis et quidem magno cum fervore et amore ita, ut revera omnem laudem mereantur.

79. Capucini, franciscani atque fratres misericordiae eleemosynas quotannis inde ab immemorabilibus temporibus absque offensione populi quaerunt, ex aliis dioecesebus viri religiosi quaestulantes non venerunt.

Venerunt autem bis vel tres religiosas e Bosnia et quidem cum consensu et commendatione proprii ordinarii, quapropter[*r*] etiam ego licentiam dedi.

80. Congregatio iuris dioecesani in mea dioecesi non datur, nec societas ulla virorum sive mulierum sine votis in communi viventium.

81. Omnia negative.

82. In dioecesi quatuor sacerdotes vivunt, qui legitime saecularizati fuerunt; duo in cura animarum occupati vitam clericalem ducunt, duo vero saepius monebantur et quidem unus propter suspectam familiaritatem cum feminis, alter propter frequentiore ebrietatem.

83. a) De praescripto can. 512 et 513 iam superius retuli. Praescripta can. 520–521 de confesariis religiosarum accurate observantur.

Praescripta tamen can. 533–535 a me observata non fuerunt. Nam relate ad collationem pecuniae, de quo in can. 533, § 1 et 2 sermo est, consensum praevium ordinarii numquam postulavi.

[37] De alienatione, de qua in can. 534 statuitur, nunquam agebatur. Ast debita varia singulae domus religiosarum contrahere debuerunt. Licentiam petebant ursulinae et filiae caritatis, quam iure dabam vel propter maiorem summam a S. Congregatione expectebam. Sorores vero a s. Croce debitum contraxerunt affirmantes, se id de consensu et licentia superiorissae generalis fecisse.

Administrationis vero rationem a nulla domu religiosa expetii, neque recepi (can. 535).

Quoad dotam monialium vel in religionibus votorum simplicium praescripta can. 547 observantur.

Non observabam, quae de collatione atque administratione dotis religiosarum a can. 549 et 550 praescribitur, sed tantummodo hic inde monebam, ut de dotibus cura habeatur, ne dissipentur.

Monita can. 552 de agendis ante admissionem ad novitiatum et ad professionem conscientiose adimplentur.

Clausuram quod attinet omnia praescripta can. 600–605 in genere observantur. Cum vero a monialibus s. Ursulae propter varias scholas, in quibus laudabiliter occupantur, clausurae papalis observari minime potuerit, provocatus a S. Congregatione curavi, ut vota solemnna a Sede Apostolica in simplicia mutentur, quod decreti de 23. junii 1923, n. 7261/22 revera factum est.

Religiosae votorum simplicium, in quantum mihi notum est, clausuram observant. Excipitur vero una vel altera domus, e qua religiosae qualibet diei hora absque comite in plateis apparent.

b) Monasteria monialium subiecta superioribus regularibus in mea dioecesi non dantur, nam etiam carmelitae a meo praecessore huc vocatae episcopum superiorem digerunt.

c) Praeter moniales carmelitas reliquae omnes religiosae vitam [38] activam gerunt. Occupantur vero qua magistrae in scholis vel in variis nosocomiis vel qua oeconomae in variis institutis.

Qua magistrae a inspectoribus civilibus publicae laudantur, quod de cura quoque in nosocomiis valet.

d) Occupatae in seminario minore et maiore in parte a reliqua domu separata sub stricta clausura vivunt. De clausura sororum, quae in monasterio cisterciensium qua coquae inserviunt, nihil mihi compertum est, ast procul dubio sub hac respectu omnia secundum canones ordinata sunt.

Infirmis in privatis domibus inserviunt sorores e congregatione s. Crucis, de quibus vero nihil audiui nec occasione visitationis rescivi, quod deplorandum esset.

Cap. XI. De populo fideli.

84. Mores populi generatim laudandi sunt. In familiis ruri christiana persuasio firma adhuc et omnis vita spiritu christiano imbuta est. In nonnullis partibus dioecesis saepius rixae, immo et maledictiones inter membra familiae audiuntur.

In omnibus urbibus, etiam in urbe Ljubljana, multae familiae vitam cristianam ducunt, quod praecipue de feminis et puellis, nec non de iis viribus et iuvenibus dicendum est, qui organizationibus catholicis adhaerent. Instituuntur quidem saepius variae pompae et solemnitates, sed tamen puto, pietatem intensam [39] bene fundatam esse. Nocent vero vitae christianae valde frequentes saltationes, quae praecipuae tempore hiemali ab omnibus partibus instruuntur. Boni catholici curant, ut a saltationibus, quas ipsi instruunt, pericula immoralitatis pro posse vitentur; saltationes vero aliarum partium, ad quas etiam iuvenes et puellae secus sat bonae seducuntur, immoralitatem promovent.

Ne vero professio vitae christianae deficiat, conciones, ephemerides, praeprimis organizationes catholicae curamque conventus curare solent.

85. Quoad reverentiam erga sacerdotes dicendum est, quod populus noster sacerdotes, praecipue episcopum, valde veneratur atque externis signis aestimationis prosequitur. Fuerunt quidem viri, praeprimis iuvenes, qui finito bello aversionem, immo odium adversus sacerdotes publice monstrabant; sed numerus talium quotidie minuitur.

Erga summum pontificem populus summa reverentia, prouti catholicum decet, imbutum est, quam reverentiam sacerdotes qualibet occasione promovere student. Audiantur quidem ab intelligentibus querelae de neglectu Slovenorum in partibus occupatis ab Italis, quod a Vaticano nihil fit contra iniurias a gubernio Italico illatas catholicis, qui sacerdotibus propriis privantur, quibusque sacerdotes Itali linguae

Slovenicae omnino ignari Sancta Sede sciente introduuntur. Ast alii Sanctam Sedem excusare conantur affirmantes, illam terroristico gubernio Italico oppressam esse, nec ea libertate gaudere, quae pro regiminae ecclesiae illi omnino necessaria est.

86. Populus qualibet dominica et qualibet die festo de praecepto, immo etiam abrogato ad audiendum sacrum cum concione in ecclesias confluere atque ab operibus servilibus abstinere solet. Peccata sub hoc respectu raro committantur. Etiam in urbe Ljubljana, nec non in aliis minoribus urbibus ecclesiae praefatis diebus ad quodlibet sacrum refertae inveniuntur, licet in urbibus frequentiores casus de neglecto sacro occurrunt (can. 1248).

[40] Ieiunium praescriptum, nec non abstinencia qualibet feria VI. religiosae observantur, transgressiores occurrunt quidem, sed raro (cann. 1252 et 1254).

Apud nos viget mos deferendi infantes ad baptismum statim, si possibile, adhuc eodem die, quo nati fuerunt. Ultimis temporibus casus singulares occurrunt, quod baptismus infantum a parentibus omnino negligitur, praeprimis ab eo tempore, a quo leges civiles baptismum infantum non urget (can. 770).

Quoad communionem pascalem dicendum, populum omnem quotannis illam percipere, negligentias valde raras esse. Occasione visitationis canonice parochi affirmant, a communione pascale parvum numerum abstinere, non dari plures ac duos, tres, quinque casus. In urbe Ljubljana atque in locis industrialibus cum magno numero operariorum, neglectus dantur multo frequentiores. Propositionem vero pro singulis centenariis indicare non possum (can. 859).

De frequenti communione iam retuli: viros et iuvenes illi assuefieri nondum potuisse, quorum maxima pars contenta est, si bis vel quater per annum illam percipit. Feminae et puellae maiorem praestant obedientiam, atque maxima ex parte communionem saltem semel in mense, multae qualibet secunda hebdomade, pauciores quolibet dominica vel etiam pluries accedunt. Id valet de scholaribus in scholis elementaribus. Solummodo in nostris institutis tum pueri tum puellae fere quotidie sacram synaxim percipere solent (can. 863).

Extrema sacramenta noster populus iusto tempore percipere solet, non exceptis personis, quae vitam valde peccaminosam ducebant. Immo etiam e numero intelligentium casus de repudiatis extremis sacramentis rarissime, saepius autem casus de dilatione usque ad extremum tempus audiuntur (cann. 865, 944). Proportionem pro centenariis indicare non possum.

[41] Casus cremationis corporum in dioecesi Labacensi usque ad praesentem diem nullus occurrit.

87. Matrimonium civile *inter catholicos* nullum celebratum fuit, *evenit autem in nonnullis casibus apostasiae*.²⁸⁸ Ruri concubinatus raro occurrunt et regulariter non

²⁸⁸ Besedilo v kurzivi je dopisano z drugo roko.

permanent diu. Dantur vero concubinus in Ljubljana atque in locis industrialibus. Ast numerus compertus mihi non est, nam quis scire potest, num unus vel alter in concubinato vivat, cum singuli vitium tale occultare conentur.

Divortia quoad thorum et mensam nunc pro dolor multo frequentiora sunt, ac temporibus ante funestum bellum. Praeprimis e matrimoniis iunctis tempore belli multa infelicia sunt. Divortium regulariter a iudicio civili conceditur, quae concessio ordinariatus a iudicio communicantur. Conamina reconciliationis e parte parochi raro succesum habent. In ultimo quinquennio divortiorum numerus est circa 331.

Tempore post belum matrimonia saepius onania maculantur. Ruri causam onaniae regulariter timore provenit, quomodo maior numerus infantum sustentari possit, et quidem propter inauditam caritatem rerum omnium, quae ad vitam necessaria sunt. Ruri onanismus sistematice non propagatur nisi ab illis, qui ex America domum revertuntur, inter operaris autem a socialistis. In urbe Ljubljana evitatio prolis sat frequens est et quidem etiam in familiis, quae catholicae apparere volunt. Quod vitium in libris, in conferentiis, in concionibus, saepius etiam in litteris pastoralibus impugnatur. Ruri in sacramento poenitentiae evitatio prolis ordinarie cum effectu coarctetur, in urbe vero admonitio confessaria fere semper despicitur.

88. Ex quo maior numerus schismaticorum variis e causis apud nos domicilium habere coepit, matrimonia mixta plura contrahuntur. In matrimoniis eorum, qui apud nos manent, periculum fidei non datur, sed cautela ante dispensationem datae regulariter servantur. Si vero coniuges matrimonii mixti in regionem populi schismatici proficiscuntur, pars catholica paulatim [42] in fide catholica indifferens evadit, cultum schismaticum frequentat, prolemque in scholis schismaticis educari solet. Cura de re anno elapso in conferentiis pastoralibus disceptatum fuit, ego vero in litteris pastoralibus fusius locutus sum. Proposui, quae dispensationem de impedimento mixtae religionis denegaturum iis, qui in regiones schismaticas profecturi sunt.

Difficultates saepius oriuntur e matrimoniis contractis in Russia, ubi nostri milites in bello capti per plures annos vivebant et matrimonia cum schismaticis coram ministro schismatico inierunt. De valore in quolibet casu specialis inquisitio fieri debet.

Dantur quoque puellae, quae in Serbia apud familias schismaticas servitia praestant et absque ulla dispensatione matrimonia cum schismatico coram ministro schismatico inierunt. Tales vix unquam ad vitam catholicam redibunt.

Matrimonia mixta contracta in ultimo quinquennio ordinariatus circa 65 innotuerunt, sed numerus iste accuratus non est, nam de matrimoniis mixtis initis in regionibus schismaticis certas notitias nullas possidemus.

89. Obligationes gravissimae de christiana educatione prolis ubique adimplentur. Sacerdotibus in synodo I. iniunctum fuit, ut quolibet anno matres quatuor vicibus convocent, illasque de educatione prolis christiana sistematice instruant. Ego ipse duos libellos desuper confeci (can. 1113).

90. In scholis elementaribus omnibus institutio religiosa traditur. Ultimis duobus annis periculum emergebat de institutione religiosa e scholis pellenda. Multiplici actione episcoporum, deputatorum et protestatione totius populi periculum cessavit. Praeterea a ministro pro institutione magistris clam mandatum fuit, ut scholares inde a primis annis spiritu imbuant associationis »Sokol«, quae odium erga religionem, ecclesiam et sacerdotes spirat. Damnum sat magnum in aliquibus locis iuventuti illatum fuit. Episcopi verbo et scripto a gubernio revocationem talis decreti postulavimus. Decretum [43] quidem non fuit revocatum, sed educatio scholarum in spiritu associationis »Orel« (aquila), quae catholica est, admittetur. Insuper nobis contigit, approbationem statutorum associationis catholicorum pro deferenda schola catholica a gubernio obtinere. Adiuvamus quoque magistros adunatos in associatione »Slomšek« (episcopus Lavantinus optimus educator), qui aperte educationem catholicam prosequuntur.

91. Scholae stricte confessionales non dantur. Ast cum in dioecesi Labacensi fere soli catholici habitant, ex hac parte periculum fidei et morum iuventuti nullam imminet. Appetimus vero scholas stricte confessionales pro casu, si institutio religiosa e scholis exulare deberet. Nunc populus necessitatem scholarum confessionalium nondum sentit; sentiret vero, si sacerdotes a scholis arcerentur, quo casu demum actio nostra possibilis erit.

92. Tertius ordo s. Francisci ferventi actione franciscanorum in omnibus fere parochiis constitutus est, ast pro dolor minor pars virorum illi adhaeret. Pro viris »apostolatum virorum« commendavi, sed viri commoveri non potuerunt; demum anno currente in uno decanatu apostolatus virorum magno cum fructu inductus fuit. Confraternitas ss. sacramenti ubique viget, a qua omnes fere ecclesiae paramentis decentibus provisae sunt. Confraternitas christianae doctrinae a synodo II. valde commendata fuit. Conamina vero singulorum parochorum effectum nullum habuerunt. Per omnes fere parochias propagata est congregatio Mariana pro puellis, in tertia circiter parte earum pro iuvenibus, atque inde a tribus annis matres quoque huic congregationi nomen dant. Congregationes multum prosunt ad vitam christianam iuventutis, ad bonam educationem e parte matrum et ad frequentem communionem. Datur quoque congregatio Mariana academica pro studiosis, cui multi nomen dederunt. Pro pueris et puellis erectus fuit »hortulus Marianus«. Associationi a sacra familia omnes fere familiae adhaerent; valde propagata est fraternitas a ss. rosario, ss. Cordis Iesu, apostolatus orationis et similia.

93. Praefatae congregationes et III. ordo ordinario subiectae sunt. Cum vero bona temporalia non possideant, sed solummodo e collectis hinc inde institutis sustententur, de administratione sermo haberi non potest.

94. In nostra dioecesi associationes sociales etc. multae fundatae sunt. Adsunt vero sequentes: Unio agricolorum, [44] opificum et operariorum, quae a parte politica populari diriguntur. Pars popularis est catholica atque ubique in tota dioecesi omnes alias partes simul sumptas numero, intelligentia atque agilitate multum superat.

Pro cultura populi multum confert unio socialis christiana cum filialibus ultra 150 tributis per omnem dioecesim, quae variis conferentiis populum de quaestionibus publice agitatis informat. Cui idem duobus annis adiuncta est unio feminarum catholicarum pro excolendis puellis in re oeconomica, pro defendenda educatione christiana et asserendis iuribus feminarum. Sed nondum radices profundas vel late protentas egit.

In omnibus fere parochiis dantur cassae parsimoniales de sistemate Raiffeisen, quae populo multum prosunt. In maxima parte dioecesis associationes cooperative vigent, quae curam habent pro variis indigentibus populi, scilicet pro comparandis vel vendendis alimentis, pro cultura agrorum, silvarum, animalium. Omnes istae unitae sunt in Unione centrali oeconomica atque in Unione centrali associationum cooperativarum, quae instituto »Banca oeconomica cooperativa« innituntur.

Associatio »Orel« (aquila) pro iuvenibus et »Orlice« pro puellis rapidos facit progressus; in maiori parte parochiarum fundata est, iam 25 millia iuvenum et puellarum numerat. Finis huius associationis est quidem gymnastica, quae vero iuventutem alliciunt, ut vi conferentiarum, quae praeprimis tempore hiemnali quaquaversas sistematice institui solent, ad vitam vere catholicam permoventur, atque ab ebrietate, luxuria et rusticitate arceretur. Cui associationi adhaerent iuvenes et puellae agricolarum, operariorum, opificum, studiosi quoque et academici. Praesidentes, qui nuper electi fuerunt, academice exculi sunt et vere cum ecclesia sentiunt.

Labaci et in tribus aliis locis erecta est associatio Kolpingiana pro iuvenibus opificibus, quae vero hisce didius in magna crisi versatur. Praesidem habet unum e canonicis.

[45] In urbe Ljubljana et in tribus aliis locis conferentiae operatur s. Vincentii et s. Elisabet, quae magna cum pauperum utilitate opera caritativa prosequeuntur.

Solummodo in Ljubljana quaedam asyla pro infantibus dantur. Curam pro iuventute gerit gubernium, atque separatim associatio quoque dioecesana, quae pecuniis collectis sat magno numero infantum pauperum providet.

Fundatae sunt etiam duae scholae oeconomicae, quales puellae agriculturam et aliorum civium in re familiari administranda instruuntur. Scholis iste religiosae praesunt. Varii cursus quoque oeconomici tum pro iuvenibus, cum pro puellis quaquaversus per dioecesim habentur, qui ad culturam iuventutis multum conferunt.

95. Associationes recensitae omnes catholicae sunt, episcopo adhaerent, in omnibus sacerdotes primas partes habent, atque in omnibus vita christiana promovetur.

96. Diaria propria qualibet pars edit: catholica, christiano socialis, liberalis, democratica, socialista et communistica. Diaria catholica maiori numero imprimuntur, ac

ea singularum partium. Folium »Domoljub« in omnes, et maxime remotos pagos in pluribus exemplaribus mittitur, cum affectu legitur atque foliis adversariorum domus claudit. Diaria partium adversariorum fidem impugnant, immoralitatem atque aversionem ab ecclesia propagant; leguntur vero a propriis asseclis, qui in urbibus atque in locis industrialibus habitant.

Libri quoque obsceni, atheismum defendente et alii huiusmodi imprimuntur, qui in urbibus et apud partem studiosae iuventutis magna damna in fide et moribus efficiunt.

Ad malum hoc coercendum inserviunt diaria catholica, libri cum doctrina fidei et morum consentientes, praeprimis vero variae catholicae associationes, de quibus sermo erat, nec non unio iuvenum in scholis mediis, quae circa 600 adscriptos numerat.

[46] 97. Notum est, dari homines massonicae sectae addictos, praeprimis in urbe Ljubljana, in qua sectarii Slovenici conventus suos celebrant. Frustra vero laboravi, ut de eorum conventibus atque eorum operibus et influxu in vitam publicam certas notitias obtinerem, nam secta masonica omnem vitam suam adhuc occultat.

98. Societates socialismi, immo etiam communismi habentur. In quantum mihi notum est, una tantummodo organisatio cuiuslibet sectae existit, cui viri degentes in Ljubljana praesunt. Asseclas praecipuae ex operibus omnium generum sibi adsciunt. Folium quoque quaelibet pars propria habet.

Ne influxum expandat, inservit organizatio catholica operariorum, quae in urbe Ljubljana et in locis industrialibus coligendis operariis cum successu operam dat. Numerum harum organizationum, qui in his mutatus, mihi non est notus. Audiavi vero, numerum operariorum, qui in organizatione catholica collecti propriumque folium adunt, superare numerum organizationum adversariorum.

99. Affirmative. Pars enim politica, quae principia catholica ubique profitetur, quolibet periculo fidei exorto, adunatione populi in variis partibus dioecesis convocare populumque instruere atque ad gressus necessarios vel proficuos excitare solet.

Cap. XII. [Iudicium syntheticum Ordinarii circa dioecesis status].

100. Quibus praemis de conditione dioecesis materiali et morali iudicio prouti sequitur:

Cum populus sat pauper sit, cumque subsidia ex aerario pro sustentatione seminarii atque sacerdotum, subsidia pro ecclesiis nec non reliquis aedificiis in statu bono conservandis valde incerta sint, atque a mutabili voluntate singulorum ministrorum dependeat, timeo futurum, ut clerus denegatis fors subsidiis ab aerario tum a populo necessariam sustentationem vix obtinent atque sarta tecta relate ad ecclesias et reliqua aedificia tantummodo [47] difficile curet.

Moralis status dioecesis bonus est, prouti e relatione patet. Pro futuro fundata spe imbutus sum, fore ut adhuc melior evadat eo quod organizationes religiosas et sociales, praepimis illae pro iuventute in dies incrementa capiant et quidem ferventi cooperatione sacerdotum et laicorum.

Ad finem profiteor »Monitum ad locorum ordinarios« quod ex aedibus S. Officii 15. martii 1923 editum fuit, nostram dioecesim non attingere.

Labaci die 11. octobris 1923

Antonius Bonaventura, episcopus
Dostal cancellarius

Dokument št. 144

1928, september 12.

Anton Bonaventura Jeglič

Relatio de statu Labacensis et quidem secunda iuxta formulam ex anno 1918

NŠAL, ŠAL, Škofje, Jeglič, šk. 4, Relatio 1928, str. 1–14.

[1] Cap. I. Generalia de statu materiali personarum et locorum.

Omnia sicut in relatione anni 1923 exceptis sequentibus parvis immutationibus:

Ad 2. Rescripto S. Congregationis Consistorialis de die 14. februarii 1924 decanatus Idria, Vipava, Postojna et Trnovo administrationi archiepiscopi Goritiensis subiectae fuerunt, quod et de parochia Bela peč valet.

A decanatu Trnovo parochiae Trnovo, Prem, Knežak cum vicariatu Zagorje per constitutionem Apostolicam de die 25. Aprilis 1925 separatae et novae dioecesi Fluminensi subiectae fuerunt.

Parochiae vero Jezersko et s. Andreae, quae ad dioecesim Gurcensem pertinent, decreto nunciaturae apostolicae Belgradi de die 1. novembris 1923 n. 1885 administrationi episcopi Labacensis commissae fuerunt.

Ad conferentias episcopales Zagrabiam me conferre soleo, quae praeside archiepiscopo Zagradiense semel vel bis quolibet anno convocantur.

[2] Ad 3 c) Secundum recentissimam computationem in dioecesi numerantur incolae 521.249; in partibus vero subditis regno Italico 50.317.

d) Numerus sacerdotum saecularium 560, regularium 138, numerus clericorum 70, alumnorum in seminario minori 300.

e) Dioecesis numerat nunc ecclesias curatas 385, filiales 896, conventuales 12, capellas et sacella 250.

- f) Numerus religiosorum et religiosarum fere idem est sicuti anno 1923; adven-
runt 1) una domus congregationis sororum tertii ordinis s. Francisci, in qua 7
sorores operam dant instructioni oeconomicae puellarum et primae educationi
infantium; 2) una domus ordinis sororum franciscalium destinata praeparatio-
ni puellarum ad missiones externas.

Cap. II. De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis.

Quod relatum fuit anno 1923, etiam nunc viget. Praescripta ecclesiae desuper lata ab
omnibus fere curatis conscientiose observantur.

Cap. III. De fide et cultu divino.

Quae in hoc capite aguntur, omnia observantur ita perfecte, sicuti in relatione ante-
cedente affirmare potui.

[3] Duae solummodo observationes addantur:

- a. In iuventute academica quidam periculosi errores serpere inventi sunt, qui
folio »Križ na gori« (Crux in monte) per tres fere annos propagabantur. Ego
modo magis paterno et amicabili quam auctoritativo agebam; ore et scripto
ad errores illos attentos reddebam. Monita mea sat libenti animo excipere so-
lebant. Cum nihilominus ab erroribus semet liberare non potuerint, mandavi,
ut editio folii cesset. Obedierunt mense julio anni 1927. Nunc vero sub alia
redactione novum folium »Križ« (Crux) me permittente edunt, in quo errores
non occurrunt.

Id valet de folio »Ogenj« (Ignis), quod a catholica iuventute operariorum
editur. Saepius in varia scopula impingunt, sed me insistente correcte sentire
operam dant, prouti dux eorum nuper iterum mihi promisit.

- b. Patres franciscani magnis cum sacrificiis et expensis valde pulchram et am-
plam ecclesiam in suburbio Labacensi Šiška aedificaverunt, quam die 4. octo-
bris 1927 consecravi nec non novam parochiam erectam proclamavi.

Cap. IV. De iis quae ad ordinarium pertinent.

24. Mensa episcopalis non fruitur bonis mobilibus, sed solummodo immobilibus,
scilicet praedio, quod maxime e parte silvis constat. Proventus habui e mercatura
cum ligno, quapropter magnam seram aedificavi.

[4] Hoc quinquennio varia infortuna passus sum. Primo pretium lignorum semper
variebatur atque valde diminutum est, dum salaria pro operariis et officialibus non
minuebantur.

Insuper per inundationes exortas ante duos et tres annos ingens mihi illatum fuit
damnum. Ne ultra 100 personae omni proventu privarentur, permittente Sancta Sede
rescripto S. Congregationis Consistorialis de die 1. iulii 1927, n. 489/27 debitum

contraxi summa dinariorum duo millia millium, qua summa omnia, quae diruta fuerunt restitui, immo novum praedium circa 200 ha emere potui. Nunc spes fundata est fore ut praedium salvetur et decursu aliquot annorum debitum solvatur. Alia debita non dantur.

Administration bonorum mensae omnino independentem concedere debui capitulo cathedrali, quod ad obtinendam sanationem nulli labori parcat. Quolibet mense tribuit mihi dinarios 10 millia. Insuper a gubernio quoque mensualiter din 6300 percipio. Qui vero proventus necessitatibus meis non sufficiunt, cum in variis universitatibus sustentare debeo alumnos et sacerdotes, qui ad obeundum munus professorum in facultate theologia et in seminario minore praeparari debent.

Qua persona aere alieno gravatus non sum.

Ad num. 25–28 nihil novi, quapropter affirmationes ultimae relationis repeto.

29. In hoc quinquennio solummodo 35 alumnos ordinavi, quapropter penuriam cleri iam sentio eo magis, quia duobus sacerdotibus permittere debui ita ad missiones in America et tribus in [5] septentrionali Gallia, ubi Sloveni ab omnibus derelicti vivebant.

Hoc quinquennio duos sacerdotes incardinavi, qui ex Italiae parte Slovenica a gubernio pulsati fuerunt.

Ad 30–33. Omnia observantur, prouti in ultima relatione notavi.

Ad 34. Synodum tertiam celebravi anno 1924 omnino conformiter canonibus 356–362.²⁸⁹ Nunc sacerdotes in variis conferentiis resolutiones pertractant indagantes, quomodo impleri possint. Insuper omnes istae resolutiones obiectum constituunt examinis concursalis. Professor quoque theologiae pastoralis illas applicat et explicat.

Ad 35 et 36. Affirmationes in ultima etiam nunc verae sunt.

Cap. 7. De Curia dioecessana.

Quae ad quaestiones 37–39 in relatione anni 1923 retuli, adhuc in vigore sunt exceptis aliquot personis, quae loco priorum munus susceperunt. Loco examinatorum prosynodalium fere iidem in ultima synodo electi fuerunt.

²⁸⁹ Sklepe sinode je škof Jeglič objavil pod naslovom: *Potek in sklepi III. ljubljanske sinode*, Ljubljana 1924.

Cap. VI. De Seminariis.

Ad 40–44. Quae de seminariis maiore et minore in relatione anni 1923 explanavi, generatim etiam nunc confirmare debeo.

[6] Addo solummodo, quod sustentatio seminarii minoris, ex quo tempore ego propter calamitates elementares pauper factus nihil contribuere possum, multo difficilior evasit. Proventus non sufficiunt, ast, Deo dante, pecunias necessarias a variis benefactoribus donatas percepimus, quibus »deficit« quotannis sanatum fuit.

Cap. VII. De clero generatim.

Ad 45. Conditiones cleri externae aliquantulum melioratae sunt ita, ut plurimi vitam ducere possint, quin debita contrahere cogantur.

Pro aegrotis et pauperibus cassam constituimus communem, in quam singuli sacerdotes in bonum commune conferre tenentur.

Ad 46. Patres e societate Jesu domum exercitiorum pro sacerdotibus, viris et iuvenibus aedificaverunt, in qua personae 28 simul exercitia spiritualia agere possunt. Omnes, praecipue sacerdotes in hanc domum libenter confluunt. Hoc anno prima vice exercitia per integrum octiduum durabant, quibus 15 sacerdotes nomen dederunt.

Interim etiam seminarium minus tempore feriarum scholasticarum pro exercitiis sacerdotum inservit. Mense iulio 80 sacerdotes exercitia ibi peregerunt.

Ad 47. Ordinationes, quae hoc numero attinguntur, conscientiose adimplentur.

[7] Luctum solummodo habeo de forma et colore vestium sacerdotum. Alienis exemplis seducti sacerdotes vehementer inclinant ad vestes in dies breviores et coloris minus obscuri. Monita parvum prosunt. Dantur, qui iter facientes, praeprimis illi, qui montes ascendere amant, vestem omnino civilem praeferunt. Monita saltem nimium excessum retinent.

Ad 48. Circumstantiae in rebus, de quibus in numero 48 agitur, perinde et licentiae nunc eadem sunt, ac tempore ultimae relationis.

Confiteor, cassae parsimoniales in quatuor casibus culpa sacerdotum in periculum venisse et quidem in tribus casibus propter nimiam benignitatem et misericordiam sacerdotum, propter quam statuta observata non fuerunt. Ast, omnes istae cassae, excepta fortasse una sanabuntur.

Ad 49. Clerus Sedi Apostolicae ex intima persuasione adhaeret, eiusque mandata et vota adimplere paratus est.

Etiam cum ordinario consentiunt illique obedientiam libenter exhibent, etiam illi quinque vel sex, qui ordinarium secus minus aestimant.

Originis Germanicae non dantur nisi novem sacerdotes, cum quibus sacerdotes originis Slovenicae semper in bona pace vivunt.

Ad 50 et 51. Quae de quaestionibus horum numerorum ultima vice retuli, iterum assevero.

[8] **Ad 52.** His quaestionibus nihil novi respondendum duco nisi quod uni sacerdoti propter varia peccata contra VI. decalogi praeceptum a S. Congregatione ipsa quaelibet functio sacerdotalis prohibita fuit. Nunc Beogradii munere civili fungitur vitamque christianam ducit. Alter vero sacerdos post multa monita parochiam et statum clericalem proprio Marte reliquit et nunc Vindobonae studiis occupatur.

Tertius, professor artis in facultate philosophica, relicto sacerdotio semet absque confessione esse declaravit matrimonium que civile contraxit.

Cap. VIII. De capitulis.

Ad 54–62 nihil novi occurrit exceptis statutis, quae nunc a S. Congregatione approbata sunt. Canonicum honorarium hoc quinquennio nullum nominavi.

Cap. IX. De vicariis foraneis et parochis.

Ad 63–65 circumstantiae permanserunt eadem, solummodo franciscanis parochia in Šiška eorum cura et expensis fundata facultate accepta a superioribus ante 8 menses incorporata fuit.

Ad 66. Patronatus caesareus nec non ille fundi religionis omnino cessavit, unde parochiae 150 liberae collationis Ordinarii subsunt. Gubernium omnes sacerdotes, cui unam ex his parochiis contuli, libenter agnovit iisque congruam cum supplemento ob caritatem nimiam solvit.

[9] Patronatus privati permanserunt. In conferendis beneficiis praescripta iuris canonici observantur.

Ad 67. Omnia ita observantur, prouti in ultima relatione expositum fuit. Cum vero gubernium amissionem patronatus publici agnoverit, omittitur modus agendi cum gubernio.

Ad 68–70. Nulla imminutio fervoris.

Ad 71. Exposita in ultima relatione vigent adhuc. Solummodo in frequentiori communione virorum et iuvenum magnus progressus cura sacerdotum observatur. Ad talem progressum contulit in iuvenibus associatio »Orel«, in viris vero »Apostolatus virorum«, cui a duobus annis virorum in dies maior numerus nomen dat.

Ad 72–76. Res in his quaestionibus propositae perseverant, fervorem sacerdotum omnium laudibus extollere oportet.

Cap. X. De religiosis.

Ad 77. Visitationem praescriptam personaliter peregi in omnibus domibus religiosis exceptis:

- a. Conventu carmelitarum, pro quarum visitatione provinciali carmelitorum e Vienna facultatem concessi. Visitatione bis peracta retulit, conventum hunc ad optimos pertinere.
- b. Domibus filiarum caritatis a s. Vincentio, utpote quae in omnibus a sacerdotibus missionariis a s. Vincentio dependent.

[10] **Ad 78–81** nihil novi accidit.

Ad 82. In dioecesi nunc tres sacerdotes exclaustri degunt, de quibus in hoc quinquennio nullas audivi querelas. Immo unus valde fervet in cura animarum; alter catechismum tradit in instituto pro mutosurdis; tertius pensiono donatus in una domo religiosa vivit resque sacras peragit estque vita exemplari.

Ad 83. De praescripto can. 512, 513 retuli superius.

Quae can. 520–527 de confessariis determinatur accurate observantur.

Can. 533–535 etc. Religiosae capitalia non possident, sed de proventibus obvenientibus illis ex munere vivunt. Debita maiora contrahere debuerunt carmelitae atque congregatio filiarum caritatis, ast quaesito et obtento beneplacito apostolico. De restitutione cautum est. Dotes monialium in cassis parsimonialibus tuto collocatae sunt. Carmelitae pro amplianda domu partem dotis licentia a Sancta Sede data expendere debuerunt, sed summa iam restituta est.

In administratione proventuum religiosae propria statuta observant. Ex rationibus, quas inspexi, patet magna cura, ne proventus ad res superfluas proiciantur.

Can. 552 semper observatur; ego ipse scrutinia praescripta absolvere soleo.

Clausura, de qua in can. 600–605 agitur, ab omnibus religiosis perfecte observatur.

- b. Nullum monasterium superioribus regularibus subiectum est.

[11] c. Praeter carmelitas, quae vitam ducunt contemplativam, omnes religiosae ad vitam obligantur activam. Pars incumbit educationi iuventutis in scholis elementaribus, praeparandis ad statum magistrarum, scholis oeconomicis et aliae. Pars occupatur cura aegrotorum tum in nosocomiis tum in privatis domibus, quae omnes multum aestimantur, nullamque de iis audivi querelam. Etiam in seminario maiore et minore rem domesticam curant. In utroque partem domus inhabitant, quae a reliqua domu separata est ita, ut clausura perfecte observari possit.

Cap. XI. De populo fideli.

Ad 84. Idem dicendum est sicuti in priore relatione. Addo: forma vestium apud feminas, apud puellas, praeprimis apud infantes verecundia laeditur. Formam usitatam in urbibus puellae ruri, praecipue operariorum, imitantur. Monita nihil prosunt. Nuper litteris pastoralibus omnes revocare ad verecundiam conatus sum. Vituperavi etiam abusum balneorum in fluminibus, ubi uterque se promiscue balneis utitur.

87 et 88. Matrimonium civile contractum fuit unum et quidem a sacerdote, de quo superius²⁹⁰ pg. 8. Matrimonia mixta hoc quinquennio contracta sunt 70.²⁹¹

Ad 89–90 nihil innovatum est.

Ad 91. Pro iuventute retinenda in vita christiana, postquam scholam elementarem absolverit inservit catechesis per aliquot hebdomades tempore hiemali, iuvant congregationes Marianae propagatae per parochias dioecesis, associatio Orel pro iuvenibus atque cura [12] sacerdotum pro vita christiana familiarum.

Ad 92–99. Status descriptus in ultima relatione remansit, immo status associationum inter iuvenes, inter operarios et inter intellectuales multo melior evasit ob agilitatem et fortem animum nostrae iuventutis.

Actionem catholicam in nostra dioecesi conformiter cum statutis a Sancta Sede pro Italis confirmatis induxi. Quae actio a centro Labaci constituto paulatim per omnes parochias propagatur. Spero fore ut decursu unius anni totam dioecesim occupet.

Cap. XII. Iudicium syntheticum ordinarii circa dioecesis statum.

Status populi religiosus elapso quinquennio multo melior evasit.

Tum verbo, tum scripto et in variis conferentiis matres de educanda prole instruuntur.

Infantes, qui scholam frequentant, primo vel secundo anno scholastico ad sacramenta admittuntur. Fere omnes nomen dant sic dicto »hortulo Mariano«, libenterque ad intentionem operis a s. Infantia Iesu conferunt.

Iuvenes provectionis aetatis congregantur in gymnastica associatione Orel, quae praeter curam corporis praeprimis culturam animi fovet. Pars eorum congregationi Marianae²⁹² adhaeret.

²⁹⁰ Št. 55.

²⁹¹ Dopisano s svinčnikom: »E concessa a civili iudice.«

²⁹² Dvojni »n« je v nekaterih primerih prečrtan z roko, torej *Marianae* namesto *Mariannae*.

Puellarum maior pars in congregatione Mariana, quae per [13] omnes parochias propagata est, adunantur, ubi ad vitam verae christianam et frequentiore usum sacramentorum assuefiunt.

Ultimis duobus annis »apostolatus virorum« celeriter crescit, quo viri quolibet mense ad sacram communionem simul accedunt. Insuper cursibus pro maiori cultura libenter participant.

Matres vel in tertio ordine S. Francisci vel in Congregatione Mariana ad pietatem educantur.

Quaquaersus per dioecesim propagatae sunt variae associationes cooperativae, industriales et oeconomicae, unde populus varia emolumenta percipit.

Nostri fideles libentissime confluunt convocati ad congressus locales catholicos et eucharisticos, qui quotannis in variis decanatibus celebrantur.

Operarii quoque in catholica associatione sat numerosi inveniuntur, hinc inde numerum operariorum in associationibus communisticis et socialisticis superant. Valde agilis est consociatio operariorum iuvenum sub nomine »Krekova mladina«, qui ut patrem actionis socialis sacerdotem Krek celebrant. Ast isti iuvenes in perpetuo periculo prolabendi in varios errores in quaestionibus socialibus versantur, quapropter magna diligentia omnis actio eorum a me observatur et pro necessitate monita salutaria iis impenduntur.

Apud iuventutem in mediis scholis fervor observatur adunionis in catholicis associationibus. Dantur in tali associatione, [14] quae cum associatione »Pax Romana« unita est, circa mille studiosi. Magis adhuc magna pars academicorum, qui in variis organisationibus uniti sunt, ad interiorem et perfectiorem vitam christianam aspirat. Datur etiam congregatio Mariana academica.

Permagna pars populi associationi politicae, quae principia catholica ubique profitetur, firmiter adhaeret ita ut partes religioni et ecclesiae inimicae omnes simul sumptae numerum eius non assequantur.

Inde patet, statum dioecesis morales sat bonum esse. Clerus omni vi conatur; ut vitium ebrietatis, quod nimis frequens est, atque onanismi pro vitanda prole saltem pro posse coercent.

Status materialis paupertati appropinquat. Multi in Americana emigrare coguntur. Pro indigentis vero religiosis libenter conferunt. Hoc quinquennio quatuor novae sat amplae ecclesiae consecrari potuerunt. Item abundanter conferunt pro variis missionibus, unde sensus populi religiosus profundus colligitur.

Ad finem addo, me ad ultimam relationem nullum responsum obtinuisse.

Ljubljana, die 12. septembris 1928.

Gregorij Rožman

1883, Dolinčiče pri Šmihelu pri Pliberku–1959, Cleveland

1929–1930 naslovni semtenski in ljubljanski škof koadjutor

1930–1959 devetindvajseti ljubljanski škof (od 1945 v inozemstvu)

Dokument št. 145

1933, september 21.

Gregorij Rožman

Relatio ad limina

NŠAL, ŠAL, Škofje, Rožman, šk. 3, Relatio 1933, str. 1–46.

Cap. I. Generalia de statu materiali personarum et locorum.

1. Dr. theol. Gregorius Rožman, natus 9. Martii 1883 in paroecia sancti Michaelis penes Bleiburg dioecesis Gurcensis (Austria); consecratus 14. iulii 1929, regimen dioecesis suscepit 1. augusti 1930.

2. Dioecesis Labacensis dotata est munificentia imperatoris Friderici III. die 6. decembris 1461, canonice erecta a papa Pio II., bula data 6. septembris 1462. Privilegiis nullis gaudet. Suffraganea est sedi metropolitanae Goritensi, quacum vix ullae relationes habentur, cum extra fines regni Jugoslavici sita est. Quare decreto S. Congregationis Consistorialis de die 6. novembris 1926 No. 768/26 pro appellationibus judicialibus Curia episcopalis Lavantina Maribori constituta est, episcopus vero Conferentiis episcopalibus apud metropolitam Zagrabiensem convenit.

3. a. Residentia Ordinarii est Labaci = Ljubljana, Pred škofijo Nr. 4.

b. Amplitudo dioecesis: 8.740 km², tota sita in regno Jugoslaviae (banovina dravska); caeli temperies moderata est exceptis nonnullis partibus in montibus, ubi hiems longa et dura esse solet; maior pars dioecesis montuosa est, altitudo supra mare [2] paroeciarum maxima 996 m, minima 156 m est. Lingua fidelium est Slovenica, linguae Germanicae sunt circiter 15.000 fidelium.

c. Summa incolarum: 518.196 (iuxta officialem censum anno 1931)

Summa catholicorum: 514.187

Summa acatholicorum: 4.019 (Serbi-ortodoxi 2725, protestantes 479, Hebraei 92, diversi 723)

Praecipuum oppidum Labacum (Ljubljana) cum 57.076 catholicorum, 2.692 acatholicorum (Serbo-ortodoxi 1917, protestantes 272, Hebraei 65, diversi 438).

- d. Numerus sacerdotum saecularium: 571,
 " clericorum Seminarii: 87,
 " Seminarii minoris: 340.
- e. Adest Capitulum cathedrale, quod continet duas dignitates (praepositus, decanus) et decem canonicatus, quorum hodie tres vacant.

Capitulum collegiatum adest in Novo mesto, ex praeposito et quattuor canonicis constans; duo canonicatus hoc tempore vacant.

- f. Dioecesis post constitutionem »Quo christifideles« de die 10. februarii 1933, qua 30 paroeciae a dioecesi Labacensi dismembratae sunt, divisa est in 18 decanatus. Paroeciae sunt 272 et 8 expositurae. Numero fidelium maxima est paroecia 28.590 (Sancti Petri Labaci, quae mox in tres paroecias dividetur), [3] minima 160 (Sv. Planina). Paroeciae per linguas vel familias divisae non adsunt. Praeter ecclesias paroeciales in dioecesi adhuc inveniuntur 897 ecclesiae filiales, 12 ecclesiae religiosorum et 255 oratoria publica et semipublica.

Celeberrimus locus sacer in dioecesi est ecclesia B.M.V. Auxiliatricis in Brezje paroeciae Mošnje, ad quam fideles numerosissimi etiam ex dioecesi vicina Lavantina confluunt.

- g. Religiones virorum habentur sequentes:
 1. Ordo Cisterciensis: 2 domus, 17 sacerdotes
 2. Ordo Carthusiensis: 1 domus, 19 sacerdotes
 3. Ordo Fratrum Minorum: 8 domus, 47 sacerdotes
 4. Ordo Minorum Capucinatorum: 2 domus, 11 sacerdotes
 5. Ordo Teutonicus: 1 domus, 10 sacerdotes
 6. Ordo Fratrum Misericordiae: 2 domus, 2 sacerdotes
 7. Societas Jesu: 1 domus, 7 sacerdotes
 8. Congregatio Missionis s. Vincentii a Paulo: 3 domus, 27 sacerdotes
 9. Societas Salesiana: 3 domus, 20 sacerdotes.²⁹³

Summa: 21 domus, 160 sacerdotes.
- h. Religiones mulierum habentur sequentes:
 1. Ordo s. Ursulae: 3 domus, 197 religiosae
 2. Carmelitanae discalceatae: 1 domus, 18 religiosae
 3. Sorores Charitatis Congregationis s. Vincentii a Paulo (domus matricis Parisiensis): 20 domus, 602 religiose
 4. Sorores Charitatis Congregationis s. Vincentii a Paulo [4] (domus matricis Zagrabiensis): 3 domus, 28 religiosae
 5. Sorores Mariae a Sacro Numismate: 3 domus, 166 religiosae
 6. Sorores Scholares III. Ordinis s. Francisci (domus matricis Maribor): 11 domus, 118 religiosae

²⁹³ S svinčnikom pripisano: »Misijonarji (Knobleharjev zavod).«

7. Sorores Scholares III. Ordinis s. Francisci (domus matricis Eggenberg – Austria): 2 domus, 35 religiosas
 8. Sorores Scholares pauperes de Nôtre-Dame: 4 domus, 44 religiosas
 9. Sorores Misericordiae a Sancta Cruce: 3 domus, 29 religiosas
 10. Sorores Franciscalium Missionariarum Mariae: 1 domus, 13 religiosas
 11. Sorores Ordinis Teutonici: 2 domus, 7 religiosas²⁹⁴
- Summa: 50 domus, 1257 religiosas

Cap. II. De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis.

4. Leges civiles Ecclesiam (i. e. mensam episcopalem, ecclesias, beneficia et alia instituta ecclesiastica) tamquam personam iuridicam considerant eique tribuunt prouti aliis personis facultatem possidendi, acquirendi et administrandi bona temporalia. Iuxta legem de 7. maii 1874 olim Austriaca, quae in Jugoslavia vigere pergit, potestas civilis inspectionem administrationis bonorum ecclesiasticorum habet, quae inspectio libertatem Ecclesiae parum coarctat.

5. Loco Consilii administrationis adest ex consuetudine antiqua [5] »Consistorium episcopale« constans ex canonicis Capituli cathedralis et nonnullis aliis peritis viris ecclesiasticis (hoc tempore sunt tres), quibus episcopus utitur ad mentem can. 1520 § 3.

6. Praescripta can. 1525 quoad rationes reddendas fere ab omnibus administratoribus ecclesiarum rite observantur, terminum rationes reddendi negligentes a decanis quot annis occasione visitationis canonicae compelluntur.

7. Praescripta can. 1523 observantur, libri accepti et expensi revisuntur a decanis quot annis, ab episcopo quovis quinquennio occasione visitationis canonicae.

Pro inchoandis litibus administratores petunt licentiam Ordinarii secundum can. 1526, praeterea existit peculiare officium iuxta legem civilem pro defendendis iuribus personarum iuridicarum etiam ecclesiasticarum, quo administratores in revindicandis iuribus possessionis ecclesiasticae utuntur. Serventur normae canonis 1527.

Quoad pias foundationes canones 1544 et sequentes diligenter observantur. Foundationes Missarum ex tempore ante bellum devalorizatione pecuniae Austriacae omnem vel maiorem partem dotis amiserunt nec ulla spes efulget, eas restituendi, quare omnes foundationes antiquae, quorum dos non in immobilibus bonis constat, facultate Sedis Apostolicae partim reductae ad minorem obligationem partim dos insufficiens in stipendia Missarum [6] manualium conversa eoque modo foundationes extinctae sunt.

²⁹⁴ S svinčnikom pripisano: »12. Hčere Marije Pomočnice.«

8. Unicus tantum casus bonorum fiduciarium Ordinario notus factus est occasione visitationis, sacerdotem can. 1516 ignorantem opportuno modo commonui.

9. Normae canonum 1530–1533, 1538–1542 servantur eo potius, cum etiam leges civiles fere eadem praescripta pro valore contractuum habeant. Negotia maioris momenti ultimo triennio his de rebus acta non sunt.

10. Decimae et primitiae (can. 1502) in dioecesi Labacensi non existunt. Aliquam analogiam cum his habet collectura – uti vocatur – i. e. collectio fructuum (e. g. frumenti, vini, faeni etc.) in partem sustentationis congruae cleri curati, quos fructus in nonnullis paroeciis fideles obligantur dare, in aliis voluntariae dant. Querelae de dura exactione non audiuntur.

11. Transgressimes praescriptorum can. 1182 episcopo nullae notae sunt, nec tales invenit in visitationibus canonicis hoc triennio (1930–1933) peractis.

12. Quoad stipendia Missarum sequentia notanda sunt:

Hoc triennio stipendia Missarum ita defecerunt, ut nec dimidia pars sacerdotum saecularium sufficientem numerum stipendiorum habeat et vera penuria materiali prematur. Manualis Missarum stipes in diocesi definitus est, sed necessitate pressi multis in locis, in quibus fideles pauperes [7] sunt, sacerdotes accipiunt etiam minorem stipem.

Casus, de quibus canones 835 et 841, in dioecesi Labacensi hodie non adsunt, quod ex supra dictis elucet.

Singuli sacerdotes habent »librum intentionum«, quem visitatori canonico (episcopo vel decano) quot annis ostendere debent. Librum, de quo can. 843, habent ecclesiae religiosorum, saecularis una tantum, quem hoc anno prima vice recognovi, libros ecclesiarum religiosorum adhuc non recognovi.

13. Normae Synodi dioecesanae annorum 1908 et 1924 necnon can. 1522 de inventariis observantur, praesertim decanorum cura est, ut novo parrocho aut vicario oeconomus bona ecclesiastica mobilia et immobilia tradantur secundum inventarium et de traditione accurate protocollum conficiatur in tribus exemplaribus, quorum unum manet in archivio paroeciae, alterum ad Curiam episcopalem, tertium ad officium decanale transmittatur. Inventaria in triplici exemplari exaranda sunt quovis decennio, nisi decanus causam habuerit dispensandi ab hac obligatione, eo quod decursu decennii vix ullae mutationes in bonis locum habuerint et additamentis in inventariis facile dignoscantur. Obligatio conficiendi nova inventaria inchoato novo decennio non urgebatur, quia valor syngrapharum olim Austriae (»valori«), quae magnam partem bonorum (pecuniarum) ecclesiarum constituebant, hodie nullus, pro futuro incertus est. [8] Rectore ecclesiae defuncto statim decanus interveniente notario publico (officiali reipublicae) bona ecclesiae a bonis privatis defuncti discernit, quare periculum, ne bona ecclesiastica disperdantur, fere omnino excluditur.

14. Archivum triplex adesse dici potest. Pars antiquior archivi in loco tuto posita et observata est. Licentiam ingrediendi praeter Cancellarium habet parochus vicinor r. d. Pokorn Franciscus, peritus in historia dioecesis, qui documenta archivi noviter ordinat et paulatim novum catalogum conficit.

Altera pars, quae documenta recentiora, in administratione dioecesis saepius necessaria vel desiderata continet, reposita est in armariis cancellariae ipsae.

Tertia pars continet authentica exemplaria librorum paroecialium (can. 470 § 3), quae in separato, tuto loco conservantur.

Libri ordinationum (can. 1010) custodiuntur.

Documenta custodita in archivo incipiunt ab anno 1226 i. e. iam ante erectionem dioecesis. Pergamenae habentur, incunabula non adsunt.

Archivum secretum adest armarium observatum duabus diversis clavibus, quae custodiuntur ad normam can. 379. In hoc archivo continetur liber dispensationum (can. 1047), in quo unicus casus tantum ex ultimo quinquennio inscriptus est. Liber, de quo can. 1107 vacat, quia nullum matrimonium conscientiae unquam contractum est.

[9] 15. Ecclesiae et confraternitates et pia loca archiva habent, quae objectum sunt visitationis canonicae. Pro archivis paroecialibus Synodus dioecesis anno 1908 decretum de ordinatione et usu archivi edidit, quod fere ab omnibus parochis observatur. Catalogi omnium documentorum confecti non sunt praepremis propter defectum apti temporis, cum ob insufficientem numerum sacerdotum saecularium clerus curatus otium ad conficiendum catalogum invenire non potest.

Cap. III. De fide et cultu divino.

16. Errores graves inter fideles non grassantur. Spiritismi asseclae inveniuntur sed non tam numerosi, ut de lue spiritismi sermo esse possit. Secta Adventistarum et Scrutatorum Bibliae in tres paroeciis inter operarios serpere coepit, sed praedicationibus in ecclesiis necnon scriptis diffusio huius veneni iam desinit.

Consilium vigilantiae adest, constans quinque personis in sede episcopali, quibus adlecti sunt omnes decani. Ut munus suum expeditius explere possit, alias idoneas personas in Consilium adlegere intendo.

Professio fidei cum iuramento antimodernistico iuxta praescripta canonum exigitur et nemine reluctantante fideliter praestatur.

[10] 17. Cultus divinus etiam publicus ubique in dioecesi libere exercetur.

18. Maior pars coemeteriorum est in libero dominio ecclesiarum, alia pars pertinet ad communitates civiles, sed iura ecclesiae etiam in his sarta tectaque sint.

19. Generatim in cultu divino, in Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum veneratione, in sacramentorum administratione, necnon in sacris functionibus leges canonicae et liturgicae accurate et diligenter observantur.

Consuetudines contrarias in visitationibus, triennio elapso peractis, nullibi inveni.

Picturae statuaeque in ecclesiis et oratoriis dioecesis dici possunt sanctitati loci aptae et consonae. Opera artis »modernae« uti appellant, quae pium fidelium sensum offendant, non inveniuntur.

Profani conventus et nundinae utpote prohibiti, in ecclesiis non habentur nec ut habeantur umquam petatum est.

20. Numerus ecclesiarum in singulis oppidibus et paroeciis sufficiens est. Labaci in paroecia amplissima Sancti Petri in parte Moste nominata aedificatio novae ecclesiae desideratur et iam praeparatur; adsunt ibi quidem duo oratoria publica, quae numero fidelium non sufficiunt.

21. Generatim ecclesiae mundaе sunt et decenter ornatae ac necessaria suppellectili dotatae. [11] Nonnullae ecclesiae filiales egentes sunt hoc sensu, ut nullam dotem habeant, sed munificentia fidelium conservantur.

Ecclesiae structurae arte, picturis aut pretiosa suppellectili insignes non sunt, quae recenseantur.

22. Ingressus in ecclesias omnibus fidelibus semper prorsus absolute gratuitus est.

23. Ecclesiae ita custodiuntur, ut furta etiam hoc tempore inediae et inopiae rarissima sunt. Ecclesiae, in quibus SS. Eucharistia asservatur, per totam diem fidelibus patent, exceptis circiter tribus ecclesiis paroecialibus, quae magis distant a vicis et loco solitario positaе sunt, quae mane tantum apertaе sunt.

Canones 1267 et 1268 circa custodiam Sanctissimi Sacramenti in omnibus ecclesiis, ad quas pertinet, accurate observantur.

Item dicendum de can. 1269.

Praescriptum can. 1271 adhuc observari potuit, ut oleum saltem vegetabile ad lucem coram Sanctissimo adhibitum sit. Perdurante penuria proventuum multae ecclesiae cogentur adhibere »petroleum«.

Cap. IV. De iis quae ad Ordinarium pertinent.

24. Redditus, quibus Episcopus fruitur sunt: [12]

- a. salarium a re publica solvendum, quod constat 10.000 Dinariorum per annum cum additamento variabili;
- b. proventus ex bonis immobilibus mensae episcopalis, quae praesertim silvis constant;

c. incerta Curiae.

»Reforma agraria« – uti vocant – mensae episcopali maior pars agrorum, pratorum ac pascuorum adempta est et nunc istud periculum silvis imminet, quare mensa episcopalis valde imminuta et deteriorata est, ita ut redditus episcopo non sufficiunt et obligationibus hucusque vigentibus relate ad Seminarium minus satisfacere amplius non potest.

Praeterea aes alienum duo millia millium Din. gravat episcopum contractum ex licentia S. Congregationis Consistorialis de die 1. iulii 1927 Nr. 489/27.

Domus episcopalis congruit dignitati et numeri episcopi, est sat ampla et bene conservata.

Praeter consuetos famulos (3) et famulas (2) (in culina et lavatione lintheaminum) cum episcopo vivunt tres sacerdotes, officiales Curiae episcopalis.

Cathedriticum non exigitur.

Exactiones nullae impositae sunt (can. 1505, 1506). Uti supra dictum est, Ordinarium gravat aes alienum duorum millionum Din. Extinctioni consulere nunc perdifficile est, cum [13] pretium lignorum nimie diminutum et commercium lignorum vix possibile sit.

Qua persona privata aere alieno non sum gravatus.

25. Inventarium occasione introductionis in possessionem die 1. augusti 1930 confectum est, sed modo definitivo nondum exaratum nec subscriptum est, quia exitum reformae agrariae, quae ad finem nondum deducta est, expectandum esse puto.

26. Sedes episcopalis vacua non erat, quia uti coadjutor cum iure successionis praedecessorem statim successi.

27. Praeter tempus brevissimum 10–15 dierum continuo in residentia episcopali commorari consuesco. Pontificalia perago iuxta Calendarium dioecesanum; conciones habeo in festis maioribus anni necnon tempore Quadragesimae quavis feria sexta. Litteras pastorales ordinariae inchoante Quadragesima mitto, extraordinarie vero, quando eas circumstantiae exigunt vel suadent. Leges ecclesiasticae promulgantur folio periodico dioecetano (Škofijski list).

28. Sacramentum confirmationis administro in ecclesia cathedrali diebus festis Pentecostes: in ecclesiis paroecialibus vero occasione visitationis canonicae, quae quovis quinquennio in singulis paroeciis peragitur. Alio tempore anni in oratorio domus episcopalis, quando quis petit.

Regulae de aetate et patrinis servantur.

29. A die 1. augusti 1930 ad ordines sacros promovi 40 saeculares [14] ex dioecesi Labacensi, 9 ex aliis dioecesibus; 46 regulares omnes ad utilitatem Ecclesiae utiles. Saeculares omnes in Seminario studia theologica et philosophica peregrerunt.

Numerus ordinatorum non est omnino par necessitati dioecesis; adhuc nonnulla officia ecclesiastica vacant.

A Kalendis augusti²⁹⁵ 1930 incardinavi tres sacerdotes, excardinavi autem unum.

30. Regulae can. 877 et sequentes in concedenda facultate vel licentia sacramentales confessiones audiendi servatae sunt. Examen instituitur in facultate theologica ex theologia morali, pastorali et iure canonico. Sacerdotes ex alienis dioecesibus et regulares obtinent jurisdictionem, si repraesentari possunt instrumentum jurisdictionis recens a suis respectivis superioribus.

Casus episcopus nullos sibi reservavit praeter eos, qui ex iure canonico illi reservati sunt.

31. Circa sacras praedicationes constituta sunt, uti sequitur:

- a. in cursu theologico specialis magister sacrae eloquentiae omnes alumnos exercet non solum quoad eloquentiam externam sed etiam quoad materiam concionum;
- b. praescriptus est liber concionum, in quem concionator argumentum concionis inscribere tenetur. Liber proponi debet inspectionis causa visitatori canonico. Hoc modo episcopus (et decani) noscit, quae veritates fidei et morum fidelibus declaratae [15] sunt et quae non, ita ut, si necesse videtur, opportuna praecepta ad mentem can. 1347 dare potest.

Votum can. 1345 expressum in ecclesiis saecularibus fere ubique iam in effectum deductum est. Cleri religioso praeceptum tale nondum dedi, sed desiderium tantum manifestavi, quod nonnulli implent.

32. Matrimonia mixta frequentiora eveniunt, ex qua tempore cum Serbis-orthodoxis in isto regno vivimus. Institutione catechetica in scholis, concionibus in ecclesiis atque scriptis (in foliis periodicis) fideles de praescriptis Ecclesiae catholicae instruuntur et absterrentur a matrimoniis mixtis praesertim coram ministro acatholico contrahendis.

33. Decani quot annis vel saltem biennio omnes paroecias visitant et de visitatione relationem accuratam ad Ordinarium mittunt. Episcopus in quinquennio totam dioecesim per se ipsum visitat et de visitatione parochis decretum in scriptis tradit.

Personas quoque quoad vitam et actionem (canones 125, 126, 136 etc.) ad normam can. 344 visito.

Item valet de inspectione missarum manualium et fundatarum.

Abusus triennio elapso, in quo visitavi iam 3/5 dioeceseos, nullos hac in re detexi.

²⁹⁵ 1. avgust.

34. Novissima synodus congregata fuit anno 1924 a die 25. usque ad 29. augusti. Ego nullam adhuc synodum celebraui.

[16] 35. Conferentiis episcoporum Jugoslaviae a die 1. augusti 1930 quavis vice interfui.

36. Civilis loci auctoritas dignitatem episcopalem agnoscit et externa aliqua reverentia prosequitur. Generatim jurisdictio episcopalis coarctata non est. Quoad institutionem religiosam in scholis nonnullae difficultates exortae sunt. Auctoritas civilis plures vicarios cooperatores deposuit uti catechetasisque ingressum in scholam interdicere nisi lege civili de scholis et quidem ex causis vel non existentibus vel non verificatis. His in casibus praecepi illis sacerdotibus, ut pueros extra scholam instituerent in veritatibus fidei, quod auctoritas civilis frustrare conata est, sed adhuc sine effectu notabili.

Cap. V. De Curia dioecesana.

37. Curia dioecesana aedes proprias non habet, sed in aedibus episcopalibus in contaminatione prima sufficientia et convenientia spatia habet.

Prospectus officialium Curiae episcopalis:

Vicarius generalis: Ignatius Nadrah, praepositus capituli cathedralis

Cancellarius: Joseph Jagodic

Secretarii: Franciscus Mervec, Aloysius Žitko

[17] Judices synodales (et prosynodales):

Ignatius Nadrah, praepositus

Aloysius Stroj, canonicus

Dr. Thomas Klinar, canonicus

Joseph Volc, canonicus

Dr. Gregorius Pečjak, sacerdos

Msgre Victor Steska, sacerdos

Dr. Alphonsus Levičnik, sacerdos

Msgre dr. Joseph Ujčić, prof. theologiae

Dr. Josephus Turk, prof. theologiae

Promotor iustitiae: dr. Cyrillus Potočnik

Vicegerens: dr. Andreas Snoj, prof. theologiae

Defender vinculi: dr. Aloysius Odar, prof. theologiae

Examinatores synodales (et prosynodales):

Ignatius Nadrah, praeses

Dr. Joannes Fabijan, prof. theologiae dogmaticae

Dr. Franciscus Lukman, prof. theologiae dogmaticae

Dr. Alexius Ušeničnik, prof. theologiae dogmaticae

Dr. Joseph Ujčić, prof. theologiae moralis

Dr. Andreas Snoj, prof. theologiae biblicae
 Dr. Franciscus Ušeničnik, prof. theologiae pastoralis
 Dr. Thomas Klinar, canonicus et parochus ecclesiae cathedralis
 Dr. Aloysius Odar, prof. juris canonici

Parochi consultores:

Franciscus Avsec, parochus in Lesce
 Joseph Eppich, parochus in Stara cerkev
 Franciscus Finžgar, parochus in Ljubljana
 Franciscus Lakmayer, parochus in Predvor
 Joannes Müller, parochus in Devica Marija v Polju
 Jacobus Ramovš, parochus in Velike Lašče
 Joannes Rihtaršič, parochus in Bukovščica

Censores librorum:

Ignatius Nadrah, praepositus capituli cathedralis
 Aloysius Stroj, canonicus
 Dr. Thomas Klinar, canonicus
 Joseph Volc, canonicus
 Dr. Joannes Fabijan, prof. theologiae
 Dr. Franciscus Grivec, prof. theologiae
 Dr. Matthias Slavič, prof. theologiae, praelatus domesticus
 Dr. Andreas Snoj, prof. theologiae
 Dr. Alexius Ušeničnik, prof. theologiae
 Dr. Aloysius Odar, prof. theologiae
 Dr. Josephus Turk, prof. theologiae
 Dr. Gregorius Pečjak, prof. religionis scholae mediae
 Dr. Alphonsus Levičnik, prof. religionis scholae mediae
 Dr. Cyrillus Potočnik, spiritualis Seminarii maioris

38. Vicarius generalis Ignatius Nadrah est ex optimis sacerdotibus dioecesis, eximie peritus rerum agendarum, indefessus in labore – et episcopo perutilis.

[19] Cancellarius et secretarii diligentissime et fidelissime munera sua exercent.

39. Curiae proventus sunt:

- a. subsidium ex aerario publico 7200 din per annum
- b. taxae.

Utrumque vix sufficit pro expensis cancellariae (cartae, lumen, calefaciendum etc.)

Cap. VI. De Seminario.

40. Dioecesis habet Seminarium minus et Seminarium maius.

41. a. Seminarium maius dirigunt:

Rector, cui est canonicus capituli cathedralis; oeconomus, sacerdos; moderator pietatis, sacerdos.

Alumni praelectiones philosophicas et theologicas frequentant in facultate theologica, quae adjuncta est Universitati civili; in facultate docent undecim professores et sex lectores honorarii (cateheticam, historiam artis ecclesiasticae, eloquentiam, cantum liturgicum, linguam paleoslavica).

Numerus alumnorum anno currenti est 87.

- b. Aedes in statu bono sunt, domus rusticationis non habetur nec in posterum haberi poterit, cum omnino deficiunt subsidia ad exstruendam et conservandam talem domum.

- c. Redditus seminarii maioris sunt: [20]

1. Dotatio annua gubernii
2. Merces locorum in pede plano seminarii mercatoribus locatorum.
3. Locatio unius domus in civitate Seminario donatae.
4. Pensio minima, quam quivis theologus solvere debet Seminario (i. e. 1000 Din per annum).

Redditus et expensae usque huc in aequilibro sunt, ita ut Seminarium nullo aere alieno gravatum est, sed nec pecuniam superfluum habet.

- d. Necessarium videtur, ut aedes Seminarii amplificentur, cum numerus alumnorum crescit eo, quod alii episcopi, qui in dioecesi sua facultatem theologica non habent, nonnullos alumnos mittere vellent Labacum ad adipiscendos gradus academicos. Proh dolor, aedes Seminarii sita est in tali loco oppidi, ut ampliari nullo modo possit. Ad aedificandas novas aedes hoc tempore subsidia non adsunt.

42. Seminarium maius et minus distincta sunt. Seminarium minus situm est apud Sanctum Vitum penes Labacum (5 km). Moderatores sunt: director gymnasii, rector Seminarii, moderator pietatis, oeconomus. Praetera 19 professores sacerdotes et 7 praefecti.

43. Tributum seminaristicum non est inductum (can. 1356).

Episcopus saepissime visitat utrumque Seminarium; cum alumnis Seminarii maioris saltem ante ordinationes colloquia habet, cum unoquoque seorsim (scrutinium). Regulae externae aptae et approbatae sunt iam ex prioribus annis (can. 1357).

[21] Regulae canonum 1358, 1360, 1361 observatae sunt. Quovis sabbato alumnus tres confessarii religiosi in Seminario praesto sunt, et etiam accessus ad alios confessarios extra Seminarium liber est.

Binus coetus deputatorum cum pro disciplina tum pro administratione bonorum temporalium constitutus est; primus constans duobus, alter tribus peritis sacerdotibus (can. 1359).

Canones 1363 et 1371 accurate observantur, ita ut spiritus disciplinae et pietatis revera optimus dici potest.

Quoad institutionem litterariam et scientificam haec notanda videntur:

- a. Seminario minori adjunctum est gymnasium, quod omnino conformari debet legibus civilibus de scholis mediis, ut testimonia scholae et diplomata valorem habeant etiam in foro civili.
- b. Alumni seminarii maioris frequentant, uti jam dictum est, praelectiones in facultate theologia, utpote quae approbata a Sancta Sede institutionem philosophicam et theologicam conformavit praescriptis iuris canonici.

Can. 1367 de pietatis exercitiis diligenter observatur.

Rector Seminarii et Moderator pietatis satagunt, ut alumni spiritu vere ecclesiastico imbuantur. Episcopus saltem in initio anni scholaris exhortationem in isto sensu habet coram omnibus alumnis. In exercitiis spiritualibus sacram ordinationem antecedentibus ordinandis exhortationes habet. Leges urbanitatis [22] christianae ipse rector semel in hebdomada explicat.

44. In Pontificio Collegio Germanico – Romae duo alumni commorantur, unus Oeniponte²⁹⁶ in Collegio Canisiano S.J., unus Parisiis in Instituto catholico, et unus Strassbourgi in Seminario pro clero externo. Duo ultimi stipendiis gaudent et Ordinarium non onerant. Plures mitti ad Collegia urbana non possunt, cum mensa episcopali pauperizata adjumenta desunt.

Cap. VII. De clero generatim.

45. Clerus generatim valde pauper existit. Proventus crisi oeconomica tam diminuti sunt, ut multi vix honeste vivere possint. Plura sunt beneficia et officia ecclesiastica, quae congruam sustentationem amplius non praebent.

Pro senibus et infirmis domus non habetur, sed adest associatio sacerdotum, quae finem habet congerendi fundum, ex quo senes et infirmi subsidia iuxta leges associationis accipiunt.

46. Domus propria pro spiritualibus cleri tantum exercitiis non habetur. Exercitia spiritualia cleri communia quot annis habentur in Seminario minori. Societas Jesu Labaci habet domum exercitiorum, in qua clerus exercitia spiritualia obire solet. Domus aperta est etiam laicis.

47. Omnes causae, de quibus in hoc numero agitur, sunt objectum visitationis canonicae decanorum et episcopi. Gravioribus abusos [23] non inveni. Segniores sacerdotes admonentur ad explenda officia. Speciatim adnotatur:

²⁹⁶ Innsbruck.

Can. 130. Folio dioecesano terminus et materia examinum novorum sacerdotum apto tempore promulgatur. Qui in examine non apparuit, debet causas excusantes Ordinario communicare et alio termino periculum subire.

Can. 131 et 448: Conferentiae in omnibus decanatibus diligenter convocantur easque sacerdotes libentissime frequentant. Relationes conferentiarum deferri debent ad episcopum, qui eas perlegit necnon rescriptum cum adnotationibus decano remittit. Quot annis episcopus etiam omnes decanos convocat ad conferentiam specialem.

Can. 136. Decretum de habitu ecclesiastico ad mentem Instructionis S. Congregationis Concilii de 28. iulii 1931 emisi die 7. septembris 1931, quo vestis brevis more laicorum extra domum prohibita est. Doleo, quod hoc decretum non servatur ab omnibus et timeo, ne consuetudo vestium brevium more Americano, non obstante vetito, paulatim generalis evasura sit. Quam consuetudinem inducendam adjuvat, quod sacerdotes ex dioecesibus etiam Italiae et Franciae, ubi leges de habitu ecclesiastico rigorosiores vigent, in nostra dioecesi peregrinantes vestibus omnino brevibus more laicorum in itinere utuntur.

Can. 811. Ut haec praescriptio observari possit, decrevi in quavis ecclesia pro sacerdotibus externis parata debet esse vestis talaris vel saltem cinctorium; quod paulatim in usum deducitur.

[24] Pro canone 137 omnes sacerdotes gratias agunt.

48. Quoad licentiam, de qua in can. 139 § 3 nihil innovavi, quod a praedecessore meo ante Kalendas augusti 1930 constitutum est.

Plures sacerdotes, praesertim in cura animarum laborantes simul cooperantur in arcis parsimonialibus ruralibus, deficientibus laicis idoneis. In visitatione canonica hi sacerdotes referre debent de modo agendi, praesertim num diligenter observent leges administrationis. Ratione communis boni necnon utilitatis religionis clericis licentia prolongata est. Declarare possum, clericos cooperari tantum in mensis nummulariis, quae honestate personarum et principiorum nihil dedecoris sacerdotibus affere possunt.

Una mensa nummularia Labaci, cum qua mensae rurales a sacerdotibus ductae conjunctae erant, in periculum venit sed sine ulla sacerdotum culpa. Modo mensae nummulariae omnes difficultatibus implicatae sunt, cum pecuniae deficiunt et sufficientes inter populum non circulantur, quare periculum superius enarratum minus evadit et sanationem possibilem fore sperare licet.

Nullus sacerdos, hisce arcis applicatus a praxi vitae sacerdotalis deflexit.

49. Quoad obedientiam et reverentiam erga Ordinarium et erga Sedem Apostolicam sacerdotibus dioeceseos optimum possum dare testimonium.

[25] Inter sacerdotes linguae Slovenae sunt tantum octo sacerdotes linguae Germanicae, qui etiam lingua Slovena perfecte utuntur; nulla discordia existit inter eos.

50. Sacerdotes saeculares et regulares generatim omnes libenter et prompte suscipiunt officia ab Ordinario eis commisa, cum ipsi videant »regiones, quia albae sunt jam ad messem«.

Nullus, qui viribus pollet, otiosus vivere malit.

Universitatem laicam (facultatem philosophicam) Labacensem frequentant iussu et voluntate episcopi tres sacerdotes, qui ad munus docendi in gymnasio episcopali se praeparent; omnes in domo religiosa habitant.

51. Libella periodica, quae fidem et pietatem fovet, moderantur sacerdotes saeculares et regulares cum optimo fructu.

Diaria moderantur duo sacerdotes: unus diarium politicum »Slovenec«, alter folium politicum hebdomadarium »Domoljub«. Uterque facultatem obtinuerunt a praedecessore meo et magna utilitate id peragunt.

52. Non adsunt de clero qui cum scandalo diaria et ephemerides vel libros legant quae dedecent.

Factionibus politicis sacerdotes generatim indebite sese non immiscent studiis partium politicarum in regno interruptis. Unus tantum erat, qui munus deputati suscepit magno cum scandalo maxime partis fidelium, qui vero a me commonitus munus dimisit.

Ad statum laicalem rescriptis S. Congregationis de Sacramentis [26] anno 1930 sedente adhuc praedecessore meo reducti sunt duo sacerdotes: Jacobus Miglič et Joannes Jovan.

53. Nullam ex poenis recensitis in can. 2298 irrogavi, deficientibus causis.

Cap. VIII. De Capitulis.

54. Nihil respondendum.

55. Capitulum cathedrale constat duobus dignitatibus (praepositus, decanus) et decem canonicis, de quibus duo vacant, quia gubernium salarium pro eis exstinxit in »bilancio« statali.

Praebende theologalis et poenitentiarii (can. 399) non existunt; officium poenitentiarii exercet unus ex canonicis, alter vero, qui simul in facultate theologica docet sacram eloquentiam, munus concionatoris in ecclesia cathedrali exercuit per 13 annos. Ultimis annis canonici per turnum breves conciones habent inter Missam hora undecima cum dimidio celebrata, quae valde frequentatur sed concionem prius non habuit.

Beneficiati minores non habentur, quia non sunt fundati.

56. Dotatio Capituli existit solummodo in habitatione gratuita in domibus, quae ad sic dictum fundum religionis a Gubernio administratum pertinent et ex salario, quod ex aerario publico [27] (a Gubernio) solvitur. Quare distributiones quotidianae possibiles non sunt.

58. Statuta adsunt.

59. Canonici ad honorem sunt quinque, inter quos nullus sacerdos alienae dioecesis.

60. Ultima sedisvacantia erat anno 1884.

61. Capitulum in ecclesia cathedrali officium divinum quotidie persolvit, missae conventuali adest, diebus dominicis per turnum missam sollemnem celebrat necnon episcopo iuxta normas Codicis et consuetudinem assistit.

Erga Ordinarium recte se gerit et cum Capitulum tum canonici singuli libenter mandata episcopi explent. Singuli sunt sacerdotes eximiae pietatis et exempli, excepto uno, qui anno 1930 residentiam relinquere debuit, ne ex eius modo agendi scandalum oriretur; nunc degit – sanitatis causa – in dioecesi vicina Lavantina. Pensione donari non potest, quia Gubernium illi pensionem solvere non vult, salarium vero ei dare pergit. Nihil aliud restat, quam exspectare, cum causa ad infligendam poenam depositionis non adest.

62. Adest unum Capitulum collegiatum in Novo mesto, quod una dignitate (praepositura) et quattuor canonicis constat, ex quibus in praesenti duo vacant. Canonici praeter officium divinum in cura animarum laborant concionando, confessiones audiendo, aegrotos providendo.

[28] **Cap. IX. De Vicariis foraneis et parochis.**

63. Vicarii foranei seu decani nunc existentes vigilantiam aliasque obligationes, quae eis a Codice Iuris Canonici et lege dioecesana injunctae sunt, diligenter adimplent.

Quot annis ordinarie omnes paroecias visitant, nonnunquam ex speciali licentia episcopi unus vel alter secundo quoque anno. Relationes praeter protocolla visitationis non mittunt, nisi extraordinaria quaedam acciderunt.

64. Paroeciae omnes de suo proprio pastore provisae sunt. Plures pastores in una eademque paroecia nunquam exstiterunt.

65. Paroeciae amovibiles non adsunt.

Paroeciae unitae domui religiosae sunt:

Ordini Fratrum Minorum: una

Ordini Teutonico: quinque

Ordini Cisterciensi: una

Ordinarius parochos religiosos visitat prouti parochos saeculares excepta observantia regulari.

66. In dioecesi existunt tantummodo patronatus privati; patronatus publicus (ex parte Gubernii) amplius non exercetur, nec onera adimplentur, etsi de iure hic patronatus nondum exstinctus est.

Votum can. 1451 § 1, Ordinarius explere non potest, cum [29] lege, olim Austriaca in dioecesis adhuc vigente, patroni oneribus renunciare non possunt, quare nec iuribus suis renunciare volunt.

Leges cann. 1457 et sequentibus patroni generatim servant.

Ellectiones populares in dioecesi non habentur.

Patronatui obnoxiae sunt paroeciae:

Patronatui ecclesiastico: 43

Patronatui laico privato: 37

67. Provisio omnium paroeciarum fit per concursum generalem iuxta consuetudinem antiquissimam lege civili Austriaca probatam.

68. Reditus parochorum sunt:

Fructus praedii beneficialis;

Salarium (supplementum congruae dictum) ex publico aerario (a Gubernio), quod summam 400–600 Din in mense attingit;

incerta stolae;

in nonnullis paroeciis etiam »collectura« i. e. donationes »in natura« fidelium.

Faenus ex syngraphis publicis (statalibus) (»rendita«) bello totaliter periit, quo redditus multarum paroeciarum ex parte maiore defecerunt.

Generatim parochi vivunt valde tenuiter, etiam egestate laborent plures. Ordinarius eos adjuvaret libentissime, si stipendia Missarum, quae in dioecesi omnino deficiunt, ex aliis dioecesibus haberi posset, sed omnes conatus frustrati sunt (conf. Nr. 12).

[30] Unaquaeque paroecia domum propriam paroecialem habet.

69. Generatim parochi fideliter satisfaciunt iis quae praescribuntur canones 463 § 4, 465–470, 735.

Speciatim mentionem facio:

Parochi statim denuntiant Ordinario errores contra fidem vel vitia peiora, ut remedia opportuna eis suggerantur.

Ad sublevandos egenos et infirmos ex decreto Ordinarii unaquaeque paroecia commisionem (uti dicunt) habere debet, quae adjumenta colligat et iuste dividat, nisi speciale Opus caritatis (e. gr. Conferentia s. Vincentii a Paulo) erectum est.

70. Quaelibet ecclesia paroecialis habet fontem baptismalem, quem visitator canonicus quot annis inspicit. Nullus casus can. 775 mihi notus est.

71. Circa Sanctissimam Eucharistiam parochi revera studio indefesso fideles excitant ad saepius accedendum ad Sanctam Synaxin, ita numerus eorum, qui saepius et etiam quotidie Eucharisticum panem sumant, quovis anno, Deo dante, augetur. Pueri in scholis elementaribus fere omnibus saltem quovis mense omnes, plures etiam saepius ad s. Communionem accedant; juvenus utriusque sexus Congregationibus Marianis et »Apostolatu virorum« ad mensam eucharisticam ducitur.

Infirmi ordinarie tempore recto S. Viaticum suscipiunt, praesertim in paroeciis ruralibus. In urbibus nonnunquam accidit, ut susceptionem S. Viatici nimis differant.

[31] Cultus Sanctissimi Sacramenti augetur:

- a. expositione, brevi adoratione Sanctissimi et benedictione cum Eodem, quam decrevi post Missam paroecialem diebus dominicis et festivis ea intentione, ut fideles hac occasione contritis cordibus Sanctissimo Cordi Jesu satisfacerent pro injuriis et peccatis praesertim publicis.
- b. Adoratione per totam diem in omnibus ecclesiis et oratoriis publicis; quae ita ordinata est, ut omni die alio in loco dioecesis Sanctissimum Sacramentum publice adoratur.
- c. Quavis feria quinta in ecclesia cathedrali vespere Sanctissimum per unam horam ad adorationem exponitur, quae adoratio bene frequentatur.
- d. Nocte ante primam feriam sextam uniuscuiusque mensis Sanctissimum Sacramentum expositum in altare maiori ecclesiae cathedralis a viris, per singulas horas distributi, adoratur.

Can. 854 § 4 generatim etiam a parentibus observatur. Rarissime fit, ut parentes resistent iudicio confessarii vel catechetae de sufficienti dispositione parvulorum ad primam communionem.

72. Parochi et fideles quoad Extremam Unctionem solliciti sunt.

73. Parochi fideliter observant praescripta ecclesiastica circa matrimonium eo magis, quod agitur etiam de valore matrimonii in foro civili. Jus civile de matrimonio maiori ex parte concordat cum iure canonico.

74. In omnibus scholis elementaribus et mediis catechesis est [32] obligatoria. Scholae in paroeciis tam numerosae sunt, ut parochi et cooperatores magnum habeant laborem, ut fideliter per duas horas in hebdomada catechismum singulis in classibus tradant. Quia horae a gubernio catechismo destinatae non sufficiunt, praeparatio ad primam confessionem et communionem etiam extra scholam fit.

Diebus dominicis postmeridie in ecclesiis paroecialibus catechismus traditur omnibus fidelibus, qui adveniunt. Speciatim pueris non impartitur.

75. Explanatio evangelii ad normam can. 1844 a parochis fit iuxta antiquissimum usum omnibus diebus dominicis et festis praeceptis, immo et in festis non praeceptis, si maior multitudo fidelium advenire solet.

In dioecesi Labacensi mense maii sollemnis devotio B. V. Mariae celebratur, ad quam fideles maximo numero confluunt. Quotidie fit vel concio vel lectio sacra. Tempore quadragesimae in ecclesia cathedrali et in ecclesiis paroecialibus conciones speciales habentur, nisi fideles nimie distant ab ecclesia, ita ut bis eadem die advenire non possunt.

Sacrae missiones ordinarie saltem decimo quoque anno habentur. Sicubi parochi hanc curam negligunt, occasione visitationis canonicae, in qua relationem de ultima s. missione proponere debent, iis s. missio curanda injungitur.

76. De vicariis cooperatoribus dicere possum et debeo, eos generatim laudabiliter officiis suis fungi nec fuisse ultimo triennio causam compellendi eos ad munera obeunda.

[33] **Cap. X. De religiosis.**

77. Me sedente (a Kalendis augusti 1930) visitationem domorum religiosarum nondum peregi.

78. Solum unus sacerdos religiosus Labacensis (O.F.M.) cum licentia Ministri Ordinis Generalis in suburbio extra monasterium apud ecclesiam Sancti Christophori curam animarum exercet cum successu maximo et omnia praeparavit, ut ibi mox nova paroecia erigatur. Optima gaudet aestimatione apud omnes fideles.

Ad cateheticam populi institutionem religiosi auxilium non recusant.

Habitu sui ordinis incedunt etiam in publico.

79. In stipo quaeritanda praescriptiones canonum 621, 622, 624 servantur. Regulares in dioecesi ipsa ordinarie quaeritant stipem tantum in regione domui religiosae viciniore. Ex aliis dioecesibus veniunt praesertim ex Bosna et Dalmatia, ubi necessitas maior esse solet.

80. Nulla congregatio dioecesani iuris existit.

81. In suae iurisdictionis exercitio Ordinarium nullum offendiculum cum religiosis habuit.

82. Sacerdotes religiosi saecularizati in dioecesi sex degentes bonae sunt famae, officia sua diligenter explent et nulla querela exorta est. Ultimo triennio saecularizati sunt duo [34] (1 Ordinis Cisterciensis, alter Ordinis Fratrum Minorum), ambo transierunt in dioecesim Zagrabiensem.

83. a. Quantum mihi sine visitatione canonica notum est, leges ecclesiasticae circa admissionem ad novitiatum, professionem, clausuram ac bonorum temporalium administrationem tam accurate observantur, ut de nullo abusu quidquam audivi. Quod attinet confessarios, praescripta canonum 520–527 adamussim servare conor.
- b. Nullum monasterium superioribus regularibus subjectum est.
- c. Praeter Carmelitas discalceatas omnes religiosas vitae activae addictae sunt. Opera educationis juventutis in scholis elementaribus et mediis coarctata sunt, cum lex civilis scholaris erectionem novarum scholarum confessionarium non admittat. Ideo magis assistentiae infirmorum et orphanorum se addi-cunt necnon scholis et cursibus oeconomicis pro mulieribus.
- d. Sunt etiam, quae infirmis adsistunt in domibus privatis, de quibus tantum laudabilia audivi, nec ullus casus deplorandus accidit. Quae in Seminario maiori et minori rem domesticam gerunt necnon in nonnullis aliis institutis etiam profanis, habent cubicula et etiam culinam separatam, quo pericula remota sunt.

Cap. XI. De populo fideli.

84. Generatim mores populi boni dici possunt. Quod iam ultima [35] relatione a praedecessore meo deploratum est, hodie iterum et magis deplorandum, nempe usus vel potius abusus balneorum communium in fluminibus ab utroque sexu indiscriminatum. Aspectus corporum nudorum certe verecundiam imminuit. Etiam ruri laborant viri et juvenes saepe corporis superiore parte nuda, necnon montes ita ascendunt sub praetextu sanitatis nudum corpus solis radiis exponentes. Hic abusus ita grassari coepit, ut monita fere nihil prosunt.

Maior pars familiarum vitam christianam ducit, sed inter cives oppidorum et operarios sat numerosae sunt, quae vitam christianam negligunt, pueros vere fere omnes ad officia pietatis communia in ecclesias mittunt.

In oppidibus maioribus magna pars populi in processionibus publicis solummodo spectatores sunt, magis curiositatis quam pietatis causa, sed signa externae reverentiae erga Sanctissimum vel crucem omnes exhibent.

Consuetudo detecto capite incedendi tempore, quo campanis signum datur ad orandum

»Angelus Domini« in oppidibus fere omnino cessavit.

85. Reverentia clericis et episcopo ultimis temporibus maior exhibetur quam prius, ita ut sat rare verbum aliquod offensivum audiat. Filialem reverentiam erga Summum Pontificem omni modo augere conamur, quod eo urgentius est, quo vehementius contra Summum Pontificem nationalistae agunt propter tristia et iniqua, quae fidelibus Slovenis in finitimis Italiae [36] regionibus etiam in ecclesiis et vita religiosa accidunt.

86. Praeceptum sanctificandi diem Domini sat fideliter observatur. Labacum ab externis non immerito »urbs catholicissima« nominatur propter magnum numerum fidelium, qui in diversis ecclesiis sacrificio Missae intersunt non solum diebus dominicis, sed etiam feriis. Pro iis, qui recreationis et sanitatis causa diebus festivis ex urbe in regiones rurales et montanas efluunt, prope stationem ferroviariam hoc anno oratorium erectum est, in quo mane apta hora Missa celebratur. Frequentatio huius Missae valde numerosa est. In montibus dioecesis quinque capellae erectae sunt, in quibus tempore aestivo diebus dominicis Missa celebratur pro »alpinistis«. Sexta capella mox erigetur.

Influxu belli, quo durante opera servilia deficientibus operariis etiam diebus dominicis saepius permissa erant, pluribus in regionibus etiam nunc sine causa sufficiente opera servilia diebus dominicis exercentur. Quapropter iam prima epistola pastoralis de hoc defectu scripsi; necnon in visitatione canonica saepius de sanctificatione Dominicae ad populum sermonem habui.

Abstinencia et ieiunium multis fidelibus negliguntur, etiam a ruricolis. Verum est, quod operarii in silvis et vineis laborantes cum aliqua difficultate aliam aptam escam praeter carnes habere possunt. Sed difficultas mihi non videtur tanta, ut esset causa excusans.

Collatio baptismi infantibus numquam negligitur.

[37] Relate ad communionem paschalem impossibile est indicare, quot sunt, qui eam negligant. Parochi hunc numerum eruere non possunt, quia multi parochiani confessionis et communionis paschalis causa in oppida ad confessarios religiosos se transferunt vel ad loca pia peregrinantur, praesertim ii, qui una vel altera tantum vice in anno sacramenta suscipere solent. Constat vero, in paroeciis ruralibus paucissimi sunt, qui communionem paschalem negligenter; in oppidis numerus eorum maior est.

Communio frequens in dioecesi semper ab anno ad annum crescit et adhuc magis cresceret, si copia confessoriorum in omnibus paroeciis adesset. In multis paroeciis unus tantum adest sacerdos, qui non solum confessiones audire sed etiam concionem habere et Missam celebrare debet, quo tempus deficit, ne plures ad confessionem venire possint. Rarissime fit, ut quis extremam unctionem negligat vel recuset, ad articulum mortis nonumquam in oppidibus differtur.

Triennio, quo regimen dioecesis teneo, nullus catholicus cadaver suum cremationi destinavit, nec ullus funeribus mere civilibus sepultus est, nisi ei sepultura ecclesiastica ad normam canonum deneganda erat propter suicidium.

87. Matrimonium mere civile a catholicis ultimo quinquennio non est contractum.

Concubinatus habentur, ruri rarissimi, plures autem in [38] oppidibus et inter operarios. Numerum erui non erat possibile. Ut removeantur concubinatus parochi si aliter sanare non possunt petunt etiam brachium saeculare, quod saepe tribuitur. Separatio a thoro et mensa occurrit ultimo quinquennio in 470 casibus.

Vitium onanismi conjugalis semper magis irrepit, post bellum etiam in familias rurales, quibus prius hoc vitium ignotum fuit. Diffusionem huius vitii maxime pro-

movet crisis oeconomica, qua permulti patres familiae omne negotium amiserunt, omnibus autem proventus valde imminuti sunt. Ad removendum hoc malum in conferentiis pastoralibus de hac re saepius deliberatum est ac iussu episcopi conciones elaboratae et typis editae sunt secundum encyclicam »Casti connubii«.

88. Mixta matrimonia, quae coram ministro catholico observatis clausulis can. 1061, contracta sunt ultimo quinquennio 75; cum dispensatione impedimenti disparitas cultus 7.

Numerus matrimoniorum, quae a parte catholica coram ministro acatholico spreitis praescriptis ecclesiasticis contracta sunt, erui non potest.

89. Parentes in familiis ruralibus generatim prolem suam saltem formulas orationum docent et orationem quotidianam communem consuefaciunt. In oppidibus multae familiae christianam vitam ducunt et pueros cura maxima catechismum instruunt sed sunt etiam numerosae familiae, quae totam educationem christianam relinquunt sacerdoti – catechetae, qui duabus horis [39] in hebdomada defectum educationis in sinu familiae supplere non potest. – Actio catholica curam gerit, ut familiae spiritu pietatis et evangelii iterum imbuantur.

90. In scholis publicis elementaribus et mediis per duas horas in hebdomada a sacerdotibus instructio religiosa traditur. Ultimo decreto Ministri instructionis pro prima et secunda classe scholarum elementarium hanc instructionem ad unam solam horam reduxit, cui decreto episcopi intercesserunt. Quo effectu, nescitur.

91. Scholae confessionales in dioecesi sunt scholae, quae a religiosis diriguntur et privatae tantum sunt sed gaudent iure publicitatis i. e. testimonia aequiparantur iis ex scholis publicis (statalibus). Erectio novarum scholarum confessionalium lege interdicta est.

Sustentari debent ab iis, qui eas erexerunt, i. e. a congregationibus religiosarum vel a monialibus, vel ab aliqua societate pia. Omnes scholae frequentantur a multis alumnis.

Plura opera scholaria et post-scholaria existunt, quibus instructio religiosa compleatur et praxis vitae christianae inducitur:

- a. pro pueris et puellis scholarum existit »hortulus Marianus« i. e. tirocinium quoddam Congregationis Marianae. Hic hortulus existit fere in quavis parocchia et pueris valde carus est. – Praeterea paulatim diffunditur inter pueros Archiconfraternitas cordae sancti Francisci sub nomine: »Cruciferi sancti Francisci« [40] et »sororculae sanctae Clarae«. Insuper folio periodico »Lučka z neba« (Lux de coelo), praesertim educatio eucharistica adjuvatur.

Pro juventute studiosa scholarum mediarum existunt 23 Congregationes Marianae cum 2030 sodalibus.

- b. Inter opera post-scholaria primum locum tenent Congregationes Marianae pro juvenibus et virginibus. Pro virginibus Congregationes existunt in omnibus paroeciis paucissimis tantum exceptis, in quibus propter distantiam vel parvum numerum puellarum Congregatio inutilis evaderet. Pro iuvenibus ultimo quinquennio decem Congregationes Marianae noviter canonice erectae sunt.

Aliae associationes (sportivae, culturales etc.), quae nomen et finem religiosum (catholicum) haberent, lege civili interdictae sunt; quae autem existerunt, suppressae sunt. Nuperrime in Actione catholica uniones separatim pro juvenibus, puellis, viris et feminis erigere incipimus.

92. In dioecesi adsunt plures associationes piae laicorum, ex quibus memoratu dignae sunt:

- a. tertius Ordo saecularis Sancti Francisci, in quo mulieres multo praevalent;
- b. Confraternitas Sanctissimi Sacramenti, quae pro scopo habet etiam suppediandi ecclesiis pauperibus suppelectilem sacram;
- c. Confraternitas Sanctae Familiae.

[41] Praetera existunt:

- a. Apostolatus Sancti Cyrilli et Methodii pro unione ecclesiarum;
- b. Pontificium Opus a propagatione fidei.
- c. »Schola Christiana« – associatio etiam a Gubernio approbata, quae iura ecclesiae catholicae relate ad scholas et educationem puerorum tuetur.
- d. Actio catholica.

Omnes haec associationes existunt in omnibus fere paroeciis.

93. Associationes piae, quae adsunt, cann. 690 et 691 observant.

94. Maior pars associationum catholicarum, quae culturam christianam promovebant, decretis Gubernii suppressa est, nempe:

Unio sportiva et gymnastica »Orel« (Aquila) suppressa est anno 1929,

Unio operariorum »Krekova mladina« (juventus sacerdotis dr. Krek) anno 1932,

Unio associationum culturalium »Prosvetna zveza«, quae locatam tenuit etiam stationem radiophonicam, anno 1933.

Nonnullae associationes iterum restitutae sunt, sed maior pars cum Unione ipsa suppressae sunt definitive.

Nunc existit tantummodo Jugoslovanska strokovna zveza (unio syndicalis jugoslavica), quae principia catholica in questionibus operariorum nominat.

Sacerdotes Societatis Salesianae (beatus Don Bosco) sustentant [42] tria oratoria pro pueris.

Adest etiam associatio Kolpingiana pro artificibus. Quae ex olim florentibus associationibus restant, pro viribus in circumstantiis adversariis optimum effectum consequi conantur et directioni Ordinarii et Apostolicae Sedis subsunt.

95. Excepta unione operariorum syndicali in omnibus associationibus curatur, ut socii adscripti in fidei doctrina instituantur in iis praesertim capitibus, quae in praesenti maxime necessaria videntur.

96. Existunt ephemerides liberales, quibus varia vitia huius temporis propagantur uti e. gr. malthusianismus, eugenica et similia. Diaria directe obscoena non existunt. Libri diffunduntur, qui in versione ex aliis linguis historias amatorias, minus honestas continent, etiam tales, quae iam ab Ecclesia reprobatae et in Indicem librorum prohibitorum relatae sunt. Ad tantum malum coercendum conamur diffundere libros bonos et diaria religiosa et honesta, quod fit sufficienti effectum e. gr. Societate Sancti Hermagorae, quae sociis adscriptis quot annis saltem sex libros optimos mittit, anno 1932 in dioecesi 28.336 socios numeravit, anno 1930: 31.453, propter defectum pecuniae numerus imminutus est.

97. Massonicae sectae addicti habentur, sed non multi. Anno elapso Labaci erecta est »coronula massonica«. Numerum addictorum eruere nondum potui. Moliuntur praesertim contra scholas [43] confessionales et ordines religiosos, praeprimis Societatem Jesu.

98. Societates socialismi habentur et sat crebras. Maior pars operariorum pertinet ad socialistas. Operarii juniores catholici nimis inclinant ad »marxismum« volentes principia socialia (non philosophica) Marxi componere cum principiis catholicis. Ideo socialismo nimis indulgent eique fere non opponunt. Timendum est, ne hoc modo agendo multi »catholici« operarii sensim ad socialismum vel potius communismum appellantur. Juventus catholica universitaria studio quaestionis socialis dedita est et principiis communistarum nimis infecta periculosa via – uti puto – incedit. Ad avertendum hoc malum imminens constitui Juventuti universitariae specialem curatum animarum professorem theologiae dr. Lambertum Ehrlich, qui actionem catholicam inter universitarios constituit et principia encyclicae »Quadragesimo anno« dilucidare incepit, ex quo boni fructus expectari possunt. – Praeterea ex sodalibus Congregationum studiosae iuventutis electi sunt »Adulcentes Christi Regis«, qui studio et frequenti Communioni et speciali oboedientia erga Summum Pontificem et episcopum se praeparant, ut qua Apostoli actionis catholicae haec pericula a juventute universitaria amoveant.

Duo folia de rebus socialibus agentia: »Beseda« (Verbum) magis scientificam, et »Mladi plamen« (Flamma nova) pro pueris, proxime publicae damnare uti ecclesiae catholicae inimica debebo. [44] Ut operariis specialem sacerdotem idoneum et ab eis libenter acceptandum deputem, nondum successi.

99. Ad hanc quaestionem sequentia asserere possum:

Usque ad annum 1929 factio politica Slovenska ljudska stranka (factio popularis Slovenica) principia catholica propugnabat. Suppressis omnibus factionibus politicis

fideles ex maiori parte iura politica non excercent, ita unici, qui iuribus ecclesiae consulant, episcopi remanserunt. Regimen hodiernum repraesentantes pluries iam declaraverunt, se non esse contrarios fidei et ecclesiae, sed facta aliter loquuntur. Difficultas maxima est in eo, quod fideles usque ad hoc tempus consueti agere in factione politica principiis christianis expresse nisa, nunc alio modo et aliis mediis Ecclesiae iuribus et libertati consulere deberent. Talis transitio semper difficilis est et certam moram requirit, qua inimici utuntur, ut fines suos quo citius assequantur.

Cap. XII. Iudicium syntheticum Ordinarii circa dioecesis statum.

100. 1. Materialis conditio dioecesis valde est deteriorata. Primo ob devalorizationem pecuniae post bellum, qua pecuniae beneficiorum et fabricarum ecclesiae variis in arcis collocatae usque ad $\frac{3}{4}$ diminute sunt: secundo faenus ex syngraphis aerarii publici («praestito pubblico»), in quibus fere cuncta bona mobilia ecclesiastica collocata erant, a Gubernio nostro [45] non amplius solvitur, quo cum redditus parochorum et ecclesiarum non excepta mensa episcopali tum stipendia Missarum fundatarum omnino extincta sunt: tertio crisis economica fideles inopes reddidit, quo donationes ordinariae pro ecclesiae et sacerdotum necessitatibus diminutae sunt et nonnullis locis omnino defecerunt. Nihilo setius fideles ad fines religiosos libenter donant, quantum his circumstantiis possunt e. gr. dona pro Opere Pontificio de propagatione fidei dioecesis Labacenensis superant omnes alias dioeceses regni, etsi fideles ibi forsitan divitiores sint.

2. Moralis conditio dioecesis sat bona est. Vita christiana ex Sanctissima Eucharistia semper pulchrior ac uberior crescit etiam in juventute. Congressi locales eucharistici ultimis annis celebrati semper ingentem multitudinem fidelium congregaverunt, devotionem sinceram et profundam demonstraverunt. Sed inimici Dei etiam operam dant juventuti, ut eam ad suos fines trahant. Ratio futura juventutis nunc in discrimine est. Si ecclesia libertate sufficiente gaudebit, nihil timendum erit pro futuro. Econtra, si ecclesia in operibus educationis religiosae et morales impeditur, genus proximum hominus facile a vita christiana decideret. Hodie evolutionem futuram, nemo est, qui praevidere posset. Spes semper melioris evolutionis adest in actione catholica, quae paulatim et gradatim augetur, et in vita ex Sanctissima [46] Eucharistia, quae omnibus viris promovetur.

Ljubljana (Labaci) 21. septembris 1933

Dr. Gregorius Rožman,
episcopus Labacensis.

Dokument št. 146

1938, junij 5.

Gregorij Rožman**Relatio de statu dioecesis Labacensis 1938 pro II. quinquennio (1933–1938)**

NŠAL, ŠAL, Škofje, Rožman, šk. 3, Relatio 1938, str. 1–27.

[1] Cap. I. Generalia de statu materiali personarum et locorum.

1. Dr. theologiae Gregorius Rožman, natus die 9. martii 1883 in paroecia Sancti Michaelis penes Bleiburg dioecesis Gurcensis (Austria), consecratus 14. julii 1929, regimen dioecesis suscepit 1. augusti 1930.

2. Dioecesis Labacensis erecta est a Papa Pio II. 6. septembris 1462. Decreto S. Congregationis Consistorialis de die 25. novembris 1933 excepta est ex provincia ecclesiastica Illyrica (metropolitana Goritensi) ac immediate Sanctae Sedi subjecta est.

Pro appellationibus judicialibus decreto S. Congregationis Consistorialis de die 6. novembris 1926 Curia episcopalis Lavantina – Maribori constituta est. Pro conferentiis episcopalibus apud metropolitam Zagradiensem convenit.

3. a. **Residentia Ordinarii** est Labaci – Ljubljana, Pred škofijo 4.

b. **Quoad amplitudinem** etc. nihil mutatum est. [2]

c. **Summa incolarum**

Summa catholicorum: 521.571

Summa acatholicorum:

Serbo-schismatici: 1989

Protestantes: 582

Vetero-catholici: 509

Hebraei: 89

Mohametani: 97

Varii: 517

Praecipuum oppidum: Ljubljana cum 82.510 catholicorum, 3.090 acathol.

Inter quos 2104 Serbo-schismatici.

d. **Numerus sacerdotum** saecularium: 593

Numerus clericorum Seminarii: 112

Numerus alumnorum Seminarii minoris: 337

e. **Capitulum cathedrale** constat ex duabus dignitatibus (praepositus, decanus) et decem canonicatibus, quorum unus vacat (ob defectum proventuum).

Capitulum collegiatum in Novo mesto constat ex praeposito et quattuor canonicis.

f. **Vicariatus foranei** (seu decanatus) sunt: 18

Paroeciae sunt: 275

Expositurae sunt: 8

Numero fidelium maxima est paroecia Sancti Petri – Labaci cum 20.000, minima Sv. Planina cum 180.

[3] Ecclesiae filiales sunt: 892

Ecclesiae religiosorum sunt: 12

Oratoria publica et semipublica: 285

Celeberrimus locus sacer in dioecesi est ecclesia B.M.V. Auxiliatricis in Brezje paroecia Mošnje.

g. **Religiones virorum** habentur sequentes:

1. Ordo Cisterciensis: 2 domus, 22 sacerdotes (paroecia incorporata 1)
2. Ordo Carthusiensis: 1 domus, 20 sacerdotes²⁹⁷
3. Ordo Fratrum minorum: 9 domus, 45 sacerdotes (paroecia incorporata 1)
4. Ordo Fratrum Minorum Capucinatorum: 2 domus, 11 sacerdotes
5. Ordo Teutonicus: 4 domus, 10 sacerdotes (paroeciae incorporatae 5)
6. Ordo Fratrum Misericordiae: 2 domus, 1 sacerdotes
7. Societas Jesu: 1 domus, 9 sacerdotes
8. Congregatio Missionis Sancti Vincencii a Paulo: 3 domus, 29 sacerdotes
9. Societas Salesiana: 3 domus, 29 sacerdotes
10. Congregatio Missionaria Filiorum Sanctissimi Cordis: 1 domus., 2 sacerdotes

Summa: 28 domus, 178 sacerdotes.

h. **Religiones mulierum** habentur sequentes:

1. Ordo S. Ursulae (Unio Romana): 3 domus, 196 religiosas
2. Ordo Carmelitarum discalceatarum: domus, 20 religiosas [4]
3. Sorores Charitatis Congregationis S. Vincentii a Paulo (domus matricis Parisiensis): 21 domus, 697 religiosas
4. Sorores Charitatis Congregationis S. Vincentii a Paulo (domus matricis Zagradiensis): 4 domus, 37 religiosas
5. Sorores Mariae a Sacro Numismate: 6 domus, 112 religiosas
6. Sorores Scholarum III. Ordinis S. Francisci (domus matricis Maribor): 15 domus, 134 religiosas
7. Sorores Scholares III. Ordinis S. Francisci (domus matricis Eggenberg, dioecis Secoviensis, Austria): 4 domus, 68 religiosas
8. Sorores Scholares Pauperes De Nôtre Dame (domus matricis Monacensis Germania): 6 domus, 66 religiosas
9. Sorores Misericordiae a Sancta Cruce (domus matricis Djakovo, Jugoslavia): 4 domus, 46 religiosas
10. Franciscanae Missionariae Mariae: 1 domus, 15 religiosas
11. Sorores ordinis Teutonici: 4 domus, 17 religiosas

²⁹⁷ Pripisano s svinčnikom: »18–2 odsotna, Nikolaj ima dovoljenje Rima za absentia; eden vojak (sanitetni – Nemec).«

12. Filiae Mariae Auxiliatricis: 2 domus, 8 religiosas
Summa: 71 domus, 1416 religiosas.

Cap. II. De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis.

4. Iuxta leges civiles Ecclesia ius habet bona temporalia acquirendi, possidendi et administrandi. Administratio bonorum temporalium Ecclesiae invigilantiae potestatis civilis subjacet.

5. Consilium administrationis constat ex tribus viris [5] in rebus oeconomicis peritis: sacerdos Dr. Franciscus Ušeničnik, professor theologiae pastoralis; Msgr Victor Steska, cancellarius curiae episcopalis emeritus; sacerdos Aloysius Markež, oeconomicus in Seminario minori.

Episcopus consilio administrationis semper utitur ad mentem can. 1520.

6. Omnes, qui debent, rationes administrationis quotannis redunt Ordinario, exceptis administratoribus confraternitatum, cum nulla existat confraternitas, quae possideat bona temporalia praeter oblationes voluntarias.

7. Praescripta can. 1523 observantur. Libri accepti et expensi ab episcopo quovis quinquennio occasione visitationis canonicae, a decanis altero saltem anno – nisi quotannis – revisuntur.

Normae canonis 1527 fideliter servantur.

Circa foundationes pias canones 1544 et sequentes observantur.

Notatu dignum est, ultimo quinquennio fere nullae novae foundationes erectas esse, cum post bellum ultimum fideles fiduciam in valorem stabilem pecuniarum non habeant.

8. Bona fiduciaria ad pias causas hoc quinquennio accepta non sunt.

9. Normae cann. 1530–1533, 1538–1542 fideliter ab omnibus servantur invigilante Capitulo cathedrali.

Venditio bonorum immobilium (agrorum) foundationis piae Mariae Svetina pro qua Congregatione S. Concilii rescripto de die [6] 12. januarii 1938 num. 2144/37 O.A. licentiam dedit, nondum in effectum deducta est.

10. Decimae et primitiae in dioecesi Labacensi non existunt.

11. Collectio fructum, quae in nonnullis paroeciis adhuc viget, ubique modo mitissimo ac humano sine quacunque odiosa vexatione fit.

12. Taxa sinodalis stipendiarum Missarum praescribetur in synodo futura, quae nunc praeparatur. Hucusque vigens taxa ob egestatem fidelium non in omnibus paroeciis solvitur, transgressionibus impossibilibus evadunt. Numerus stipendiarum Missarum tam deficit, ut in paucissimis paroeciis numerus stipendiarum sufficiens inveniatur, quare non sunt Missae exuberantes, quae ad Ordinarium mittantur.

Unusquisque sacerdos personalem habet librum pro missis adnotandis; Ecclesiae saeculares talem librum non habent, non enim eo indigent ob parvum numerum Missarum.

13. Normae can. 1296 et 1522 observantur et synodo, quae modo praeparatur, normae particulares perficientur. Decanorum cura est, ut novo paroco aut vicario oeconomo bona ecclesiastica et beneficialia tradantur secundum inventarium. De traditione protocollum conficitur in triplo pro archivo paroeciali, decanali et pro Curia episcopali. Inventaria nova quovis decennio conficienda sunt, nisi decanus dispensat. Dispensatum autem, si fere nullae mutationes factae sunt.

[7] Rectore ecclesiae defuncto statim decanus interveniente notario publico bona ecclesiae a bonis privatis defuncti discernit, quo periculum, ne bona ecclesiastica disperdantur, fere omnino excluditur.

14. Archivum in Curia episcopali triplex est:

- a. archivum antiquius, cuius documenta historicum habent valorem. Archivarius huius partis est sacerdos Maximilianus Miklavčič, professor historiae in Seminario dioecesano minori, qui magna industria documente ordinat et catalogum conficere incepit. Hoc archivum in loco tuto depositum est.
- b. archivum recens, cuius documenta saepius in administratione dioecesis desiderantur, in armariis cancellariae custodiuntur;
- c. archivum continens authentica exemplaria librorum paroecialium (can. 470 § 3) totius dioecesis. Libri ordinationum (can. 1010) custodiuntur.

Documenta in archivo custodita incipiuntur ab anno 1226. Pergamenae habentur, incunabula non adsunt.

Pro archivo secreto armarium duabus diversis clavibus obserratum inservit. Hoc quinquennio unicus tantum casus matrimonii conscientiae inscriptus fuit, quod interim cessante causa publicatum est.

15. Ecclesiae paroeciales archiva habent, item confraternitates [8] ac pia loca. Catalogi omnium documentorum confecti non sunt. In parvis paroeciis recentioris foundationis archivum non continent multa documenta; in paroeciis cum magno numero fidelium sacerdotes tam occupati sunt laboribus quotidianis, ut tempus ad catalogum conficiendum non inveniant.

Cap. II. De fide et cultu divino.

16. Graves errores contra fidem inter dioecesis fideles non grassantur, nec superstitiones graviores inveniuntur. Secta Baptistarum ex Croatia (dioecesis Segnensis) ante nonnullos annos propagari coepit, ita ut magnum periculum perversionis adesse videatur. Sed Dei Genitrice adjuvante hoc periculum fere omnino destitit. Baptistae enim venerationem B. Mariae Virginis rejiciunt, quo fideles nostri, fervidi veneratores Dei Genitricis, falsitatem sectae cognoverunt eamque spreverunt.

Consilium vigilantiae adest; in votis est, ut in synodo futura omnino reformetur.

Professio fidei cum iuramento antimodernistico iuxta praescripta canonum exigitur, nemine reluctantante, fideliter praestatur.

17. Cultus divinus etiam publicus ubique in dioecesi libere exercetur.

18. De 477 coemeteriis in dioecesi existentibus 32 sunt [9] in dominio communitatum civilium; iura et leges Ecclesiae in his laesae non sunt.

19. In cultu divino, in Sanctorum, sacrarum imaginum et reliquiarum veneratione, in sacramentorum administratione necnon in sacris functionibus leges canonicae et liturgicae accuratae et diligenter observantur. Nonnullis in locis reliquias dubias (e. gr. ex velo B.M.V.; Sanctae Annae) submovi et pro iis authentica reliquia sacra substitui.

Opera artis »modernae« in ecclesiis non existunt.

Profani conventus et nundinae in ecclesiis nunquam habentur.

20. Numerus ecclesiarum generatim sufficiens est.

Ecclesiae filiales fere in singulis vicis existunt eorumque numerus – 892. Ecclesiae paroeciales in nonnullis locis non sunt sat amplae ac ampliari deberent, quod ob egestatem fidelium pro nunc impossibile evadit. Facultate binationis sacerdotibus concessa, quantum in me est, curavi, ut fideles omnes sacrificio Missae interesse possint. In suburbio Labacensi desideratur nova ecclesia, pro cuius aedificatione pecunia colligitur.

21. Ecclesiae paroeciales mundaе sunt et suppellectili necessaria sufficienter dotatae. In visitatione canonica ecclesias ac suppellectilem sacram diligentissime perquiro.

[10] Ecclesiae structurae arte, picturis aut pretiosa suppellectili insignes notatu dignae non sunt.

22. Ingressus in ecclesias omnibus fidelibus semper prorsus absolute gratuitus est.

23. Furta in ecclesiis rarissima sunt. Ultimis annis binae ecclesiae profanatae sunt furto sacrarum specierum. Profanatio publicis precationibus frequentissimo fidelium

concursu reparata est. Ciboria seu tabernacula in ecclesiis ordinarie lignea sunt et instrumentis furum facile effringi possunt.

Ecclesiae in quibus sanctissima Eucharistia asservatur, regulariter per totam diem fidelibus apertae sunt, praeter nonnullas ecclesias, quae a dominus remotae mane tantum tempore Missae apertae sunt.

Lumen coram Santissimo nutritur cera apum vel oleis vegetabilibus; oleum olivarum ob magnam pretium ab omnibus ecclesiis emi non potest.

Cap. IV. De iis quae Ordinarium pertinent.

24. Redditus, quibus Ordinarius fruitur, sunt:

- a. salarium a re publica destinatum, quod 10.000 dinar Jugoslavo per annum cum additamento variabili constat;
- b. proventus ex bonis immobilibus mensae episcopalis, quae [11] praesertim silvis constant;
- c. incerta Curiae i. e. taxae cancellariae.

Expropriatio silvarum Mensae episcopalis lege sic dicta reformae agrariae nondum in effectum deducta est, quotidie vero imminet.

Redditus episcopo pro persona sufficiunt; sed Seminaria in temporalibus sufficienter adjuvare non potest.

Quoad domum episcopalem et cohabitantes ultimo quinquennio nihil mutatum est. Cathedriticum non exigitur.

Aes alienum duorum millionum dinarorum Jugoslavorum (S. Congregationis Consistorialis 1. iulii 1927 num. 489/27) die 31. decembris 1937 1,729.100 dinarorum Jugoslavorum effecit.

25. Inventaria nova exarantur.

27. Continuo resideo in dioecesi, exceptis quattuor mensibus anni 1935, cum in Statibus Unitis Americae emigratos ex dioecesi Labacensi visitavi, non sine fructu, pro animis et Ecclesia; quo itinere 166 conciones habui.

Conciones ordinarie habeo tempore Quadragesimae et festis maioribus in Ecclesia cathedrali; in visitatione canonica quovis anno circiter in 45 paroeciis et in casibus extraordinariis i. e. saltem 70 conciones singulis annis. Saltem semel in anno litteras pastorales edere consuesco, ultimo quinquennio undecim edidi.

28. Sacramentum confirmationis administro occasione [12] visitationis canonicae, quam eo modo institutio, ut sexto saltem anno, quaevis paroecia a me visitetur. Diebus Pentecostes in Ecclesia cathedrali Sacramentum confirmationis administratur.

29. A die 1. januarii 1934 ad sacros ordines promovi 72 e dioecesi Labacensis servatis legibus Codicis Iuris Canonici. Numerus ordinatorum non omnino par et necessitatibus dioecesis.

Ad normam can. 111 et sequentibus incardinavi quattuor, excardinavi tres clericos.

30. Regulae can. 877 et sequentibus adamussim observantur. Ordinarius nullum casum sibi reservavit nisi qui in Codice Iuris Canonici ipsi reservati sunt.

31. Praescripta circa praedicationem fideliter observantur.

32. Cum periculum matrimoniorum mixtorum in dies auctum esset, omni occasione fideles ab eis absterreantur concionibus sacris, instructione religiosa puerorum et foliis periodicis, quo malum hoc aliquo modo saltem minuatur.

33. Episcopus omnes paroecias per se visitat quovis sexennio; vicarii foranei autem quotannis vel, si numerus paroeciarum in vicariatu maior est, saltem quovis biennio. Objectum visitationis efficiunt personae, loca ac res, de quibus in Codice Iuris Canonici et in Statutis synodalibus.

[13] 34. Ultima synodus dioecesana celebrata est anno 1924; nova synodus est in praeparatione pro anno 1940.

35. Conferentiis episcoporum Jugoslaviae semper interfui.

36. Civilis loci auctoritas dignitatem episcopalem agnoscit, et jurisdictionem episcopi ultimo triennio non coarctat.

Cap. V. De Curia dioecesana.

37. Curia dioecesana in aedibus episcopalibus spatia sufficientia habet.

Prospectus officialium Curiae episcopalis:

Vicarius generalis: Ignatius Nadrah

Cancellarius: Josephus Jagodic

Secretarii: Franciscus Mervec

Josephus Prešeren

Director tabulariae: mons. Victor Steska

Archivista: Maximilianus Miklavčič

Tribunal ecclesiasticus:

Officialis: Ignatius Nadrah

Vice-officialis: Josephus Volc

Judices:

Canonicus Aloysius Stroj

Canonicus dr. Thomas Klinar
 Canonicus dr. Gregorius Žerjav [14]
 Canonicus dr. Aloysius Zupan
 Prof. dr. Josephus Turk
 Mons. Victor Steska
 Prof. dr. Gregorius Pečjak
 Prof. dr. Alphonsius Levičnik

Promotores Justitiae:

Prof. dr. Cyrillus Potočnik
 Prof. dr. Andreas Snoj

Defensor Vinculi matrimonialis: Prof. dr. Aloysius Odar

Notarii: Cancellarius Josephus Jagodic

Secretarius Josephus Prešeren

Examinatores prosynodales: Ignatius Nadrah, Canonicus dr. Thomas Klinar, Prof. dr. Joannes Fabijan, Prof. dr. Franciscus Lukman, Prof. dr. Andreas Snoj, Prof. dr. Alexius Ušeničnik, Prof. dr. Franciscus Ušeničnik, Prof. dr. Aloysius Odar, Prof. dr. Josephus Demšar, (Prof. dr. Ignatius Lenček).

Coetus deputatorum pro Seminariis:

pro disciplina: Canonicus Josephus Volc, Prof. dr. Andreas Snoj
 pro administratione bonorum: Prof. dr. Franciscus Ušeničnik, sacerdos dr. Franciscus Kulovec, catecheta Ignatius Zaplotnik

Concilium administrationis: Prof. dr. Franciscus Ušeničnik, Mons. Victor Steska, oeconomus Aloysius Markež.

[15] **Parochi consultores:** Henricus Bukowitz, Josephus Eppich, Franciscus Finžgar, Jacobus Ramovš.

Censores librorum: Canonicus Aloysius Stroj, Canonicus dr. Thomas Klinar, Canonicus Josephus Volc, Prof. dr. Joannes Fabijan, Prof. dr. Franciscus Grivec, Prof. dr. Mathias Slavič, Prof. dr. Andreas Snoj, Prof. dr. Josephus Turk, Prof. dr. Alexius Ušeničnik, Prof. dr. Franciscus Ušeničnik, Prof. dr. Aloysius Odar, Prof. dr. Gregorius Pečjak, Prof. dr. Alphonsus Levičnik, Prof. dr. Cyrilus Potočnik, Canonicus dr. Gregorius Žerjav, Canonicus dr. Aloysius Zupan, Spiritualis Seminarii Majoris Dr. Joannes Kraljič.

38. Vicarius generalis rerum agendarum eximie peritus, optimus sacerdos et episcopo perutilis est. Etiam alii ministri Curiae dioecesanae diligentissimi ac fidelissimi sunt.

39. Curiae proventus sunt:

- a. subsidium ex aerario publico 4.800 dinarorum Jugoslavorum per annum.
- b. taxae.

Pro expensis cancellariae non sufficiunt.

Cap. VI. De Seminario.

41. Seminarium maius dirigunt: [16]

- a. rector, qui est canonicus capituli cathedralis,
- b. oeconomus,
- c. moderator pietatis,

Redditus Seminarii maioris sunt:

- a. dotatio annua a gubernio praestita,
- b. merces locorum in pede plano aedium Seminarii,
- c. locatio unius domus in civitate Labacensi sitae,
- d. pensio, quam alumni solvere debent (i. e. 100 dinarorum Jugoslavorum in anno).

Redditus et expensae in aequilibrio sunt.

In votis est aedificatio novi Seminarii maioris. Ad quem finem pecuniae colliguntur. Cum expensae novi aedificii summam 20 millionum dinarorum Jugoslavorum attingent, collectio summae necessariae saltem unum decennium durabit.

42. Seminarium maius in civitate Labacensi prope ecclesiam cathedralem situm est. Seminarium minus autem in suburbio, 5 km distat a cathedrali.

Seminarium minus habet domum rusticationis anno 1937 aedificatam in montibus salubribus prope lacum sitam.

43. Regulae omnes de educatione et institutione scientifica alumnorum sub inspectione episcopi observatur. Tributum seminaristicum non exigitur.

44. In Pontificio Collegio Germanico – Romae – unus est alumnus, Parisiis in Instituto catholico unus, et in Collegio [17] Canisiano S.J. Oeniponte unus.

Cap. VII. De clero generatim.

45. Egestas, qua clerus dioecesis Labacensis pressus erat, paulatim ultimo biennio, minuitur. Infirmi sacerdotes et senes pensionem a gubernio accipiunt, quae post 35 annos in officio peractos 700 dinarorum Jugoslavorum in mense attingit. Associatio pro adjuvandis sacerdotibus in dioecesi erecta addit 250–300 din. in mense.

46. Domus pro spiritualibus cleri exercitiis habetur Labaci et a Societate Jesu diriguntur. In hac domo etiam viri laici obeunt exercitia spiritualia. Exercitia spiritualia generalia pro sacerdotibus saecularibus quotannis habentur in aedibus Seminarii minoris.

47. Circa sacramentalem confessionem et pietatis exercitia, et alia de quibus canonicis 125, 133, 134, 135, 136, 811, 137, 138–140 et 142 Ordinarius et vicarii for-

nei in visitatione canonica sacerdotes invigilant. Circa spiritualia exercitia, examina annualia et conferentias in cancellaria Curiae dioecesanæ catalogus existit. Circa vestem sacerdotalem usus ultimo triennio in peius mutatus non est. Synodus, quæ præparatur, de hac re præscripta et sanctiones constituet.

[18] 48. Quod licentiam, de qua in can. 139 § 3 nihil de eo, quod a prædecessore meo constitutum est, innovatum est.

49. Clerus dioecesos obedientiam ac reverentiam sincerrime exhibet episcopo suo.

50. Clerus industria et assiduitate eximius est et præter vires laborat. Multi sunt parochi et vicarii, qui præter ordinaria parochorum officia viginti et etiam plures horas in hebdomade pueris religiosam tribuunt institutionem in scholis publicis, sæpe valde dissitis.

Universitatem laicam frequentant tres sacerdotes, qui se ad munus professorum in Seminario minore præparant. Omnes in Seminario degunt et cum aliis professoribus et præfectis vitam communem agunt.

51. Tres sacerdotes ex licentia episcopi moderantur diaria, magna utilitate pro Ecclesia.

52. Unus sacerdos anno currente porrexit libellum supplex, ut eius ordinatio ex capite vis et metus declaretur invalida. Processus ex licentia S. Congregationis de Sacramentis modo conficitur.

Cap. VIII. De capitulis.

54–62. Ultimo quinquennio circa Capitula et Canonicos nihil mutatum vel innovatum est. Canonici capituli cathedralis [19] sunt undecim. Canonici honorarii quinque. Ad normam can. 406 § 2 nominavi canonicum honorarium sacerdotem Johannem Oman ex dioecesi Clevelandensi U.S.A. ob merita eximia in pastoratione emigratorum ex dioecesi Labacensi. Hic unicus extradioecesanus canonicus ad honorem nominatus est.

Cap. IX. De vicariis foraneis et parochis.

63. Vicarii foranei obligationes iure generali et particulari impositas diligenter explent, excepto uno, cui ob senectutem coadiutor nominabitur.

64. quattuor paroeciae proprium pastorem non habent, sed a parochis vicinioribus administrantur partim propter penuriam sacerdotum partim ob insufficientes proveniunt, qui ita tenui sunt, ut parochus honeste sustentari nequeat.

65–70. Ad ea, quae anno 1933 retuli, nihil notatu dignum addere possum.

71. Frequens sacra communio omni modo et fervore promovetur et numerus eorum, qui frequenter immo quotidie pane Eucharistico reficiuntur quotannis augetur. Numerus sacrorum Communionum cum numero fidelium (infantulis ante septimum aetatis annum simul sumptis) comparatus ascendit usque ad 48 communionem pro anima in anno, in omnibus fere paroeciis saltem decem attingit.

[20] Devotio erga Sanctissimam Eucharistiam valde aucta est Congressu eucharistico pro Jugoslavia 26.–29. juni 1935 Labaci celebrato praesidente Legato a latere Suae Sanctitatis Augusto Cardinalis Hlond Archiepiscopo Poznanensi, cui 150.000 fideles fervida pietate aderant. Aliae pietatis erga Sanctissimam Eucharistiam opera, de quibus in relatione anni 1933, eodem modo continuantur.

72–73 – nihil innovatum.

74–75. Institutio religiosa diligentissime a sacerdotibus tribuitur pueris; diebus dominicis etiam adultis in devotione pomeridiana. Sacrae conciones habentur quavis die Dominica et festo de praecepto, ita ut fideles occasionem frequentissimam habeant audiendi verbum Dei. Plures paroeciae frequentius quam quovis decennio sacras missiones habent; negligentes rarissimi mediis aptis compelluntur.

Cap. X. De religiosis.

77. Anno elapso visitationem trium monasteriorum Ordinis S. Ursulae peregi. Pertinent ad Unionem Romanam. Generatim regulae et dispositiones Codicis Iuris Canonici quoad disciplinam, quoad clausuram, administrationem impleantur.

In educatione puellarum cum sacerdotibus, qui institutionem religiosam alumnae dirigit non cooperantur uti [21] deberent. Quare effectus educationis optimi non sunt. Quantum iudicare possum, mulieres solae semper satis prudentes nec in educatione nec in administratione bonorum sunt ac consilia benevola a sacerdotibus non accipiunt libenter.

Alias religiosarum domus visitabo anno sequenti et tunc relationem proponam si notabilia adnotanda habebuntur.

82. Ultimo quinquennio unus sacerdos Ordinis Fratrum Minorum saecularizatus est, qui dioecesi utilis evenit.

Cap. XI. De populo fideli.

84. Populi mores ultimo quinquennio in peius mutati non sunt et adhuc boni dici possunt.

Onanismus conjugalitatis in nonnullis regionibus progressus est. Concionibus, scrip-

tis ac praesertim instructione in confessionali ab omnibus sacerdotibus contra hanc pestem pugnatur non sine effectum, ut malum saltem ulterius non propagetur.

85. Reverentia erga Summum Pontificem Actione catholica operante aucta est.

86. Praeceptum abstinendi ab operibus servilibus diebus festis aliquoties laeditur urgente causa non existente. Frequens communio augetur. Praeprimis pueri ex scholis ad frequentem communionem educantur iisque occasio frequens [22] datur suscipiendi sacramenta. Apostolatus virorum fere in omnibus paroeciis iam introductum etiam viros et juvenes prima cuiusvis mensis dominica die ad mensem Domini ducit quod spiritum pietatis in familiis valde foret.

Communione paschalem fere omnes fideles suscipiunt; negligentes inveniuntur tantum in paroeciis, in quibus operarii socialistae vel intellectuales liberales habitant, in paroeciis ruralibus paucissimi ac rarissimi sunt, qui communionem paschalem negligant.

87. Concubinitus impugnatur etiam a civili potestate, existunt autem pluri concubinitus in dioecesi ob adulterium, cum nempe vir (vel uxor) relicta uxore transisset ad sectam veterocatholicam vel schismaticam et in ea »matrimonium mixtum« cum persona catholica attentasset.

88. Matrimonia mixta de licentia ecclesiastica observatis clausulis can. 1061 ultimo quinquennio contracta sunt: 80, cum dispensatione super impedimento disparitatis cultus: 10, separatio a thoro et mensa occurrit in casibus: 561. Nullitas matrimonii a iudicio dioecesano declarata est in casibus 5.

89. Educatio christiana in familiis non attingit gradum, qui desideratur. Actio catholica feminilis specialiter pro scopo habet, ut parentes praesertim juniores melius praeparentur ad munus educationis christianae domesticae. Hunc in [23] finem edidi litteras pastorales anno 1938.

90. In omnibus scholis elementaribus et mediis religiosa institutio traditur a sacerdotibus – 2 horas in quavis classe per hebdomadam.

91. Scholae confessionales sensu stricto non existunt, sunt solummodo scholae privatae cum jure publicitatis, quae a religiosis sustentantur sed quoad libros et methodum institutionis legibus civilibus obligantur.

Opera post – scholastica dioecesi sunt praeprimis Congregationes Marianae; ab anno 1933 noviter canonice erectae sunt 32. Opus exercitiorum spiritualium pro laicis prospero procedit. Etiamsi ultimo quinquennio fideles egestate valde pressi sint, tamen ab 1. 1. 1934 usque ad 1. 1. 1938 interfuerunt 837 viri et 2190 mulieres.

Praeterea anno praeterito associationes sportivae pro juvenibus et puellis erectae sunt, quae antea lege civili interdictae erant, ne juvenus nostra catholica cogeretur, ut nomen daret associationi lege privilegiatae »Sokol«», quae principiis fidei catholicae alienis nisa magnum damnum fidelibus inferre posset.

92. Nulla nova associatio pia in dioecesim introducta est.

93. Quae sunt praescripta canonum 690, 691 observant.

94. Associationes sociales, memoratu dignae sunt: [24]

- a. Associatio sancti Raphaelis pro cura emigratorum, cuius praefectus pro tempore ipse episcopus est,
- b. Conferentiae sancti Vincentii de Paolo et Associationes sancti Elisabeth pro adjuvandis pauperibus.

96. Diaria liberalia (obscoena non existunt) et irreligiosa ultimo quinquennio latius diffusa non sunt, immo diariis catholicis optime moderatis et propagatione systematica diffusis notabiliter coarctatae sunt. Folium hebdomadarium »Domoljub« in dioecesi maxime diffusum est, et fere in omnibus domibus libentissime legitur.

97. Quoad sectas massonicas nihil mutatum est.

98. Socialismi societates ultimo quinquennio auctae non sunt.

Existunt duo societates christianae syndicalisticae ad iura operariorum tuenda, quae sibi adversantur et etiam publice in foliis, quae edunt, sese impugnant. Frustra usque huc conatus sum eas componere.

99. In dioecesi libertas Ecclesiae et religionis bonum satis servatur, cum tres optimi viri catholici res politicas gerunt: sacerdos Dr. Antonius Korošec, minister rerum interiorum; minister dr. Michael Krek, olim praefectus Actionis catholicae, et dr. Marcus Natlačen, praefectus provinciae, cuius filius primogenitus sacerdos est. Merito horum virorum status Ecclesiae catholicae in dioecesi multo melior et liberior quam [25] in aliis regni ditionibus.

Cap. XII. Iudicium syntheticum circa dioecesis statum.

Status moralis bonus dici potest. Vita cum privata tum publica generatim christiana esse videtur.

In dies magis spiritus et animae disjunguntur in duos exercitus. Ex una parte vita christiana influxu pietatis erga Sanctissimam Eucharistiam perfectior evadit; altera ex parte indifferentismus religiosus, immo et atheismus crescit non tam numero asecularum quam infenso animo. Alacritate et invigilantia juventutis Actioni catholicae

addictae verus animus communistarum denudatus est, ita ut consilia eorum insidiosa amplius tam periculosa non sunt.

Actio catholica novis regulis anno elapso editis et novo praesidio cum nationali (pro dioecesis Lavantina et Labacensi) tum dioecesano constituto aciem bene ordinatam et praeparatam efformat, ita ut in dies maior spes melioris status affulgeat.

Maxime desideratur maior ac strictior **unitas** inter catholicos, praeprimis operarios et intellectuales. Contentiones enim sunt inter operarios: una pars magis ad marxismum inclinare videtur et de encyclica »Quadragesimo anno« ambigue locuta est, etiamsi se principiis evangelicis [26] stare affirmant; altera pars vero novam associationem syndicalisticam constituit ex oppositione contra primam, principia catholica et encyclicae »Quadragesimo anno« indubie et intrepide affirmat propugnatque.

Etiam inter intellectuales, qui culturam christianam promovent, dissensio facta est, cum una pars plus aequo principia liberalia artis et culturae fovere coepisset. Articulus in folio mensili Dom in svet inscriptum: »Meditatio de Hispania« damnare debui, qua damnatione multi errorem suum relinquerunt. Spero fore, ut actione catholica nunc optime ordinata et indeffesse laborante dissensiones paulatim charitate christiana componantur.

Conditio materialis dioecesi nec peior nec melior facta est.

Quod mandata S. Congregationis Consistorialis de die 14. februarii 1935 num. 840/33 attinet, maxima est episcopi et sacerdotum saecularium cura, ut pueris religiosa institutio quam efficaciter tradatur, praesertim ut discant sacramenta poenitentiae et Sanctissimae Eucharistiae fructuose et frequenter suscipere. Quantum possum, omnibus quorum interest, incubo, educationem puerorum luce Sanctissimae Eucharistiae illuminatam esse debere. Quod non sine effectu fieri quotidie videre possum. Educationem ad Sanctissimam Eucharistiam fovant Congregationes Marianae, Apostolatus virorum, Hortulus Marianus i. e. Congregationes Marianae [27] puerorum ex schola elementari, associationes Actionis catholicae, et etiam associationes sportivae et culturales catholicae juventutis, quae inde ab anno 1937 iterum restitutae sunt et suis regulis asseclis Communiones generales pluries in anno praescribunt.

De cleri disciplina (quoad habitum etc.) et de aliis vitam cleri et populi fidelis respicientia in Synodo futura anno 1940, accurata praescripta, sana remedia atque aptissima adjumenta Deo dante condentur.

Ljubljana (Labaci), die 5. junii 1938.

Dr. Gregorius Rožman
Episcopus Labacensis

Dokument št. 147**1943, junij 30.****Gregorij Rožman****Relatio de statu dioecesis Labacensis 1943 pro III. quinquennio (1938–1943)**

NŠAL, ŠAL, škofje, Rožman, šk. 3, Relatio 1943, str. 1–45.

[1] Cap. I. Generalia de statu materiali personarum et locorum.

1. Gregorius ROŽMAN, natus die 9. martii 1883 in paroecia Sancti Michaelis penes Bleiburg (dioecesis Gurcensis), consecratus die 14. julii 1929, regimen dioecesis die 1. augusti 1930 suscepit.

2. Dioecesis Labacensis a Papa Pio II. die 6. septembris 1462 erecta est. Decreto S. Congregationis Consistorialis de die 25. novembris 1933 e provincia Illyrica (metropolia Goritiensis) excepta immediate Sanctae Sedi subjecta est.

Pro appellationibus judicialibus decreto S. Congregationis Consistorialis de die 6. novembris 1926 curia Episcopalis Lavantina constituta est, sed a mense aprili 1941 communicatio cum sede Lavantina omnino interrupta est. Pro conferentiis episcopalibus apud Metropolitam Zagrabensem convenit. Statu independente Croatico proclamato Ordinarius Labacensis conferentiis Episcoporum Zagrabiae interesse non potest.

3. a. **Residentia Ordinarii** est Labaci (Ljubljana – Lubiana) Pred škofijo 4 (provincia di Lubiana).

b. **Quod amplitudinem** de jure nihil immutatum est. Sed 143 paroeciae cum fidelibus circa 185.000 a Germanicis occupata est.

[2] Lingua fidelium est Slovena; fideles linguae Germanicae (circa 13.000) anno 1941 et 1942 in Germaniam emigraverunt cum parochis suae linguae.

c. **Summa incolarum** catholicorum 521.571

in provincia di Lubiana 323.279

acatholicorum 1 %

Praecipuum oppidum: Ljubljana cum 91.612 incolis.

d. **Numerus sacerdotum** saecularium 614

a Germanicis expulsi sunt sacerdotes 239

de quibus in Croatia et in Serbia vivunt 24

E dioecesi Lavantina expulsi in Labacensem vivunt 75

Numerus clericorum Seminarii majoris 105

Numerus alumnorum Seminarii minoris 138

e. **Capitulum** cathedrale ex duabus dignitatibus constat (praepositus, decanus) et decem canonicatibus, quorum unus vacat (ob defectum proventuum).

Capitulum collegiatum in Novo mesto constat ex praeposito et quatuor canonicis.

f. **Vicariatus foranei** (seu decanatus) sunt 19.

Parochiae sunt 277.

Expositurae sunt 8.

Numero fidelium maxima est paroecia Sancti Petri in urbe Ljubljana cum 20.000 incolarum, minima Sv. Planina cum 180 incolarum.

Ecclesiae filiales sunt 892.

Ecclesiae religiosorum 12.

Oratoria publica et semipublica 296.

Celeberrimus locus sacer in dioecesi est ecclesia B.M.V. Auxiliatricis in Brezje parochia Mošnje. Ecclesia B.[3]M.V. Septem Dolorum Ordinis Cisterciensis in Stična anno 1936 Basilica Minor pronunciata est.

g. **Religiones virorum** habentur sequentes

	domus Religiosi	
1. Ordo Cisterciensis	2	16
2. Ordo Carthusiensis	1	18
3. Ordo Fratrum Minorum	6	49
4. Ordo Fratrum Minorum Capuc.	1	3
5. Ordo Fratrum Minorum Convent.	1	3
6. Ordo Teutonicus	6	13
7. Societas Jesu	1	8
8. Ordo Fratrum Misericordiae	1	-
9. Societas Salesiana	5	43
10. Congregatio Missionis S. Vinc. a Paulo	1	29
11. Congregatio Mission. Filiorum Sacratissimi Cordis Jesu	1	4

h. **Religiones mulierum** habentur sequentes:

	domus Religiosae	
1. Ordo Carmelitarum discalceatarum	1	18
2. Ordo S. Ursulae	3	153
3. Sorores III. ordinis s. Francisci (domus matricis Maribor)	8	118
4. Sorores III. ordinis s. Francisci (domus matricis Eggenberg)	4	51
5. Sorores Scholarum pauperum De Nôtre Dame (domus matricis Monaci)	5	74
6. Sorores Misericordiae a S. Cruce (domus matricis Djakovo)	6	60
7. Franciscanae Missionariae Mariae	1	12
8. Sorores Ordinis Teutonici	5	25 [4]
9. Sorores Charitatis Congregationis S. Vincencii a Paulo (domus matricis Parisii)	18	658
10. Sorores Mariae a S. Numismate	4	110

11. Filiae Mariae Auxiliatricis	2	13
12. Sorores a Visitatione B.M.V	1	5
13. Sorores Charitatis (Verona)	1	8
14. Sorores Sodalitatis S. Petri Claver	1	5

Cap. II. De administratione temporalium bonorum, de inventariis et archivis.

4. Usque ad annum 1941 in Jugoslavia Ecclesia jus habuit bona temporalia acquirendi, possidendi et administrandi sub invigilantia potestatis civilis. Post mensem aprilem 1941 in ea parte dioecesis, quae provinciam Italicam »di Lubiana« constituit nihil immutatum est; in altera parte ad Germanos nunc pertinente omnia bona ecclesiastica immobilia cum beneficiorum tum fabricarum a potestate civili publicata sunt et dominium reipublicae transierunt; in dominio Ecclesiae remanserunt solummodo ea bona immobilia (ecclesiae) et mobilia (sacra supellex), quae cultui divino sensu strictissimo inserviunt; Ecclesiae jus bona temporalia acquirendi omnino denegatur.

5. Concilium administrationis sex sacerdotibus in administratione bonorum temporalium ac lege ecclesiastica et civili peritis constet, quorum nomina sunt:

Dr. Gregorius Žerjav, canonicus cathedralis – revisor rationum dioecesis,
 [5] Antonius Vovk, canonicus cathedralis,
 Joannes Gogala, canonicus cathedralis,
 Franciscus Koretič, canonicus cathedralis,
 Msgr. Dr. Aloysius Odar, professor juris canonici,
 Sacerdos Franciscus Gabrovšek.

Huic Consilio omnia acta Curiae bona temporalia spectantia proponuntur ad consilium ferendum non solum ea, de quibus in can. 1520.

6. Generatim administratores juxta can. 1525 et particulares leges Synodi dioecesani rationem administrationis usque ad 1. martii pro anno praeterito reddunt. Negligentes secundum consilium revisoris supra memorati ab Ordinario admonentur. Semper aliqui nimis tardi sunt, qui urgeri debeant.

7. Quod in ultima relatione dixi de accurata observantia omnium, quae in canonis 1523, 1526, 1527, 1544 et sequentes praescripta sunt, valet etiam pro hac relatione.

8. Nihil novi.

9. Quoad venditiones, oppignorationes, permutationes etc Synodus dioecesana ad normam canonum accuratum procedendi modum in administratorum commodum exaravit, Ordinarii et vicariorum foraneorum est in visitatione invigilare, ut omnia juxta praescripta fiant.

Negotio his de rebus notatu dignum est:

In una paroecia (Devica Marija Polje) praedia uti area pro aedificiis extruendis vendita sunt summa Lit 215.428, [6] quo expensae pro amplificatione ecclesiae paroehialis solutae sunt et alia praedia empta sunt, ita ut fabrica ecclesiae et beneficium paroeciale nihil detrimenti ceperint.

10.–11. Nihil novi.

12. Synodus dioeciesana 1940 (art. 294) taxam pro Missarum stipendiis constituit, quae brevi tantum tempore viguit. Dioecesi occupata valor monetae Jugoslaviae mutatus est in Italicam et Germanicam ac omnibus pretiis magnopere auctis anno currenti etiam missarum stipem ad tempus augere debui. Ultimis duobis annis nulla dantur stipendia missarum, exuberantia parochi ad ordinarium mittunt, quae pro magno numero sacerdotum, qui expulsi ex suis paroeciis et beneficiis de missarum stipendiis tantum vivunt, sufficiunt. Nullus sacerdos, in quantum scio, missa collectas habet, quibus intra annum ipse satisfacere nequeat.

Libri personales pro missis adnotandis in visitatione semper inspiciuntur.

13. Inventaria habentur uti in ultima relatione anno 1938 relatum est. Bello finito et pace restituta inventaria ecclesiarum, paroeciarum etc nova confici debebunt, cum multa bona actionibus militaribus destructa raptaque sint.

Morte rectoris ecclesiae mobilia et supellectilia ecclesiastica non sunt disperdita, cum vicarius foraneus interveniente civili potestate (iudice) statim bona privata defuncti a bonis ecclesiasticis juxta inventarium et, si casus fert, testium depositione separat et vicario oeconomio [7] tradit.

14. Catalogi archivi episcopalis antiquioris (vide relationem ex anno 1938) conficiuntur a sacerdote ad hoc specialiter deputato, ad quam operam finiendam spatium plurium annorum requiretur.

Archivum secretum in armario obserato ad normam canonum servatur. In hoc quinquennio nullum documentum in archivio secreto deponendum erat.

15. De archivis ecclesiarum cathedralis et paroecialium sub num. 13 jam dicta sunt. Catalogi conficiendi sunt tantum in iis ecclesiis, quae documenta antiquiora habent; catalogi lente, lente conficiuntur, sacerdotes enim labore in cura animarum jam nimis onerati sunt. In aliquibus paroeciis sacerdotes a Germanicis in provinciam »di Lubiana« expulsi, parochis documenta in archivio ordinant catalogosque conficiunt.

Cap. III. De fide et cultu divino.

16. Errores graviores contra fidem in dioecesi non conspiciuntur. Sectae Baptistarum et Adventistarum invanuerunt, et paucissimas assecclas habent, ut fidei grave pericu-

lum non faciant. Spiritismo in oppidis aliqui dediti sunt, sed magis in occulto et in circulis parvis, palam autem non propagatur.

Consilium a vigilantia adest et quinque viris in theologica dogmatica et morali peritis constat.

[8] 17. Cultus divinus in Jugoslavia libere exercebatur. Post occupationem dioecesis ab exercitio partim Italico partim Germanico distinguendum est: In parte dioecesis **ab exercitu Italico occupata** cultus divinus publicus omnino libere exercetur – nisi ad tempus breve propter operationes militares in aliquibus paroeciis cohibitus erat. In parte **ab exercitu Germanico occupata** cultus divinus publicus valde impeditus est:

- a. Ob defectum sacerdotum; 116 paroeciae sine sacerdote remanserunt, in 26 paroeciis sunt sacerdotes, sed septem exceptis, omnes senes et aegrotantes sunt, qui jam prius ob infirmam valetudinem officiis ecclesiasticis renunciaverunt;
- b. In lingua vulgari fidelium (Slovena) sacerdotes in ecclesiis nec sermones habere nec orationes recitare possunt, id enim prohibitum est et contravenientes severissime punirentur (Campo di concentramento);
- c. Officium publicae securitatis (Gestapo) licentiam missam celebrandi, confessiones audiendi etc. sacerdotibus dat aut denegat ad beneplacitum suum;
- d. Instructio religiosa puerorum sacerdotibus omnino prohibita est.

18. Circa coemeteria nihil novi referre possum. An ab Auctoritatibus civilibus Germanicis quid contra Ecclesiae jura circa coemeteria actum sit, comperire nondum potui, cum fines Germanici omnino clausi sint.

19. Leges canonicae et liturgicae satis diligenter observantur, quia clerus, praesertim inter juventutem studiosam et in Associationibus piis multum contendit, ut fideles liturgiam [9] profundius intelligant ac intelligendo melius cum Ecclesia orent.

Populus quoad artem sensum ecclesiasticum conservat, quo novas formas artis a sanctitate loci alienas ipse repudiret, si quis eas introducere auderet.

20. Generatim numerus ecclesiarum in dioecesi sufficit. Hoc quinquennio una nova ecclesia paroecialis aedificata et consecrata est; una, nimis angusta, apte amplificata est, altera mox perficietur; duae novae ecclesiae et una amplificanda jam a perito architecto delineatae fuerunt, earum aedificatio ob bellum differendi debuit. Labaci una ecclesia paroecialis ex lignis extracta est provisorie, praeter hanc adhuc duae ecclesiae exstruendae et item duae paroeciae novae constituendae erunt temporibus minus adversis.

21. Generatim fideles libenter et sufficienter necessaria ad decentem ornatum et suppellectilem sacram ecclesiarum offerunt. Ecclesia collegialis in Novo mesto arte insignior nunc perite renovatur expensis Alti Commissariatus di Lubiana.

22. Ingressus in ecclesias omnibus fidelibus prorsus absolute semperque gratuitus est.

23. In condicionibus regularibus ecclesiae contra furta satis custoditae sunt, ut furta et profanationes rarissime accidant.

Ecclesiae in quibus Sanctissima Eucharistia asservatur, per totam diem fidelibus apertae sunt, exceptis paucis, quae a domibus [10] fidelium aliquantum distant et mane tantum apertae manent.

Sanctissimum Sacramentum ubique in uno tantum loco custoditur; sacerdotes et fideles – devotione erga Sanctissimum Sacramentum in dies aucta – diligenter decorem et ornamenta tabernaculi curant. Tabernacula in omnibus ecclesiis decora dici possunt.

Quoad lumen coram Sanctissimo: tempore belli, cum oleum omnino desit, luce electrica uti coacti sumus.

Cap. IV. De iis quae ad Ordinarium pertinent.

24. Ordinarius hinc et nunc solummodo ex publico aerario redditus habet, bona mensae episcopalis occupata sunt a potestate civili Germanica, eorum fructus ad causas profanas – partim etiam antichristianas – adhibentur. Incerti redditus Curiae ad expensas cancellariae non sufficiunt. Redditi praesentes Ordinario non sufficiunt.

Domus episcopalis – pars antiquior ex initio saec. XVI, recentior pars ex saec. XVIII (1733), dignitati et muneri episcopi congruit. Cum Ordinario convivunt: sex sacerdotes et famulus: quattuor viri et quattuor mulieres valde honestae et provectionis aetatis.

Cathedraticum non exigitur, nec aliae exactiones impositae sunt.

Aes alienum, mensam episcopalem gravans, quod die 31. [11] decembris 1937: 1,729.100 Din (monetae Jugoslaviae) effecit, partim extinctum est et die 31. decembris 1942 adhuc Lit 649.220 effecit.

25. Inventaria asservantur.

26. Ultima sedis vacatio erat anno 1884 (25. januarii–14. decembris).

27. Resideo toto tempore in dioecesi, palatio episcopali. Pontificalia perago festis, quae in Calendario liturgico dioecesano uti festa episcopi designantur. Conciones ad populum frequenter habeo – condicionibus ordinariis saltem 70 in anno. Pastorales litteras hoc quinquennio clero quinque, fidelibus novem edidi. Leges ecclesiasticae Codice dioecesano (articulos 641 continente) in Synodo dioecesano, promulgatae sunt et etiam in Folio dioecesano (Škofijski list), quod quovis mense in lucem prodit, promulgantur.

28. Quoad sacramenti confirmationis administrationem sequens viget usus:

- a. Labaci in cathedrali generalis administratio confirmationis dominica Pentecostes ante – et post meridiem, et feria II. Pentecostes post missam sollemnem fit; confirmandi ex civitate Labacensi et ex finitimis paroeciis veniunt.
- b. In visitatione pastoralis semper etiam sacramentum confirmationis administratur omnibus, qui quoad aetatem et institutionem a sacerdotibus proponuntur. Cum quovis quinto vel sexto anno omnes paroeciae ab Episcopo visitantur, aetas confirmandorum inter sex et duodecim annos est.
- c. In sacello Episcopi quavis die et hora, nisi Episcopus [12] abest, confirmatio administrari potest, sed dioecesani rarissimi adveniunt, cum jam in paroeciis occasione visitationis pastoralis omnes confirmati fuerunt.

29. Annis 1938–1942 inclusive ad presbyteratum promovi: saeculares 80, regulares 67.

Omnes isti necessarii erant dioecesi et integro philosophiae et theologiae curriculo in Seminario peracto ordinati sunt, annis 1938, 1939 et 1940 in fine tertii anni cursus theologici seni (6) ex dispensatione S. Congregationis de Seminariis ordinati sunt. Annis 1941, 1942 et 1943 non omnes neopresbyteri officia ecclesiastica obtinuerunt, cum aditus ad 143 paroecias sacerdotibus praeclusus est, nihilominus eos ordinavi sperans brevi aditum ad istas paroecias liberum fore. Et tunc numerus sacerdotum certo sufficiens non erit.

Hoc quinquennio quinque sacerdotes incardinati fuerunt, omnes utiles dici possunt; excardinati duo.

30. Omnia fiunt juxta regulas canonum 877 et 893 et sequentibus.

31. Constitutio Summi Pontificis Benedicti XV de praedicatione in linguam vernalem versa in Synodo dioecesano promulgata et explanata est aliaeque normae secundum canonum praesertim can. 1347 datae sunt.

Brevis homilia in omnibus missis festivis a fidelibus frequentatis jam introducta est.

32. Quae de avertendis fidelibus a nuptiis cum acatholicis in priori relatione dicta sunt, continuantur. Ab anno 1941 [13] – occupata dioecesi – acatholici fere omnes e dioecesi emigraverunt, quo periculum matrimoniorum mixtorum fere non existit.

33. Unoquoque anno vicarii foranei omnes paroecias visitant juxta normas Codicis Juris Canonici et Synodi dioecesanae, Episcopus autem in turnu sex annorum omnes paroecias per se visitat juxta easdem normas – 45–60 paroecias in anno – quae visitatio visitatorem valde fatigat. Propter operationes bellicas anno 1941 solum novem paroecias visitavit, anno 1942 nullam, anno currenti autem circa 20.

34. Synodus dioecesis anno 1940 a 5. usque ad 8. augusti in aedibus Seminarii minoris habita est et Codicem dioecesanum (Codex dioecesis Labacensis) 641 articulos continentem promulgavit simulque edidit Instructionem pastorem continentem capitula: I. De sacerdotum sanctificatione; II. Renovatio vitae religiosae per sacram liturgiam; III. De praedicatione verbi divini et religiosa institutione; IV. De missionibus et exercitiis spiritualibus; V. Normae pro confessariis; VI. Visitationes pastorales; VII. Pastor animarum et Actio catholica aliaeque associationes ecclesiae et catholicae; VIII. Quid contra vitia populi praecipua faciendum; IX. Diversa praecepta. – Uterque liber in lingua slovena adiungitur.

35. Usque ad annum 1941 omnibus conferentiis Zagrabiae per se interfui.

36. Quoad relationes cum civili loci potestate distinguendum [14] est:

- a. in Jugoslavia jurisdictio Episcopi non erat coarctata,
- b. ab anno 1941: in parte occupata ab Italica potestate Episcopus agnitus est et honore debito prosequitur, jurisdictionem libere exercere potest, sed Episcopus caute et prudenter procedere debet, ne nimis a potestate civili vel militari in dependentiam implicaretur.
- c. in parte occupata a Germaniae potestate Episcopus omnino non agnoscitur; jurisdictionis exercitium omnimodo impeditur, communicatio Curiae episcopalis cum hac parte interrupta, immo fidelibus et sacerdotibus rarissimis ibi residentibus sub poenis interdicta est. Quare Vicario capitulari Gurcensi (Klagenfurti) Episcopo titularis Andreae Rohrer jurisdictionem pro hac parte delegavi.

Cap. V. De Curia dioecesis.

37. Curia dioecesis in aedibus episcopalibus spatia sufficientia habet.

Prospectus officialium Curiae episcopalis:

Vicarius generalis: Mons. Ignatius Nadrah

Cancellarius: Mons. Josephus Jagodic

Secretarii: Franciscus Mervec

Stanislaus Lenič

Romanus Malavašič

Director tabulariae: Canonicus dr. Gregorius Žerjav

Archivista: Prof. Maximilianus Miklavčič

[15] Tribunal dioecesis:

Officialis: Mons. Josephus Volc

viceofficialis: Mons. Aloysius Stroj

Judices: Canonicus dr. Thomas Klinar

Canonicus dr. Gregorius Žerjav

Canonicus Antonius Vovk

Canonicus dr. Joannes Kraljič

Prof. dr. Josephus Turk

Mons. Victor Steska

Prof. dr. Gregorius Pečjak

Prof. dr. Alphonsus Levičnik

Promotor justitiae: Prof. dr. Cyrillus Potočnik

Prof. dr. Andreas Snoj

Defensor vinculi matrimonialis: Prof. dr. Aloysius Odar

Notarii: Secretarius Stanislaus Lenič

Secretarius Romanus Malavašič

Eximinores synodales: Mons. Ignatius Nadrah, Canonicus dr. Thomas Klinar, Prof. mons. dr. Franciscus Ušeničnik, Prof. dr. Joannes Fabijan, Prof. mons. dr. Franciscus Grivec, Prof. mons. dr. Franciscus Lukman, Prof. mons. dr. Aloysius Odar, Prof. mons. dr. Mathias Slavič, Prof. dr. Andreas Snoj, Prof. dr. Cyrillus Potočnik, Doc. dr. Ignatius Lenček, dr. Josephus Demšar.

Coetus deputatorum pro seminario:

Pro disciplina: Can. mons. Josephus Volc, Prof. dr. Andreas Snoj, Doc. dr. Ignatius Lenček.

Pro administratione bonorum: Prof. mons. dr. Franciscus Ušeničnik, Catecheta: Ignatius Zaplotnik.

Parochi consultores: Jacobus Ramovš, Franciscus Zabret, Josephus Kres, Josephus Klopčič.

Censores librorum: Can. mons. Josephus Volc, Can. dr. Gregorius Žerjav, [16] Can. Josephus Šimenc, Can. Antonius Vovk, Can. dr. Joannes Kraljič, Prof. mons. dr. Alexius Ušeničnik, Prof. mons. dr. Franciscus Ušeničnik, Prof. mons. dr. Franciscus Lukman, Prof. mons. dr. Mathias Slavič, Prof. dr. Andreas Snoj, Prof. dr. Joannes Fabijan, Prof. mons. dr. Aloysius Odar, Prof. dr. Josephus Turk, Prof. dr. Cyrillus Potočnik, Doc. dr. Joannes Janžekovič, Doc. dr. Gulielmus Fajdiga, Doc. dr. Ignatius Lenček, Prof. dr. Gregorius Pečjak, Director Spiritualis dr. Carolus Truhlar, P. dr. Guido Rant, OFM, P. Odilo Mekinda, O.F.M.Cap., P. Ludovicus Dostal, S.J., Antonius Logar, Soc. Sal., Dr. Jacobus Kolarič, C.M.

38. Vicarius Generalis et omnes superius enumerati Curiales eximiam merentur laudem. Officiose, libentissime ac expedite omnia explent, quae eis injunguntur et cum Episcopo sincere collaborant.

39. Curiae proventus sunt:

a. subsidium ex publico aerario (2.500 Lit in anno)

b. Taxae.

Hi proventus insufficientes sunt, quare quae deficiunt, aliunde haberi debent, praesertim ex libris precum et catechismo, qui a Curia eduntur.

Cap. VI. De Seminario.

40. –

41. a. Externam disciplinam regunt rector et oeconomus. Spiritualiter dirigunt alumnos rector spiritualis et tres confessarii ordinarii. Docent undecim professores, doctores theologiae, et quattuor sacerdotes ut magistri auxiliarii, [17] insuper duo laici, unus hygienam pastorem, alter linguam Italicam, omnes in facultate theologica universitatis Labacensis. Alumnorum numerus 103.
- b. Seminarii aedificium in satis bono est statu, sed non sufficit omnibus indigentis. Rusticationem non habet nisi hortum olitorium conductum.
- c. Seminarium sequentes habet redditus:
1. dotationem ex publico aerario, quotannis Lit 129.547;
 2. redditus unius domus, quotannis Lit 11.145;
 3. ex locis locatis (locati per traffici) Lit 38.503;
 4. ex horto Lit 20.226;
 5. dona Lit 4.826 (anno elapso). – Onera alia seminarium non habet nisi sustentationem alumnorum et eorum, qui praesunt et serviunt, quae omnes redditus consumit. Debita Seminarium usque nunc non habet.
- d. Cum Seminarium omnibus indigentis non amplius sufficiat, iam ante bellum novum Seminarii aedificium aedificari coeptum est, quod hodie, nondum totum aedificatum, Seminario dioecesano Minori, e sua domo a Germanis expulso, inservit.

42. Seminarium minus distinctum est a majori et proprium habet aedificium. Seminario minori praesunt rector, qui est canonicus capituli Cathedralis, oeconomus et moderator pietatis cum quattuor praefectis – sacerdotibus; seminario adjunctum est gymnasium proprium cum direttore et 18 professoribus, inter quos duo tantum laici sunt (pro lingua Italiana) boni et persuasi viri catholici.

[18] Aedificium et domus rusticationis Seminarii minoris occupavit exercitus Germanorum, qui omnia bona immobilia et mobilia, bibliothecas et alia media ad institutionem necessaria, etiam professoribus et praefectis suppellectilem privatam arripuit. Seminarium ad tempus in novo aedificio Seminarii majoris nondum omnino perfecto provisoriae collocatum est.

43. Tributum pro Seminario non est impositum. In ecclesiis parochialibus pro novo Seminario aedificando quotannis collectae fiunt.

Episcopus aliquoties in anno Seminarium visitat et praesertim scrutinia Instructione S. Congregationis de Sacramentis de die 27. decembris 1930 praescripta diligenter persolvit. Insuper Superiores Seminarii ei de moribus alumnorum et de statu Seminarii saepe referunt. –

Seminarium habet sua statuta, quae exacte observantur.

Seminario praesunt rector, vicerector, qui simul oeconomi munere fungitur, rector spiritualis et tres confessarii ordinarii. Alumnis etiam ad alios confessarios libere accedere licet. Etiam canonibus 1360 et 1361 exacte satisfit.

Seminarium utrumque habet coetum, et pro disciplina et pro administratione bonorum temporalium. Consilium horum coetuum rite petitur.

Can. 1363 accurate observatur. Priusquam novi alumni in Seminarium recipiuntur, de moribus et vita et indole eorum diligenter fit inquisitio. Omnes petitioni, ut admittantur, [19] documenta apponere debent de nativitate, baptismo et confirmatione, de studiis peractis, de vita et moribus, de firma valetudine et insuper curriculum vitae. Dimissi ex aliis seminariis vel ex aliqua religione non admittuntur, nisi eorum superiores de iis bonas notitias dederint.

E Seminario dimittuntur vel etiam expelluntur, de quibus sperari non potest eos bonos sacerdotes esse futuros, praesertim delinquentes contra bonos mores.

Alumni Seminarii majoris omnes institutionem philosophicam et theologicam in Facultate theologica Universitatis Labacensis percipiunt, in qua omnia ordinata sunt secundum praescripta canonum 1365 et 1366. Studium philosophiae totum biennium perdurat, studium theologiae quattuor annos.

Quae can. 1369 praescribit, accurate omnia fiunt.

A Seminarii praepositis sedulo adlaboratur, ut in Seminario spiritus vere ecclesiasticus vigeat et statuta adamussim observentur. Per unam horam in hebdomada alumnis per totum annum scholasticum leges christianae urbanitatis exponuntur, ubi etiam de praeceptis hygienicis admonentur. Omni data occasione eis inculcatur, ut se gerant, sicuti decet clericos et futuros sacerdotes.

44. Hoc quinquennio duo sacerdotes alumni Pontificis Collegii Germanici-Hungarici lauream in philosophia et theologia obtinuerunt; adhuc duo alumni istius Pontificis Collegii Pontificem Universitatem Gregorianam adeunt; in Pontificio Seminario Gallico tres sacerdotes studiis vacant; in Instituto Immaculae [20] Via Mascherone 55 duo sacerdotes in theologia jam laureati sunt; unus studia biblica in Pontificio Instituto biblico, alter scholam magisterii dogmaticae adit – uterque ad munus professoris theologiae se praeparat.

Cap. VII. De clero generatim.

45. Clerus generatim habet sustentationem honestam, etsi dives dici non potest.

Senes et infirmi accipiunt adhuc pensionem a potestate civili, revera non omnino sufficientem. In dioecesi societas sacerdotum constituta est, quae infirmis et senibus sacerdotibus subventionem ad sustentationem confert. Anno 1941 sacerdotes a Germanis ex majori parte dioecesis expulsi sunt et senes pensionem statalem amplius non accipiunt: potestas civilis Germanica sacerdotibus subsidia ad sustentationem amplius non confert, Italica autem potestas subsidia solummodo istis dat, qui mense aprili 1941 jam intra fines provinciae »di Lubiana« habitaverunt. Pro his commissio

specialis in Curia episcopali instituta curam habet, ut etiam in his condicionibus ad vitam necessariis non indigeant.

46. Seminario minore, ubi exercitia spiritualia pro clero saeculari quotannis habebantur, ab exercitu Germanico occupato, clerus exercitiis spiritualibus in domo Societatis Jesu et in conventu O.Cist. vacare potest.

Domus, quae sacerdotes penitentes recipiatur, in dioecesi [21] non existit. In casu sacerdotes penitentes in aliquo sanatorio vel monasterio – consiliis cum maioribus compositis – degere debent. Ultimo quinquennio tres sacerdotes magis psychopathici quam penitentes ad tempus in sanatorio pro amentibus sub medicorum cura vivebant.

47. Ad can. 125: Ex visitatione canonica mihi constat, sacerdotes omnes frequenter et statutis temporibus sacramentalem confessionem aliasque pietatis exercitia peragere, quem fervorem belli circumstantiae ac angustiae valde foveant.

Ad can.126: Synodus dioecesana anno 1940 in articulo 8. postulantibus sacerdotibus ipse valde commendat exercitia spiritualia quovis anno omnibus sacerdotibus; tertio quoque anno sacerdotes ultro vacant sacris exercitiis; valde raro evenit, ut aliquis de hac obligatione admonendus sit.

Ad can. 130: Sacerdotes novi examina annualia regulariter subeunt; dispensatio iis tantum datur, qui se ad lauream in theologia praeparant; aliis ex causis sat gravibus interdum dilatio maxime ad annum conceditur, non autem dispensantur.

Ad cann. 131 et 448: Synodus dioecesana conferentias cleri praecisae ad normam canonum ordinavit. Conferentiae cleri in anno duae sunt, tempore verno et autumnali. Praeter has conferentias etiam Sodalitas Sanctissimimi Cordis Jesu, cui omnes sacerdotes saeculares inscripti sunt, quovis mense, si fieri potest, sin pluries in anno conferentias convocat, quibus Ordinarius duas quaestiones solvendas proponit, aliae autem a praeside Sodalitatis de consilio membrorum proponuntur. [22] Duobus ultimis annis conferentiae in nonnullis vicariatibus foraneis celebrari non potuerunt, cum propter operationes militares contra rebelles communistas sacerdotes convenire non potuissent.

Ad can. 133. Parochi ad ministerium domesticum mulieres in domo paroeciali habent, regulariter sorores suas aut consanguineas, in quantum fieri potest. Raro de vita morali earum querelae oriuntur; graviora scandala hoc quinquennio deprehensa non sunt.

Ad can. 134: Vicarii cooperatores in dioecesi sunt 217; in 45 paroeciis proprias domus habent et cum parochis non cohabitant, fere omnes autem mensam communem cum parochis habent.

Ad can. 135: Persuasum mihi est, nullum esse in dioecesi sacerdotem, qui ordinarie juxta legem officium divinum non recitaret.

Ad can. 136: Tonsuram secundum morem dioecesis sacerdotes non gestant. Quo ad habitum ecclesiasticum Synodus dioecesana normas dedit. A fine belli ultimi

(anno 1918) consuetudo »Americana« i. e. vestis exterior curta loco usque eo usuali veste longiore inducta est, quare in synodo declaratum est, vestem »Americanam« tolerari in vita privata tantum, in officio paroeciali et in schola etc autem longiere veste utendum esse.

Ad can. 811: In missae celebratione et in functionibus liturgicis severe praescripta est vestis talaris, quae praescriptio generatim fidelissime observatur.

[23] Ad can. 137: Clerici in omni casu pro fide iubendo licentiam petunt Ordinarii, sed rarissimi sunt.

Ad cann. 138–140, 142: Ultimo quinquennio a clero nihil actum est, quod corceptionem meruisset. Quandoque etiam sacerdotes visitant theatrum publicum Labacense, sed semper spectacula honesta, vel etiam tenoris religiosi, ita ut usque huc scandala non sunt orta.

48. Ad normam can. 139 § 3 synodus dioecesana in art. 67 requirit, ut quivis sacerdos, qui gestionem bonorum ad laicos pertinentium et onus reddendarum rationum secum ferentem inire velit, allatis causis gravibus licentiam ab Ordinario petat. Ex causis gravibus sacerdotibus licentia datur, ut in mensis nummulariis parsimonialibus et cooperativis collaborant uti membra commisionis administrativae aut vigiliantiae. Causa gravis censetur bonum commune deficientibus laicis peritis et fide dignis. Unum tantum sacerdos est, qui cooperative centrali praesidet, quo ita occupatus est, ut in cura animarum laborare amplius non potest. Obligationes clericales vero semper explet et vitam religiosam sacerdotalem agit. Caeteri autem primariae in cura animarum laborant et munus gestionis bonorum secundarium tantum est eosque in officio sacerdotali perfecte implendo non impedit.

49. In oboedientia et reverentia Ordinario praestanda sacerdotes non deficiunt. Novem erant sacerdotes linguae et nationis Germanicae, ex iis octo anno praeterito cum fidelibus Germanicis in Germaniam transmigraverunt, unus tantum remansit, [24] lingua Slovena omnino pollens.

50. Sacerdotes generatim non renuant munera ab Ordinario imposita. Voluntarie nullus sacerdos otiosus vivit. Sed necessitate coacti plures sacerdotes a potestate civili Germanica e suis paroeciis expulsi, nunc plus minusve otiosi vivere debent, quia in parte dioecesis libera omnes isti sacerdotes officia ecclesiastica invenire non possunt. Testimonium bonum est, quod otiositatem valde aegre ferunt.

Universitatem regiam laicem frequentant quattuor sacerdotes ex licentia Ordinarii: duo ad munus professoris in Seminario minori se praeparant; alteri duo studiis historiae artis vacant, cum periti in quaestionibus artis sacrae Curiae episcopali valde utiles sunt.

51. Tres sacerdotes ex licentia Ordinarii moderantur diaria – magna utilitate pro religione.

52. Cum scandalo nemo de clero diaria vel libros legit quae dedecent. Factiones politicae quinquennio, de quo agitur, prohibita vel potius suppressae erant, quo lites politicae aliquantum mitigatae sunt, quare et clerus ab istis facilius se abstinuit.

Duo sacerdotes ad statum laicalem redacti in dioecesi vivunt, de uno jam dudum nihil auditur, alter vero vitam valde honestam et christianam agit, quo omne scandalum exclusum est.

53. Nulla poena can. 2298 hoc quinquennio irrogata est.

[25] **Cap. VIII. De capitulis.**

54–60 Circa Capitulum et canonicos hoc quinquennio nihil mutatum est.

61. Capitulum laudabiliter et prompte sacras functiones peragit, Ordinarium alacriter adjuvat in dioecesis administratione, perite, exacte et expedite collaborat praesertim in »Commissionibus«, quae a Synodo dioecesana in Curia constituta sunt. Qua de causa Capitulum omni laude dignum est.

62. Capitulum collegiale in Novo mesto praeposito et quattuor canonicis constans omnem habet curam animarum in paroecia, quae 2500 fideles numerat.

Cap. IX. De Vicariis foraneis et parochis.

63. Ad ea, quae relationibus prioribus de Vicariis foraneis retuli, haec addenda sunt.

In Synodo dioecesana decretum est, ut omni Vicario foraneo detur substitutor, qui prodecanus nominatur, qui Vicarii foranei quocumque modo impediti ipso facto vices gerit, et eo defuncto, statim archivum et omnia agenda assumit. Ex mandato Vicarii foranei etiam paroecias visitant, quo facilius omnes paroeciae singulis annis visitari possunt.

64. Paroeciae omnes de suo proprio pastore provisae sunt – a mense maii 1941 de jure tantum, de facto fere dimidia pars paroeciarum pastore orbata est, cum a potestate Germanica [26] civili parochi expulsi sint.

65. Paroeciae amovibiles in nostra dioecesi non sunt.

Paroeciae unitae:

Ordini Fratrum Minorum – una.

Ordini Cisterciensium – una.

Ordini Teutonico – quinque.

Quoad vicarium constituendum et quoad exercitium curae animarum aliaque a canonibus praevisa nullae exortae sunt difficultates.

66. Patronatui ecclesiastico 41, laico privato 27 paroeciae obnoxiae sunt.

Ad normam Jugoslavicae de reforma agraria novem patronatus laici privati redempti sunt eo, quod pro oneribus patroni ecclesiae paroeciali silvae datae sunt, quarum fructibus expensae, quas patronus portare debuit, compensatae sunt. Beneficia paroecialia hoc modo liberae collationis facta sunt.

67. Provisio paroeciarum, quae liberae collationis sunt, per concursum generalem fit.

68. Reditus parochorum sunt:

- a. fructus bonorum beneficialium; major pars paroeciarum bona immobilia beneficialia habet, quae autem ad sustentationem parochi non sufficiunt.
- b. salarium (supplementum congruae) ex publico aerario.
- c. incerti reditus stolae.
- d. contributio fidelium in pecunia vel in fructibus (frumentum, [27] fruges, ligna et similia). Haec contributio in omnibus paroeciis non viget.

Maior pars parochorum commode vivere potest, nonnullae paroeciae in montibus valde dissitae cum paucis fidelibus reditus sufficientes non praebent, ibi parochi tenuiter vivunt, quibus Curia in quantum potest subsidia procurat.

Unaquaeque paroecia domum parochialem propriam habet. In 134 paroeciis a Germanis occupatis domus paroeciales et bona beneficialia expropriata et ad usus profanos conversae sunt.

69. Deo gratias agens affirmare possum, parochos generatim diligentissime satisfacere praescriptis Codicis Iuris Canonici, singulatim referendum est:

Ad can. 463 § 4: Synodus dioecesana decrevit, simplices liturgicas functiones gratuitas i. e. sine praestatiobus, quae parocho cedant. Praestationes juxta taxam synodalem solvendae sunt, si praeter simplicem functionem ulteriora requiruntur (e. g. quoad sollemnitatem, ecclesiam, horam tardiores et similia).

Ad can. 465: residentia generatim ab omnibus parochis diligentissime observatur.

Ad can. 469: errores et vitia in visitatione pastoralis Ordinario et Vicario foraneo denuntiantur, si autem periculosiores esse videntur, statim denuntiantur, sed graviores errores ultimo quinquennio non se exhibuerunt.

Opera caritatis ut in dioecesi tota et singulis paroeciis [28] magis foveantur, officium speciale in Curia episcopali institutum est, quod egregie laborat eiusque opera benefica tempore belli utilissima evadunt, etsi necessitates huius temporis tam magnas sufficienter sublevare non potest.

70. Quaelibet ecclesia parochialis sacro fonte instructa est. In visitatione canonica semper instatur, ut fontes baptismatis quo nitidiores dignioresque custodiantur. In civitate Labacensi fere omnes matres partum edunt nosocomio pro mulieribus constituto ibique in sacello infantes baptizantur.

71. Cura studiumque parochorum, ut fideles saepius pane eucharistico reficiantur, non est sine bono successu. Frequentatio sacrae communionis generatim satis magna est, non in omnibus paroeciis aequalis. Maxima pars huius boni successus Actioni catholicae – praesertim inter iuniores – attribui debet.

Cultus Sanctissimi Sacramenti iisdem mediis augetur, de quibus in prima relatione anno 1933 jam retuli. Ultimo quinquennio Congressus internationalis Christi Regis anno 1939 in sede episcopali Labaci habitus cultum Sanctissimae Eucharistiae iterum promovit. Adoratio sic dicta perpetua i. e. quovis die anni in alia ecclesia paroeciali vel oratorio publico seu semipublico, anno 1941 interrupta est, cum sacerdotes ex nonnullis paroeciis expulsi sunt, quare in istis ecclesiis sanctissimum Sacramentum non amplius asservatur. Qui defectus, quantum possibile est, majori fervore et frequentiore expositione [29] Sanctissimi in aliis ecclesiis et oratoriis regularium utriusque sexus compensantur.

In admissione puerorum ad primam communionem parentes generatim non faciunt difficultates. Septimo anno completo fere omnes pueri primam communionem accipiunt, minus maturi autem anno octavo.

72. Quoad extremam unctionem parochi curant, ut eam infirmi accipiant tempore justo. Sed in civitate Labacensi, ubi ob magnum numerum paroecianorum parochi non possunt omnes cognoscere et ubi incolae habitationem citius mutant, fit, ut parochi graviter decumbentes nesciant, eosque justo tempore visitare non possint. Actio Catholica etiam in hoc apostolatu bene inservit.

73. Circa matrimonii celebrationem Synodus dioecesana iterum omnia praescripta Codicis Iuris Canonici inculcavit. Generatim parochi pro conscientia sua diligenter observant, quae de hac re decreta sunt. Graviore defectus in hoc quinquennio non sunt notati.

74. Praeparatio puerorum ad primam communionem, confessionem et confirmationem regulariter in scholis fit, quia in omnibus scholis – elementaribus et mediis – quaevis classis duas in hebdomada horas pro catechismo a sacerdotibus ab Ordinario nominatis tradendo habet. Si hoc tempus non sufficit, pueri etiam extra scholam catechesi speciali instruantur.

Quoad catechismum diebus festis impartendum Synodus [30] dioecesana confirmavit usum usque huc vigentem: Omnibus diebus festis et dominicis post meridem hora apta in ecclesiis paroecialibus catechismus traditur adultis. Sed multis in paroeciis populus frequens non advenit. In oppidis familiae integrae tempore libero fruenter deambulationem faciunt; rure autem ob distantiam locorum bis eadem die ad ecclesiam venire facile non possunt. Quare Synodus magnopere commendat parochis, ut pluries in anno catechismus dominicalem etiam in locis distantibus tradant in ecclesia filiali, si adsit, sin in domo aliqua honesta aptaque privata.

De pio sodalitis doctrinae christianae (can. 1333 § 1) instituendo hoc anno conferentiae cleri can. 131 praescriptae deliberant, cum jam Instructio pastoralis in Synodo edita parochis hoc sodalitium instituendum praecepisset.

In iis paroecis, a quibus jam duos annos sacerdotes abesse coguntur, membra Actionis Catholicae, praesertim mulieres, pueris catechismum tradunt eosque cum bono successu ad primam confessionem communionemque praeparant et ita ea faciunt, quae sodalitis doctrinae christianae muneris sunt.

75. Evangelii explanatio et sacrae contiones in nostra dioecesi jam ex centenaria fere consuetudine valde frequentes sunt, ut eas frequentius exhibendas esse exigi non sit opus. Ab anno praeterito praeter ceteras etiam prima feria sexta mensis breves contiones de satisfactione Sacratissimo Cordi offerenda et primo Sabbato meditationes de Rosarii mysteriis [31] in omnibus paroecialibus ecclesiis habentur.

76. Vicarii cooperatores alique animarum curatores suis officiis laudabiliter funguntur; querelae graviores non occurrebant.

Cap. X. De religiosis.

77. Hoc quinquennio visitationem domorum religiosarum nondum peregi, quia visitationem magis ad finem quinquennii distuli, nunc ex anno 1941 ob bellum exortum et dioecesis occupationem impossibilis evasit. In casibus urgentioribus ad instantiam partium visitationem partialem vel per se vel per alium sacerdotem peregi.

78. Ex parte dioecesis a Germanicis occupata anno 1941 religiosi et religiosas omnes expulsi sunt. Remansit solus unus sacerdos O.F.M., qui ob infirmam valetudinem non est ejectus et postea a publicae securitatis administratione licentiam obtinuit curam animarum exercendi in duabus paroeciis, non licet autem ei concionari vel lingua vulgari Slovena quidquid loqui aut precari in ecclesia.

Ex 19 domibus religiosae expulse fuerunt, quarum numerus 359 est. Nonnullae ad tempus redibant ad parentes aut propinquos suos ibique habitu laicali degebant et labore manuum vivebant. Postea rebus in provincia Labacensi aliquo modo compositis superiorissae potuerunt has religiosas dislocare in domos, quae intactae remanserunt, ita ut hodie omnes [32] paucis exceptis iterum communem vitam ducant.

79. De quaestuantibus inconvenientia non acciderunt.

80. Dioecesani juris est Societas Sororum Mariae a Sacro Numismate seu Sororum Infirmarum s. Vincentii a Paulo. Jam anno 1882 fundata societas adjuncta societati Sororum Caritatis s. Vincentii a Paulo demum die 27. novembris 1940 formale recognitionis decretum ad normam decreti S. Congregationis de Religiosis »Circa Congregationes religiosas seu Pias societates juris dioecesani« de die 30. novembris

1922 accepit. Finis huius Societatis est: »Cura aegrotorum in domibus privatis exercita, necnon, si circumstantiae id expostulant, cura infirmorum et educatio infantum in institutis cum propriis tum publicis«.

Numerus sororum est: 110.

Sorores valde aestimantur, aerumque operae saepissime desiderantur; modestia et caritate commendantur. Utilissimae sunt. Domus suas habent etiam in dioecesibus Lavantina et Zagradiensi.

81. Nullum offendiculum cum religiosis habui in jurisdictionis meae exercitio, religiosi Episcopum et pastores saeculares in cura animarum prompte adjuvant.

82. Nihil novi referendum est.

83. a. Religiosae mulieres generatim sat diligenter leges circa clausuram, confessarios ac bonorum temporalium administratores observant. Circa admissionem ad novitiatum et professionem non mihi videntur omnes satis caute procedere. [33] Quavis occasione superiorissas de hac obligatione admoneo et de earum obligationibus edoceo, quo defectus graviores evitantur.

b. Superioribus regularibus nullum monialium monasterium subjectum est.

c. Religiosae – exceptis Carmelitis discalceatis – vitae activae addictae sunt: educationi juventutis et scholis Ord. S. Ursulae, Sorores scholae III. Ord. S. Francisci, Sorores pauperes scholae De Nôtre Dame, Sorores Caritatis s. Vincentii a Paulo, Sorores Franciscanae Missionariae Mariae, Filiae Mariae Auxiliatricis;

Curae infirmorum et senectute invalidis: Sorores Caritatis s. Vincencii a Paulo, Sorores Mariae a sacro Numismate, Sorores Misericordiae a S. Cruce, Sorores Ordinis Teutonic;

Rei domesticae in utroque Seminario dioecesano, in variis Operibus caritatis tum ecclesiasticis tum civilibus: Sorores III. Ord. S. Francisci, Sorores scholae De Nôtre Dame, Sorores Misericordiae a S. Cruce, Sorores Ord. Teutonic.

d. pro posse cautum est, ne pericula in quibus religiosae in domibus virorum et Institutis vel Operibus caritatis civilibus versantur, eis earumque vitae spirituali noceant. Belli temporis plura Opera caritatis tum ecclesiastica tum civilia (a P.N.F. instituta), in quibus religiosae rem domesticam gerunt, provisorie erecta sunt. In his non omnia ita perfecta ordinata sunt uti desiderantur, sed quoad clausuram, sacellum et tempus liberum ad pietatis opera adimplenda [34] satis cautum est. Ex una parte enim haec opera hic et nunc valde utilia sunt et religiosae multa bona opera caritatis in proximum facere possunt, ex altera parte tam numerosae religiosae ex partibus dioecesis a Germanicis occupatis et ex viciniore dioecesi Lavantina, tota a Germanicis occupata, expulsae in nostram dioecesim inopes venerunt, ut egestate coactae sint servitia assumere, quae rebus favorabilibus stantibus non assumerent.

Cap. XI. De populo fideli.

84. Generatim dici potest – et ab extraneis nostram dioecesim visitantibus ultro palam dicitur – vitam populi christianam esse et verum pietatis spiritum manifestare, quod in frequentatione Missarum etiam diebus ferialibus cognosci potest.

Sed vitia huius temporis nostrum populum non transierunt. Ultimis temporibus praesertim deprehensa sunt:

- a. modus se vestiendi impudens, contra quem concionibus, catechesi et scriptis pugnamus, sed non cum sufficienti effectu;
- b. impudicitia, praesertim in oppidis, se manifestat in balneis publicis ad fluminum ripas et relationibus mulierum juniorum cum militibus Italis, qui fere in omnibus paroeciis dispositi sunt;
- c. onanismus conjugalis, de quo jam in priori relatione [35] sermo est, sed hoc quinquennio res melior facta est, juvenus, quae in associationibus ecclesiasticis educatur, mentem rectam de vita conjugali habet et onanismum rejicit, quo correctionem morum expectari licet.
- d. Blasphemiae et maledictiones Dei et B. Mariae Virginis, vitium recens, prius in nostro populo ignotum, contra quod malum verbo et oratione praesertim satisfactoria agimus, quae possibilia sunt, non sine effectu bono.

Christianae vitae professio partim crescit partim deficit. Separatio fidelium et infidelium atheorum semper clarius se manifestat. Multo major pars populi fide fortior et Ecclesiae catholicae fidelior in dies fit, minor pars autem Ecclesiae ac Deo hostilior se ostendit. Pars sana vero ita praevalet, ut populus generatim pius et devotus dici debeat. Haec separatio ultimis duobus annis multum progressa est, cum communistae sub praetextu liberationis populi ex occupatione Italiana et Germanica magnum obtinuerunt influxum, qui vero valde imminutus est, dum populus intentiones antireligiosas eorum cognoverit.

Consecratio dioecesis Immaculato Cordi Mariae, ad quam quinque menses fervidissime fideles praeparati sunt, vitam christianam maxime auxit. Quae parochi de hac consecratione retulerunt, sine dubio pulcherrima sunt, quae historia nostrae dioecesis usque huc narravit. Conversiones factae sunt, quae miracula moralia attingere videntur. Fervor religiosus gradum maximum assecutus est, ut inimici Dei, alias navissimi, [36] obmutuerunt. Nunc clerus totas vires contendere debet, ut fideles in hoc gradu vitae christianae perseverent immo progrediantur.

85. Ex supra dictis conspici potest, quod maior pars populi Summum Pontifice magna et sincera reverentia prosequitur, item Episcopum et clerum, altera pars, quae minima quidem est, sed ideas suas magna dexteritate ac experientia propagare scit, Summum Pontificem et consequenter Episcopum ac clerum eodem modo eisdemque verbis calumniatur, quomodo Beatissimus Pater operariis ad thronum Ejus congregatis Dominica Pentecostes locutus est. Haec verba Summi Pontificis in linguam nostram translata inter fideles omnes diffundemus.

86. Ad can. 1248: Praeceptum audiendi Missam satis diligenter observatur, praesertim rure, ubi sine causa vere sufficienti raro quis omittit missam diebus de praecepto. In civitate Labacensi tertia pars (1/3) incolarum fidelissime audit missam quovis die de praecepto; altera tertia pars non ordinarie quovis die de praecepto, sed hinc et inde praesertim festis sollemnioribus; ultima tertia pars autem nunquam vel fere nunquam. Actio Catholica in hac causa operam suam apostolicam incoepit.

Praeceptum abstinendi ab operibus servilibus hinc inde transgreditur, quare pastores animarum omnibus viribus contra hunc abusum adlaborant, ultimis temporibus cum effectu, cum in Consecratione Immaculato Cordi Mariae populus [37] ubique sollemniter declaravit, se velle hoc praeceptum Ecclesiae amore erga Beatissimam Virginem diligentissime observare. Videbimus!

Ad can. 1252, 1254: Praeceptum jejunii et abstinendae non tam serio observatur quam a generationibus prioribus. Modus vivendi hodiernus cum sua velocitate vertiginosa, praesertim in oppidis et locis industrialibus – in rucolas etiam redundans – minus favet jejuniis et abstinendae. Anno praeterito et currente Indulto S. Congregationis pro negotiis ecclesiasticis extraordinariis de die 19. mensis decembris 1941 (AAS XXXIII – 1941 pag. 516 sq) usus sum et legem jejunii et abstinendae mitigavi. Occasione consecrationis Immaculato Cordi Mariae diem poenitentiae egimus, quo necessitas poenitentiae iterum valde commendata est. Juventus in associationibus Actionis Catholicae facilius necessitatem et utilitatem virtutis poenitentiae intelligit – Deo adjuvante forsitan populum ad diligentiores observantias jejunii et abstinendae reduci succedet.

Ad can. 770: Infantes semper – sine exceptione – justo tempore i. e. paulo post nativitatem ad baptismum portantur.

Ad can. 859: Circa communionem paschalem nihil immutatum est: in paroeciis ruralibus fideles omnes communionem paschalem suscipiunt, exceptis forsitan 1–5 %. In oppidis et locis majoris industriae (operarii socialistae et communistae) numerus negligentium multo major est, sed mea opinione 50 % nullibi excedit.

[38] Ad can. 863: Frequens communio ultimis temporibus iterum aucta est. A mense decembris 1941 usque ad mensem septembris 1942 in omnibus ecclesiis, quae sacerdotem habent, devotio novem primorum feriarum sextarum Sacratissimo Cordi Jesu satisfactoria celebrata est magno concursu populi et continuatur ita, ut devotio nationalis dici possit. Anno currenti adjuncta est devotio quinque primorum Sabbatorum in reparationem blasphemiarum Immaculato Cordi Mariae illatarum et quidem a mense januario usque ad maium et nova series incipiet mense julii. Haec devotio nostro populo, qui semper Beatissimam Virginem speciali amore et zelo coluit, adhuc gratior facta est. Sunt paroeciae, ubi omnes fideles, sine exceptione, qui ad annos discretionis pervenerunt, hanc devotionem participant, 70–80 % in multis paroeciis; minima participatio in una parochia est 16 %, quae paroecia per longius tempus sub potestate communistarum erat et unicus tantum sacerdos aderat, alium in adiutorium invenire non poterat propter metum communistarum. His devotionibus

non solum frequentatio communionis, sed etiam pietas et recta mens in suscipientibus optimo modo augebitur.

Ad can. 865 et 944: In oppidis sunt, qui sacramenta nimis differunt, etiam qui recusant vanis ex causis e. gr. modo jam non esse necessitas scilicet extrema, se velle posterius vocare sacerdotem et similia. Valde rari sunt, qui recusant ex odio religionis.

Ad cann. 1203, 1239 sqq. Nullus casus cremationis cadaveris [39] in nostra dioecesi me sedente occurrit. Funeribus mere civilibus sepeliuntur tantummodo ii, quibus sepultura ecclesiastica denegari debet.

87. Omnia catholicorum matrimonia etiam ad normam legum civilium in facie Ecclesiae celebrari debent, divortia etiam lege civili reprobata sunt et fieri possunt tantum post apostasiam. Nonnulli ad religionem sic dictam veterocatholicam transierunt, ut relicto conjuge novas nuptias inire potuerint, sed anno praeterito potestas civilis ecclesiam veterocatholicam suppressit, matrimonia cum impedimento vinculi (matrimonialis) in facie huius ecclesiae contracta, nulla declaravit. Isti nunc in concubinato perseverant. Circumstantiis belli media efficacia ad removenda scandala facile adhiberi non possunt.

88. Matrimonia mixta hoc quinquennio cum dispensatione super impedimento mixtae religionis 83, cum dispensatione super impedimento disparitatis cultus 3 celebrata sunt. Relativus numerus tam parvus est, ut 0.5 % vix attingit.

89. Christianam educationem prolis parentes generatim curant quantum possunt; sed videtur, quod parentes juniores huic educationi minus pares sunt ex defectu debita praeparationis ad statum conjugalem. Quare maiorem curam adhibere debebunt omnes, quorum interest, praesertim animarum pastores et praesides Associationum pro juvenibus utriusque sexus aetatis jam nubilis, ut nupturientes rite et sufficienter edoceant de obligatione et modo educandi prolem ad vitam [40] christianam. Ut fideles admoneantur et sacerdotes debite informentur edidi litteras pastorales (quadragésimales) anno 1938 de christiana educatione in familia, anno 1940 de christiana educatione in schola et in operibus postscholaribus.

90. In omnibus scholis publicis elementaribus et mediis pueris a sacerdotibus institutio religiosa per duas horas in hebdomada datur. Generatim catechetae diligentissime munus suum explent et praeter institutionem in schola etiam extra scholam associationes religiosas uti praesides dirigunt. Anno scholari currente etiam in scholis professionalibus maioribus institutio religiosa introducta est (una hora in hebdomada), quod episcopatus in Jugoslavia quindecim annis sine effectu petivit.

91. Scholae confessionales iuxta leges civiles non admittuntur. Opera postscholaria ad complementum christianae educationis in scholis haec habentur:

1. Congregationes Marianae hoc quinquennio 12 novae erectae sunt;
2. Cordigeri Sancti Francisci Seraphici, associatio erecta in ecclesiis O.F.M.
3. Oratoria Societatis Salesianae Sancti Joannis Bosco, ad tempus quattuor existunt.
4. Operibus post – scholaribus merito adnumerandae sunt Associationes Actionis Catholicae pro studiosa juventute, ubi educatio religiosa profundior procuratur.

[41] 92. In dioecesi adsunt:

1. Tertius Ordo Sancti Francisci in 111 paroeciis,
2. Congregationes Marianae pro adultis: viris 96, pro mulieribus i. e. matribus 130,
3. Confraternitas Sanctissimi Sacramenti,
4. Confraternitas Sanctae Familiae,
5. Confraternitas Sanctae Ursulae,
6. Confraternitas sacratissimi Rosarii,
7. Confraternitas Sacratissimi Cordis Jesu,
8. Apostolatus Sanctorum Cyrilli et Methodii,
9. Societas Sancti Raphaelis – ad adjuvandos emigratos et emigrandos,
10. Opera Pontificia pro Missionibus.

93. Praescripta de subiectione erga Ordinarium et de administrationis modo rite observant.

94. Associationes catholicorum sociales pro nunc in dioecesi existunt:

1. Conferentiae Sancti Vincentii de Paulo pro viris,
2. Associationes Sanctae Elisabeth pro mulieribus, ad adjuvandos miseros in paroeciis, ubi constitutae sunt,
3. Associatio catholica pro artificibus (Kolpingiana),
4. Societas pro juvenibus »apprendistis«, quae Domum propriam pro his juvenibus a sacerdotibus directam habet et valde utilis est.

Omnes aliae associationes partim de jure suppressae sunt, partim conditionibus temporis adversis activitatem suspendere debuerunt.

[42] 95. Quae autem activitatem suam libere exercere possunt, collaborationem sacerdotum ad instituendam fidei doctrinam non solum admittunt, sed potius enixe petunt.

96. Diaria obscoena et directe irreligiosa in lingua Slovena non eduntur. Sunt autem liberalia, quae modum scribendi aliquantum mitigaverunt, ut non tam hostiliter invehunt in religionem sed magis diariis plus minusve indifferentibus aequiparari possint. Ultimo anno invitationes Episcopi loci ad devotiones publicas processionesque libenter publicaverunt.

Quoad observationem legis non legendi libros et ephemerides prohibitos, Actio Catholica inter juventutem studiosam cum optimo successu satagit.

97. Quoad sectae massonicae addictos nihil in peius mutatum est.

98. Socialismi societates de jure amplius non existunt, sed de facto clam activitatem exercent. Pars socialistarum jam ad comunistas transiit. Comunistae legales associationes habere non possunt, eo ferventius occulte ideas suas et etiam organizationem propagant. Anno praeterito et currente periculosam activitatem armatam exercerunt et praetextu libertatis nationalis multos, qui ideis communistis non adhaeserunt, seduxerunt, alios autem vi coegerunt participes esse eorum activitati, quo mala ingentia populo tranquillo effecta sunt. Multi ex his, qui partem cum communistis fecerunt, paulatim ideis eorum imbuti et hostes religionis praesertim [43] catholicae facti sunt. Ordinarius et sacerdotes cum periculo propriae vitae concionibus et institutionibus atheistica consilia communistarum detegere conati sunt, non sine effectum; sed etiam 17 sacerdotes a communistis martirizati et occisi sunt – ex laicis autem circa 2000. Populus autem, ut vitam bonaeque sua defenderet, arma arripuit, quo bellum civile ortum est, quod deplorandum quidem est, sed rebus sic stantibus evitari nullatenus potuit.

99. Occupata dioecesi ab exercitu Italico et Germanico activitas politica suspensa est, sed videtur, quod major pars populi omnino parata est rebus compositis jura Ecclesiae defendere eiusque libertati consulere.

Cap. XII. Iudicium syntheticum Ordinarii circa dioecesis statum.

100. **Status materialis:** In materialibus dioecesis damna ingentia passa est spoliatio omnium bonorum Mensae episcopalis et 143 paroecialium beneficiorum. Sacerdotes 239 expulsi omnia sua bona mobilia amiserunt.

Status moralis: Separatio spiritum fidelium et infidelium (atheorum communistarum) semper clarior evenit. Pars bonorum fidelium valde praevallet, ita ut populus dioecesis vere religiosus et catholicus dici debeat. Virtus fidei et pietatis, frequentatio sacramentorum, spiritus orationis (praesertim Rosarii B.M.V.) multo magis creverunt, quam expectari potuisset.

[44] Devotio primarum feriae VI. et primorum Sabbatorum mensium maxime frequentata est et vere nationalis evenit, cui populus totus – ita revere dici potest – participat. In vita religiosa progressus magnus factus est.

Altera ex parte autem etiam inimici Dei verum ingenium suum denudaverunt, quod non sine magno periculo est, sed minus factum est hoc periculum eo, quod intentiones et consilia sua nunc omnibus manifesta sint et amplius veste ovili bonos fideles decipere non possint.

In parte dioecesis, quae nunc sub potestate reipublicae Germanicae est, vita religiosa sat viva est, etsi sacerdotes desint; grave periculum imminet juventuti in scholis, quae sine religiosa institutione educationi national – socialisticae exposita est.

Quoad mandata S. Congregationis Consistorialis de die 14. novembris 1938 Num. 535/38:

1. Ut catechismus parvulis et adultis adhuc melius tradetur, Societas Christianae doctrinae constituetur. Activitas Actioni Catholicae adscriptorum spem optimorum fructuum affert.
2. Praeter sacras missiones etiam breviores recollectiones spirituales in votis habemus, quae pro singulis statibus (viris, juvenibus, matribus, virginibus – in oppidis: officialibus magistris, artificibus etc) pluries in anno habentur, quo fructus missionum magis perseverant.
3. De archivis complendis et catalogis conficiendis [45] statim pace restituta cura erit, nunc opera praeparatoria fiunt.
4. Tabernacula generatim sat firma sunt, sed iuxta praescripta novissima renovari brevi non possunt; nova fabricantur secundum has normas. Omnibus, quorum interest, semper inculcatur, ut omnia faciant, quibus periculum cuiusvis sacrilegae profanationis arceatur. Quae profanationes evenerunt, in activitate armata communista causam habent.

Labaci, die 30. junii 1943.

Gregorius Rožman
Episcopus Labacensis

BIBLIOGRAFIJA

Arhivski viri

ASV – Archivio Segreto Vaticano (Vatikanski tajni arhiv), Fond Congregazione del Concilio, Relationes ad Limina, Labacum (Labacensis).
NŠAL, ŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana, Fond Škofijski arhiv Ljubljana, seriji: Škofijski protokoli in Škofje.

Literatura

- Appendix ad synodum dioecesanam Labacensem celebratam anno 1903*, Ordinarius, Labaci 1904.
del Re, Niccolò, *La Curia Romana. Lineamenti storico-giuridici*, (Sussidi eruditi 23), Roma 1970³.
Dolinar, France Martin, *Poročila ljubljanskih škofov v Rim o stanju v škofiji (Relationes ad Limina)*, I. del: 1589–1675, v: AES 33 (2011).
– – *Ljubljanski škofje*, Družina, Ljubljana 2007.
Donat, Joseph, *Critica*, Oeniponte 1915.
Fagnani, Prosperus, *II. librum Decretalium*, Romae 1661.
Gavanto, Bartholomaeo, *Praxis exactissima dioecesanæ synodi cum theoria celebrandæ*, Venetiis 1634.
Instructio Pastoralis Labacensis, auctore Antonio Bonaventura episcopo Labacensi, Labaci 1915.
Instructio S. Congregationis Concilii pro episcopis, Romae 1725.
Marx, Joseph, *Lehrbuch der Kirchengeschichte*, Trier 1913.
Noldin, Hieronymus, *Summa Theologiae Moralis*, 3. zvezki, 1902.
Pastoralne inštrukcije za ljubljansko škofijo. Izdal dr. Gregorij Rožman, škof ljubljanski po sklepih škofijske sinode 1940, Škofijski ordinariat, Ljubljana 1940.
Pasztor, Lajos, *La Curia Romana. Problemi e ricerche per la sua storia nell'età moderna e contemporanea*, Pontificia Università Gregoriana, Roma 1971².
Potek in sklepi tretje ljubljanske sinode, ki jo je pripravil in od 25. do 29. avgusta leta 1924 vodil Anton Bonaventura, škof Ljubljanski, Škofijski ordinariat, Ljubljana 1924.
Sacra Congregatio Consistorialis, De relationibus Dioecesanis. Formula a primo anno quinquennii III, hoc est ab anno 1921 servanda in relationibus ipsis conficienda, Typis Polyglottis Vaticanis, Romae 1918.

Synodus dioecesisana Labacensis quam diebus 24.–28. mensis augusti anno 1908 habuit Antonius Bonavetnura Jeglič episcopus Labacensis, Ordinariatus, Labaci 1908.

Synodus dioecesisana Labacensis II. quam diebus 31. mensis augustii 1. 2. 3. 4. mensis septembris 1903 habuit Antonius Bonaventura Jeglič episcopus Labacensis, Katoliško tiskovno društvo, Labaci 1904.

Turk, Josip, *Iz Wolfovega vizitacijskega zapisnika*, v: *Zbornik zimske pomoči*, Ljubljana 1944, str. 453–463.

— — *Wolfov vizitacijski zapisnik*, v: *BV 24* (1944), str. 140–145.

Zakonik Cerkvenega prava. Sestavljen po ukazu papeža Pija X. in razglašen z oblastjo papeža Benedikta XV. Prevedel in z novimi odloki priredil Alojzij Odar, Ljudska knjigarna, Ljubljana 1944.

Zakonik ljubljanske škofije. Izdal in razglasil dr. Gregorij Rožman, škof ljubljanski na škofijski sinodi leta 1940, Ljubljana 1940.

Zupančič, Anton, *Duhovno pastirstvo, samozaložba*, Ljubljana 1885.

NAVODILA SODELAVCEM AES

1. AES objavljajo še neobjavljene ali težko dostopne vire za slovensko cerkveno zgodovino (vključno fotografije, slike in razpredelnice).

2. Objava virov v originalnem jeziku se ravna po pravilih ekdotike. Sam dokument ali skupino dokumentov predstavi avtor v uvodni razpravi.

3. Uredništvo si pridržuje pravico do jezikovnega lektoriranja besedil. Za vsebino sestavka in točnost dokumentov odgovarja avtor sam.

4. Avtor pošlje uredništvu računalniški izpis.

5. Na začetku besedila naj avtor navede svoj akademski naziv, poklic, delovno mesto in delovno organizacijo (ustanovo) ter njen polni naslov z naslovom svoje e-pošte.

6. Čistopisu naj avtor priloži izvleček in povzetek razprave. Izvleček in povzetek bosta objavljena v slovenščini in v enem od tujih jezikov.

7. Slikovnega gradiva ne lepite v besedilo, temveč označite ime in priimek avtorja, naslov dela ter zaporedno številko slike ali fotografije. Legenda slikovnega gradiva naj bo priložena na posebnem listu.

8. Opombe naj bodo pisane enotno pod črto na dnu strani po naslednjih smernicah:

1. Pri dobesednem navajanju literature (v narekovajih):

a) Pri navajanju iz knjige navedemo podatke po naslednjem zaporedju:

– Začetnica imena avtorja, priimek avtorja (naslove, npr. prof., dr., kard. itd. izpuščamo), *naslov knjige v ležečem tisku – tudi podnaslov*, kraj in letnica izdaje ter stran; npr. F. Oražem, *Teologija duhovnosti*, Ljubljana 1993, str. 171.

– Ime založbe izpustimo in ga navedemo v seznamu bibliografije pred krajem in letnico izdaje.

– Lahko dodamo tudi naslov zbirke v oklepaju in v navadnem tisku; npr. F. Oražem, *Teologija duhovnosti*, (Teološka knjižnica, 8), Ljubljana 1993, str. 171.

– Ko drugič na istem mestu navajamo isto knjigo ali članek, lahko uporabljamo izraz »prav tam« ali pa napišemo začetnico imena in priimek avtorja ter dodamo smiselno okrajšani naslov in stran; npr. F. Oražem, *Teologija duhovnosti*, str. 172. Okrajšane naslove nakažemo na koncu prve navedbe knjige ali članka; npr. F. Oražem, *Teologija duhovnosti*, (Teološka knjižnica, 8), Ljubljana 1993, str. 171 (Dalje: F. Oražem, *Teologija duhovnosti*).

– Ko drugič navajamo različne knjige istega avtorja, moramo, da se dela ločijo med seboj, začetnici imena in priimku avtorja dodati še (logično okrajšani) naslov knjige, takoj za tem pa stran. Na to opozorimo v oklepaju že pri prvem navedku; npr. F. Oražem, *Leto Kristusovih skrivnosti*, str. 173.

- b) Pri navajanju iz znanstvene revije ali časopisa navedemo podatke po naslednjem zaporedju:
- Začetnica imena, priimek avtorja, *naslov članka oziroma razprave v ležeči pisavi*, nato za vejico »v:« in v ležeči pisavi *naslov (kratico) revije*, številka letnika, v oklepaju letnica (pri časopisu datum), vejica in številka ter stran[i]; npr. J. Krašovec, *Filozofsko-teološki razlogi za odpuščanje*, v: *Bogoslovni vestnik* 51 (1991), št. 4, str. 273; ali J. Krašovec, *Filozofsko-teološki razlogi za odpuščanje*, v: *BV* 51 (1991), št. 4, str. 273.
 - Pri ponovnem navajanju istega članka ali različnih člankov istega avtorja ravnamo kakor pri navajanju knjige.
 - Posamezna navedena dela v isti opombi ločujemo s podpičjem; npr. A. Nadrah, *Evharistija in življenje*, v: *BV* 36 (1976), str. 153; V. Truhlar, *Pokoncilski katoliški etos*, Celje 1976, str. 125.
- c) Pri navajanju iz zbornika navedemo podatke po naslednjem zaporedju:
- Začetnica imena, priimek avtorja, *naslov razprave v ležeči pisavi*, nato za vejico »v:« in v ležeči pisavi *naslov zbornika*, začetnica imena in priimek urednika, kraj in letnica izdaje ter stran[i]; npr. F. M. Dolinar, *Die Rolle und die Bedeutung der Jesuiten während des 17. und 18. Jahrhunderts im slowenischen Raum*, v: *Die Jesuiten in Innerösterreich. Die kulturelle und geistige Prägung einer Region im 17. und 18. Jahrhundert*, ur. W. Drobesh in P. G. Tropper, Celovec-Klagenfurt 2006, str. 215–217.
2. Pri navajanju, ki ni dobesedno, dodamo pred navedkom »Prim.« (z veliko začetnico); npr. Prim. J. Krašovec, *Filozofsko-teološki razlogi za odpuščanje*, v: *Bogoslovni vestnik* 51 (1991), št. 4, str. 273.
 3. V seznamu bibliografije navajamo dela podobno kot v opombah, le da zaradi abecednega reda na prvo mesto postavimo priimek z vejico in za njim ime, nato *naslov knjige v ležečem tisku – lahko tudi podnaslov*, naslov zbirke v oklepaju in v navadnem tisku, ime založbe, kraj in letnico izdaje; npr. Oražem, France, *Teologija duhovnosti*, (Teološka knjižnica 8), Družina, Ljubljana 1993. Pri člankih in razpravah, ki so del znanstvenih revij ali zbornikov, se navedejo tudi strani in založba; npr. Krašovec, Jože, *Filozofsko-teološki razlogi za odpuščanje*, v: *BV* 51 (1991), št. 4, str. 273–285; Dolinar, France M., *Die Rolle und die Bedeutung der Jesuiten während des 17. und 18. Jahrhunderts im slowenischen Raum*, v: *Die Jesuiten in Innerösterreich. Die kulturelle und geistige Prägung einer Region im 17. und 18. Jahrhundert*, ur. Werner Drobesh in Peter G. Tropper, Mohorjeva-Hermagoras, Celovec-Klagenfurt 2006, str. 215–230.
 4. Številka opombe stoji vedno za ločilom, ne glede na to ali gre za piko, vejico, dvopičje, podpičje ali narekovaj.
 5. Sveto pismo, cerkvene dokumente ali kako drugo pogosto navedbo lahko navajamo tudi med besedilom:

- če je besedilo v navednicah, damo navedek za navednico in pred ločilo, npr. »Baraba pa je bil razbojnik« (Jn 18, 40).
- če besedilo ni v navednicah, dodamo pred navedkom »prim.« (z malo začetnico), npr. Evangelist Janez piše, da je bil Baraba razbojnik (prim. Jn 18, 40).

9. Na kratice moramo opozoriti na začetku razprave ali v prvi opombi. Pri domačih kraticah se držimo določil *Slovenskega biografskega leksikona*, pri tujih pa tistih, ki jih v prvem zvezku navaja *Lexikon für Theologie und Kirche*.

10. Kadar navajamo založbo, lahko pri slovenskih založnikih navedemo samo kratice (CZ, DZS, MK, SM). Kjer je več mest izdaje, mesta navajamo povezana z vezajem; npr. Ljubljana-Celovec-Dunaj. Ponovne izdaje knjige navedemo s številko, nadpisano nad letnico; npr. Ljubljana 1979².

11. Pri navajanju prispevkov in del, ki so objavljeni na medmrežju, navedemo kratiko imena in priimek avtorja, *naslov prispevka ali dela v kurzivu*, nato za vejico "na:" medmrežni naslov in v oklepaju datum pridobljenega prispevka ali dela, npr. I. Pančević, *Pravoslavni bogoslovski fakultet Univerziteta u Beogradu*, na: <http://www.sr.wikipedia.org> (Pridobljeno: 22. 5. 2010).

12. Pri navajanju arhivskih virov v opombah ali v seznamu arhivskih virov ni razlike v vrstnem redu elementov ali postavljanju ločil. V opombi pod črto na dnu strani navedemo:

- kratiko arhiva (npr. NŠAL; AS 1211);
- ime fonda (npr. Fond Bogoslovno semenišče). Če je fond ali zbirka oštevilčena, dodamo številko fonda kratiki arhiva (npr. AS 1211 = Arhiv Republike Slovenije, Fond Komisija Republike Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi);
- tehnično enoto: številka tehnične enote, številka arhivske škatle (šk.), mape (m.), fascikla (fasc.) oziroma številka ali opis arhivske enote (a. e.) ali signatura (sig.) (npr. t. e. 30, a. e. 761; šk. 15, m. 3; šk. 645, dok. 85/60; sig. R-69);
- dokument: ime ali oznaka dokumenta z ustreznimi podatki, kakor sta številka dokumenta, kraj, datum, številka strani ali lista (f.) (npr. Poročilo Huga Skale ministru za prosveto, Ljubljana, 18. 1. 1947, f. 5)

Pri razpravah, ki se sklicujejo na arhivske vire, ob koncu besedila v poglavju Arhivski viri sistematično navedemo vse vire, na katere se sklicujemo v opombah. Po potrebi ločeno navedemo tudi objavljene vire, časopise, ustne izjave idr.

Arhivsko gradivo v seznamu arhivskih virov uredimo po abecednem redu arhivov. Navedemo le arhiv in fond, po potrebi tudi tehnično enoto. V abecedno urejenem seznamu arhivov razložimo kratiko posameznega arhiva, uporabljeno v opombah (npr. ŠAK – Škofijski arhiv Koper; AS 1211 – Arhiv Republike Slovenije).

Primeri navajanja arhivskega gradiva v opombah in v seznamu arhivskih virov:

Opomba	Št. op. Kratica arhiva, ime ali številka fonda ali zbirke, številka arhivske škatle ali fascikla, tehnična enota, ime dokumenta, kraj izdaje, datacija in številka.
Seznam	Kratica arhiva, ime fonda ali zbirke, po potrebi številka arhivske škatle ali fascikla in oznaka tehnične enote.
Primer 1	
Opomba	¹⁵ AS 1799, šk. 28, m. 2, Vpliv klera na mladino, november 1950.
Seznam	AS 1799 – Arhiv Republike Slovenije, Fond Centralni komite Ljudske mladine Slovenije.
Primer 2	
Opomba	¹⁵ AS, Fond Gubernijski arhiv, reg. I, odd. I, fasc. 4, Ustanovna listina ljubljanskih filozofskih študij, 1704.
Seznam	AS – Arhiv Republike Slovenije, Fond Gubernijski arhiv, reg. I, odd. I, fasc. 4.
Primer 3	
Opomba	¹⁵ NŠAL 332, šk. 22, Birme in vizitacije, Usmiljeni Samarijan, Ljubljana, 5. 9. 1943, št. 934.
Seznam	NŠAL 332 – Nadškofijski arhiv Ljubljana, Fond Gregorij Rožman.
Primer 4	
Opomba	¹⁵ NŠAM, F 27, šk. 3/12, Direktorat, Maribor, 2. 12. 1831, št. 21.
Seznam	NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor, F 27 Škofijska pisarna.
Primer 5	
Opomba	¹⁵ ZAP, sig. R–69, Statut mesta Ptuj 1513, f. 24r.
Seznam	ZAP – Zgodovinski arhiv Ptuj, Fond Rokopisna zbirka.
Primer 6	
Opomba	¹⁵ NUK, ms. 156, Historia Seminarii labacensis.
Seznam	NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica, Fond Rokopisni oddelek, ms. 156.

V primeru nejasnosti glede navajanja literature in arhivskih virov naj se avtor obrne na urednika *AES*.

13. Rokopisov in ilustracij uredništvo ne vrača.

14. Prispevke pošljite na naslov:

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani
 Uredništvo *AES*
 Poljanska c. 4, p. p. 2007
 SI-1001 Ljubljana

PUBLIKACIJE INŠTITUTA ZA ZGODOVINO CERKVE

Poljanska c. 4, p. p. 2007
SI-1001 Ljubljana

ACTA ECCLESIASTICA SLOVENIAE

- Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 1, 1979**, 188 strani. **Miscellanea:** Metod Benedik, Instrukcija papeža Klemena VIII. za obnovo katoliške vere na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem z dne 13. aprila 1592; France M. Dolinar, Jožefinci med Rimom in Dunajem – Škof Janez Karel Herberstein in državno cerkvenstvo; Bogo Grafenauer, Etnična vprašanja ob preureditvi lavantinske škofije na Štajerskem; Ivan Škafar, Jezuitski misijoni v krajini med Muro in Rabo za časa katoliške obnove 1609–1730; Ivan Škafar, Oda Jožefa Košiča iz leta 1813.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 2, 1980**, 231 strani. **Maksimilijan Jezernik**, Friderik Baraga (Zbirka rimskih dokumentov).
- Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 3, 1981**, 172 strani. **Miscellanea:** Metod Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov (1); France M. Dolinar, Zapisi škofa Janeza Tavčarja o stanju v ljubljanski škofiji; Ivan Škafar, Gradivo za zgodovino kalvinizma in luteranstva na ozemlju belmurskega in beksinskega arhidiakonata.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 4, 1982**, 255 strani. **Jože Gregorič**, Pisma Petra Pavla Glavarja Jožefu Tomlju 1761–1784.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 5, 1983**, 331 strani. **Miscellanea:** Jože Mlinarič, Prizadevanje sekovskih škofov Martina Brennerja in Jakoba Eberleina kot generalnih vikarjev salzburških škofov za katoliško versko prenavo na Štajerskem v luči protokolov 1585–1614 in vizitacijskih zapisnikov iz 1607, 1608 in 1617–19; Ivan Zelko, Gradivo za prekmursko cerkveno zgodovino; Ivan Zelko, Frančiškani v Murski Soboti.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 6, 1984**, 225 strani. **Miscellanea:** Metod Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov (2); Martin Jevnikar, Ivan Trinko, pokrajinski svetovalec v Vidmu 1902–1923; Vilko Novak, Ivanu Škafarju v spomin – Njegovo življenje in delo; Ivan Škafar, Priloge: Izvirna poročila, regesti in zapisi o delovanju luteranov (evangelikanov) na Petanjcih 1592–1637.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 7, 1985**, 288 strani. **Sveta brata Ciril in Metod v zgodovinskih virih.** Ob 1100-letnici Metodove smrti: Bogo Grafenauer, Spreobrnjenje Bavarcev in Karantancev – *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*; France Perko, Italška legenda; France M. Dolinar, Pisma rimskih papežev Hadrijana II., Janeza VIII. in Štefana V.; Metod Benedik, Žitje

Konstantina (Cirila) in Žitje Metoda; France M. Dolinar, Pohvala sv. Cirila in Metoda; Janez Zor, Anonimna ali Metodova homilija v Clozovem glagolitu.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 8, 1986, 395 strani. **Rajko Bratož**, Krščanstvo v Ogleju in na vzhodnem vplivnem območju oglejske Cerkve od začetkov do nastopa verske svobode.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 9, 1987, 463 strani. **Jože Mlinarič**, Župnije na Slovenskem Štajerskem v okviru salzburške nadškofije v vizitacijskih zapisnikih arhidiakonata med Dravo in Muro 1656–1774.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 10, 1988, 254 strani. **Miscellanea**: Metod Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov (3); Primož Kovač, Začetki kapucinskega samostana v Škofji Loki; Janez Höfler, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem – Pražupniji Radovljica in Kranj.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 11, 1989, 239 strani. **France M. Dolinar**, Slovenska cerkvena pokrajina.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 12, 1990, 432 strani. **Ana Lavrič**, Ljubljanska škofija v vizitacijah Rinalda Scarlichija 1631–1632.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 13, 1991, 116 strani. **Ivanka Tadina**, Ignacij Knoblehar 1819–1858. Veliki pionir krščanske civilizacije in odličen apostol črnih.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 14, 1992, 190 strani. **Miscellanea**: Metod Benedik, Iz protokolov ljubljanskih škofov (4); Bogdan Kolar, K zgodovini malega semenišča v Kopru; Vinko Škafar, Prošnje salzburškemu nadškofu F. Schwarzenbergu za priključitev slovenskih dekanij sekovske (graške) škofije k lavantinski škofiji leta 1848; Janez Höfler, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem – Pražupnija Mengeš; Marko Senica, Slovenske pridige kapucina p. Angelika iz Kranja iz let 1766–1771.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 15, 1993, 221 strani. **Matjaž Ambrožič**, Zvoonarstvo na Slovenskem.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 16, 1994, 726 strani. **Metod Benedik – Angel Kralj**, Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih. Nekdanja štajerska kapucinska provinca.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 17, 1995, 600 strani. **France Baraga**, Kapiteljski arhiv Novo mesto. Regesti listin in popis gradiva.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 18, 1996, 363 strani. **Ivan Likar**, Slovenski liturgični jezik v obrednikih s poudarkom na obredniku škofa Wolfa (1844). **France Baraga**, Kazalo krajevnih in osebnih imen k **AES 16** – Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 19, 1997, 537 strani. **France Baraga**, Arhivska zapuščina škofa Tomaža Hrena; **Metod Benedik – Angel Kralj**, Protokoli škofa Hrena 1614–1630; **Bogdan Kolar**, Sinode škofa Hrena; **Edo Škulj**, Bogoslužna besedila v Hrenovih kornih knjigah.

- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 20, 1998, 396 strani. **Metod Benedik** – **Angel Kralj**, Škofijske vizitacije Tomaža Hrena 1597–1629 in poročilo Apostolskemu sedežu o stanju škofije leta 1607; **France Baraga**, Arhiv Glavarjevega beneficija; **Lojzka Bratuž**, Korespondenca Attems – Glavar 1753–1772; **Janez Höfler**, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Pražupniji Stara Loka in Šentpeter pri Ljubljani; **Darja Mihelič**, Izročilo Konverzije, ki je doseglo Valvasorja in Schönlemba.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 21, 1999, 776 strani. **Branko Kurnjek**, **Marjan Maučec**, **Iztok Mozetič**, Dnevno časopisje o duhovniških procesih na Slovenskem 1945–1953.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 22, 2000, 385 strani. **Lilijana Žnidaršič Golec**, Duhovniki kranjskega dela ljubljanske škofije do tridentinskega koncila.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 23, 2001, 391 strani. **Damjan Hančič**, Konstitucije klaris v Mekinjah in Škofji Loki.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 24, 2002, 712 strani. **Lambert Ehrlich**, Pariška mirovna konferenca in Slovenci 1919/20; Spomenica za Vatikan 14. aprila 1942 – za objavo pripravila **Marija Vrečar**. **Metod Benedik**, Lambert Ehrlich za slovenski narod.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 25, 2003, 462 strani. **Matjaž Ambrožič**, Ljubljanski knezoškof dr. Janez Zlatoust Pogačar. Njegova verska, kulturna in politična vloga za zgodovino Slovencev.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 26, 2004, 244 strani. **Metod Benedik**, Pisma Janeza Evangelista Kreka; **Janez Höfler**, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Pražupnija Cerknica; **Bogdan Kolar**, Začetki cerkvene organiziranosti Slovencev v Kaliforniji.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 27, 2005, 347 strani. **Marko Benedik**, Dokumenti p. Antona Prešerna D. J. o škofu Antonu Vovku; **Sebastjan Likar**, Valentin Oblak, Kronika župnije Kropa 1914–1918.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 28, 2006, 300 strani. **Metod Benedik**, Janez Evangelist Krek v spisih sodobnikov; **Bogdan Kolar**, Iz kronike župnije Grahovo pri Cerknici v času župnika Alojzija Westra (1910–1928); **Edo Škulj**, Kronika župnije Turjak.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 29, 2007, 541 strani. **Edo Škulj**, Jerebova kronika župnije Škocijan pri Turjaku.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 30, 2008, 371 strani. **Damjan Debevec**, Karikature v boju proti veri in Cerkvi 1945–1960.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 31, 2009, 260 strani. **Edo Škulj**, Kronika župnije Turjak; **Edo Škulj**, Iz turjaške oznanilne knjige.
- Acta Ecclesiastica Sloveniae**, št. 32, 2010, 528 strani. **Vloga teoloških izobraževalnih ustanov v slovenski zgodovini pri oblikovanju visokošolskega izobraževalnega sistema na Slovenskem**: Matjaž Ambrožič, Srednjeveško in novoveško teološko izobraževanje v samostanskih skupnostih cistercijanov, kartuzijanov,

avguštincev, dominikancev in trapistov; Metod Benedik, Teološko izobraževanje od reformacije do vključno centralnih semenšč; Matjaž Ambrožič, Teološki študij na Slovenskem od konca 18. stoletja do prve svetovne vojne; Bogdan Kolar, Teološka fakulteta – del Univerze v Ljubljani; Miran Špelič, Visoko šolstvo v redu manjših bratov od ustanovitve vikarije – province sv. Križa do ustanovitve Univerze v Ljubljani; Metod Benedik, Kapucinske teološke šole; Bogdan Kolar, Visoka teološka šola na Rakovniku; Matjaž Ambrožič, Prva teološka fakulteta in knezoškofijsko Bogoslovno učilišče v Ljubljani; Fanika Krajnc-Vrečko, Visoka bogoslovna šola v Mariboru 1859–1941; Fanika Krajnc-Vrečko, Bibliografija del in arhivski viri s področja teološkega izobraževanja na Slovenskem.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 33, 2011, 204 strani. **France M. Dolinar**, Poročila ljubljanskih škofov v Rim o stanju v škofiji (*Relationes ad Limina*), I. del: 1589–1675.

Acta Ecclesiastica Sloveniae, št. 34, 2012, 424 strani. **France M. Dolinar**, Poročila ljubljanskih škofov v Rim o stanju v škofiji (*Relationes ad Limina*), II. del: 1685–1943.

Povzetki in vsebine vseh številk znanstvene publikacije AES so dostopni na medmrežju: <http://www.teof.uni-lj.si/?viewPage=61>

REDOVNIŠTVO NA SLOVENSKEM

Redovništvo na Slovenskem, 1. zvezek, 250 strani. **Benediktinci, kartuzijani, cistercijani**. [Zbornik predavanj na simpoziju: Stična, Pleterje, Kostanjevica, od 23. do 25. maja 1984], Ljubljana 1984.

Redovništvo na Slovenskem, 2. zvezek, 256 strani. M. Smiljana Kodrič – B. Natalija Palac, **Šolske sestre svetega Frančiška Kristusa Kralja**. Zgodovina, poslanstvo, življenje, Ljubljana 1986.

Redovništvo na Slovenskem, 3. zvezek, 295 strani. **Jezuiti**. Zbornik simpozija, Ljubljana 1992.

Redovništvo na Slovenskem, 4. zvezek, 306 strani. **Jezuitski kolegij v Ljubljani**. Zbornik razprav (Soizdajatelj: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU in Provincijalat slovenske province Družbe Jezusove), Ljubljana 1998.

Redovništvo na Slovenskem, 5. zvezek, 416 strani. Marija Jasna Kogoj, **Uršulinke in njihovo vzgojno poslanstvo**, Ljubljana 2006.

RIMSKI SIMPOZIJI

Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani in Slovenska teološka akademija v Rimu sta pripravila in objavila naslednje znanstvene simpozije:

- 01 – Slomškov simpozij v Rimu, Ljubljana 1983.
- 02 – Ivanocyjev simpozij v Rimu, Ljubljana 1985.
- 03 – Trinkov simpozij v Rimu, Ljubljana 1986.
- 04 – Sedejev simpozij v Rimu, Celje 1987.
- 05 – Missiev simpozij v Rimu, Celje 1988.
- 06 – Gnidovčev simpozij v Rimu, Celje 1989.
- 07 – Mahničev simpozij v Rimu, Celje 1990.
- 08 – Jegličev simpozij v Rimu, Celje 1991.
- 09 – Krekov simpozij v Rimu, Celje 1992.
- 10 – Napotnikov simpozij v Rimu, Celje 1993.
- 11 – Wolfov simpozij v Rimu, Celje 1994.
- 12 – Kleklov simpozij v Rimu, Celje 1995.
- 13 – Karlinov simpozij v Rimu, Celje 1996.
- 14 – Einspielerjev simpozij v Rimu, Celje 1997.
- 15 – Hrenov simpozij v Rimu, Celje 1998.
- 16 – Glavarjev simpozij v Rimu, Celje 1999.
- 17 – Baragov simpozij v Rimu, Celje 2000.
- 18 – Rožmanov simpozij v Rimu, Celje 2001.
- 19 – Ehrlichov simpozij v Rimu, Celje 2002.
- 20 – Grivčev simpozij v Rimu, Celje 2003.
- 21 – Herbersteinov simpozij v Rimu, Celje 2004.
- 22 – Vovkov simpozij v Rimu, Celje 2005.
- 23 – Ukmarjev simpozij v Rimu, Celje 2006.
- 24 – Torošev simpozij v Rimu, Celje 2007.
- 25 – Tomažičev simpozij v Rimu, Celje 2008.
- 26 – Trubarjev simpozij v Rimu, Celje 2009.
- 27 – Sklop razprav – Knezoškof Stepišnik, v: *BV* 70 (2010), št. 1, str. 25 sl.

Acta Ecclesiastica Sloveniae

Izdajatelj / Publisher:

Inštitut za zgodovino Cerkev
pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani

Naslov uredništva / Address of Editorial:

Inštitut za zgodovino Cerkev
Poljanska c. 4, p. p. 2007, SI-1001 Ljubljana
e-pošta: matjaz.ambrozic@teof.uni-lj.si

Glavni in odgovorni urednik / Editor in Chief:

dr. Matjaž Ambrožič

Uredniški odbor / Editorial Board:

dr. Metod Benedik
mag. France Baraga
dr. France M. Dolinar
dr. Bogdan Kolar
dr. Janez Marolt
dr. Jože Mlinarič

Prevodi / Translations:

dr. Pavlina Bobič

Lektoriranje / Language-editing:

Mirjam Šemrov, prof. slovenskega jezika s književnostjo

Pregled latinskega besedila / Latin text reviewed by:

dr. Julijana Visočnik

Oblikovanje / Cover Design:

Anton Štrus

Prelom / Computer Typesetting:

DESIGNPRO d.o.o., Beblerjev trg 3, 1122 Ljubljana

Tisk / Printed by:

Littera picta d.o.o.

Naklada / Number of copies printed:

300 izvodov

Izvečke prispevkov objavlja / Abstracts are included in:

Historical Abstracts, America: History and Life, ABC-CLIO Library, Santa
Barbara, California, USA

EBSCO Publishing, Inc., 10 Estes Street, Ipswich, Massachusetts, USA
Tübinger Zeitschriften, Universität Tübingen, D

Založba / Publishing House:

Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani
Poljanska c. 4, p. p. 2007
SI-1001 Ljubljana
e-pošta: dekanat@teof.uni-lj.si

Za založbo / Chief Publisher:

dr. Stanko Gerjolj

9 789616 844147

20 EUR